

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО
ГОСПОДАРСТВА ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
Навчально-науковий інститут економіки і менеджменту
Кафедра обліку і аудиту**

**Люблінська політехніка (Республіка Польща)
Природничо-гуманітарний університет у м. Седліце (Республіка Польща)
Поліський державний університет (Республіка Беларусь)
Грузинський технічний університет (Грузія)
Університет ім. Александра Стульгінскіса (Литовська Республіка)
Східно-казахський державний технічний університет ім. Серикбаєва (Республіка
Казахстан)**

**Національний університет «Острозька академія»
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету
Федерація професійних бухгалтерів та аудиторів України
Громадська організація «Інститут податкових реформ»**

**Міжнародна науково-практична
конференція «Актуальні проблеми
обліково-аналітичного забезпечення в
умовах переходу до Індустрії 4.0»**

**26-27 березня 2020 року
Україна, м. Рівне**

УДК 657:330.342.24

Актуальні проблеми обліково-аналітичного забезпечення в умовах переходу до Індустрії 4.0 : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 26-27 березня 2020 року. Рівне : НУВГП, 2020. 416 с.

ISBN 978-966-327-458-4

Редакційна колегія:

- Зубілевич С.Я.** – кандидат економічних наук, професор кафедри обліку і аудиту Національного університету водного господарства та природокористування.
- Левицька С.О.** – доктор економічних наук, професор кафедри обліку і аудиту Національного університету водного господарства та природокористування.
- Маренич Т.Г.** – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку та аудиту Харківського національного університету сільського господарства ім. П. Василенка.
- Осадча О.О.** – доктор економічних наук, професор кафедри обліку і аудиту Національного університету водного господарства та природокористування.
- Пилявець В.М.** – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки, обліку та оподаткування Вінницького навчально-наукового інституту економіки Тернопільського національного економічного університету.
- Позняковська Н.М.** – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Національного університету водного господарства та природокористування.
- Савіна Н.Б.** – доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків Національного університету водного господарства та природокористування.

*Рекомендовано до видання Вченою радою Національного університету водного господарства та природокористування.
Протокол № 3 від 27.03.2020 р.*

За матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми обліково-аналітичного забезпечення в умовах переходу до Індустрії 4.0».

Тези доповідей розміщені в авторській редакції.

УДК 657:330.342.24

ISBN 978-966-327-458-4

© НУВГП, 2020

АКАДЕМІЧНА ПЛАТФОРМА № 1

ЕВОЛЮЦІЯ ПАРАДИГМИ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Антонюк О. Р., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ В ПРОЦЕСІ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ І КОНТРОЛЮ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ

В останні роки актуалізувалась роль внутрішнього аудиту в державному секторі економіки, а також діяльності міністерств і відомств України. При цьому діяльність підрозділу внутрішнього аудиту має здійснюватись із застосуванням систематичного, послідовного та ризик-орієнтованого підходів до оцінки об'єктів внутрішнього аудиту та сприяти удосконаленню системи управління, внутрішнього контролю. Практичні результати проведених державних фінансових аудитів за 2019 рік вказують на наявність порушень у використанні бюджетних коштів, що мають системний характер та пов'язані із неефективним використанням коштів, що підтверджується, наприклад, результатами аудитів у закладах охорони здоров'я [1-5]. У зв'язку з цим, актуалізується впровадження системи фінансового управління і контролю та посилення управлінської підзвітності (відповідальності) на операційному рівні в державному секторі. Одним з етапів реалізації стратегії впровадження системи фінансового управління та контролю, посилення управлінської підзвітності у державних установах повинно стати складання чіткого графіку заходів із визначеними пріоритетами проведення оцінки всередині установи. При цьому потрібно пам'ятати, що ресурси, затрачені для впровадження системи фінансового управління та контролю та посилення управлінської підзвітності в цілому в установі та на рівні окремих програм, процесів та систем будуть компенсовані у довготривалій перспективі через оптимізацію системи управління та контролю.

Для належного функціонування системи фінансового управління та контролю потрібне належне методичне та організаційне забезпечення складових компонентів цієї системи: «середовище контролю», «оцінка ризиків», «заходи контролю», «інформація та комунікація» та «моніторинг». Щодо компоненти з «оцінки ризиків», то метою рішення в системі є допомога керівнику досягнути поставлених перед установою цілей в цілому, або в частині безпосередньої галузевої відповідальності того чи іншого галузевого керівника. Тому, ризики, які необхідно оцінити стосуються рішень, які сприятимуть або ні досягненню визначених цілей та ймовірних факторів, виникнення яких не сприятиме досягненню цілей.

Компонент «інформація та комунікація» передбачає гарантію того, що керівники, які повинні приймати рішення (від вищого до нижчого рівнів) володіють інформацією, необхідною для прийняття рішення. П'ятий

компонент – «моніторинг» – стосується заходів контролю, їх відповідності потребам установи та ефективності подальшого застосування. Керівники час від часу повинні тестувати системи, а також внутрішні аудитори вибірково перевіряти системи (що саме повинно бути об'єктом аудиту визначається в процесі підготовки піврічних планів аудиту). Так як умови діяльності установи змінюються постійно, повинні мінятися й інформаційні системи, а процес моніторингу ефективності та результативності роботи систем є важливою складовою управлінської діяльності.

На сучасному етапі розвитку внутрішнього аудиту в державному секторі вітчизняні середовище і традиції вимагають від українського внутрішнього аудитора, крім реалізації традиційних для цього виду діяльності функцій, пов'язаних із оцінкою та наданням керівникові висновків та рекомендацій щодо вдосконалення системи фінансового управління та контролю, також і надання допомоги структурним підрозділам установи у її запровадженні шляхом: методологічної підтримки у цьому напрямку; здійснення діяльності з управління ризиками в державному секторі (їх ідентифікації, оцінки, визначення способів реагування на ризики, формування заходів контролю з метою зменшення впливу ризиків на досягнення мети, цілей діяльності установи). Також потрібно розробляти належне методичне забезпечення реалізації внутрішнього аудиту з врахуванням галузевих особливостей, роботу з якого різні міністерства України реалізують нерівномірно та рівнозначно ефективно.

1. Офіційний сайт Державної аудиторської служби України. URL: <http://dkrs.kmu.gov.ua> (дата звернення: 15.02.2020). 2. Аудиторський звіт за результатами державного фінансового аудиту діяльності державного підприємства Лікувально-профілактичний комплекс «Феофанія» Національної академії наук України за період з 01.01.2016 р. по 31.03.2019 р. URL: <http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/> (дата звернення: 15.02.2020). 3. Аудиторський звіт за результатами державного фінансового аудиту виконання бюджетної програми 2301400 «Забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру» за період з 01.01.2015 р. по 31.12.2018 р. URL: <http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/> (дата звернення: 15.02.2020). 4. Державний фінансовий аудит виконання бюджетної програми, спрямованої на централізовані заходи з лікування хворих на цукровий діабет та нецукровий діабет Управління охорони здоров'я Луцької міської ради за період з 01.01.2017 по 01.01.2019 р. URL: <http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/> (дата звернення: 15.02.2020). 5. Державний фінансовий аудит виконання бюджетної програми, спрямованої на створення банків крові та її компонентів Управління охорони здоров'я Волинської облдержадміністрації за період з 01.01.2016 р. по 30.09.2018 р. URL: <http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/> (дата звернення: 15.02.2020).

Бондар М. І., д.е.н., професор, декан факультету обліку та податкового менеджменту (ДВНЗ Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ), Моїсєєнко С. М., здобувач вищої освіти третього рівня (ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ)

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

Електронна комерція порівняно з традиційними видами ділової активності має вагомі переваги. Зокрема, використання нових електронних форм комунікації істотно знижує витрати на організацію та підтримку всієї інфраструктури бізнесу, а можливості електронної комерції дозволяють у будь-який момент перепроєктувати стратегію його ведення. Однак, для збільшення онлайн-продажів, підприємств ринку електронної комерції необхідно не тільки створити власний web-сайт. Під дією глобалізаційних процесів змінюється рівень потреби залучення інформаційних технологій, адже їх спектр постійно зростає і задля конкурентоспроможності та залучення більшої аудиторії потрібно постійно оновлювати та створювати нові інформаційні продукти. Потрібно проводити регулярну аналітичну роботу з дослідження поведінки відвідувачів сайту, їх попиту, методів підвищення інформативності та зручності використання сайту. Тому, для ефективної організації управління підприємства електронного сегменту економіки необхідним є проведення належних аналітичних досліджень, чітко формалізованих за кількісними оцінками. Ефективність систем електронної комерції визначає ступінь відповідності комерційним потребам її суб'єктів використаних у ній технологій, підходів, моделей і правил.

Основними напрямками оцінки ефективності електронної комерції є:

- 1) економічний;
- 2) організаційний;
- 3) маркетинговий.

Ефективність економічної діяльності суб'єкта господарювання характеризують певні чинники, а саме: чітке формулювання цілей і стратегій; достатня частка власного капіталу; стабільна, але гнучка організація; раціональне виробництво; інновації; товари і/або послуги; чітке управління і контроль витрат; висока мотивація персоналу; позитивний імідж організації (бренд) завдяки якості й надійності реалізованих товарів та послуг. Тобто, щоб електронна комерційна діяльність була успішною, необхідно знати, як виміряти ступінь цього успіху. Крім того, створення і впровадження сучасних систем електронної комерції вимагає залучення значних фінансових ресурсів [5, с. 209].

Слід зазначити, що в літературі з електронної комерції та веб-аналітики головна увага приділяється технічним питанням – характеристики їх переваг та недоліків, а також ефективності використання різних інформаційних технологій [1; 4]. У той же час, практично відсутній економічний аналіз, дослідження економічної ефективності систем електронної комерції. Враховуючи великий економічний потенціал сегменту електронної комерції та тенденцію до постійного зростання обсягів продажів через Інтернет, це питання набуває особливої актуальності.

При оцінці економічної ефективності систем електронної комерції потрібно обов'язково враховувати мету, з якою здійснюється їх діяльність, адже напрямки використання Інтернету є дуже різноманітними. Тому не можна оцінювати усі веб-сайти одним і тим самим показником. Наприклад, для компаній, що займаються виключно наданням послуг з Інтернет-реклами, на вартість їх послуг прямий вплив має відвідуваність користувачами їх сайтів, а отже цей показник є життєво важливим при оцінці ефективності їх діяльності. Натомість, цілі створення веб-сайту, як платформи створення електронної комерції для промислових та комерційних підприємств набагато ширші. До основних завдань, що вирішуються за допомогою Інтернету, можна віднести:

- комунікації з клієнтами в режимі реального часу, а саме – інформування клієнтів та потенційних покупців про напрямки діяльності підприємства, його продукцію; здійснення зворотного зв'язку з покупцями, опитування задля збору скарг та пропозицій щодо покращення продукції чи якості обслуговування;

- надання можливості клієнтам у будь-який зручний час самостійно зробити замовлення, автоматично отримувати рахунок, швидко та зручно оплатити його через електронну платіжну систему, контролювати усі стадії обробки замовлення, проводити звірку заборгованості, автоматично отримувати повідомлення про зміни у прайс-листах, про акції та знижки, про нові види продукції, про прострочену заборгованість;

- створення позитивного іміджу компанії, її торгової марки, реклама, стимулювання продажів;

- проведення прозорих відкритих тендерних закупівель матеріальних ресурсів;

- пошук та підбір персоналу;

- розкриття фінансової звітності та іншої інформації про діяльність компанії для акціонерів та інших зацікавлених осіб;

- збір інформації про діяльність конкурентів та їх продукцію.

Для виконання тієї чи іншої функції повинні створюватись окремі веб-сайти, адже технічно неможливо провести відокремлену оцінку їх економічної ефективності та ступеню досягнення поставленої мети. Крім того, без чіткої спеціалізації відвідувач не зможе правильно зорієнтуватись на сайті та, в більшості випадків, відмовиться від його використання, а отже це

вплине на ефективність його використання.

При оцінці економічної ефективності веб-сайтів, спрямованих на налагодження комунікації з клієнтами, в якості показника економічних результатів, потрібно використовувати кількість зареєстрованих відвідувачів, що залишили контактну інформацію про себе та здійснюють зворотній зв'язок з підприємством. Найчастіше веб-сайти, створені з такою метою, обслуговують велику кількість фізичних осіб. Головний економічний ефект для таких сайтів вимірюється здатністю економії адміністративних витрат на пошук нових клієнтів та підтримку зворотного зв'язку з клієнтами. Для визначення цього ефекту пропонуємо використовувати формулу:

$$E_{\text{ком}} = N_{\text{кл}} \times \Delta P_{\text{вадм}}, \quad (1)$$

де $E_{\text{ком}}$ — економічний ефект від налагодження комунікації з клієнтами, грн;

$N_{\text{кл}}$ — кількість зареєстрованих клієнтів, які залишили контактну інформацію про себе та регулярно здійснюють зворотній зв'язок з підприємством, ос.;

$\Delta P_{\text{вадм}}$ — зниження питомих адміністративних витрат на обслуговування одного клієнта, грн/ос.

Економічний ефект веб-сайтів для автоматизованого формування та контролю замовлень ($E_{\text{зам}}$) включає вартість сплачених замовлень, зроблених клієнтами самостійно, а також суму дебіторської заборгованості, погашеної клієнтами самостійно

$$E_{\text{зам}} = (Q_{\text{зам}} \times d_{\text{спл}} + D_{\text{зпог}}) \times K_{\text{р.прод}}, \quad (2)$$

де $Q_{\text{зам}}$ — вартість замовлень, зроблених клієнтами самостійно, за допомогою веб-сайту без залучення фахівців підприємства, грн;

$d_{\text{спл}}$ — сплачена частка замовлень, зроблених клієнтами через веб-сайт, частки од.;

$D_{\text{зпог}}$ — сума дебіторської заборгованості, погашеної клієнтами самостійно після отримання автоматичних повідомлень без залучення фахівців підприємства, грн;

$K_{\text{р.прод}}$ — коефіцієнт рентабельності продажів, %.

Економічний ефект веб-сайтів для створення позитивного іміджу компанії, її торгової марки, бренду ($E_{\text{брен}}$) характеризується збільшенням вартості репутації або гудвілу підприємства

$$E_{\text{брен}} = V_{\text{рен1}} - V_{\text{рен0}}, \quad (3)$$

де $V_{\text{рен0}}$, $V_{\text{рен1}}$ — вартість репутації підприємства до і після впровадження веб-сайту, грн.

Економічний ефект веб-сайтів для проведення тендерних закупівель матеріальних ресурсів ($E_{\text{тен}}$) визначається на підставі зниження ціни закупівлі відповідних ресурсів:

$$\Sigma = \Delta \times \sum_{i=1}^n E_{\text{тен}} C_i N_i, \quad (4)$$

де ΔC_i — зниження ціни закупівлі i -го виду матеріальних ресурсів порівняно з середньою ціною без використання тендеру, грн;

N_i — обсяг закупівельного виду матеріальних ресурсів через веб-сайт у

натуральних одиницях.

Економічний ефект веб-сайтів для пошуку та підбору персоналу, як і сайтів для налагодження комунікації з клієнтами, полягає у зниженні витрат на альтернативні джерела пошуку шляхом зниження адміністративних витрат на розміщення оголошень у засобах масової інформації, на інформування та консультування потенціальних працівників. Потрібно також враховувати, що такі системи є зручними для претендентів, адже допомагають суттєво зекономити їх час, дозволяють порівняти умови прийому на роботу у різних роботодавців, збільшують кількість бажаючих у використанні такої системи, а отже – збільшують ймовірність здійснити більш якісний відбір. Тому відповідний економічний ефект (Еперс) повинен визначатись, виходячи з кількості залучених претендентів:

$$Еперс = N_{прет} \times ПВЗал, \quad (5)$$

де $N_{прет}$ — кількість претендентів, залучених на конкурс винятково через веб-сайт без використання фахівців підприємства, грн;

$ПВЗал$ — питомі адміністративні витрати на залучення одного претендента без використання веб-сайту, грн/ос.

Економічний ефект веб-сайтів для розкриття фінансової звітності та іншої інформації про діяльність компанії для акціонерів та інших сторін полягає у збільшенні ринкової капіталізації цієї компанії.

Отже, впровадження Інтернет-технологій у комерційну діяльність може бути ефективним на різних рівнях економіки – від світового до рівня окремих господарюючих суб'єктів. При оцінці ефекту від використання Інтернет-технологій не може використовуватись єдиний підхід, оскільки необхідно враховувати мету веб-сайту підприємства і особливості діяльності такого підприємства. На кожному рівні ефективність електронної комерції слід розглядати як комплексну категорію, що складається з критеріїв економічної, технологічної, соціальної та екологічної ефективності. Крім того, у випадку, коли підприємство сектору електронної комерції має багатофункціональне призначення, оцінка має проводитись за кожною функцією окремо.

1. Мартовой А. В. Сутність і основні характеристики електронного бізнесу, електронної комерції, електронного та Інтернет-маркетингу. *Економічні науки*, 2009. № 5. С. 146–152.
2. Тардаскіна Т. М. Електронна комерція : навч. посіб. Одеса : ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. 244 с.
3. Хаслер М. Web-аналітика. М. : Эксмо, 2010. 432 с.
4. Юрасов А. В. Електронна комерція. М. : Дело, 2003. 480 с.
5. Винарника Л. С., Берсуцький Я. Г. Онлайновий електронний бізнес: реальність, конкурентоспроможність, ефективність. Донецьк : ІЭП НАН України, ДонУЭП, 2008. 328 с.
6. Пуряев А. С., Юсупова Г. Ф., Назмутдинов А. М. Сутність поняття «ефективність» і основні методи її оцінки. *Вісник ІжГТУ*. 2008. № 3. С. 83–87.
7. Іванюта П. В. Управлінські інформаційні системи в аналізі і аудиті : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2007. 180 с.
8. Лобов С. П. Оцінка економічної ефективності впровадження новітніх інформаційних технологій. *Економічні науки*. 2014. № 10. С. 55–57.

Бондарєва Т. Г., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

СУТЬ ТА ОБЛІК АГРАРНИХ РОЗПИСОК

Відсутність доступного фінансування було і залишається значною проблемою аграрної галузі. Враховуючи те, що сільськогосподарські підприємства мають сезонний характер, виникає нагальна потреба у фінансуванні витрат пов'язаних із посівною кампанією. Після збору та продажу урожаю аграрні товаровиробники отримують фінансові ресурси, які дають можливість погасити заборгованості.

Вирішити у певній мірі проблему фінансування підприємств аграрного сектору може такий альтернативний засіб забезпечення фінансування як аграрні розписки.

Аграрна розписка – товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах. Кредитор за аграрною розпискою – фізична чи юридична особа, яка надає грошові кошти, послуги, поставляє товари, виконує роботи як зустрічне зобов'язання за договором, за яким боржник за аграрною розпискою видає їй аграрну розписку, наділяючи правом вимагати від нього належного виконання зобов'язань, а також фізична чи юридична особа, яка отримала права кредитора за аграрною розпискою від іншого кредитора за аграрною розпискою у спосіб, не заборонений законом [1].

Відносини, що виникають під час оформлення, видачі, обігу, реєстрації, виконання аграрних розписок регулюються Законом України «Про аграрні розписки». Він спрямований на створення правових, економічних та організаційних умов функціонування цих документів. Саме цим законом для сільськогосподарських підприємств запроваджено новий механізм залучення коштів для ведення агробізнесу – аграрні розписки.

Аграрні розписки поділяють на два види: товарні та фінансові. Товарна аграрна розписка – це аграрна розписка, що встановлює безумовне зобов'язання боржника за аграрною розпискою здійснити поставку узгодженої сільськогосподарської продукції, якість, кількість, місце та строк поставки якої визначені аграрною розпискою. Фінансова аграрна розписка – це аграрна розписка, що встановлює безумовне зобов'язання боржника сплатити грошову суму, розмір якої визначається за погодженою боржником і кредитором формулою з урахуванням цін на сільськогосподарську продукцію у визначеній кількості та якості [1].

Предметом операцій з аграрними розписками є надання кредитором за аграрною розпискою грошових коштів та/або здійснення ним поставки

товарів (робіт, послуг), за які він її отримує. Тобто, аграрна розписка є документом, який тільки закріплює зобов'язання боржника та встановлює забезпечення такого зобов'язання заставою майбутнього врожаю, який буде зібраний з певної земельної ділянки, зазначеної в аграрній розписці.

Порядок розрахунків за аграрною розпискою показано на рисунку.

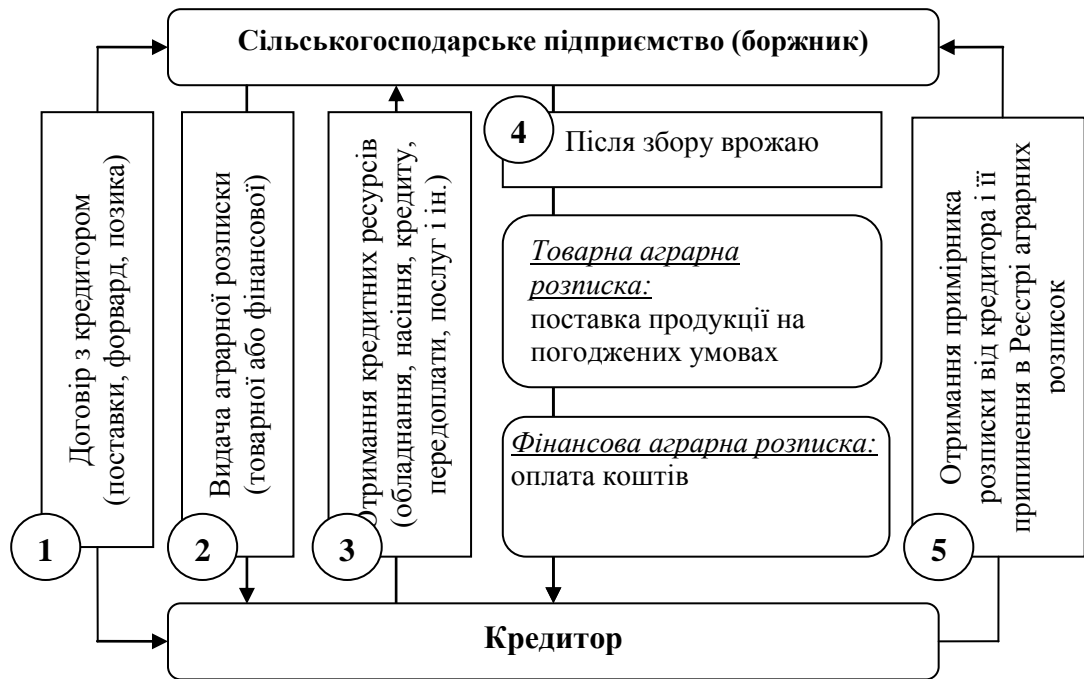

Рисунок. Організація розрахунків за аграрною розпискою

Зразки тексту товарної і фінансової аграрної розписки розміщені на сайті Реєстру аграрних розписок. Є компанії-кредитори, які розробили власну форму документу і приймають розписки від агровиробників лише згідно з затвердженим корпоративним зразком.

Для обліку операцій з аграрною розпискою у боржника та у кредитора використовуються балансові та позабалансові рахунки.

Дебіторську заборгованість, забезпечену аграрною розпискою, кредитор може обліковувати на субрахунку 377 «Розрахунки з іншими дебіторами». Кредиторську заборгованість за виданою розпискою сільськогосподарське підприємство може обліковувати на субрахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами». Враховуючи те, що аграрна розписка виступає лише гарантією здійснення зобов'язання, то факт їх видачі (отримання) та погашення варто відображати на позабалансових рахунках:

- 05 «Гарантії та забезпечення надані» (боржник);
- 06 «Гарантії та забезпечення отримані» (кредитор).

Аналітичний облік, у свою чергу, боржник веде за кожною наданою гарантією та забезпеченням (агророзпискою), а кредитор – за кожною отриманою агророзпискою.

Отже, аграрна розписка є зручним та простим інструментом залучення фінансування, який дає можливість отримати доступ до фінансових та матеріально-технічних ресурсів під заставу майбутньої сільськогосподарської продукції.

1. Про аграрні розписки : Закон України від 06.11.2012 року № 5479-VI. Дата оновлення: 13.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5479-17> (дата звернення: 29.02.2020).

УДК 657

Бондарєва Т. Г., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Заклинська А. І., здобувач вищої освіти другого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

СУТНІСТЬ ТА ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ ДРОПШИПІНГУ В УКРАЇНІ

На сьогодні стан ринкової економіки в Україні характеризується посиленням конкуренції та розвитком ІТ-технологій, що призводить до виникнення нових альтернативних форм просування товарів. Популярним прикладом такої форми є дропшипінг, що є новим маркетинговим заходом збуту товарів на ринку та може поєднуватися з усіма формами електронної комерції.

Дропшипінг – це метод управління ланцюжками поставок, при якому продавець не тримає товар на складі, а замість цього, передає контакти клієнтів і деталі замовлення постачальнику, який, в свою чергу, займається відправкою замовлення безпосередньо покупцеві [1].

Відповідно до цього, дропшипер діє як посередник, продаючи товари, які насправді йому не належать. Це позбавляє від необхідності інвестувати великі кошти в створення запасів продукції, що робить таку модель бізнесу дуже привабливою для підприємців-початківців, обмежених в засобах. Таким чином, відправлення товару покупцеві безпосередньо від постачальника, а не від дропшипера є головною особливістю дропшипінгу. У цьому він схожий із транзитною торгівлею, але без переходу права власності на товар до дропшипера [2].

Сутність дропшипінгу полягає у тому, що посередник за попередньої домовленості з виробником/оптовим продавцем пропонує на продаж їхні товари з націнкою, клієнт вибирає товар, здійснює попередню оплату

дропшиперу; дропшипер, своєю чергою, сплачує вартість товару без націнки (націнка є доходом дропшипера) виробнику/оптовому продавцю, який після отримання оплати від імені дропшипера надсилає товар покупцю. На рисунку представлено основні етапи здійснення дропшипінгу.

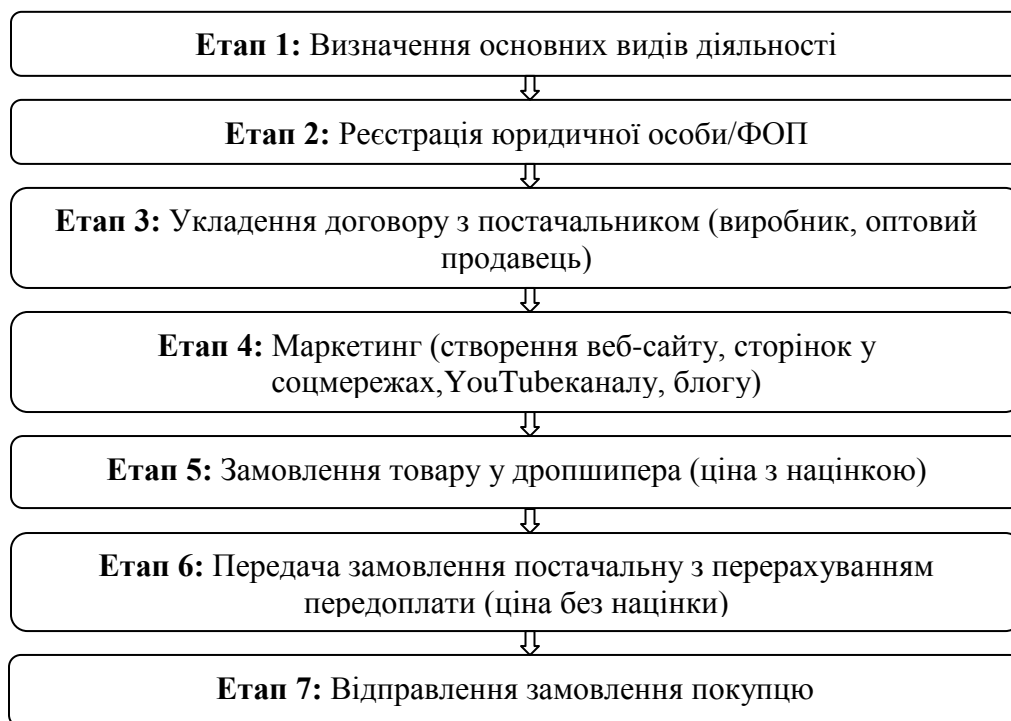

Рис. Етапи здійснення дропшипінгу

Джерело: розроблено автором на основі [3]

Варто відзначити, що дропшипінг працює на довірі, адже, з одного боку, покупець перераховує кошти, не маючи гарантій на отримання товару, з іншого – дропшипер сплачує за товар постачальнику без упевненості щодо здійснення поставки та якості товару, тому й ризики у дропшипінгу виникають через недостатність довіри, неможливість проконтролювати всі процеси й якість товару [3].

Важливим елементом у визначенні сутності дропшипінгу є виділення його переваг та недоліків, які наведені в таблиці.

Таблиця

Основні переваги та недоліки дропшипінгу

Переваги дропшипінгу	Недоліки дропшипінгу
Низький рівень інвестицій	Висока конкуренція
Економія часу і грошей	Низька норма прибутку
Різноманітність товарів	Залежність від постачальників
Незалежність від місцезнаходження	Неможливість контролювати якість, доставку товару

Висока масштабованість	Залежність іміджу від надійності постачальника
Економія на рекламі	Ризик відсутності товару на складі

Важливо відзначити те, що не всі товари доречно реалізовувати за допомогою дропшипінгу, а лише ті, які можуть принести достатній прибуток. Найкраще підходять товари, які відповідають таким критеріям:

- конкуренція на такий товар нижче середньої;
- товар не продається у великих рітейлерів, або принаймні вони не фокусуються на просуванні саме цієї товарної групи;
- товар недорогий у масовому виробництві.

Важливим є момент, як правильно обліковувати операції дропшипінгу. Сьогодні в Україні законодавчо не встановлено положення з організації обліку дропшипінгу. На практиці можливі два варіанти оформлення відносин: агентський договір і змішаний варіант. У разі агентського договору оформляють або агентський договір на покупку з покупцем (дропшипер за дорученням покупця зобов'язується придбати для того товари), або агентський договір на продаж – із виробником (за його умовами виробник доручає дропшиперу продати його товар) [4].

На відміну від класичної комісії, при дропшипінгу передачі товарів дропшиперу взагалі не відбувається. Тому й обліковувати на позабалансовому субрахунку 024 «Товари, прийняті на комісію» дропшиперу нічого. А ось реалізацію комісійного товару і винагороду дропшипер відображає стандартними комісійними проведеннями. Оскільки товари дропшиперу не передаються, а відправляються зі складу постачальника безпосередньо покупцеві, переводити їх на субрахунок 283 «Товари на комісії» необов'язково. На дату відвантаження товару покупцеві постачальник відображає дохід і списує собівартість реалізованого товару. А винагороду дропшипера і витрати, пов'язані з відправленням/транспортуванням товару, відносить до витрат на збут [5].

У більшості випадків першою ПДВ-подією за договором дропшипінгу буде надходження грошей як оплати товару від покупця. Саме дата цієї події і є датою для відображення податкового зобов'язання (ПЗ) з ПДВ. Далі, при перерахуванні грошей постачальнику, дропшипер отримує право на податковий кредит (ПК) з ПДВ. Що стосується винагороди, то на цю суму дропшипер також зобов'язаний нарахувати ПЗ з ПДВ. У постачальника ПЗ виникнуть тільки за фактом відвантаження товару покупцеві (при цьому податкова накладна (ПН) має бути складена на ім'я дропшипера). На суму комісійної винагороди постачальник відображає ПК (за наявності ПН, зареєстрованої в ЄРПН) [5].

Враховуючи вищенаведену інформацію, можна зробити висновок про те, що дропшипінг має ряд переваг і недоліків як для постачальника і

дропшипера, так і для покупця. Спеціального договору, що регулює взаємовідносини дропшипера і виробника, в законодавстві не передбачено. Оскільки дропшипінг є підприємницькою діяльністю, то виникає потреба у веденні бухгалтерського обліку.

1. Дропшипінг: переваги та недоліки такої моделі бізнесу. URL: <https://webexpert.com.ua/ua/dropshipping-perevagi-ta-nedoliki> (дата звернення: 29.02.2020).
2. Алієв Т. Дропшипінг: выгодное виртуальное посредничество? URL: <http://www.buhgalteria.com.ua/Hit.html?id=4891>. (дата звернення: 29.02.2020).
3. Тирінов А. В. Сутність та особливості обліку операцій дропшипінгу в Україні. *Економічні науки*. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_28/2/37.pdf. (дата звернення: 29.02.2020).
4. Шевчук М. Осваиваем дропшипінг! *Бухгалтер 911*. URL: <https://i.factor.ua/journals/buh911/2017/november/issue-47/article-32011.html> (дата звернення: 29.02.2020).
5. Дропшипінг. *Податки та бухгалтерський облік*. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2019/june/issue-51/article-45098.html> (дата звернення: 29.02.2020).

УДК 657

Бондарєва Т. Г., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Лівенда К. О., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

БЕЗНАДІЙНА ЗАБОРГОВАНІСТЬ: СТРОКИ СПИСАННЯ ТА ОБЛІК

У системі відносин у кожного суб'єкта господарювання завжди мають місце дебіторська та кредиторська заборгованості. Зазначені заборгованості з певних причин можуть набути статусу безнадійної.

Згідно з П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» безнадійна дебіторська заборгованість – це поточна дебіторська заборгованість щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності [1].

Варто зазначити, що безнадійною може бути лише поточна дебіторська заборгованість. Однак дуже важливим є той факт, що довгострокова дебіторська заборгованість у рік її погашення обов'язково переходить у статус поточної.

Безнадійна дебіторська заборгованість входить до складу простроченої дебіторської заборгованості (рисунок).

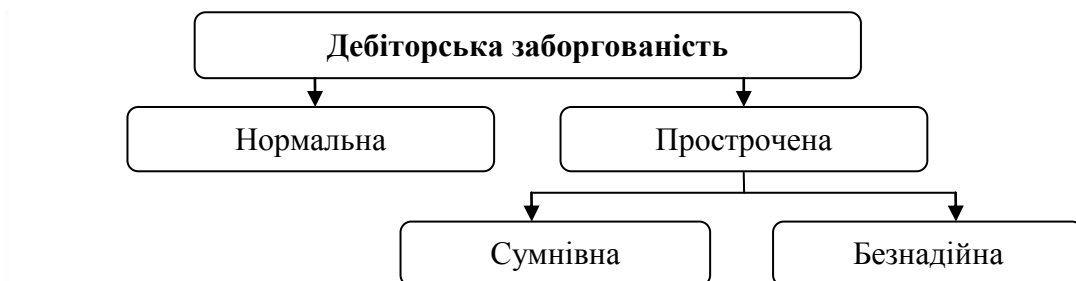

Рисунок. Дебіторська заборгованість за часом її погашення

Головною відмінністю цих видів заборгованостей є ступінь впевненості щодо її погашення. Якщо сумнівний борг – це борг, щодо якого є ймовірність щодо його погашення, то безнадійна заборгованість – це навпаки, підприємство впевнене, що борг дебітором погашений не буде [2].

Зазвичай сумнівна заборгованість з часом перетворюється у безнадійну і списується.

Списання безнадійної дебіторської заборгованості можливе за однією з таких умов:

- сплив строку позовної давності – тут відсутні додаткові вимоги, наприклад, щодо наявності певних вжитих заходів зі стягнення дебіторської заборгованості, а тому закінчення одного лише строку позовної давності є достатнім для списання. Обов'язково треба при цьому врахувати, чи переривався строк позовної давності чи ні;

- існування впевненості щодо неповернення заборгованості – такою впевненістю може бути, наприклад, припинення юридичної особи. Наявність запису про припинення юридичної особи в ЄДР є цілком достатнім підґрунтям для списання заборгованості. Однак, з іншого боку, наявності самої лише ситуації порушення проти боржника справи про банкрутство ще недостатньо, так як банкрутство – це спеціальна процедура для задоволення претензій боржників, а значить існує ймовірність погашення боргу [3].

Головною і зазвичай єдиною умовою списання безнадійної дебіторської заборгованості виступає закінчення строку позовної давності. Позовній давності присвячена глава 19 Цивільного кодексу України, а саме ст. 256-268. Позовна давність означає встановлений законом строк, протягом якого особа (фізична або юридична) має право звернутися до суду з вимогою про захист свого порушеного права чи інтересу (ст. 256 ЦКУ). Строки позовної давності розділяють на загальні та спеціальні. Згідно ст. 257 ЦКУ загальний строк позовної давності становить 3 роки [4].

Для списання дебіторської заборгованості, визнаної у бухгалтерському обліку безнадійною, складають кореспонденцію рахунків:

- дебет 38 «Резерв сумнівних боргів» та кредит 34 «Короткострокові векселі одержані», 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 37 «Розрахунки з різними дебіторами» – на суму заборгованості в межах суми резерву сумнівних боргів;

– дебет 944 «Сумнівні та безнадійні борги» та кредит 34, 36, 37 – на суму безнадійної дебіторської заборгованості понад суму створеного резерву, а також у тому випадку, якщо резерв за заборгованістю не створювали.

Визначення поняття «безнадійна кредиторська заборгованість» ні один бухгалтерський стандарт не дає, однак п. 15 П(С)БО 15 «Дохід» та п. 5 П(С)БО 11 «Зобов'язання» передбачено, що сума зобов'язання, яке не підлягає погашенню, визнається доходом. Тобто безнадійною кредиторською заборгованістю, що підлягає списанню у бухгалтерському обліку, буде заборгованість, погашати яку суб'єкт господарювання не буде. Безнадійна кредиторська заборгованість може виникнути у разі ліквідації кредитора або закінчення строку позовної давності.

Суму списаної безнадійної кредиторської заборгованості включають до складу інших операційних доходів. При цьому складають кореспонденцію рахунків: дебет 62 «Короткострокові векселі видані», 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», 68 «Розрахунки за іншими операціями» та кредит 717 «Дохід від списання кредиторської заборгованості».

Отже, вищезазначене обумовлює необхідність підвищення контролю за фактичним станом розрахунків підприємства, динамікою дебіторської заборгованості, у тому числі безнадійної. Якщо в бухгалтерському обліку суб'єкт господарювання визнав дебіторську заборгованість безнадійною та такою, що підлягає списанню, то це можна зробити двома способами у залежності від того, чи створювався на підприємстві резерв сумнівних боргів чи ні. Суму списаної безнадійної кредиторської заборгованості включають до складу інших операційних доходів.

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999. № 237. Дата оновлення: 09.08.2013. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 25.02.20). 2. Дебіторська заборгованість: виникнення, врегулювання, стягнення, списання. Публікації АО Альфа Прайвесі. 24 серпня 2019. URL: <https://alvaprivacy.ua/ua/publikatsiji/debtorska-zaborgovanist> (дата звернення: 26.02.2020). 3. Онищенко Віктор. Списання безнадійної дебіторської заборгованості. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/6642-qqq-17-m4-21-04-2017-spisannya-beznadyno-debtorsko-zaborgovanost> (дата звернення: 26.02.2020). 4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20060220/stru> (дата звернення: 26.02.2020).

Бондарєва Т. Г., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Ярмоліна Г. Ю., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ПЕРВИННІ ДОКУМЕНТИ В ОБЛІКУ

Документальне оформлення фактів господарського життя суб'єкта господарювання є підґрунтям для подальшого формування інформації в бухгалтерському обліку. Правильне оформлення первинних документів є гарантією підтвердження здійснення господарських операцій, які постійно відбуваються на підприємстві, починаючи з моменту його реєстрації до моменту закриття.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» первинний документ – документ, який містить відомості про господарську операцію. Господарська операція, у свою чергу, – це дія або подія, яка викликає зміни в структурі активів та зобов'язань, власному капіталі підприємства [1]. Визначення «первинний документ» також містить Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку у такій редакції: «первинні документи – це документи, створені у письмовій або електронній формі, які містять відомості про господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення» [2].

Первинні документи можуть бути складені в паперовій або в електронній формі. Електронний документ повинен відповідати вимогам, що пред'являються до таких документів Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг». Відповідно до цього закону електронний документ – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму [3].

Отже можна стверджувати, що первинні документи – це документи, створені у письмовій або електронній формі, які містять відомості про господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення.

Оскільки первинний документ є інформаційним першоджерелом бухгалтерського обліку, в ході документування необхідно дотримуватися певних критеріїв, згідно яких він у подальшому може бути юридично доказовим. Кожний первинний документ повинен містити відповідні реквізити (табл. 1).

Таблиця 1

Обов'язкові та додаткові реквізити первинного документа

Обов'язкові реквізити	Додаткові реквізити
Назва документа (форми); дата складання; назва підприємства, від імені якого складено документ; зміст, обсяг та одиниця виміру господарської операції (при цьому одиниця виміру повинна бути виражена в натуральному та/або вартісному показнику); посади осіб, відповідальних за здійснення та правильність оформлення господарської операції; особистий підпис або інші дані, що дозволяють ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції	Ідентифікаційний код підприємства (код ЄДРПОУ), номер документа, підстава для здійснення операцій, дані про документ, який засвідчує отримувача, тощо

Джерело: сформовано автором на основі [1; 2]

Варто зазначити, що печатка не є обов'язковим реквізитом первинного документа. Документ має бути підписаний особисто, а підпис може бути скріплений печаткою.

Усі первинні документи, які створені на підприємстві та які надійшли, підлягають перевірці, а саме:

- за формою (формальна перевірка) – визначається правильність оформлення та заповнення всіх реквізитів, наявність підписів, контролюється відсутність помарок та підчисток;

- за суттю – установлюється законність операції та її господарська доцільність, а також відповідність одних і тих самих показників у різних документах;

- арифметично – перевіряється правильність проставлених цін, обчислень, розрахунку підсумкових цифрових даних (загальної суми, залишку тощо).

Якщо під час перевірки виявлено, що документ складено неправильно (у т. ч. є арифметичні помилки), його потрібно повернути особі, яка складала даний документ для виправлення або заміни на новий (правильний) документ.

У разі виявлення невідповідності первинного документа вимогам законодавства у сфері бухгалтерського обліку такі документи з письмовим обґрунтуванням передаються керівнику підприємства, установи. До окремого письмового рішення керівника такі документи не приймаються до виконання [2]. Такими невідповідностями можуть бути: виявлення підроблення підписів, підчистки, є сумніви в законності операції.

Помилку, виявлену в первинних документах, створених ручним способом (паперова форма), можна виправити коректурним способом. При цьому під документом, створеним ручним способом, слід розуміти не тільки документ, заповнений вручну, але й документ, роздрукований на принтері, на якому стоять «живі» (а не електронні) підписи [4, с. 54].

Вносити виправлення в документи, якими оформлено банківські та касові операції, а також операції із цінними паперами, заборонено [2]. У разі виявлення помилки замість помилкового слід скласти новий (правильний) документ. Помилки в первинних електронних документах виправляються відповідно до законодавства. Проте у Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг» про виправлення помилок в електронному документі нічого не зазначено.

Тому підприємство повинне самостійно встановити порядок виправлення помилок в електронних документах, а саме:

- або внести зміни до вже створеного електронного документа з обов’язковим збереженням історії зміни;
- або оформити новий (правильний) документ, скасувавши при цьому документ із помилкою.

Щоб уникнути конфліктних ситуацій, при зовнішньому документообігу процедуру (спосіб) виправлення помилки в електронних документах доцільно узгодити з їхнім адресатом (наприклад, направивши йому листа) [4, с. 55].

Відповідальність за роботу з первинними документами покладено на певних осіб (табл. 2).

Таблиця 2

Відповідальність за роботу з первинними документами

№ з/п	Відповідальність	Хто несе відповідальність
1	2	3
1.	За фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах (тобто за організацію роботи з цими документами)	несе уповноважений орган (посадова особа), який здійснює керівництво підприємством, або власник згідно із законодавством та установчими документами. Він же зобов’язаний забезпечити неухильне виконання правомірних вимог бухгалтера щодо дотримання порядку оформлення та подання до обліку первинних документів
2.	За збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом установленого строку, але не менше 3 років	несе власник або керівник підприємства
3.	За несвоєчасне складання первинних документів та недостовірність відображених у них даних	несуть особи, які склали та підписали ці документи. Бухгалтер зобов’язаний перевірити первинні документи за формою та змістом і в разі виявлення невідповідності документа вимогам законодавства не приймати його до виконання без письмового дозволу керівника

Джерело: сформовано автором на основі [1; 2]

Отже, первинні документи, які складаються на підприємстві своєчасно і є достовірними, дадуть можливість сформулювати належне інформаційне забезпечення для прийняття адекватних управлінських рішень, що відповідають сучасним вимогам господарювання.

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 року № 996-14-ВР. Дата оновлення: 16.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 25.02.2020). **2.** Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : Наказ Міністерства фінансів України від 24 травня 1995 року № 88. Дата оновлення: 09.08.2013. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 25.02.2020). **3.** Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV. Дата оновлення: 07.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 29.02.2020). **4.** Руслана Краснощок. Перевіряємо первинні документи. *Практичний журнал. Балансагро*. 16.12.2019 р. № 46-1. С. 53–56.

УДК 657.1

Бруханський Р. Ф., д.е.н., професор (Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль)

АДАПТАЦІЯ ПАРАДИГМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДО ВИМОГ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Трансформація управлінської парадигми з векторизацією пріоритетів стратегічного управління мотивувала еволюцію бухгалтерського обліку в напрямі створення стратегічно орієнтованої системи, втілюючи перехід від домінанти впливу класичних систем тактичного управління до стратегічного.

Одним із найбільш авторитетних теоретиків менеджменту ХХ століття, засновником теорії глобального ринку П. Друкером обґрунтовано радикальні зміни традиційної інформаційної системи, зокрема бухгалтерського обліку: 1) основні з них стосуються порядку розрахунку собівартості на основі розгляду підприємства як цілісного бізнес-процесу, а не окремих бізнес-процесів; 2) для забезпечення конкурентоспроможності бізнесу в умовах глобалізації необхідно знати обсяги витрат у розрізі елементів «економічного ланцюга» та здійснювати управління ними на основі такої інформації; 3) перехід від ціноутворення на основі витрат до витрат на основі ціноутворення для забезпечення реалізації стратегічних цілей; 4) необхідність побудови системи мережевого обліку для забезпечення ефективного надання інформації про затрати «економічного ланцюга»; 5) для забезпечення інформаційного супроводу процесу створення матеріальних благ необхідно мати чотири набори діагностичного інструментарію: базова фінансова інформація, інформація про продуктивність, інформація про основні знання,

інформація про розподіл ресурсів; 6) розробка системи для надання систематизованої інформації про зовнішнє середовище підприємства [1, с. 124].

Розгляд пропозицій щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення в умовах нової парадигми менеджменту доводить, що для реалізації перших чотирьох пропозицій необхідно внести незначні корективи в існуючу методологію бухгалтерського обліку, зокрема розробити нові методи калькулювання собівартості продукції, удосконалити підходи обліку витрат із врахуванням ланцюгів цінності підприємств, переглянути існуючі підходи до організації системи обліку в об'єднаннях підприємств на основі можливості застосування мережевого обліку.

Для реалізації п'ятої пропозиції система бухгалтерського обліку повинна зазнати значної трансформації, оскільки до її складу мають бути впроваджені нові об'єкти (інновації, основні компетенції, людський капітал), для яких потрібно розробити власний оцінний інструментарій. Також бухгалтерський облік потрібно побудувати таким чином, щоб надавати інформацію про економічну додану вартість підприємства.

Для реалізації шостої пропозиції необхідною є побудова корпоративної стратегічної обліково-аналітичної системи, яка б забезпечувала надання інформації про внутрішнє середовище підприємства в усіх необхідних зрізах (наприклад, ланцюга цінностей), часових вимірах (минулому і майбутньому), а також забезпечувала збір і обробку максимального обсягу інформації про зовнішнє середовище. При цьому слід враховувати, що облікова система ніколи не зможе забезпечити збір повної інформації про постійні зміни невідконтрольного менеджерам зовнішнього середовища, тому облікова інформація при прийнятті стратегічних рішень має бути доповнена даними з інших інформаційних систем, наприклад, системи стратегічного аналізу.

Еволюція сучасної нової парадигми менеджменту мотивує облікову інформацію до виконання ролі об'єднуючої та інтегруючої системи у складі сучасних корпорацій, яка б дозволяла візуалізувати процес створення вартості підприємства та виробництва продукції і надання послуг, надавати повну і достовірну інформацію про елементи ланцюга цінностей.

Ю. Барчі, М. Г. Шентірмей і З. Земан акцентують увагу на доцільності управління ланцюгом цінностей, який у межах обліково-аналітичного тренду є новим напрямом стратегічно орієнтованого обліку [2, с. 14].

Характерною особливістю вказаного підходу є необхідність розрахунку доходів і витрат не лише стосовно конкретного підприємства, а й щодо життєвого циклу продукту загалом. Виникнення такого підходу можна вважати одним із елементів нової управлінської стратегічної парадигми.

Оскільки на сучасному етапі відбувається адаптація стратегічної управлінської парадигми до Індустрії 4.0, тому відсутні чіткі вимоги (вони перебувають у стані удосконалення), яким має відповідати новостворена стратегічна парадигма бухгалтерського обліку. Так, поряд з удосконаленням

систем управління в результаті кардинальних змін у процедурі збору, обробки та представлення інформації та глобалізації світової економіки, в рамках стратегічної управлінської парадигми відбуваються зміни її теоретичного базису, що передбачає поступовий перехід від стратегічного планування до побудови складних стратегічних систем (нова управлінська стратегічна парадигма). Проте більшість дослідників у сфері бухгалтерського обліку не проводить розмежування між управлінською стратегічною парадигмою та новою управлінською стратегічною парадигмою, що не дозволяє виокремити ті елементи, які мають бути покладені в основу побудови облікової стратегічної парадигми Індустрії 4.0.

В основу розробки майбутньої стратегічної парадигми бухгалтерського обліку мають бути покладені не лише напрацювання в сфері теорії фірми, а й теорії зовнішнього середовища, що сприятиме розширенню предмета бухгалтерського обліку як окремої функціональної науки.

1. Друкер П. Энциклопедия менеджмента. М. : Вильямс, 2004. 432 с. 2. Barczy J., Szentirmai M. G., Zeman Z. The (information-) connection between the strategic management-accounting and the company valuation. URL: <http://ssrn.com/abstract=1928034> (дата звернення: 29.02.2020).

УДК 657.1

Будько О. В., д.е.н., доцент (Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське)

РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕСУ

Перехід до цифрової економіки потребує розробки нових підходів до відображення у бухгалтерському обліку та звітності процесів, які її супроводжують. Необхідність дотримання принципів сталого розвитку обумовлюють потребу у визначенні їх взаємозв'язку з напрямками реалізації концепції «Індустрія 4.0». За цих умов перед бухгалтерським обліком постає глобальне завдання за допомогою інформаційної функції координувати ці процеси, досягаючи тим самим поєднання цілей сталого розвитку та імперативів концепції «Індустрія 4.0».

Важливими аспектами впровадження концепції «Індустрія 4.0» є стратегія, компетенції і робоча сила та технології [1, с. 8]. Стратегія діяльності підприємства, орієнтованого на сталий розвиток, має забезпечувати збалансованість та рівновагу в отриманні економічних, соціальних та екологічних результатів діяльності. Основою для розробки стратегії діяльності підприємства в умовах переходу до концепції «Індустрія 4.0» є інформація про потенційні можливості підприємства щодо повної

автоматизації виробництва нових продуктів та послуг. Така інформація формується обліково-аналітичною системою, яка, зокрема, забезпечить управлінський персонал даними про фінансові результати діяльності, попит на продукцію, що вже виробляється, технічну базу компанії та допоможе спрогнозувати фінансові можливості повної автоматизації та роботизації всіх бізнес-процесів.

Переваги «Індустрії 4.0» впливають на необхідність перегляду компетенцій персоналу. Основними тенденціями при цьому стануть наявність високої кваліфікації, а також його скорочення внаслідок автоматизації процесів. У цьому зв'язку соціальні аспекти сталого розвитку забезпечуватимуться своєчасною перекваліфікацією працівників та політикою підприємства щодо оптимізації робочих місць, що знайде своє відображення у Звітності зі сталого розвитку як джерела інформації про вплив підприємства на економіку, суспільство та довкілля.

Перегляд технологій, які використовуватимуться компанією, має також супроводжуватися розумінням їх впливу на економічні, а також екологічні і соціальні аспекти її діяльності. Виникнення нових технологій виробництва продукції пов'язано з технологіями, які притаманні «Індустрії 4.0» (Інтернет речей (обмін інформацією не тільки між людьми, але і між машинами, пристроями, датчиками), цифрові екосистеми, аналітика великих даних, складні інформаційні системи). Це впливає на появу в обліку нових об'єктів (криптовалюта, електронні грошові кошти, токенизовані активи, клієнтські бази і т.д.), що врахує тенденції світової спільноти щодо переходу до концепції «Індустрія 4.0».

Проаналізовані аспекти впровадження концепції «Індустрія 4.0» мають знайти своє відображення в обліково-аналітичній системі підприємства, а також у Звітності зі сталого розвитку у розрізі фінансової та нефінансової інформації, що характеризуватиме досягнення компанії у сфері цифрової трансформації бізнесу та їх вплив на її сталий розвиток.

1. Яненко І. Г. Передумови впровадження концепції «Індустрія 4.0» в Україні. *Інтернаука* : міжнародний науковий журнал. 2018. № 6(2). С. 45–49.

Вигівська І. М., к.е.н., доцент (Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир), **Барчак Т. П., здобувач вищої освіти третього рівня** (Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир)

ВПЛИВ ПОСИЛЕННЯ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ НА ЯКІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Питання якості облікових даних та показників фінансової звітності є та залишається актуальним у будь-який час. Створення інформаційного забезпечення для управління на основі даних системи бухгалтерського обліку вимагає якісного інформаційного ресурсу. Серед факторів, які впливають на якість облікової інформації науковці виділяють правову регламентацію бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Розуміння факторів, що визначають якість фінансової звітності, є одним з фундаментальних питань в дослідженнях бухгалтерського обліку [2, с. 318].

Прямий вплив на якість вітчизняної фінансової звітності здійснює держава шляхом законодавчого регулювання процесу ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності і визначення вимог до інформації, що у такій звітності міститься. Однак її вплив не визначається дієвим механізмом контролю за якістю звітності, в тому числі з встановлення відповідальності (кримінальних або штрафних санкцій) за шахрайство, фальсифікацію, викривлення та недостовірність облікових даних [4, с. 313].

Якщо методика складання фінансової звітності має високий рівень правового регулювання (на підставі Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», положень (стандартів) бухгалтерського обліку та методичних рекомендацій Міністерства фінансів України щодо заповнення форм фінансової звітності), то правова регламентація ведення бухгалтерського обліку (методику обліку) є більш лояльною та гнучкою. В результаті чого якість та порівнянність, навіть чітко визначених нормативно-правовими актами, показників (статей) фінансової звітності є сумнівною. Це зумовлено варіативністю облікових методик.

Цю ж позицію підтримує Шеверя Я.В., який відзначає, що на відповідність фінансової звітності якісним характеристикам та принципам її складання (порівнянність, відповідність доходів і витрат, достовірність тощо) впливає можливість широкого вибору альтернативних методів відображення господарських операцій в обліку. В таких умовах постає питання довіри користувачів до якості та достовірного розкриття інформації, оцінки статей фінансової звітності, вимірювання яких може коливатися в значних межах та кардинально змінювати рішення користувачів. Така ситуація також виправдовується тим, що система нормативно-правового регулювання фінансової звітності в Україні не передбачає певну мотивацію підприємств за складання та подання фінансової звітності, яка відповідає усім якісним

характеристикам та вимогам [4, с. 307].

Облікова політика підприємства, що формується на основі положень (стандартів) бухгалтерського обліку, може мати такі варіанти рекомендованих методик:

- амортизація необоротних активів – сім методів;
- вартісна ознака МНМА – не визначено;
- переоцінка – два підходи;
- транспортно-заготівельні витрати – два підходи;
- методи оцінки запасів при вибутті – п'ять методів;
- резерв сумнівних боргів – два методи (три способи визначення коефіцієнту сумнівності);
- визнання фінансових активів – два підходи;
- бази розподілу витрат – не визначені та багато іншого.

Еверт Р. та А. Вагенхофер дотримуються позиції, що більш суворі норми правової регламентації бухгалтерського обліку та ефективна правова практика забезпечують дотримання вимог до фінансової звітності та покращують якість її показників, а також у подальшому забезпечують високу якість аудиту такої звітності [1, с. 122].

Філіп А., Р. Лабель, С. Руссо стверджують, що довіра інвесторів до корпоративного управління і фінансової звітності з початку століття вже кілька разів підривалася, а потрясіння від цього підкреслюють важливість впливу законодавства та нормативних актів на фінансову звітність та зумовлюють необхідність здійснення реформ у цьому напрямку, що сприятиме на загальному рівні захисту інвесторів і забезпечить безперебійну роботу фінансових ринків [3, с. 280].

Отже, як показують результати дослідження, чим вищий ступінь правової регламентації ведення бухгалтерського обліку на державному рівні, тим вища якість показників фінансової звітності суб'єктів господарювання, їх співставність, інформативність та порівнянність, що максимально задовольняє інформаційні інтереси зацікавлених користувачів звітності підприємства.

1. Ewert, R., Wagenhofer, A. (2019). Effects of Increasing Enforcement on Financial Reporting Quality and Audit Quality. *Journal of Accounting Research*. Volume 57, Issue 1. URL: <https://www.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1475-679X.12251> (дата звернення: 29.02.2020).
2. Ghosh, Al., Lee, Y.G. (2015). Financial Reporting Quality, Structural Problems and the Informativeness of Mandated Disclosures on Internal Controls. *Journal of Business Finance and Accounting*. Volume 40, Issue 3-4. URL: <https://www.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jbfa.12015>. (дата звернення: 29.02.2020).
3. Filip, A., Labelle, R., Rousseau, S. (2015). Legal Regime and Financial Reporting Quality. *Contemporary Accounting Research*. Volume 32, Issue 1. URL: <https://www.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1911-3846.12071> (дата звернення: 29.02.2020).
4. Шеверя Я. В. Регулювання та якість фінансової звітності в Україні. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Сер. Бухгалтерський облік, контроль і аналіз*. 2014. Вип. 1. С. 302–316.

Гайдучок Т. С., к.е.н., доцент (Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир), **Цегельник Н. І., к.е.н., ст. викладач** (Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир)

ВИКОРИСТАННЯ BIGDATA ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

В сучасних ринкових умовах, як правило, формуються нові методи ведення бізнесу, які трансформують традиційні відносини та вимагають вироблення нових рішень в системі управління підприємством. Застосування інформаційних технологій, розширення електронних послуг та поява віртуальної реальності змінює вигляд економіки, характеризуючи її як «цифрову». Розвиток цифрової економіки нерозривно пов'язаний з формуванням інформаційного суспільства.

За визначенням канадського бізнес-аналітика Дона Тапскота, цифрова економіка – це економічна діяльність, яка, на відміну від традиційної економіки, визначається мережевою свідомістю (networkedintelligence) та залежністю від віртуальних технологій [1]. Іншими словами, цифрова економіка – це економіка віртуальних світів.

Бухгалтерський облік як наука не залишився осторонь процесів цифровізації економіки: 1) з'явилися нові концепції обробки та передачі інформації, такі як XBRL (розширена мова звітності бізнесу), RTA (облік у режимі реального часу), EDI (обмін електронними даними), «хмарні» технології тощо; 2) бухгалтерські програми інтегровані в такі системи управління підприємством, як CRM, SCM, ERP; 3) у найближчі роки бухгалтерську сферу очікують зміни, ключовими каталізаторами яких стануть блокчейн, штучний інтелект, BigData [2].

Бухгалтерський облік як інформаційна система забезпечує стейкхолдерів якісною, своєчасною та достовірною інформацією про діяльність суб'єктів господарювання з метою прийняття ефективних економічних рішень. Хоча бухгалтери на практиці і ведуть облік кожної господарської одиниці та усіх господарських процесів, дуже мало хто цікавиться їх ефективністю, не говорячи вже про продуктивність.

Таким чином, вплив інноваційних інформаційних технологій на практику ведення обліку є актуальним в умовах діджиталізації суспільства.

Сьогодні в Україні ще досить низький рівень використання інноваційних інформаційних технологій та цифровізації [3, с. 252]. Тому уряд країни, в рамках проекту «Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою», до 2030 року має намір здійснити комплексну цифрову трансформацію соціально-економічної діяльності в Україні. Для цього необхідно розробити нормативне регулювання цифрових технологій,

модернізувати цифрову інфраструктуру, розробити та упровадити цифрові платформи і технології в основні сфери економіки та державного управління, налагодити підготовку кадрів та інформаційну безпеку.

Інноваційний потенціал можливостей підвищення прибутковості ведення бізнесу на основі застосування інформаційних технологій BigData залишається також недостатньо опрацьованим, в той час, коли в усьому світі він знайшов значний розвиток.

BigData – сукупність підходів, інструментів та методів обробки структурованих і неструктурованих даних величезних обсягів і значного різноманіття для отримання ефективних, в умовах безперервного приросту й розподілу по численним вузлам обчислювальної мережі, результатів, що сприймаються людиною. Фахівці відмічають, що у зв'язку з тим, що кількість доступних даних до 2020 року виросте раз в десять порівняно з кількістю існуючих даних, то для управлінських бухгалтерів складнощі виникнуть з відсіювання цінних даних з усієї цієї кількості [4].

BigData являє собою сукупність таких особливостей, як: великий обсяг даних, що вимагає спеціальних засобів зберігання і обробки; висока швидкість відновлення і необхідність отримання висновків в реальному часі; різноманітність, мінливість потоку даних, відсутність суворої структури.

Технологія BigData включає в себе зберігання інформації (хмарні технології), її структурування (застосування програмних рішень та платформ) та управління і аналіз (обробка та створення аналітичних звітів). Основною метою використання великих даних є [5]:

- покращення процесу прийняття рішень;
- управління ризиками;
- розвиток нових продуктів;
- підвищення маржі та ін.

Отже, використання BigData може кардинально змінити процес ведення бухгалтерського обліку підприємств, дозволить скоротити витрати, ефективно приймати рішення, визначати причини і проблеми недоліків в режимі реального часу тощо.

1. Перспективи та перешкоди цифрової економіки. URL: <https://nachasi.com/2018/01/29/what-makes-ukraine-digital/> (дата звернення: 29.02.2020). 2. Плікус І. Й., Жукова Т. А., Осадча О. О. Модель професії бухгалтера в епоху цифрових трансформацій: ключові напрями компетентностей бухгалтера. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 1(12). С. 200–205. 3. Кривов'язюк І. В., Кулик Ю. М. Проблеми застосування інформаційних технологій в управлінні логістичною системою підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 12(150). С. 254–262. 4. В чем сложность Больших данных для бухгалтеров в области управленческого учета? URL: <https://gaap.ru/articles/>. (дата звернення: 29.02.2020). 5. Фрэнкс Б. «Революция в аналитике. Как в эпоху BigData улучшить ваш бизнес с помощью операционной аналитики». Москва : Альпина Пабlishер, 2017. 320 с.

Гнилицька Л. В., д.е.н., професор (Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана, м. Київ), **Сіренко І. М., здобувач вищої освіти другого рівня** (Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ)

АНАЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ

В умовах загострення конкуренції між суб'єктами вітчизняного економічного простору, зростання протиріч у їх бізнес-стосунках, що неодмінно призводить до розширення спектру внутрішніх ризиків і супроводжується значними збитками, виникає нагальна потреба в інформації про ділове оточення підприємства. Основним джерелом отримання такої інформації виступає фінансова розвідка, яка створює нову «базу знань» у сфері безпеки, що охоплює інформацію про конкурентів з акцентом на їх фінансові переваги та результати аналітичних досліджень щодо ефективного використання фінансових ресурсів всередині підприємства.

Метою фінансової розвідки є своєчасне забезпечення керівництва надійною й достовірною інформацією про зовнішнє та внутрішнє середовище з визначенням конкурентних переваг та факторів ризику щодо фінансової складової економічної безпеки суб'єкта господарювання. З одного боку фінансова розвідка спрямована на раннє діагностування фінансових ризиків, ризиків недобросовісного партнерства та інформаційних ризиків, спричинених шахрайством з фінансовими показниками, а з іншого – вона є джерелом інформації про конкурентні переваги суб'єкта господарювання.

В умовах сьогодення фінансова розвідка є невід'ємно складовою конкурентної боротьби бізнесу в економічно розвинених країнах, що відкриває нові перспективи її впровадження в діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання. Утім, незважаючи на нагальну потребу в концептуалізації фінансової розвідки як складової інформаційного забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств, наявні наукові розробки, здійснені у працях [1; 2; 3], носять поодинокий несистемний характер, що не дозволяє сформувати комплексне уявлення про напрями фінансової розвідки, завдання фахівців у сфері фінансової розвідки та аналітичний інструментарій проведення фінансових розслідувань.

Вважаємо, що досягнення мети фінансової розвідки передбачає проведення фінансових розслідувань за наступними напрямками:

- оцінювання конкурентних переваг власного підприємства та його конкурентів;
- діагностика фінансово-господарського стану суб'єкта господарювання з метою виявлення фінансових ризиків та прогнозування їх впливу на стан безпеки у майбутньому;

- рання діагностика ризиків недостовірної звітної інформації;
- оцінювання рівня економічної надійності контрагентів підприємства;
- прогнозування станів банкрутства власного підприємства чи контрагентів;
- оцінювання стану та рівня економічної безпеки власного підприємства.

Методичним підґрунтям проведення фінансових розслідувань виступає сукупність методів збирання, оброблення, зберігання та аналізу фінансової інформації про внутрішні бізнес-процеси та зовнішнє оточення, з якими підприємство здійснює взаємодію з метою оцінювання впливу такої співпраці на зниження стану безпеки, чи встановлення конкурентних переваг такої співпраці.

Зважаючи на те, що лише близько 10-15% даних використовуються фахівцями у сфері фінансової розвідки в готовому вигляді (потребують тільки верифікації), а інші 85-90% утворюються в результаті порівняння, аналізу та синтезу розрізнених джерел інформації, виникає нагальна необхідність в дослідженні методичних прийомів аналізу та синтезу. Прийоми аналізу мають забезпечувати виявлення проблем, їх систематизацію та бути спрямованими на аналітичний супровід проведення окремих напрямів фінансових розслідувань.

Відтак, скориставшись міжнародною практикою та досвідом вітчизняних підприємств, виокремимо низку аналітичних методів, використання яких обумовлене вирішенням окремих напрямів фінансової розвідки.

1. Методи оцінювання конкурентного середовища:

Галузевий аналіз – передбачає структурний огляд особливостей діяльності учасників окремої галузі з метою виявлення потенціалу прибутковості галузі, визначення факторів, які його знижують та визначення захисних заходів від сил, що знижують прибутковість шляхом запровадження змін у галузевій структурі.

Аналіз стратегічних груп – є різновидом галузевого аналізу, що вивчає групи конкуруючих компаній, які характеризуються спільними конкурентними підходами та стратегічним положенням в галузі. Дозволяє встановити: конкурентні позиції конкуруючих компаній; інтенсивність конкурентного суперництва в середині груп та між галузевими групами; потенціал прибутковості різних груп в галузі.

Ланцюжок створення вартості – використовується для визначення джерел економічних переваг шляхом встановлення ланцюгових залежностей між внутрішніми бізнес-процесами та зовнішнім конкурентним середовищем для управління оптимальним розподілом ресурсів. Ланцюг вартості компанії розглядається як частина більш масштабної системи витрат галузі, яка включає заходи створення цінності усіх учасників галузі від постачальників сировини до остаточного покупця продукції.

Аналіз індивідуальних характеристик конкурента – передбачає оцінювання сильних і слабких сторін наявних та потенційних конкурентів з метою: встановлення майбутніх стратегій та планів конкурента; передбачення можливих реакцій конкурента на конкурентні ініціативи інших суб'єктів господарювання; оцінювання відповідності стратегії конкурента його фінансовим та технічним можливостям; виявлення слабких сторін конкурента.

2. Методи оцінювання конкурентних переваг підприємства:

SWOT-аналіз – використовується для зіставлення стратегії суб'єкта господарювання (з позицій сильних та слабких сторін), його внутрішніх можливостей і зовнішніх умов функціонування (тобто можливостей і загроз). Цей метод дозволяє отримати уявлення про вплив зовнішнього і внутрішнього середовища на процес реалізації стратегії підприємства. SWOT-аналіз дає можливість зосередитися на комбінації фінансової інформації і суб'єктивних очікувань для комплексного дослідження сильних і слабких сторін суб'єкта господарювання, збору інформації про можливі загрози та ризики його діяльності і на цій основі розробки пропозицій щодо їх мінімізації.

Бенчмаркінг – порівняльний аналіз результатів роботи суб'єкта господарювання з результатами більш успішних конкурентів, чи ефективної практики ведення бізнесу в інших галузях. Тобто це своєрідне еталонне тестування, результатом якого є вибір оптимального способу ведення бізнесу.

CVP-аналіз – заснований на принципах факторного аналізу і призначений для поглибленої оцінки фінансових результатів та обґрунтування рекомендацій щодо вибору стратегії росту суб'єкта господарювання на основі даних про витрати, ціни, обсяги реалізації і рентабельність продукції.

3. Методи рейтингової оцінки контрагентів:

Аналіз сегментації покупців – передбачає розподіл суб'єктів ринку на групи відповідно до різномірних купівельних потреб між групами та однорідних купівельних потреб в межах однієї групи. Ця модель аналізу ґрунтується на визначенні конкурентної переваги, що мають як окремі групи, так і суб'єкти в межах однієї групи.

Аналіз купівельної цінності – передбачає два розрізи його здійснення. З одного боку, використовується як інструмент сегментації ринку при відборі економічно надійних споживачів та конкурентів, а з іншого – застосовується для оцінювання своєї конкурентної переваги окремими суб'єктами господарювання.

Рейтинговий аналіз – базується на інтегральних моделях розрахунку рейтингових чисел, що дозволяють отримати поглиблену багатофакторну оцінку умов формування окремих агрегованих фінансово-економічних показників. Рейтингові моделі використовують в оцінках кредитоспроможності та інвестиційної привабливості контрагентів

підприємства.

4. Методи діагностики фінансово-господарського стану підприємства з метою ідентифікації фінансових ризиків:

Горизонтальний аналіз – заснований на визначенні динаміки фінансових показників у часі. В якості інструмента фінансової розвідки найбільшого розповсюдження отримали: оцінка динаміки показників звітного періоду у порівнянні з даними попереднього періоду; аналіз динаміки показників за декілька попередніх періодів для виявлення тенденції розвитку.

Вертикальний або структурний аналіз – передбачає визначення впливу кожної складової (статті фінансової звітності) на результат в цілому шляхом розрахунку питомої ваги окремих структурних складових фінансової звітності. У практиці аналітичної роботи отримали поширення такі види структурного аналізу як: аналіз структури капіталу; аналіз структури активів; аналіз структури витрат, доходів та фінансових результатів суб'єкта господарювання.

Порівняльний аналіз – здійснюється шляхом зіставлення значень окремих показників або їх груп між собою. В залежності від завдань фінансової розвідки можуть застосовуватися варіанти порівняльного аналізу, засновані на порівнянні фактичних даних з середньогалузевими значеннями; порівнянні фактичних даних з нормативними значеннями; порівнянні фінансових показників окремих структурних підрозділів компанії, ринків та бізнес-ліній, порівнянні фактичних даних з плановими показниками.

Коефіцієнтний аналіз – базується на розрахунку співвідношення окремих абсолютних показників між собою. Коефіцієнтний аналіз передбачає узагальнення інформації за чотирма основними групами коефіцієнтів, що характеризують ліквідність активів, фінансову стійкість, ефективність діяльності та становище суб'єкта господарювання на ринку капіталів.

5. Методи оцінювання стану фінансово-економічної безпеки:

Збалансована система економічних показників – аналітична модель, що забезпечує стратегічний і оперативний рівні управління виваженим набором монетарних і немонетарних показників за такими аспектами діяльності суб'єкта господарювання, як задоволеність клієнта, внутрішньо-фірмові господарські процеси, інноваційна активність, заходи щодо поліпшення фінансових результатів.

Аналіз рівня сталого зростання – передбачає комбінацію прийомів фінансового та стратегічного аналізу з метою встановлення взаємозв'язків між показниками стратегічного планування та оперативними даними, що характеризують втілення фінансової політики суб'єкта господарювання. Даний вид аналізу дозволяє виявити наявні можливості для фінансування зростання, встановити вплив фінансової політики на зростання та проаналізувати сильні і слабкі сторони конкурентної стратегії.

Не претендуючи на довершеність запропонованого аналітичного інструментарію, вважаємо, що його основною прерогативою є орієнтованість

на обробку та узагальнення як фінансової, так і нефінансової інформації про внутрішні та зовнішні аспекти діяльності підприємства, що уможливорює його використання як для визначення власних конкурентних стратегій, так і для оцінювання переваг конкурентів. Відтак, комплексне запровадження запропонованих аналітичних методик підвищить інформаційно-аналітичні можливості фахівців у сфері фінансової розвідки при прийнятті ним рішень щодо забезпечення безпеки підприємства із фокусуванням на найбільш значимих загрозах його діяльності.

1. Боган К. Бизнес разведка. Внедрение передовых технологий / пер. с англ., общ. ред. Б. Резниченко. Москва : Изд-во «Вершина», 2006. 368 с. 2. Доронин А. И. Бизнес разведка. Москва : Изд-во «Ось-89», 2006. 496 с. 3. Ходарев А. Финансовая разведка как способ конкурентной борьбы. URL: <http://delovoyimir.biz/ru/articles/view/?did=1671> (дата звернення: 27.02.2020).

УДК 657.6

Грицишин А. В., здобувач вищої освіти третього рівня (Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль)

ОБЛІК ПРОЦЕСУ ПОСТАЧАННЯ У ЛОГІСТИЧНІЙ СИСТЕМІ «ТОЧНО В ТЕРМІН»

Життєвий (господарський) цикл руху матеріальних цінностей розпочинається з процесу їх постачання. Традиційно постачання позиціонується як обов'язковий превентивний етап виробництва продукції (робіт, послуг). Проте актуалізація постіндустріального суспільства, в умовах якого активно розвивається підприємництво з використанням давальницької сировини та аутсорсингове надання виробничих послуг технопарками чи бізнес-хабами, потребує перегляду концепцій логістичних потоків.

Постачання матеріальних цінностей є складовою виробничого процесу. Системність кругообігу матеріальних цінностей впливає на організацію та методику їх обліку. Бухгалтерський облік надходження матеріальних цінностей доцільно будувати на концепції «точно в термін» (анг. «justintime»), заснованій на послідовному усуненні непродуктивних втрат через значне скорочення часу реалізації логістичних потоків.

Активізатором виробничого процесу в системі «точно в термін» є попит на готову продукцію. Надходження замовлення від покупців або прогноз товарного попиту на ринку ініціює старт виробництва. Одночасно для запуску виробничого обладнання потрібні предмети праці, що визначає необхідність придбання виробничих ресурсів. На основі обліково-аналітичних операцій проводяться необхідні розрахунки щодо обсягів і терміну закупівлі ресурсів і виробництва продукції.

Облік виконує не лише функції інформування і контролю за подіями, що відбулися, але є також інформаційним полем прогнозного управління підприємством. На основі облікової інформації приймаються управлінські рішення щодо планування діяльності суб'єкта господарювання у частині прогнозування попиту на продукцію. Планування збутової діяльності автоматично впливає на виробництво і закупівлю матеріальних цінностей.

Від якісних параметрів облікової інформації життєвезалежним є ефективність системи «точно в термін». Недостатня достовірність та оперативність даних бухгалтерського обліку може призвести до повного паралічу діяльності підприємства. Адже несвоєчасне замовлення виробничих запасів за умови відсутності їх складського запасу стане причиною зупинки виробництва на підприємстві. Тому, дослідження перспектив реалізації концепції «точно в термін» обов'язково необхідно розглядати синхронно з удосконаленням бухгалтерського обліку. Такий обліковоцентричний підхід до наукових досліджень і практичного впровадження системи «точно в термін» є запорукою успішного функціонування підприємства.

Початково в системі «точно в термін» змін зазнає процес постачання матеріальних цінностей та методика його обліку. Розпочинається закупівля матеріальних цінностей із вибору постачальника та укладання договірних відносин. В умовах запровадження системи «точно в термін» важливим для безперебійної діяльності суб'єкта господарювання є вибір надійного постачальника на тривалий період часу.

В умовах реалізації системи «точно в термін» кондитерське підприємство може не мати достатньо часу на очікування моменту транспортування виробничих ресурсів постачальником. Значний часовий лаг від моменту оформлення договору до перевезення матеріальних цінностей від постачальника на склад підприємства загрожує ритмічності виробничого і збутового процесів. За умови ефективно працюючої транспортної служби підприємства кондитерської галузі оптимальним є контрагування в договорі можливості переходу права власності на матеріальні цінності в момент оплати за них. В такому випадку, провівши авансовану оплату за певний обсяг виробничих ресурсів, керівництво підприємства із системою управління «точно в термін» може за необхідності самостійно забирати матеріальні цінності в постачальника і транспортувати їх до місць зберігання чи використання. Попередня оплата з одночасним набуттям права власності на виробничі запаси є оптимальним варіантом за умов, коли кондитерське підприємство не володіє власними складськими потужностями, а одразу передає матеріальні цінності у виробництво. Оскільки покупець за умови попередньої оплати матеріальних цінностей набуває права власності на них у момент перерахування коштів, то такі цінності повинні бути зараховані на баланс підприємства-покупця, незважаючи на фізичну їх відсутність.

Можливий і протилежний варіант, коли на кондитерське підприємство були доставлені матеріальні цінності, але право власності на них не

наступило. Для підприємств, які дотримуються системи «точно в термін», така ситуація відбувається досить часто, і пов'язана із одержанням замовлень виробничих послуг із давальницькою сировиною. Незалежно від способу транспортування, вартість одержаних від постачальника виробничих запасів без набуття права власності на них обліковується на позабалансовому рахунку 022 «Матеріали, прийняті для переробки». Матеріальні цінності, які надійшли до моменту укладання договору чи початку його дії, відображаються на рахунку бухгалтерського обліку 023 «Матеріальні цінності на відповідальному зберіганні».

Як наслідок, бухгалтерський облік як поєднання фінансового та управлінського обліку у системі «точно в термін» є інформаційним інтегратором господарських процесів. Облік постає основним інформаційним ядром управління логістичними потоками при придбанні, виробництві та збуті матеріальних цінностей, що перетворює систему «точно в термін» на новітню філософію безбиткового та повністю контрольованого функціонування суб'єктів господарювання.

УДК 657

Данилкова С. А., к.э.н., доцент (УО «Полесский государственный университет», г. Пинск)

БИЗНЕС-ПРОЦЕССЫ ВО ВНУТРЕННЕМ АУДИТЕ: ИДЕНТИФИКАЦИЯ И СОДЕРЖАНИЕ

В экономической литературе, как и в различных нормативных актах, раскрыто понятие «бизнес-процесс», однако среди множества точек зрения можно выделить ряд проблем: отсутствие единого подхода к дефиниции «бизнес-процесс» для внутреннего аудита, его места и роли в деятельности организации, определение отличительных характеристик, а также раскрытие содержания.

Вопрос идентификации дефиниции «бизнес-процесс» изучали ведущие ученые, мнения некоторых из них приведены ниже. Так, М. Хаммер, Д. Чампи считают, что бизнес-процесс—это набор активностей, которые преобразуют несколько видов входных характеристик в выход, имеющий ценность для потребителя [1].

Иные ученые, такие как М. Робсон и Ф. Уллах, дают определение бизнес-процесса как потока работы, переходящий от одного человека к другому, а для больших процессов, вероятно, от одного отдела к другому. Процессы можно описать на разных уровнях, но они всегда имеют начало, определенное количество шагов посередине и четко очерченный конец [2, с. 27].

Т. Давенпорт отмечает, что процесс – это специфическая упорядоченная совокупность работ, заданий (activities) во времени и в пространстве, с указанием начала и конца и точным определением входов и выходов [3, с. 8].

А. Шеер подчеркивает, что бизнес-процесс описывается при помощи подлежащих выполнению функций, с указанием их последовательности. Главная роль здесь отводится не субъектам ответственности, как это было на статичной диаграмме взаимодействия, а динамичной последовательности функций. Функциональные потоки представляют собой последовательности выполнения функций для создания выхода, и, таким образом, они могут характеризовать бизнес-процесс [4, с. 9-12].

Международный стандарт ISO 9000:2000 трактует бизнес-процесс как совокупность взаимосвязанных или взаимодействующих видов деятельности, преобразующих входы в выходы [5].

Джумиго Н.А. определяет бизнес-процесс как регламентированную в пространстве и во времени рациональную последовательность выполнения операций (обязанностей) конкретными должностными лицами по реализации производственных и управленческих функций с целью удовлетворения потребностей внешних и внутренних клиентов [6].

Автор считает, что точки зрения некоторых ученых, характеризующих признаки бизнес-процессов не в полной мере отражают все их стороны. Так, Кондукова Э.В. выделяет следующие характерные черты бизнес-процессов: трансформация, контроль и обратная связь, повторяемость. По мнению автора, трансформация активов, информации характера для технологического процесса и как функция. Контроль и обратная связь выступают элементами управления. Следовательно, автор считает, что характерными чертами бизнес-процесса для целей внутреннего аудита являются:

1. Четкое представление цели бизнес-процесса, т. е. его результат, для чего его необходимо разрабатывать, описывать и внедрять. Результат может подразумевать как получение прибыли в большинстве случаев как цель создание бизнеса, так социальный, не предусматривающий получение конкретной материальной выгоды.

2. Определение полного содержания бизнес-процесса, т.е. что именно (активы, информация, сотрудники) будут находиться на входе, какие технологические этапы следует пройти, чтобы получить определенный продукт на выходе.

3. Регламентация периода совершения бизнес-процесса, т. е. установление конкретной даты, интервала времени, в течение которого будет совершен данный бизнес-процесс.

4. Регулярность совершения, т.е. данный бизнес-процесс будет повторяться некоторое количество раз пока он будет достигать ожидаемый результат, например, получение прибыли.

5. Наличие взаимосвязей между подразделениями, службами, должностными лицами организации. Большинство бизнес-процессов

являются сложными, т.е. подразумевают участие ряда подразделений и должностных лиц в их реализации.

Таким образом, автор считает, что бизнес-процесс для целей внутреннего аудита – это строго регламентированная в пространстве и времени совокупность взаимосвязанных действий по преобразованию имущества и информации, направленная на достижение поставленной руководством и собственниками организации цели.

1. Хаммер М., Чампи Д. Реинжиниринг корпорации. Манифест революции в бизнесе. М. : Манн, Иванов, Фербер, 2011. 288 с. 2. Робсон М., Уллах Ф. Практическое руководство по реинжинирингу бизнес-процессов. М., 1997. 227 с. 3. Davenport T. H. Business Innovation, Reengineering Work through Information Technology. Boston, 1993. 4. Шерп А. В. Бизнес-процессы. Основные понятия. Теория. Методы / пер. с англ. 2-е изд., перераб. и доп. М., 1999. 152 с. 5. Международный стандарт ISO 9000:2000. Общее руководство качеством и стандарты по обеспечению качества. М., 1999. 6. Джумиго Н. А. Методологические основы управления бизнес-процессами в организации. *Известия Алтайского государственного университета*, 2006. № 2. С. 33–36.

УДК 657

Данилкова С. А., к.э.н., доцент (Полесский Государственный университет, г. Пинск), **Сычевич А. Г., студентка 3-го курса** (Полесский Государственный университет, г. Пинск)

ОСОБЕННОСТИ МЕТОДОВ ОЦЕНКИ ЗАПАСОВ В РАЗЛИЧНЫХ СТРАНАХ НА ОСНОВАНИИ ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫХ АКТОВ

Запасы занимают особое место в составе имущества объектов хозяйствования, а также главные позиции в структуре затрат для определения результатов хозяйственной деятельности и для показа информации о финансовом состоянии объектов хозяйствования.

В условиях современной экономики сущность запасов играет немаловажную роль, так как от знания данного понятия будет зависеть правильное составление документов и отчетности на предприятиях (организациях).

Согласно стандарту МСФО (IAS) 2 «Запасы», запасы определяются как активы:

- предназначенные для продажи в ходе обычной деятельности;
- находящиеся в процессе производства для такой продажи; или
- находящиеся в виде сырья или материалов, которые будут потребляться в процессе производства или предоставления услуг [4].

Главной целью для бухгалтерского учета запасов является исследование методик оценки, для принятия эффективных управленческих решений по рациональному использованию ресурсов, оптимизации материальных затрат, которые представлены в таблице.

Таблица

Методы оценок запасов в Республике Беларусь, Российской Федерации, Республике Беларусь и МСФО (IAS) 2 «Запасы»

Республика Беларусь	Российская Федерация	Республика Казахстан	МСФО (IAS) 2 «Запасы»
1. По фактической себестоимости (сумма фактических затрат связанных с приобретением)			
+	-	-	+
2. По первоначальной себестоимости(производственная себестоимость)			
-	+	-	-
3. По средней себестоимости(отношение общей суммы затрат на количество произведенной продукции)			
+	+	-	-
4. По методу ФИФО(метод оценки ТМЦ, при котором первыми выбывают с учёта ТМЦ поставленные на учёт первыми же)			
+	+	+	+
5. По себестоимость каждой единицы(включаются переменные затраты)			
+	+	-	-
6. По чистой возможной цене продажи(суммы, которую можно получить от реализации запасов, на момент выполнения таких оценок)			
-	-	+	+

Примечание: Источник – собственная разработка на основании законодательных актов.

Проанализировав методы оценок запасов различных стран, можно подвести итоги тем, что методы оценок Республики Беларусь и Российской Федерации схожи, единственным отличием является то, что в Республике Беларусь приобретенные запасы учитываются по фактической себестоимости, в то время как в Российской Федерации по первоначальной себестоимости. Информация, предоставленная по Республики Казахстан и МСФО (IAS) 2 «Запасы», имеют существенные отличия от Республики Беларусь и Российской Федерации.

1. Инструкция по бухгалтерскому учету запасов : утв. Постановлением Министерства финансов Республики Беларусь от 12.11.2010 г. № 133. Консультант Плюс: Беларусь. ООО «ЮрСпектр». Нац. Центр правовой информации Республики Беларусь. Минск, 2020. (дата доступа: 24.02.2020). **2.** Министерство Финансов Республики Казахстан. URL: [https:// www.minfin.gov.kz/](https://www.minfin.gov.kz/) (дата доступа: 24.02.2020). **3.** Приказ Министерства Финансов России от 24.02.2020 г. № 256н. Об утверждении федерального стандарта бухгалтерского учета для организаций государственного сектора «Запасы». URL: [https:// www.minfin.ru/](https://www.minfin.ru/) (дата доступа: 24.02.2020).

4. Постановление Совета Министров Республики Беларусь и Национального банка Республики Беларусь от 09.12.2016 г. № 657/20. URL: <http://minfin.gov.by/> (дата доступа: 24.02.2020).

УДК 657

Данилкова С. А., к.э.н., доцент, DipIPFM (UK) (УО «Полесский государственный университет», г. Пинск), **Яковец А. Ю., студентка 2 курса** (УО «Полесский государственный университет», г. Пинск)

СОВРЕМЕННЫЕ СИСТЕМЫ СТИМУЛИРОВАНИЯ РАБОТНИКОВ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

Проблема, возникающая при распределении заработка между членами бригады, заключается в том, чтобы наиболее точно учесть индивидуальный вклад каждого рабочего в общие результаты труда. Вклады каждого рабочего в конечный результат бригады во многих случаях отличаются, а чтобы при равенстве отработанного времени и разряда их заработная плата не оказалась одинаковой, ее регулируют коэффициентом трудового участия (КТУ). Коэффициент трудового участия – показатель, представляющий собой количественную оценку личного вклада работника в конечные результаты труда всего коллектива [1, с. 5].

Для каждого члена бригады устанавливается КТУ, который равен единице, меньше или больше ее. Так, к примеру, коэффициент равный единице, устанавливается рабочим, которые успешно выполнили производственное задание и требования к качеству работ, а также не имевшим в расчетном периоде нарушения дисциплины. При невыполнении ими производственного задания, допуске брака, нарушении дисциплины и т. п., назначается КТУ меньше единицы. КТУ больше единицы назначается тем рабочим, которые личным трудом содействовали успешному выполнению задания, достигли высокой сменной выработки, оказывали помощь другим рабочим, работали по смежным профессиям и т. д.

КТУ также применяется в сфере организации труда методом «комплексная бригада». В этом случае в состав бригады входят работники, как со сдельной оплатой труда, так и с повременной. Вместе с тем, работники с повременной оплатой труда зачастую оказывают значительное влияние на общие результаты работы, поэтому КТУ стимулирует их эффективность. Коэффициент трудового участия широко использовался в советское время для начисления заработной платы и премирования бригад, строительных отрядов, а также рабочих, занятых на производственных предприятиях.

В настоящее время рекомендован способ решения проблем, связанных с мотивацией персонала к труду и заработной платы – это система грейдов

(произошло от английского слова grading – классифицировать). Грейдирование – это группировка должностей, то есть распределение их в иерархической структуре предприятия в соответствии с ценностью данной позиции для предприятия [2].

Грейдинговая система оплаты труда представляет собой учёт результатов работы конкретного профессионала. Сущность данной системы заключается в распределении всех должностей и профессий работников на грейды в зависимости от сложности и напряженности труда, его условий, уровня квалификации работников и их ценности для организации.

При распределении должностей на грейды необходимо оценить работу, выполняемую на каждой из позиций на основе факторов, которые считаются наиболее существенными:

- знания и опыт, необходимые для работы;
- навыки, необходимые для решения проблем;
- самостоятельность в принятии решений;
- уровень ответственности;
- уровень интеллектуальной деятельности;
- профессиональный риск.

Таким образом, производится оценка по каждому фактору, признанному для организации важным, после чего формируются грейды. При этом необходимо различать оценку должности, оценку способностей и качеств самого специалиста.

Внутри каждого грейда представлены интервалы, в рамках которых варьируется оклад сотрудников, однако для работников одного грейда не устанавливают единый оклад.

Ряд организаций считают, что введение системы грейдирования решит все проблемы с оплатой труда. Однако, по мнению автора, данная система мотивирует лишь косвенно, так как грейдинг – это элемент систематизации должностей. Соответственно работников мотивирует, принадлежащие должностям вознаграждения и льготы. Кроме того, следует отметить, что в любой организации количество вакансий ограничено, и соответственно работники могут видеть позицию с более высокой заработной платой и понимать какие знания им нужно приобрести, чтобы попасть на желаемую должность.

Сравнительные характеристики систем мотивации работников с использованием КТУ и грейдов представлены в таблице.

Таблица

Сравнительные характеристики систем мотивации работников с использованием КТУ и грейдов

Критерии	Коэффициент трудового участия	Грейдинг
1. Цель	Систематизация материальной мотивации сотрудников, совершенствование системы оплаты труда	

продолжение таблицы

2. Проблемы, возникающие после внедрения	1. Узкая направленность. Применение КТУ допустимо в отношении работников трудовых коллективов, совместными усилиями обеспечивающих результат.	1. Большие финансовые затраты.
	2. Значительная часть показателей, влияющих на КТУ, как правило, субъективна, что может приводить к неадекватным оценкам.	2. Дополнительное изучение и анализ должностей с целью выведения оценочной шкалы профессионализма работника.
	3. Вероятность возникновения конфликтов в коллективе из-за неравенства заработков сотрудников.	
3. Преимущества	Дает возможность корректно оценивать трудовую деятельность одного сотрудника на фоне коллектива; существует возможность повышения квалификации и проявления инициативы, что будет оплачено по заслугам, а также представляется возможность наказания сотрудников, которые нарушили производственный процесс, что повлекло снижение работоспособности	Дает возможность соотнести уровень вознаграждения сотрудника с уровнем сложности задач, которые ему необходимо будет решать в рамках своей должностной инструкции, и влиянием его деятельности на итоговый результат компании

Данные таблицы свидетельствуют о том, что рассмотренные системы позволяют достичь согласованности в оплате труда. При грамотном их использовании они влияют не только на финансовую сторону, но и на мотивацию сотрудников, что является приоритетом для каждой организации.

Необходимо отметить, что при выборе способа совершенствования системы оплаты труда, необходимо учитывать структуру и финансовое состояние организации. Оценив возможности КТУ и системы грейдов можно применять комплексную систему, используя положительные моменты каждой из них.

Таким образом, рассмотренные системы способствуют мотивации сотрудников, привлечению высококвалифицированных специалистов и удержанию эффективных сотрудников организации, а также дают возможность для карьерного роста.

1. Министерство труда и социальной защиты Республики Беларусь. Министерство труда : веб-сайт. URL: <http://mintrud.gov.by/system/extensions/spaw/uploads/files/rekomendacii-po-primeneniyu-kollektivnyx-sistem-oplaty-truda-rabotnikov-kommercheskix-organizacij.pdf>

(дата доступу: 23.02.2020). 2. Грейдовая система оплаты труда. Азбука прав : веб-сайт. URL: <https://azbukaprav.com/trudovoe-pravo/zarplata/sistemy-oplata-truda/grejdingovaya.html>. (дата доступу: 23.02.2020).

УДК 657.6

Дорошенко О. О., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

МОДЕРНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЯК НЕОБХІДНІСТЬ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Зважаючи на сучасне посилення актуальності питань економічної безпеки держави в Україні та світі, особливого значення набуває потреба в адекватному інформаційному забезпеченні управління нею. Базуючись на статистичних даних, які, своєю чергою, формуються за зведеними показниками бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єктів державного та приватного сектору, індикатори економічної безпеки перебувають у певній залежності від якості бухгалтерської інформації.

Інформаційна компетентність бухгалтерського обліку в її класичному уявленні зводиться до відображення підсумкової діяльності підприємства, що може бути використано для історичної діяльності, що має ретроспективну спрямованість. Інформаційне забезпечення, створення і використання інформаційних каналів затребуване системою управління, яка залежить від якості та виду споживаної інформації. Відповідно, підвищення якості обліково-аналітичної інформації є визначальною умовою генерації результативних управлінських рішень [1].

Як зазначає Чечуліна О.О., кінцевою метою бухгалтерського обліку в державному секторі є надання актуальної і достовірної інформації про економічні трансакції, здійснені в системі державного управління. Це висуває високі вимоги до оформлення, організації і технічного забезпечення бухгалтерського обліку. Відправною точкою є потреба в інформації. І тому, з метою посилення змістовної частини інформації, підвищення ефективності її збирання, оброблення і подання її користувачам, системи бухгалтерського обліку в держсекторі стали предметом масштабного вдосконалення в більшості країн. Цей розвиток являє собою розширене застосування методу нарахувань у бухгалтерському обліку, всебічне використання автоматизованих систем та перегляд організаційних форм бухгалтерського обліку в державному секторі [2, с.11].

Системна трансформація бухгалтерського обліку в приватному секторі відповідно до міжнародних стандартів відбулась в Україні з 1999 року із

прийняттям перших положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Згодом перелік їх поповнювався новими стандартами, відбувались певні корективи існуючих стандартів, зокрема щодо введення нових об'єктів обліку, уточнення визначення справедливої вартості, порядку визнання певних видів доходів, класифікації зобов'язань та ін.

Вітчизняні дослідники роблять висновок про доцільність переходу великого та частки середнього бізнесу до ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності за МСФЗ. Подання фінансової звітності, яка складена за таксономією МСФЗ 2018, органам державної влади в єдиному електронному форматі, підвищить достовірність та оперативність надання і обробки інформації стосовно фінансового стану, прибутків і збитків підприємств. Зазначені зміни становлять підґрунтя для збільшення довіри іноземних інвесторів до фінансової звітності вітчизняних суб'єктів господарювання, а отже, зменшення ризиків для інвесторів та кредиторів. Малим підприємствам, мікропідприємствам та частині середнього бізнесу слід користуватися національними стандартами, розробка яких здійснюється на основі МСФЗ. Також необхідна розробка Методичних рекомендацій з використання міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для публічного сектору економіки [3].

Модернізація бюджетного обліку розпочалась із 2007 року із прийняттям Стратегії модернізації бухгалтерського обліку в державному секторі [4] і фактично триває зараз. На даний час багато проблемних питань вирішено – зокрема, щодо запровадження методу нарахувань, впорядкування класифікації доходів і витрат, їх визнання та оцінки, уніфікації об'єктів обліку тощо. Залишається невирішеним ще ряд питань, пов'язаних із організацією бухгалтерського обліку, узгодженням бюджетного законодавства, існують окремі методологічні дискусійні моменти. Проте однозначно можна стверджувати, що рух України в напрямку гармонізації бухгалтерського обліку в державному та приватному секторах із міжнародними стандартами підвищить якість вхідної інформації для оцінки стану економічної безпеки держави та прийняття макроекономічних управлінських рішень.

1. Бочуля Т. В. Релевантні інформаційні технології облікової стратегії розвитку в світі наукової думки. *Зимові читання, присвячені видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку, аналізу і контролю* : тези Одинадцятої Всеукраїнської наукової Internet-конференції. Житомир : ЖДТУ, 2013. С. 41–44. **2.** Бухгалтерський облік і контроль державного сектору в умовах модернізації управління державними фінансами : монографія у 2 т. / за ред. Л. Г. Ловінської. К. : ДННУ "Акад. фін. упр.", 2013. *Реформування фінансового контролю як складової інституційних реформ у системі управління державними фінансами* / П. П. Андрєєв та ін. 2013. Т. 2. 325 с. **3.** Ісаншина Г. Ю. Особливості застосування міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6994> (дата звернення:

23.02.2020). 4. Про затвердження Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки : Постанова Кабінету міністрів України від 16 січня 2007 р. № 34.

УДК 657

Жураковська І. В., к.е.н., доцент (Луцький національний технічний університет, м. Луцьк)

ПРАКТИКА ВИБОРУ ТЕМАТИКИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ

Часто перед молодими науковцями стоїть питання – яку тему обрати. В наукових публікаціях часто зустрічаються бібліометричні дослідження якогось конкретного напрямку. Ю.А. Кузьмінський, С.В. Свірко провели кількісний та якісний аналіз дисертацій з обліку і аудиту в Україні [1]. Хуаченг Ван, Кангтао, Кай Чжун – дослідження статей з обліку в Китаї за останні 40 років [2]. Олександр Йозеф Джаст [3] проаналізували тематику статей з обліку в шести провідних наукових журналах, які індексуються в Бібліометричній системі Scopus. Їх дослідження показали, що в основному науковці використовують емпіричні методи дослідження, інституціональну теорію, а напрямком дослідження є система управління. Хосе М. Меріго, Цзянь-Бо Ян [4] представляє бібліометричний огляд бухгалтерських досліджень за допомогою бази даних Web of Science, визначаючи найбільш релевантні дослідження в галузі, класифіковані за працями, авторами, журналами, установами та країнами. Це дослідження класифікувало актуальні області на 6 категорій, таких як інформаційна система бухгалтерського обліку, аудиторська, фінансова, управлінська, податкова та інші. В дослідженні Accountingresearch: A bibliometricanalysis [5] детально вивчено внесок країн і університетів у розвиток облікової науки.

Детальне опрацювання цих джерел показує, що основна тематика досліджень з обліку в Україні не відповідає загальносвітовим тенденціям. Кількісно ми випереджаємо, але внесок в світові досягнення значно зменшується. Розрізняють три різновиди тем: теми як результат розвитку проблем, над якими працює даний науковий колектив; ініціативні теми; замовлені теми [6]. Нами проведено опитування науковців щодо вибору ними тематики досліджень. Результати показують, що понад 90% опитаних проводили дослідження за темою, визначено науковим керівником, 3% – ініціативні теми і 7% – замовлені теми. Частка останніх в останніх закладах Європейського союзу значно більша.

Професор Чарльз Вейс надав певну характеристику науковим дослідженням в країнах, що розвиваються [7]. Він давав пояснення, чому науковці роблять дослідження не актуальні у світі, чому не прагнуть

впровадження нового. Його дослідження свідчать, і важко не погодитись з ними, що економіка, побудована на сучасних технологіях, вимагає не тільки науковців та лабораторій, а й звичайної інфраструктури, сучасних комунікацій, сприятливий для інвестицій клімат.

Наступні аргументи пояснюють розвиток «локальної науки» з обліку:

- 1) локальна наука готує освітян для підготовки кадрів з обслуговування вже наявної методики обліку, освоєння імпортованих розробок;
- 2) розробляє методики для впровадження політичних рішень уряду;
- 3) розробляє методологію для об'єктів, які є новими для країни, але давно наявні в інших країнах та ін.

Щоб відповідати викликам сучасності, облікові дослідження мають відповідати стратегічному розвитку країни, вирішувати глобальні виклики людства. Розширення локальної науки перенасичує ринок, внаслідок чого суттєво втрачається її цінність і якість.

1. Кузьмінський Ю. А., Свірко С. В. Наукові дослідження в сфері бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту: стан, проблеми і орієнтири. *Фінанси, облік і аудит*. 2012. Вип. 20. С. 315–321. 2. Huacheng Wang, Kangtaoye Kai Zhong. Accounting research in China: commemorating the 40th anniversary of reform and opening up. *Frontiers of Business Research in China*. December 2018. 3. Alexander Josef Just. Gutachter: Utz Schäffer, Thorsten Sellhorn. A bibliometric analysis of research published in the major accounting journals from 1990-2007. URL: <https://d-nb.info/111353835X/34/> (дата звернення: 23.02.2020). 4. Jose M. Merigo Jian, Bo Yang. Bibliometric Analysis of Digital Accounting Research. *The International Journal of Digital Accounting Research*. Vol. 18. 2018. Pp. 141–159. 5. Accounting research: A bibliometric analysis. URL: <http://www.audytax.mx/wp-content/uploads/2014/12/Accounting-research-A-bibliometric-analysis.pdf> (дата звернення: 23.02.2020). 6. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня : методичні поради / автор-упорядник Л. А. Пономаренко, доктор технічних наук, професор. К. : Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», Видавництво «Толока», 2001. 80 с. 7. Linking Science to Economic Development. URL: <https://www.aaas.org/archives/linking-science-economic-development> (дата звернення: 23.02.2020).

Захаров Д. М., здобувач вищої освіти третього рівня (Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир)

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ НА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Проблема оцінки нематеріальних активів надзвичайно складна і суперечлива. Зрозуміло, що проблема важлива в XXI столітті, коли нематеріальні активи набули важливого ресурсного значення для підприємства, оскільки фактично відіграють головну роль у створенні вартості. Трансформація економіки проявляється у швидкому переході від економіки виробництва, яка ґрунтується на виготовленні реалізації матеріального продукту, до економіки знань, яка керується технологіями та використовує нематеріальні ресурси в немеханічних виробничих процесах. Промисловість 4.0 (Industry 4.0) «виробляє» нематеріальні (найчастіше цифрові) продукти, такі як програмне забезпечення, соціальні мережі та додатки, і миттєво поширює їх у світі. Головною ж проблемою є те, що нові підходи та методи управління, нові продукти та ринки не пояснюються класичними законами економіки, а стандарти бухгалтерського обліку не адаптовані до їх відображення.

Дослідження, проведені Світовим банком, свідчать про те, що нематеріальні джерела цінності зараз створюють понад 80% валового внутрішнього продукту (ВВП) у економіках розвинених країн [1].

Поки нова нематеріальна економіка зростає, промисловість має негативну тенденцію розвитку. У період з 1995 по 2002 рік розвинені світові економіки втратили близько 22 млн робочих місць у промисловості. В останнє десятиліття лише економіка США втратила близько 25% (4 млн) своїх робочих місць у виробництві. Однак, незважаючи на скорочення робочої сили в промисловості, показник ВВП збільшився вдвічі. І така тенденція з кожним роком лише посилюється. Підприємства, які працюють на ринку вже десятки років (готелі, таксі, газети), не витримують конкуренції та поступаються цифровим конкурентам: Airbnb, Uber та Troy Media Digital Solutions. Тим часом штучний інтелект, швидше за все, замінить людей у виробничому процесі найближчим часом.

Проблему зростання вартості нематеріальних активів розглянуто агентством Ocean Tomo [2], де вони оцінюють ринкову капіталізацію S&P 500. Як згадувалось раніше, ці активи є вагомими рушіями зростання компаній та одним із каталізаторів розвитку ринку.

Але згідно з діючими правилами бухгалтерського обліку, підприємствам заборонено капіталізувати витрати на створення

нематеріальних активів у соціальних мережах чи загалом в мережі Інтернет, що є величезним недоліком (якщо тільки такі активи не були придбані в результаті M&A угоди). Такі статті відображаються як витрати (адміністративні або як витрати на дослідження та розробки) у звіті про прибутки та збитки. Внаслідок цього виникає ситуація, коли чим більше підприємство інвестує в нематеріальні активи (які не підпадають під критерії визнання згідно стандартів бухгалтерського обліку), тим більше воно робить себе менш вигідним через збільшення операційних витрат. Крім того, потрібно враховувати, що матеріальні активи з часом знецінюються та втрачають цінність, тоді як нематеріальні активи частіше навпаки, збільшують свою вартість. Наприклад, платформи електронної комерції (Amazon, Rozetka, eBay), веб-сайти, сторінки в соціальних мережах.

Найбільші зміни стосуються виду економічного капіталу, який використовується у виробничому процесі. Прийнято вважати, що цінність створюється в економіці через процес, коли капітал (фінансовий, виробничий) поєднується з робочою силою для створення чогось. Однак, коли промислова економіка передбачала, що важливі лише матеріальні форми капіталу, економіка знань використовує шість форм капіталу: виробничий, фінансовий, інтелектуальний, людський, природний, соціальний. Сьогодні, наприклад, інновації (у формі інтелектуального капіталу), соціальні партнерські мережі, довіра, корпоративна соціальна відповідальність (соціальний капітал) та знання (людський капітал, штучний інтелект) домінують в економічному ландшафті.

Сторінки в соціальних мережах, чат-боти, блоги, мобільні додатки, хештеги, слогани та назви облікових записів у соціальних мережах – приклади об'єктів, що створені в результаті інвестицій в соціальні мережі. Такі об'єкти доцільно визнавати в якості нематеріальних активів. Попри те, що підприємства створюють активи завдяки цим інвестиціям, все ще дещо незрозуміло, чи можна та як захистити такі активи. Наприклад, компанії часто створюють хештеги спільно з рекламними кампаніями, оскільки це простий, але потужний засіб стимулювання інтересу до події, товару чи послуги. Транснаціональні корпорації практикують реєстрацію хештегів як торгових марок. Прикладом успішно зареєстрованих торгових марок як хештег в США можна вказати #smilewithacoke та #cokecanpics (компанія Coca-Cola), #McDStories (McDonalds) та #makeitcount (Nike) [1]. Окремі об'єкти, які створені через соціальні мережі, реєструють як інтелектуальну власність: авторські права на розроблений контент; комерційні таємниці для електронних листів/списки послідовників; торговельні марки для інших ідентифікаторів, пов'язаних з торговою маркою.

Численні змінні, пов'язані з оцінкою, ускладнюють остаточний висновок про те, що один із цих методів є найкращим. При здійсненні оцінки нематеріальних соціальних активів та прогнозування економічних вигід, потрібно звертати увагу на можливі ризики, що безпосередньо пов'язані з

цими активами. Для даного роду активів головною проблемою є нестабільність ринку. Мінливість поведінки споживачів у сфері соціальних мереж ускладнює прогноз продажів та інші показники ефективності. Умови економіки, заснованої на знаннях, призвели до посилення уваги до нематеріальних активів. А особливою сферою, яка привертає інтерес науковців та практиків, є роль нематеріальних активів у створенні вартості компанії та методи їх оцінки. Сьогодні інноваційні та соціальні нематеріальні активи мають важливе значення, насамперед для створення вартості компанії. Завдяки стратегічній важливості управління нематеріальними активами для конкурентоспроможності підприємства, життєво важливим є розуміння способу перетворення цих активів у вартість та генерування додаткових грошових потоків.

Створення єдиної та точної методології вимірювання вартості для нематеріальних активів у соціальних мережах може зайняти певний час. Крім того, поки не вдасться відстежувати основні дані та показники, які призводять до створення доходу, буде складно розробити послідовні методи моделювання. Аналогічно оцінці традиційних інтелектуальних прав (патенти, торговельні марки, авторські права тощо), які все ще стикаються з проблемами щодо захисту та застосування ризику примусового застосування, можна використовувати перевірені та справжні методи та підходи, що визначають грошову вартість, пов'язану з нематеріальними активами. Подальші дослідження в цій галузі розвиватимуть не тільки напрямок тестування досліджуваних підходів та методів до оцінки нематеріальних активів, які формують соціальний капітал, але й напрям розробки та тестування інших методів оцінки нематеріальних активів зокрема українських підприємств.

1. Can You Protect Your Brand Identity by Trademarking a Hashtag?. Paulandpaul. URL: <https://www.paulandpaul.com/trademarking-hashtag-brand-identity>
The Intangible Asset Market Value study is released annually by Ocean Tomo, LLC. The Intellectual Capital Merchant Bank Firm. URL: <https://www.oceantomo.com/intangible-asset-market-value-study/> (дата звернення: 23.02.2020). **2.** World Intellectual Property Report 2017. Intangible Capital in Global Value Chains URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_944_2017.pdf (дата звернення: 23.02.2020).

Зінкевич О. В., к.е.н. (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Юшкевич І. Г., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

АМОРТИЗАЦІЯ БЕЗОПЛАТНО ОДЕРЖАНИХ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Питання нарахування амортизації основних засобів підприємства є досить актуальним, оскільки сума амортизації безпосередньо впливає як на величину прибутку підприємства у фінансовому обліку, так і на величину оподаткованого доходу у податкових розрахунках. Об'єктом амортизації є вартість основних засобів (окрім вартості земельних ділянок, природних ресурсів і капітальних інвестицій), зменшена на їх ліквідаційну вартість. Нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта, який встановлюється підприємством (у розпорядчому акті) при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс), і призупиняється на період його реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання та консервації [1].

Оскільки моменти надходження основних засобів на підприємство та введення їх в експлуатацію після доведення до робочого стану не завжди співпадають і можуть бути тривалими, можна говорити про те, що не нарахування у цей проміжок часу амортизації на такі засоби є аргументованим, оскільки непрацюючі основні засоби чи інші необоротні матеріальні активи не приносять підприємству жодної економічної вигоди.

Рахунок 15 «Капітальні інвестиції» за своєю економічною сутністю є рахунком, на якому групуються всі витрати, пов'язані з надходженням необоротних активів: ціна придбання (без ПДВ), транспортні витрати та інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням об'єкта до робочого стану. У той момент, коли об'єкт основних засобів стає придатним для корисного використання, у бухгалтерському обліку роблять запис: Дебет 10 «Основні засоби», 11 «Інші необоротні матеріальні активи» Кредит 15 «Капітальні інвестиції». І, відповідно до вимог Положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 7 (далі – П(С)БО 7) [1], фактично починається нарахування амортизації згідно з встановленим терміном корисного використання об'єкту та обраним підприємством методом амортизації. Таким чином, лише після оприбуткування основних засобів на рахунки 10, 11 підприємство повинне розпочати (з відповідної дати) процес нарахування амортизації (окрім амортизації земельних ділянок, природних ресурсів та капітальних інвестицій, як це визначено П(С)БО 7 [1]). Також слід враховувати, що рахунки 10 (крім субрахунків 101 «Земельні ділянки», 102 «Капітальні витрати на поліпшення земель»), 11 (крім субрахунку 114 «Природні

ресурси») відображають вартість активів, що підлягають амортизації починаючи з місяця, наступного за місяцем складання бухгалтерських записів, які відображають їх зарахування на баланс.

П(С)БО 7 визначає, що по безоплатно одержаних активах, як і по будь-яких інших (за шляхом надходження), також нараховується амортизація. У сумі нарахованої амортизації визнається дохід від безоплатно одержаних активів. Тому, якщо підприємство використовуватиме рахунок 15 «Капітальні інвестиції» для оприбуткування безоплатно одержаних активів, воно порушить вимоги обліку і уповільнить процес визнання таких доходів. Хоча на кінцевий фінансовий результат це ніяк не впливає (сума витрат (амортизація) дорівнює сумі доходу) [2] (додаток до П(С)БО 7, операція 24):

- нарахована амортизація основних засобів: Дебет 23 «Виробництво», 91 «Загальновиробничі витрати», 949 «Інші витрати операційної діяльності», 93 «Витрати на збут», 92 «Адміністративні витрати» Кредит 131 «Знос основних засобів»;

- в сумі, пропорційній нарахованій амортизації, по об'єктах основних засобів, отриманих безоплатно, визнається дохід: Дебет 424 «Безоплатно отримані необоротні активи» Кредит 745 «Дохід від безоплатно одержаних активів».

Однак слід обов'язково вказати на те, що якщо надходження основних засобів в результаті безоплатного їх отримання супроводжується витратами, пов'язаними з доставкою таких об'єктів на підприємство, які воно ж і оплачує, то їх необхідно відображати з використанням рахунку 15 «Капітальні інвестиції» з подальшим віднесенням до первісної вартості цих активів. Цей момент чітко прослідковується в Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку основних засобів [2] (додаток до П(С)БО 7, операції № 19, 8, 20):

- відображення вартості безоплатно отриманих основних засобів: Дебет 10 «Основні засоби» Кредит 424 «Безоплатно одержані необоротні активи»;

- затрати на транспортування і монтаж безоплатно отриманих основних засобів: Дебет 15 «Капітальні інвестиції» Кредит 685 «Розрахунки з іншими кредиторами»;

- зарахування витрат на транспортування і монтаж до складу первісної вартості безоплатно отриманих основних засобів: Дебет 10 «Основні засоби» Кредит 15 «Капітальні інвестиції».

Дотримання вимог законодавчих актів щодо відображення в обліку надходження та нарахування амортизації безоплатно одержаних основних засобів сприяє коректності відображення інформації про такі активи в бухгалтерському обліку та звітності.

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. Дата оновлення: 16.09.2019 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00> (дата звернення: 28.02.2020).
2. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів : наказ

УДК 657

Зубілевич С. Я., к.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Гончарук В. О., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Єфимець В. А., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ОЦІНКА ДОСЯГНЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»

Професія бухгалтера та аудитора в останні роки є предметом жвавих глобальних дискусій. Вона викликана різними чинниками, проте перш за все – це динамічність сучасних умов бізнесу, нові технології, необхідність в опрацюванні значної кількості фінансової та нефінансової інформації, мистецтво досягнення взаєморозуміння з усіма зацікавленими сторонами.

Аналіз публікацій професійних організацій, чії програми сертифікації визнані у всьому світі, надає можливість узагальнити основні виклики, що стоять перед професією (таблиця).

Пошук фахівців, які володіють усіма необхідними навичками для певної професійної ролі, стає все більш складним завданням для роботодавців. Звичайно, це є і проблемою для здобувачів вищої освіти, які хочуть отримати якісну освіту і бути конкурентоспроможними на ринку праці.

Тому проведені узагальнення були основою для визначення якості освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем спеціальності 071 «Облік і оподаткування» НУВГП (надалі – ОПП), яка розроблена на основі відповідного стандарту вищої освіти [5].

По-перше, було проведене порівняння компетентностей та програмних результатів ОПП з визначеними Радою з міжнародних стандартів освіти (надалі – РМСО) [6]. На нашу думку, перелік сфер компетентності та програмних результатів ОПП відповідає вимогам РМСОБ.

Ідентифікація основних викликів до професії бухгалтера і аудитора

Професійна організація	Основні виклики/ тенденції розвитку професії бухгалтера і аудитора в 21 столітті	Джерело
ACCA	Регулювання і нагляд за професією	[1]
	Цифрові технології	
	Глобалізація	
	Підвищені очікування	
CGMA	Зміна ролі фінансів	[2]
	Зміна технології (хмарні технології, роботизація процесів, візуалізація)	
	Зміна форми фінансової функції (поглиблена аналітика, когнітивні обчислення, ланцюжки поставок і т.п.)	
	Зміна компетенцій та мислення	
ICAS, CPA Canada	Швидка зміна потреб клієнтів	[3]
	Діджиталізація	
	Необхідність талановитого управління професіоналами	
	Еволюція регулювання професії	
	Професійна етика	
IFAC	Зміна очікувань клієнтів щодо продукції, дистрибуції та обслуговування клієнтів	[4]
	Двовимірний розрив талантів	
	Тиск конкуренції	

По-друге, авторами було проведено опитування здобувачів освіти першого курсу з метою оцінки, наскільки вже в першому семестрі навчання досягаються загальні та фахові компетентності, програмні результати. Відповідь надали 54% респондентів. Сім навчальних дисциплін першого семестру першого року навчання (мікроекономіка, державотворення, роль бухгалтера у бізнес-середовищі, вища математика, історія та культура України, іноземна мова, інформатика та комп'ютерна техніка, фізична культура) на думку опитуваних, забезпечили різний рівень володіння з 15 загальних компетентностей та початковий рівень з 11 фахових компетентностей.

Фахові компетентності в основному забезпечені завдяки таким навчальним дисциплінам, як мікроекономіка та роль бухгалтера у бізнес-середовищі. Загальні компетентності у сфері нових технологій отримані під час вивчення інформатики та комп'ютерної техніки.

1. Drivers of change and future skills. ACCA. 2016. 88 p. URL: <https://www.accaglobal.com/content/dam/members-beta/docs/ea-patf-drivers-of-change-and-future-skills.pdf> (дата звернення: 23.02.2020). 2. Changing technology and finance. CGMA. 2018. 16 p. URL: <https://www.cgma.org/content/dam/cgma/resources/reports/downloadable-documents/changing-technology-finance-cgma.pdf> (дата звернення: 01.03.2020). 3. Audit&Assurance in the Future. Chartered Professional Accountants of

Canada and the Institute of Chartered Accountants of Scotland. 2018. 141 p. URL: <https://www.cpacanada.ca/en/business-and-accounting-resources/audit-and-assurance/standards-other-than-cas/publications/audit-and-assurance-in-the-future> (дата звернення: 01.03.2020). 4. Future ready accountants in business. May 2019. URL: <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/Future-Ready-Accountants-in-Business.pdf> (дата звернення: 01.03.2020). 5. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : затв. Наказом МОНУ від 19.11.2018 № 1260. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/06/071-oblik-i-opodatkuвання-bakalavr.pdf>. (дата звернення: 01.03.2020). 6. 2019 Hand book of International Education Standards. URL: <https://www.iaesb.org/publications/2019-handbook-international-education-standards> (дата звернення: 23.02.2020).

УДК 657

Зубілевич С. Я., к.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Єленець Ю. В., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЗАПАСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сільськогосподарські підприємства в сучасних умовах посідають одне з провідних місць в економіці України. Згідно з інформацією Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, частка аграрної продукції у загальному експорті України становить 48%. Найбільшу питому вагу в аграрному експорті є зернові та олійні культури (48% і 23% відповідно) [1]. Значну частину в структурі ресурсів підприємств сільського господарства складають запаси. Наприклад, у ПАТ «Аграрний фонд» запаси на 31.12.2017 року становили 45,2% усіх активів, а на 31.12.2018 року – 51,9% [2].

Таким чином, ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств значною мірою залежить від ефективності управління ризиками його запасів. В свою чергу, якість інформації про наявність та рух запасів, організація їх обліку та аналізу впливають на достовірність визначення фінансових результатів підприємства, його фінансового стану, оцінки конкурентоспроможності на ринку та ефективності роботи в цілому.

На думку Н.О. Потапової та Д.С. Головка, управління запасами підприємств сільського господарства полягає в тому, щоб зменшити запаси до розумного мінімуму, який забезпечує безперервність процесу виробництва, та знизити витрати, пов'язаних з їх утриманням [3, с. 480].

Іншими словами, це досягнення оптимальної рівноваги між двома конкуруючими чинниками: мінімізацією капіталовкладень у запаси та максимізацією рівня надійності обслуговування споживачів продукцією даного підприємства [6].

Вивчення наукових праць [3-6] надало можливість узагальнити ризики управління запасами (табл. 1), які загрожують підприємству втратами.

Таблиця 1

Ризики управління запасами

№ з/п	Зміст ризику	Можливий вплив на капітал підприємства
1	2	3
1	Непередбачене зниження обсягу закупівлі запасів порівняно із запланованим	Зменшення
2	Зниження обсягу продажу	Зменшення
3	Втрата запасів (через крадіжку, невиконання умов кредитування, де запаси були заставою тощо)	Зменшення
4	Ризик зміни вартості запасів:	Зменшення
5	Підвищення закупівельної ціни на запаси порівняно із запланованим	Зменшення
6	Зниження ціни продажу	Зменшення
7	Зростання транспортно-заготівельних витрат	Зменшення
8	Зростання витрат на зберігання	Зменшення
9	Вибір методів оцінки списання запасів	Зменшення
10	Уцінка до чистої вартості реалізації	Зменшення
11	Збільшення тривалості обігу запасів	Зменшення

Як правило, ці ризики визначаються зовнішніми стейкхолдерами на підставі аналізу фінансової звітності. ПАТ «Аграрний фонд» складає свою фінансову звітність за МСФЗ. Значна частина додаткової інформації про ризики, пов'язані з запасами, надається у примітках до фінансових звітів:

- балансова вартість запасів, відображених за чистою вартістю реалізації мінус витрати на продаж;
- сума будь-якого часткового списання запасів, визнана як витрати протягом періоду;
- запаси, які є заставою за кредитами;
- запаси, надані (або передані) на комісію, консигнацію тощо.

Так, у примітці 21 до річної фінансової звітності ПАТ «Аграрний фонд» зазначено, що станом на 31.12.2018 р. товари в обороті загальною вартістю 3 114 097 тис. грн передано в заставу в якості забезпечення за відсотковими кредитами українського банку. Це становить 95% усього залишку запасів на цю дату. Крім того, одним з основних методів оцінки ризику запасів за МСБО 2 є метод резервування. Зокрема, резерв під знецінення запасів ПАТ

«Аграрний фонд» представлений запасами, які знаходяться на території зони АТО, АР Крим або щодо яких подані судові позови на відшкодування.

Попередження про ризики, пов'язані із запасами, можна знайти також у звіті аудитора, який оприлюднюється разом із фінансовою звітністю. Наприклад, аудитори ПАТ «Аграрний фонд» зазначили, що запаси завищені на втрати від шахрайства та втрати від знецінення запасів, які перебувають на зберіганні в третіх осіб, з якими підприємство перебуває у судових спорах [2]. Окрім того, підприємство припустилося помилок щодо відображення витрат періоду, закупівлі запасів та відповідної кредиторської заборгованості. Це стало причиною висловлення аудитором думки із застереженням.

Отже, до складу обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками запасів слід включити також звіт аудитора. В ньому ризики щодо запасів можуть бути причиною як модифікації думки аудитора, так і безперервності діяльності або особливих обставин.

Крім того, більшість науковців звертають увагу на ризики, які пов'язані з тактичним управлінням запасами. Підтримуємо Н.О. Потапової та Д.С. Головки, що система управління ризиками запасів повинна розпочинатися на етапі стратегічного управління. Пропонуємо анкету для оцінки системи внутрішнього контролю стану стратегічного управління ризиками в частині запасів (табл. 2).

Таблиця 2

**Анкета стану стратегічного управління ризиками запасів
сільськогосподарського підприємства**

	Питання	Так/ні	Примітки
1	Чи визначена стратегічна мета та завдання управління запасами		
2	Чи визначені тактичні цілі управління запасами для досягнення стратегічної мети		
3	Чи здійснюється прогноз необхідних запасів та обсягу їх реалізації		
4	Чи проводиться аналіз досягнення цілей стратегії логістичного управління запасами, зовнішнього та внутрішнього середовища, сильних і слабких сторін підприємства на основі прогнозних значень обсягів зберігання та реалізації запасів		
5	Чи буди здійснені коригування обсягу запасів та їх продажу на підставі проведеного SWOT аналізу?		
6	Чи досягнені поставлені стратегічні цілі та мета стратегічного управління запасами?		
7	Чи проведена оцінка ефективності стратегії управління запасами?		
8	Чи встановлена періодичність перегляду стратегії управління запасами?		

**Складено авторами на підставі [3, с. 482]*

1. Україна збільшила експорт сільськогосподарської продукції на 14%. *Економічна правда*. 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/02/20/657297> (дата звернення: 15.02.2020). 2. Фінансова звітність ПАТ «Аграрний фонд» разом із звітом аудитора. 2018. URL: <http://agrofond.gov.ua/uploads/public/15579013259100.pdf> (дата звернення: 15.02.2020). 3. Потапова Н. О., Головка Д. С. Особливості системи управління запасами на підприємствах сільського господарства. *Молодий учений*. 2017. № 6. С. 479–484. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/6/109.pdf> (дата звернення: 01.03.2020). 4. Єршова Н. Ю. Конспект лекцій з дисципліни «Обліково-аналітичне забезпечення діагностики та прогнозування розвитку бізнес-структур» для студентів усіх форм навчання за спеціальністю 071 Облік і оподаткування, спеціалізації 02 Бізнес-аналітика. Х.: НТУ «ХПІ», 2017. 114 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/35798/1/prohramy_2017_Oblikovo_analit_zabezpechennia.pdf (дата звернення 01.03.2020). 5. Лищенко О. Г., Сердюк Є. М. Управління виробничими запасами: обліково-аналітичне забезпечення. *Ефективна економіка*. 2018. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?op=1&z=6654> (дата звернення: 01.03.2020). 6. Герасимчук Н. А., Мірзоева Т. В., Томашевська О. А. Економічні і фінансові ризики: навч. посіб. К.: Компрінт, 2015. 288 с. URL: https://pidruchniki.com/86189/ekonomika/ekonomichni_i_finansovi_riziki (дата звернення: 15.02.2020).

УДК 657.471

Зубілевич С. Я., к.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Конончук О. М., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В АГРОБІЗНЕСІ

В умовах високої невизначеності управління ризиками стає невід’ємною частиною як стратегічного, так і оперативного управління підприємствами агробізнесу. Серед системи ризиків, які впливають на діяльність таких підприємств, значне місце займають фінансові ризики [1, с. 97]. Ці ризики традиційно пов’язують з власним капіталом.

Погоджуємося з Л.В. Мартиною [2, с. 10], що побудова цілісної моделі формування ризику для підприємств агробізнесу повинна включати такі групи факторів ризику як ринок, природа та підприємство. На наш погляд, їх слід доповнити інформаційними ризиками.

Основними чинниками впливу на структуру власного капіталу аграрних підприємств є їх організаційно-правова форма і форм власності. Як зауважує А.М. Кадацька [3, с. 1125], крім державних, у агробізнесі сформовані

приватні підприємства різної організаційно-правової форми: акціонерні товариства; товариства з обмеженою відповідальністю; селянські фермерські господарства тощо.

Інформація щодо власного капіталу зовнішнім користувачам надається в основному у вигляді фінансової звітності. Як видно з таблиці 1, найбільший обсяг інформації щодо власного капіталу подають підприємства агробізнесу, які застосовують Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) (таблиця).

Таблиця

**Структура розділу власний капітал Звіту про фінансовий стан
сільськогосподарських підприємств**

За П(С)БО 25 [4]		За НП(С)БО 1 [5]	За МСФЗ на підставі таксономії [7]
мікропідприємства	малі підприємства	середні підприємства (з урахуванням описуваних рядків)	суб'єкти суспільного значення
Капітал	Зареєстрований (пайовий) капітал	Зареєстрований (пайовий) капітал	Статутний капітал
		Внески до незареєстрованого статутного капіталу	
	Додатковий капітал	Емісійний дохід	Емісійний дохід
		Капітал у дооцінках	Актурні різниці (прибутки/збитки)
		Додатковий капітал	Дооцінка
		Накопичені курсові різниці	Накопичені курсові різниці
	Резервний капітал	Резервний капітал	Резервний капітал
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Нерозподілений прибуток
		Неоплачений капітал	-
		Вилучений капітал	Власні викуплені акції
		Інші резерви	Інші резерви
		Неконтрольована частка	Інша частка участі в капіталі

**Складено авторами на підставі [4; 5; 7]*

Склад цієї інформації значно перевищує той, що надається у фінансовій звітності за П(С)БО, в першу чергу за рахунок приміток. Однак певні обмеження належного інформаційного забезпечення для підприємств, які використовують МСФЗ, були пов'язані з використанням типової форми фінансової звітності за НП(С)БО 1. Наприклад, у складі капіталу можуть

знаходиться резерви групи вибуття [6, с. 15], інформація про які важлива для оцінки підтримки достатньої кредитоспроможності та коефіцієнтів забезпеченості власними коштами з метою збереження можливості підприємств або груп підприємств продовжувати свою діяльність. НП(С)БО 1 не передбачає подання такої інформації.

У 2019 році в Україні почала впроваджуватися електронна форма фінансової звітності за МСФЗ на основі таксономії. 2020 рік буде першим звітним періодом, за який підприємства, що зобов'язані застосовувати міжнародні стандарти, подаватимуть фінансову звітність на підставі таксономії за МСФЗ. Проте наведений нами приклад відсутності важливої для прийняття інформації у складі власного капіталу не усувається за допомогою запровадження таксономії фінансових звітів за МСФЗ з 2020 року. Складність МСФЗ полягає в тому, що вони засновані на принципах, а не на правилах, тому електронна форма, створена на підставі тексту чинних у 2019 році МСФЗ потребує застосування професійного судження фахівця.

Окрім звіту про фінансовий стан, важлива для прийняття рішень щодо власного капіталу інформація наводиться: у звіті про зміни у власному капіталі – причини змін у капіталі за звітний період; у примітках – структура капіталу за його складовими, опис елементів управління капіталом підприємства.

Науковці, систематизуючи ризики власного капіталу, групують їх за двома етапами – формування капіталу та управління капіталом.

Оптимізація структури капіталу може відбуватися з використанням трьох підходів (рис. 1).

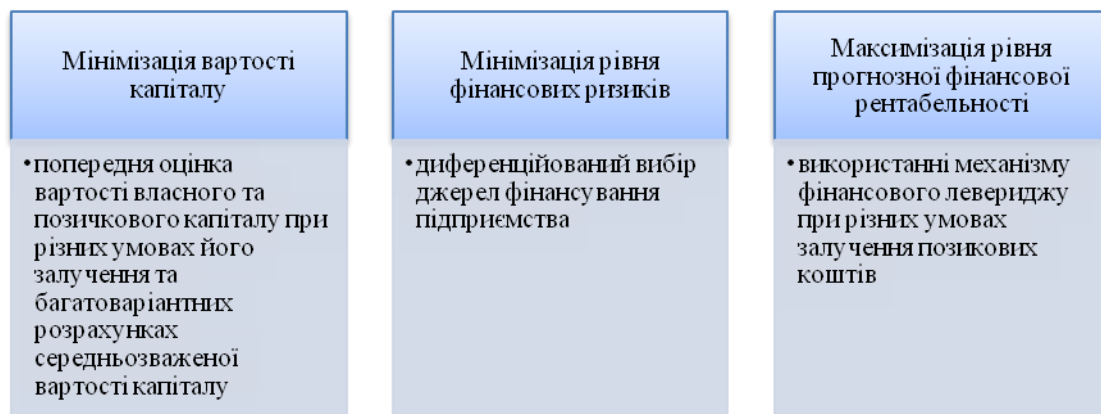

Рис. 1. Методи управління структурою власного капіталу (складено за [8])

Ідентифікація, оцінка ризиків управління власним капіталом, а також обґрунтування вибору методики управління капіталом здійснюється за допомогою різних аналітичних методів (рис. 2).

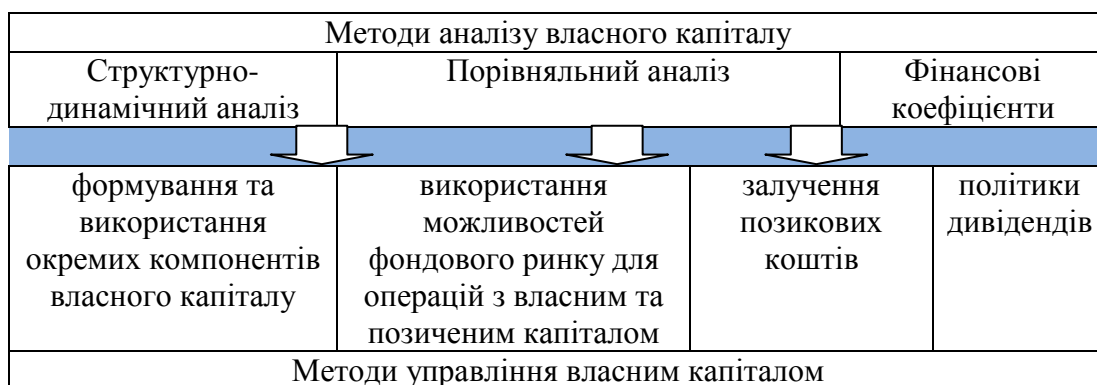

Рис. 2. Аналітичні методи ідентифікації, оцінки ризиків управління власного капіталу

1. Лисенко В. Корпоративна стратегія управління ризиками в агробізнесі. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2017. № 4. С. 97–108.
2. Мартинова Л. В. Управління ризиками господарської діяльності на підприємствах зернопродуктового під комплексу : автореф. дис. ... канд. економ. наук 08.00.04 / Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Мелітополь, 2018. 25 с. (дата звернення: 01.03.2020).
3. Кадацька А. М. Власний капітал сільськогосподарських підприємств, його значення та структура. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 8. С. 1122–1125.
4. П(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» : затв. наказом Міністерства фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00> (дата звернення: 01.01.2020).
5. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 01.01.2020).
6. Гуд Груп (Інтернэшнл) Лимитед Модель консолидированной финансовой отчетности за год, завершившийся 31 декабря 2018 года. URL: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-ifrs-good-group-dec-2018-2/\\$FILE/ey-ifrs-good-group-dec-2018-2.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-ifrs-good-group-dec-2018-2/$FILE/ey-ifrs-good-group-dec-2018-2.pdf) (дата звернення 01.03.2020).
7. URL: <file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/Desktop/Predstavleniya-statej-Taksonimiyi-UA-XBRL-MSFZ-2019-zagalnoyi-210-310html.html> (дата звернення: 01.03.2020).
8. Джеджула В. В., Єпіфанова І. Ю. Особливості управління капіталом підприємств кондитерської галузі України. *Економіка та управління підприємствами*. 2017. Вип. 7. С. 128–138.

Зубілевич С. Я., к.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Легка В. Г., виконавчий директор ФПБАУ**

ЕВОЛЮЦІЯ ВИМОГ ДО КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРОФЕСІЙНИХ БУХГАЛТЕРІВ В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України (надалі – ФПБАУ) як дійсний член Міжнародної федерації бухгалтерів (надалі – МФБ) намагається постійно вдосконалювати вимоги до компетентності своїх членів у сучасному динамічному бізнес-середовищі. Чинниками змін є: очікування громадськості; глобалізація; прогрес у технологіях; складність бізнесу; суспільні зміни; посилене регулювання та нагляд за професією. В якості основи програм сертифікації та безперервного професійного розвитку ФПБАУ використовує відповідні документи Ради з міжнародних стандартів освіти професійних бухгалтерів (надалі РМСО).

РМСО завжди приділяла значну увагу професійному розвитку у сфері інформаційних технологій. Зокрема, кілька разів були оновлені керівництва щодо цієї сфери компетентності як окремі документи або у складі Міжнародних стандартів освіти професійних бухгалтерів (надалі – МСО). Останній варіант МСО, виданий 2019 року, в першу чергу враховує всебічний вплив розвитку ІТ [1].

Зміни в МСО є результатом досліджень та опитувань, проведених на міжнародному рівні різними професійними організаціями-членами МФБ і безпосередньо РМСО. Всі вони одноставно засвідчили, що ІКТ є визначальною сферою компетентності для професійних бухгалтерів [2; 3; 4]. В умовах «четвертої промислової революції», або «Industry 4.0», де кібер і фізичні системи зливаються, роль фінансового професіонала залишається важливою.

На думку РМСОБ, яким би не було робоче місце конкретного професійного бухгалтера, всі професійні бухгалтери повинні бути ознайомлені із широким спектром завдань та способом застосування до них ІТ-систем та технологій. У переглянутому МСО 2 «Первісний професійний розвиток» [1, с. 36] результати навчання з інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) передбачають здатність:

- пояснювати вплив розвитку ІКТ на середовище та бізнес-модель організації;
- пояснювати, як ІКТ підтримує аналіз даних та прийняття рішень;
- пояснювати, як ІКТ підтримує ідентифікацію, звітність та управління ризиками в організації;

- використовувати ІКТ для аналізу даних та інформації;
- використовувати ІКТ для підвищення ефективності та результативності спілкування;
- застосовувати ІКТ для підвищення ефективності та результативності систем організації;
- аналізувати достатність процесів та засобів управління ІКТ;
- визначати вдосконалення процесів та засобів управління ІКТ.

Відповідні уточнення результатів безперервного професійного розвитку у сфері інформаційних технологій були внесені до МСО 8 «Професійна компетентність партнерів, відповідальних за завдання з аудиту фінансової звітності» [1, с. 191]. Партнери з аудиту повинні бути здатними оцінити середовище інформаційних технологій (ІТ) для виявлення засобів контролю, які стосуються фінансової звітності з метою визначення впливу на загальну стратегію аудиту.

На додаток до змін у МСО також видане керівництво щодо результатів навчання у сфері ІКТ [4], яке наводить приклад деталізації результатів навчання, вказаних у МСО 2, за різними рівнями компетентності – від базового до просунутого (рис. 1).

Здатність використовувати ІКТ для підвищення ефективності та результативності спілкування		
<i>Прогрес</i>		
Здатність : охарактеризувати переваги та недоліки використання різних графічних параметрів або інших результатів, створених засобами візуалізації;	Здатність: використовувати засоби візуалізації для передачі інформації з аналізу даних	Здатність: підготувати дані та інформацію у формі, яка корисна для внутрішніх та зовнішніх зацікавлених сторін;
описати, як можна проаналізувати та подати дані та інформацію.		оцінити, наскільки нові ІКТ мають потенціал для зміни каналів комунікації.

Рис. 1. Приклад деталізації результатів навчання відповідно до конкретних обставин (рівнів компетентності) користувачів

Фахівці вважають, що прийшов час змінити підхід до змісту програм з ІТ та організації бухгалтерського обліку [6]. Традиційно процес обліку подається у вигляді трьох послідовних етапів – збір даних (первинний облік), їх обробка (аналітичний та синтетичний облік) та звітування. Ця модель вже безнадійно застаріла. Бухгалтерам сьогодні потрібні більш широкі знання про

ключові елементи інформаційної системи та їх взаємозв'язки, щоб мати можливість допомагати в її розробці, технічному обслуговуванні та аудиті. Їм потрібні знання про фізичну ІТ-інфраструктуру, яка передбачає набагато більше, ніж зберігання даних.

Тому схема процесу бухгалтерського обліку повинна виглядати таким чином (рис. 2).

Рис. 2. Сучасна архітектура процесу обліку [6]

Враховуючи ці вимоги, ФПБАУ застосовує сучасні інформаційні технології в процесі сертифікації та безперервного професійного розвитку своїх членів, одночасно надає можливість ознайомитися з новим прикладним програмним забезпеченням та технологіями подання фінансової звітності. Серед останніх заходів – практичний семінар «XBRL (eXtensible Business Reporting Language) – мова бізнес звітності», серія семінарів «Марафон IFRS Forum Ukraine-2020«Через прозорість до сталого розвитку»», вебінари із застосування вимог МСФЗ [7].

Нове структурування процесу обліку та результати навчання будуть враховані у програмі сертифікації членів ФПБАУ CPAUkraine.

1. Handbook of International Education Pronouncements. 2019. 214 p. URL: <https://www.iaesb.org/publications/2019-handbook-international-education-standards>. (дата звернення: 01.03.2020). 2. Drivers of change and future skills. ACCA. 2016. 88 p. URL: <https://www.accaglobal.com/content/dam/members-beta/docs/ea-patf-drivers-of-change-and-future-skills.pdf>. (дата звернення: 01.03.2020). 3. Changing technology and finance. CGMA. 2018. 16 p. URL: <https://www.cgma.org/content/dam/cgma/resources/reports/downloadabledocuments/chan-ging-technology-finance-cgma.pdf> (дата звернення: 01.03.2020). 4. IAESB – ICT Skills. Taskforce research. Online Survey Analysis. November 2017. URL: <https://www.iaesb.org/system/files/meetings/files/4-3-IAESB-ICT-Survey-Report.pdf>. (дата звернення: 01.03.2020). 5. Implementation guidance: information and communications technologies non-authoritative learning outcomes. URL: <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/IAESB-Implementation-Guidance-ICT-Learning-Outcomes.pdf> (дата звернення: 01.03.2020). 6. Joshua G. Coyne, Emily M. Coyne, Kenton B. Walker. Accountantsandtech: a gamechanger? URL: <https://sfmagazine.com/post-entry/march-2017-accountants-and-tech-a-game-changer/>

(дата звернення: 15.02.2020). 7. Офіційний сайт ФПБАУ. URL: https://www.ufpaa.org/news/federation_news/?pid=1252. (дата звернення: 01.03.2020).

УДК657.6

Зубілевич С. Я., к.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Самедова Л. Р., здобувач вищої освіти другого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

СУТНІСТЬ РИЗИКООРІЄНТОВАНОГО АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕГЛЯНУТОГО МСА 315

Зростання конкурентного та ризикового середовища економіки країни обумовлює необхідність посилення управління ризиками діяльності підприємства. Аудит, заснований на ризику, є найбільш визначальним та суттєвим в розвитку історії аудиту. Значна увага у цьому зв'язку приділяється розкриттю сутності та методів оцінювання аудиторського ризику [1].

Ризикоорієнтований аудит передбачає концентрацію зусиль аудитора переважно в сферах і об'єктах контролю, де ризики (типові помилки, пропуски) є найвищими, і тим самим зменшення витрат часу на вивчення тих об'єктів контролю, де передбачається відсутність ризику чи низький ризик. Саме на цьому підході засновані Міжнародних стандартів аудиту (надалі – МСА) [2].

Застосування МСА на практиці пов'язано із рядом проблем. Серед них – проблема своєчасного перекладу переглянутих та нових стандартів, що призводить до втрати вітчизняними суб'єктами аудиторської діяльності можливості заздалегідь врахувати останні зміни та підготуватися до належного використання оновлених вимог у процесі аудиту. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [3], який введений в дію з 1 жовтня 2018 року, фактично передав обов'язки з офіційного перекладу МСА Міністерству фінансів України. Наразі вітчизняні аудитори змушені керуватися перекладом МСА видання 2016-2017 років, у той час як відбулися перегляди кількох МСА, виданий новий Міжнародний кодекс професійної етики.

МСА 315, переглянутий 2019 року [9], не скасовує попередній підхід, а пояснює, яким чином діяти аудитору, застосовуючи професійне судження щодо характеру, часу здійснення та обсягу процедур аудиту, базуючись на оцінці ризиків суттєвих викривлень. Відносно важливим є повернення до окремого визначення та оцінки невід'ємного (властивого) ризику та ризику контролю (табл. 1).

Таблиця 1

Основні зміни МСА 315

Сфера змін	Зміст змін		
Термінологія	Важливі класи операцій, залишків на рахунках і розкриття	Спектр властивого ризику	Чинники властивого ризику
Ідентифікація та оцінка ризику	Окрема оцінка властивого ризику та ризику контролю	Переглянуте визначення значного ризику	Ризик викривлення = властивий ризик, якщо аудитор не планує оцінювати ефективність контролю
Особливості оцінки ризику в умовах інформаційних технологій (ІТ)	Розуміння ІТ		Загальні контролю

**Складено авторами на підставі [9]*

Зважаючи на значення МСА 315, Рада з МСА надала час на підготовку до його застосування. Обов'язковим він стане з 2021 року.

В процесі ризикоорієнтованого аудиту пропонується ідентифікувати ризики, що є важливим для досліджуваного підприємства, на етапі планування аудиту. Розглянемо підхід переглянутого МСА 315 на прикладі ПрАТ «Рівнеобленерго». ПрАТ є суб'єктом енергетичного сектору України, який сьогодні розглядається не лише як складова економіки України, але і загальноєвропейського економічного простору, оскільки й досі забезпечує значні обсяги транспортування енергетичних ресурсів.

За оцінками фахівців, рівень ризиковості енергетичної сфери в Україні є одним із найвищих серед всіх країн світу [4; 5]. Проте розділ «Управління ризиками» Звіту про управління ПрАТ «Рівнеобленерго» містить інформацію тільки про кредитний, ринковий та валютний ризики [6]. Їх розкриття вимагається МСФЗ, зокрема МСФЗ 7 [7]. Функціонування підприємств енергетичного сектору України потребує потужного виробничого потенціалу. Для них властиве переважання частки основних засобів у складі активів. Окрім того, такі об'єкти основних засобів як лінії електропередач, відрізняються специфічністю експлуатації та характерні в переважній більшості тільки для цих підприємств. Ризики наявності та використання основних засобів можна згрупувати у табл. 2.

Таблиця 2

Ризики, пов'язані з наявністю та використанням основних засобів на підприємстві*

	Види ризику	Тлумачення	Можливий вплив на облік та фінансову звітність
1	2	3	4
1	Технічний	ймовірність економічних втрат, що відбуваються в результаті різного роду збоїв і поломок технологічного обладнання	Високий рівень непродуктивних витрат, знецінення основних засобів
2	Виробничий	ймовірність економічних втрат в процесі виробничої діяльності	Знецінення основних засобів
3	Комерційний	ймовірність втрат в результаті реалізації продукції, товарів, робіт і послуг	Знецінення основних засобів
4	Інноваційний	ймовірність економічних втрат, що виникають при інвестуванні додаткових коштів у виробництво нових видів товарів і послуг	Помилки при відображенні придбання основних засобів, капіталізації подальших витрат
5	Майновий	імовірність втрат майна через крадіжку, диверсію, перенапруження технічної і технологічної систем тощо	Помилки з метою шахрайства
6	Галузевий	кон'юнктурні зміни основних сировинних ринків і ринків готової продукції	Знецінення основних засобів
7	Екологічний	ризик, пов'язаний із забрудненням навколишнього середовища	Високий рівень екологічних витрат
8	Підприємницький	загроза втрат у вигляді додаткових витрат, понад передбачені прогнозом, програмою дій або отримання доходів нижче очікуваних	Ризик безперервності діяльності

*Складено авторами на підставі [8]

1. Рябчук О. Г., Корінчук О. О. Проблеми та напрями вдосконалення аудиту операцій з основними засобами суб'єкта господарювання. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 2 (19). С. 392–397. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Ryabchuk-O.G.-Kornijchuk-O.O.pdf> (дата звернення: 01.03.2020). **2.** Міжнародні стандарти аудиту. URL: <https://www.apu.com.ua/1151-miznarodni-standarti-kontrolu-yakosti-2016-2017> (дата звернення: 01.03.2020). **3.** Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (дата звернення: 01.03.2020). **4.** Огляд енергетичного сектору України. Інституції, управління та політичні засади. OECD, 2019. 78 с. **5.** Інформаційна довідка про

основні показники розвитку галузей паливно-енергетичного комплексу України за грудень та 12 місяців 2018 року (за фактичними даними). URL: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245343597&cat_id=35081 (дата звернення: 01.03.2020). **6.** Звіт про управління ПрАТ «Рівнеобленерго». URL: https://www.roe.vsei.ua/docs/sh/report/zvit_Pro_Upravlinnja_z_Dodatkom2018.pdf (дата звернення: 01.03.2020). **7.** Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-finansovoi-zvitnosti> (дата звернення: 01.03.2020). **8.** Шарманська В. М., Калюжна О. О. Аналіз ризиків, пов'язаних з використанням основних засобів. *ΛΟΓΟΣ. Theartofscientificmind*. 2019. № 3. С. 14–15 (дата звернення: 01.03.2020). **9.** ISA 315 (revised 2019): Identifying and assessing the risks of material misstatement. URL: <https://www.iaasb.org/publications/isa-315-revised-2019-identifying-and-assessing-risks-material-misstatement> (дата звернення: 01.03.2020).

УДК657

Зубілевич С. Я., к.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Хильчук Е. В., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯУПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ МСФЗ

Суть дебіторської заборгованості підприємства розкрита МСФЗ 9 як право суб'єкта господарювання на компенсацію, яке є безумовним. Право на компенсацію є безумовним, якщо для того, щоб настала дата сплати такої компенсації, необхідний лише плин часу [1]. Для управління ризиками дебіторської заборгованості необхідна інформація, яка дозволить оцінити її величину, склад, структуру та інші характеристики, тенденції їхньої зміни для визначення впливу на фінансовий стан підприємства, чинники, які визначають ці характеристики заборгованості.

Наявність дебіторської заборгованості спричиняє такі ризики [2]:

- кредитний (ризик того, що одна сторона контракту про фінансовий інструмент не зможе виконати зобов'язання і це буде причиною виникнення фінансового збитку іншої сторони);

- валютний (ризик того, що справедлива вартість або майбутні грошові потоки від фінансового інструмента коливатимуться внаслідок змін валютних курсів);

- процентний (ризик того, що справедлива вартість або майбутні грошові потоки від фінансового інструмента коливатимуться внаслідок змін ринкових відсоткових ставок);

- ліквідності (ризик того, що суб'єкт господарювання матиме труднощі

при виконанні зобов'язань, пов'язаних із фінансовими зобов'язаннями, що погашаються шляхом поставки грошових коштів або іншого фінансового активу).

Підприємства України, які використовують МСФЗ, повинні застосовувати типові форми фінансової звітності за додатком 1 до НП(С)БО 1. Вона передбачає більш детальне подання дебіторської заборгованості, ніж мінімальний перелік за МСБО 1. Розглянемо склад та структуру дебіторської заборгованості на прикладі ПАТ «Київпроект». Зауважимо, що при застосуванні з 2020 року таксономії фінансової звітності за МСФЗ інформація про поточну дебіторську заборгованість у звіті про фінансовий стан у наведеному в таблиці розрізі надаватися не буде.

Мінімальним переліком за МСБО 1 передбачаються лише статті «Торгова та інша дебіторська заборгованість», а також «Дебіторська заборгованість з податку на прибуток». Інші види дебіторської заборгованості будуть розкриті за умови їх кількісної або якісної суттєвості для підприємства.

Таблиця

Структура дебіторської заборгованості ПАТ «Київпроект»*

Показник	2017	2018	Темп росту, %
Довгострокова дебіторська заборгованість, тис. грн	5 323	-	-
Питома вага в необоротних активах, %	15,9	-	-
Питома вага в активах, %	12,0	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн	4 523	2 272	50,2
Питома вага в оборотних активах, %	41,9	38,1	90,9
Питома вага в активах, %	15,8	5,0	31,6
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами, тис. грн	2 482	3 651	147,1
Питома вага в оборотних активах, %	23,0	23,6	1,02
Питома вага в активах, %	5,6	8,0	142,9
з бюджетом, тис. грн	193	77	39,9
Питома вага в оборотних активах, %	1,8	0,5	27,8
Питома вага в активах, %	0,4	0,2	50
У тому числі з податку на прибуток, тис. грн	165	57	34,6
Питома вага в оборотних активах, %	1,5	0,4	26,7
Питома вага в активах, %	0,4	0,1	25,0
Інша поточна дебіторська заборгованість, тис. грн	2 601	6 497	249,8
Питома вага в оборотних активах, %	24,1	42,0	174,3
Питома вага в активах, %	5,9	14,2	240,7
Поточна дебіторська заборгованість, усього	9 799	12 497	127,5
Питома вага в оборотних активах, %	90,9	80,8	88,9
Питома вага в активах, %	22,1	27,3	123,5

*Складено авторами за [4]

Оцінка довгострокової та поточної дебіторської заборгованості ПАТ у звіті про фінансовий стан здійснюється за амортизованою собівартістю, оскільки одночасно дотримані обидві зазначені нижче умови:

- вона утримується в рамках бізнес-моделі, метою якої є утримання фінансових активів для одержання договірних грошових потоків; і
- договірні умови фінансового активу генерують грошові потоки, котрі є виключно виплатами основної суми та процентів на непогашену частку основної суми [3].

Використання такої оцінки дебіторської заборгованості передбачає необхідність створення резерву очікуваних кредитних збитків, який був запроваджений відповідно до вимог п. 5.5 «Зменшення корисності» МСФЗ 9 з 2018 року. Наявність інформації про ці збитки надає можливість дослідити наявність та склад простроченої дебіторської заборгованості, визначити величину впливу кредитного ризику на дебіторську заборгованість.

Досліджуване підприємство у примітках до фінансових звітів розкрило вісім причин визнання дебіторської заборгованості безнадійною [2, с. 23]. Проте критерії ПАТ не повністю відповідають критеріям МСФЗ 9, який бере до уваги лише вимоги договору або виконання ознак передачі активу для припинення визнання [3, пп. 3.2.3-3.2.4], а не тлумачення законодавства. Отже, сума дебіторської заборгованості, відображена у звіті, може виявитися дещо завищеною.

Подальший аналіз змісту приміток підтверджує це припущення. Так, ПАТ на створювало резерв очікуваних кредитних збитків під довгострокову дебіторську заборгованість. Для поточної дебіторської заборгованості ПАТ створило резерв шляхом матричного резервування, який є спрощеним підходом до торговельної дебіторської заборгованості, договірних активів та дебіторської заборгованості за орендою. Проте фактично періоди прострочення визначені на основі вимог П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», а не МСФЗ 9. У матриці [4, с. 27] не визначені коефіцієнти сумнівності для дебіторської заборгованості тривалістю від 91 дня до 365 днів. Таким чином, при визначенні резерву зовсім не врахована дебіторська заборгованість, яка на дату звітності не була прострочена. Отже, підприємство фактично не застосувало модель очікуваних кредитних збитків, а використало попередній підхід за МСБО 39 – фактичних збитків. Тому у примітці щодо впливу переходу на МСФЗ 9 вказано, що такий вплив відсутній. Така ситуація ускладнює оцінку впливу кредитного ризику.

У примітках за МСФЗ наводиться також інша інформація, яка може вважатися інформацією про ризики. Зокрема, це розкриття дебіторської заборгованості за сегментами (проектна діяльність та оренда), з пов'язаними сторонами тощо.

Наведена у фінансовій звітності інформація дозволяє провести аналіз дебіторської заборгованості, окрім здійсненого у таблиці, за такими напрямками:

- визначення періоду обороту (інкасації) дебіторської заборгованості, її оборотності та їх впливу на фінансовий цикл підприємства;
- аналіз впливу дебіторської заборгованості на ефективність діяльності підприємства та його ділову активність;
- аналіз джерел фінансування дебіторської заборгованості [5].

Сукупність даних, отриманих з фінансових звітів, включаючи примітки, та за підсумками їх аналізу, є достатньою для оцінки ризиків. Проте, як було продемонстровано, заява про застосування МСФЗ ще не гарантує якості інформації, що слід брати до уваги.

1. Міжнародний стандарт фінансової звітності 15 «Дохід від договорів з клієнтами». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS-15_ukr-compressed.pdf (дата звернення: 01.03.2020). 2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 «Фінансові інструменти: розкриття». URL: <https://zakon.help/article/msfz-7-finansovi-instrumenti-rozkrittia-informacii>. 3. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». URL: file:///C:/Users/szubi/Downloads/IFRS%2009_Ukr.pdf (дата звернення: 01.03.2020). 4. Фінансова звітність ПАТ «Київпроект» за 2018 рік. URL: http://kyivproekt.com/uploadfiles/fckeditor/file/Zvit_23042019/Fin_zvit_2018.pdf (дата звернення: 15.02.2020). 5. Чоренька О. Б. Основні аспекти обліково-аналітичного забезпечення управління заборгованістю підприємства. *Наукові записки. Економічні науки*. 2016. № 1. С. 226–234. URL: <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/1-52/29.pdf> (дата звернення: 01.03.2020).

УДК 657.1

Ільїн В. Ю., д.е.н., професор (Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ), **Туровська А. С., здобувач освіти першого рівня** (Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ)

РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

За останні роки ми можемо спостерігати наскільки швидко розвиваються технології в світі. Звичайно, вони впливають на всі сфери діяльності, а особливо на економічні. Спостерігається посилення глобалізаційних процесів, а саме поглиблення міжнародних зв'язків, вхід на ринок транснаціональних компаній. Ці фактори мотивують до стандартизації ведення бухгалтерського обліку. У цій статті розглянемо, як саме глобалізаційні процеси впливають на бухгалтерський облік, а також доречність переходу країн на єдину систему ведення обліку, а особливо України. Ми звернулися до цієї теми тому, що глобалізація охопила весь світ

і ми можемо спостерігати, що сьогодні найсильнішими на ринку економічних можливостей та торгових зв'язків є країни, компанії, які працюють на її умовах.

Деякі країни, в тому числі Україна, не можуть визначитися саме на яких умовах вони хочуть будувати свою економіку та ведення бізнесу, або розуміють, що економіка стає поступово стандартизованою, але не сприяють тому, щоб в країні було єдине ведення обліку. Проблема цієї теми полягає в тому, що на законодавчому рівні не сприяють прискореному розвитку глобалізаційних процесів. Також із-за того, що немає чіткого вигляду ведення бухгалтерського обліку, звітності, підприємства користуються різними способами, не можливо дізнатися реальний стан підприємств, що не дає побачити реальний стан та на якій стадії розвиток економіки країни. Фахівці не можуть побудувати правильний план розвитку країни, адже не мають можливості виявити реальні проблеми, які зупиняють процес розвитку.

До цієї теми звернулися ряд вчених. Наприклад, Щирба І. та Рябініна Н. вважають, що суспільно-еволюційні зміни, економіко-реформаторські перетворення, відсутність концепції подальшого розвитку бухгалтерського обліку в Україні, криза сучасної облікової теорії спричинили проблему невідповідності теоретико-методологічного забезпечення розвитку бухгалтерського обліку суспільно-економічним реаліям. Виникли завдання, вирішення яких вимагає створення Концепції розвитку бухгалтерського обліку в Україні в умовах становлення глобального інформаційного суспільства як ідеології та державного документа на основі новітньої парадигми, формування якої зумовлено змінами в суспільстві [1, с. 24]. Щодо проблем розвитку бухгалтерського обліку на міжнародному рівні, написали Пальчук О.В., Савченко В.М., Рузмайкіна І.В., які вважають, що суттєвою проблемою сучасного етапу розвитку бухгалтерського обліку є недостатня відпрацьованість теоретичних аспектів облікової науки. Темпи глобалізації виявились настільки значними, що теорія бухгалтерського обліку, як і його методологія, методика та організація, відстали і не відповідають економічним інтересам нових структур. Інструментарій сучасної теорії бухгалтерського обліку не в змозі пояснити нові об'єкти спостереження, нові технологічні можливості і нові відносин власності [2, с.24]. Головай Н.М., Волинець В.І, Гордополова Н.В. вважають, що для виходу із затяжної економічної кризи потрібен розвиток нової парадигми відносин між зацікавленими інвесторами, які мають фінансові ресурси та потенційно готові їх вкладати, підприємствами і банківськими організаціями – професійними розпорядниками цих коштів та державою. Необхідно відзначити, що побудова вищезазначених відносин базується на інформаційних даних системи бухгалтерського обліку, що має забезпечувати користувачів оперативною, достовірною та доречною інформацією [3, с. 806].

Зараз в Україні проблемою розвитку є відсутність єдиного правильного на законодавчому рівні ведення бухгалтерського обліку. І це є великою

перепону до входження на український ринок глобалізаційних процесів. На даний момент Україна займає низькі позиції в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності. Це ми можемо спостерігати на рис.1.

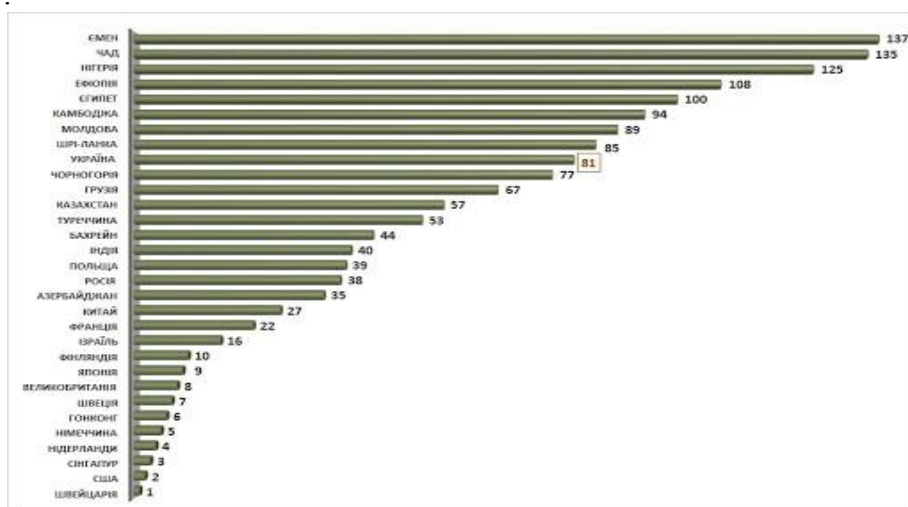

Рис. 1. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2017-2018 [4]

Бухгалтерський облік буде інформаційну базу, яка дозволяє залучати нових інвесторів, створювати нові зв'язки та бачити реальний стан підприємств. Іноземні інвестори хочуть бачити прозорий облік та правдиву інформацію. На нашу думку, ведення обліку в Україні застаріло. Багато країн перейшло на міжнародні стандарти фінансової звітності. Плюси такого рішення в тому, що такі країни стають більш конкурентоспроможними, адже можуть будувати економічні зв'язки. Країни можуть співпрацювати тому, що у них єдина інформаційна база та єдине бачення розвитку бізнесу.

Отже на нашу думку, рішенням розвитку бухгалтерського обліку є його стандартизація. Тобто дотримуватися міжнародних стандартів. На законодавчому рівні не має бачення єдиної форми звітності та ведення обліку. Через те, що підприємства по-різному ведуть облік, це не дає можливості сформувати інформаційну базу, яка б дала змогу розвиватися та регулювати господарську діяльність. Повинна з'явитися єдина теоретико-методологічна база та організаційна основа. Це дозволить стерти національні кордони. Бухгалтерський облік – це рушійна сила країни, адже тільки він може пов'язати всі економічні об'єкти країни. Для цього він повинен постійно вдосконалюватися та відповідати новим тенденціям.

Отже, ми прийшли до висновку, що глобалізаційні процеси позитивно впливають на розвиток бухгалтерського обліку. Вони вдосконалюють його, роблять єдиним для всіх країн, що полегшує співпрацю, а також дозволяють створювати інформаційну базу, яка б адекватно оцінювала стан підприємств

та держави в цілому. Але для початку глобалізаційних процесів на ринку України, бухгалтерський облік повинен зазнати ряду реформ, які теоретично обґрунтовані. Щоб стати конкурентоспроможними ми повинні працювати за такою ж системою, як міжнародні компанії. Оновлений та модернізований облік дозволить швидше виявляти проблеми та покаже шляхи їх вирішення. І це буде ще один крок до входу на міжнародну економічну арену.

1. Щирба І., Рябініна Н. Вплив глобалізації на систему бухгалтерського обліку в Україні. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2016. № 4. С. 19–26. **2.** Пальчук О. В., Савченко В. М., Рузмаїкіна І. В. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах глобалізації та інформатизації суспільства. К. : ПП «Ексклюзив-Систем», 2017. 248 с. **3.** Головай Н. М., Волинець В. І, Гордополова Н. В. Сучасні тенденції розвитку бухгалтерського обліку та їх вплив на розвиток бухгалтерської професії в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 17. С. 806–809. **4.** Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2017-2018. URL: [http:// edclub.com.ua /analitika/ pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2](http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2) (дата звернення: 15.02.2020).

УДК 657

Камінська С. М., викладач (Рівненський коледж економіки та бізнесу, м. Рівне), **Ковальчук А. С., здобувач освіти молодшого спеціаліста** (Рівненський коледж економіки та бізнесу, м. Рівне)

ЕВОЛЮЦІЯ ПАРАДИГМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Вибір антикризових та післякризових економічних парадигм потребує нових економічних та теоретичних обґрунтувань і є передумовою для формування нових ідей та методологічних установ і для бухгалтерського обліку.

Не заважаючи на протиріччя, які притаманні сучасному розвитку бухгалтерської науки, пошуком відповідей на питання щодо напрямків удосконалення методологічних підходів бухгалтерського обліку та аудиту займалася значна кількість науковців. Серед вітчизняних авторів слід відзначити роботи Ф. Ф. Бутинця, С. Ф. Голова, С. Ф. Легенчука, В. М. Жука, Н. М. Малюги, М. М. Шигун, П. Я. Хомина, М. В. Кужельного, А. М. Кузьмінського, М. С. Пушкаря, В. В. Сопко, М. Г. Чумаченко, А. М. Галаган та ін., а також надбання зарубіжних економістів: Х. Андерсона, А. Апчерча, І. М. Богатую, М. Ф. Ван Бреда, Р. В. Віла, Д. Друрі, Р. Каплана, В. Є. Керімова, Д. Колдуела, М. Р. Метью, Б. Нідлза, О. Є. Ніколаєва, Д. Нортон, В. Ф. Палія, Я. В. Соколова, М. Х. Б. Перера, Б. Райана,

Е. С. Хендріксена, Ч. Т. Хорнгрена. Проте найбільшого опрацювання в роботах науковців отримали методологічні та організаційні аспекти бухгалтерського обліку та аудиту з точки зору поточного управління, а питання розробки інформаційного підґрунтя для стратегічного управління підприємством у системі бухгалтерського обліку та аудиту на сьогоднішній день не отримали належного висвітлення.

Мета роботи – дослідження еволюційного підґрунтя побудови парадигми бухгалтерського обліку та аудиту.

Становлення бухгалтерського обліку характеризується зміною основних критеріїв та умов його існування залежно від конкретних соціально-економічних факторів. Дослідники мають різний погляд на еволюцію парадигми бухгалтерського обліку як науки і професії та висвітлюють пріоритети його сучасного стану. Критерієм облікової періодизації є формування наукових парадигм, що визначаються зміною теоретико-методологічних передумов її розвитку.

На нашу думку, серед ключових рис, які характеризують парадигму розвитку обліку у сучасній економіці Г.В. Уманців виділяє такі, як пріоритет балансу; оцінка за ринковою вартістю; заміна концепції власності концепцією контролю; перехід від обліку майна дообліку ресурсів; регулювання звітності, а не обліку [8, с. 134].

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» (за ред. В. Бусел), парадигма – сукупність філософських, загальнотеоретичних і мета теоретичних основ науки [2, с. 884]. Парадигма – сукупність методологічних, світоглядних, наукових, управлінських та інших настанов, що сформувалися історично і прийняті у своїй спільності як зразок, норма, стандарт вирішення проблеми і містить символічні узагальнення, цінності [4, с. 258]. Історично перехід від однієї парадигми бухгалтерського обліку та аудиту до іншої означає зміни в його методології.

Доцільно також погодитися із думкою провідного вченого-економіста Ф. Бутинця стосовно того, що термін «парадигма» в обліку слід застосовувати з великою обережністю [1, с. 6].

Слід зазначити, що Ф. Бутинець досить критично ставиться до сучасних спроб визначити парадигму розвитку бухгалтерського обліку та аудиту, і стверджує, що до використання терміну «парадигма» слід користуватися обережно. Він впевнений, що необхідне поєднання нових та існуючих парадигм бухгалтерського обліку, а теорію наукових революцій Т. Куна вважає «теорією катастрофи» і пропонує вибрати стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку на базі радянської школи поєднання традиційного обліку з використанням міжнародних стандартів [1, с. 6].

Так, вперше поняття «парадигма бухгалтерського обліку» було запропоновано в 1985 р. В. Я. Соколовим [4], який виділив три парадигми, що відповідали історичному розвитку бухгалтерського обліку: уніграфічному, камеральному та диграфічному. З того часу класифікація існуючих парадигм

має досить значну історію і містить не один із класифікаційних підходів, перелік яких постійно розширюється.

С. Ф. Голов характеризує сучасну парадигму бухгалтерського обліку в Україні як симбіоз трьох складових: адміністративної та ринкової концепцій; національні та міжнародні стандарти; правова та економічна модель [3]. З його точки зору, нова парадигма бухгалтерського обліку – це глобальна парадигма бухгалтерського обліку, заснована на паритеті потреб користувачів, що поєднує ідеї уніграфічної, настільної, графічної парадигми та враховує досягнення суміжних галузей знань» [3, с. 453].

С. Ф. Голов вважає, що основним принципом глобальної системи бухгалтерського обліку повинен бути баланс грошових та негрошових показників і пропонує виділити стратегічно орієнтовану систему обліку на рівні підприємства та глобальну систему обліку [3, с. 453].

Однак зазначимо, що розподіл бухгалтерського обліку на два рівні технічно ускладнює процес підготовки інформації, хоча поєднання фінансових та нефінансових показників дозволить всебічно проаналізувати інформацію в процесі прийняття управлінських рішень.

Н.М. Малюга називає нову парадигму бухгалтерського обліку подвійною інформаційною динамікою та пояснює її сутність з точки зору зміни методів виробництва, методів обліку завдяки використанню нових інформаційних технологій та появі нових об'єктів обліку (зокрема нематеріальних активів), які дають основу для облікової парадигми для визначення реальної ринкової вартості підприємства [6, с. 19].

Зміна підходу до оцінювання в бухгалтерському обліку розширює його аналітичні можливості, однак цього недостатньо з точки зору прийняття рішень, оскільки він орієнтований на окремі компоненти інструментарію бухгалтерського обліку, але, як правило, не змінює філософії бухгалтерського обліку.

В.М. Жук пропонує парадигму обліку економіки гармонійного розвитку, засновану на ідеях фізичної економії, що, на думку автора, має бути забезпечено якісно новими Міжнародними стандартами фінансової звітності (далі – МСФЗ), в основі яких має визначатися пріоритет показників реальної економіки, природно-ресурсного та біологічного потенціалу [5].

Основна особливість запропонованої парадигми – наголос на революційному, а не еволюційному підході до зміни парадигми. Цей підхід також передбачає поєднання фінансових та нефінансових показників, але як і попередній, він охоплює лише частину вдосконалення бухгалтерського обліку. М. С. Пушкар акцентує увагу на необхідності інтелектуалізації бухгалтерського обліку, вважаючи, що інтелектуальна модель бухгалтерського обліку – це реалізація ідеї, народженої від пошуку коштів, щоб змусити організацію працювати і створити додаткову вартість на знання [7, с. 49].

Говорячи про зміну парадигми бухгалтерського обліку в економіці знань, М. Пушкар зазначає, що «генезис бухгалтерського обліку, коли його розуміють лише як техніку збору та обробки даних, все ще не повністю зрозумілий, він означає складне явище з теорії пізнання і замінює проблему теорії науки вторинними питаннями практичної діяльності» [7, с. 46].

Західні дослідники Д.Дж. Гоуз та А. Ревінкель, використовуючи трансдисциплінарні дослідження, визначили підпарадигму бухгалтерського обліку, суть якої полягає у формуванні цілісних перспектив змін парадигми щодо часу та інформаційної спроможності, згідно з якими вдосконалення бухгалтерського обліку має відбуватися у напрямку розширення свободи та творчості, дозволить виявити у фінансовій звітності приховані фактори, які впливають на діяльність підприємств [8, с. 135].

Вітчизняний дослідник І. Й. Яремко також вважає, що сучасна концептуальна основа бухгалтерського обліку та аудиту не відповідає потребам і вимогам сучасного суспільства та потребує змін у напрямку послаблення норм стандартизації, а в основі зміни парадигми обліку пропонує покласти принцип управлінського обліку – «різна інформація для різних цілей і користувачів» [9].

Отже, аналіз вищенаведених парадигм свідчить про існування значного інтересу науковців щодо доповнення і поступового розширення функції бухгалтерського обліку та аудиту, переліку його об'єктів, впровадження інформаційних технологій та міжнародних стандартів у практику бухгалтерського обліку та аудиту, проте не змінює концептуально основи бухгалтерського обліку та аудиту.

1. Бутинець Ф. Ф. Ревізія теорії бухгалтерського обліку та аудиту або парадигма ТХОМ. *Вісник ЖДТУ*. 2008. № 1 (43). С. 6–17. 2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доп.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с. 3. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку / Міжн. ін-т менеджменту (МІМ Київ). К. : ЦУЛ, 2007. 522 с. 4. Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація) : навч. посіб. / за ред. А.А. Мазаракі. 2-ге вид. доп. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. 296 с. 5. Жук В. М. Парадигма бухгалтерського обліку та аудиту економіки гармонійного розвитку: зб. наук. праць. Луцьк : ЛНТУ, 2009. Вип. 6(24). С. 171–182. 6. Малюга Н. М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку та аудиту в Україні теоретико-методологічні основи : наук. доповідь. Житомир : ЖДТУ, 2006. 84 с. 7. Пушкар М. С. Створення інтелектуальної системи обліку : монографія. Тернопіль : Карт-бланш, 2007. 152 с. 8. Шигун М. М. Парадигмальний розвиток системи бухгалтерського обліку та аудиту. *Часопис економічних реформ*. 2013. № 3 (11). С. 134–139. 9. Яремко І. Й. Концепції і парадигми бухгалтерського обліку та аудиту як система наукових основ теорії. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10012/1/38.pdf> (дата звернення: 15.02.2020).

Камінська С. М., викладач (Рівненський коледж економіки та бізнесу, м. Рівне), **Пишнюк О. Ф., здобувач освіти молодшого спеціаліста** (Рівненський коледж економіки та бізнесу, м. Рівне)

ПРОБЛЕМИ ТА РОЗВИТОК ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Вперше про програму «Індустрія 4.0» мова зайшла у 2011 році на промисловій виставці в Ганновері, де уряд Німеччини поставив задачу розширити застосування інформаційних технологій у виробництві. Над створенням програми модернізації промислових підприємств країни в цьому напрямку працювала високопрофесійна команда, до якої увійшли представники бізнесу і держави [1].

Мета програми – збереження і збільшення конкурентних переваг підприємств країни, в досягненні такого рівня автоматизації підприємства, при якому на всіх ділянках, де це можливо, машини працюють без участі людей, тобто мати автоматизоване обліково-аналітичне забезпечення.

Обліково-аналітичне забезпечення – це сукупність нових положень управлінського обліку, на основі механізмів та інструментів бухгалтерського і фінансового менеджменту та моніторингу рівня фінансової стійкості підприємства.

Проблемою цього забезпечення є те, що в результаті «оцифровування» фізичного світу накопичуються великі обсяги інформації вони можуть бути ефективно оброблені тільки комп'ютерами (в майбутньому, можливо, квантовими), із застосуванням хмарних обчислень і технологій штучного інтелекту (Artificial Intelligence). В результаті людина, яка контролює той чи інший процес, ситуацію, обстановку має отримувати оброблені дані, максимально зручні для сприйняття, аналізу і ухвалення рішення.

Хмарні обчислення відносяться до ефективних засобів зменшення витрат, іноді їх навіть називають «екологічними» обчисленнями. Малі та середні підприємства мають змогу отримати переваги при використанні хмарних обчислень за рахунок уникнення необхідності створення внутрішніх центрів обробки даних, закупівлі серверного та мережевого обладнання, апаратних і програмних рішень щодо забезпечення безперервності та працездатності, зменшення витрат на ліцензії на програмне забезпечення. Крім того, тривалий час побудови та введення в експлуатацію 96 великих об'єктів інфраструктури інформаційних технологій і висока їхня початкова вартість обмежують можливість гнучко реагувати на потреби ринку, тоді як хмарні технології забезпечують можливість практично миттєво реагувати на збільшення попиту на обчислювальні потужності.

Найбільшою перевагою використання хмарних обчислень слід вважати те, що програмне забезпечення, що розміщується в хмарі, може бути легко доступним у будь-якому місці, в будь-який час, забезпечуючи, таким чином, можливість для фірм рости більш швидкими темпами, оскільки працівники можуть легко отримувати доступ до даних у будь-якому місці [2].

Ще однією проблемою є управління бізнес-процесами, аналіз і прогнозування стану обладнання і т.д.

Відповідно потрібно використовувати більш вдосконалені інформаційні системи для ведення звітності та аналізу інформації певного бізнес-процесу.

Однією із сучасних інформаційних систем є ERP-система, яка забезпечує прозорість використання інформації та своєчасного її надання до підрозділів компанії.

Застосування ERP-систем у системах обліку компаній передбачає вирішення низки завдань:

- аналіз (або розроблення) поточної облікової політики компанії;
- розроблення механізму формування фінансової звітності, плану рахунків, вимог до фінансової звітності;
- розроблення господарських операцій і на їх підставі первинних документів.

Результатом успішного впровадження ERP-системи буде:

- збільшення ліквідності підприємства за рахунок зміни структури його активів;
- зменшення в частці оборотних активів дебіторської заборгованості;
- більш ефективне використання коштів підприємства за рахунок збільшення загальної оборотності як усього капіталу у цілому, так і окремих його частин;
- зниження потреби підприємства в оборотних коштах за рахунок підвищення ритмічності роботи [3].

Неможливо не зауважити таку проблему як повністю автоматизовані виробництва, на яких керівництво всіма процесами здійснюється в режимі реального часу і з урахуванням мінливих зовнішніх умов. Кіберфізичні системи створюють віртуальні копії об'єктів фізичного світу, контролюють фізичні процеси і приймають децентралізовані рішення. Вони здатні об'єднуватися в одну мережу, взаємодіяти в режимі реального часу, саме налагоджуватися і самонавчатися.

Важливу роль відіграють інтернет-технології, що забезпечують комунікації між персоналом та машинами. Підприємств виробляють продукцію відповідно до вимог індивідуального замовника, оптимізуючи собівартість виробництва.

Стосовно аудиту, то в час інтенсивного розвитку автоматизованих інформаційних систем вже неможливо уявити сучасного аудитора, який не володіє основними програмним забезпеченням. Тому виникає питання щодо

необхідності розроблення науково обґрунтованих рекомендацій з удосконалення методики аудиту в умовах автоматизованої обробки інформації.

Програмні засоби системи, що використовує аудитор під час проведення аудиту, повинні забезпечувати аналіз вмісту бази бухгалтерських даних, контроль показників, що містяться в регістрах бухгалтерського обліку підприємства; тестування алгоритмів, контроль відповідності показників, що містяться у формах бухгалтерської звітності, даних бухгалтерських регістрів або бази даних, що формується в бухгалтерії під час оброблення первинних документів.

У практиці аудиту можна запропонувати три підходи до використання обчислювальної техніки:

1. Перевірка даних за допомогою програмних засобів підприємства, що перевіряється, шляхом імітації облікових даних.

2. Перевірка даних за допомогою спеціальних аудиторських програм, підготовлених працівниками підприємства, що перевіряється.

3. Перевірка даних за допомогою спеціальних аудиторських програм, підготовлених аудиторською фірмою [4].

Отже, ми вступаємо в нове десятиліття, в якому Індустрія 4.0 стає масовим та глобальним явищем. Де рушіями розвитку все більше ставатимуть не тотальна конкуренція «всіх проти всіх», а широка співпраця та кооперація в інноваційних екосистемах нового типу. Такими системами є:

- хмарні технології – це інноваційні технології майбутнього, які доступні вже зараз. і в цілому спрямовані на мінімізацію сукупної вартості і витрат компанії на інформаційні технології при управлінні економічними об'єктами;

- ERP-система, яка дає змогу компаніям інтегрувати всі бізнес-процеси, швидше обробляти звітність та аналіз інформації, а також надавати інформацію в реальному часі;

- впровадження обчислювальної техніки в процес аудиту, що дозволяє значно скоротити трудомісткість його проведення і створює нові можливості в організації та методиці проведення аудиту.

1. URL: <https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/industry-4> (дата звернення: 15.02.2020). **2.** Перспективи розвитку ринку хмарних обчислень в Україні: переваги та ризики. *Аналітична записка* / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1191/> (дата звернення: 15.02.2020). **3.** Хмарні технології на захисті бізнесу. *Економічна правда*. Вип. 31.03.2016 р. **4.** URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/20_2019/79.pdf (дата звернення: 15.02.2020). **5.** URL: <http://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01> (дата звернення: 15.02.2020).

Кіндрацька Л. М., д.е.н., професор (ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана», м. Київ)

БЕЗПЕРЕРВНІСТЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ЕВОЛЮЦІЯ ПАРАДИГМИ

Термін парадигма зустрічається практично у всіх наукових публікаціях останніх років. Його актуалізація характерна і для досліджень, присвячених вдосконаленню системи бухгалтерського обліку, особливо в частині її модернізації, трансформації, адаптації... Нерідко саме ці слова ув'язують зі зміною парадигми бухгалтерського обліку, а відтак – з оновленням усталених облікових методик, принципів, положень.

У сучасному розумінні під парадигмою бухгалтерського обліку логічно вважати своєрідну теоретико-методичну облікову модель фактів господарської діяльності, яка постійно змінюється під впливом змін в економіці, суспільстві.

За такого підходу наповнення змісту парадигми здійснюється за рахунок відпрацьованих на даний час положень стосовно предмета дослідження. В частині сучасної парадигми бухгалтерського обліку слід вести мову про набір правил, принципів, понять, зафіксованих у положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку та фінансової звітності, які використовуються на практиці. Певна річ, перелічене не слід вважати істиною в останній інстанції. З огляду на це, парадигма постійно еволюціонує, що дає підстави її характеризувати як багатогранне поняття, яке узагальнює стиль, традиції, генеральну ідею і загалом сучасну концепцію вдосконалення бухгалтерського обліку, які сформувалися під впливом поглядів більшості дослідників проблем у зазначеній сфері, як правило відповідно до обставин, характерних для конкретного періоду трансформації економічних процесів у державі.

Загалом, еволюцію парадигми слід розуміти як процес вдосконалення бухгалтерського обліку не тільки окремого суб'єкта господарювання, але і у загальнодержавному масштабі як потужну систему заходів, пов'язаних із трансформацією вітчизняної системи обліку, що підтверджується законодавчими актами.

Певна річ, вкрай важко у єдиному процесі трансформації чітко ув'язати комплекс наявних етичних та юридичних проблем. Якщо юридичні загалом вирішуються через зміни законодавчої нормативної бази, то для розв'язання етичних проблем важливе розуміння працівниками обліку необхідності оновлення їх знансєвих компетенцій, нерідко досить суттєве.

Еволюцію сучасної парадигми бухгалтерського обліку, в частині удосконалення його теоретичних положень та практичних облікових

методику сучасних економічних реаліях важливо орієнтувати на запит широкого кола користувачів інформації. Врешті можемо вести мову про формування адресної інформації в межах еволюції парадигми у двадцятих роках 21 століття.

Важливо це вважати незаперечним фактом, оскільки облікова інформація через засоби її передачі може чинити потужний вплив саме на зацікавлених осіб. Звучить повною мірою сучасно, хоча наведена теза оприлюднена відомими дослідниками бухгалтерського обліку Г. Велшом та Д. Шортом більше двадцяти років тому [1, с.34].

Протягом цього періоду наповнення парадигми було різним, втім зміни загалом стосувалися принципів відображення у системі обліку грошових потоків, які циркулюють у господарському процесі суб'єкта господарювання. [2, с. 371]. Парадокс в тому, що на це вказував відомий представник радянської бухгалтерської науки М.А Блатов ще близько ста років тому.

Акцент на інформацію – завжди прогресивно за будь-яких економічних трансформацій. Водночас сфера розвитку сучасного бухгалтерського обліку свідчить про безпідставність варіантів реанімації вітчизняної традиційної системи обліку, не дивлячись, що за окремими методиками вона була досить дієвою. Втім, еволюція парадигми бухгалтерського обліку пов'язана зі зміною підходів до формування інформації – на запит користувачів. Для прийняття конкретного рішення, користувачу необхідно сформулювати власні аналітичні висновки, базуючись на чіткому розумінні бухгалтерської природи аналізованих даних, сутності принципів побудови рахункових алгоритмів та облікових процедур. Саме це і складає зміст парадигми, яка еволюціонує відповідно до зміни економічної системи, що особливо актуалізується в сучасних умовах поглиблення ринкових відносин. Якщо бухгалтерську інформацію вважати результативним продуктом обліково-аналітичної системи суб'єктів господарювання, що, загалом, не викликає сумніву, то характеризуючи цей продукт з позиції дії економічного закону попиту і пропозиції прийдемо до такого висновку: підвищення попиту на фінансову і нефінансову інформацію, відповідно, активізує процеси – її пропозиції. Це зумовлює виокремлення окремого напрямку її формування на запит користувачів [3, с. 191].

Саме цей напрям визначає вектор сучасної еволюції парадигми бухгалтерського обліку. Мова йде про створення інтелектуальної технології виробництва інформації на запит користувачів. Певна річ наповнення парадигми оновленими принципами, положеннями, як і її основна ідея має бути чітко обґрунтованим з тим, щоб забезпечити реальність еволюції, в плані її розвитку.

Процес, як кажуть, пішов. Нині інформація характеризується з позиції товару, що має вартість і споживчу вартість. З огляду на це парадигма бухгалтерського обліку має конструюватися на засадах корисності і цінності

інформації з використанням логістичних підходів у процесі її створення, оцінки повноти і достовірності.

Сучасна облікова модель включає питання справедливої вартості формування резервів під можливі втрати, переоцінки активів, фінансових зобов'язань. Перелічене суттєво змінило парадигму обліку, що підтверджує її еволюцію.

1. Велш Г. А., Шорт Д. Г. Основи фінансового обліку / пер. з англ. Київ: Основи, 1999, 943 с. 2. Блатов Н. А. Основы общей бухгалтерии. Ленинград : Экономическое образование, 1928. 536 с. 3. Кіндрацька Л. М., Кузьмінська О. Е. Попит на адресну інформацію та облікові можливості її пропозиції. *Фінанси, облік і аудит*: зб. наук. пр. ; відп. ред. В. М. Федосов. 2018. Вип. 1 (31). 240 с.

УДК 657

Клименко Я. В. (Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький)

ВІДОБРАЖЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЩОДО ПОВ'ЯЗАНИХ ОСІБ У ПРИМІТКАХ ДО ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

У зв'язку із розвитком ринкової інфраструктури та інтеграції України до світової економічної спільноти, а також для забезпечення балансу приватних та публічних інтересів, виникла необхідність введення до вітчизняного законодавства категорії «афілійовані (пов'язані) особи».

Сторони вважаються пов'язаними (афілійованими), якщо одна з них має здатність контролювати іншу, знаходиться під спільним контролем або може здійснювати суттєвий вплив чи спільний контроль над іншою стороною під час прийняття фінансових та операційних рішень [4; 5]. Така взаємозалежність може базуватися на родинних, майнових, організаційно-управлінських та договірних відносинах.

Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін має велике значення, оскільки завдяки цим операціям є можливість надати недостовірну інформацію у фінансовій звітності, сприяти незаконному привласненню активів та «збільшити» прибуток шляхом здійснення операцій між пов'язаними сторонами, які не мають економічної сутності.

Для суб'єктів господарювання, котрим, згідно з вимогами чинного законодавства, не потрібно складати консолідовану фінансову звітність, дані щодо операцій з афілійованими особами варто розкривати у примітках до фінансової звітності. Так, згідно п. 3 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін» [5], за наявності операцій між пов'язаними особами, у примітках до фінансової

звітності, зокрема, необхідно наводити дані про суми дебіторської та кредиторської заборгованості за операціями з пов'язаними сторонами.

Отож, важливим аспектом при розкритті інформації щодо пов'язаних сторін у примітках до фінансової звітності є наведення даних щодо дебіторської заборгованості за операціями з ними, адже вона є важливою складовою діяльності будь-якого підприємства.

Відповідно до П(С)БО 10, дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [1]. Проаналізувавши положення вітчизняного законодавства, можемо трактувати її як суму заборгованості, пов'язану з необхідністю функціонування підприємства, встановленням господарських відносин з постачальниками, покупцями, замовниками та іншими організаціями. Дані взаємозв'язки забезпечують безперервне постачання виробництва, ритмічність відвантаження та реалізації продукції тощо.

Дебіторська заборгованість підприємства, поділяється на поточну (виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом 12 міс. з дати балансу) та довгострокову [1].

Виділяється також безнадійна дебіторська заборгованість, тобто дебіторська заборгованість, яка, ймовірно, ніколи не буде сплачена. Наявність безнадійного боргу призводить до втрати виручки від продажу або до збитку, і вимагає відповідного зниження величини дебіторської заборгованості по рахунках та зменшення прибутку [2, с. 167].

Додатково, дебіторську заборгованість за операціями з пов'язаними особами для потреб обліку та звітності можна класифікувати за такими ознаками, як:

- джерела утворення: товарна (за відвантажені у минулому товари, виконані роботи, надані послуги), грошова (за перерахованою раніше передоплатою);
- терміни платежів за заборгованістю: відстрочена, прострочена;
- оцінка ймовірності погашення: з високою ймовірністю погашення, сумнівна, безнадійна.

Згідно вимог вітчизняного законодавства [1], у примітках до фінансової звітності необхідно наводити таку інформацію щодо дебіторської заборгованості:

- перелік дебіторів і суми довгострокової дебіторської заборгованості;
- перелік дебіторів і суми дебіторської заборгованості пов'язаних сторін, з виділенням внутрішньогрупового сальдо дебіторської заборгованості;
- склад і суми статті балансу «Інша дебіторська заборгованість»;
- метод визначення величини резерву сумнівних боргів;
- суму поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги в розрізі класифікації заборгованості за строками непогашення;

- залишок резерву сумнівних боргів за кожною статтею поточної дебіторської заборгованості, його утворення та використання в звітному періоді.

Безпосередньо форму приміток затверджено Наказом Міністерства фінансів України «Про примітки до річної фінансової звітності» від 29.11.2000 р., № 302 [3], котрим затверджено типову форму фінансової звітності № 5 «Примітки до річної фінансової звітності». Однак, дана форма приміток не є вичерпною, адже для надання усієї інформації щодо пов'язаних осіб, висвітлення якої є вимогою вітчизняних стандартів обліку, відсутні відповідні рядки та графи. Так, у наведеній формі сума дебіторської заборгованості за операціями з пов'язаними сторонами наводиться у рядку 952. При цьому, в даному рядку вказується загальна сума дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги та іншої поточної дебіторської заборгованості щодо афілійованих осіб на кінець року.

Отож, типова форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» не дозволяє розкрити дані щодо дебіторської заборгованості пов'язаних сторін за контрагентами та строками непогашення. Тому для відображення інформації щодо дебіторської заборгованості за операціями з пов'язаними особами, надання якої є вимогою українського законодавства, пропонується ввести додаткові форми фінансової звітності суб'єктів господарювання.

Так, для надання користувачам фінансової звітності інформації щодо переліку дебіторів з числа пов'язаних сторін, загальних сум поточної та довгострокової дебіторської заборгованості (згідно класифікації, наведеної у П(С)БО 10 [1]), а також загальної суми дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги за операціями з афілійованими особами доцільно ввести окремий розділ «Дебіторська заборгованість щодо операцій з пов'язаними сторонами» до приміток до фінансової звітності. За необхідності дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги можна класифікувати згідно потреб користувачів.

У подальшому існує необхідність розроблення та введення до практики обліку та звітності вітчизняних підприємств таких форм приміток до фінансової звітності, котрі будуть спрямовані на розкриття методів визначення величини резерву сумнівних боргів, розширення класифікації та видів дебіторської заборгованості пов'язаних сторін тощо.

Варто зазначити, що наявність певного обсягу дебіторської заборгованості в умовах ринкової економіки є об'єктивним явищем у процесі ведення господарської діяльності, однак лише за умови, коли контрагенти підприємства виконують свої фінансові зобов'язання згідно з умовами, визначеними договірними відносинами та у визначені терміни її погашають. Однак, якщо з боку дебіторів наявні дії щодо уникнення виконання взятих на себе фінансових зобов'язань у повному обсязі та у встановлені строки, це може призвести до порушення розрахунково-платіжної дисципліни, сприяти уповільненню обігу грошових коштів, погіршенню фінансового стану та

неспроможності суб'єкта господарювання відповідати за власними фінансовими зобов'язаннями.

1. Дебіторська заборгованість : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку від 08 жовт. 1999 р. №10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення: 07.02.2020). 2. Кюрджиев А. С., Іонін Є. Є. Дебіторська заборгованість підприємства. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2018. Т. 2, № 10. С. 164–169. URL: <http://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/5633/5660> (дата звернення: 07.02.2020). 3. Про Примітки до річної фінансової звітності : наказ Міністерства фінансів України від 29 лист. 2000 р. № 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0904-00> (дата звернення: 07.02.2020). 4. Розкриття інформації про зв'язані сторони : Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку: станом на 1 січ. 2012 р. № 24. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_043 (дата звернення: 07.02.2020). 5. Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку від 18 черв. 2001 р. № 23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0539-01> (дата звернення: 07.02.2020).

УДК331.211

Купрейчик Д. В., старший преподаватель (Полесский государственный университет, г. Пинск), **Войтещик Е. А., студентка высшего образования** (Полесский государственный университет, г. Пинск)

УЧЁТ ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ

В настоящее время на предприятиях стоит главная задача – увеличение производительности труда, темпы роста которой должны превышать уровень заработной платы, способствующий рациональному использованию рабочей силы. Грамотная политика в области оплаты труда позволит повысить производительность, а, следовательно, эффективность использования рабочей силы. Цель такой политики состоит в улучшении благосостояния и развития населения.

Оплата труда, согласно Трудовому кодексу Республики Беларусь – это вознаграждение за труд, которое наниматель обязан выплатить работнику за выполненную работу в зависимости от ее сложности, количества, качества, условий труда и квалификации работника с учетом фактически отработанного времени, а также за периоды, включаемые в рабочее время [1].

Заработная плата зависит от таких факторов, как:

- количества и качества выпущенной продукции, выполненных работ и оказанных услуг;
- отработанного времени;
- состава работающих, их количества и квалификации.

Самыми распространенными системами оплаты труда выступает тарифная и бестарифная. В Республике Беларусь наиболее распространена тарифная система оплаты, она состоит из тарифной (оклада) и надтарифной (премиальной) части.

Тарифная система оплаты труда в РБ обязательно применяется для бюджетных организаций и предприятий, получающих дотации от государства. Другие организации используют размеры тарифов в качестве минимально допустимых величин при установлении зарплаты по соответствующим должностям.

С 1 января 2020 г. согласно п. 1 Указа № 27 оплата труда работников бюджетных организаций будет производиться на основе тарифной системы, включающей в себя базовую ставку (вместо ставки первого разряда) и 18-разрядную тарифную сетку (вместо 27-разрядной ЕТС). Базовая ставка – это величина, используемая при исчислении окладов работников бюджетных организаций. Размер базовой ставки устанавливается Советом Министров РБ, с 01.01.2020 её размер – 180 рублей (см. Постановление № 138). Тарифная сетка установлена также Постановлением № 138 [2].

Таблица 1

Система оплаты труда

Тарифная система (ЕТС)	Надтарифная система
совокупность нормативов, позволяющих определить уровень тарифной заработной платы работников и степень её дифференциации в зависимости от сложности, содержания и общих условий труда [1]. В РБ она состоит из: • тарифной сетки; • тарифной ставки; • тарифного единого справочника.	представляет собой деньги, выплачиваемые сверх тарифной ставки, в которую включается: • оплата за отработанное время (премия, компенсация за вредность и др.); • оплата за неотработанное время (отпуск, больничный); • единовременные поощрения (компенсация за неиспользованный отпуск, «13 зарплата»); • оплата жилья, топлива (в определенных случаях); • надбавка за стаж работы.

Расчет заработной платы можно представить в виде упрощенной формулы:

ЗП = Базовая ставка х коэффициент тарифного разряда (кратный размер базовой ставки), установленный по должности.

При начислении заработной платы используются первичные документы, которые содержат необходимую информацию для начисления заработной платы и отнесения её на соответствующие счета учёта затрат.

Первичную учетную документацию по учету труда и заработной платы можно условно разделить на три вида:

– документы по учету личного состава;

- документы по учету использования рабочего времени;
- документы по учету расчетов с работниками.

При производстве расчетов с персоналом по оплате труда для бухгалтера или иного лица, ответственного за начисление заработной платы, табель является одним из основных документов (заработная плата, пособия по временной нетрудоспособности, отпуска и др.). Кроме этого, табель использования рабочего времени является основой для статистических расчетов, так как в соответствии с ч. 2 п. 32 Указаний по заполнению в формах государственных статистических наблюдений статистических показателей по труду, утвержденных постановлением Министерства статистики и анализа Республики Беларусь от 29 июля 2008 г. № 92, показатели использования календарного фонда времени заполняются на основании данных табельного или другого учета об использовании рабочего времени.

Основным счетом при учете заработной платы в соответствии с Планом счетов считается счет 70 «Расчеты с персоналом по оплате труда». На данном счете учитываются расчеты с персоналом на оплату труда; по начислению и выплате материальной помощи, компенсаций; по оплате отпускных и т.д. Кредит счета 70 показывает задолженность предприятия перед работниками по оплате труда, то есть начисленная, но не выплаченная заработная плата. По дебету счета 70 указывается выданная работникам заработная плата. Сальдо на конец месяца характеризует сумму оставшегося долга по заработной плате перед работниками.

С 70 счетом при начислении заработной платы корреспондируют такие счета:

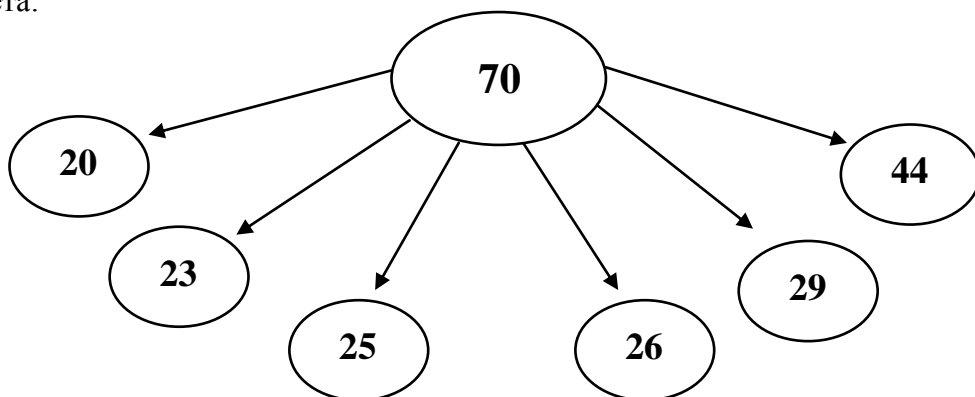

Рис. 1. Схема корреспонденции счетов

Оплата труда производится регулярно в дни, определенные в коллективном договоре, соглашении или трудовом договоре, но не реже двух раз в месяц. При совпадении сроков выплаты заработной платы с выходными днями (статья 136) или государственными праздниками и праздничными днями (часть первая статьи 147) она должна производиться накануне их.

Анализируя выше перечисленное начисление заработной платы является трудоёмким процессом и обладает большим удельным весом относительно общей суммы затрат на производство. В связи с этим организация должна уделять большое внимание экономическому анализу заработной платы. Это позволит оценить результаты работы и выявить возможности повышения эффективности оплаты труда.

1. Трудовой кодекс Республики Беларусь : принят Палатой представителей 8 июня 1999 года : одобрен Советом Республики 30 июня 1999 года с изм. и доп. по состоянию на 20 мая 2010 года. Минск : Национальный центр правовой информации Республики Беларусь, 2010. ст. 57. 2. Министерство труда и социальной защиты Республики Беларусь, 2012. URL: http://mintrud.gov.by/ru/news_ru/view/-s-1-janvarja-2020-goda-izmenjaetsja-sistema-oplaty-truda-rabotnikov-bjudzhetnyx-organizatsij-_3341/ (дата доступа: 26.02.2020).

УДК 657

Купрейчик Д. В., старший преподаватель (Полесский государственный университет, г. Пинск), **Куделко Д. А., студент высшего образования второго курса** (Полесский государственный университет, г. Пинск)

ЭТИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ БУХГАЛТЕРОВ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В современном мире профессия бухгалтер является престижной и распространенной. Бухгалтер является вторым человеком после руководителя в организации, то есть все управленческие решения согласовываются с ним для определения их эффективности и налоговых последствий. Поэтому бухгалтер обязан знать и соблюдать этические правила.

Профессиональная этика – это понятие, принятое для обозначения комплекса норм морали, правил поведения в какой-либо профессиональной деятельности [1, с. 148]. В Республике Беларусь профессиональная этика была закреплена в Международном Кодексе этики профессиональных бухгалтеров. Также этические нормы для бухгалтеров включили в квалификационный экзамен, который сдают, чтобы стать профессиональным бухгалтером.

Действующий Международный Кодекс этики профессиональных бухгалтеров был разработан Комитетом (Советом) по международным стандартам этики для профессиональных бухгалтеров (СМЭСБ) и выпущен в апреле 2018 года, а вступил в силу 15 июня 2019 года. Выпуску данного кодекса предшествовало четырехлетний проект по реструктуризации Кодекса СМЭСБ и детальное исследование и консультации с пользователями отчетности по всему миру.

В Международный Кодекс этики профессиональных бухгалтеров были внесены следующие изменения:

- усилены положения, касающиеся длительных взаимоотношений;
- усилены положения в отношении подготовки и представления информации;
- усилены положения в отношении поощрений;
- включено новое руководство по профессиональной оценке и профессиональному скептицизму;
- включены все существующие усовершенствования в этике и независимости за последние четыре года;
- важные дополнения в Концептуальную основу;
- дополненные положения больше направлены на угрозы.

В новом кодексе заложены следующие принципы:

1. Объективность

Профессиональный бухгалтер не должен допускать, чтобы предвзятость, конфликт интересов или чрезмерное влияние других лиц компрометировали его профессиональные или деловые суждения.

2. Честность

Профессиональный бухгалтер должен быть прямым и честным во всех профессиональных и деловых взаимоотношениях.

Он не должен быть сознательно связан с предоставлением отчетов, налоговых деклараций, сообщений и сведений, если он считает, что данная информация:

- содержит существенно ложное или вводящее в заблуждение утверждение;
- содержит необдуманные заявления или информацию; или опускает или делает неясной информацию, подлежащую включению в документ, в котором такое упущение или неясность может ввести в заблуждение.

3. Профессиональная компетентность и должная тщательность

Профессиональный бухгалтер должен:

- поддерживать профессиональные знания и навыки на уровне, позволяющем предоставлять заказчикам и работодателям компетентные профессиональные услуги на основе современных технических и профессиональных стандартов и действующего законодательства;
- действовать тщательно в соответствии с применимыми техническими и профессиональными стандартами при оказании профессиональных услуг;
- предпринимать разумные меры для того, чтобы лица, работающие под его началом в профессиональном качестве, имели надлежащую подготовку и должное руководство;
- в случаях, когда это уместно, ставить клиентов или иных пользователей его профессиональных услуг в известность об ограничениях, присущих этим услугам.

4. Конфиденциальность

Профессиональный бухгалтер должен:

- быть внимательным к возможности непреднамеренного раскрытия информации в своей социальной среде, особенно близкому деловому партнеру, близкому родственнику или члену семьи;
- поддерживать конфиденциальность информации внутри фирмы или организации- работодателя;
- сохранять конфиденциальность информации, раскрытой потенциальным клиентом или организацией-работодателем;
- обеспечивать конфиденциальность информации, полученной в результате профессиональных или деловых отношений, и не раскрывать эту информацию третьим лицам, не обладающим надлежащими и конкретными полномочиями (за исключением случаев, когда профессиональный бухгалтер имеет законное или профессиональное право либо обязанность раскрыть такую информацию);
- не использовать конфиденциальную информацию, полученную в результате профессиональных или деловых отношений, для получения им или третьими лицами каких-либо преимуществ;
- не использовать и не разглашать конфиденциальную информацию, полученную в результате профессиональных или деловых отношений, после того, как эти отношения закончились;
- предпринимать разумные меры, чтобы лица, работающие под его началом в профессиональном качестве, и лица, от которых он получает консультации или помощь, с должным уважением относились к его обязанности соблюдать конфиденциальность информации.

5. Профессиональное поведение

Профессиональный бухгалтер должен:

- соблюдать соответствующее законодательство и регулирование;
- избегать действий, о которых известно или должно быть известно, что они могут дискредитировать профессию.
- поведение, которое может дискредитировать профессию, включает поведение, которое разумная и хорошо информированная третья сторона, вероятнее всего сочла бы негативно влияющими на репутацию профессию.
- при маркетинге и продвижении своих услуг профессиональные бухгалтеры не должны навлекать дурную славу на профессию.

Профессиональные бухгалтеры должны быть честными и правдивыми и не должны:

- делать заявления, преувеличивающие качество услуг, которые он может оказать, его квалификацию и опыт
- не отзываться пренебрежительно о работе других, не проводить необоснованные сравнения своей работы с работой других.

6. Независимость

Таким образом, профессия бухгалтера является одной из важнейших в

деятельности и развитии организации, поэтому профессиональная этика является неотъемлемой характеристикой бухгалтера. Профессиональная этика в Республике Беларусь все время совершенствуется, придерживается международным стандартам.

1. Акатьева М. Д., Мальшакова И. Л. Теория бухгалтерского учета : учебное пособие. М. : ИПК МГУП, 2002. 172 с.

УДК 330.342

Купрейчик Д. В., старший преподаватель, магистр экономических наук (Полесский государственный университет, г. Пинск), **Федорук В. В., соискатель высшего образования первого уровня** (Полесский государственный университет, г. Пинск)

САМОБЫТНОСТЬ ИСЛАМСКОЙ МОДЕЛИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В СОВРЕМЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ

Известно, что учет как инструмент регистрации фактов хозяйственной жизни субъектов экономики зародился практически одновременно с письменностью и прошел путь становления, начавшийся задолго до написания Лукой Пачоли «Трактата о счетах и записях». Однако несмотря на, казалось бы, неоспоримую универсальность бухгалтерского учета, его генезис в разных уголках мира обладает уникальной спецификой. На сегодняшний день функционирует пять моделей бухгалтерского учета, выделенных на основе его правового регулирования: британо-американская, континентальная, южноамериканская, исламская и интернациональная [1, с. 108].

Интерес к исламской модели вызван ее возрождением с сохранением индивидуальных признаков, но в симбиозе с актуальными потребностями учета. Данная модель по мнению многих авторов научных трудов лежит у истоков самого учета. Ее упадок во многом взаимосвязан с политическими факторами, и они же являются первопричиной подъема данной модели в конце 1960 – начале 1970-х гг., то есть речь идет о существенной миграции капитала на Средний Восток, связанной с ростом цен на нефть, ослаблении влияния Запада на многие мусульманские страны – бывшие колонии после Второй мировой войны, повышении качества жизни, уровня образованности и религиозной сознательности верующих [2, с. 247].

Ввиду высокой степени религиозности мусульман, правовое обеспечение исламской модели учета подвержено влиянию соответствующих доктрин и истин, а именно шариата – свода исламского права, основанного на четырех источниках: священной книге Коран, хадисы (краткие рассказы о

высказываниях и поступках пророка Мухаммеда, и связанные с ним эпизоды), иджма (выработанные авторитетными исламскими учеными решения для конкретного вопроса или случая) и кыяс (суждение по аналогии и выработка новых решений учеными по сложным и спорным вопросам на основании прецедента, описанного в Коране или хадисах) [3, с. 16].

Влияние морально-этических принципов прослеживается на всех стадиях осуществления субъектом хозяйственной деятельности, начиная от формирования капитала и заканчивая распределением прибыли. Так, в исламской модели учета должны быть учтены такие ее особенности, указанные в шариате, как риба, гарар, майсир и закят.

Риба («повышение», «дополнение») по сути означает увеличение или прирост капитала, полученный кредитором в качестве условия ссуды [4, с. 87]. Иными словами, подразумевается любой денежный доход, полученный от предоставления денежных средств, то есть запрещены любые виды процентов, выплата которых гарантирована независимо от эффективности. Это касается и обмена денег на деньги, который отложен или замедлен и является поводом для дополнительной платы (риба аль-насиа), и неравноценного бартера, при котором один объект представляют большую ценность, нежели другой (риба аль-фадль). Запрет риба основан на аргументах социальной справедливости, паритетности и правах собственности: прибыль, полученная в качестве обогащения одним за счет обеднения другого, порицается, ведь как заемщики, так и кредиторы, обязаны делить и прибыль, и убыток в равной мере.

Гарар («неопределенность», «риск») имеет несколько значений: продажа вещи, которой нет в наличии; продажа вещи, последствия использования которой неизвестны; продажа, связанная с риском или опасностью того, что лицо не знает о результате сделки [4, с. 28]. Признается гарар при недостаточной информированности о некотором элементе предмета договора, который скрывается от другой стороны, либо в случае отсутствия контроля у одной из сторон предмета договора.

К майсир относятся игры на удачу, азартные игры, а также любые способы получения легких денег без предоставления равноценного вклада [4, с. 64]. Майсир является одним из запретов, так как исход такой деятельности равен нулю, то есть не создается добавочная стоимость. Запрет майсир часто используется в качестве основания для критики традиционных финансовых операций: спекуляций, традиционного страхования и производных финансовых инструментов.

Закят («благословение», «очищение») – это обязательный взнос или налог, предписанный исламом для всех мусульман, имеющих доход свыше установленного минимума, по ставке, утвержденной шариатом [4, с. 38]. Суммы закят изымаются государством и распределяются им между определенными группами лиц (неимущими, сборщиками закята, путешественниками, испытывающими нужду и др.). При этом поборы

осуществляются как в денежной, так и в натуральной форме. Налоговая база для исчисления закята также определена шариатом.

Способствовать сосуществованию вышеперечисленных постулатов шариата и системы бухгалтерского учета и отчетности призвана Организация по бухгалтерскому учету и аудиту для исламских финансовых институтов (ААОИФИ). Так, данная организация разработала финансовые инструменты, позволяющие обеспечить (профинансировать) хозяйственную деятельность субъектов с учетом своеобразия исламской модели учета:

1) мудараба основан на принципе доверительного управления, при котором один или несколько партнеров в качестве инвесторов предоставляют 100% капитала предпринимателю для ведения коммерческой деятельности, при этом прибыль распределяется между партнерами исходя из предварительно согласованного соотношения, а любые убытки принимает на себя только партнер-инвестор;

2) ширкат является аналогом сельскохозяйственного кооператива;

3) мушарака предполагает, что все партнеры вкладывают капитал для финансирования коммерческой деятельности и распределяют между собой прибыль, исходя из предварительно согласованного соотношения, а убытки распределяются пропорционально вкладу каждого партнера в капитал;

4) мурабаха – финансирование с надбавкой к цене или финансирование «издержки плюс прибыль», при котором клиент обращается к банку для получения средств на покупку конкретного товара, банк приобретает товар за наличный расчет и продает его клиенту с согласованной надбавкой, а клиент в свою очередь приобретает товар у банка с отсрочкой платежа;

5) иджар – форма договора аренды, предусматривающий передачу права собственности на услугу (на использование актива) на установленный срок в обмен на законное вознаграждение и используемый вместо заимствования денежных средств под процент [5, с. 58].

Кроме представленных особенностей существует и ряд других, типичных для соответствующей учетной модели, и каждая из них закреплена на законодательном уровне путем утверждения в странах распространения ислама стандартов финансового учета (СФУ). На данный момент опубликовано 24 СФУ, которые обязательны к использованию в Бахрейне, Иордании, Омане, Катаре, Судане и Сирии. Также ААОИФИ разработала Кодекс этики для бухгалтеров и аудиторов исламских финансовых институтов, раскрывающий такие аспекты профессиональной бухгалтерской деятельности, как шариатские основы бухгалтерской этики, этические принципы бухгалтеров и правила этичного поведения бухгалтеров [6, с. 95].

В настоящее время перед странами, придерживающимися исламской модели учета, стоит задача сохранения собственной независимой бухгалтерской учетной системы и ее адаптация к современным реалиям. Кроме того, важным аспектом является и возможность слияния МСФО и

СФУ для удержання мусульманськими країнами позицій на міжнародному ринку і забезпечення співпраці з іншими державами.

1. Дяченко Д. В. Міжнародні моделі бухгалтерського учета. *Молодой ученый*. 2017. № 40. С. 108–110. 2. Арчакова-Ужахова М. Б. Ісламський бухгалтерський учет: особливості розвитку на рубежі ХХ-ХХІ вв. *Економика, підприємництво і право*. 2019. Том 9. № 1. С. 245–256. 3. Основи етичних (ісламських) фінансів : учебное пособие / под редакцией Е. А. Байдаулет. Павлодар, 2014. 325 с. 4. Пашков, Р. В. Ісламський політико-економічний словарь : справочное издание. Москва : РУСАЙНС, 2017. 134 с. 5. Евдокимов В. В., Грицишен Д. А. Розвиток теоретико-методологічних основ ісламської моделі бухгалтерського учета. *Міжнародний бухгалтерський учет*, 2012. № 20. С. 53–64. 6. Воронова Е. Ю. Ісламська модель бухгалтерського учета: соціальні, етичні і духовні аспекти розвитку. *Учет. Анализ. Аудит*. 2017. № 4. С. 93–98.

УДК 657.37:005

Левицька С. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Акімова Л. М., д.н. держ. упр., професор** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

НЕФІНАНСОВІ ПОКАЗНИКИ ДЛЯ ОЦІНКИ ЗБАЛАНСОВАНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Сучасному підприємству як «провайдеру» суспільного економічного розвитку, що в процесі своєї діяльності дотримується економічної стратегії на умовах виконання заходів соціального забезпечення та збереження екологічно чистого довкілля, на даний час не достатньо для системи менеджменту даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Дослідження ACCA «Understanding Investors: directions for corporate reporting» підтверджують таку думку: більше 2/3 з числа опитуваних (в дослідженні приймали участь 300 респондентів) повідомили, що менеджери компаній, чії звіти вони вивчають, приділяють занадто багато уваги цифрам, що розкриваються, але при цьому реальна корисність від них є невеликою. Для 45% респондентів річний звіт не представляє особливої цінності, оскільки сьогодні 65% інвесторів не заперечують, що квартальна звітність звужує горизонти прогнозування для менеджерів компаній [1].

Актуальним питанням власники, інвестори, управлінці виокремлюють комплексне використання фінансових та нефінансових показників, що уможливорює оцінку: конкурентоспроможності та продуктивності; якості позиціонування на ринку; збалансованості виробничих пропозицій з

відповідним попитом на них споживачів; результативності менеджменту, репутації підприємства в цілому [2].

Проведені нами дослідження інформації, наведеної вітчизняними публічними акціонерними товариствами в Звіті про управління (інформація розміщена на сайтах відповідних товариств) [3], підтвердили, що в процесі підготовки Звітів були використані нефінансові показники (див. таблицю).

Таблиця

Результати соціологічного дослідження нефінансової інформації в Звітах про управління підприємств-емітентів цінних паперів

№ з/п	Групи нефінансової інформації	Інформаційний зміст	Частка в нефінансових показниках Звіту, (%)
1	2	3	4
1	конкурентоспроможність	темпи зростання продажів окремого виду продукції або послуг; розмір і склад клієнтської бази; частка ринку та її збільшення; структура продуктового портфеля та ін.	8
2	рівень активності	кількість проданих одиниць готової продукції; відпрацьовані години; кількість перевезених пасажирів; динаміка активності протягом року тощо	5
3	продуктивність	виробничі витрати на одиницю продукції; рівень завантаженості робочих потужностей; середньоденний або погодинний випуск продукції тощо	12
4	якість обслуговування та задоволеність клієнтів	кількість забракованих одиниць; кількість візитів представників до клієнтів; кількість повторних звернень; середній час відповіді на запит клієнта; оцінка рівня обслуговування; кількість скарг або повернень	10
5	рівень професійності персоналу	середній рівень ротації; кількість годин навчання, курсів або кваліфікацій, отриманих співробітниками; оцінка задоволеності роботою; середній час роботи працівника на одній посаді; рівень кваліфікації працівників; рівень конкурентоспроможності оплати праці тощо	5
6	соціальна відповідальність бізнесу	виконання соціальних програм, матеріальна мотивація підвищення якості компетенцій та результативності професійних навичок	8
7	екологічна безпека	ефективність заходів попередження та зменшення шкідливого впливу результатів діяльності на оточуюче середовище, підтримка системи безпеки на робочих місцях тощо	5
8	рівень корпоративної етики	оцінка етичності, результативності комунікацій, професійної підтримки та поваги, конструктивності та об'єктивності прийняття управлінських рішень тощо	5

продовження таблиці

1	2	3	4
9	інновації	стан та найближчі перспективи розвитку виробництва; оцінка політики модернізації обладнання, пошуку нових інноваційних технологій виробництва, розширення ринку збуту	7
10	репутація компанії	позиція на ринку, вартість бренду; частка споживачів, готових прийняти маркетингову пропозицію; рейтинги за оцінкою незалежних експертів тощо	8
11	інформація про розвиток підприємства	стан та найближчі перспективи розвитку виробництва; оцінка політики модернізації обладнання, пошуку нових інноваційних технологій виробництва, розширення ринку збуту	17
12	опис систем внутрішнього контролю	оцінка результативності внутрішнього контролю за раціональним використанням виробничих ресурсів; ефективність попередження невиробничих втрат	10
	Всього		100

Практика підготовки Звіту про управління показала, що однією з проблем упровадження і застосування на підприємствах України системи нефінансових показників є їх раціональний вибір: кількість, одиниця виміру (вартісні/натуральні, абсолютні/відносні), джерела інформації. Керівництво підприємства самостійно визначає, яким показникам приділити увагу, а які об'єкти оцінки можна проігнорувати. В результаті, першочерговим завданням постає визначення на державному рівні переліку подібних (схожих за інформаційним наповненням) нефінансових показників за певними критеріями їх угруповання (економічними, галузевими, територіальними тощо), що уможливить їх порівняння, моніторинг і контроль на всіх рівнях управління бізнесом.

На нашу думку, джерелом нефінансових показників, в першу чергу, є дані управлінського обліку, який надає деталізовану оцінку ефективності діяльності підприємства. Управлінський облік концентрується на проблемних питаннях оперативного та стратегічного розвитку підприємства, використовуючи для цього одночасно показники бухгалтерського обліку у вартісному їх вираженні та нефінансові показники. В результаті такого цільового поєднання облікових даних управлінці підприємства мають можливість приймати більш виважені оперативні та стратегічні рішення.

1. ACCA report: Understanding Investors: directions for corporate reporting. URL: <http://https://www.accaglobal.com/content/dam/acca/global/PDF-technical/financial-reporting/pol-afb-ui02.pdf> (дата звернення: 23.01.2020). 2. The International Federation of Accountants (IFAC). Enhancing Organizational Reporting: Integrated Reporting Key. January, 2017. URL: <https://www.ifac.org/publications-resources/enhancing->

organizational-reporting-integrated-reporting-key (дата звернення: 18.08.2019).
3. Додаток 38 до Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів.
Рішення НКЦПФР від 03.12.2013 за № 2180/24712. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2180-13> (дата звернення: 20.11.2019).

УДК 657

Левицька С. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Бондарчук К. Ю., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ СУБ'ЄКТІВ БЮДЖЕТНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

На даний час в Україні триває процес реформування системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі. Починаючи з 2017 року, набрали чинності нові НП(С)БОДС, що мали на меті наблизити український бухгалтерський облік до міжнародних стандартів.

Відповідно до Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року відбулися зміни щодо обліку витрат, а саме - змінилися підходи в питаннях визнання, оцінки та їх класифікації [1].

Однак, організаційно-методичного етапу імплементації НП(С)БОДС установами державного сектору було недостатньо для удосконалення обліково-аналітичної системи бюджетного сектору, тому виникла потреба подальших змін, кінцевою метою яких є розроблення єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку.

Витрати – один із найважливіших показників діяльності бюджетних установ. Вони є підставою для визначення фінансових результатів, аналізу використання бюджетних коштів для виявлення резервів зниження витрат.

Досліджуючи нормативно-правову базу, виявлено: у визначеннях термінів «витрати» і «видатки» існують певні розбіжності.

Згідно з Бюджетним кодексом України:

- видатки бюджету – це кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом;
- витрати бюджету – це видатки бюджету, надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів [2].

У НПСБОДС 101 «Подання фінансової звітності» наведене наступне визначення витрат: витрати - це зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення

власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власником) [3]. Тобто, витрати визнаються для виконання цільових програм, а видатки характеризуються віднесенням витрат до цільових програм та порівнянням із плановими показниками.

Ще однією особливістю є поділ видатків на касові та фактичні, що обумовлено тим, що видатки на утримання установи не завжди відповідають видаткам, які здійснюють самі установи.

Відповідно до НПСБДС 135 «Витрати», витрати класифікуються за таким групами: витрати за обмінними та необмінними операціями [4].

Визначення таких операцій наведено у НП(С)БОДС 124 «Доходи» :

- необмінна операція – це господарська операція, яка не передбачає передачі активів, послуг (робіт) в обмін на отриманий дохід або активи, але може передбачати виконання певних умов;
- обмінна операція – це господарська операція з продажу/придбання активів в обмін на грошові кошти, послуги (роботи), інші активи або погашення зобов'язань [5].

До витрати за обмінними операціями відносять такі витрати, як: оплата праці, відрахування на соціальні заходи, матеріальні витрати, амортизація, фінансові витрати, інші витрати за обмінними операціями.

До витрат за необмінними операціями відносять: трансферти, субсидії, дотації та інші витрати за необмінними операціями [4].

Відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі для обліку фактичних витрат передбачено рахунки 8 класу «Витрати» із застосуванням відповідних рахунків: 80 «Витрати на виконання бюджетних програм»; 81 «Витрати на виготовлення продукції (надання послуг, виконання робіт); 82 «Витрати з продажу активів»; 83 «Фінансові витрати»; 84 «Інші витрати за обмінними операціями»; 85 «Витрати за необмінними операціями»; 86 «Умовні витрати». Для обліку касових витрат застосовують такі субрахунки: 2311 «Поточні рахунки в банках», 2313 «Реєстраційні рахунки», 2211 «Готівка у національній валюті» [6].

Аналітичний облік здійснюється з використанням карток аналітичного обліку касових та фактичних видатків. Синтетичний облік витрат ведеться у відповідних меморіальних ордерах. Дані яких в кінці звітного періоду переносяться в «Журнал-Головну». Дані про витрати групуються та переносяться у форми фінансової та бюджетної звітності: Балансі (ф. № 1-дс), Звіті про фінансові результати (ф. № 2-дс), Звіті про надходження та використання коштів загального фонду (ф. № 2м), Звіті про надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги (ф. № 4-1м), Звіті про заборгованість за бюджетними коштами (ф. № 7м).

Основною проблемою реформування обліку в бюджетних установах є, на жаль, відсутність єдиного методичного підходу до визначення і класифікації витрат. Крім цього, залишається невідповідність обліково-аналітичних процедур на етапах співставлення доходів від обмінних операцій з витратами

від необмінних операцій. Для покращення обліку витрат доцільно забезпечити співставлення класифікації витрат у національних стандартах з бюджетною класифікацією.

1. Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 437-р від 20.06.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2007>(дата звернення: 29.02.2020). **2.** Бюджетний кодекс України від 06.02.2020.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 29.02.2020). **3.** Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2009 № 1541. Дата оновлення: 01.17.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 29.02.2020). **4.** Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 135 «Витрати» : наказ Міністерства фінансів України від 18.05.2012 № 568. Дата оновлення: 28.07.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0903-12> (дата звернення: 29.02.2020). **5.** Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 124 «Доходи» : наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2011. № 1629. Дата оновлення: 28.07.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0089-11> (дата звернення: 29.02.2020). **6.** Порядок застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі : наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2015 № 1219. Дата оновлення: 06.07.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-16> (дата звернення: 29.02.2020).

УДК 657

Левицька С. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Браценюк М. С., здобувач вищої освіти другого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

АУДИТ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ: РОЛЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОВЕДЕННЯ

Малі підприємства складають значну частину суб'єктів господарювання країни, тому вони є основою та індикатором сильної і сучасної економіки. На даний час лунають неоднозначні відповіді на питання про необхідність проведення аудиту на підприємствах малого бізнесу, оскільки вони не є суб'єктами обов'язкового аудиту.

Однак, слід відмітити, що проведення аудиту фінансової звітності підприємств є обов'язковим, якщо такі підприємства становлять суспільний інтерес. З одного боку, малий бізнес – це окрема форма підприємництва, що відрізняється від великих організацій, тому на нього не повинні

розповсюджуватися такі ж правила, з іншого – відсутність аудиту призведе до зниження якості звітності, погіршення фінансового управління в цілому.

Вважаємо, що аудит допоможе власникам малого бізнесу ідентифікувати проблемні питання, оцінювати результативність, підтримувати всі аспекти бізнесу відповідно до цілей, планів та ініціатив.

Ніколь Лонг [1] виділив три ключові моменти аудиту малих підприємств:

- Питання управління. Проведення ретельного аудиту малого бізнесу вимагає точної оцінки персоналу компанії та процедур. Аудит управління зосереджується на тому, щоб оцінити кожен відділ і переконатися, що керівники розуміють та демонструють всі свої повноваження. Інші речі, які перевіряються, включають управління витратами та оцінку планів щодо збільшення продажів.

- Операційна оцінка. Аудит операцій малого бізнесу: розкриває деталі, пов'язані з такими процесами, як виробництво, продаж та маркетинг; дає можливість оцінити відносини постачальників, включаючи наявність альтернатив; дозволяє перевірити виробниче обладнання з метою надання гарантій в тому, що технічне обслуговування є актуальним.

- Фінансовий нагляд. Проведення фінансового аудиту дозволить перевірити, чи використовує бізнес належну систему бухгалтерського обліку, готує точну та детальну фінансову звітність, узгоджує банківські звіти та сплачує податки вчасно. Крім того, фінансовий аудит фокусується на тому, як бізнес надає кредит, збирає поточні та прострочені рахунки та готує рахунки-фактури тощо.

У ряді випадків суб'єкти малого підприємництва самі ініціюють перевірку фінансової звітності. Наприклад, потенційний інвестор вимагає гарантії достовірності звітності, або банк погоджується надати позику тільки при наявності підтвердження інформації, або підприємство в рамках судового процесу відстоює своє добре ім'я. Залучення незалежного аудитора в таких випадках здатне допомогти підприємству в досягненні його цілей [2].

Застосування широкого спектру аудиторських процедур може носити досить нескладний характер. Наприклад, при здійсненні аналітичних процедур можуть бути використані ефективні моделі прогнозування. Відповідно до МСА 210 «Узгодження умов завдань з аудиту» розглядається відповідальність аудитора під час узгодження умов завдання з аудиту з управлінським персоналом. Згідно з МСА 250 «Розгляд законодавчих та нормативних актів при аудиті фінансової звітності» розглядаються процедури аудиту законодавчих та нормативних актів при аудиті фінансової звітності: аудитор повинен мати загальну уяву про нормативно-правову базу, яка застосовується до діяльності даного суб'єкта.

Так як діяльність більшості суб'єктів малого бізнесу не відрізняється складністю, правове середовище, до якого вони належать, є менш складним в порівнянні з середовищем, в якому функціонують великі суб'єкти.

Визначивши галузеве законодавство і нормативні акти, аудитор суб'єкта малого бізнесу повинен відобразити дану інформацію як частину його знання про суб'єкт малого бізнесу [3].

Власники малого бізнесу завжди прагнуть покращити ефективність у щоденній діяльності свого бізнесу. Тому визначення існуючих або потенційних недоліків за допомогою аудиту надасть можливість підприємствам покращити загальний розвиток бізнесу. Це, в свою чергу, повинно вплинути на зменшення витрат та підвищення прибутковості бізнесу. За допомогою аудиту можна отримати детальну інформацію про очікувані норми прибутку та шляхи їх досягнення.

1. Nicole Long Small Business Audit Checklist. URL: <https://smallbusiness.chron.com/small-business-audit-checklist-4894.html> (дата звернення: 26.02.2020). 2. Гевлич Л. Л., Гевлич І. Г. Використання аудиту як напрямку підвищення ефективності малого бізнесу. *Фінанси, учет, банки*. 2016. № 1. С. 60–68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fub_2016_1_8 (дата звернення: 20.02.2020). 3. Царенко О. В., Кармазіна Н. В. Умови забезпечення керованого впливу міжнародних стандартів аудиту на ефективність діяльності малого бізнесу в регіонах України. *Науковий вісник Полісся*. № 2 (6). 2016. С.103–107.

УДК 657.62

Левицька С. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Грабар А. В., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

РЕФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО АУДИТУ: ОЦІНКА, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Відповідно до чинної редакції Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» аудит – перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку, або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів [1].

Офіційно вітчизняний аудит регулюється Аудиторською палатою України, яка за останні роки своєї діяльності внесла низку «революційних» змін в організацію вітчизняного аудиту. Повноваження Аудиторської палати України поширюються на такі важливі сфери аудиторської діяльності: підвищення кваліфікації аудиторів; сертифікація аудиторів; стандартизація аудиторської діяльності (застосування стандартів аудиту і Кодексу

професійної етики); реєстрація аудиторських фірм та аудиторів – приватних підприємців і ведення реєстру суб'єктів аудиторської діяльності; контроль якості аудиторських послуг.

Активні зміни в методиці та організації аудиту (в першу чергу, зовнішнього) визначили проблемні питання як початкових етапів проведення, так і обґрунтування висновків (від робочих документів аудитора до структуризації Звіту за результатами проведення аудиту).

В першу чергу, потребують сьогодні нормативного та організаційного урегулювання такі питання, як :

брак достатнього досвіду аудиторської діяльності;
відсутність достатньо чіткої нормативної бази аудиту, зокрема, в питаннях проведення погоджених процедур, контролю якості аудиторських послуг ;

незавершена імплементація аудиторських стандартів: Міжнародні стандарти аудиту, на жаль, не забезпечують критеріїв якості аудиту з урахуванням розвитку національної економіки, забезпечення соціальної відповідальності бізнесу тощо;

відсутність методичних рекомендацій на етапах проведення послуг, що не є аудитом – інших аудиторських послуг;

недостатня кількість кваліфікованих кадрів, а звідси і неосвоєний ринок аудиторських послуг;

відсутність типових форм робочих документів з аудиту (договорів, висновків та ін.);

комп'ютеризація аудиту тощо.

Разом з тим впровадження аудиту в сферу підприємницької діяльності має в цілому для держави істотні переваги порівняно з іншими формами фінансово господарського контролю, зокрема:

- значна економія державних коштів на утримання контрольно-ревізійного апарату;
- надходження додаткових коштів у бюджет за рахунок сплати аудиторськими фірмами (аудиторами-підприємцями) податків;
- незалежність, конкурентна боротьба, відповідний професіоналізм аудиторів, що сприяє підвищенню якості перевірок;
- можливість вибору аудитора замовником тощо [2].

Щоб вирішити вищеописані проблеми необхідно використовувати різні шляхи подолання та перспективи розвитку в Україні, в першу чергу: розробити механізм ціноутворення на аудит та аудиторські послуги шляхом вивчення міжнародного досвіду з цього питання; зменшити обсяги «тіньового» бізнесу; підвищити престиж аудиторської професії; розробити внутрішньо-фірмові методики аудиту, робочої документації; удосконалити навчальні плани підготовки обліковців у вищих навчальних закладах, адаптувати їх знання до потреб практики реального життя.

Покращенню якості аудиту в Україні сприятиме лише система цілісних

і комплексних заходів, спрямованих на розвиток правового поля аудиту, запровадження якісної системи комп'ютеризації аудиту, здійснення контролю над рівнем компетентності аудиторів і якості наданих ними послуг, забезпечення реальної незалежності аудитора та запровадження санкцій і покарань аудиторів щодо недостовірності надання аудиторських послуг.

Варто звернути увагу на класичне висловлювання Р.Адамса: «Без аудиту немає надійності рахунків. Без надійності рахунків немає контролю. А без контролю, чого вартує влада?»

Отже, аудиторські послуги в Україні розвиваються досить швидкими темпами, хоча існують певні проблеми. Більш глибоке дослідження цих проблем - основа для визначення пріоритетних напрямків удосконалення аудиторської діяльності з огляду на перспективи розвитку ринкової економіки і відносин власності в Україні. Їх розв'язання сприятиме подальшому впровадженню аудиторської професії в господарську практику, формуванню у громадськості впевненості у високій професійній майстерності аудиторів.

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018, № 9, ст. 50. Документ 2258-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.02.2020). 2. Одінцов Л. М., Титаренко А. О., Швець М. В.. Система фінансового контролю і розвиток аудиторства в Україні». *Економіка*. Вісник Кременчуцького державного політехнічного університету. 2012, № 34. С. 86–95.

УДК 351.86

Левицька С. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Заклинська А. І., здобувач вищої освіти другого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

АУДИТ ЕФЕКТИВНОСТІ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

На сьогоднішній день стан розвитку вітчизняної економіки характеризується нестабільністю та невизначеністю загальноекономічної ситуації, зміною законодавчої і нормативної бази, складною політичною та соціальною ситуацією. Це обумовлює зростання ролі управління з боку держави, державного фінансового контролю, оскільки фінансова дисципліна і відповідальність знаходяться на низькому рівні, що, в свою чергу, посилює неефективне та нераціональне використання бюджетних коштів [1]. Тому завдання бюджетного управління полягає у підвищенні результативності бюджетних видатків шляхом запровадження аудиту їх ефективності.

Згідно ISSAI3100 аудит ефективності – незалежна, об'єктивна та надійна перевірка урядових (government) дій, операцій, програм та організацій з точки зору відповідності трьом принципам – економічності, результативності та ефективності, спрямованих на досягнення кращих результатів [2]. З урахуванням цього, метою аудиту ефективності є конструктивне сприяння економічному, продуктивному та результативному управлінню. Зазначене дозволяє виокремити три функціональні складові аудиту ефективності [3]:

- аудит економічності (audit of the economy of administrative activities): згідно принципів, досвіду й поширеної практики управлінської діяльності;
- аудит продуктивності (audit of the efficiency): щодо використання людських, фінансових та ін. ресурсів, у т.ч. й інформаційних систем, виконавчих дій, систем моніторингу та ін.;
- аудит результативності (audit of the effectiveness of performance): у контексті досягнення цілей об'єкту перевірок та встановлення фактичного впливу відповідної діяльності порівняно із заходами, що передбачалися.

Аудит ефективності на противагу фінансовому аудиту дозволяє отримати незалежну думку за результатами оцінки інформації щодо рівня ефективності використання державних фінансових ресурсів при виконанні державних програм (проектів), виявлення чинників, які перешкоджають досягненню максимального результату та обґрунтування пропозицій щодо підвищення ефективності використання державних фінансових ресурсів [4].

В таблиці наведено порівняльний аналіз аудиту ефективності та традиційного фінансового аудиту.

Проведені нами дослідження інформації, наведеної вітчизняними публічними акціонерними товариствами в Звіті про управління (інформація розміщена на сайтах відповідних товариств) [6], підтвердили, що в процесі підготовки Звітів були використані показники як фінансово-господарської діяльності, так і оцінки якості управління, раціонального використання виробничих ресурсів. Отже, в діяльності суб'єктів (зокрема, державних підприємств) з 2019-го року актуалізується проведення внутрішнього аудиту, оскільки їх Звіти про управління підтверджуються аудиторським висновком.

Аудит ефективності набуває все більшої актуальності, що пов'язано з формуванням передумов, які визначають трансформації відносин у сфері використання державних ресурсів. Зокрема, мова йде про те, що [5]:

- підвищується відповідальність за витрачання державних коштів, їх цілеспрямоване, кваліфіковане, економічне та ефективне використання;
- відповідальність за використання державних ресурсів стає все більш реальною, посилюються вимоги до виконання законодавчо-правових норм у регулюванні ресурсномайнових відносин;
- контроль ефективності використання державних коштів повинен мати високий рівень незалежності, оскільки це є передумовою його достовірності та результативності.

Таблиця

Порівняльний аналіз аудиту ефективності та фінансового аудиту

Ознаки аналізу	Аудит ефективності (performance audit)	Фінансовий аудит (financial audit)
<i>Мета</i>	Незалежна та об'єктивна перевірка урядових (government) дій, програм та організацій, з точки зору принципів – економічності, результативності та ефективності, спрямованих на досягнення кращих результатів	Визначення відповідності наданої фінансової інформації стандартам фінансової звітності та регуляторним умовам / оцінка фінансових операцій
<i>Види функціональних складових</i>	Аудит економічності; аудит ефективності/ результативності, аудит продуктивності	Аудит фінансової звітності; аудит фінансового менеджменту
<i>Предмет аудиту</i>	Вивченню підлягають не лише окремі фінансові операції, а й усі сфери функціонування публічного сектору, включаючи перевірку діяльності систем публічних організацій та управління	Перевіряються окремі фінансові операції, порядок організації та ведення бухгалтерського обліку, фінансова звітність та ін. ключові управлінські процедури
<i>Методи</i>	Залежать від мети та об'єкту аудиту	Стандартизований формат
<i>Ступінь відкритості/ публічності</i>	Менш відкриті до аудиторських перевірок та до оприлюднення результатів таких перевірок	Результати такого аудиту, як правило, мають оприлюднюватись

Джерело: розроблено автором на основі [4; 5].

Таким чином, можна стверджувати, що із введенням в практику аудиту ефективності система державного фінансового контролю виходить на новий прогресивний етап розвитку контрольної діяльності, який більшою мірою відповідає цивілізованам економічним відносинам на ринку.

Цей етап пов'язаний з такими тенденціями, як [5]:

- інтеграція різних видів контролю та аудиту, які б досягали головної мети – ефективності функціонування державної влади та її основного інструменту – бюджету;
- посилення аудиту владних державних структур, які мають повноваження щодо витрачання державних коштів, включаючи витрати на їхнє власне функціонування;
- використання вихідних інструментів та методів із застосуванням інформаційних технологій;
- підвищення рівня компетенції аудиторів;
- впровадження нових методологій оцінки рівня ефективності економічної діяльності.

1. Дорошенко О. О. Методичні аспекти аудиту ефективності виконання бюджетних програм. *Фінанси, облік і аудит*. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/223?show=full> (дата звернення: 17.02.2020). 2. ISSAI

3100. Performance Audit Guidelines: Key Principles: Approved at XXth Congress of INTOSAI, Johannesburg 2010. URL: http://www.issai.org/media/13220/issai_3100_e.pdf (дата звернення: 16.02.2020). 3. Бази́ка К. С. Аудит ефективності як перспективна форма аудиту публічного сектору в Україні. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1267> (дата звернення: 15.02.2020). 4. Пожар Т. Аудит ефективності як перспективний напрям державного фінансового контролю. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/3256> (дата звернення: 17.02.2020). 5. Хаблюк О.А. Аудит ефективності в системі державного фінансового контролю, його суть та необхідність упровадження в Україні. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/140.pdf (дата звернення: 14.02.2020). 6. Додаток 38 до Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів. Рішення НКЦПФР від 03.12.2013 за N 2180/24712. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2180-13> (дата звернення: 20.11.2019).

УДК 657

Левицька С. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Зиль М. І., здобувач вищої освіти другого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ЯК ФОРМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Будівництво, як одна із основних галузей національної економіки, сьогодні знаходиться на значному піднесенні: простежуються позитивні тенденції щодо зростання обсягів освоєння капітальних інвестицій, активно розвиваються об'єкти забудови.

Слід зауважити, що будівельна діяльність є досить специфічною з огляду на галузеві особливості технології (часто – з довгостроковим характером будівництва, наявність великої кількості учасників, нестаціонарний характер робіт), організаційно-правові форми діяльності, що беззаперечно впливає на систему бухгалтерського обліку та оподаткування. Саме тому такого важливого значення набуває здійснення фінансового контролю в будівництві.

Основним завданням державного регулювання у сфері будівництва є проведення єдиної технічної політики в галузі, оптимізація етапів планування і розробка організаційно-правових засад проектування й будівництва, їх матеріально-технічне та фінансове забезпечення, нормування, робота з кадрами, організація техніки безпеки та охорона праці, проведення заходів щодо підвищення якості архітектурних і будівельних робіт, здійснення контролю за дотриманням будівельних

заходів щодо підвищення якості архітектурних і будівельних робіт та за додержанням будівельних правил, норм і стандартів [2, с. 189-190].

У будівельних організаціях залежно від форми їх власності фінансово-господарський контроль може здійснюватися у формі ревізії (зокрема, на державних підприємствах) або у формі аудиту. Слід зауважити, що незалежно від того, в якій формі здійснюється фінансово-господарський контроль на будівельному підприємстві – мета, завдання, джерела інформації та інші ознаки здійснення такого контролю єдині [2, с. 191].

Зовнішній аудит в будівельних організаціях сьогодні – це комплексне дослідження відповідності обліково-аналітичних даних щодо вартості будівництва нормативному обліковому законодавству, релевантності показників фінансової звітності з метою цільового інформаційного задоволення власників, інвесторів, керівництва на етапах оперативних та стратегічних рішень.

Основним завданням внутрішнього аудиту досліджуваних підприємств є виявлення фактичної вартості будівельної продукції, послуг підрядної організації, ступеня якості виконаних будівельно-монтажних робіт на всіх етапах реалізації проекту будівництва, в рамках яких визначається інвестиційна вартість будівництва до умов експлуатації будівель і споруд з врахуванням мінімальних витрат. При цьому, на практиці існують такі варіанти перевірки: перевірка від імені інвестора діяльності замовника чи підрядчика; перевірка від імені забудовника результатів діяльності підрядника, і розрахунків із ним; перевірка від імені головної компанії будівельної діяльності філій; комплексна перевірка достовірності звітності будівельної організації у рамках обов'язкового аудиту.

Зовнішній будівельний аудит може бути призначений за ініціативою державних структур (органів державного управління та контролю. Функції аудиту полягають у тому, щоб наочно показати – на що і, головне, ким були витрачені закладені в проект суми. За допомогою такої аудиторської перевірки виявляється ступінь законності, комерційної обґрунтованості витрати грошових коштів на кожному з етапів будівництва об'єкта.

Важливою особливістю будівельного аудиту є те, що при аудиті будівельної організації проводиться аналіз, насамперед, таких питань:

- оформлення взаємних відносин між всіма учасниками будівельного процесу (інвестором, замовником і підрядником), виникаючих з цього бухгалтерських і податкових наслідків;
- висновків і виконань інвестиційних контрактів, договорів будівельного підряду, договорів пайової участі в будівництві;
- посередництва в будівництві, документообіг і оподаткування між учасниками посередницьких схем в будівництві;
- обліку в підрядних будівельно-монтажних організаціях;

– складу і потреби ресурсів при здійсненні як нового будівництва, так і реконструкції;

– визначення прямих витрат на виконані роботи і розмірів кошторисного прибутку;

– обліку необоротних активів, запасів, грошових коштів тощо;

– придбання будівельної техніки у фінансовий лізинг;

– обліку витрат матеріалів, витрат на виконання субпідрядних робіт, накладних витрат;

– обліку незавершеного будівельного виробництва;

– обліку засобів фінансування і витрат по капітальному будівництву;

– обліку витрат до отримання дозволу на будівництво, а також очікуваних витрат, які будуть проведені після введення об'єкту в експлуатацію або здачі інвестором;

– перерахунку податкових зобов'язань після закінчення довгострокового контракту;

– документального оформлення здачі-приймання робіт, послуг [1].

Аудит діяльності будівельних підприємств здійснюється за наступними напрямками:

1. Перевірка системи ціноутворення.

В будівництві застосування індивідуальних цін на його кінцеву продукцію (готова будівля або споруда, виконані роботи, надані послуги) пов'язане з техніко-економічними особливостями. Основним документом, що визначає вартість будівництва, є ресурсні кошторисні норми і поточні ціни на будівельні матеріали і устаткування, тому особлива увага приділяється правильності складання кошторисної документації.

2. Перевірка собівартості та правильності обліку витрат будівельного підприємства.

3. Перевірка обсягу виконаних будівельно-монтажних робіт, який визначається на підставі інвентаризації шляхом інструментального вимірювання і підрахунку.

4. Перевірка відпуску матеріалів, який має здійснюватися в межах попередньо затверджених лімітів, згідно норм витрачання матеріалів на одиницю конструктивного елемента або виду робіт.

5. Інвентаризація будівельних матеріалів [2, с. 191-192].

Важливим при здійсненні аудиту в будівництві є тестування системи бухгалтерського обліку та системи внутрішнього контролю. Доцільним є отримання відповідей на наступні питання, що дозволяє визначити об'єкти перевірки та її обсяги за кожним з таких об'єктів:

– чи проводиться аналіз проектно-кошторисної документації;

– чи здійснюється експертиза об'єктів незавершеного будівництва;

– чи проводиться аналіз відповідності кошторисної вартості будівельних робіт фактичним витратам;

–чи здійснюється перевірка відповідності якості виконаних робіт діючим стандартам, будівельним нормам і правилам та іншим нормативним документам;

–чи затверджено матеріальну відповідальність за кожною з груп будівельних матеріалів та ін. [1].

З огляду на вищевикладене можна зробити висновок, що сутність фінансового контролю в сфері будівництва полягає у здійсненні комплексу організаційно-правових заходів, спрямованих на: дотримання вимог чинного законодавства з питань ведення та обліку зазначеного виду господарської діяльності; забезпечення єдиної фінансової політики в галузі будівництва; визначення та обґрунтування оцінки результативності ведення будівельно-монтажних робіт з урахуванням їх впливу на збалансований регіональний розвиток.

1. Гаджа Т. В. Будівельний аудит як інструмент контролю будівельної організації. URL: http://www.rusnauka.com/7_NITSB_2013/Economics /7_130489.doc.htm (дата звернення: 29.02.2020). 2. Матвійчук А. В. Правові форми фінансового контролю у будівництві. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2015. Вип. 213. Ч. 1. С. 187–194.

УДК 004.8:33

Левицька С. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Мамчур М. В., учень 11-го класу** (КЗ «Рівненський обласний науковий ліцей-інтернат»)

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І ФІНАНСОВА СИСТЕМА: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ

Штучний інтелект як розділ комп'ютерної лінгвістики та інформатики, що опікується формалізацією проблем та завдань, які подібні до дій, що виконує людина, відіграє все більш важливу роль у нашому суспільному житті, зокрема, на етапах становлення постіндустріальної економіки, ознака якої – технологічний прогрес та цінність інформації як інноваційного виробничого ресурсу.

Боротьба країн за показники світового рейтингу в створенні достойної заміни людині при виконанні певних видів робіт з кожним роком набирає обертів: світовими лідерами сьогодні є США та Азія [1].

Штучний інтелект багато хто сприймає як двигун продуктивності та економічного зростання, фактор підвищення ефективності процесів прийняття рішень, реальні шанси проведення аналізу великих масивів чисел тощо. Як свідчить практика застосування сучасної техніки і технології,

використання штучного інтелекту допомагають у створенні нових товарів та послуг, при пошуку ринків збуту, в розвитку промисловості, тим самим збільшуючи споживчий попит та генеруючи нові потоки доходу.

Однак, штучний інтелект може мати сильно руйнівний вплив на економіку та суспільство. Деякі вчені, провідні практики-економісти попереджають про те, що він може провокувати збільшення розриву між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються, зменшуючи потребу застосування робочої сили, а отже – негативно впливати на такий соціальний показник, зайнятість працездатного населення.

Отже, не можна обходити увагою іншу сторону технологічного розвитку – працездатність людей, підвищення їх кваліфікації. Скорочення робочих місць, неготовність певних професій конкурувати з технологічними замінами щодо присутності на робочих місцях робочої сили, ліквідацію людського «емоційного, психологічного, естетичного впливу на готовий продукт, якого чекає покупець на ринку» - об'єкти вивчення, удосконалення та розвитку.

На нашу думку, такі питання варто досліджувати на наукових та експериментальних рівнях, ознайомлюючи з процесами входження на ринки робототехніки в школах, коледжах, університетах.

Експерти вказують, що подальший розвиток та використання штучних технологій може призвести до створення нової податкової бази. Білл Гейтс - один із багатьох, хто стверджує, що роботи, які зайняли чийсь посаду, повинні сплачувати податки, щоб не допустити зменшення державних грошей.

У 2017 році Європейський Парламент відхилив ідею введення податку на власників робототехніки для фінансування перепідготовки робітників, які залишились без роботи. Однак, якщо автоматизація призведе до значного падіння надходжень грошей у бюджет, такий податок може бути неминучим у близькому майбутньому. Особливої уваги потребує визначення сфер та напрямків застосування продуктів штучного інтелекту. У таких країнах, як Китай, США, Німеччина, Франція, Канада, Велика Британія вже давно розпочато активну діяльність з дослідження та використання штучного інтелекту у найрізноманітніших ситуаціях [2].

Використання штучного інтелекту в Україні на даний час є досить обмеженим, загалом знайшло своє пристосування в сфері оборони, також може бути використаним, наприклад, при обслуговуванні Чорнобильської АЕС (сакрофагу), виконанні робіт з інфекційними хворими, при наданні допомоги в дослідженнях космічної галузі тощо.

Отже, Україні потрібно розвивати сферу інтелектуальних технологій (не дивлячись затратність нової інноваційної галузі) – діяльність з дослідження та використання штучного інтелекту. Активно роботи вливаються в логістику та банківську справу. Штучний інтелект контролює завантаження товару,

транспортування, кліматичні умови зберігання, виконання банківських переказів та інше.

Застосування штучного інтелекту для покращення транспорту призведе до поступового зникнення таких професій як водій, інструктор з водіння, інспектор дорожнього руху. Разом з тим, значно покращиться екологія та зменшиться смертність в автомобільних аваріях.

Наведені вище приклади говорять про те, що практично не існує галузі національної економіки, в якій не буде спроби використовувати штучний інтелект з перспективою позитивного впливу на фінансові потоки суспільно-економічного розвитку. Сьогодні актуалізуються знання фінансово-економічних прогнозів, їх аналізу, моделювання перспектив інтеграції, важливість та вміння об'єктивного відображення як на рівні підприємства, так і на рівні держави в цілому. При цьому, на першому плані – раціональна формула поєднання високих технологій обробки економічних даних та професійної логіки підготовленого на належному рівні фахівця.

1. Навіщо розробляємо штучний інтелект. URL: <https://nv.ua/ukr/techno/popscience/gotovimsya-k-matrice-chto-takoe-iskusstvennyy-intellekt-i-porabotit-li-on-chelovechestvo-50053922.html> (дата звернення: 16.02.2020).
2. Як діє штучний інтелект на економіку. URL: <https://aiconference.com.ua/uk/news/printsipi-raboti-iskusstvennogo-intellekta-i-perspektiva-ego-ispolzovaniya-92238> (дата звернення: 14.02.2020).

УДК 657

Левицька С. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Мельничук М. О., здобувач вищої освіти другого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ АУДИТ: НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОЦІНКА ПРОВЕДЕННЯ

Сьогодні в Україні триває формування ефективної системи державного фінансового контролю, однією із сучасних дієвих форм якої є державний фінансовий аудит.

Аудит – інструмент державного фінансового контролю, спрямований на оцінку законності, ефективності, економності, результативності та продуктивності управління, використання державної та комунальної власності (коштів, необоротних та інших активів), правильності ведення бухгалтерського обліку, достовірності фінансової та бюджетної звітності, функціонування системи внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту.

Попри значні здобутки провідних вчених країни в царині теоретичних і методологічних основ державного фінансового аудиту (ДФА) з впровадження і визначення сутності та виокремлення його видів, питання державного фінансового аудиту вивчене і розроблене, на жаль, не достатньо.

Насамперед, потрібні нові наукові підходи щодо організації ДФА та впровадження, перегляду функцій, розширення об'єктів, а також розробки методики його проведення.

За статтею 26 (частина перша) Бюджетного кодексу України контроль за дотриманням бюджетного законодавства спрямований на забезпечення ефективного і результативного управління бюджетними коштами та здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками відповідно до цього Кодексу та іншого законодавства, а також забезпечує: оцінку управління бюджетними коштами (включаючи проведення державного фінансового аудиту); правильність ведення бухгалтерського обліку та достовірність фінансової і бюджетної звітності; досягнення економії бюджетних коштів, їх цільового використання, ефективності і результативності в діяльності розпорядників бюджетних коштів шляхом прийняття обґрунтованих управлінських рішень; проведення аналізу та оцінки стану фінансової і господарської діяльності розпорядників бюджетних коштів; запобігання порушенням бюджетного законодавства та забезпечення інтересів держави у процесі управління об'єктами державної власності; обґрунтованість планування надходжень і витрат бюджету [1].

Контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням здійснює Рахункова палата. Діяльність центральних органів виконавчої влади, які забезпечують проведення державної політики у сфері контролю за дотриманням бюджетного законодавства, спрямовує, координує та контролює Кабінет Міністрів України.

Крім того, згідно з частиною третьою ст. 26 розпорядники бюджетних коштів організовують внутрішній контроль і внутрішній аудит та забезпечують їх здійснення у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах.

Так як же забезпечити альтернативні шляхи покращення методологічних засад державного фінансового аудиту?

По-перше: через вивчення нормативно-правової бази, робіт науковців - попередників, головних принципів діяльності Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю (INTOSAI) та її регіональних організацій (EUROSAI), Міжнародних стандартів вищих органів фінансового контролю (ISSAI) та Міжнародної федерації бухгалтерів (IFAC); шляхом формулювання власної думки щодо методичного інструментарію; на основі кращої практики проведення Державною рахунковою палатою України та Державною аудиторською службою України (далі – ДАСУ) державного фінансового аудиту.

По-друге: методика державного фінансового контролю це – сукупність технічних (методичних) прийомів контролю, яка дає змогу всебічно, повно і об'єктивно дослідити господарські і фінансові операції об'єктів контролю незалежно від форми і часу їх здійснення з метою виявлення, усунення і попередження недоліків і порушень у використанні фінансових ресурсів.

За статтею 113 Бюджетного кодексу України [1] до повноважень органів державного фінансового контролю з контролю за дотриманням бюджетного законодавства належить здійснення контролю за: цільовим та ефективним використанням коштів державного бюджету та місцевих бюджетів (включаючи проведення державного фінансового аудиту); цільовим використанням і своєчасним поверненням кредитів (позик), одержаних під державні (місцеві) гарантії; достовірністю визначення потреби в бюджетних коштах при складанні планових бюджетних показників та ін.

Як свідчать фактичні дані про проведені контрольні заходи Держфінінспекцією та її територіальними органами (реорганізована у ДАСУ) у період січень – грудень 2018 року (розміщені на її офіційному вебсайті) державні фінансові аудити виконання місцевих бюджетів, бюджетних програм та діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки становлять лише 4,6% порівняно із проведеними у той же період інспектуванням, перевітками державних закупівель та оцінок якості внутрішнього аудиту [2; 5].

Узагальнюючи, можна стверджувати: з огляду на поставлені Урядом завдання, діяльність ДАСУ щодо оцінки результативності використання бюджетних коштів має полягати, насамперед, у здійсненні контролю у вигляді його дієвої форми – державного фінансового аудиту.

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI (із змінами) URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 26.02.2020).
2. Офіційний веб-сайт Державної аудиторської служби України. URL: <http://195.78.68.73/kru/uk/publish/article/128452> (дата звернення: 26.02.2020).
3. Гуцаленко Л. В. Державний фінансовий контроль : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Центр учбової літератури, 2009. 424 с.
4. Бугасенко В. Проблеми державного фінансового аудиту. *Вісник КНТЕУ*. 2009. № 4. С. 100–106.
5. Кирій С. Л. Повноваження органів контролю України щодо здійснення аудиту адміністративної діяльності. *Держава та регіони*. 2018. № 4. С. 129–134.
6. Репетько О. Пріоритетні напрямки розвитку державного фінансового аудиту. *Вісник національної академії державного управління при Президенту України*. 2009. № 2. С. 119–127.

Левицька С. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Павлюк В. В., здобувач вищої освіти другого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Внутрішній аудит – не нове поняття, розглядається досить широко в наукових колах, охоплює питання, які принципово важливі для виживання і розвитку будь-якого підприємства. З точки зору керівництва підприємства даний вид аудиту має важливе інформаційне та консультативне значення, адже саме від нього залежить прибуток та рентабельність самого підприємства [1].

Внутрішній аудит є окремим елементом системи управління, що створюється керівництвом підприємства з метою забезпечення внутрішньогосподарського контролю. На сьогоднішній день внутрішній аудит – якісно нова форма внутрішнього контролю, що використовує в основі проведення методи та процедури внутрішнього контролю [2].

Питання дослідження інноваційних методів внутрішнього аудиту доходів та витрат на нашу думку слід почати з самого визначення доходів і витрат. Дохід – збільшення активів або зменшення зобов'язань, що призводять до збільшення власного капіталу, окрім випадків, пов'язаних із внесками учасників.

Мета аудиту доходів відповідно до МСА 200 «Ціль і основні принципи аудиту фінансової звітності» полягає у висловленні аудитором незалежної професійної думки щодо: реальності та достовірності відображення у звітності підприємства інформації про доходи, отримані підприємством; своєчасності, точності його показників; відповідності даних у всіх суттєвих аспектах чинному законодавству

Витрати – це зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу, окрім випадків, пов'язаних із виплатами учасникам. Основною метою аудиту витрат є оцінка достовірності в усіх суттєвих аспектах витрат діяльності підприємства та порядку формування собівартості продукції (робіт, послуг), висловлення аудитором незалежної думки щодо правильності відображення у звітності підприємства інформації про витрати.

Сформоване поняття доходів і витрат організації засноване на інтуїтивних уявленнях, формалізованих цивільним правом і стандартами обліку (як національними, так і міжнародними). Наприклад, вважають, що

ринку розділяє організації таким чином, що доходи кожної з них є функцією її рішень, її зусиль, при цьому, ймовірна зовнішня залежність організації може бути легко ідентифікована і раціонально оцінена.

Передбачається також, що бухгалтерський та управлінський облік дозволяє визначити фінансові результати як функціонування підприємства в цілому, так і продажу окремих видів продукції, товарів, послуг. Це помилкове припущення – результат перенесення облікових можливостей надзвичайно спеціалізованого дрібного ремісничого виробництва з позамовним урахуванням витрат і доходів на сучасну промислову систему зі значними перехресними впливами, непрямыми і накладними витратами. При цьому, результат перенесення інтуїтивно сприймається через обставин конкурентного (досконалого) ринку на реальну систему з керованими витратними і прибутковими потоками.

Визначення доходів і витрат організації пов'язане з поняттям капіталу організації (точніше, власного капіталу, або чистих активів): доходи збільшують її капітал, витрати - зменшують. Динаміка капіталу організації - предмет особливого інтересу власників і потенційних інвесторів. Саме тому капітал організації – ключовий момент у визначенні доходів і витрат [3].

Найважливіший принцип обліку доходів і витрат – принцип їх відповідності один одному. Згідно з цим принципом розрахунок фінансового результату роботи підприємства вимагає зіставлення доходів тільки з тими поточними витратами, які забезпечили отримання виявленого доходу, і навпаки, тільки ті поточні витрати можуть бути враховані в звіті про прибутки і збитки, які спричинили отримання доходу.

З точки зору інноваційного підходу витрати пов'язані з створенням інновацій і введенням їх у діяльність підприємства включені в загальний потік витрат підприємства. Це витрати на підтримку ціни активів: на дослідження, розроблення, підвищення кваліфікацію персоналу і т.д. Джерелом інноваційних витрат є породжувана ними інноваційна частина доходу.

Тож яким чином інноваційні методи формування фінансових потоків підприємства можуть бути реалізовані на практиці? Перш за все, в залежності від формування інвестиційних потоків підприємств, більшість з яких не мають можливості навіть покрити поточні витрати і позбавлені найменшої інвестиційної привабливості.

Існують різні способи формування інвестиційних планів у відриві від потреб фінансово неспроможних підприємств: реструктуризація підприємств; створення фінансово-промислових груп, венчурних фондів, консорціумів, що реалізують окремі програми.

Сьогоднішня необхідна експрес-система організаційно-правового формування, або ж віртуальні мережі підприємств під прийняті інвестиційні рішення: всі вище наведені принципи давно морально застаріли і не відповідають потребам економіки 21 століття. Чому саме віртуальної? Це

зв'язано з тим, що їх реєстрація, ймовірно, буде здійснюватися в інформаційній мережі за аналогією з реєстрацією доменів.

Віртуалізація правового простору – це один із реальних шляхів швидкої трансформації правової конфігурації виробничої системи до економічної. Ідея формування віртуальних підприємств є однією з останніх організаційних знахідок після концепцій тотального управління якістю та реінжинірингу бізнес-процесів.

З точки зору бухгалтерського обліку підприємство повинно покрити поточні витрати із чистого прибутку, що належить підприємству, та здійснювати капітальні вкладення. Очевидно, що великі підприємства, які відмовилися від прийняття інноваційного характеру розвитку, не зможуть утриматися на ринках високоякісної продукції.

Загалом система внутрішнього аудиту в сфері доходів та витрат операційної діяльності займає одну із головних ролей при створенні оптимальної системи підприємства. Тому слід приділяти чим більше уваги саме їй, застосовуючи інноваційні підходи з метою максимізації використання наявних ресурсів підприємства з найбільшою ефективністю і контролем за витратами підприємства з метою підтримки його ліквідності.

1. Дмитренко О. М. Внутрішній аудит як www.economy.nauka.com.ua/?op=18z=5591 (дата звернення: 05.03.2020). 2. Державний фінансовий контроль: ревізія та аудит / П. К. Германчук, І. Б. Стефаник, Н. І. Рубан та ін. К. : АБТ, 2004. С. 278. 3. Definition of Internal Auditing URL: <https://na.theiia.org/standards-guidance/mandatory-guidance/pages> (дата звернення: 05.03.2020)

УДК 336.748.5(477)

Левицька С. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Парфенюк В. В., учень 10-го класу** (КЗ «Рівненський обласний науковий ліцей-інтернат»)

ГРОШОВА РЕФОРМА НА ЕТАПАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Випуск купюри з новим, великим номіналом – не випуск нової поштової марки. Питання не просто в тому, чи це естетично гарно і цікаво, оскільки за цим – нова хвиля грошового обігу, темпів розрахунків, фінансових витрат тощо.

В наявності «нових грошей» очевидні причини, проблеми, очікування, наслідки. Тим більше, прогнозується укрупнення номіналу, адже мова за ефективність введення «1000-ої» купюри.

Періодична поява купюр більшого номіналу — природний і нормальний процеси для кожної регіональної економіки. Гроші дешевшають, а значить — рано чи пізно з'являється потреба в дорогих банкнотах.

Чи на часі реформа? У новому 2020 році заплановані зміни та реформи, на які держава витрачала мільярди доларів коштів платників податків, і відкладати які вже далі нікуди. Раніше політикам бракувало політичної волі на впровадження цих змін, однак у 2019 році ситуація почала змінюватись — фактор впливу олігархів та зацікавлених груп інтересів починає знижуватись. Саме 2020 рік має стати вдалим для нашого суспільства в питаннях запровадження системних змін у широкому спектрі питань.

Однак, досліджуємо цікаві тенденції — зараз економічно розвинені країни беруть курс на скорочення кількості купюр високого номіналу. Так, у квітні цього року Австрія та Німеччина стали останніми країнами, що друкують купюри в 500 євро. До цього, починаючи з 2016 року, вся єврозона поступово припиняла випуск таких банкнот і виводила їх з обороту.

Причина одночасно банальна і важлива: купюри в 500 євро зручно використовувати для незаконних операцій готівкою. Це одна з найбільш «прийнятих» валют, при цьому дорогих. Так що європейськими «п'ятисотками» успішно користувалися корупціонери та терористи. Європа ж тримає курс на «білу» економіку, одна зі складових якої — безготівкові платежі, що не тільки легко здійснювати, а й легко контролювати.

Національний банк України активно піднімає в останні роки верхню межу для угод готівкою (50 тисяч грн.), паралельно анонсуючи появу електронної гривні для безготівкових розрахунків. Звичайно, тисячна купюра зробить обмін готівкою тільки зручнішим видом розрахункових операцій.

На жаль, в Україні сьогодні є економічні тенденції, що за світовою практикою беззаперечно ведуть до укрупнення грошової маси: введення банкноти на 1000 грн., «монетизації» гривень найменшого номіналу — реакція на здешевлення обігу готівки.

З кінця 2019 року вже з'явилися обмежено купюри номіналом 1000 гривень. На лицьовому боці зображений портрет ученого Володимира Вернадського, на зворотному — будівля Національної академії наук України. Голова НБУ Яків Смолій пояснює вибір Вернадського так: «Він обраний за видатний внесок в історію України як філософ, природознавець, засновник цілого ряду нових галузей науки — геохімії, біохімії, радіогеології. Вернадський також є одним із засновників і першим президентом Української академії наук, створеної в 1918 році».

Банкнота 1000 гривень помітно відрізняється блакитним кольором і великим розміром (75×160 мм). Крім того, має сучасний інфрачервоний та магнітний захисти.

Які фінансові прогнози щодо покриття витрат на реформи грошового обігу? Паперові купюри, особливо низького номіналу, які використовуються часто, служать недовго — в середньому близько 2 років. Зношені купюри

необхідно вивести з обороту, зібрати та утилізувати, а замість них надрукувати нові. Все це досить дорогий процес. Нещодавно НБУ відзвітував, що за 5 місяців 2019 року банк знищив майже 264 мільйони зношених купюр [2]. Нацбанк не приховує, що випуск нової банкноти — це все ж в першу чергу реакція на здешевлення гривні та інфляцію, про що відразу ж говорили скептики. Приймаючи рішення про друк купюри нового номіналу, банкіри орієнтуються на ряд чинників, серед яких і інфляція, і реальна цінність валюти, і розмір зарплат, і кількість готівки в обігу.

При цьому фінансисти нагадують, що останній раз до цього нова купюра — в 500 гривень — з'явилася аж у 2006 році! Після цього гривню чекало ще багато неприємностей, зокрема за минулий час відносно долара США вона подешевшала в 5 разів. Але, попри все це, Україна весь цей час обходилася без нових купюр.

Так що не варто поспішати безпосередньо пов'язувати інфляцію і випуск нових банкнот. Виконавчий директор Економічного дискусійного клубу Олег Пендзин взагалі відзначив, що Україна навіть «затягнула» з введенням нової банкноти в обіг: однієї купюри 500 грн, мовляв, і так занадто мало — це ж близько 15 євро. Експерт теж відзначив, що інфляції чекати не варто, бо на неї впливає кількість грошової маси в країні.

Тому завдання НБУ сьогодні — забезпечити функціонування такого номінального ряду банкнот, який би сприяв зручним готівковим, насамперед, розрахункам. «Не дивлячись на бурхливе зростання безготівкових платежів, готівка все ще популярна, і на неї припадає більша частина розрахунків у торгівлі. Інфляція з 2006 року — період введення вже тепер другої найбільшої банкноти — склала більше 400% [3].

Не останню роль зіграла й економіка виготовлення та обігу готівки: запровадження нової «мегакупюри», кажуть в НБУ, зможе економити державі понад 90 млн гривень на рік завдяки зменшенню витрат регулятора на їх виготовлення, зберігання, транспортування, тощо.

У НБУ наголошують, що заміщення банкнот монетами і вилучення дрібних відбуватиметься поступово. Протягом трьох років громадяни зможуть без обмежень і безкоштовно їх обміняти.

Які соціально-економічні перестороги на етапах гривненої реформи?

Нові гроші зменшать брак готівки і ніяк не вплинуть на зростання цін, оскільки інфляція залежить від кількості грошової маси в обороті, а не від номіналу банкнот. Водночас, поява вищого номіналу — це зручність для бізнесу, який проводить розрахунки готівкою на великі суми.

Серед ризиків для населення фахівці називають активізацію фальшивомонетників.

Мінусом як для населення, так і для всіх інших учасників розрахунків готівкою є збільшення шахрайства, підроблення купюр високого номіналу.

Але, на нашу думку, це невелика проблема, оскільки до купюр високого номіналу завжди більш пильна увага правоохоронних органів.

Враховуючи суттєву різницю в рівнях доходів громадян, соціальну незахищеність певних верств населення, варто на певний час забезпечити в роздрібній мережі, в системі розрахункових операцій за отримані побутові послуги тощо наявність дрібної розмінної купюри.

1. Питання на тисячу. URL: <http://www.getman.media/pytannya-na-tysyachu-shho-znachyt-vvedennya-v-obig-banknoty-v-1000-gryven/> (дата звернення: 16.02.2020).
2. НБУ за дев'ять місяців. URL: <https://mind.ua/news/20203643-nbu-za-9-misyaciv-otrimav-19-mlrd-grn-na-pogashennya-zaborgovanosti-neplatospromozhnih-bankiv> (дата звернення: 17.02.2020).
3. Чи варто хвилюватися. Чому НБУ вводить в обіг банкноту на 1000 грн. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/finance/navishcho-nbu-vvodit-1000-grn-kupyuru-dumki-bankiriv-chi-treba-hvilyuvatisya-50028917.html> (дата звернення: 15.02.2020).

УДК 351.86

Левицька С. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Самедова Л. Р., здобувач вищої освіти другого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівнея)

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК ОДНОГО ІЗ ВИДІВ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ

Аудиторські послуги є важливою складовою в життєвому циклі будь-якого суб'єкта господарювання. Для задоволення попиту з боку користувачів, а також з метою підвищення конкурентоспроможності, аудиторські фірми пропонують широкий перелік послуг, що постійно оновлюється та удосконалюється.

Проблеми надання аудиторських послуг становлять високий науковий інтерес, види аудиторських послуг обговорюються на науково-практичних конференціях, проте методичні питання аудиторських послуг залишаються поза увагою науковців, оскільки основна увага приділяється власне аудиту. Кожна аудиторська фірма здійснює аудиторську діяльність самостійно і на власний розсуд формує методичні засади надання тієї чи іншої послуги, дотримуючись вимог законодавства.

Рис. 1. Види аудиторських послуг (сформовано автором на основі [1], [2])

Кожна аудиторська послуга має власну специфіку надання, що визначає відповідну методику її здійснення. Методичні засади надання послуг ґрунтуються на особливостях методів проведення аудиту. Структура та порядок здійснення таких процедур у ході аудиторської діяльності складає основу методики надання аудиторських послуг.

У Міжнародних стандартах аудиту, надання впевненості та етики, зокрема, МСА 500 «Аудиторські докази» виділяється перелік прийомів контролю, що використовуються в процесі здійснення аудиту та аудиторської діяльності: перевірка записів та документів (вивчення окремих документів); перевірка матеріальних активів (проведення інвентаризації); спостереження; запити (зустрічна перевірка); підтвердження; перерахунок (арифметична перевірка); повторне виконання (розрахунок амортизації); аналітичні процедури (звірка і порівняння дрібних аналітичних показників) [5, с. 455-457].

Консультування є одним з найпоширеніших видів аудиторських послуг. Л.П. Кулаковська та Ю.В. Піча процесом консультування називають форму надання допомоги відповідного змісту, процесу і структури завдання, за якої консультант безпосередньо не відповідає за виконання задачі, але допомагає особам, що її виконують [4, с. 425]. К.О. Редько визначає консультаційні послуги як невід'ємний для сфери аудиту вид професійної діяльності [6, с. 145]. За словами автора консультування займає друге за обсягом робіт місце після аудиторської перевірки, але при цьому знаходиться на останньому місці за вартістю.

I етап	• Залучення клієнта
II етап	• Укладання договору на надання аудиторських послуг, отримання завдання на виконання робіт
III етап	• Отримання інформації про господарську діяльність клієнта
IV етап	• Проведення робіт в межах надання аудиторської послуги
V етап	• Оформлення результатів виконаних робіт
VI етап	• Робота з клієнтом з узгодження отриманих результатів
VII етап	• Передача результатів за наданими послугами

Рис. 2. Загальна методика проведення аудиторських послуг

Консультаційні послуги, що надаються аудиторськими фірмами, можуть включати консультації з питань: організації, ведення та відновлення бухгалтерського обліку; складання фінансової, податкової та управлінської звітності підприємства; аналізу фінансово-господарської діяльності; оцінки активів та зобов'язань підприємства; планування господарської діяльності; організації та здійснення внутрішнього контролю; розміщення фінансових активів, диверсифікації діяльності. Процес консультування складається з підготовчих робіт, вивчення проблеми, вибору варіанту її вирішення, роботи з клієнтом і передачі результатів виконаних робіт [4, с. 427].

Завершальний етап консультування характеризується оцінкою наданої консультації та переваг, які отримує клієнт, серед яких: нові здібності (набуття нових вмінь та навичок); нові системи й форми поведінки в економічних мовах; підвищення ступеня ефективності робіт, що викликає відповідні зміни в економічних, трудових, соціальних та інших показниках господарської діяльності.

Формою результату при наданні консультаційних послуг може бути аудиторська довідка або методичні рекомендації, що передаються клієнту з оформленням акту виконаних робіт (наданих послуг).

Кваліфікація фахівця, який надає консультації, залежатиме від сфери діяльності, в якій надаватимуться консультаційні послуги. Відповідно, якщо консультування носить правовий характер, тоді консультант повинен володіти юридичними знаннями, добре орієнтуватися в чинному законодавстві. При консультуванні з проблем управління необхідною є обізнаність в управлінському обліку, менеджменті, аналізі, плануванні господарської діяльності. При цьому у будь-якому випадку консультант повинен володіти проблемним мисленням, вміти виявляти проблемні ділянки

роботи, знаходити оптимальні шляхи їх усунення, здійснювати аналіз поточної ситуації, мати навички ділового спілкування.

При проведенні консультацій з метою досягнення найбільшого сумарного ефекту аудиторські фірми повинні комбінувати і використовувати навички та вміння як фахівців-«універсалів», так і вузьких спеціалістів, які мають глибокі знання в певних галузях знань. Майбутній успіх аудиторських фірм значною мірою залежати від здібностей персоналу у виборі асортименту послуг, застосуванням прогресивних методів втручання в фінансову діяльність, поліпшення якості послуг і чесності працівників. Отже, консультування слід розглядати як професійну діяльність або як метод, що забезпечує практичні поради і допомогу для підприємств.

1. Міжнародні стандарти аудиту. URL: <https://www.apu.com.ua/1151-miznarodni-standarti-kontrolu-yakosti-2016-2017> (дата звернення: 27.02.2020). 2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 грудня 2017 р. № 2258VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225819#n26> (дата звернення: 27.02.2020). 3. Звіт Аудиторської палати України до Кабінету Міністрів України за 2018 рік. URL: <https://www.apu.com.ua/2019/06/27> (дата звернення: 25.02.2020). 4. Кулаковська Л. П. Основи аудиту : навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти]. К. : “Каравелла”; Львів : “Новий світ – 2002”, 2002. 504 с. 5. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики / пер. з англ. мови О. В. Селезньов, О. Л. Ольховікова, О. В. Гик, Т. Ц. Шарашидзе, Л. Й. Юрківська, С. О. Куліков. К. : ТОВ ІАМЦ АЦ «Статус», 2007. 1172 с. 6. Редько К. О. Консультування як вид супутніх аудиторських послуг. *Супутні послуги в аудиті* : зб. тез і доповідей виступів на спільній міжрегіональній науково-практичній конференції. Миколаїв, 2005. 282 с.

УДК 366.1:346.26

Левицька С. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Шевчук В. С., учень 11-го класу** (КЗ «Рівненський обласний науковий ліцей-інтернат»)

ЕКОНОМІЧНА РАЦІОНАЛЬНІСТЬ ЯК ОБ’ЄКТ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Економічний успіх продавця залежить від вибору споживача, тому в діяльності будь-якої бізнес-структури приділяють увагу не тільки способу прийняття рішення, але й формі: правильній орієнтації на характер споживача, його бажання, врахування реальної платоспроможності тощо. Цей принцип класифікації видів поведінки ґрунтується на шкалі «раціональне – ірраціональне». На визначальному полюсі шкали перебуває тип поведінки, який є основою ідеальної моделі «раціональної економічної людини», що

будується на припущенні: споживач діє виключно раціонально, тобто, він точно знає, яку потребу збирається задовольнити, розраховує оптимальну послідовність своїх дій, виходячи із суворого розрахунку необхідних витрат та очікуваного результату, і потім діє відповідно до наміченого плану.

На жаль, таких аналітичних, психологічних моментів практично не враховують при плануванні певного виду діяльності підприємства, формуванні ціни на новий товар (роботи, послуги), не вивчають витрати по попередженню непередбачених дій споживачів [1].

Раціональний споживчий вибір переважно ґрунтується на співвідношенні «ціна – якість». Аналіз цього співвідношення вимагає наявності об'єктивної інформації. Маніпуляції з подачею та дозуванням інформації з боку виробника і продавця спрямовані на вирішення двох задач: ускладнення вибору і його стимулювання [2].

Висновки з цього приводу японський маркетологів досить цікаві. Замість того, щоб сприяти покупцю, окремі керівники застосовують такі основні прийоми:

- подання надмірної кількості інформації, тобто споживачу пропонують надлишкову інформацію у вигляді технічних даних, економічних розрахунків вигоди і т. д.;
- створення дефіциту інформації – споживач має докласти додаткових зусиль, щоб знайти інформацію для зіставлення та порівняння однотипних товарів і послуг;
- створення нових форм реалізації товарів, в основі яких - мотивація покупця через введення системи «штучного дефіциту» [3].

Ірраціональний тип поведінки споживачів характеризується здійсненням ірраціональних, тобто логічно не мотивованих, вчинків. Частину таких вчинків людина здійснює в афективному стані. Після того, як психіка людини повертається до норми, вона не може пояснити ні собі, ні оточуючим причин свого вчинку. Однак є ситуації, коли людина свідомо здійснює ірраціональні вчинки, тому ірраціональні мотиви поведінки споживачів можна поділити на усвідомлені та неусвідомлені. Усвідомлена ірраціональна поведінка має місце, зокрема, в ситуаціях: коли споживач робить свій вибір, але розуміє, що для прийняття економічно найвигіднішого рішення, для продовження пошуків такого рішення йому не вистачить ресурсів – пізнавальних, економічних, ресурсів часу та ін.; коли споживач суб'єктивно сприймає запропонований ринком варіант достатньо вигідним і не бажає змінювати, аналізувати його чи продовжувати пошуки. В обох випадках людина приймає емоційне ірраціональне рішення, але розуміє, що воно, можливо, не є оптимальним з економічної точки зору. Тобто усвідомлена ірраціональність це свідоме ігнорування «економічної правильності».

Часто споживач взагалі не схильний докладати жодних зусиль перед купівлею і купує товар спонтанно або імпульсивно. На підприємстві важливо

розробити кілька форм реалізації товарів (робіт, послуг) і здійснювати постійний моніторинг їх ефективності.

Дослідження на професійному рівні циклів логістичного шляху просування товару дозволяють виявляти, попереджати та мінімізувати ірраціональні настрої споживачів, покращуючи тим самим не тільки прибутковість бізнесу, але є споживчі якості товару, що виходить на ринки.

Підприємствам варто системно приділяти увагу розвитку різних систем продажу, наприклад, запровадивши на підприємстві управлінський облік за центрами відповідальності «Реалізація/за групами товарів», «Транзакційні витрати/за етапами просування товару». Наведені заходи дозволять адаптуватися під потреби покупців в залежності від системи, забезпечивши рішення покупки продуманими в деталях (коли споживач обмежує свої зусилля перед купівлею своїми ірраціональними вчинками), що є безумовно позитивним фактором росту фінансових потоків бізнес-процесів.

1. Теорія споживчої поведінки. URL: https://studme.com.ua/13301112/politekonomiya/teoriya_potrebitelskogo_povedeniya.htm#744 (дата звернення: 13.02.2020). 2. Процес раціонального споживчого вибору. URL: https://studme.com.ua/1990042110955/ekonomika/protsess_ratsionalnogo_potrebitelskogo_vybora_uslovie_potrebitelskogo_ravnovesiya.htm (дата звернення: 14.02.2020). 3. Раціональна поведінка споживача. URL: <https://sites.google.com/site/economika11ab/u-comu-polagae-racionalna-povedinka-spozivaca> (дата звернення: 15.02.2020).

УДК 657.62

Левицька С. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Шило М. С., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ОЦІНКИ

На сьогодні облік дебіторської заборгованості повністю регулюється законодавчими актами, однак, незважаючи на повний контроль з боку держави, в системі розрахунків по дебіторській заборгованості існує ряд проблем, зокрема: існуючий стан класифікації та обліку дебіторської заборгованості на рівні задоволення різних користувачів інформацією про її стан; зміст бухгалтерських записів, що визначаються в процесі визнання та наступних етапів оцінювання дебіторської заборгованості.

Аналізуючи поняття «дебіторська заборгованість», насамперед, необхідно орієнтуватися на положення національних стандартів

бухгалтерського обліку. Основними нормативно-правовими документами, що регламентують відображення дебіторської заборгованості в обліку є П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість” та П(С)БО 13 “Фінансові інструменти”. Однак, сутність дебіторської заборгованості розкривається стандартами неоднозначно. Так, у П(С)БО 10 дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату. При цьому, дебіторами є всі юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів. Під таке трактування підлягає як заборгованість дебіторів, що утримується підприємством до дати погашення, так і заборгованість дебіторів, призначена для перепродажу [1].

Визначення, наведене в П(С)БО 10, є ширшим, оскільки охоплює усю заборгованість підприємству (у тому числі ту, що, по суті, є фінансовими інвестиціями, тобто активами, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку. У П(С)БО 13 надається визначення дебіторській заборгованості, що не призначена для продажу: “дебіторська заборгованість, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для продажу”. Відтак, наведене тлумачення більш точно розкриває сутність поняття “дебіторська заборгованість” [2].

Таким чином, можна дійти висновку: дебіторська заборгованість за своєю суттю є сумою заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт, послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для продажу.

Серед проблем обліку дебіторської заборгованості – недостатня адаптованість до практичної господарської діяльності підприємств методів визначення резерву сумнівних боргів, передбачених П(С)БО 10, що призводить до недостовірності даних при відображенні резерву сумнівних боргів в балансі.

Для організації обліку розрахунків з дебіторами важливою є класифікація дебіторської заборгованості, оскільки від правильно обраних класифікаційних ознак залежить не лише порядок її обліку, але й ефективність управління нею. На сьогодні існують певні проблеми при їх класифікації, зокрема: відсутність єдиного комплексного підходу при розробці різних типів класифікації дебіторської заборгованості; немає чіткого шляху формування та пошуку ознак, які б дали змогу проводити більш чітку класифікацію; залишається недостатньо вивченою така складова зобов’язань дебіторів, як довгострокова заборгованість та ін.

Дебіторська заборгованість на практиці класифікується за такими ознаками: за контрагентами; зв’язком із звичайним операційним циклом; терміном погашення; за об’єктами, щодо яких виникли зобов’язання дебіторів; за строками непогашення дебіторської заборгованості; оцінкою платоспроможності дебітора та іншими ознаками. Це зумовлено тим, що

облік в Україні чітко регламентований в питаннях розрахунків з контрагентами: відповідно до П(С)БО 10 обов'язковим поділ дебіторської заборгованості на поточну та довгострокову; передбачено поділ дебіторської заборгованості на заборгованість вітчизняних та іноземних покупців; посилена увага до заборгованості в питаннях її документування та списання на позабалансові рахунки під час проведення річної інвентаризації.

Однак слід зауважити, що підприємство може самостійно обрати ознаку класифікації. Досить доречним є пропозиція окремих науковців щодо поділу дебіторської заборгованості за ступенем дотримання фінансової дисципліни на допустиму та невинуватливу. Це дасть можливість простежити порушення фінансово-господарської дисципліни, виявити неякісну роботу контрагента [3].

Таким чином, створення ефективної моделі обліку дебіторської заборгованості дасть змогу уникнути ризиків неплатоспроможності, зниження показників ліквідності за результатами отримання об'єктивної та своєчасної інформації на етапах прийняття управлінських рішень.

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 “Дебіторська заборгованість”: Наказ Міністерства Фінансів України 237 від 08.11.1999 р. Документ z0725-99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення: 16.02.2020).
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 “Фінансові інструменти”: Наказ Міністерства Фінансів України № 559 від 30.11.2001 р. Документ z1050-01. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01> (дата звернення: 16.02.2020).
3. Ценклер Н. І. Вдосконалення класифікаційних ознак дебіторської заборгованості та їх значення в підвищенні контрольно-аналітичної функції обліку. URL: <http://www.nbu.Ua/portal/statsti/9.htm>. (дата звернення: 19.02.2020).

УДК 651.1

Мазіна О. І., к.е.н., доцент (Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь)

КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА ОСНОВНА ТРАЄКТОРІЯ ЇЇ ЗМІН

Поняття концепції має широкий спектр визначень, що включають і певний спосіб розуміння або трактування тих чи інших явищ, і основну точку зору, і керівну ідею для їх системного висвітлення, а також провідний задум, систему поглядів, те чи інше розуміння дійсності. Концепцію трактують як генеральну ідею, що визначає стратегію дій у процесі здійснення реформ, проектів, планів, програм, а також як систему поглядів на процеси та явища в природі і суспільстві.

Отже, під концепцією слід розуміти визначений набір поглядів на певні явища, які дозволяють досягнути кінцевої мети у розумінні цих явищ чи процесів, при дотриманні єдиних, заздалегідь визначених засад.

Концепції фінансової звітності, як перелік основних вимог до інформації, що повинна надаватися фінансовою звітністю для досягнення її основної мети, розкриваються в спеціальному документі «Концептуальна основа фінансової звітності». Саме в цьому документі Радою з міжнародних стандартів фінансової звітності визначено основні концепції, мета, якісні характеристики, інформаційні елементи і їхнє групування та концепції капіталу і його збереження як особливий інструментарій для досягнення поставленої мети [1].

У той же час формування концептуальних засад системи фінансової звітності є динамічним процесом, у творенні якого приймають участь значна кількість зацікавлених інституцій, що представляють інтереси і бачення цього процесу з точок зору різних економік і різних груп стейкхолдерів. Загалом, будь-які зміни, що стосуються концептуальної основи або міжнародних стандартів фінансової звітності, є достатньо тривалим процесом, який включає розробку проекту, обговорення та аналіз зауважень, планування і представлення проекту для широкого обговорення, аналіз зауважень і подальше впровадження [2, с. 26].

У такому випадку, Концептуальна основа фінансової звітності є наслідком глобальної інституціональної системи і по суті, являє собою суспільний договір, яким встановлюються правила формування фінансової інформації у фінансовій звітності для забезпечення інформаційних потреб якомога більшої кількості користувачів.

Країни, які приєднуються до системи міжнародних стандартів фінансової звітності, повинні дотримуватися встановлених концептуальних засад. Якщо ми проаналізуємо національну систему бухгалтерського обліку і фінансової звітності, то можемо побачити, що практично усі концепції, визначені у документі з назвою «Концептуальна основа фінансової звітності» було використано у Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», прийнятого у 1999 році. Практично всі, але все ж таки не всі. Так у редакції Закону України № 996 з якихось причин не згадується концепція капіталу та збереження капіталу [3]. Тому, поза увагою вітчизняних науковців і практиків залишаються як фінансова, так і фізична концепції капіталу.

Оскільки на сучасному етапі у світовій спільноті надважливим питанням постає питання ресурсозбереження і ефективність управління обмеженими ресурсами, то у змінній 2018 році Концептуальній основі значний акцент зосереджується на необхідності надання інформації у звітності про те, наскільки раціонально і ефективно керівництво підприємства виконує свої зобов'язання (перед власниками) стосовно використання економічних ресурсів підприємства. Така інформація

допомагатиме не тільки оцінити діяльність керівництва по відповідальному управлінню довіреними ресурсами, але допоможе прогнозувати наскільки раціонально і ефективно керівництво буде використовувати ці ресурси в майбутніх періодах.

Основні зміни стосуються визначень як активів, так і зобов'язань, і ці зміни є суттєвими. Якщо у попередніх редакціях Концептуальних основ активом можна було вважати ресурс, по відношенню до якого існувала ймовірність отримання економічних вигод у майбутньому, то у сучасному трактуванні активом вважається існуючий економічний ресурс, при цьому, економічним ресурсом визначено «право, яке може принести економічні вигоди». Через економічний ресурс і його зміни розкриваються і елементи фінансової звітності, такі як активи, доходи, і витрати.

Прийняття визначення активу, як існуючого економічного ресурсу, та як права, що може принести економічні вигоди, посприяло виникненню і визнанню такого активу як «Право на користування майном», оцінка якого встановлюється введеним в дію у 2019 році МСФЗ 16 «Оренда». У цьому стандарті орендовані активи відображаються саме як «Право на користування майном», оцінка такого активу здійснюється на основі первісної оцінки зобов'язання з оренди, яка, у свою чергу, формується як поточна продисконтована вартість майбутніх орендних платежів [4].

У той же час, значна увага в Концептуальних основах приділена принципу обачності, який вводиться для підкріплення нейтральності інформації. Обачність полягає у прояві обережності при висловлюванні суджень в умовах невизначеності і означає, що активи і доходи не завищуються, зобов'язання і витрати не занижуються. Однак цей принцип не повинен допускати асиметрії, тобто, не повинен допускати заниження активів і доходів та завищення витрат і зобов'язань.

Отже основні тенденції змін у Концептуальній основі фінансової звітності пов'язані з необхідністю отримувати інформацію про економічні ресурси та зміну економічних ресурсів у процесі господарської діяльності та ефективність управління ними.

Визначення поняття економічного ресурсу як права, яке потенційно приносить економічні вигоди, з часом може сприяти визнанню активами нових об'єктів, які досі такими не визнавалися. А тому, принцип обачності повинен забезпечити нейтральність інформації, яка надається у фінансовій звітності, тобто не допустити асиметрії як у визнанні активів і зобов'язань так і у визнанні доходів і витрат.

1. Conceptual Framework for Financial Reporting. March 2018. URL: [file:///C:/Users/pc/Downloads/ConceptualFramework_Basis_March2018%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/pc/Downloads/ConceptualFramework_Basis_March2018%20(2).pdf) (дата звернення: 01.03.2020). **2.** Голов С. Ф., Костюченко В. М. Бухгалтерський облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами. Х. : Фактор. 2013. 1072 с. **3.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення:

01.03.2020). 4. Міжнародний стандарт фінансової звітності 16 «Оренда» URL: https://ibuhgalter.net/storage/web/source/1/ifrs16_179.pdf (дата звернення: 01.03.2020).

УДК 657

Марчук У. О., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування (ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ)

СТАН ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА ТА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТОРА У СВІТІ

Бухгалтер – це людина без якого не існувало б підприємство. Це людина, яка знає усі процеси та слабкі місця підприємства. Внутрішній аудит – це теж доволі популярна професія, особливо у фінансовій галузі. Оскільки основними завданнями внутрішнього аудитора є вирішення окремих функціональних завдань управління, розробка й перевірка систем підприємства, то внутрішній аудит є невід’ємною частиною управлінського контролю підприємства та безпосередньо може бути й незалежним – підпорядковуватись не виконавчому органу підприємства, а зовнішньому користувачу.

Порівнюючи ці дві професії, варто зазначити, що внутрішній аудит, як й багато інших процесів в економіці, знаходиться в Україні в стадії становлення, адже внутрішні аудитори мають володіти знаннями і навичками, необхідними для виконання своїх персональних обов’язків, зокрема з встановлення ознак шахрайства.

Порівнюючи світові статистичні дані (опитування 2018 року) щодо популярності даних професій маємо наступні результати:

- у 143 країнах світу – 123 професійних бухгалтерських організацій, з них у США налічується 1,53 млн осіб зайнятих у бухгалтерії та аудиті;
- у найбільш відомих фірмах світу «Великої 4»: Deloitte, PwC, Ernst&Young, KPMG – 280 000 осіб у світі внутрішніх аудиторів;
- в Україні – 450 внутрішніх аудиторів.

Робота бухгалтера та внутрішнього аудитора передбачає повний робочий день (тобто 40 годин на тиждень), але ця цифра оманлива, часто працівники даної професії мають «овертайми» – закриття фінансового календарного року та складання фінансової звітності, особливо взимку.

Є однак як позитивні, так і негативні сторони роботи в даній галузі. Найголовнішою перевагою є те, що працюючи бухгалтером чи внутрішнім аудитором, людина починає розуміти не тільки як працює «його» підприємство, але і економічні процеси в цілому, розуміючи загальну ситуацію в країні та світі.

Дослідження сучасного стану професії внутрішнього аудитора за 2018

рік:

56% – лідерів служб внутрішнього аудиту стурбовані недостатнім використанням технологій;

66% – вважають, що новатори залучають у штат фахівців, досвідчених у сфері технологій;

14% – служб внутрішнього аудиту – «новатори» – просунулися значно вперед у використанні технологій;

75% – представників організацій вважають новаторів ціннішими і кориснішими для організації.

Ключовими аспектами вирішення даних питань згідно опитування є:

85% – новаторів приділяють велику увагу технологіям у рамках своїх стратегічних планів.

56% – респондентів погоджуються з тим, що нездатність підвищити рівень використання технологій для цілей внутрішнього аудиту призведе до зменшення тієї користі, яку служби внутрішнього аудиту приносять своїм організаціям.

Серед проблемних моментів у професії бухгалтерів виділяють: юридичну незахищеність; «викривлену» автоматизація обліку; знецінення роботи податково-бухгалтерських консультантів – експертів; перевантаження роботою; не системні та часті зміни законодавства; низькі зарплати; старіння кадрів; низьку якість навчання молодих бухгалтерів; прихований ринок бухгалтерського аутсорсингу; моду на міжнародні стандарти (МСФЗ).

Для розвитку ринку бухгалтерських послуг у перспективному майбутньому необхідно створити умови для розвитку та саморегулювання: ринку аутсорсингу; професійного навчання та сертифікації бухгалтерів; розвитку ринку податково-бухгалтерського консалтингу; конкуренції зарплат роботодавцями, що зможе привабити до професії зацікавлену молодь; ефективне програмне забезпечення; блокчейн-технології; методології обліку в П(С)БО; навчання протягом усього життя.

Варто ще згадати про оплату праці та навести середньорічну заробітну зарплату бухгалтерів та аудиторів. Середня загальна заробітна плата внутрішнього аудитора становить 58430 доларів США. Бухгалтери отримали середню зарплату в 50000 доларів США у 2018 році. Найвищі 25 відсотків склали 92 910 доларів США у тому році, тоді як найнижчі 25 відсотків – 55 070 доларів США.

Крім того існує суттєві недоліки щодо стандартизації. Так, після опитування Інститутом внутрішнього аудиту (ІА – Institute of Internal Auditors) (2018 рік) щодо комплексного дослідження законів та інших нормативних вимог, що стосуються професії внутрішнього аудиту, 84% респондентів підтвердили наявність в їх країнах законів, що стосуються внутрішнього аудиту, з них 58% повідомили, що такі закони посиляються на Міжнародні стандарти ІА щодо професійної практики внутрішнього аудиту. Близько половини філій повідомили що вони певним чином залучені до

розробки місцевих законів про внутрішній аудит.

Підсумовуючи вище викладене, можна зробити висновок, що професія бухгалтера та внутрішнього аудитора не стоїть на місці, а йде в ногу з новітніми технологіями, підтвердженням цього є безліч аудиторських та бухгалтерських програм та власне диджиталізація обліку.

УДК 657:351

Мороз Ю. Ю., д.е.н., професор (Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир), **Цаль-Цалко Ю. С., д.е.н., професор** (Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир)

РОЛЬ ОБЛІКОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В ПОПЕРЕДЖЕННІ КОРУПЦІЇ

Метою корупції є зазіхання на державну і комунальну власність, рухоме і нерухоме майно, природні і фінансові ресурси суспільства. Водночас, корупційні ресурси формуються з відповідних, як правило, суспільних джерел через приватний бізнес на рівні підприємницьких структур, які задіяні у корупційних схемах в процесі здійснення господарських операцій, що відображаються в системі бухгалтерського обліку.

Суспільство сподівається побачити у професійній діяльності бухгалтерів дієвий бар'єр корупційним (антисуспільним) діям. Бухгалтер який несе соціальну відповідальність підкоряє усі професійні принципи і технічні стандарти інтересам суспільства.

Виходячи з цього, бухгалтер був і залишається основним і непримиренним борцем з корупцією. Нехтування обліковою функцією в системі управління коштує суспільству дуже дорого. Професію бухгалтера відрізняє один істотний нюанс: крім стандартів, кодексів, інструкцій і рекомендацій у працівників бухгалтерських служб є власне професійне судження, яке базується на професійній етиці – чесність, об'єктивність, професійність.

Конвенція ООН [1], яка набрала чинності для України починаючи з 2010 року розглядає у системі заходів з боротьби з корупцією наявність ефективних стандартів обліку та аудиту, а також покращення прозорості звітності, яка використовується для прийняття рішень. Зазначимо, що ці заходи розглядаються не лише у системі державних фінансів, обліку та звітності у державному секторі, але й стосовно приватного сектору. З метою запобігання корупції кожна держава повинна вжити заходів, які в межах чинного законодавства та діючих стандартів обліку і звітності унеможливлюють:

- створення неофіційної звітності;

- проведення необлікованих або неправильно зареєстрованих операцій;
- ведення обліку неіснуючих витрат;
- відображення зобов'язань об'єкт яких неправильно ідентифікований;
- використання підроблених документів;
- навмисне знищення облікової документації.

Належне використання елементів методу бухгалтерського обліку в господарській діяльності не залишає можливості для фіктивних операцій.

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (дата звернення: 15.02.2020).

УДК 657:004

Муравський В. В., д.е.н., доцент (Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль)

НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ БУХГАЛТЕРСЬКИХ МАШИН В СРСР

Науково-технічні розробки в СРСР були в авангарді світової наукової думки. Відносно успішними були й радянські виробники комп'ютерної техніки. Значного розвитку набули спеціалізовані електронно-обчислювальні машини, призначені для автоматизації обліково-аналітичних робіт. Обліковий акцент в розвитку комп'ютерної техніки є свідченням злободенності проблем автоматизації бухгалтерського обліку. Трудомісткість та специфічність обліково-аналітичних обчислювальних робіт призвела до створення комплексу «Електронних бухгалтерських машин» (надалі – ЕБМ).

Вінцем еволюції ЕБМ була ЕОМ Іскра 554 (пізніше Іскра 555), спроектована та запущена у масове виробництво у 1979 р. Найбільш широко ЕБМ Іскра 554 (555) використовувалися на промислових підприємствах, що пояснюється значним набором облікових функцій, що підлягали автоматизації з використанням радянського технічного забезпечення. ЕБМ Іскра 554 (555) досить часто застосовувалася на складах, в цехах, заводоуправліннях у ролі засобів обробки первинних документів, реєстрації облікової інформації на магнітних носіях чи перфокартах при організації первинних ланок автоматизованих робочих місць бухгалтерів. Значної організаційної оптимізації зазнала методика обліку з децентралізованою обробкою інформації. В порівнянні з централізованим виконанням облікових функцій в обчислювальних центрах підприємства, галузі чи населеного пункту, використання ЕБМ Іскра 554 (555) забезпечувало оптимізацію первинного обліку. Децентралізація усувала потребу передачі первинних

документів до обчислювальних центрів, що було причиною вилучення їх з документообігу і появи значного часового лагу між обліковими процедурами.

Значних трансформацій в методиці обліку з використанням ЕБМ Іскра 554 (555) зазначала торгівельна галузь економіки. На підприємствах роздрібної та оптової торгівлі застосування електронних бухгалтерських машин сприяло автоматизації найбільш трудомістких облікових операцій, пов'язаних з необхідністю оперування інформацією про значний асортимент матеріальних цінностей.

Впровадження в діяльність торгівельних підприємств ЕБМ Іскра 554 (555) давало змогу формувати на магнітних носіях інформації картотек постійних облікових даних про номенклатуру матеріальних цінностей. Також автоматизації підлягало формування первинних документів (рахунків-фактур, накладних, товарно-транспортних накладних, актів інвентаризації) та звітів (реєстрів, товарних звітів та інших). Важливим організаційним моментом була можливість під'єднання до ЕБМ Іскра 554 (555) контрольно-реєструючих машин з торгівельних залів, що забезпечувало облік в місцях зберігання та реалізації матеріальних цінностей.

У зв'язку з недостатньою завантаженістю усіх матеріально-відповідальних осіб магазинів функціональними обов'язками встановлення ЕБМ Іскра 554 (555) на всіх робочих місцях облікових фахівців трактувалася як недоцільне. Натомість активно імплементувалися ЕБМ Іскра 554 (555) в діяльність торгових закладів, які реалізовували товари населенню в кредит. На електронних бухгалтерських машинах готувався первинний інформаційний масив на основі документів про поручительство і кредитні зобов'язання для подальшої обробки інформації на ЕОМ управлінців. Також оптові торгівельні бази використовували ЕБМ Іскра 554 (555) для обліку переміщень матеріальних цінностей між складами та формування системи торгових націнок і знижок.

В сільському господарстві ЕБМ 554 (555) використовувалися як автоматизовані робочі місця фахівців зі статистичного обліку. На основі об'єднання електронних бухгалтерських машин в мережі окрім облікових функцій реалізовувалися статистичні обчислення. Облікова інформація адитивним методом накопичувалася за географічним принципом. Тобто, в межах географічних територій інформація з колгоспів та радгоспів передавалася в регіональні обчислювальні центри і так аж до центральних підрозділів статистичної служби.

Оптимізація комунікаційних каналів та засобів зв'язку у 80-х роках ХХ ст. потребувала масового використання ЕОМ. Відносна доступність ЕБМ Іскра 554 (555) сприяла їх популяризації при побудові радянської автоматизованої системи поштово-касових операцій «Онега». Поодинокі випадки застосування електронних бухгалтерських машин фіксувалися в транспортній сфері. Зокрема, ЕБМ Іскра 554 (555) використовувалися для автоматизації обробки первинних документів, збору і переді облікових даних

в автоматизованих системах управління автомобільним і морським транспортом. Прогноз щодо корисності електронних бухгалтерських машин для обліку та управління в підприємствах лісового господарства, будівництва, комунального господарства та інших сфер економіки не збувся. Використання ЕБМ Іскра 554 (555) було досить обмеженим у зв'язку з незначними позитивними ефектами від автоматизації обліку на підприємствах певних галузей економіки.

Отже, імплементація ЕБМ Іскра 554 (555) була доцільною на підприємствах з: значною трудомісткістю ручного обліку, автоматизацію яких забезпечували електронні бухгалтерські машини, необхідністю оперативної обробки облікових даних, доцільністю організації децентралізованого обліку та управління, потребою своєчасної передачі інформації зацікавленим користувачам.

УДК 17.03:657

Невдах С. В., старший преподаватель кафедры бухгалтерского учета, анализа и аудита (Полесский государственный университет, г. Пинск),
Тарасюк А. В., студентка 1 курса (Полесский государственный университет, г. Пинск)

ЭТИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ДОВЕРИЯ К БУХГАЛТЕРСКОМУ УЧЁТУ

На сегодняшний день, бухгалтеры любой страны выполняют не только профессиональные, но и общественно значимые функции. Причиной этого является то, что деятельность профессионального бухгалтера направлена на удовлетворение запросов правительства, кредиторов, клиентов, работодателей и общества в целом. Профессиональный подход и поведение профессиональных бухгалтеров при предоставлении ими услуг влияют на экономическое благосостояние всей страны [4; 5]. Из этого можно сделать вывод, что профессия бухгалтера общественно значима. Это возлагает на профессиональных бухгалтеров ответственность за соблюдение общественных интересов. Общество в свою очередь полагается на порядочность и объективность бухгалтеров в их профессиональной сфере, на достоверность и точность подготовленной ими информации. Исходя из этого вытекает необходимость в выполнении профессиональными бухгалтерами своей работы на высоком уровне с соблюдением этических норм.

Международной федерацией бухгалтеров был принят в 1998 году Кодекс этики профессиональных бухгалтеров [3]. Бухгалтерская этика – это определенные нормы и правила, которые должны соблюдаться

бухгалтерскими работниками в процессе выполнения их профессиональной деятельности. Регулирование этических правил профессионального поведения бухгалтеров в современном обществе необходимо [5]. По мнению С.М. Бычковой и Е.Ю. Итыгиловой «регулирование в бухгалтерской профессии не может быть эффективным, если не включает регулирование этического поведения. Этическое поведение профессионального бухгалтера и является окончательной гарантией хорошего обслуживания и высокого качества» [1].

У профессиональных бухгалтеров, работающих в различных организации, может появиться вероятность возникновения угроз, которые могут негативно повлиять на достоверность и точность информации, тем самым пошатнув доверие к бухгалтерскому учёту. Большинство потенциальных угроз можно разделить на следующие категории:

1) личная заинтересованность (примером данной угрозы может быть ситуация, когда бухгалтер, не руководствуясь в своей работе профессиональными принципами, действует в личных интересах: продвигает сделку, от которой получает личную выгоду);

2) близкое знакомство (долговременное сотрудничество с клиентом часто перерастает в дружеские связи, которые в последствие заставляют профессионала действовать в интересах друзей, а не поступать с должной тщательностью. Возникновению данной угрозы также способствуют близкие родственные связи);

3) шантаж (шантаж является одним из видов вымогательства, так же его можно рассматривать как разновидность принуждения. Угроза попытки шантажа может возникнуть в ситуации, когда профессиональному бухгалтеру пытаются помешать исполнять свои обязанности объективно. Угроза может исходить как от выше поставленных лиц, так и со стороны клиента);

4) самоконтроль (Угроза утраты самоконтроля возникает в случае необходимости переоценки предыдущего суждения о предмете услуг тем же профессиональным бухгалтером, который ранее вынес это решение);

5) заступничество (Угроза попытки заступничества может появиться в том случае, когда профессиональный бухгалтер настолько активно отстаивает какое-либо мнение, что это подвергает сомнению объективность его выводов и решений).

Влияние перечисленных угроз на доверие к бухгалтерскому учёту можно представить в виде схемы (рисунок).

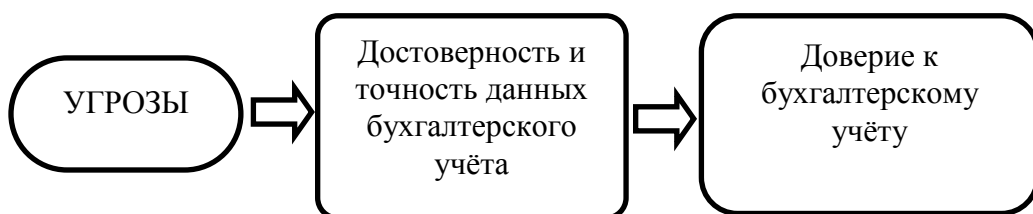

Рисунок. Схема: влияние угроз на доверие к бухгалтерскому учёту

Источник: разработано авторами на основе [2; 3]

Уменьшить влияние существующих угроз можно путём соблюдения основных этических принципов. В Кодексе этики прописаны следующие основные принципы, которые профессиональный бухгалтер обязан соблюдать при выполнении своих обязанностей: честность, объективность, профессиональная компетентность и добросовестность, конфиденциальность, профессиональность поведения [4].

Приведённые выше принципы имеют в Кодексе этики свои подпункты, которые диктуют профессиональному бухгалтеру каким образом он должен руководствоваться каждым из данных принципов. Краткая характеристика данных принципов представлена в таблице, разработанной на основе кодекса этики (таблица).

Таблица 1

Основные принципы поведения профессионального бухгалтера

Принципы	Характеристика
Честность	Отсутствие осознанной связи бухгалтера с неполной, лживой или вводящей в заблуждение информацией. Касается не только отчётности, но и рекламных объявлений.
Объективность	Отсутствие в работе предвзятости, конфликтов интересов, чрезмерной зависимости от чужого мнения.
Профессиональная компетентность и добросовестность	Бухгалтер обязан обладать необходимой профессиональной квалификацией, позволяющей ему обеспечивать качественное оказание услуг, а также должен располагать информацией о последних изменениях законодательства в области бухгалтерского учета, налогообложения и других вопросов, касающихся его деятельности.
Конфиденциальность	Информация, являющаяся конфиденциальной не может быть раскрыта, кроме случаев, когда на это имеется разрешение клиента или работодателя, или раскрытие информации обязательно по закону.
Профессиональность поведения	Обязанность соблюдения работниками, относящихся к ним законов и нормативных актов, а также обязанность избегать действий, которые дискредитируют профессию в целом.

Опираясь на совокупность всех вышеперечисленных фактов, можно сделать вывод, что этический кодекс бухгалтера обладает огромной моральной и профессиональной силой. Несоблюдение ранее упомянутых принципов этики профессионального бухгалтера может привести к утрате доверия к сфере бухгалтерского учёта. Так как престиж профессии бухгалтера резко возрос, а подход профессиональных бухгалтеров к предоставлению услуг влияет на экономическое состояние всей страны, соблюдение этического кодекса становится одной из наиболее важных целей, достижение которых приведёт к повышению доверия к сфере бухгалтерского учёта в целом. Соблюдению бухгалтерами основных этических принципов способствуют: формирование профессиональных ценностей, освоение модели поведения бухгалтера на всех уровнях его обучения, создание механизма для выявления неэтичного поведения и т.д. Для выполнения всех этих требований необходима выработка единой политики, направленной на стимулирование заинтересованности в этичном поведении.

1. Бычкова С. М., Итыгилова Е. Ю. Этика профессионального бухгалтера / под ред. проф. С. М. Бычковой. 2-е изд., перераб. и доп. М. : БИНФА, 2011. 160 с.
2. Герасимова, Л. Н. Профессиональные ценности и этика бухгалтеров и аудиторов : учебник для бакалавриата и магистратуры. Москва : Издательство Юрайт, 2014. 318 с.
3. МСФО. Кодекс этики для профессиональных бухгалтеров. URL: <https://msfo-practice.ru/325114/> (дата доступа: 15.02.2020).
4. Этика бухгалтера. URL: <http://www.grandars.ru/student/buhgalterskiy-uchet/etika-buhgaltera.html/> (дата доступа: 15.02.2020).
5. Профессиональный бухгалтер. Этика профессионального бухгалтера. URL: http://profbuh.by/for_student/msfo-moral/ (дата доступа: 15.02.2020).

УДК 657

Немкович О. Б., к.е.н. (Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», м. Рівне), **Горшар І. І., здобувач вищої освіти першого рівня** (Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», м. Рівне)

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ З ІНОЗЕМНИМИ ЗАПОЗИЧЕННЯМИ

Сьогодні у вітчизняній практиці отримання процентних і безпроцентних кредитів (позик) від нерезидентів є поширеним явищем. Це пов'язано з меншими процентними ставками за кредитами, а також з небажанням нерезидентів вкладати кошти в українські підприємства шляхом придбання корпоративних прав із-за низької захищеності як бізнесу у цілому, так і іноземних інвестицій.

Кредит, позика – валютні цінності, які надаються/одержуються у кредит (позику, уключаючи поворотну фінансову допомогу) відповідно до кредитного договору (договору позики). У свою чергу кредитний договір – це договір, який передбачає виконання резидентом, що не є банком, боргових зобов'язань перед нерезидентом-кредитором за кредитом (позикою, уключаючи поворотну фінансову допомогу), що залучений(а) цим резидентом або (якщо відбулося правонаступництво/переведення боргу) іншим резидентом (уключаючи банк-позичальник) [1].

Отримання кредиту від нерезидента сьогодні проводиться за спрощеною процедурою – шляхом повідомлення НБУ через обслуговуючий банк, адже Законом України «Про валюту та валютні операції» скасовано реєстрацію кредиту позичальником до його фактичного отримання.

Згідно з Положенням про порядок надання банками Національному банку України (НБУ) інформації щодо договорів, які передбачають виконання резидентами боргових зобов'язань перед нерезидентами-кредиторами за залученими резидентами кредитами (позиками), суб'єкт господарювання, до початку проведення валютних операцій за договором, повинен повідомити обслуговуючий банк про те, який саме рахунок він буде використовувати для обслуговування кредиту.

За подальшою процедурою обслуговуючий банк повідомляє НБУ про новий кредитний договір клієнта. НБУ, у свою чергу, створює обліковий запис в автоматизованій інформаційній системі «Кредитні договори з нерезидентами». Після цього можна проводити валютні операції за кредитним договором.

Отримати кредит (позику) від нерезидента суб'єкт господарювання може тільки в безготівковому порядку, використавши один із способів.

1. Для отримання, повернення та обслуговування кредиту (поворотної фінансової допомоги, позики) використовується поточний рахунок резидента в іноземній валюті. Нерезидент може перерахувати гроші зі свого рахунка за кордоном і з поточного рахунка в Україні. Однак для такої операції він не може використовувати свій інвестиційний рахунок.

2. Для операцій, пов'язаних із кредитом (позикою), позичальник може використовувати свій закордонний поточний рахунок. Нагадаємо, що резиденти з урахуванням обмежень, визначених Законом України «Про валюту та валютні операції» та іншими законами України, мають право відкривати рахунки в іноземних фінансових установах та здійснювати через такі рахунки валютні операції [2].

3. Використання для операцій, пов'язаних із позикою від нерезидента, гривневого рахунка нерезидента, відкритого в українському банку. Однак перерахувати проценти або повернути кредит у гривнях нерезидент зможе, тільки якщо в банку нерезидента відкритий кореспондентський рахунок у гривнях в українському банку [3].

Суб'єкт господарювання суму кредиту, яку отримує від нерезидента в іноземній валюті, обліковує за кредитом субрахунку 602 «Короткострокові кредити банків в іноземній валюті» у кореспонденції з субрахунком 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті».

Якщо суб'єкт господарювання отримує кредит від небанківської фінансової установи, то у такому випадку може застосовуватися субрахунок 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» або пропонується ввести новий субрахунок, наприклад 608 «Короткострокові кредити небанківських фінансових установ в іноземній валюті», адже Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій такого спеціального субрахунку для небанківських кредитів не визначено.

Облік витрат, пов'язаних із нарахуванням і сплатою процентів за користування кредитами банків, ведеться на субрахунок 951 «Відсотки за кредит» у кореспонденції із субрахунком 684 «Розрахунки за нарахованими відсотками». Інші витрати, пов'язані із залученням позикового капіталу, відображаються на субрахунку 952 «Інші фінансові видатки» [4, с. 96].

Заборгованість за кредитом в іноземній валюті є монетарною статтею та підлягає перерахуванню на дату господарської операції та дату балансу.

Таким чином, облік кредитів (позик), отриманих від нерезидента, здійснюється аналогічно обліку кредитів (позик), отриманих від вітчизняних позичальників. Водночас це не виключає можливості уведення до робочого плану рахунків суб'єкта господарювання спеціальних субрахунків, наприклад, призначених для обліку кредитів небанківських фінансових установ в іноземній валюті.

1. Положення про порядок надання банками Національному банку України інформації щодо договорів, які передбачають виконання резидентами боргових зобов'язань перед нерезидентами-кредиторами за залученими резидентами кредитами, позиками : Постанова Правління Національного банку України від 02 січня 2019 року № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006500-19> (дата звернення: 29.02.2020). **2.** Про валюту та валютні операції : Закон України від 21 червня 2018 року № 2473-VIII. Дата оновлення: 13.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19> (дата звернення: 29.02.2020). **3.** Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті : Постанова Правління Національного банку України від 02 січня 2019 року № 5. (дата оновлення 13.02.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005500-19> (дата звернення: 29.02.2020). **4.** Алла Демидова. Короткострокові кредити та позики від не резидента: валютне регулювання та облік. *Бібліотека Баланс*. 2020. № 4. С. 94–98.

Нікітан Н. О., к.е.н. (Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана, м. Київ)

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИДАТКАМИ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Глобальним трендом сучасності стала диджиталізація, як один із найбільш комплексних і масштабних процесів трансформації економіки та управління бюджетним процесом.

Дефініція «digital» походить від латинського «digitalis» – цифри [1], зокрема, термін диджиталізація – це запровадження або збільшення використання організаціями, в певній галузі, країні тощо цифрових і комп'ютерних технологій [2].

Впровадження високоефективних інформаційних технологій у процес виконання державного бюджету за видатками Державною казначейською службою України великою мірою дозволить підвищити результативність контролю за виконанням державних цільових програм. Диджиталізація казначейського обслуговування, в свою чергу, забезпечить вдосконалення форм та нових підходів до казначейського контролю за видатками.

Сучасна система електронного казначейства (e-treasury) повинна бути централізованою системою обробки інформації та юридично значимим внутрішнім і зовнішнім електронним документообігом; оптимізація процесу обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів через запровадження електронної форми обслуговування клієнтів з використанням надійних засобів електронного цифрового підпису [3].

Один із ключових заходів у напрямку диджиталізації казначейства – підключення розпорядників бюджетних коштів до системи дистанційного обслуговування «Клієнт Казначейства – Казначейство». За допомогою нового програмно-технічного комплексу, клієнти казначейства отримують доступ за допомогою мережі Інтернет до інформаційних ресурсів казначейства з використанням сучасних та надійних засобів захисту та електронного цифрового підпису.

Важливим напрямком інформатизації виконання видаткової частини бюджету є удосконалення автоматизованої системи АС «Казна-Видатки», що слугує програмним забезпеченням для підготовки розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів необхідних для проведення розрахункових операцій платіжних та інших планових фінансових документів на електронних носіях та імпорту електронних документів.

Впровадження програмно-технічного комплексу «Клієнт казначейства – Казначейство» за прикладом системи «Клієнт банку – банк» – можливість доступу клієнтів ДКСУ, що прискорює проходження платежів, спрощує

обслуговування розпорядників бюджетних коштів, а клієнти, відповідно, отримують можливість у режимі реального часу відстежувати стан рахунків, відкритих у територіальних органах казначейства [4]. Першим кроком на шляху реалізації цього напрямку є впровадження дистанційного обслуговування клієнтів казначейства за допомогою програмно-технічного комплексу «Клієнт Казначейства – Казначейство» [5], ним передбачено запровадження системи дистанційного обслуговування клієнтів (СДОК).

Створення такої системи суттєво модернізувало механізми розрахунково-касового обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, скоротило час проходження електронних платежів у внутрішній системі казначейства та отримання виписок з їх рахунків про здійснені операції.

В процесі запровадження диджиталізації казначейського контролю за видатками при виконанні бюджету актуалізується питання вивчення досвіду і тенденцій вдосконалення цього процесу у країнах з розвинутою ринковою економікою.

Одноєю з країн, яка активно співпрацює у галузі глобального розвитку казначейської системи є Франція, необхідно підкреслити подібність бюджетного устрою та процесу касового обслуговування бюджету в обох країнах. Співпраця з ДКСУ в напрямі вдосконалення вітчизняної казначейської системи, вивчення досвіду Франції щодо розвитку казначейської системи та запровадження ефективних інформаційних технологій має практичне значення для ДКСУ.

Один із запропонованих напрямків є вдосконалення програмних продуктів класу ERP(Enterprise Resource Planning System) – планування ресурсів підприємства–корпоративна інформаційна система (KIC), призначена для автоматизації обліку й керування[6]. Спершу такі системи застосовувались для підприємств середнього та великих розмірів, зараз використовуються для забезпечення роботи консолідованих інформаційних систем в бюджетній сфері.

Проектування, розповсюдження й впровадження ERP – продукту за рахунок продуманої технології забезпечення вимог користувачів, спрощує процедуру адаптації до умов використання та більш дешевої цінової політики.

Забезпечення впровадження ERP системи доцільно для України в частині:

- бухгалтерського обліку операцій органів місцевого самоврядування (видатки місцевих бюджетів), що забезпечується програмним забезпеченням;
- бухгалтерського обліку операцій органів, які утримуються за рахунок державного бюджету (видатки державного бюджету).

Розглядаючи вплив диджиталізації в частині механізму контролю за видатковою частиною бюджету, доцільно зауважити, що новітні впровадження дозволять уникнути паперового дублювання документів та

паперового документообігу, дозволять консолідувати дані в базах, що полегшить роботу казначейів, посилить контроль та пришвидшить обслуговування клієнтів.

В частині вчинених бюджетних правопорушень органи ДКСУ застосовують заходи впливу за на підставі рішень керівника (заступника керівника) органу Казначейства та уповноважені застосовувати заходи впливу на підставі рішень керівників інших учасників бюджетного процесу, наділених контрольними повноваженнями. Застосування заходів впливу за порушення бюджетного законодавства потребує документального підтвердження, а отже обліку цих документів, контролю за їх виконанням і оперативним використанням наявної в документах інформації. В органах ДКСУ ведеться журнальна форма реєстрації документів щодо застосування заходів впливу за порушення бюджетного законодавства, складених посадовими особами органів ДКСУ та отриманих від інших учасників бюджетного процесу.

Органи ДКСУ реєструють та застосовують заходи впливу за вчинені бюджетні правопорушення, складають та подають до Державної казначейської служби України інформацію щодо застосування заходів впливу за порушення бюджетного законодавства. З огляду на це, інформація щодо застосування заходів впливу за видами порушень потребує обробки та узагальнення за визначеними ознаками, що за чинної організації реєстрації інформації щодо застосованих заходів впливу доволі трудомісткий процес, який потребує значних витрат часу.

Це підтверджує необхідність удосконалення організації та методики процесу опрацювання інформації, автоматизації процесу щодо застосованих заходів впливу на основі інформаційної обробки та узагальнення даних.

Вкрай важливо сформулювати єдину інформаційну базу щодо вчинених бюджетних правопорушень та застосованих заходів впливу.

Складання Реєстраційно-контрольної картки, Журналу обліку реєстраційно-контрольних карток, Журналу обліку реєстраційно-контрольних карток у програмному забезпеченні для роботи з даними Microsoft Excel не потребує встановлення додаткового програмного забезпечення, а отже і витрачання коштів для удосконалення казначейського контролю за виконанням видаткової частини бюджетів. Окрім того такі форми легко адаптувати до програмних продуктів класу ERP.

Можливості зазначеного програмного забезпечення дозволяють за допомогою фільтрування даних вільно зі всієї сукупності обирати відомості, потрібні в результаті запиту. Зокрема, органи Казначейства складають та подають до Державної казначейської служби України інформацію щодо застосування заходів впливу за порушення бюджетного законодавства. Запровадження запропонованих класифікаційних ознак, структури кодування та форм реєстрації інформації значно прискорює та спрощує складання Довідок щодо основних причин відмов у прийнятті до виконання платіжних

доручень розпорядників бюджетних коштів, Довідок щодо основних причин відмов у реєстрації зобов'язань та/або фінансових зобов'язань з виконання бюджетів та іншої інформації щодо застосування заходів впливу за порушення бюджетного законодавства.

Завдяки передбаченій програмним забезпеченням функції консолідації даних уможливорюється зведення даних та їх статистична обробка. Зокрема, консолідувати дані щодо бюджетних правопорушень можливо не тільки за визначеними параметрами за однією обслуговуючою установою, а і за мережею розпорядника бюджетних коштів; а також за порушеннями, що обліковуються у територіальному органі ДКСУ.

Шаблон для консолідації даних представлений на рисунку.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
		Код різновиду порушення	Код заходу впливу X	Порядковий номер порушення XXX	Сума, грн. коп.				
2									
3									
4									
5		код розпорядника або бюджету	0	0	0	0,00			
6									
7									
8									
9									
10	25		3	3	3	3,00			
11		код розпорядника або бюджету	0	0	0	0,00			
12	23		1	1	1	1,00			
13		код розпорядника або бюджету	0	0	0	0,00			
14	19		1	1	1	1,00			

Рисунок. Ознаки консолідації даних щодо вчинених бюджетних правопорушень (запропоновано автором)

Такі розробки та впровадження дистанційної системи дозволять запобігти розпорошенню інформації по різних регістрах, підвищивши значення контролю за встановленням порушників бюджетного законодавства контрольної функції ДКСУ.

Диджиталізація контролю за виконанням видаткової частини бюджету в системі органів Казначейства з використанням інформаційних систем і технологій дає змогу виокремити пріоритети та можливі напрями реалізації загальнодержавних комп'ютерних проектів з урахуванням зарубіжного досвіду, а також основні переваги впровадження програмного продукту класу ERP. Застосування прикладної системи класу ERP, що суттєво розширить

аналітичність отриманих результатів і функціональні повноваження органів Казначейства України та сприятиме оперативності й ефективності прийняття управлінських рішень через об'єднання інформаційних даних у єдину систему.

1. Lexico powered by oxford. URL: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/digital>
2. Brennen, S. Digitalization and Digitization (2014). Retrieved from. URL: <https://culturedigitally.org/2014/09/digitalization-and-digitization> (дата звернення: 15.02.2020).
3. Концепція розвитку інформаційних технологій Державної казначейської служби України на 2015-2017 роки : лист ДКСУ від 18.02.2015 р. № 17-10/202-2929.
4. Форум державних службовців України. URL: ne-rabu.dk-one.com/t91-topic/ (дата звернення: 15.02.2020).
5. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/category/248077> (дата звернення: 15.02.2020).
6. Електронні сервіси. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%83%D1%80%D1%81%D1%96%D0%B2_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0 (дата звернення: 15.02.2020).

УДК378.31

Осадча О. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

РОЛЬ ЕНДАУМЕНТУ НА ЕТАПАХ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Історично вважають США батьківщиною ендаумент-фондів: кожен із шести найбільших університетів цієї країни має більший обсяг, ніж усі разом канадські університети. При цьому одне з найбільших пожертв Гарвардського фонду – 400 мільйонів доларів. У Канаді в університеті Торонто найбільший фонд фінансування – близько 2 мільярдів доларів. Гарвардський університет отримав 36 мільярдів доларів, за ними – 24 мільярдів Єльського університету та 25 мільярдів доларів Техаського університету [1].

Узагальнення міжнародної практики залучення коштів ендаумент-фондів дозволяє виділити такі напрями їх реалізації: фінансова допомога студентам у вигляді стипендій, знижок, відстрочка на оплату освіти; спонсорство окремих кафедр, виділення додаткових коштів та стипендій видатним дослідникам; охорона здоров'я студентів та працівників університету; спортивні заходи тощо.

Загалом результати залучення благодійних коштів провідними університетами США є досить вражаючими (табл. 1).

Таблиця 1

**Ранжування десяти найбільших університетів США за розміром
благодійних коштів [2]**

№ з/п	Університет	Розмір ендаумент-фонду (млрд \$)
1	2	3
1	Гарвардський університет	35,9
2	Техаський університет	25,4
3	Єльський університет	23,9
4	Стенфордський університет	21,5
5	Принстонський університет	21,0
6	Массачусетський технологічний інститут	12,4
7	Техаський університет A&M	11, 1
8	Північно-Західний університет	9,8
9	Мічиганський університет	9,7
10	Університет Пенсільванії	9,6

З 1 січня 2020 року відповідно Концепції реформування державного фінансування та управління закладами вищої освіти розпочато розподіл коштів за формулою, у якій кожен заклад отримує 80% свого бюджету попереднього року, а решта державних коштів буде розподілятися між університетами, залежно від наступних показників: масштабу університету; регіонального коефіцієнта; контингенту студентів [3]. Отже, ключовими питаннями сьогодні для закладів вищої освіти є пошук додаткових джерел фінансування діяльної (див. табл. 2).

Таблиця 2

Видатки зведеного бюджету України на вищу освіту

Напрямки фінансування	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
1.Зведений бюджет України**, млн грн	523125,7	679871,4	835589,8	1056759,9	1250173,6
2.Частка видатків у зведеному бюджеті України, %:					
2.1.вищої освіти	28,3	27,1	27,2	21,8	20,7
2.2.післядипломної вищої освіти.	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8
3.Профінансовані видатки на вищу освіту: п.1 х (п.2.1.+п.2.2):100, млн грн	152752,7	189684,1	233965,1	238827,7	268787,3

*узагальнено на основі [4]

**узагальнено на основі [5]

Розширення практики залучення ендаументів вітчизняними університетами в сучасних умовах їх господарської діяльності є необхідним елементом системи менеджменту таких закладів: загальний розмір ендаумент-фондів десяти найбільших університетів США *180,1 млрд дол.* (табл. 1), що приблизно у 18 разів більше від видатків зведеного бюджету України на освіту у 2018 році: видатки в сумі *268,8 млрд грн* (табл. 2) складають в перерахунку з використанням середньозваженого річного курсу долара в Україні *27 грн/дол. 9,9 млрд дол.*

Міжнародна облікова практика визначає ряд умов для формування релевантної інформації по використанню ендаумент-фонду: в момент одержання ендаументу бенефіціар (навчальний заклад) створює новий інвестиційний рахунок; інвестиційний дохід від таких фондів фіксується в кінці кожного місяця; в примітках до фінансових звітів розкривається детально цільове використання таких благодійних коштів та ін. На відміну від вітчизняної облікової практики, бенефіціари мають альтернативний вибір облікових записів грошових коштів – касовий метод або метод нарахування. Використовуючи метод нарахування, дохід визнається в момент надходження благодійних коштів, що позбавляє одержувачів коштів від необхідності коригувати записи пізніше.

Доцільно для вітчизняних закладів вищої освіти в перспективі передбачити можливість створення такі видів ендаумент-фондів, при яких дозволяється використання бенефіціарами не тільки пасивних доходів, але й основного капіталу: Фонд під спеціальний проект (створюється виключно для реалізації раніше визначеного проекту); Фонд повного використання (Capital Depletion), що передбачає поступове витрачання як пасивних доходів та ін. [6; 7].

Актуальним є внесення змін до Податкового кодексу України стосовно надання зовнішнім донорам податкових преференцій, державних пільг з метою забезпечення довгострокового використання цільового капіталу (що має місце в міжнародній практиці оподаткування благодійних коштів). Важливо активніше залучати університети до підготовки власних фахівців, котрі компетентно розпоряджатимуться коштами ендаумент – фонду, забезпечувати прозору підзвітність благодійного сектору.

Зазначені за результатами дослідження кроки – це мотивуючий фактор підвищення іміджу університету, покращення його рейтингу за показниками, визначеними Міністерством освіти і науки України.

1. Endowments Won't Solve College Affordability Problems. Sandy Baum September 10, 2019. URL: <https://www.urban.org/urban-wire/endowments-wont-solve-college-affordability-problems> (дата звернення: 08.11.2019). 2. Cash Methods Vs. Accrual Methods for Nonprofits. URL: <https://smallbusiness.chron.com/cash-methods-vs-accrual-methods-nonprofits-31769.html> (дата звернення: 20.12.2019). 3. Реформа фінансування управління закладами вищої освіти. URL:

<https://chmnu.edu.ua/kontseptsiya-reformi-upravlinnya-zakladami-vishhoyi-osviti-2020/> (дата звернення: 08.02.2020). 4. Інформаційно-статистичний бюлетень «Освіта в Україні. Базові індикатора». 2018. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/1serpkonf-informatsiyniy-byuleten.pdf> (дата звернення: 08.02.2020). 5. Зведений бюджет України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/> (дата звернення: 18.01.2020). 6. Магута О. В. Методичні підходи до формування цільового капіталу (ендаументу) вищої освіти в Україні. Ефективна економіка, 2016. № 6. URL: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna&s5050> (дата звернення: 22.12.2019). 7. Facts About College and University Endowments. URL: <https://nces.ed.gov/fastfacts/display.asp?id=73> (дата звернення: 24.12.2019).

УДК 357

Остап'юк Н. А., д.е.н., професор (Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ)

КРИЗА ЧИ ВІДРОДЖЕННЯ: СУЧАСНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ОСВІТИ

Розвиток – це вибір. Сьогодні стала реальністю матеріальність думок, свобода й сила вибору, які визначають успішність проекту, закладу, особистості. Нині саме кожен із нас повинен обрати, що чекає нас у майбутньому: спільнота високопрофесійних фахівців, що вміють думати, будувати моделі облікової системи підприємства, сприяти рентабельності проєктів і наявності коштів, або зникнення професії бухгалтера.

Власне з останнім не можу погодитися взагалі. Останні кілька років суспільство наполегливо переконують у тому, що бухгалтер – абсолютно непотрібна особистість і буде легко замінена на використання роботів. І наведене посилання – лише одне з багатьох. При цьому навіть вступні кампанії багатьох суміжних спеціальностей в останні роки будується на цій теорії «слабкості» бухгалтерської процесії. Тобто недобросовісна конкуренція і страх нині атакують освітній простір підготовки фахівців з бухгалтерського обліку. Одночасно більшість навчальних закладів рапортують про стабільні тенденції зменшення набору на спеціальність «Облік і оподаткування» (а донедавна – «Облік і аудит»).

І якщо щиро повірити у вказані тренди, то не дивно, що сьогодні легко втратити висококваліфікований професорсько-викладацький склад. Спеціалісти, які володіють майстерністю працювати з аудиторією, пояснювати складний матеріал, відпрацьовувати необхідні професійні навички, дійсно втрачають мотивацію, оскільки виборювати право залишитися на посаді в навчальному закладі потрібно, докладаючи максимум зусиль. І, як правило, останні не спрямовані на розвиток викладацьких вмінь.

Одночасно можна спостерігати іншу тенденцію: завершивши роботу в навчальних закладах, викладачі успішно реалізують себе у приватних тренінгових центрах, академіях. Кількість приватних інтернет-площадок, центрів із сертифікації та перепідготовки бухгалтерів зростає у геометричній прогресії. Причому, кожен із таких закладів постійно в пошуку професійного викладача, адже саме від лектора (тренера, тьютора) залежить бізнес-успішність проекту. У свою чергу, законодавець постійно створює можливість для пропозиції нового майстер-класу на актуальну тему з аналізу змін і їх застосування в практиці.

Таким чином, говорячи про кризу в освіті бухгалтерів, ми отримуємо нові можливості – варто лише аналізувати конкурентів. Але ні, – партнерів. Приватні навчальні заклади та центри перепідготовки бухгалтерів демонструють нам важливість вищих навчальних закладів у освітньому процесі. Вивчення тенденцій ринку інфобізнесу та тренінгів для представників бухгалтерської професії дає можливість визначити необхідні напрями дій та показники, яких потрібно досягати.

Безумовно, для розвитку за вказаним вектором професорсько-викладацькому складу вищої школи потрібно здобувати нові навички («скіли» – на сленгу нинішнього освітнього бізнесу). Вони стосуються не лише удосконалення знань з бухгалтерського обліку, оподаткування, аудиту та економічного аналізу. Представникам вищої освіти, яким варто зайняти нішу не лише підготовки, але й перепідготовки, сертифікації та в цілому безперервної освіти для бухгалтерів, необхідно довести до рівня вищої майстерності вміння:

- комунікувати в режимі «студент (здобувач вищої освіти) – споживач послуг»;
- будувати фінансово ефективні бізнес-процеси;
- розробляти прикладні інноваційні продукти з орієнтацією на особливості характеру, умов та режиму роботи, особистих потреб споживача;
- аналізувати потреби й запити споживачів освітніх послуг, виявляючи слабкі місця, де можна бути корисним;
- розуміти свою цінність та корисність, вміння лаконічно, але абсолютно точно, донести потенційному споживачу приріст, який він отримає в результаті навчання;
- думати стратегічно.

Остання умова є, фактично, первісною для розвитку, зростання і дійсно збереження вищої освіти, піднесення її на новий рівень розвитку.

Виконавши ці умови, усвідомивши та прийнявши, що змінюватися потрібно буде постійно, міксувати й розвивати облікові тренінги й способи навчання, вища школа може зберегти потужний потенціал бухгалтерів. Подальшим кроком стане виховання нової генерації облікових фахівців.

Саме така позиція вищих навчальних закладів ще поки може врятувати тенденції, коли інфо-бізнес не просто підміняє освіту, а призводить до

виховання бухгалтерської спільноти, представники якої не думають. Сьогодні вже звичним явищем є споживання масових консультацій на найпростіші питання. Причому завжди є виправдання: нормативні документи недосконалі та неузгоджені між собою. Однак особистий досвід консультування вказує на те, що питання виключно у відсутності струнких теоретичних знань. Саме вони сьогодні можуть формуватися у вищій школі й рідко формуються в інфо-бізнесі.

Слід визнати, вибір завжди за нами. Але криза, яку ми бачимо всередині навчальних закладів в частині облікової освіти, може бути вирішена. Якщо ми оберемо розвиток і визначимо місію, яка полягатиме у формуванні самостійної і високопрофесійної бухгалтерської спільноти. Як зазначив В. Рашкован, в кожній кризі є резерви росту і навіть ієрогліф слова «можливість» набагато ширший, ніж слова «небезпека».

1. Змінюйся або помри. До 2030 року зникне півсотні професій. URL: <https://glavcom.ua/publications/zminyuysya-abo-pomri-do-2030-roku-znikne-pivsotni-profesiy-natomist-zyavlyatsya-186-novih-520807.html> (дата звернення: 10.03.2020).
2. Владислав Рашкован. 8 советов бизнесу в период надвигающегося шторма. URL: <https://www.facebook.com/1295354333/posts/10221664653187694/> (дата звернення: 09.03.2020).

УДК 657.421.3

Папінко А. І., аспірант (Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль)

ОЦІНКА ВАРТОСТІ ІТ-КОМПАНІЙ В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ

Становлення інформаційного суспільства призводить до змін у суспільно-економічному устрої, які мають вплив на функціонування економічних систем різного масштабу. «Економіка не може абстрагуватися від швидкого розвитку технологій та уникнути їхнього впливу на суспільний розвиток і господарську діяльність, а тому потрібно адаптуватися до того, що виробництво переходить у малосерійний та одиничний випуск продукції. Цим пояснюється те, що принципи стандартизації відіграють другорядну роль, а проголошуються принципи різноманіття, в тому числі різноманіття інформації. В умовах постіндустріального суспільства бізнес має бути гнучким та адаптивним, задовольняти різні потреби споживачів, розвивати нові професійні навички, впроваджувати нові цінності. Технологічний детермінізм приводить до зміни ролі людської праці та пропагує перехід від механістичного до соціально-психологічного оцінювання людини як учасника економічного життя» [1, с. 53]. Упровадження технологій штучного

інтелекту (*artificial intelligence*), глибинного навчання (*deep learning*), чат-ботів (*chat bot*), нейронних мереж (*neural networks*), блокчейн (*blockchain*) та криптовалют (*cryptocurrency*) якісно змінює наше життя.

На сучасному етапі розвитку постіндустріальної економіки ІТ-бізнес є важливою складовою економіки, оскільки його діяльність забезпечує потреби різних галузей в сучасних інтелектуальних продуктах, що дозволяють істотно підвищити ефективність прийнятих рішень як юридичними, так і фізичними особами. Розвиток цього бізнесу потребує інвестування та ефективних методів оцінки. Управлінський облік повинен володіти методиками оцінки бізнесу для стабільного його розвитку, досягнення цілей та нарощування потужностей з метою підвищення прибутковості, конкурентоспроможності та ефективності з урахуванням специфіки галузі. З метою оцінки вартості ІТ-компаній та управління нею треба ідентифікувати чинники, які впливають на вартість та фінансову стійкість бізнесу, розробити методики оцінки вартості та методи управління нею в ІТ-бізнесі.

Актуальність дослідження на підприємствах ІТ-бізнесу зумовлено особливостями їх функціонування, серед яких: превалювання нематеріальних активів у всіх бізнес-процесах; використання висококваліфікованого персоналу і значні витрати на виплати працівникам; імовірнісний характер отримання замовлень, на який компанія здійснює опосередкований вплив; особливості організації бізнесу та оподаткування. З врахуванням цих особливостей в підсистемі управлінського обліку необхідно формувати інформацію про цілісну оцінку компанії та її окремих бізнес-процесів в розрізі трьох часових горизонтів (ретроспектива, реальність, перспектива) : оцінка ефективності менеджменту; рівень економічної та інформаційної безпеки; оцінка виробничого процесу, витрат та продажів; оцінка стратегій і планів; оцінка ринкових позицій (величина ринку та ринкові ніші, ріст ринку, рівень конкуренції), впізнаваність бренду, оцінка активів і пасивів; оцінка ефективності фінансових вкладень; оцінка інноваційності та ефективності НДР; імовірність ризиків, факторів впливу, показників зростання вартості бізнесу тощо.

Основними загрозами зростання росту вартості ІТ-бізнесу в Україні є такі: більшість ІТ-компаній не готові до більш швидкого зростання через недостатньо розвинені власні системи управління; під поточний клієнтський попит не завжди вдається найняти і утримати персонал необхідної кваліфікації; швидке зростання ІТ-компаній істотно знижує операційну та фінансову ефективність, роблячи бізнес низько прибутковим; ІТ аутсорсинговий ринок насичений гравцями, і серед них посилюється конкуренція між компаніями з більш низькою ціною і значними ресурсами, внутрішніми ІТ департаментами транснаціональних корпорацій, консалтинговими компаніями, що розширюють свій портфель послуг; клієнти відходять від моделі роботи з одним постачальником ІТ послуг, що ставить під загрозу зниження поточних продажів; ризик втрати клієнтів через

нездатність швидко адаптуватися до змін технологій, методологій і нових стандартів.

Розробка цілісної методики оцінки вартості ІТ-компанії з урахуванням її інтелектуальної та нематеріальної складової має теоретичний і практичний інтерес. Зазвичай оцінюють вартість компанії за даними фінансового обліку та з використанням моделей дисконтованого грошового потоку, а така оцінка часто відрізняється від ефективної вартості компанії та не враховує усіх можливих суттєвих ризиків.

З огляду на те, що «оцінка може переслідувати різні цілі: підвищення ефективності управління виробництвом; розробка бізнес-плану; реструктуризація підприємства (ліквідація, злиття, розділення та інше); визначення поточної ринкової вартості підприємства в разі його часткової або повної купівлі або продажу; при покупці акцій у акціонерів; визначенні кредитоспроможності підприємства. Вона проводиться для того, щоб придбати або продати бізнес на найбільш вигідних умовах; коли необхідно мати чітке уявлення про вартість як своїх активів, так і активів контрагентів, мати реальну і достовірну інформацію про можливі терміни окупності підприємства, про розмір річного доходу, перспективи розвитку на ринку товарів і послуг; мати компетентну інформацію про вартість підприємства; для зниження фінансового ризику при наданні кредиту. Для визначення вартості бізнесу оцінювачі застосовують такі методичні підходи до оцінки: – доходний; – порівняльний; – майновий (затратний)» [2, с. 666].

Створюючи в підсистемі управлінського обліку інформацію про всі складові вартості бізнесу, ми на її основі формуємо показники щодо інтелектуального капіталу та нематеріальних активів, а оцінювання доцільно проводити за трьома етапами: ідентифікація усіх факторів вартості, в т.ч. інтелектуального капіталу; оцінка ризиків та ефективності попередження їх впливу; розрахунок прибутковості бізнесу та ефективності бізнес-процесів.

На завершальному етапі проводиться оцінка реальної вартості компанії з використанням матричного аналізу, інформації з управлінської та фінансової звітності, звітів експертів. Контрольними точками оцінки вартості з позицій управління є собівартість та рентабельність проектів (здійснені витрати), оцінка ризиків і втрат, аналіз фінансових показників, структура та величина накладних витрат. Від достатності та якості інформації, отримуваної системою менеджменту залежить ефективність управлінських рішень зокрема та ефективність роботи підприємства в цілому. З цією метою облікова система повинна створювати інформацію про два види ресурсів: зовнішні та внутрішні [3, С. 306].

Таким чином, оцінка вартості бізнесу ІТ-компаній є важливою складовою вартісно-орієнтованого управління, що вимагає від облікової системи створення релевантної інформації про діяльність з врахуванням специфіки галузі. Такий складний і комплексний показник як вартість бізнесу не може бути достовірно визначений на основі виключно фінансової

інформації, а тому в системі управлінського обліку треба формувати інформацію про внутрішнє і зовнішнє середовище функціонування бізнесу, фактори, що впливають на нього, ризики та перспективи розвитку.

1. Семанюк В. З. Інформаційна теорія обліку в постіндустріальному суспільстві : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 392 с.
2. Коваль І. Ф. Оцінка вартості компаній: методичні підходи та застосування. *Молодий вчений*. 2017. № 4 (44). С. 665–668.
3. Семанюк В. З. Інформаційні ресурси як інструмент підвищення ефективності бізнесу. *Інноваційна економіка* : всеукраїнський науково-виробничий журнал. 2012. № 10(36). С. 304–307.

УДК 657

Пилипів Н. І., д.е.н., професор, завідувач кафедри теоретичної і прикладної економіки, **П'ятничук І. Д.**, к.е.н., доцент кафедри управління та бізнес-адміністрування (ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ)

НЕОБХІДНІСТЬ ПОБУДОВИ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

Організації в усьому світі та їхні зацікавлені сторони все більше усвідомлюють необхідність отримання переваг від соціально відповідальної поведінки. Метою соціальної відповідальності є сприяння сталому розвитку [1, с. 4]. Загалом сталий розвиток розглядають у межах окремої країни, регіону чи підприємства у розрізі трьох складових: економічної, соціальної та екологічної [2, с.148].

Вважаємо за необхідне підкреслити, що наукова та практична діяльність потребує визначення вимірювальних індикаторів, тобто показників, які б давали змогу оцінити стан і динаміку змін окреслених складових сталого розвитку. Для використання таких індикаторів необхідно формувати відповідну інформацію, яка залежить від побудови належним чином обліково-інформаційного забезпечення соціальної відповідальності бізнесу.

Традиційно вищеназвана система будь якого підприємства представлена бухгалтерським обліком, у структуру якого входять фінансовий та управлінський облік, основною метою яких є формування інформації для користувачів про факти господарської діяльності підприємства, яка розкриває зміст економічної складової сталого розвитку підприємства у формі фінансової та управлінської звітності. Однак, для розкриття всіх сфер сталого розвитку підприємства необхідна така облікова система, яка б відображала також інформацію про соціальну та екологічну складові сталого розвитку підприємства для прийняття рішень з метою забезпечення успішного досягнення стратегії сталого розвитку підприємства.

Вчені-економісти все частіше виділяють поняття соціального, екологічного обліку, результатом ведення якого є формування Звітності зі сталого розвитку. Тобто розвиваючись разом із соціальним прогресом, бухгалтерський облік відіграє важливу роль, яку не слід недооцінювати. Подібно до інших дисциплін, бухгалтерський облік повинен поєднуватися з іншими та розвиватися в напрямку становлення міждисциплінарної науки для задоволення потреб суспільного розвитку [3].

Доцільно відзначити, що вирішення соціальних та екологічних питань підприємством лежить у площині концепції соціальної відповідальності, яка згідно з Стандартом соціальної відповідальності ISO 26000 являє собою відповідальність організації за вплив її рішень та діяльності на суспільство та навколишнє середовище через прозору та етичну поведінку, що сприяє сталому розвитку, враховуючи здоров'я та добробут суспільства; враховує очікування зацікавлених сторін та відповідає діючому законодавству; узгоджується з міжнародними нормами поведінки та інтегрована в діяльність організації [4].

У результаті проведеного емпіричного дослідження встановлено необхідність побудови нової системи обліково-інформаційного забезпечення соціальної відповідальності бізнесу на рівні підприємства, яка би відображала інформацію про соціальну та екологічну сферу сталого розвитку підприємства. Така система має базуватися на методичних прийомах традиційного бухгалтерського обліку та бути зорієнтована на формування інформації про соціальну відповідальність ділового партнерства через розкриття її у Звіті про соціальну відповідальність підприємства [5, с. 5].

Слід також звернути увагу на те, що згідно Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» виокремлено звіт про управління, який є документом, що містить фінансову та нефінансову інформацію, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності [6]. Водночас соціально відповідальний бізнес і до прийняття змін до Закону України [6] розкривав інформацію про нефінансову складову діяльності у форматі Звіту про прогрес реалізації принципів Глобального договору (Communication on Progress), Звіту зі сталого розвитку, підготовленого за вимогами системи Глобальної ініціативи зі звітності (Global Reporting Initiative), Звіту за стандартом AA1000 чи Звіту розробленого суб'єктом його подання [7, с. 181-182].

З урахуванням вищенаведеного обґрунтовано авторське бачення формування фінансової та управлінської звітності, а також звітності про соціальну відповідальність підприємства. Вважаємо, що саме така звітність сприятиме у повній мірі відображенню всіх трьох складових сталого розвитку (економічної, соціальної та екологічної) та виступатиме фундаментальною основою для формування Звіту про управління, який нещодавно введений у нормативно-правових документах.

У результаті дослідження практичної діяльності облікової служби

встановлено, що організація обліково-інформаційного забезпечення соціальної відповідальності системи ділового партнерства підприємства передбачає наступні складові: розробку внутрішніх регламентів щодо регулювання питання обліку соціальної відповідальності та відповідної звітності; виокремлення об'єктів обліку соціальної відповідальності; розробку робочого плану рахунків; організацію документообігу; формування системи управлінської звітності; вибір програмного забезпечення для ведення обліку соціальної відповідальності та ін.

В дослідженні [8], присвяченому цій проблемі, обґрунтовано важливість визначення вимірювальних індикаторів, тобто показників, які б давали змогу оцінити стан і динаміку змін економічної, екологічної й соціальної складової сталого розвитку. Встановлено взаємозв'язок концепції сталого розвитку із обліковою системою підприємства, яка є основою для розрахунку запропонованих індикаторів. Доведено, що така система має базуватися на методичних прийомах традиційного бухгалтерського обліку та бути зорієнтована на формування інформації про соціальну відповідальність ділового партнерства через розкриття її у Звіті про соціальну відповідальність підприємства [8, с. 201].

Отже, для адекватної оцінки соціальної відповідальності бізнесу потрібна побудова якісного обліково-інформаційного забезпечення, що сприятиме правильній організації облікових, аналітичних та контрольних процедур. Отримані результати дослідження виступають підґрунтям для розроблення сучасних методик з питань обліково-інформаційного забезпечення соціальної відповідальності бізнесу у системі ділового партнерства, що є перспективами подальших досліджень.

1. Discovering ISO 26000 / International Organization for Standardization. Available at: https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/archive/pdf/en/discovering_iso_26000.pdf.
2. Пилипів Н. І., Мотиль В. М. Організація управлінського обліку у формуванні інформаційної бази забезпечення розвитку будівельних підприємств. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2017. Т. 1. Вип. 13. С. 146–156.
3. Conceptual Framework of Social Responsibility Accounting / International Organization for Standardization. Available at: http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/148288/6/06_chapter%201.pdf.
4. ISO 26000 – Social responsibility / International Organization for Standardization. Available at: <http://www.iso.org/iso/catalogue>.
5. ISO 26000 and the International Integrated Reporting Framework briefing summary / International Organization for Standardization. Available at: <https://www.iso.org>.
6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996–XIV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 15.02.2020).
7. Максимів Ю. В. Проблеми розкриття інформації у звітності суб'єктів господарювання у контексті сталого розвитку. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Сер. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку* : зб. наук. праць. 2015. № 835. С. 179–184.
8. Пилипів Н. І., Максимів Ю. В., П'ятничук І. Д. Концептуальний підхід до

побудови обліково-інформаційного забезпечення соціальної відповідальності підприємства через призму системи ділового партнерства. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики* : збірник. 2018. № 4 (27). С. 201–211.

УДК 657

Позняковська Н. М., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ: ВПЛИВ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сьогодні сучасні технології настільки стрімко змінюють світ, не залишаючи нам шансів на тривалі роздуми та зупинки у розвитку різних напрямів людської діяльності, і бухгалтерського обліку зокрема. Дослідження та точки зору вчених і практиків щодо впливу технологічного розвитку на місце і роль бухгалтерського обліку не є однозначними. Не зважаючи на посилення значення облікової інформації, що відбулося за останні роки, існує тенденція розглядати технології як загрозу бухгалтерській професії, яка може стати зайвою у час повної автоматизації документообороту. М. Маклюен та К. Фіоре у «Війна і світ у глобальному селі» пояснюють занепокоєння від технологій: «Всі соціальні зміни суть наслідок впровадження нових технологій та проникнення в наше чутливе, сенсорне життя. Ці зміни радикально впливають на образ світу, який ми створюємо і плекаємо, а тому будь-яка технічна інновація викликає у нас стурбованість...» [1; 2].

Відстоюємо позицію, що сучасні технології перш за все є викликами; не загрозами, а новими можливостями і для бухгалтерів і для користувачів бухгалтерської інформації. Яскравим прикладом такої точки зору є організація у 2018 році Світового конгресу бухгалтерів (WCOA) в Сідней із використанням мобільного додатку з усіма доповідями, презентаціями та дискусією учасників в online режимі. Основні сесії Конгресу були присвячені темам від професійної етики і застосування штучного інтелекту, до таких ключів до майбутнього успіху, як креативності, творчості та комунікаціях [3]. Соціальна значимість питань, що були підняті на Світовому бухгалтерському конгресі, привернула увагу не лише бухгалтерів. Спікерами конгресу виступили відомі економісти, соціологи, психологи, IT-фахівці, представники медіа індустрії та організатори арт-подій, які презентували учасникам свої погляди на зміни економічного світу, без розуміння яких, вочевидь, неможливо уявити майбутнє бухгалтерської професії.

Особливо гостро пролунала тема екології та екологічних ризиків, що свідчить про зростання в сучасних ефективних системах управління ролі нефінансової інформації, та даних про екологічну небезпеку бізнесу зокрема.

Питання економічної кризи та її впливу на сьогоднішнє і наше завтра потребують від бухгалтерів надання у фінансовій звітності достовірної і повної інформації. Засудження професійної спільноти викликають випадки маніпулювання даними, що містить фінансова звітність загального призначення. З іншого боку, науковці і практики висловлюють критичні погляди на класичну модель звітності, яка нині не відповідає сучасним вимогам, адже відбулися значні зміни в способах ведення та цінностях бізнесу, а також у самому його середовищі.

Після великих фінансових і корпоративних скандалів та різкого падіння суспільної довіри до професійних організацій бухгалтерів і аудиторів надзвичайно актуальною у світі стала проблема професійної етики. Для відновлення довіри до професії виникла нагальна потреба налагодження продуктивного діалогу між професійними організаціями, бізнесом і громадськістю [4; 5].

Останнім часом в професійних колах, і на конгресі також, обговорюються питання довіри до цифрової економіки. Адже зниження довіри до фінансової інформації викликано не лише гучними справами та оманом користувачів, а й змінами у сприйнятті інформації, що пов'язано з розвитком технологій та доступом до великого масиву даних. Відповіддю на зміни може стати практика формування так званої персоналізованої звітності, яка надається компанією для обмеженого кола контрагентів. Дана звітність буде зорієнтована на інформаційні запити певної групи стейкхолдерів. На Світовому бухгалтерському конгресі пролунала думка, що практика забезпечення користувачів персоналізованою звітністю [6], як і використання пошукових алгоритмів в залежності від запитів користувачів такої звітності, стануть інструментами формування нової економіки – економіки довіри [7].

Водночас, при розгляді питань майбутнього бухгалтерської професії не слід не зважати на ризики, пов'язані із існуванням загроз безпеки інформації внаслідок розвитку інформаційного суспільства, зростання обсягів інформації, що обробляється в інформаційних і телекомунікаційних системах, збільшення кількості активних користувачів глобальної мережі Інтернет, мобільного зв'язку, платіжних систем тощо.

Серед практиків і науковців точаться дискусії про можливі наслідки комп'ютеризації для ринку праці. До обговорення майбутнього бухгалтерів долучились спеціалісти у галузі штучного інтелекту (AI). І хоча використання AI у сфері фінансів та обліку поки знаходиться на початковій стадії, фахівці високо оцінили здатності AI в правовому забезпеченні компаній, практиці «смарт-контрактів». Великий потенціал використання AI пророкують у сферах податкового контролю, боротьби з фінансовою безпекою. Застосування AI у процесах інвентаризації стало звичайним для міжнародних компаній (напр., робота безпілотних літальних апаратів в компанії KPMG для інвентаризації біологічних активів в Австралії) [8].

Отже, запровадження нових технологій, як подальша автоматизація, цифровізація, AI, ін., не є загрозою, а об'єктивним майбутнім професії бухгалтера. Використання таких технологій звільнить бухгалтера від великого масиву рутинної роботи. Час і зусилля бухгалтера повинні бути спрямовані (перерозподілені) на виконання ним нестандартних задач, інтерпретації даних, управління інформаційними потоками компанії, прийняття професійних суджень та консультативної підтримки управлінських рішень.

В умовах зміни ключових завдань та функцій, що покладаються на бухгалтера, потребує трансформації система освіти, зокрема вищої. Орієнтація при підготовці фахівця не лише на отримання знань з бухгалтерського обліку, оподаткування, контролю та аудиту. Сучасний світ потребує спеціаліста, який в змозі працювати і відповідно реагувати за умов зростання інформаційного середовища, ускладнення ринку як наслідок глобалізації, збільшення кількості нормативних правових актів, часто із суперечностями та неузгодженостями.

За цих умов набувають першочергового значення навички креативності, швидкості реагування на зміни, емоційного інтелекту, інші, набуття яких і повинні враховувати сучасні освітньо-професійні програми підготовки фахівців. Отже, майбутнє бухгалтерського обліку залежить від того, чи будуть адекватні відповіді у освітян, науковців і практиків на виклики сучасності, і до професії бухгалтера зокрема.

1. М. Маклюэн. Война и мир в глобальной деревне. Маршалл Маклюэн, Квентин Фиоре / пер. с англ. И. Летберга. М. : АСТ: Астрель, 2012.
2. Приходькіна Н. О. Основні положення концепції Герберта Маршалла Маклюэна в контексті виникнення феномена медіаосвіти. *Вісник. Сер. Педагогічні науки*. 2017. № 142. С. 145–150.
3. World Congress of Accountants. 2018. URL: <https://www.cpaaustralia.com.au/world-congress-of-accountants-2018> (дата звернення: 01.03.2020).
4. The Future of Accounting. World Congress of Accountants. 2018. URL: <https://www.cpaaustralia.com.au/-/media/corporate/allfiles/document/training/wcoa-ebook.pdf?la=en&rev=cb12a7e0845b44aaac25ad1076501f86> (дата звернення: 01.03.2020).
5. World Congress of Accountants. 2018. URL: <https://www.charteredaccountantsanz.com/learning-and-events/conferences-and-events/world-congress-of-accountants> (дата звернення: 01.03.2020).
6. Кацина Ж. Е. Персонализованный корпоративная отчетность: принципы и перспективы развития. *Международный бухгалтерский учет*. 2019. № 3.
7. Diekhoner, Philipp Kristian The Trust Economy: Building strong networks and realizing. – Singapore : Marshall Cavendish Business, 2017.
8. Ханна А. Фактор цифровизации: искусственный интеллект, автоматизация и возможности – прыжок в 21 век. URL: <https://www.cpaaustralia.com.au/-/media/corporate/allfiles/document/training/wcoa-ebook.pdf?la=en&rev=cb12a7e0845b44aaac25ad1076501f86> (дата звернення: 01.03.2020).

Позняковська Н. М., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Браценюк М. С., здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ: НА ШЛЯХУ ДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Структурні зміни в економіці України, що тривають з 90-х років, перебудова у зв'язку переорієнтацією вітчизняних підприємств на інші ринки, крім російських, як було до 2014 року, підвищують актуальність фінансової інформації, об'єктивність і достовірність даних, що містить фінансова та інша звітність суб'єктів господарювання. Враховуючи сучасний статус України як асоційованого члена ЄС, триває вирішення питання узгодження національного законодавства у сфері обліку з вимогами ЄС, зокрема, приведення його у відповідність до Директиви 2013/34/ЄС [1] Європейського Парламенту, яка встановлює нові як для нашої держави умови складання, подання та оприлюднення фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності, а також новий порядок визнання та оцінки певних видів активів та зобов'язань, доходів та витрат.

Переважає більшість українських компаній в секторі підприємництва – це малі та середні підприємства (МСП), подібно до більшості країн по всьому світі. У 2017 році підприємства з кількістю найманих працівників менше 250 осіб становили понад 99% всіх підприємств в економіці підприємництва, на їх долю припадало 61% загальної зайнятості в підприємстві, 54% загального обсягу реалізованої продукції та 47% створеної у підприємстві доданої вартості [2]. У 2018 році 89% усіх підприємств працюють у секторі послуг, і на них припадає майже 45% зайнятості, а також вони генерують 56% доданої вартості. Аналіз даних по областях України свідчить, що найбільша частка малих підприємств зосереджена в Дніпропетровській (11%), Закарпатській (9%), Київській (8%), Одеській областях (10%). Найменша кількість – у Чернігівській області, лише 1%. У Рівненській області малі підприємства складають 2% від загальної кількості по областях [2].

Класифікація підприємств, яка використовується задля бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, містить мікропідприємства, малі, середні та великі. Новою редакцією Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [3] змінено критерії віднесення суб'єктів господарювання. Ними стали балансова вартість активів та чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Нова класифікація підприємств приведена до норм Директиви ЄС 34/2013/ЄС, наведена в табл. 1.

Таблиця 1

**Класифікація підприємств відповідно до Закону України
«Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»**

№	Показник	Види підприємств			
		Мікропідприємство	Мале	Середнє	Велике
1.	Балансова вартість активів	до 350 тис. євро	до 4 млн євро	до 20 млн євро	понад 20 млн євро
2.	Чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг)	до 700 тис. євро	до 8 млн євро	до 40 млн євро	понад 40 млн євро
3.	Середня кількість працівників	до 10 осіб	до 50 осіб	до 250 осіб	понад 250 осіб

У 2018 році найбільшу частину вітчизняних підприємств становлять мікропідприємства – 82,27%. Частка малих підприємств – 13,9%, що є суттєвою. Найменша частка великих підприємств, лише 0,13%, а середніх – 13,09% [2].

Загальні вимоги до фінансової звітності всіх суб'єктів господарювання містить Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3], для підприємств, організацій, установ, крім бюджетних і банків, – у НПСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [4]. За Законом, на основі даних бухгалтерського обліку всі підприємства повинні складати фінансову звітність, повний комплект якої включає п'ять форм. Проте відповідно до п. 2 розд. II НП(С)БО 1 мікропідприємства та малі підприємства можуть самостійно визначати доцільність складання спрощеної фінансової звітності за відповідним НП(С)БО 25[5]. Отже, в Україні підприємство самостійно вирішує, яку звітність подавати: скорочену за НП(С)БО 25 чи повну фінансову звітність (п. 1 розд. II НП(С)БО 1).

За Міжнародними стандартами фінансової звітності для малих і середніх підприємств (МСФЗ для МСП) [6] повний комплект фінансових звітів підприємства включає: звіт про фінансовий стан, єдиний звіт про сукупний дохід або окремий звіт про прибутки та збитки, звіт про зміни у власному капіталі, звіт про рух грошових коштів, примітки, що містять стисле викладення значної облікової політики та іншу пояснювальну інформацію.

Отже, практика складання малими підприємствами фінансової звітності за національними, Міжнародними стандартами та Директивою ЄС відрізняється (табл. 2). В Україні малі підприємства подають фінансову звітність у спрощеному комплекті за НП(С)БО 25 або у повному за НП(С)БО 1, а для підприємств, які становлять суспільний інтерес, обов'язковим є

складання звітності за МСФЗ (загального призначення, а не лише для малого і середнього бізнесу).

Вважаємо, що малим підприємствам доречно складати повну фінансову звітність, як рекомендують МСФЗ для МСП, замість спрощених форм, користувачі яких не мають змогу отримати повну і достовірну інформацію про фінансовий стан і результати фінансової діяльності, що впливає на якість прийняття ними ефективних управлінських рішень.

Таблиця 2

Порівняння фінансової звітності малих підприємств України та країн ЄС

№	Критерії порівняння	НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [5]	Директива 2013/34/ЄС* [1]	Закон «Про бухгалтерський облік» в Польщі* [6]
1.	<i>Сфера застосування</i>	Встановлена форма, зміст та заповнення фінансової звітності малих підприємств	Визначення категорій підприємств для складання фінансової та консолідованої звітності	Правила ведення обліку, складання звітності, оприлюднення, аудит та надання бухгалтерських послуг
2.	<i>Фінансова звітність</i>	1) фінансовий звіт малого підприємства: ф. № 1-м «Баланс»; ф. № 2-м «Звіт про фінансові результати»; 2) фінансова звітність мікропідприємства: ф. № 1-мс «Баланс», ф. № 2-мс «Звіт про фінансові результати»	Баланс (скорочена форма); Звіт про прибутки та збитки (скорочена форма); Примітки (склад обмежено)	Баланс; Звіт про прибутки та збитки (за умови розкриття інформації у вступній частині до фінансової звітності, примітки не складаються

*для мікро та малих підприємств

1. Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC/. URL:<http://eur-lex.europa.eu/> (дата звернення: 01.03.2020). 2. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.03.2020). 3. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень : Закон України від 05.10.2017 року № 2164-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19> (дата звернення: 01.03.2020). 4. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 7.02.2013 р. № 73. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 01.03.2020). 5. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» : наказ в редакції Наказу Міністерства фінансів

№ 226 від 31.05.2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00> (дата звернення: 01.03.2020). 6. Ковова І. С. Порівняльна характеристика системи звітності Польщі та України у секторі МСП в рамках імплементації угоди України з Євросоюзом. *Научные труды Sworld Иванова Научный мир*. Том 7. Вип. 45 12/2016. С. 80–87 (дата звернення 01.03.2020).

УДК 657

Росва О. С., здобувач вищої освіти третього рівня (Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ АУДИТУ ЗАПАСІВ ЯК ОКРЕМОГО ЗАВДАННЯ

Міжнародні стандарти аудиту (МСА) серій 100-700 застосовуються до аудиту фінансової звітності та мають бути в разі необхідності належним чином адаптовані для проведення аудитів іншої історичної фінансової інформації [1]. МСА 805 «Особливі положення щодо аудитів окремих фінансових звітів та окремих елементів, рахунків або статей фінансового звіту» (далі – МСА 805) розглядає особливі положення використання вищезазначених МСА під час аудиту окремого фінансового звіту або окремого елемента, рахунку або статті фінансового звіту. Необхідно враховувати можливість існування двох варіантів виконання завдань з аудиту запасів, які аналізуються в МСА 805 «Особливі положення щодо аудитів окремих фінансових звітів та окремих елементів, рахунків або статей фінансового звіту» (далі – МСА 805). Перший варіант полягає в тому, що аудитор виконує аудит повного комплексу фінансової звітності і додатково – аудит запасів як окремого елемента, статті або рахунку. Другий варіант передбачає виконання аудиту запасів як окремого завдання і не залучення аудитора до аудиту повного комплексу фінансової звітності.

З одного боку, виділення одного об'єкту має спростити роботу аудитора, оскільки можна сконцентруватися лише на вузькому колі операцій, процесів тощо. Але з іншого, орієнтація Міжнародних стандартів аудиту на регламентування питань, пов'язаних з проведенням завдань з аудиту всього пакету фінансових звітів, викликає проблеми при їх практичному застосуванні в процесі виконання завдань з аудиту запасів як окремої статті, рахунку, елемента фінансового звіту.

Незважаючи на розробку значної кількості методик аудиту запасів, вони потребують удосконалення з метою приведення їх у повну відповідність із вимогами МСА саме в частині організаційних положень. Водночас серед МСА існує лише один стандарт, який містить загальні вимоги до виконання завдань з аудиту окремого фінансового звіту, окремих елементів, статей та рахунків, і які в основному зводяться до рекомендації адаптації за потреб

положень інших МСА.

Ціллю аудиторів під час застосування Міжнародних стандартів аудиту під час аудиту запасів як окремого рахунку, статті, елементу фінансового звіту є належний розгляд особливих положень щодо: прийняття завдання; планування та проведення цього завдання; формування думки та складання звіту щодо окремого фінансового звіту або окремого елемента, рахунку або статті фінансового звіту. В МСА 805 особливі положення щодо прийняття такого завдання обмежені такими питаннями: умови застосування МСА; прийнятність концептуальної основи фінансової звітності; форма звітів; форма думки.

При плануванні та проведенні аудиту окремого фінансового звіту або окремого елемента фінансового звіту аудитор має адаптувати усі МСА, доречні для проведення аудиту, як того потребують обставини завдання, враховуючи те, що МСА вимагають від аудитора планування та проведення аудиту фінансового звіту або елемента з метою отримання прийнятних аудиторських доказів у достатньому обсязі, на яких ґрунтується думка щодо фінансового звіту або елемента.

Зазначено, що доречність кожного МСА потребує уважного розгляду, адже навіть, коли тільки окремих елемент фінансового звіту є предметом аудиту, такі МСА, як МСА 240 «Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства, при аудиті фінансової звітності», МСА 550 «Пов'язані сторони» та МСА 570 «Безперервність діяльності», можуть бути доречними. Причина цього полягає в тому, що елемент може бути викривлений у результаті шахрайства, впливу операцій із пов'язаними сторонами або в разі неправильного застосування принципу безперервності діяльності як основи для бухгалтерського обліку згідно з концептуальною основою фінансового звітування.

Багато окремих елементів фінансової звітності, включаючи відповідні розкриття інформації, є взаємопов'язаними і це безпосередньо стосується і запасів. Відповідно під час проведення аудиту запасів аудитор не може розглядати фінансовий звіт та цей елемент окремо. Отже, аудитору може бути потрібно виконати процедури щодо взаємопов'язаних статей, щоб досягнути цілі аудиту.

Організаційні етапи та методика виконання завдань з аудиту запасів мають включати всі специфічні етапи, які вимагаються в процесі проведення аудиту всієї фінансової звітності, зокрема, розгляд шахрайства, законодавчих та нормативних актів, отримання письмових запевнень, виконання досліджень пов'язаних осіб, облікових оцінок, подальших подій, іншої інформації, питань, пов'язаних з безперервністю діяльності тощо.

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, частина 1, видання 2016-2017 року. URL: https://www.apu.net.ua/attachments/article/1151/2017_%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C1.pdf (дата звернення: 24.02.2020).

Садовська І. Б., д.е.н., професор (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк), **Бабіч І. І., к.е.н., доцент** (Луцький національний технічний університет, м. Луцьк), **Нагірська К. Є., к.е.н., доцент** (Луцький національний технічний університет, м. Луцьк)

РОЗВИТОК ПАРАДИГМИ ПРОФЕСІЙНОГО СУДЖЕННЯ БУХГАЛТЕРА В ЕПОХУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Спрямування світової економічної спільноти до сталого розвитку відбивається на зміні траєкторії розвитку облікових парадигм загалом, і парадигми професійного судження бухгалтера, зокрема. Як відомо, парадигма формується при наявності певного кола науковців, які поділяють між собою єдині підходи і твердження наукової теорії.

Провідний вчений С.Ф. Легенчук розглядає парадигму бухгалтерського обліку як метатеоретичну конструкцію символічних узагальнень, що формують формальний апарат та мову бухгалтерського обліку як науки [1, с. 55]. Звісно, що парадигма визначає фундаментальні методологічні принципи бухгалтерських цінностей для становлення норм побудови бухгалтерського наукового знання. Водночас, Я.В. Соколов підкреслює, що найближче завдання бухгалтерів полягає в інтеграції поглядів і напрямів, у створенні загальної (чистої) теорії бухгалтерського обліку – науки, якій належить майбутнє. Ця інтегрована наука стане за предметом більш фундаментальною, аніж право і політична економія, загальні закони і взаємозв'язки яких вона повинна вивчати [2].

Розвиток і взаємодія різних облікових парадигм в епоху соціалізації економіки характеризується комплексним підходом до появи нових теоретичних положень і професійних суджень, які формують фундаментальні напрямки еволюції облікової науки. Розуміння змісту основних облікових парадигм і оцінка їх ролі в розвитку сучасної облікової практики дозволяє сформувати власний підхід та окреслити межі теоретичного базису професійного судження бухгалтера як ключового стереотипу інноваційного мислення. Це створить можливість істотно розсунути рамки наукових поглядів облікової спільноти вчених і посилити професійні компетенції практиків в сфері бухгалтерського обліку.

Нова парадигма професійного судження бухгалтера дозволяє виділити те загальне і найголовніше, що лежить в основі методології реально працюючої наукової теорії і практики, але в новому форматі соціально-економічних відносин, які базуються на принципах сталого розвитку. Таким чином, парадигма, як сукупність загальних переконань, які поділяють професіонали, є рушійною у розвитку наукових теорій.

Зміна парадигми теорій обліку приводить до перегляду парадигми професійного судження бухгалтера. Доцільно виокремити, як першочерговий, філософський підхід, який полягає у формуванні у сучасного бухгалтера інноваційну культуру мислення, вміння абстрагуватися від випадкового, несуттєвого і тимчасового та синтезувати різномірні інституційні впливи на розвиток різномірних систем (економічної, екологічної та соціальної) в конструктивні тенденції і закономірності. Філософський підхід базується на діалектичних методах дослідження в розрізі історичних періодів і характеризується певною закономірністю існування парадигм в їх залежності від економічних явищ, тому є безпрограшним при будь-якому порівнянні з іншими.

Нова парадигма професійного судження бухгалтера виникла не стихійно, а об'єктивно. Облік у всі епохи розвитку суспільних відносин слугував цілям управління. Проте, об'єкт управління на сьогодні є складним поєднанням водночас соціальних, екологічних і економічних явищ. Також управлінські процеси все більше стають політизованими, що характеризується збільшенням питомої ваги політичних трансакцій. Чисті цифри, які представлені у фінансових звітах, складених за принципами міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, є мовчазними свідками, які зможуть стати інформаційним джерелом для прийняття рішень тільки з допомогою ранжування під кутом зору професійного судження бухгалтера. Світова економіка змінює правила гри, і, відповідно, формування інформації для «глобального гравця». Фізіократична доктрина націлена на формування гармонійної, тобто, упорядкованої за соціальними правилами економіки. З цього приводу слід привести висловлення Ф. Кене, суть якого полягає в тому, важливим є те, що не «...природному порядку слід узгоджуватись з людською поведінкою, а її думкам та економічним діям потрібно узгоджуватись з природним порядком» [3, с. 866]. Цей вислів, проголошений кілька століть тому, стає все актуальнішим у наш час і надихає на нові пошуки істини.

Таким чином, формування нової парадигми професійного судження бухгалтера відбувається через кристалізацію облікової культури, формування інноваційного мислення в аспекті переважання пріоритетності соціальної складової суспільного розвитку.

1. Легенчук С. Ф. Розвиток теорії і методології бухгалтерського обліку в умовах постіндустріальної економіки. *Наукова доповідь за дисертацією на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, 08.00.09.* Житомир : ЖДТУ, 2011. 60 с. **2.** Соколов Я. В. Национальные школы бухгалтерского учета. Интернет-ресурс для бухгалтеров. URL: <http://www.buh.ru/document.isp?ID=386/> (дата звернення: 10.03.2020). **3.** Кенэ Ф., Тюрго А. Р. Ж., Дюпон де Немур П. С. Физиократы. Избранные экономические произведения / предисл. П. Н. Клюкин ; пер. с франц., англ., нем. Эксмо. М. : Эксмо, 2008. 1200 с.

Тивончук О. І., к.е.н., доцент (Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів), **Воськало В. І., к.е.н., доцент** (Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів)

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФОРМАТУ НЕФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЗЕЛЕНОЇ УГОДИ

До найважливіших викликів, що стоять сьогодні перед людством, слід віднести екологічні проблеми та пов'язані з ними зміни клімату. Наслідки кліматичних змін є безпрецедентними, мають глобальний характер та стосуються практично кожного виду економічної діяльності. За даними Доповіді про глобальні ризики 2020 р., підготовленої Світовим економічним форумом [1], у рейтингу ризиків, що будуть мати найбільший вплив на світовий розвиток у наступні десять років, вперше в історії п'ять найвищих позицій зайняли саме екологічні ризики, зокрема: погодні катаклізми; провал у боротьбі зі зміною клімату (включаючи стримування і адаптацію); стихійні лиха; скорочення біорізноманіття; антропогенні екологічні катастрофи.

У грудні 2019 р. Європейська Комісія представила громадськості нову ініціативу під назвою Європейська зелена угода (European Green Deal). Фактично мова йде про одну з найбільших в історії ЄС змін курсу розвитку, глобальною метою якого є перетворення Європи до 2050 р. у цілковито клімат-нейтральний континент заради покращення добробуту людей та збереження здоров'я планети для наступних поколінь. На реалізацію цього проєкту, що передбачає створення нової інфраструктури, переоснащення промисловості, «озеленення» сільського господарства, виробництво чистої енергії, відновлення біорізноманіття тощо, вже протягом наступних десяти років планується залучити щонайменше трильйон євро інвестицій.

Європейська зелена угода – це стратегія сталого розвитку, розвитку на основі циркулярної вуглецево-нейтральної економіки, що не залежить від використання невідновлювальних сировинних ресурсів. Для забезпечення імплементації ініціативи, залучення необхідних фінансових ресурсів Європейською Комісією в рамках Плану дій щодо сталого фінансування (EU Commission Action Plan on Sustainable Finance) було узгоджено нову систему класифікації (таксономію) щодо «сталих» або «зелених» проєктів та видів економічної діяльності, що стало першим кроком до переорієнтування фінансових потоків в інвестування у стійкий розвиток, визначення кращих орієнтирів стійкості, а також зниження асиметрії інформації на фінансовому ринку. Подальшим кроком на шляху до реалізації Європейської зеленої угоди має стати також є посилення вимог до підприємств щодо обов'язкового розкриття інформації екологічного та соціального напрямку, інформації щодо діяльності, спрямованої на досягнення цілей сталого розвитку, а також

відповідних ризиків та можливостей. Так, зокрема, передбачається перегляд Європейської Директиви 2014/95/EU про нефінансову звітність та розроблення Європейською консультативною групою з фінансової звітності (EFRAG) стандартів з нефінансової звітності, обов'язкових для застосування суб'єктами господарювання країн ЄС [2].

Сьогодні у світі існує сотні різноманітних ініціатив, стандартів, рекомендацій та керівництв, що стосуються нефінансової звітності з питань екології, соціальної відповідальності та корпоративного управління. Найпопулярніші формати цієї звітності були розроблені такими організаціями, як Глобальна ініціатива зі звітності (GRI), Рада зі стандартів розкриття кліматичних даних (CDSB), Рада з облікових стандартів стійкого розвитку (SASB), Міжнародна рада з інтегрованої звітності (IIRC) та іншими.

Ситуація, що склалася у сфері нефінансової звітності, ускладнює як процес звітування для суб'єктів господарювання, так і можливість співставлення та аналізу репрезентованої інформації та зумовлює нагальну необхідність гармонізації вимог до розкриття нефінансової інформації, зокрема обов'язкових, не лише у країнах ЄС, але й на глобальному рівні. Не може залишитись осторонь цього процесу і Україна, адже підписана Угода про асоціацію з ЄС передбачає поступове узгодження вітчизняного законодавства з європейським. Вітчизняні виробники, що експортують свою продукцію на ринки ЄС та інших країн, у найближчому майбутньому стикнуться з жорсткішими вимогами до вмісту викидів парникових газів в продукції та необхідністю розкриття цієї та іншої екологічної інформації у звітності. Можна очікувати також, що формат представлення нефінансової інформації у Звіті про управління, який, згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», зобов'язані складати та оприлюднювати великі підприємства, набуде чіткішої регламентації й структуризації відповідно до анонсованих у європейському законодавстві змін.

1. Global Risks Report 2020. 15th Edition. World Economic Forum in partnership with Marsh&McLennanand Zurich Insurance Group, 2019. 102 p. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risk_Report_2020.pdf (дата звернення: 10.03.2020). 2. Remarks by Executive Vice-President Dombrovskis at the Conference on implementing the European Green Deal: Financing the Transition. 28 January 2020. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_20_139 (дата звернення: 01.03.2020).

Томчук Ю. Ю., аспірантка (Університет державної фіскальної служби України м. Ірпінь)

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИПЛАТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ У СВІТОВИЙ ПРОСТІР 4.0

Сьогодні українське суспільство переходить на якісно новий рівень цивілізаційного розвитку в умовах значних трансформаційних перетворень усіх сфер життєдіяльності держави. Суттєві зміни відбуваються й у структурі одного з найстаріших і найголовніших інститутів суспільства, покликаного захищати незалежність і суверенність держави – у Збройних Силах України. Надання державою військовослужбовцям відповідних гарантій, що певним чином мають відшкодовувати додаткові навантаження, які пов'язані з особливостями виконання ними обов'язків військової служби, які супроводжується ризиком для їхнього життя та здоров'я.

Інтеграція України до європейського освітнього простору включає в себе більш широкий спектр філософсько-політичних, доктринальних проблем, пов'язаних з глобальними викликами сучасного світу та є важливою складовою цивілізаційного вибору України. Варто зазначити, що саме зараз гостро постає проблема цивілізаційного вибору, оскільки Україна переживає дуже складні часи, пов'язані, перш за все з агресією північного сусіда, окупацією частини нашої території, а також вкрай складною внутрішньою політичною та соціально-економічною ситуацією. Тому на сьогоднішній день дуже важливо чітко усвідомлювати всі небезпеки та загрози, які постають перед нашою державою і шляхом реформ та якісних змін стати дійсно великою, процвітаючою європейською державою, а особливо це стосується сфери Міністерства оборони України. Як зазначено у наказі Міністра оборони України № 260 [2], грошове забезпечення військовослужбовцям нараховується відповідно до механізму та умов виплати грошового забезпечення. Після набуття чинності нової Постанови [4] механізм нарахування грошового забезпечення кардинально змінився. Але навіть такі нововведення не дає очікуваних результатів по збільшенню грошового забезпечення в цілому.

Стратегічною метою України є її приєднання до Європейського Союзу. Це сприятиме повній інтеграції України у Світову економіку, основою якої є урядом підписана угода про співробітництво з ЄС. Однак, на сьогоднішній день існує низка недоліків співпраці України та Європейського Союзу [3, с. 56]. Євроінтеграційні прагнення України потребують державної підтримки на рівні політичних рішень, ефективного міжкультурного діалогу, законодавчого забезпечення і спрямованого впливу владних структур на усвідомлення суспільством нових можливостей життєдіяльності. Як

зазначається у багатьох виданнях - Індустрія 4.0 (Industry 4.0) – провідний тренд «Четвертої промислової революції», яка відбувається на наших очах. Зараз ми живемо в епоху завершення третьої, цифрової революції, що почалася в другій половині минулого століття. Її характерні риси - розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, автоматизація та роботизація виробничих процесів. Характерні риси Індустрії 4.0 – це повністю автоматизовані виробництва, на яких керівництво всіма процесами здійснюється в режимі реального часу і з урахуванням мінливих зовнішніх умов. Кіберфізичні системи створюють віртуальні копії об'єктів фізичного світу, контролюють фізичні процеси і приймають децентралізовані рішення. Вони здатні об'єднуватися в одну мережу, взаємодіяти в режимі реального часу, самоналагоджуватися і самонавчатися. Максимальна інтеграція інновацій 4.0 в стратегії оборонного комплексу та безпеки країни заключається в наступних пунктах:

запуск спеціальних державних програм для переходу оборонних заводів на технології 4.0 та підвищення їх інноваційності;

інтеграція завдань кібербезпеки в команди CERT як національного, так і галузевого рівня (завдання стосуються до інших програм Digital Agenda Ukraine з кібербезпеки);

інтеграція в державні програми з упередження техногенних ризиків за допомогою систем моніторингу, управління активами та предиктивної аналітики по головних об'єктах критичної інфраструктури та енергетики країни, а також в сфері екології.

Питання покращення виплати грошового забезпечення військовослужбовцям не однократно піднімалося в законодавчих актах.

Реформування механізму соціального захисту співробітників військових формувань належить до пріоритетних напрямів соціальної політики України [1]. Важливою проблемою соціального захисту військовослужбовців є відсутність ефективного механізму вирішення житлових проблем військовослужбовців-учасників АТО. Хоча в Україні існує Комплексна програма забезпечення житлом військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу, посадових осіб митної служби та членів їх сімей, проте внаслідок хронічного недофінансування ефективність зазначеної програми як інструменту вирішення житлових проблем військовослужбовців є вкрай низькою.

Отже, можна зробити висновки, що недостатній рівень фінансування військовослужбовців, як свідчить закордонний і вітчизняний досвід, негативно позначається на якісному складі війська, знижує мотивацію, породжує невдоволення тощо. Доцільно створення єдиного асоційованого органу, який координуватиме діяльність усіх громадських об'єднань військовослужбовців, що підвищить виплати грошового забезпечення і соціальної захищеності військовослужбовців. З огляду на зазначене Міністерства оборони України шукає шляхи збільшення грошового

забезпечення, яке доцільно буде зробити лише в напрямі оптимізації та вдосконалення методики нарахування грошового забезпечення військовослужбовців із урахуванням досвіду провідних країн світу та країн-членів НАТО.

1. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України № 2012-ХІІ від 20.12.1991 р. № 2012-ХІІ. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12> (дата звернення: 01.-3.2020). **2.** Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам : наказ Міністра України від 07.06.2018 р. № 260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 10.03.2020). **3.** Солонінко К. С. Інтеграційна політика України: інституційні аспекти. *Міжнародна економіка*. 2012. № 52. С. 55–58. **4.** Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 р. № 704. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-%D0%BF> (дата звернення: 10.03.2020).

УДК 657

Свірко С. В., д.е.н., професор (Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир), **Тростенюк Т. М., аспірант** (Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир)

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ОСНОВНИХ ПРОДУКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Людство вступило в еру постіндустріального суспільства, яке характеризується як «суспільство, в економіці якого пріоритет перейшов від переважного виробництва товарів до виробництва послуг, проведення досліджень, організації системи освіти і підвищення якості життя, в якому клас технічних спеціалістів став основною професійною групою і, що найважливіше, в якому впровадження нововведень все більшою мірою залежить від досягнення теоретичних знань. Постіндустріальне суспільство передбачає виникнення інтелектуального класу, представники якого на політичному рівні виступають як консультанти, експерти або технократи» [2].

Сучасний стан розвитку вітчизняної освітньо-наукової сфери свідчить на користь того, що головними інституціями в межах останньої виступають заклади вищої освіти, що не дивно [8]: їх науково-педагогічний персонал складається з 68,9% докторів наук і 72,6% кандидатів наук від загальної кількості вчених України, які здійснюють підготовку 81% докторантів і 85% аспірантів. Переважну більшість закладів вищої освіти в Україні складають установи державної та комунальної форми власності, результатом діяльності є різномірні продукти. В умовах заздальгідь планово обмеженого та постійного недовиконання

фінансового забезпечення державних закладів вищої освіти, орієнтирів на їх фінансову автономію виникає питання про виявлення найбільш значущих спрямувань їх діяльності, їх відповідних результативних продуктів, а отже підвищення якості та ефективності управління останніми [1].

Відповідно до Законів України «Про вищу освіту» та «Про наукову та науково-технічну діяльність» останні набули такого визначення [4; 5]:

- освітня діяльність – діяльність закладів вищої освіти, що провадиться з метою забезпечення здобуття вищої, післядипломної освіти і задоволення інших освітніх потреб здобувачів вищої освіти та інших осіб;

- наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Вивчення вітчизняного законодавства в сфері науки та освіти свідчить про відсутність поняття «продукту їх діяльності», визначення якого необхідно в умовах розбудови реальних механізмів ціноутворення в межах вказаної сфери.

Спектр трактування понять «освіта» та «наука» досить широкий: від загально-філософського до економічного. Зважаючи на вищевказане, освіту і науку в економічному контексті слід вважати специфічними сферами діяльнісного впливу на людину як суб'єкта, в межах якого відбувається випрацювання, накопичення, систематизація та передача знання про навколишній світ у всіх його формопроявах з метою створення нових продуктів діяльності (знань, продукції, робіт, послуг) вказаним суб'єктом. Таке комплексне визначення відповідає сучасній концепції вищої освіти, за якою, як відомо, наукові дослідження в межах здобуття ступенів доктора філософії та доктора наук ідентифікуються в межах третього (освітньо-науковий / освітньо-творчий) та наукового рівнів відповідно [4].

Основним продуктом діяльності в межах освітньої сфери виступають власне послуги, назва яких потребує уточнення. Для цього звернемося до тезауруса Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту», якими зазначено, що [4]:

- «освітня послуга – комплекс визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають визначену вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання»;

- «педагогічна діяльність – інтелектуальна, творча діяльність педагогічного (науково-педагогічного) працівника або самозайнятої особи у формальній та/або неформальній освіті, спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості, її загальнокультурних, громадянських та/або професійних компетентностей»;

- «результати навчання – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів».

По-перше, в першому з наведених визначень привертає увагу акцентування на вартісній стороні освітньої послуги, прописаній Законом України «Про освіту»: вочевидь, безкоштовне навчання в закладах освіти України не має нічого спільного з відшкодуванням державою реальної вартості навчання особи в будь-якому з освітніх закладів України. По-друге, звернемося до власне визначення мети освіти, закріпленої Законом України «Про освіту» [6]: «Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору». Отже, в контексті визначеної вітчизняної мети освіти, враховуючи наповнення визначень “педагогічна діяльність” та “результати навчання”, доречним буде апелювання до навчально-педагогічної послуги державних закладів вищої освіти [3], під якою пропонується розуміти “результат цілеспрямованої освітньої діяльності вказаних суб’єктів господарювання, яка має виховний характер, на задоволення потреб здобувача освіти у отриманні сукупності знань, навичок, умінь та розвитку його талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формуванні цінностей і необхідних для його успішної самореалізації компетентностей, що має відповідну споживчу вартість”.

В науковій сфері основним продуктом виступають переважним чином науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, дослідно-технологічні, технологічні, пошукові, проектно-пошукові роботи та інші види аналогічних робіт в межах вказаної сфери. При цьому Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність» визначає наукову (науково-технічна) роботу «як наукові дослідження та науково-технічні (експериментальні) розробки, проведені з метою одержання наукового, науково-технічного (прикладного) результату. Основними видами наукової (науково-технічної) роботи є науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, дослідно-технологічні, технологічні, пошукові та проектно-пошукові роботи, виготовлення дослідних зразків або партій науково-технічної продукції, а також інші роботи, пов’язані з доведенням нових наукових і науково-технічних знань до стадії практичного використання» [5]. В цілому варто погодитись з таким визначенням, дещо доповнивши його економічним змістом, а саме: «наукова робота державного закладу вищої освіти являє собою дослідну, проекту, конструкторську, технологічну, пошукову діяльність в сфері науки, що має конкретний результат у вигляді відповідним чином формалізованих нових знань або/та матеріальних

продуктів (зразків, конструкцій, іншої продукції), що мають відповідну споживчу вартість».

Сформовані визначення основних продуктів діяльності державних закладів вищої освіти вирізняються конкретизацією суб'єктно-об'єктного поля щодо останніх, акцентуванням їх економічного контенту на тлі суспільно-діяльнісних характеристик.

1. 70% державних вишів втратять статус бюджетних установ. URL: <https://osvita.ua/vnz/65687/> (дата звернення: 10.03.2020).
2. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. М. : Academia, 1999. 956 с.
3. Євдокимов В. В., Грицишен Д. О., Свірко С. В. Бухгалтерський облік в секторі загального державного управління України : підручник. Том 1. *Бухгалтерський облік в бюджетних установах України*. Житомир : Видавець О.О. Євенок, 2017. 1380 с.
4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.14 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 10.03.2020).
5. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.15 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 01.03.2020).
6. Про освіту : Закон України від 05.09.17 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n1875> (дата звернення: 01.03.2020).
7. Програма діяльності Кабінету Міністрів України. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T190188.html (дата звернення: 10.03.2020).
8. Янковий В. Наука в університетах. *Дзеркало тижня*. 2013. Вип. № 13. URL: <https://dt.ua/SCIENCE/nauka-v-universitetah-.html> (дата звернення: 10.03.2020).

УДК 657.1

Семанюк В. З., д.е.н., доцент (Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль)

ЗАКОНОМІРНОСТІ ЗМІНИ ПАРАДИГМИ ОБЛІКУ

Генезис розвитку постіндустриального суспільства дозволяє нам зробити висновок про те, що в середині ХХ ст. формувалися основні методологічні принципи нового формаційного укладу відмінні від індустріалізму, що зумовило якісну зміну місця теоретичного знання та інформації у суспільстві та економічному житті. При переході до постіндустриального суспільства відбувається відхід від економіки, що базується на науково-технічній раціональності та імперативах технічного зростання до економіки, основою розвитку якої стає постнекласична парадигма розвитку її з нелінійною динамікою та системно-синергетичною доктриною. В економіці постіндустриального типу відбуваються кардинальні зміни наукових парадигм як якісно новий етап розвитку наукового знання.

Актуальність використання парадигмального підходу до вивчення теорії обліку зумовлено історичним розвитком облікової науки, її теоретичного

підґрунтя та можливостями оцінювання стану теорії і визначення напрямів її розвитку в майбутньому. В обліковій науці зміна парадигм відбувається еволюційним шляхом, коли результати «нормальної» науки стають поштовхом до перегляду традиційної парадигми, особливо в період кардинальних суспільно-економічних трансформацій [1]. Як тільки «нормальна наука» стає загальноновизнаною, науковці вказують на її недоліки і пропонують теорії, спрямовані на критику існуючого знання. Історичний аналіз показує закономірності у розвитку облікової науки: від допарадигмальної до інформаційної парадигми, яка відповідає періоду формування інформаційного суспільства.

Поняття «парадигма» не замінює собою теорію чи сукупності теорій, а є певним метатеоретичним утворенням, що позначає спільне розуміння науки про облік в науковому співтоваристві її основних положень. Наукова парадигма в обліковій науці означає загальне бачення її розвитку, яке реалізується через методологію, категорійний апарат, наукову картину світу та ціннісні орієнтири. «Уявлення розвитку обліку через послідовну зміну і співіснування парадигм дозволяє краще зрозуміти минулі і теперішні тенденції розвитку теорії і практики обліку і передбачити можливі шляхи подальшого їхнього розвитку» – зазначав М. Уеллс [2, С. 471-482], який першим увів поняття парадигми в облікову науку.

Аналіз наукової літератури засвідчує різні погляди науковців на поняття парадигми обліку та різні підходи до виокремлення парадигм: соціологічний підхід до способу ведення обліку (А. Ріакі-Белкаої, Н. Бедфорд, А. Літтон, В. Циммерман); біхевіористичний підхід (Літлтон Дж. Уотсон); психологічний підхід (Р. Антоні); економічний підхід (Г. Міллер, С. Зефф, М. Мунітц); інформаційний підхід (Дж. Сортер) тощо.

Досліджуючи поняття «парадигма» загалом, та в обліковій науці зокрема, розуміємо її як особливості структури, методології та способів побудови моделей інформаційних процесів для відображення економічної реальності, які в той чи інший момент визнаються науковим співтовариством. Парадигма обліку – це всеохоплююче знання про структуру та образ облікової науки як системного утворення в певний історичний період, а тому розширення облікової парадигми неминуче через масштабні зміни в науці на межі ХХ–ХХІ ст., які мають революційний характер розвитку, характеризуються зростанням абстрактності теорій, взаємозв'язком теоретичних і експериментальних досліджень, зміною стилю науково-дослідних робіт [3].

У ґносеологічному аспекті підсумком революцій у науці може бути зміна домінуючої в науковому напрямі теорії на більш досконалу, яка враховує всі відомі на той момент факти і дає змогу передбачити появу тих чи інших фактів у майбутньому. Однак основним є те, що відбувається уточнення знань про навколишнє середовище і відповідно наближення до істинної картини світу.

Розвиток облікової теорії в ХХІ ст., в умовах постмодерну, потребує модифікації характеру наукової раціональності, структури економіко-теоретичного знання і характеру взаємодії наукових парадигм. Ідеться про утвердження постмодерністської інтерпретації науки з такими її рисами, як системність, нелінійність, контекстуальність у поєднанні з посиленням концептуально-методологічного плюралізму, який часом набуває характеру «методологічного анархізму». Намагання адаптувати стару систему до нових викликів на основі традиційних підходів до обліку з традиційним мисленням учених не дає можливості перейти до активних пошуків нових методів отримання даних та їхньої обробки за допомогою сучасних

Назріла необхідність трансформації диграфічної парадигми до інформаційної, що приведе до зміни системоутворюючого фактора з «подвійності відображення фактів господарського життя» на «інформацію» як результат діяльності облікової системи. Розвиток інформаційної парадигми і відповідної їй теорії обліку пов'язаний із застосуванням інформаційних методологій, що потребує нових підходів до розуміння економічної інформації, спонукає до використання дієвих механізмів формування, обробки і створення інформації.

Горизонт сучасного предметного поля обліку – від моніторингу внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства до прогнозування його діяльності, визначення ступеня адекватного відображення інформації та її впливу на всі рівні суспільної свідомості [4].

Зрозуміло, що ідеї, які порушують звичайні (традиційні) життєві уклади, заперечують таку можливість. Однак коли зміни у середовищі бізнесу стануть очевидними, то заперечити необхідність революції в обліку стане неможливо, а реакція науковців виявиться або в уникненні дійсності (що зараз можемо простежити в працях багатьох учених у сфері обліку), або в агресивному запереченні змін. Революція потребує не нових форм, видів чи моделей обліку, пристосованих до діючої парадигми, а кардинальної зміни уявлень про облік як про систему, що створює інформаційні ресурси на запит користувачів.

У цьому разі виникає «когнітивний дисонанс», який означає, що вчені схильні дотримуватися старих переконань, навіть якщо вони суперечать дійсності. Старі уявлення про світ дають відчуття психологічного комфорту. Науковці воліють зберегти «statusquo» і не змінювати своїх знань і переконань. Постіндустріальне суспільство, яке приходить на зміну індустріальному, потребує зміни економічної парадигми загалом та парадигми облікової науки зокрема. Зміна парадигми – це тривалий процес: домінуючі переконання певний проміжок часу є основою парадигми, відповідно до якої вже сумніваються вчені.

Постіндустріальна культура формується на основі нових знань і умінь, нового світогляду та способу мислення, нових підходів до економічної діяльності та нових інструментів впливу на поведінку людини

і прийняття рішень. Від суб'єктів економічної діяльності вимагається вміння пристосовуватися до змінного середовища й уникнення ризиків. Жоден запас міцності не може гарантувати успіху у змінному середовищі без інтелектуальної роботи з інформацією. Пристосування до змін економічних реалій не може відбутися без того, щоб вийти за межі існуючої парадигми, розширити наукове поле теорії обліку й адаптуватися до постнекласичної парадигми розвитку науки. Не лише економічне та соціальне середовища і способи функціонування економіки сприяють зміні парадигми, а й нові вимоги з боку користувачів визначають розвиток обліку як однієї з основних функцій управління.

1. Семанюк В. 3. Інформаційна теорія обліку в постіндустріальному суспільстві : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 392 с. 2. Wells M. C. A Revolution in Accounting. *The Accounting Review*. 1976. № 3. С. 471–482. 3. Сучасні проблеми розвитку системи обліку в Україні : монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2010. 268 с. 4. Семанюк В. 3. Формирование парадигмы учета в постиндустриальном обществе. *Вестник Полоцкого государственного университета. Сер. D, Экономические и юридические науки* : научно-теоретический журнал. Новополоцк : ПГУ, 2012. № 14. С. 56–62.

УДК 658.5:338.1

Сиротинська А. П., к.т.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0

Сучасна епоха інновацій, яка названа Індустрія 4.0, характеризується стрімким розвитком інформаційних технологій, що здатні швидкими темпами змінювати функціонування не лише суб'єктів господарювання, але й галузей економіки. Сьогодні в світі відбувається формування принципово нових типів промислових виробництв, які базуються на повній автоматизації виробничих процесів, обробці та аналізі великих масивів даних, технологіях доповненої реальності та Інтернеті речей.

Сучасні аспекти ризиків, формування стратегії інноваційного розвитку підприємств під впливом умов та трендів Індустрії 4.0, соціально-економічних перетворень в ІТ-секторі України та вітчизняні позиції в світовому рейтингу кадрового потенціалу вивчали В.В. Вітлінський, В.І. Скіцько [1], Н. Летуновська, Л. Сагер, Л. Сигида [2], А.О. Алтинпара, О.О. Корогодова [3], Занора В.О., Зачосова Н.В. [4] та інші. Проте тенденції розвитку інформаційних технологій підприємств в епоху Індустрії 4.0 набувають актуальності в умовах діджиталізації бізнесу.

Національна стратегія розвитку Індустрії 4.0 визначає її як таку, що стосується в першу чергу сфери виробництва і є еволюцією технологій Індустрії 3.0. Найважливішим при цьому залишається здатність обробки даних та їх аналітика.

«Розумні» підприємства в Україні запроваджують базові технології Індустрії 3.0, які обумовлюють використання інформаційних систем:

- автоматизації механічних операцій (роботів);
- ERP – планування та управління ресурсами;
- MES, APS – оптимізації випуску продукції, виробничого планування;
- SCADA – диспетчерське управління, збір та збереження даних в режимі реального часу;
- АСУ ТП – автоматизації управління технологічним обладнанням;
- обліку – автоматизації реєстрації фактів господарської діяльності та формування звітності;
- сховища даних – призначені для підготовки звітів та бізнес аналізу для цілей управління;
- мобільні технології – дозволяють використання мобільних пристроїв для доступу до інформаційної бази підприємства;
- промислові мережі – забезпечують передачу даних;
- хмарні обчислення – використання програмного забезпечення як Інтернет-сервісу.

Разом з такими системами в світі набувають популярності новітні технології Індустрії 4.0:

- платформи Інтернет речей – об'єднані екосистеми доступу до даних, їх обміну через Інтернет та перетворення в інформацію для прийняття рішень;
- системи цифрового копіювання процесу для оптимізації бізнесу;
- коботи – новітні автоматизовані пристрої;
- системи візуалізації (3Ддруку);
- системи штучного інтелекту;
- системи кібербезпеки;
- системи віртуальної та доповненої реальності;
- блокчейн – система безперервних ланцюжків даних, які не можуть бути вилучені чи змінені, лише додані нові;
- предмети для носіння (wearable) – електронні предмети або аксесуари одягу, які здатні взаємодіяти з середовищем, опрацьовувати інформацію та генерувати відповідну реакцію;
- безпілотні літальні об'єкти (дрони).

На думку фахівців, запровадження технологій Індустрії 4.0 найбільш перспективним є в галузях інформаційно-комп'ютерних технологій, машинобудуванні, воєнно-промисловому комплексі, аерокосмічній, комплексного інжинірингу, інноваційних виробництв, альтернативної енергетики.

Світові експерти зазначають, що вклад Індустрії 4.0 в економіку країни

може призвести до зниження собівартості продукції на 3,6% за рік, зростання ефективності виробництва на 4,1% в рік, повернення інвестицій у проекти 4.0 протягом 3-5 років.

Проблеми запровадження сучасних технологій Індустрії 4.0 в Україні пов'язані з рядом факторів, основними з яких є: спад вітчизняної економіки; скорочення державного фінансування високотехнологічних виробництв; застаріла матеріально-технічна база вітчизняних підприємств; зростання негативного сальдо експорту / імпорту, неготовність персоналу.

Для стимулювання розвитку промисловості та запровадження технологій Індустрії 4.0 в Україні важлива активізація державної політики зі сприяння використання новітніх технологій і підвищення якості продукції промислових підприємств.

1. Вітлінський В. В., Скілько В. І. Ризики в Індустрії 4.0. *Вісник Черкаського університету. Сер. Економічні науки*. Черкаси, 2016. № 3. С. 17–26. 2. Летуновська Н., Сагер Л., Сигида Л. Формування стратегії випереджального інноваційного розвитку в умовах індустрії 4.0. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2019. Том 29. № 2. С. 53–61. 3. Алтинпара А. О., Корогодова О. О. Аутсорсинг як інструмент розвитку компаній ІТ-сектору України в умовах Індустрії-4.0. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. Київ, 2019. С. 140–152. 4. Занора В. О., Зачосова Н. В. Формування кадрового потенціалу інноваційного розвитку України в умовах Індустрії 4.0: ретроспектива, сьогодення. *Проблеми системного підходу в економіці*. Київ, 2019. Вип. 1(69). С. 86–93.

УДК 657.1:004

Сиротинська А. П., к.т.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Бондарчук К. Ю., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ СУБ'ЄКТА ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРА В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Сучасні виклики економіки зумовлюють розвиток інформатизації в усіх сферах і державний сектор не залишився за межами цього процесу. Зокрема запровадження систем електронного адміністрування податків та подання звітності, відкритість публічних даних, прискорили розвиток інформаційних технологій для бюджетної сфери. Діяльність суб'єктів державного сектору спрямована не на отримання прибутку, а на досягнення покладених на них державою функцій. Функціонування установ, що фінансуються з бюджету, передбачає надання ними послуг, які супроводжуються плануванням та обліком витрат. Сьогодні поряд з актуальними питаннями їх обліку

відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі (НПСБОДС) постають проблеми організації облікового процесу в умовах використання інформаційних систем (ІС).

Організаційні аспекти бухгалтерського обліку в установах державного сектору економіки досліджували О.А. Сарапіна, О.М. Єремян [1], С.В. Свірко [2], Н.І. Сушко [3] та інші. Теоретичні та практичні аспекти використання ІС в державному секторі досліджували Т.В. Ларікова, А.П. Сиротинська [4] та інші. Однак, питання автоматизації обліку витрат суб'єктів державного сектору вивчені не достатньо.

Сьогодні для суб'єктів державного сектору економіки пропонуються різні програми: «Дебет Плюс», «ІС-ПРО бюджет», «Мастер Бухгалтерія», «FIT-бюджет», «UA-Бюджет» та інші. ІС мають широкі функціональні можливості з автоматизації завдань обліку витрат [4]. Найпростішою в освоєнні та впровадженні, на нашу думку, є вітчизняна система «UA-Бюджет», яка забезпечує автоматизацію планування фінансування, первинного та синтетичного обліку господарських операцій, формування звітності, електронний обмін інформацією з іншими програмами [5].

Для автоматизації обліку витрат в системі «UA-Бюджет» використовуються:

- довідники – зберігають нормативно-довідкову інформацію та забезпечують аналітичний облік;
- первинні документи – підтверджують господарські операції, формують кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку та здійснюють записи в облікові реєстри;
- реєстри та звіти – узагальнюють облікові дані у різних розрізах.

Коректне застосування всіх інструментів ІС з автоматизації обліку витрат має важливе значення в обліковому процесі суб'єкта державного сектору економіки, оскільки впливає на якість та достовірність показників облікових реєстрів, фінансової та бюджетної звітності, а також зменшує його трудомісткість. Для забезпечення ефективного використання системи «UA-Бюджет» для обліку витрат за обмінними операціями бюджетним установам рекомендується використання наступних інструментів (таблиця).

Таблиця

Інструменти системи «UA-Бюджет» для обліку витрат за обмінними операціями

Елементи витрат	Довідники	Документи	Реєстри та звіти
Витрати на оплату праці	«Співробітники», «Посади», «Графіки роботи співробітників», «КЕКВ», «Джерела фінансування», «нарахування»,	«Розрахунок заробітної плати», «Разові нарахування / утримання», «Лікарняний лист»,	Картка аналітичного обліку фактичних видатків, МО № 5, Книга «Журнал-Головна», «Аналіз зарплати за джерелами фінансування»,
Відрахування на соціальні заходи			

Елементи витрат	Довідники	Документи	Реєстри та звіти
	«Податки», «Прожиткові мінімуми», «Розміри мінімальної заробітної плати», «Відомості про внески у фонди ЄСВ», «Шкали ставок податків»	«Відрядження», «Відпустка», Відображення зарплати в регламентованом у обліку	«Відрахування ЄСВ за джерелами фінансування», фінансова звітність (форми № 1-дс, 2-дс, 5-дс), бюджетна звітність (форми № 2д, № 2м; № 4-1д, № 4-1м; № 4-2д, № 4-2м; № 4-3д, № 4-3м)
Матеріальні витрати	«Місця зберігання», «ТМЦ», «Комісії», «Види продукції, робіт та послуг», «причини списання», «Статті виробничих витрат», «КЕКВ», «Місця зберігання», «Джерела фінансування»	«Списання ТМЦ», «Виробництво», «Подорожній лист», «Вибуття ТМЦ»,	Картка аналітичного обліку фактичних видатків, МО №10, МО №13, Книга «Журнал-Головна», «Залишки ТМЦ», «Звіт з руху ТМЦ», «Картка обліку витрат автомобілем», «Картка складського обліку запасів, фінансова звітність (форми № 1-дс, 2-дс, 5-дс), бюджетна звітність (форми № 2д, №2м; №4-1д, №4-1м; № 4-2д, №4-2м; № 4-3д, №4-3м)
Амортизація	«Необоротні активи», «Місця зберігання», «Джерела фінансування»	«Нарахування зносу»	Книга «Журнал-Головна», фінансова звітність (форми № 1-дс, 2-дс, 5-дс)
Інші витрати	«Необоротні активи», «КЕКВ», «Місця зберігання», «Джерела фінансування», «Фізичні особи»	«Переоцінка НА», «Списання НА», «Авансовий звіт»	Картка аналітичного обліку фактичних видатків, МО № 8, МО №9, Книга «Журнал-Головна», «Залишки необоротних активів», «Звіт з руху необоротних активів», фінансова звітність (форми № 1-дс, 2-дс, 5-дс), бюджетна звітність (форми № 2д, № 2м; № 4-1д, № 4-1м; № 4-2д, № 4-2м; № 4-3д, № 4-3м)

Отже, облік витрат є важливою та трудомісткою ланкою облікового процесу суб'єкта державного сектору економіки. Використання інструментів ІС підвищує якість та достовірність показників облікових реєстрів, фінансової та бюджетної звітності, а також зменшує тривалість обробки облікових даних.

1. Сарапіна О. А., Єремян О. М. Організація бухгалтерського обліку в установах державного сектору економіки: теоретико-методологічні та практичні підходи. *Вісник Черкаського університету. Сер. Економічні науки*, 2019. № 1. С. 131–143.
2. Свірко С. В., Самчик М. Ю. Бюджетний облік в Україні: новації ХХІ ст. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. Житомир, 2017. Вип. 1(36). С. 221–246.
3. Сушко Н. І. Запровадження національних стандартів у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності про виконання бюджетів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Економічні науки*. Херсон, 2017. Ч. 2. Вип. 25. С. 174–178.
4. Сиротинська А. П., Сиротинський О. А., Смально М. М. Практичні аспекти використання інформаційних систем суб'єктами державного сектору. *Вісник НУБГП. Сер. Економічні науки*. 2018. № 4 (84). С. 199–207.
5. UA-Бюджет. URL: <https://erp.ua-budget.com.ua/> (дата звернення: 01.03.2020)

УДК 342.95

Солдатенко О. В., д.ю.н., професор (Полтавський університет економіки і торгівлі, м. Полтава), **Бриж А. С., здобувач вищої освіти першого рівня**, (Полтавський університет економіки і торгівлі, м. Полтава), **Юрченко Р. Ю., здобувач вищої освіти першого рівня** (Полтавський університет економіки і торгівлі, м. Полтава)

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АУДИТУ В УКРАЇНІ

В Україні аудиторська діяльність регулюється Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 р. № 9, Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України» від 03.02.2016 р. № 43, Рішенням Аудиторської палати України, З'їзду аудиторів України «Про Статут Аудиторської палати України» від 18.05.2019 р. № 1/11.

Відповідно до норми ст. 1 Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» аудиторська діяльність – незалежна професійна діяльність аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, зареєстрованих у Реєстрі аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, з надання аудиторських послуг [1].

Бандурка О. М. та Гетьманець О. П. вважають, що аудиторський (недержавний) фінансовий контроль – це контроль, який здійснюють незалежні аудитори або аудиторські фірми, які уповноважені суб'єктами господарювання на його проведення. Аудит може проводитися: 1) за ініціативою суб'єкта господарювання; 2) згідно з рішенням виконавчих органів державної влади [4, с. 469].

Головним завданням такого виду фінансового контролю є отримання об'єктивної інформації про фінансовий стан суб'єкта, який перевіряється та відповідність його господарської діяльності чинному законодавству. У такому контролі зацікавленими є і держава, і підприємці, тому що він дає можливість поєднати їхні інтереси без додаткового навантаження на бюджет.

Аудит в Україні здійснюють як фізичні особи (аудитори), так і юридичні особи (аудиторські фірми). Аудитором може бути фізична особа, яка підтвердила кваліфікаційну придатність до провадження аудиторської діяльності, має відповідний практичний досвід і включена до Реєстру аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності. Таким особам забороняється безпосередньо займатися іншими, не сумісними з аудиторською діяльністю, видами підприємницької діяльності, що не виключає їхнього права отримувати дивіденди, доходи від інших корпоративних прав, доходи від оренди та відчуження рухомого та нерухомого майна, пасивні доходи.

Аудиторська фірма – це юридична особа, що створена відповідно до законодавства і здійснює виключно аудиторську діяльність. Право на здійснення аудиторської діяльності мають аудиторські фірми, внесені до Реєстру аудиторських фірм та аудиторів.

Загальний розмір частки засновників (учасників) аудиторської фірми, які не є аудиторами, у статутному капіталі не може перевищувати 30%, а керівником її може бути тільки аудитор [1].

Центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України та який забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю є Державна аудиторська служба України (Держаудитслужба) [2].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 р. № 43 основними завданнями Держаудитслужби є:

1) забезпечення формування і реалізація державної політики у сфері державного фінансового контролю;

2) здійснення державного фінансового контролю, спрямованого на оцінку ефективного, законного, цільового, результативного використання та збереження державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, досягнення економії бюджетних коштів;

3) надання у передбачених законом випадках адміністративних послуг [2].

Юридичною особою, яка здійснює професійне самоврядування аудиторської діяльності та не має на меті отримання прибутку, створеною з

метою забезпечення реалізації завдань аудиторського самоврядування є Аудиторська палата України (АПУ).

Згідно з Рішенням Аудиторської палати України, З'їзду аудиторів України [3], завданням АПУ є об'єднання на професійній основі зусиль аудиторів для виконання покладених на них Законом обов'язків і забезпечення їхніх прав, представництво професійних інтересів аудиторів в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, захисту професійних інтересів та соціальних прав аудиторів, сприяння підвищенню професійного рівня аудиторів та надання їм методичної допомоги, захисту інтересів фізичних і юридичних осіб у разі заподіяння їм шкоди унаслідок незаконних дій або недбалості аудиторів, а також здійснення саморегулювання аудиторської діяльності.

Як підтверджують результати проведеного контекстного та юридичного аналізу, на сьогодні однією з основних проблем аудиторської діяльності є недостатня забезпеченість суб'єктів, які діють у сфері аудиту, методичними розробками, що спричиняє нестачу знань у галузі аудиторського контролю, від чого залежить рівень професійної компетенції аудитора під час виконання покладених на нього завдань. Така ситуація породжує низьку конкурентоспроможність українських аудиторів порівняно з іноземними, які пропонують ширший спектр своїх послуг.

Крім того, важливою проблемою в аудиторській практиці України є недосконалий порядок формування цін на послуги аудиту. У тому зв'язку, що відсутня єдина система розрахунку вартості послуг аудиторських фірм, аудитори використовують власну систему формування ціни. Перманентне ж зростання кількості аудиторів призводить не тільки до зниження цін на їхні послуги, але й до зниження якості такої діяльності.

На нашу думку, важливим завданням для юристів на сьогодні є розроблення економічно обґрунтованої методики розрахунку цін на аудиторські послуги, нормативне затвердження типових форм документів з аудиту та прозорих правил контролю якості аудиторської діяльності. Окреслені напрями сприятимуть наближенню якості аудиторських послуг, які надаються вітчизняними суб'єктами, до рівня іноземних компаній, що, безперечно, краще з огляду на урахування в процесі такої діяльності особливостей економічного розвитку України.

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 року № 9. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#n5>. (дата звернення: 10.03.2020).
2. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України : Постанова КМУ від 03.02.2016 року. № 43. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-п>. (дата звернення: 01.03.2020).
3. Про Статут Аудиторської палати України: Рішення Аудиторської палати України, З'їзд аудиторів України від 18.05.2019 року № 1/11. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1_11230-19 (дата звернення: 01.03.2020).
4. Бандурка О. М. Фінансове право : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки та

О. П. Гетманець, Ю. М. Жорнокуй, О. В. Кашкарьова, Т. В. Колесник та інші. Х. : Екограф, 2015. 500 с.

УДК 657

Сороковий П. М., аспірант кафедри обліку та аналізу (Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів)

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ФІНАНСУВАННЯ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА

Фінансування житлового будівництва в Україні на сьогодні здійснюється переважно коштом приватних інвесторів – фізичних осіб. Державне регулювання фінансування житлового будівництва передбачає різноманітні механізми, спрямовані на забезпечення майнових прав інвесторів. Контроль за такими механізмами базується на фінансовій інформації, основним джерелом якої є система бухгалтерського обліку, що актуалізує необхідність ефективної системи обліково-аналітичного забезпечення фінансування житлового будівництва.

В Законі України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» визначено основні фінансово-кредитні механізми, які можуть бути застосовані при будівництві житла та в операціях з нерухомістю - фонди фінансування будівництва, фонди операцій з нерухомістю, інститути спільного інвестування. На практиці послуговуються також законодавчими актами, котрі визначають умови здійснення житлового будівництва і, зокрема, його фінансування через інші механізми, такі як житлово-будівельні кооперативи, прямий продаж тощо.

Підвищений рівень вимог до обліково-аналітичного забезпечення є актуальними для кожної із сторін, які беруть участь у процесі фінансування – інвестора, забудовника, фінансового посередника, банку тощо, і, залежно від використовуваного механізму фінансування, істотно відрізняються між собою за об'єктами обліку, процедурами фінансування, документальним оформленням тощо.

Важливими аспектами обліково-аналітичного забезпечення діяльності фондів фінансування будівництва є: створення фонду, відкриття поточних рахунків у банківських установах; отримання коштів від інвестора; закріплення управителем за довірительом обраного ним об'єкта інвестування, що є підтвердженням замовлення на спорудження цього об'єкта інвестування як складової частини об'єкта будівництва; визначення кошторисної вартості будівництва; облік об'єктів інвестування (конкретних квартир чи інших видів житлової нерухомості), здійснення розрахунків за операціями з управління

фондом; формування і використання оперативного резерву за рахунок залучених в управління коштів тощо.

Використання інститутів спільного інвестування для залучення інвестиційних ресурсів передбачає емісію акцій чи інвестиційних сертифікатів через корпоративні інвестиційні фонди, пайові інвестиційні фонди, венчурні фонди. Такі фонди акумулюють грошові кошти інвесторів та передають їх компанії з управління активами. Важливими обліковими об'єктами, пов'язаними із діяльністю інститутів спільного інвестування, є процеси: створення фондів (корпоративні інвестиційні фонди створюються у формі акціонерного товариства, а пайові фонди є складовою компанії з управління активами); випуску та розміщення акцій чи інвестиційних сертифікатів; облік активів, залучених такими фондами, що передані в управління компанії із управління активами, яка надає їх забудовнику для використання в операційній діяльності. Не менш важливим об'єктом обліку є розрахунки з податків (ПДВ та податку на прибуток), зважаючи на можливі пільги в оподаткуванні.

Компанії із управління активами також можуть залучати кошти для фінансування житлової нерухомості через емісію форвардних контрактів. Важливими обліковими об'єктами, що потребують вирішення є процеси: випуску цінних паперів фонду (зокрема, сертифікатів), їхнього розміщення, взаєморозрахунків із забудовником, реалізації набутої житлової нерухомості, нарахування доходів інвесторам та погашення сертифікатів, отримання податкових пільг тощо.

У діяльності житлово-будівельного кооперативу важливими об'єктами обліку є: формування пайового капіталу в розрізі членів ЖБК із прив'язкою до конкретної квартири, неподільний фонд, процеси фінансування будівництва за рахунок внесків засновників, приймання-здачі житлової нерухомості, обміну квартир на паї, організація ліквідація ЖБК або перетворення його в ОСББ.

При укладанні договору купівлі-продажу майнових прав на квартиру особливості обліку зводяться до відображення поетапного процесу будівництва, ведення аналітичного обліку за кожним покупцем, оплати житлової нерухомості, процесу завершення будівництва та передачі житла покупцю із оформленням документів на право власності.

Наявні механізми фінансування житлового будівництва впливають на побудову обліково-аналітичної системи, визначають окремі об'єкти обліку – процеси будівельного виробництва, реалізації продукції, цінних паперів, розрахункових операцій, доходів, витрат, фінансових результатів, розрахунків за податками тощо. Особливості використання кожного із перелічених механізмів потребують вдосконалення облікової політики, документального оформлення здійснюваних операцій, синтетичних та аналітичних рахунків, планування податкового навантаження, формування

системи звітності для інвестора, що дозволить йому належно реалізувати свої права та забезпечить захист його майнових інтересів.

УДК 657.01

Сторожук Т. М., к.е.н., доцент,(Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь), **Гордієнко Т. В., здобувач вищої освіти першого рівня** (Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь)

ПРАКТИКА ПОДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Останнім часом важливою тенденцією стало прагнення гармонізувати бухгалтерський облік і більш широко використовувати досягнення одних країн в практиці складання фінансової звітності інших на базі Міжнародних стандартів фінансової звітності. Вивчення досвіду ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в зарубіжних країнах дає можливість досліджувати тенденції розвитку обліку в світовому співтоваристві і удосконалювати національну систему обліку. Перехід України до сталого економічного розвитку, її інтеграція до європейського і світового співтовариства вимагають запровадження сучасної практики взаємодії держави і бізнесу, а також бізнесу і суспільства, які б дали змогу посилити взаємну відповідальність учасників суспільного життя, створити умови для подальшого стабільного розвитку [1].

Вивченню проблем складання фінансової звітності за міжнародними стандартами у зарубіжних країнах займалося багато вітчизняних науковців, таких як Голов С.Ф., Корчак В. С., Пасько О. В., Піддубна К. С., Скалюк Р. В., Трачов Д. М., Шипіна С. Б. Але, в сучасних умовах ці питання є динамічними і потребують вдосконалення на вимогу часу та користувачів.

Система бухгалтерського обліку і методика складання фінансової звітності в світовій практиці формувалися протягом тривалого періоду часу і розвивалися, перш за все, як сукупність національних облікових систем. Процес глобалізації світової економіки, посилення захисту прав інвесторів та забезпечення прозорості функціонування міжнародних ринків капіталу зумовив нові підходи до удосконалення методології розкриття економічної інформації про результати діяльності суб'єктів господарювання, насамперед емітентів цінних паперів міжнародних фінансових ринків.

Через те, що ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності зробили практично неможливим аналіз інформації для прийняття рішень на міжнародному рівні, 29 червня 1973 р. був створений Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку на основі угоди професійних організацій бухгалтерів таких країн: Австралії, Великобританії, Німеччини,

Ірландії, Канади, Нідерландів, Мексики, США, Франції та Японії [2, с. 154]. За роки діяльності КМСБО було підготовлено 41 міжнародний обліковий стандарт, які стали компромісом між особливостями національних бухгалтерських шкіл. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і звітності є не сукупністю інструкцій, положень та інших нормативних документів, які детально регламентують порядок реєстрації, класифікації, обробки і надання інформації в звітності, а загальновизнаними принципами і методологічними основами. В рамках діючої моделі обліку кожна компанія достатньо вільна в розробці облікової політики, методики фінансового та управлінського обліку.

З 2000 р. Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку було перейменовано на Раду з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і здійснюється перехід від міжнародних стандартів бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів фінансової звітності. Також у 2010 р. РМСБО було видано Концептуальну основу фінансової звітності [3].

Концептуальна основа фінансової звітності не є МСФЗ і, відповідно, не визначає стандарти для певної оцінки або розкриття інформації. Ніщо в Концептуальній основі фінансової звітності не спростовує жодного конкретного МСФЗ. Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку визнає, що в окремих випадках можливі суперечності між Концептуальною основою фінансової звітності та окремим МСФЗ. В разі наявності такої суперечності вимоги МСФЗ є домінуючими і переважають вимоги Концептуальної основи фінансової звітності [3]. Але в свою чергу законодавчі акти будь-якої країни будуть домінуючими над МСФЗ.

В цілому фінансова звітність включає в себе різну кількість звітів, які регламентуються правилами або стандартами відповідних країн. У різних країнах структура форм звітності відрізняється, навіть в межах однієї країни, маючи або розширений або спрощений вигляд (таблиця).

У Франції та Канаді баланс та звіт про прибутки і збитки характеризуються компактністю подання інформації. Річні звіти містять короткий огляд основних показників діяльності підприємств за звітний рік, наприклад сума виручки від продажу, чистий прибуток, оголошені дивіденди, сума цінних паперів, призначених для майбутніх капіталовкладень, число акціонерів, кількість робітників і службовців, середньотижневий заробіток одного працівника [5, с. 175].

У Великобританії в Положенні про принципи фінансової звітності аналогічно до Концептуальних основ підготовки та представлення фінансової звітності в системі МСФЗ виділяються різні типи фінансової інформації, яка надається зовнішнім користувачам. Виділено такі категорії фінансової інформації [6, с. 148]:

а) фінансова звітність спеціального призначення (specialpurposefinancialreports) – фінансова інформація, що надається

суб'єктами господарювання у формі, необхідній зовнішнім користувачам, які мають на це право;

б) фінансова звітність загального призначення (generalpurposefinancialreports) – фінансова інформація, що надається підприємствами для задоволення потреб широкого кола зовнішніх користувачів і включає: фінансові звіти загального призначення; інші типи фінансової звітності загального призначення;

в) інша фінансова інформація (otherfinancialinformation) – фінансова інформація, яка не розкривається безпосередньо компанією (інформація аналітиків, публікації в пресі).

Таблиця

Склад форм фінансової звітності у зарубіжних країнах *

Країна	Форми звітності
США	баланс, звіт про прибутки і збитки, звіт про рух грошових коштів, звіт про нерозподілений прибуток, звіт про акціонерний капітал та примітки до фінансових звітів.
Німеччина	баланс, звіт про прибутки і збитки, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, примітки до них.
Великобританія	баланс, звіт про прибутки і збитки, звіт про рух грошових коштів, пояснювальна записка.
Канада	баланс, звіт про прибутки і збитки, звіт про рух грошових коштів, звіт про нерозподілений прибуток, звіт про акціонерний капітал та примітки до фінансових звітів.
Італія	балансовий звіт, звіт про прибутки і збитки, звіт про рух грошових коштів, звіт про рух капіталу, звіт президента компанії, коментарі до звітів (пояснювальну записку) та ін.
Японія	баланс, звіт про прибутки і збитки, примітки.
Франція	балансовий звіт, звіт про прибутки і збитки, примітки.
Португалія	баланс, звіт про прибутки і збитки, звіт про рух грошових коштів, пояснювальна записка.

* джерело складено автором на основі [4]

В Італії форми звітності повинні надавати тільки великі компанії, а дрібні і середні можуть обмежитися скороченими варіантами. До великої компанії належить організація, показники діяльності якої перевершують два з трьох встановлених обмежень: загальний обсяг активів – 2 млрд лір; загальний обсяг реалізації – 4 млрд лір; кількість працівників – 50 осіб [7, с. 36].

Із досліджуваних країн Італія є найбільш бюрократичною країною, бо в ній використовують найбільше обов'язкових форм фінансової звітності. Найменше документів потрібно подавати в Японії та Франції – лише три форми. Це може пояснюватися економічною політикою держав [8].

Крім зазначених звітних форм, фінансова звітність зарубіжних компаній більшості країн включає докладні розшифровки практично за кожним бухгалтерським рахунком, розрахунок і аналіз найважливіших економічних показників роботи компанії, основні інвестиційні проекти, які передбачається

здійснити в майбутньому звітному періоді, а також іншу важливу інформацію, яка може бути необхідною користувачам для всебічної об'єктивної оцінки результатів роботи компанії в минулому і для надійного прогнозу ефективності його господарської діяльності в майбутньому.

Отже, можна зробити висновок, що склад форм фінансової звітності різний, кожна країна має свої особливості в порядку складання та подання фінансової звітності. Однак існує єдиний для всіх комплект обов'язкових звітів – це баланс, звіт про сукупні доходи та примітки. У більшості країн регламентуються лише найбільш істотні елементи звітів. А такі питання, як обсяг і сутність деталізації звіту, включення в нього специфічної для даної компанії інформації, розрахунки різноманітних показників, віддаються на розсуд самої компанії. Але примітки в зарубіжній практиці обліку є основним джерелом інформації про компанії для зовнішніх користувачів, в яких розкривається вся суттєва інформація, яка вплинула на поточний фінансовий стан і фінансові результати за звітний період, а також та, яка, як очікується, вплине на майбутні події. На даний час вже можна говорити про те, що на базі МСФЗ склалася глобальна система формування та подання інформації фінансової звітності.

1. Концепція Національної стратегії соціальної відповідальності бізнесу в Україні. URL: http://svb.ua/sites/default/files/201108_koncepciya_nacionalnoyi_strategiyi_svb.pdf (дата звернення: 14.02.2020).
2. Чуніхіна Т. С., Проценко Л. А. Розкриття інформації про фінансові результати у форматі міжнародних та національних стандартів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. 19(2). С. 153–157.
3. Концептуальна основа фінансової звітності. Міжнародний стандарт. 929_009. (2010). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009 (дата звернення: 15.02.2020).
4. Нормативно-методичне забезпечення бухгалтерського обліку в умовах застосування міжнародних стандартів фінансової звітності / за заг. ред. Л. Г. Ловінської. К. : ДНУ «Акад. фін. управління», 2013. 294 с.
5. Семенюта В. В., Пачева А. Д. Аналіз міжнародного досвіду в організації облікового процесу. *Вісник Дніпропетровського університету. Сер. Економіка*. 2014. 8(4). С. 171–177.
6. Шипіна С. Б. Зарубіжний досвід розкриття інформації про фінансові результати у фінансовій звітності за МСФЗ. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Економічні науки*. 2016. 17(4). С. 147–150.
7. Галузіна С. М. (2002). Міжнародний облік та аудит : навч. посіб. Санкт-Петербург. URL: <http://kniga.scienceontheweb.net/regulirovanie-sistemyi-buhgalterskogo-ucheta-21792.html> (дата звернення: 16.02.2020).
8. Полькіна А. С. (2012). Аналіз закордонного досвіду формування фінансової звітності підприємств. *Економічні науки*. 10. URL: http://www.rusnauka.com/15_NNM_2012/Economics/10_110925.doc.htm (дата звернення: 10.03.2020).

Суліменко Л. А., к.е.н., професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту (Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир)

ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ: ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ

В умовах розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, автоматизації виробничих процесів важлива роль належить використанню сучасних комп'ютерних технологій та новітніх програмних продуктів в бухгалтерському обліку. В сучасних умовах бухгалтерський облік є основним постачальником та джерелом інформації не тільки для власників та адміністрації підприємства, а і для широкого кола користувачів, тому використання сучасних комп'ютерних технологій та новітніх програмних продуктів дозволить задовольнити потреби як внутрішніх, так і зовнішніх користувачів.

Внутрішніми користувачами на підприємстві є власники, виконавчі органи управління, менеджери, спеціалісти, працівники підприємства. Вони виконують функції управління, контролю і безпосередньо зацікавлені в ефективній діяльності підприємства. При цьому актуальними залишаються дослідження можливостей програмного забезпечення для автоматизації бухгалтерського обліку і прийняття на їх підставі ефективних управлінських рішень.

Серед зовнішніх користувачів можна виділити дві групи:

користувачі інформації, які можуть бути безпосередньо зацікавлені в ефективній господарській діяльності підприємства, зокрема потенційні інвестори, яких цікавить інформація, яка б дозволила не тільки оцінити фінансовий стан підприємства, але інформацію про екологічні, соціальні аспекти діяльності;

науково-дослідні установи і навчальні заклади, аудитори, громадські організації, експерти, органи державної влади, яких більше цікавить інформація для потреб проведення наукових досліджень чи підготовки фахівців, щодо забезпечення раціонального природокористування, ведення еколого-безпечної господарської діяльності, дотримання соціальної відповідальності підприємством та вимог чинного законодавства, що слід відображати в інтегрованій звітності.

В останні роки до діючої облікової системи ставляться вимоги, що пов'язані як з провадженням нових видів і форм звітів, так і з застосуванням міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, які вимагають застосування нових принципів і форматів складання звітності підприємств.

Тому слід проаналізувати стан справ з впровадженням сучасних технологій в обліковому забезпеченні управління підприємством. Це вимагає розробки спеціалізованих бухгалтерських програмних продуктів вітчизняної розробки. На сьогодні в Україні використовується багато програм автоматизованого обліку. Кожна з них має свої особливості і тому кожне підприємство обирає найбільш зручну для себе програму.

На думку вчених, вітчизняні програмні продукти мають відповідати основним функціональним обліковим вимогам, мати можливість проводити облікову, аналітичну, контролюючу роботу, враховуючи специфічні риси підприємств (галузь діяльності, розмір і форму власності підприємства) [1]. Саме ці моменти мають якісно характеризувати програмний продукт автоматизації інформаційної бази контролінгу підприємства. Тому можливості бухгалтерських програм можуть слугувати критерієм для їх якісних оцінок і вибору для застосування підприємствами. До цих критеріїв потрібно віднести можливість програмного забезпечення: вести синтетичний та аналітичний облік активів, капіталу, зобов'язань з елементами управлінського обліку; формувати фінансову, податкову, статистичну звітність; надавати іншу довідкову інформацію для потреб ведення господарської діяльності; на базі даних можливостей проводити автоматизований аналіз-прогноз і контроль за діяльністю підприємства.

Розглядаючи класифікацію програмного забезпечення для комп'ютеризації бухгалтерського обліку, економісти визначають основні чинники та критерії, що впливають на його вибір. Вимоги бізнесу до комп'ютеризованих систем бухгалтерського обліку є досить різноманітними в залежності від масштабів підприємств та галузі здійснення господарської діяльності. Одним з важливих чинників при виборі програмного забезпечення є галузь здійснення господарської діяльності підприємства. Останнім часом вітчизняний ринок програмних продуктів наповнився універсальними програмами для підприємств різних галузей, які вже пройшли етап випробування на практиці та максимально враховують особливості галузей виробництва. Запропоновані галузеві рішення для підприємств громадського харчування, харчової, хімічної, будівельної, металургійної промислової, паливно-енергетичного комплексу, підприємств транспорту, торгівлі, банків, страхових компаній тощо [36, с. 414].

Отже, ефективна система автоматизації обліку охоплює весь комплекс складних прикладних завдань, пов'язаних із застосуванням інформаційних комп'ютерних технологій в обліку, контролі та аналізі господарської діяльності підприємств, враховує особливості різних видів економічної діяльності підприємств, сприяє ефективній організації роботи бухгалтерії підприємства в сучасних умовах. Такий програмний продукт задовольнятиме вимоги внутрішніх та зовнішніх користувачів інформації в сучасних умовах.

1. Івахненко С. В. Сучасні інформаційні технології управління підприємством та

бухгалтерія: проблеми і виклики. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2008. № 4. 54 с.
2. Деньга С. М. Комп'ютеризація обліку на підприємствах різних масштабів та галузей. *Вісник національного університету «Львівська Політехніка»*. Львів, 2007. № 576. С. 409.

УДК 657

Ткачук І. М., к.е.н., доцент (Луцький національний технічний університет, м. Луцьк)

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРА

Розуміння чинних законів і правил обліку є невід'ємною частиною навиків бухгалтера, однак у сьогоденні не лише реєстрація і аналіз господарських операцій є складовою компетенцій фахівця. Актуальною стає професія бухгалтера-консультанта, який постійно відстежує всі аспекти ведення бізнесу клієнта, надає допомогу в будь-якому питанні та в будь-якій галузі. Відповідно, бухгалтер також повинен вміти сформулювати та пояснити свої висновки у звітах чи презентаціях управлінському персоналу або клієнтам.

Швидкість змін у світі настільки велика, що без постійного навчання завжди є ризик повністю випасти з інформаційного професійного потоку, а отже, втратити свою цінність як фахівця [2].

Бухгалтерський облік знаходиться на вершині найбільш захоплюючих інновацій в технології, від хмарних обчислень до технології блокчейн. Це в свою чергу свідчить, що, наявна інформація про нові інноваційні розробки, практика вміння використовувати різні бухгалтерські програми та інструменти, відкриває потенційні можливості отримати та розвивати професійну нішу в області поєднання інформаційних технологій та обліку.

Саме знання і практичні навички відкривають світ безлічі можливостей для зростання та впевненості для наступного кроку у новій кар'єрній сходинці. І саме універсальність – це важлива риса сучасного бухгалтера, яка означає, що по-справжньому успішний бухгалтер володіє також і навиками, які не мають прямого відношення до бухгалтерського обліку.

В рамках дослідження актуальною є думка Кіріченкової Л., що «кожен бухгалтер прагне посади головного бухгалтера, головний бухгалтер – посади фінансового директора. Проте одного бажання мало. Прагнення має бути підкріплене ще й новими знаннями, навичками, і не лише в бухгалтерській сфері. Обмеження, що стоять на шляху кар'єрного розвитку бухгалтера, живуть у його свідомості. Це те, про що він думає найчастіше» [1].

Слід пам'ятати, що навчання не завершується після отримання диплому про вищу освіту, адже бухгалтери зобов'язані йти в ногу з мінливими нормами і правилами законодавства. Досягнення успіху фахівців у сфері

«бухгалтерія» відбувається за умови перебування у безперервному професійному розвитку, завдяки якому підвищується впевненість та креативність у вирішенні нових завдань, зміцнюється професійний авторитет.

Професійний розвиток – це набуття працівником нових компетенцій, знань, умінь і навиків, які він використовує чи буде використовувати у своїй професійній діяльності. Про важливість професійного розвитку свідчить той факт, що більшість зарубіжних підприємств виділяють для цієї цілі 10 % фонду заробітної плати [3].

На відміну від підприємств зарубіжних країн, керівництво вітчизняних підприємств не завжди готове вкладати значні кошти в професійний розвиток персоналу. Саме тому, в Україні важливим аспектом усвідомлення для роботодавців має стати факт необхідності професійного розвитку та готовності платити за додаткові курси або навчання персоналу.

Підтримання навиків і знань в актуальному стані забезпечує формування професійного рівня кваліфікації бухгалтера. Професійний розвиток бухгалтера може відбуватися у різних формах, зокрема участь у семінарах, тренінгах, програмах сертифікації та підготовки бухгалтерів практиків до професійних іспитів, вебінарах та ін. Професійні бухгалтерські організації можуть надавати ресурси, проводити та рекомендувати заходи професійної підготовки бухгалтерів. Гнучкі, зручні та доступні можливості онлайн-навчання прекрасна нагода для зайнятих бухгалтерів. Зокрема, провідні спікери-практики розробляють цікаві рішення для онлайн-навчання, які допомагають удосконалити навички та можливості, необхідні для професійного росту.

Майбутніх фахівців у сфері бухгалтерії під час навчання в університеті, необхідно націлювати на усвідомлення важливості навчання і розвитку протягом усієї кар'єри. Важливим аспектом має стати наголос на тому, що професійний розвиток бухгалтера – це перш за все інвестиція в себе, спосіб планування власного розвитку, який безпосередньо пов'язує навчання з практикою. Адже, як свідчать проведені дослідження АССА, професійні показники кожного бухгалтера будуть відображати їх компетентність і навички через відповідні складові.

Підсумовуючи вище зазначене, хотілося б відмітити наступне. Бухгалтер повинен володіти правилами ведення бізнесу, бути сильним комунікатором і хорошим лідером. Відповідно, бухгалтеру важливо оновлювати свої навички та розвивати нові за допомогою постійного професійного розвитку. Професійний розвиток бухгалтера можна визначити, як безкрає поле для вдосконалення, підвищення кваліфікації та знаходження нових можливостей працевлаштування.

1. Кіріченкова Л. 9 ключових факторів професійного становлення бухгалтера. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-9-klyuchevyx-faktorov-professionalnogo-stanovleniya-buxgaltera> (дата звернення: 20.02.2020). 2. Що сьогодні відбувається із бухгалтерською професією та ринком бухгалтерських послуг в

Україні. URL: <https://www.buh24.com.ua/shho-sogodni-vidbuvayetsya-iz-buhgalterskoyu-profesiyeu-ta-rynkom-buhgalterskyh-poslug-v-ukrayini/> (дата звернення: 18.02.2020). 3. URL: <https://zahbug.com.ua/work-in-company/profesiyniy-rozvitok/> (дата звернення: 19.02.2020).

УДК 65.03

Фоміна Т. В., к.е.н., доцент (Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький), **Міліченко О. С., аспірант** (Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький)

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ, ЯК СУБ'ЄКТІВ НЕЗАЛЕЖНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У червні 2016 року в Україні було запроваджено інститут приватних виконавців шляхом прийняття Закону України «Про виконавче провадження» [1]. Приватні виконавці відносяться до суб'єктів незалежної професійної діяльності.

Відповідно до п. 178.1–178.3 ст. 178 Податкового кодексу України, особи, які мають намір здійснювати незалежну професійну діяльність, зобов'язані стати на облік у контролюючих органах за місцем свого постійного проживання як самозайняті особи та отримати довідку про взяття на облік. Приватний виконавець, як особа, що здійснює незалежну професійну діяльність, є платником податку на доходи фізичних осіб, військового збору та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Він зобов'язаний самостійно визначати та сплачувати ці податки та збори. Базою для нарахування зазначених податків та зборів є сукупний чистий дохід, тобто різниця між доходом і документально підтвердженими витратами, необхідними для провадження певного виду незалежної професійної діяльності [2].

Оскільки базою для нарахування зазначених вище податків і зборів є чистий дохід, що визначається різницею між отриманим доходом і документально підтвердженими витратами, постає питання щодо переліку витрат, які приватний виконавець може включити для обчислення бази оподаткування. Податковим кодексом України не передбачено чіткого переліку витрат приватних виконавців. На нашу думку, в даному випадку, необхідно чітко розмежувати поняття «витрати виконавчого провадження» та «витрати приватного виконавця», як суб'єкта незалежної професійної діяльності, адже це різні поняття.

Враховуючи те, що діяльність приватних виконавців регулюється Законом України «Про виконавче провадження», при формуванні витрат

виконавчого провадження, які здійснює приватний виконавець, варто керуватись вимогами ст. 42 даного нормативного документу. У п. 2 ст. 42 Закону України «Про виконавче провадження» зазначено, що витрати органів державної виконавчої служби та приватного виконавця, пов'язані з організацією та проведенням виконавчих дій щодо забезпечення примусового виконання рішень, є витратами виконавчого провадження [1]. Розмір та види витрат виконавчого провадження затверджені наказом Міністерством юстиції України «Про встановлення Видів та розмірів витрат виконавчого провадження» [3].

Але очевидно, що витрати приватного виконавця складаються не лише із чітко регламентованих Міністерством юстиції України витрат виконавчого провадження. Тому цілком логічним, об'єктивним та необхідним для провадження такого виду незалежної професійної діяльності, буде включення до складу витрат, що зменшують дохід приватного виконавця для цілей оподаткування, витрат на: сплату членських внесків до Асоціації приватних виконавців;оплату праці найманих працівників та сплату єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за них;розрахунково-касове обслуговуванням;сплату абонентської плати за користування автоматизованою системою виконавчого провадження;на оренду офісу, охорону, телефон, інтернет і т.д. Крім цього, на практиці може виникати потреба і в інших додаткових витратах.

Отже, перераховані вище витрати – це ті, які є необхідними для фактичного існування приватного виконавця, як суб'єкта незалежної професійної та платника податку. Звичайно, що такі витрати відсутні у законодавчо затвердженому переліку витрат виконавчого провадження, не можуть стягуватися з боржника, проте повинні, на нашу думку, враховуватись у складі витрат при визначенні об'єкта оподаткування податком на доходи фізичних осіб, військового збору та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Як витрати приватного виконавця, так і витрати виконавчого провадження повинні обов'язково підтверджуватись документально, як того вимагає п. 178.3 ст. 178 Податкового кодексу України [2], так і п. 7 розділу II затвердженого Міністерством юстиції України Видів та розмірів витрат виконавчого провадження [3].

1. Про виконавче провадження : Закон України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19/conv/page6> (дата звернення: 10.03.2020). **2.** Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). URL: [zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1300-16) (дата звернення: 10.03.2020). **3.** Види та розмір витрат виконавчого провадження : затв. Наказом Міністерства юстиції від 29.09.2016 р. № 2830/5 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1300-16> (дата звернення: 10.03.2020).

Хотенко О. А., Голова Ради Інституту податкових реформ, Віце-президент Асоціації платників податків України, Сенатор Європейського Економічного Сенату

ЗНАННЯ, НЕОБХІДНІ У 2030: ШЛЯХ УКРАЇНИ

Майже три роки тому, Урядом України було представлено Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна» [5]. У ній відображено базові показники для досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР) та загалом результати адаптації 17 Глобальних Цілей сталого розвитку (їх було затверджено на саміті ООН у 2015 р.) [6].

Наголошу, що вони включають і «Якісну освіту» [5, с. 32-38].

Можна довго розглядати та обговорювати стан виконання на сьогодні. Проте поки що більшість українських громадян не відчуває суттєвих змін. І тут також ми бачимо величезний обсяг роботи не лише для влади, а й неурядового сектору.

Але загалом всі Глобальні Цілі сталого розвитку певною мірою стимулювали появу прогнозів та варіантів розвитку країн та світу в цілому до 2030 р., які розроблені різними аналітичними центрами, експертними групами. Кількість таких футуристичних сценаріїв вже настільки значна, що їх аналіз може бути предметом окремого наукового дослідження.

Проте важливо узагальнити думки стосовно зникнення деяких професій. Адже навіть у випадку, коли ці передбачення не збудуться, існує висока вірогідність, що робочі місця за такими спеціальностями суттєво зменшаться. Аналітики «OxfordEconomics» виявили таку особливість: чим більше повторюється робота, тим більший ризик її усунення. Робота, яка потребує більшої креативності або інтелекту, швидше за все, буде продовжувати виконуватись людиною як мінімум кілька років [1].

У своєрідній «групі ризику» опинились наступні професії: журналіст газети, листоноша, бібліотекар, бортпровідник, туристичний агент, диспетчер служби таксі або доставки, водії, страхові агенти та ін. Але так само ряд експертів прогнозують натомість появу нових спеціальностей [4]. В основному це стосуватиметься створення знань та інновацій. Досить ймовірно зростання дефіциту висококваліфікованої робочої сили з високим рівнем доходу. Це матиме додаткові ускладнення. Оскільки темпи, з якими відбуватиметься перекваліфікація та додаткове навчання не будуть надто швидкими.

Звісно, рівень автоматизації України не такий, як у країнах Європи, США чи Китаю. Але якщо ми говоримо про підготовку спеціалістів у нашій державі, то маємо усвідомлювати, що отримані знання мають дозволяти їм в майбутньому повноцінно співпрацювати або робити і в іноземних країнах.

Демографія та автоматизація вже змінили наш світ, і цей процес продовжується. З впевненістю можна констатувати, що сучасній людині вже важко обходитись у власній життєдіяльності без цифрової грамотності. А через 10 років це буде взагалі майже нереально. Як тут не погодитись з Б. Гейтсом, який сказав: «Протягом наступних десятиліть цифрова революція нас здивує» [3]. На його думку, впевненість у собі та бажання продовжувати здобувати знання допоможуть підготувати нинішніх учнів та студентів до таких перетворень. Зокрема, зміни, які відбудуться в галузі охорони здоров'я та еволюція клімату, потребуватимуть розуміння наук цих сфер [3].

Існує велика ймовірність того, що до 2030 року глобальна економіка опиниться в умовах значних перетворень. Тож лідерам бізнесу, топ-менеджерам та керівникам організацій та установ потрібно буде виходити за рамки традиційних цілей та завдань і розвивати здатність пристосовуватися до такого середовища. Це потребуватиме гнучкості та швидкості. Для цього можуть знадобитися нові методи планування, показники ефективності роботи й навіть організаційні структури. Зазначу, що ми не повинні також ототожнювати технологічні інновації лише з позитивними змінами. Потрібно враховувати і так звані «підривні технології». Йдеться не лише про вже згадане вище скорочення робочих місць. Маємо на увазі інновації, що не лише заміщують, а й знищують наявні технології. Більш детально про це йдеться в Доповіді Римського клубу у 2018 р. [2, с. 54-62].

Висновок. Підсумовуючи вищевикладене, освіта має бути не лише доступною для всіх, а й якісною, маючи якомога більше практичної складової. Тому існує потреба перегляду відповідними держорганами спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців. Неперспективні напрямки підготовки варто скоротити (змінивши на нові) або ж по можливості перепрофілювати. Новації доведеться провести кардинальні, що включатиме непопулярні рішення. Також потрібно особливу увагу звернути на важливий аспект самопрезентації майбутніх фахівців, що включає формування навичок з проведення співбесіди та написання якісного резюме. В освітньому процесі значну частину часу необхідно буде приділяти цифровій грамотності, адже складаються тенденції, що ІТ-фахівців потребуватимуть все більше сфер людської діяльності.

1. Cellan-Jones R. Robots 'to replace up to 20 million factory jobs' by 2030. *BBC*. 2019. URL: <https://www.bbc.com/news/business-48760799> (дата звернення: 11.03.2020).
2. Ернст Ульріх фон Вайцекер, Андерс Війкман. *Comeon! Капіталізм, недалекоглядність, населення і руйнування планети*. Київ : Саміт-Книга, 2019. 276 с.
3. Mikel B. Bill Gates: High Schoolers Should Cultivate 1 Skill to Thrive in 2030 and Beyond. *Inc.* 2019. URL: <https://www.inc.com/betsy-mikel/bill-gates-high-schoolers-should-cultivate-1-skill-to-thrive-in-2030-beyond.html> (дата звернення: 11.03.2020).
4. *Towards a Reskilling Revolution: A Future of Jobs for All*. World Economic Forum in collaboration with The Boston Consulting Group. 2018. 42 p.
5. *Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь*. К., 2017. 176 с.
6. *Цілі сталого розвитку 2016-2030*.

УДК 657:351

Цаль-Цалко Ю. С., д.е.н., професор (Житомирський національний агроєкологічний університет, м. Житомир), **Мороз Ю. Ю., д.е.н., професор** (Житомирський національний агроєкологічний університет, м. Житомир)

ОБЛКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ КОНТРОЛЮВАННЯ ЯКОСТІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЗА БЮДЖЕТНИМИ ПРОГРАМАМИ

Ефективне використання коштів – одна з важливих проблем виконання бюджетів усіх країн світу. За підсумками 2019 р. Україна у рейтингу «Індекс сприйняття корупції» посіла 126 місце в світі та повернулася на рівень 2017 р.

Найбільш заангажованими і корумпованими, незважаючи на функціонування електронної системи ProZorro, в Україні залишаються державні закупівлі. За результатами контролю в сфері публічних закупівель Державна аудиторська служба України в 2019 р. встановила порушень на загальну суму 71,9 млрд грн за очікуваною вартістю закупівель або вартістю договорів. Об'єктами корупційної діяльності залишаються всі кількісні і якісні процедури відносин між замовниками і постачальниками в системі державних закупівель та правила визначення переможців торгів (рисунок).

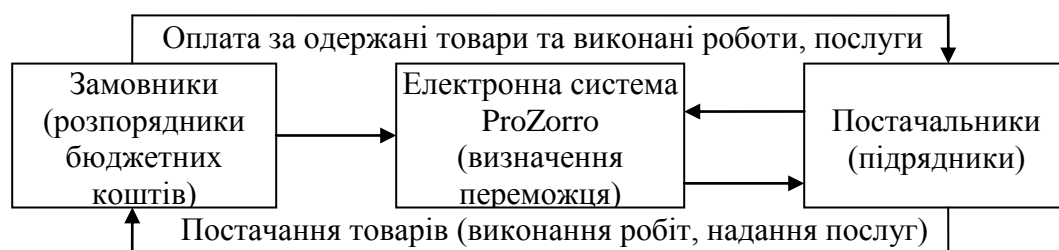

Рисунок. Модель процедури державних закупівель в Україні

Система ProZorro не виконує жодної якісної контрольної функції підтримки ефективності державного управління бюджетними коштами [1]. При цьому, корупційні дії відбуваються за домовленістю постачальників і замовників поза системою ProZorro через: мінімізацію конкуренції для необхідних учасників (створення видимості про підвищенні вимоги до зовнішніх характеристик товару і документів); приховування стандартних та наведення помилкових назв товарів; додаткові угоди; завищені стартові ціни тощо.

Попередження корупції може забезпечити система бухгалтерського обліку через формування результативних оціночних показників, які передбачається одержати від виконання бюджетних програм (затрат, продукту, ефективності, якості) та порівняння їх з фактичними результатами господарювання.

1. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19> (дата звернення: 11.03.2020).

УДК 657.1

Царук В. Ю., к.е.н. (Рівненський коледж НУБіП України, м. Рівне)

ЕВОЛЮЦІЯ ГЕНЕЗИСУ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Облікова система завжди виступала основним джерелом для прийняття рішень в корпоративних структурах з моменту їх виникнення, хоча й важко відстежити першооснови їх становлення. Окремі вчені висувають гіпотезу про можливість існування корпоративних структур ще в Стародавній Греції та Римі, засвідчують їх поширення в середньовічній Італії та Нідерландах.

Зокрема, Н. Арінушкін відмічає, що для історії рахівництва до половини XV-го століття особливе значення мають наступні пам'ятки: 1) Торгові книги голландської фірми Віко ван-Гельдерсен (1367-1408 рр.); 2) Книги А. Фуггера (1413-1427 рр.); 3) Книги О. Руланда (1444-1463) [1, с. 209].

К.Дж. Напьер обґрунтування необхідності дослідження історичних аспектів окремого облікового питання пропонує здійснювати виходячи з трьох основних підходів, які можна розкрити щодо облікового забезпечення корпоративного управління: 1) розуміння минулого, що дозволяє знайти подібні проблемні ситуації, які вже відбувались в розвитку облікової науки і використати розроблені в той час рекомендації для вирішення проблем обліково-аналітичного забезпечення корпоративного управління, які виникають в умовах сьогодення; 2) контекстуалізація бухгалтерського обліку, яка передбачає врахування того факту, що його розвиток відбувається не в вакуумі, а в певному соціально-економічному та політичному середовищі; 3) новий позитивізм, що базується на базових положеннях позитивної теорії обліку, згідно з якою основним завданням науки бухгалтерського обліку є пояснення та прогнозування облікової практики [4, с. 238].

Значним етапом у розвитку корпоративних структурі удосконаленні системи управління ними стало поступове поширення в Західній Європі подвійної бухгалтерії після виходу в світ праці Л. Пачолі «Трактат про рахунки і записи» (1494 р.). Завдяки винайденню у 1468 р. книгодрукування

протягом XV-го століття дана праця зі значними змінами і доповненнями була популяризована різними авторами в провідних європейських країнах (Німеччина, Нідерланди, Англія, Іспанія). Як наслідок, подвійна бухгалтерія набула значного розвитку в колоніальних корпоративних структурах, які починаючи з другої половини XVII-го століття почали публікувати баланси, що відображали їх майновий стан та структуру капіталу.

У період зародження корпоративного обліку (XVII століття) починають виникати перші корпоративні конфлікти. Дану тезу підтверджує Д.А. Львова [2, с. 54], а більш детально ілюструє В. Баладуні [3].

Таким чином, з появою перших акціонерних компаній, де відбувається розпорошення прав власності та управління, облікова система стає одним з джерел виникнення корпоративних конфліктів, внаслідок чого поступово стає об'єктом внутрішньо-корпоративного та державного регулювання.

Перші правові вимоги щодо обов'язковості складання і оприлюднення балансів корпоративними структурами з'являються у XIX-му столітті. Окрім цього, важливу роль в розвитку системи корпоративної звітності відіграла поява перших бірж, де торгувались акції.

В кінці XIX-го століття вводиться поняття спостережної ради, яка за ієрархією перебуває вище правління та покликана контролювати і захищати інтереси компанії.

Перші фахові видання, присвячені проблематиці обліку в корпораціях починають з'являтися з кінця XIX-го століття.

Проведений моніторинг історичного генезису облікового забезпечення корпоративного управління від моменту виникнення корпоративних структур до наших днів дозволив виділити його етапи, що сприяють зрозумінню особливостей і причин формування чинної системи бухгалтерського обліку як елемента системи корпоративного управління і спрогнозувати її розвиток: 1) від історичного зародження до кінця XV-го століття – формування корпоративної практики; 2) з початку XVII-го століття – до середини XVIII століття – виникнення і розвиток колоніальних корпоративних структур; 3) з середини XVIII століття – до середини XIX століття – розвиток статутного регулювання корпоративного сектору на тлі формування ринків капіталу; 4) з середини XIX століття – до 30-х років XX-го століття – регулювання звітності на рівні державних нормативних актів, сепаратне регулювання; 5) 30-80-ті роки XX століття – стандартизація обліку; 6) 90-ті роки XX-го століття – до нашого часу – гармонізація стандартів обліку; 7) 2010 рік – до нашого часу – конвергенція облікових моделей.

Аналіз еволюції облікового забезпечення корпоративного управління дозволив виявити ряд основних проблемних питань, які були актуальними в різні історичні періоди і яким необхідно приділяти увагу в сучасних умовах:

1) здійснення бухгалтерських маніпуляцій та шахрайств в рамках системи корпоративного управління, визначення їх сутності, проведення класифікації, обґрунтування причин виникнення;

2) пошук конкретних облікових інструментів, які дозволяють зменшити такі маніпуляції та шахрайства.

1. Аринушкин Н. Балансы акционерных предприятий. Юридическая и бухгалтерская природа баланса, в связи с нормами русского финансово-податного обложения. М. : Издание юридического книжного магазина “Правовъдѣніе” И.К.Голубева, 1912. 240 с.
2. Львова Д. А. Акционерные компании: история злоупотреблений в учете. *Бухгалтерский учет*. 2006. № 18. С. 54–61.
3. Baladouni V. Financial Reporting in the Early Years of the East India Company. URL: <http://www.accountingin.com/accounting-historians-journal/volume-13-number-/financial-reporting-in-the-early-years-of-the-east-india-company/> (дата звернення: 11.03.2020).
4. Napier C. J. Research directions in accounting history. *British Accounting Review*. 1989. Vol. 93, Iss. 3. P. 237–254.

УДК 657.633.5

Шигун М. М., д.е.н., професор (ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ)

ПРИНЦИПИ ПЛАНУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В СИСТЕМІ ОЦІНКИ РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Планування є важливим елементом управління внутрішнім аудитом на підприємстві. Плануванню притаманні такі властивості як наявність широких взаємозв'язків, багатоаспектність та цілеспрямованість. Системний підхід до організації планування внутрішнього аудиту є одним з визначальних чинників його ефективності.

Діяльності сучасних суб'єктів господарювання притаманний високий ступінь ризиків різних типів (інформаційний, економічний, технічний, технологічний, валютний, кредитний, політичний тощо). Важливим завданням внутрішніх служб і підрозділів підприємства є долучення до процесу моніторингу відповідних типів ризиків та запровадження заходів з їх попередження або мінімізації впливу на господарську діяльність та її результати.

Служба внутрішнього аудиту є одним з ключових підрозділів, який приймає активну участь у роботі з ризиками діяльності. Сучасний розвиток аудиту ґрунтується на виявленні зон ризику в діяльності підприємства та зосередженні уваги аудиторів на тих господарських операціях, документах, підрозділах тощо, які мають підвищений ризик прояву порушень, відхилень, шахрайства. З огляду на те, що ризикоорієнтований аудит проводиться із застосуванням вибіркового способу перевірки, внутрішньому аудиту слід враховувати принципи, які можуть застосовуватись при плануванні аудиторських процедур і дозволяють значно підвищити ефективність вибору

прийомів і способів перевірки задля виявлення найбільш ризикових зон в діяльності підприємства.

Врахування основних видів ризиків, що можуть мати прояв в діяльності суб'єкта господарювання, та вимог щодо планування аудиторських процедур, дозволяють сформувати наступну систему принципів планування внутрішнього аудиту, зорієнтовану на зони ризику:

1) цільовий характер – завдання внутрішнього аудиту визначаються, виходячи з цілей управління суб'єктом господарювання і виявлення можливих загроз прояву ризиків;

2) погодження (координація) – плани виконання аудиторських процедур повинні розроблятися керівником служби внутрішнього аудиту, погоджуватися з керівниками бухгалтерії, економічного відділу, відділу економічної безпеки, та затверджуватися власником або керівником підприємства. Погодження і координація аудиторських процедур забезпечує зв'язки між системою управління, підсистемою аудиту, суб'єктами та об'єктами аудиту. Відсутність зовнішньої координації робить підсистему планування аудиту замкненою, відсутність внутрішньої координації нівелює дію підсистеми планування, робить її неефективною. Відсутність координації в роботі органів внутрішнього контролю (служби внутрішнього аудиту, підрозділу економічної безпеки, фінансової служби, бухгалтерії тощо) приводить до дублювання окремих функцій в роботі цих підрозділів, паралельного виконання контрольних процедур відносно тих самих об'єктів, частого здійснення контрольних перевірок в тих же підрозділах суб'єкта господарювання. Складання і погодження планів внутрішнього аудиту дозволяє керівництву оцінювати ступінь завантаженості кожного аудитора і дає можливість не покладати додаткових завдань на фахівців під час проведення ними перевірок. Це дозволяє покращити якість внутрішнього аудиту, прискорює проведення перевірок в підрозділах, сприяє вивільненню часу для організації і проведення додаткових позапланових процедур виявлення ризиків, що викликають порушення економічної безпеки діяльності;

3) підконтрольність – періодичне включення до аудиторської групи представників власника або осіб з вищого керівництва;

4) ефективність – передбачає необхідність перевищення ефекту від здійснення аудиторських процедур над тими витратами, які пов'язані з їх організацією та здійсненням;

5) всеохопність – діяльність усіх підрозділів підприємства повинна бути охоплена аудиторськими процедурами з урахуванням зон ризику. Протягом одного фінансового року або одного операційного циклу, усі підрозділи підприємства повинні бути перевірені внутрішніми аудиторами;

6) спеціалізація – визначає зосередження на конкретних напрямках діяльності, підрозділів, об'єктах аудиту, діях і діяльності виконавців, що мають підвищений ризик порушень, відхилень, шахрайства. Переважною

формою спеціалізації при плануванні аудиторських процедур з урахуванням завдань виявлення ризиків і загроз економічної безпеки є об'єктна спеціалізація, а також за видами діяльності. Роль принципу спеціалізації виявляється у тому, що він сприяє відповідному розподілу праці та дозволяє підвищити ефективність внутрішнього аудиту;

7) універсальність – повинні плануватися як комплексні так і тематичні аудиторські перевірки, поєднуватись різні форми, види і методи контролю. Внутрішні аудитори можуть самостійно обирати найбільш ефективні процедури, прийоми та способи контролю, які дозволять перевірити відповідний об'єкт найбільш ретельно;

8) суттєвість – передбачені процедури повинні забезпечувати оцінку суттєвих видів ризиків і загроз діяльності;

9) терміновість – не повинно бути порушення строків проведення внутрішніх аудиторських перевірок;

10) раптовість – плани виконання аудиторських процедур повинні відповідати принципу раптовості і не підлягають оприлюдненню. Для того, щоб забезпечити виявлення внутрішніх ризиків і загроз, що породжуються протиправними діями чи бездіяльністю працівників підприємства, плани виконання аудиторських процедур повинні бути раптовими, не доводитись до відома інших підрозділів раніше ніж за день до початку перевірки.

11) ротація – один і той самий внутрішній аудитор не може проводити дві перевірки підряд в одному і тому ж підрозділі підприємства. Якщо суб'єкт господарювання має службу внутрішнього аудиту зі штатом фахівців, при плануванні перевірок повинна здійснюватись заміна аудиторів для кожного перевіреного підрозділу. Це дозволяє зберегти підвищений рівень уваги і належну ретельність при виконанні аудиторських процедур.

12) кваліфікованість – проведення аудиторських перевірок повинно передбачатись тільки досвідченими спеціалістами з огляду на конкретні зони ризику;

13) безперервність освіти – внутрішні аудитори повинні на постійній основі продовжувати підвищення своєї кваліфікації, удосконалювати рівень знань з урахуванням специфічних питань оцінки ризиків діяльності. З метою підвищення якості перевірок, підтримання належного рівня освіти і знань внутрішніх аудиторів, у планах повинен передбачатись час на участь у фахових семінарах, теоретичну і практичну підготовку таких аудиторів.

Наведені принципи планування внутрішнього аудиту повинні враховуватись при розробці стратегії, планів та програм аудиторських перевірок відповідних об'єктів та враховувати ступінь ризиків, притаманних таким об'єктам.

Обсяг аудиторської перевірки залежить від обсягу операцій, що здійснюються підрозділом, кількості працівників підрозділу, кількості документів та облікових записів за період, що контролюється, тривалості контрольованого періоду, стану обліку діяльності і стану документації

підрозділу, ступеня ризиків і загроз в діяльності підрозділу або впливу його діяльності на стан функціонування підприємства в цілому, інших факторів.

Належне планування аудиторських процедур дозволяє якісно використовувати різні форми і методи контролю, типи процедур, спеціалізувати аудиторську діяльність, правильно встановлювати черговість внутрішніх аудиторських перевірок, використовувати результати внутрішнього аудиту при складанні і затвердженні різних видів звітності підприємства.

УДК 310.312

Юрчик Г. М., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Вільгурін В. І., член Рівненської Малої академії наук учнівської молоді**

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА: РОЗРАХУНКОВО-ОБЛІКОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ В УКРАЇНІ

В умовах сьогодення однією з ключових проблем України є значна тінізація економічної діяльності. Значні масштаби тіньової економіки (ТЕ) позначаються на обсягах і структурі ВВП, гальмують соціально-економічні реформи, спотворюють офіційні данні про стан економіки. Одним з найнебезпечніших наслідків розвитку тіньової економіки є суттєве зниження соціальної безпеки, що супроводжується зниженням рівня життя значної частки населення, міграційними втратами, зниженням соціальних стандартів та фінансових можливостей бюджету, криміналізацією суспільства.

В цілях ефективного державного регулювання економіки виникає необхідність оцінювання масштабів ТЕ. Очевидно, що можливості оцінювання ТЕ досить обмежені в силу латентного характеру цього явища, що передбачає приховування від обліку, контролю та реєстрації.

В Україні розроблено *дві офіційні методики оцінювання обсягів тіньової економіки України*: 1) методика Державної статистичної служби України – розроблена та регулярно використовується для визначення обсягів ТЕ в рамках Програми розвитку системи національних рахунків. За допомогою цієї методики стає можливим оцінити обсяги тіньового виробництва на загальнонаціональному рівні [2]; 2) методика Міністерства економічного розвитку та торгівлі України – має на меті відстеження розвитку загального обсягу тіньової економіки для формування стратегії економічного розвитку на макрорівні [1].

Науковці також не перебувають осторонь проблематики оцінювання масштабів ТЕ. Для оцінювання ТЕ в науці розроблено ряд методів, які умовно можна поділити на прямі, що застосовуються на мікрорівні, та

непрямі, що використовуються на макрорівні. Оцінка тіньової економічної діяльності виконується різними методами в залежності від розв’язуваних завдань у процесі дослідження даного явища. Порівняння існуючих методів оцінювання ТЕ наведено в таблиці.

Таблиця

Методи оцінювання тіньової економіки

Назва методу		Сутність
Прямі (мікро-) методи		
1.	Опитування, вибіркові обстеження	передбачає опитування респондентів відносно їх участі в тішовій економіці, на основі чого визначається рівень тінізації економічної діяльності
2.	Метод відкритої перевірки	використовується спеціально створеними контролюючими органами; виявляє і припиняє порушення податкового, митного, валютного, банківського, антимонопольного законодавства, правил торгівлі, санітарних норм, пожежної безпеки тощо
3.	Спеціальні методи економіко-правового аналізу	використовуються для виявлення зусиллями досвідчених економістів і юристів слідів, причин і умов економічних злочинів (аналізуються економічні показники, документальні невідповідності)
3.1.	Метод бухгалтерського аналізу	аналіз балансу, рахунків, подвійних записів; оцінка і калькуляція, інвентаризація і документація;
3.2.	Метод документального аналізу	ретроспективний аналіз факторів господарської діяльності, що виявляються у вигляді специфічних документальних невідповідностей
3.3.	Метод економічного аналізу	передбачає оцінювання масштабів тішової економіки на основі аналізу взаємозв’язку економічних показників.
Непрямі (макро-) методи		
4.	Метод розбіжностей («доходи населення – роздрібний товарооборот»)	аналізуються: розбіжності між статистикою доходів і витрат; сукупний дохід за даними офіційної статистики і сукупний дохід, отриманий шляхом опитування експертів; різниця між валовим внутрішнім продуктом, розрахованим як сукупний дохід від виробничої діяльності, і загальними видатками на купівлю товарів і послуг.
5.	Метод оцінювання за показниками зайнятості (італійський)	на підставі випадкової вибірки обстежуються та опитуються домогосподарства щодо кількості годин, відпрацьованих респондентами в тій чи іншій галузі; на підставі вибірових даних здобувають середній відпрацьований час, що зіставляється з офіційними даними
6.	Монетарний метод (валютного попиту)	базується на припущенні, що при здійсненні тішової діяльності використовуються більшою мірою готівкові кошти, відтак при зростанні попиту на них у розрахунковому періоді порівняно з базисним, за який приймають період часу, у якому обсяги тішової економіки були значно меншими і їх можна порівняти до 0, буде слугувати індикатором підвищення рівня тішової економіки
7.	Енергетичний (електричний) метод	полягає в порівнянні приросту внутрішнього споживання електроенергії з приростом ВВП; базується на припущенні: приріст внутрішнього споживання електроенергії повинен відповідати приросту реального ВВП (якщо відбувається перевищення приросту внутрішнього споживання електроенергії над приростом ВВП, то вважається, що електроенергія спрямовується на виробництво в тішовій економіці).
8.	Метод збитковості підприємств	Базується на таких припущеннях: усі збиткові підприємства за офіційними статистичними даними фактично є прибутковими, що вважається завищенням обсягів тішової економіки; рентабельність збиткових підприємств дорівнює рентабельності прибуткових підприємств у періоді, що аналізується.
8.	Експертний метод	спирається на інтуїцію і досвід кваліфікованих фахівців, які визначають рівень тінізації економіки на основі попереднього аналізу даних
9.	Економетричний метод (моделювання)	спрямовані на розрахунок відносних обсягів тішової економіки через виділення сукупності факторів, що її визначають та побудову економетричної моделі
10.	Спеціальні методи	методи, що передбачають оцінювання тішової економіки на основі її взаємозв’язку з іншими факторами; різного роду авторські методики

Джерело: узагальнено та побудовано авторами на основі вивчення літературних джерел.

В цілях визначення та моніторингу масштабів ТЕ в Україні Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України публікує аналітичний огляд за назвою «Тенденції тішової

економіки». Відповідно до вказаного документу інтегральний рівень тінізації національної економіки протягом 2010-2018 рр. суттєво змінювався (рис. 1). Так, свого максимального рівня відповідний показник сягнув у 2014-2015 рр. (40% і більше).

В той же час, з 2016 р. намітилась тенденція до зниження рівня тінізації економіки, сягнувши мінімального рівня у 2018 р. (30%). Попри, на перший погляд, позитивну динаміку щодо зменшення тінізації національної економіки, все ж протягом 2010-2017 рр. її рівень перевищував критичний рівень тінізації, який визначений на рівні 30%. Значні масштаби ТЕ в Україні, що перевищують безпечний рівень (30%), утворюють свого роду «паралельну» державу та є загрозою функціонування легальної економіки. Так, аналіз свідчить, що суттєве зростання рівня тіньової економіки супроводжується зниженням офіційного ВВП, а коефіцієнт кореляції дає право стверджувати про наявність достатньо щільного та оберненого зв'язку між ними.

Рис. 1. Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні та приріст офіційного ВВП в Україні, 2010-2017 рр.

Джерело: побудовано за даними [3].

Порівняння рівня тінізації національної економіки за різними методиками свідчить, що найвищий її рівень демонструє метод витрати населення - роздрібний товарооборот.

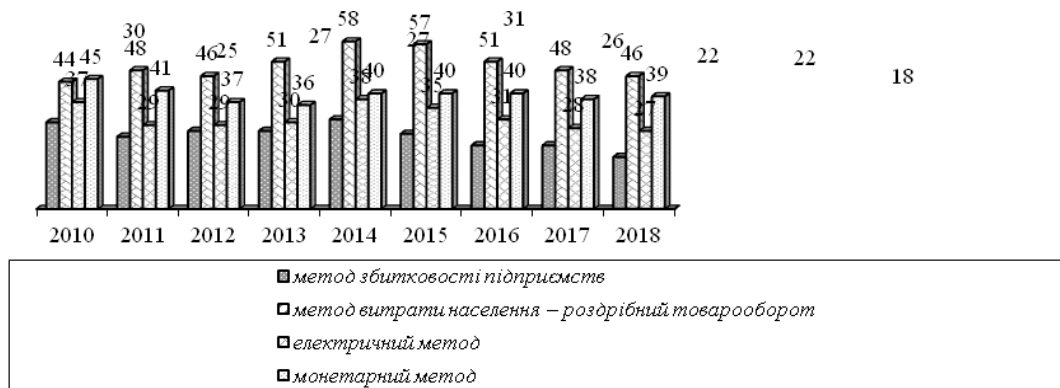

Рис. 2. Рівень тінізації національної економіки за різними методиками
Джерело: побудовано за даними [3].

Показово, що результати оцінювання рівня ТЕ за монетарним методом за різними підходами суттєво відрізняється. Водночас, рівень ТЕ за методом збитковості підприємств та електричним методом є суттєво нижчим та в певних роках є нижчим критичного рівня.

1. Методичні рекомендації розрахунку рівня тіньової економіки : затв. наказом Мінекономіки від 18 лют. 2009 р. № 123. Міністерство економіки України. URL: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=129888&cat_id=32854 (дата звернення: 11.03.2020). **2.** Куцулак Я., Саріогло В., Терещенко Г. Неофіційна економіка в Україні: вимірювання та оцінка впливу на доходи населення : навч. посіб. К., 2010. 136 с. **3.** Загальні тенденції тінізації економіки України. Міністерство економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства URL: <https://www.me.gov.ua/> (дата звернення: 11.03.2020).

УДК 330.115

Юрчик Г. М., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Лозова Г. В.,** член Рівненської Малої академії наук учнівської молоді

ЦИКЛІЧНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ВІМІР

Одним із проявів ринкового саморегулювання є циклічність економічного розвитку. Дослідження економічної динаміки постійно перебувають у центрі уваги не лише економістів, але і політиків, адже від якості відповідних оцінок та прогнозів залежить ґрунтовність стратегічних рішень на макро- та мікро- рівнях. Економічна динаміка супроводжується істотними змінами у кон'юктурі ринку капіталу, споживчих товарів і послуг,

технологій, сировини і матеріалів, праці.

Сучасні економічні підходи дозволяють виділити близько 1380 видів циклів, що мають відношення до економіки. Однак, найбільш важливою та поширеною ознакою для класифікації економічних циклів є їх тривалість, за якою цикли прийнято поділяти на короткострокові, середньострокові та довгострокові (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація економічних циклів за їх тривалістю [2]

Види економічних циклів		Характеристика
Коротко- строкові цикли	Цикли Кітчина (цикли запасів, фінансові цикли)	→ 3–5 річні цикли; → короткострокові кон'юнктурні коливання, які виникають в результаті змін в оборотних коштах, тобто в запасах товарно-матеріальних цінностей.
Середньо- строкові цикли	Цикли Жугляра (промислові або ділові цикли, бізнес-цикли)	→ 7–12 річні інвестиційні цикли; → причини виникнення: порушення вкладень капіталу в активні елементи основного капіталу (засоби та знаряддя праці); перерозподіл капіталу між галузями; зміна грошово-кредитних чинників.
	Цикли Кузнеца (будівельні або демографічні цикли)	→ 15–25 річні будівельні цикли; → виникають у зв'язку із демографічними процесами та змінами у сфері будівництва.
Довгі цикли	Хвилі Кондратьєва (К- хвилі)	→ 40–60 річні цикли; → причина виникнення: технічні та науково-технічні революції, що викликають радикальні зміни в технологічній базі виробництва; зміни в інфраструктурі та джерел енергії; зміни підготовки робочої сили.

Основним показником, який відображає макроекономічну динаміку, є валовий внутрішній продукт (ВВП). Аналіз динаміки номінального ВВП в Україні свідчить про його невинне зростання яз загалом в межах національної економіки, так і в розрахунку на одну особу (рис. 1). Так, на 2017 р. ВВП сягнув 2983,9 млрд грн., а в розрахунку на одну особу – 70,2 тис. грн.

Проте, номінальний ВВП має досить низький рівень об'єктивності щодо відображення макроекономічної динаміки в умовах значного рівня інфляції, яка має місце в Україні. Тому для аналізу макроекономічної динаміки варто застосовувати показник реального ВВП (рис. 2).

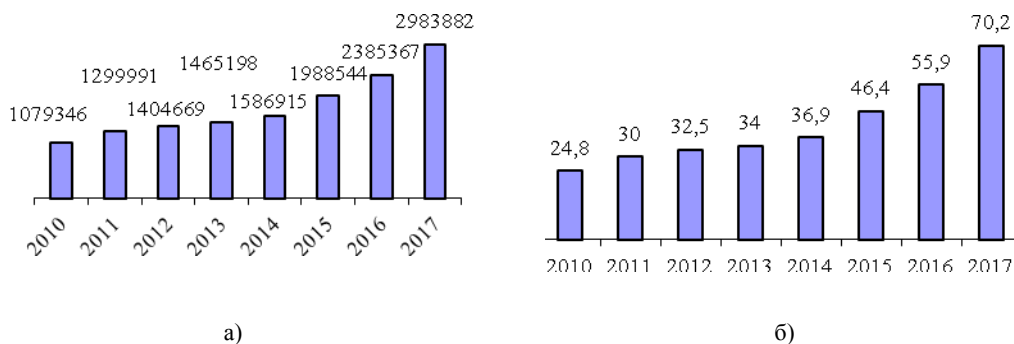

Рис. 1. Динаміка номінального ВВП: а) загальною, млн грн; б) в розрахунку на одну особу, тис. грн/особу [1]

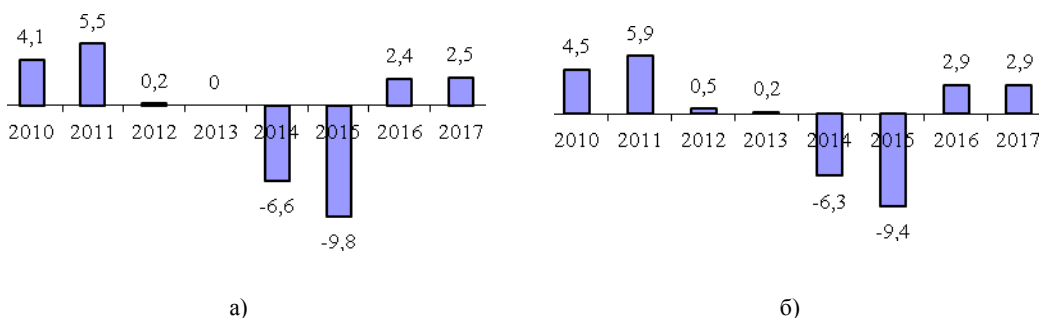

Рис. 2. Індекс зростання реального ВВП: а) загальною, % до поп. року; б) в розрахунку на одну особу, % до поп. року [1]

Відповідний аналіз свідчить, що динаміка реального ВВП в Україні демонструє зовсім іншу тенденцію порівняно з номінальним ВВП. Зокрема, у 2014-2015 рр. мало місце різке та значне зниження реального ВВП. Так, у 2014 р. реальний ВВП загальною та в розрахунку на одну знизився на 6,6% та 6,3% відповідно. У 2015 р. відповідні показники склали 9,8 та 9,4%. Тобто, у 2014-2015 рр. національна економіка характеризувалася кризовим станом.

Графічний аналіз тенденцій зміни реального ВВП засвідчив, що економіка України характеризується низкою циклів. Зокрема, результати дослідження економічного розвитку України на основі теорії великих циклів М. Кондратьєва засвідчили можливість виділити п'ять довгих хвиль Кондратьєва в економічному розвитку держави: I цикл (1854–1896) – промисловий переворот; II цикл (1854–1896) – дореволюційні та післяреволюційні період 1917 р.; III цикл (1930–1950) – дві п'ятирічки (1929-1932) та друга світова війна; IV цикл (1950–2000) – період до та після розпаду СРСР; V цикл (2000–2048) – постіндустріальна фаза розвитку.

На сьогоднішній день Україна перебуває на початковій стадії п'ятого циклу Кондратьєва.

В економічному розвитку України з часу здобуття незалежності чітко виділяється один довгостроковий цикл Кузнеця (1994-2016 рр.); два середньострокових цикли Жугляра (1994-2009; 2009-донині); п'ять

короткострокових цикли Кітчина (1991-1999; 1999-2004; 2004-2007; 2007-2011; 2011-2016 рр.). Відповідні цикли представлені на рис. 3, 4, 5.

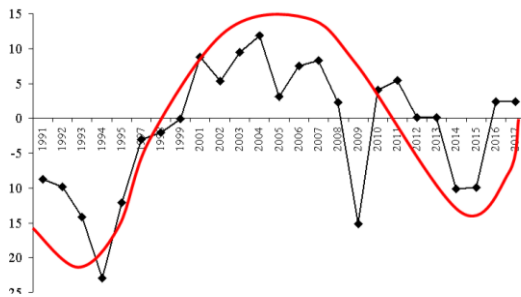

Рис. 3. Законімірність зміни реального ВВП в Україні відповідно до середнього строкового циклу Кузнеця, 1994-2017 рр. [1]

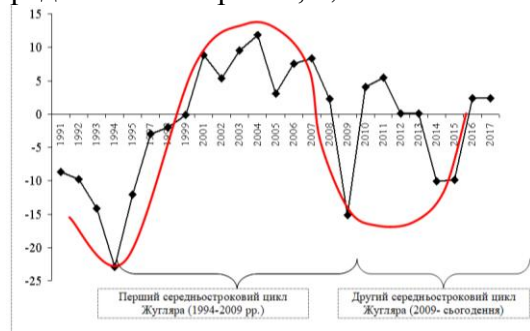

Рис. 4. Середньострокові економічні цикли в Україні (відповідно до концепції Жугляра), 1994-2017 рр. [1]

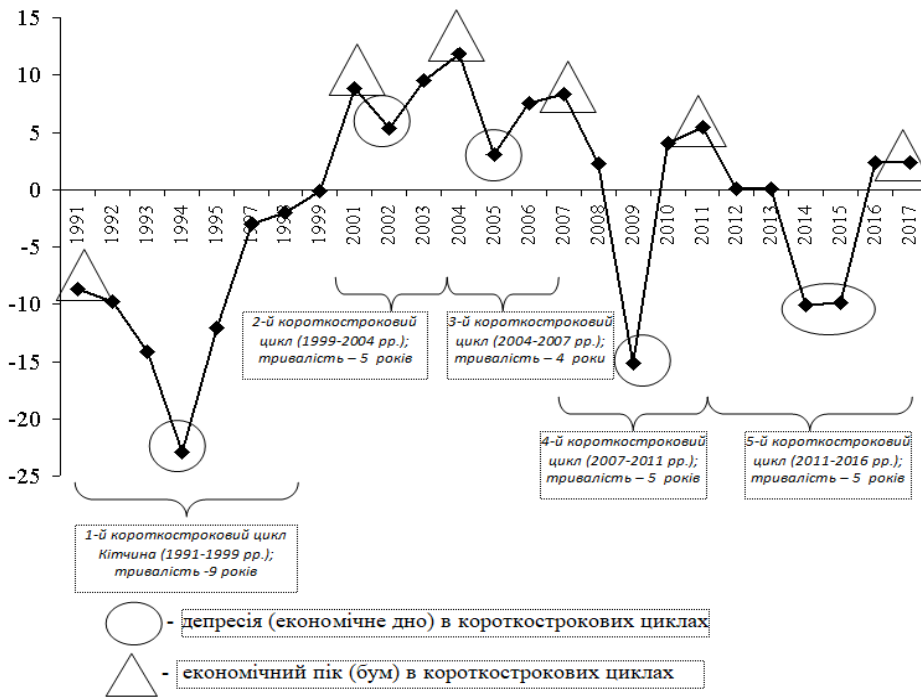

Рис. 5. Короткострокові економічні цикли в Україні (відповідно до концепції Кітчина), 1991-2017 рр. [1]

1. Система національних рахунків: статистична інформація. *Державна служба статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.01.2020).
2. Герец А. В. Визначення економічної циклічності та підходи до класифікації економічних циклів. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe? (дата звернення: 20.01.2020).

Якубова И. П., к.э.н., доцент (Полесский государственный университет, г. Пинск), **Тиханова В. Н., студентка 3-го курса** (Полесский государственный университет, г. Пинск)

УЧЕТ ДЕБИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ ПО МСФО

В современных условиях высока значимость финансовой информации как основы принятия управленческих решений. Источником такого рода информации является финансовая отчетность организации, на основе которой определяются показатели устойчивости деятельности, ликвидности, платежеспособности. В качестве методологической основы формирования показателей для целей составления консолидированной отчетности по группе компаний выступают Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО). Основной целью использования этих стандартов является подтверждение достоверности данных о финансовом положении, финансовых результатах деятельности организации.

Во многих компаниях дебиторская задолженность оказывает существенное влияние на результате анализа финансового состояния организаций и составляет значительную часть активов баланса. Отчетность по МСФО располагает данными о состоянии вышеуказанной задолженности и дает возможность использовать эти данные для управленческого учета, прогнозирования, анализа финансовых результатов.

В МСФО (IAS) 39 «Финансовые инструменты: признание и оценка» и (IAS) 32 «Финансовые инструменты: раскрытие и представление информации» предложены рекомендации по учету и предоставлению отчетности состояния дебиторской задолженности [2].

Порядок отражения в учете дебиторской задолженности регулируются МСФО (IAS) 39 (рисунок).

Согласно МСФО (IAS) 39, под займами и дебиторской задолженностью понимаются производные финансовые активы с фиксированными или определяемыми платежами, которые не котируются на активном рынке [3].

Дебиторская задолженность может возникнуть в следующих случаях:

- если заемщик не вернул предоставленный ему заем;
- проценты, роялти, дивиденды и другие требования к третьим лицам;
- если поставщик, взамен полученных денежных средств, предоставил бракованную продукцию, за которую покупатель потребовал вернуть деньги;
- если поставщик получил денежные средства, но не отгрузил продукцию;
- если подотчетное лицо не возвратило выданные ему суммы;
- если покупатель не оплатил поставленные ему товары;
- другие случаи, когда организации должны выплатить компании денежные средства.

Рисунок. Место займов и дебиторской задолженности в финансовых инструментах (согласно МСФО (IAS) 39)

Дебиторская задолженность может классифицироваться в финансовой отчетности не только по срокам предполагаемого погашения, но и по видам деятельности предприятия. Согласно МСФО (IAS) 7 «Отчеты о движении денежных средств», деятельность предприятия делится на операционную (основную), финансовую (связанную с привлечением инвестиций) и инвестиционную (связанную с вложением временно свободных денежных средств) [1].

Данная классификация не отражает дальнейшую работу предприятия с каждым видом обязательств. Имеются различия и в подходах к оценке, признанию и отражению в учете дебиторской задолженности, основные из которых обобщены в таблице.

Таблица

Дебиторская задолженность в системе МСФО

Критерий	МСФО
Оценка дебиторской задолженности при первоначальном признании	Цена сделки (п. 5.1.3 МСФО (IFRS) 9)
Дисконтирование денежного потока	Цена сделки корректируется с учетом временной стоимости денег (п. 60 МСФО (IFRS) 15)
Резерв по сомнительным долгам	Создается по финансовым активам, учитываемым по амортизированной стоимости (п.9 МСФО (IAS) 39)
Отражение в отчетности	Дебиторская задолженность признается в составе активов (п. 54 МСФО (IAS) 1)
Метод эффективной ставки процента	Используется при расчете амортизированной стоимости финансового актива (п. 9 МСФО (IAS) 39)

Таким образом, в организации учета дебиторской задолженности на основе МСФО предусмотрены все аспекты для полного, достоверного и своевременного отражения данного показателя. При переходе на МСФО организация может получить более полное и точное представление о состоянии дебиторской задолженности.

1. Международный стандарт финансовой отчетности (IAS) 7 «Отчеты о движении денежных средств». URL: https://www.minfin.ru/common/upload/library/no_date/2012/IAS_07.pdf (дата обращения: 25.02.2020). 2. Международный стандарт финансовой отчетности (IAS) 32 «Финансовые инструменты: раскрытие и представление информации». URL: <https://www.minfin.ru/common/upload/library/2015/02/main/IAS32.pdf> (дата обращения: 25.02.2020). 3. Международный стандарт финансовой отчетности (IAS) 39 «Финансовые инструменты: признание и оценка». URL: https://www.minfin.ru/common/upload/library/no_date/2013/ias_39.pdf (дата обращения: 25.02.2020).

УДК 657

Яремко І. Й., д.е.н., професор (Національний університет «Львівська політехніка, м. Львів), **Воськало Н. М., к.е.н., доцент** (Національний університет «Львівська політехніка, м. Львів)

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ: ОБЛІКОВО-ПОДАТКОВІ АСПЕКТИ

Величина вартості власного капіталу є одним з показників, який характеризує фінансовий стан підприємства та корпоративні права власників. Поняття про «власний капітал» та його економічну природу розкриває зміст визначення доходу, процес якого фокусується у площині збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань. Такі економічні дії призводять до зростання власного капіталу (за винятком його поповнення за рахунок внесків власників) [1]. Розподілимо складові власного капіталу за ознакою визнання доходу та податкових цілей (табл. 1).

Облік доходів ведеться на рахунках 7-го класу, але на дату визнання доходів зміни у власному капіталі знаходять вираз у тому разі, коли доходи будуть відмінними від понесених в цей період витрат; різниця вказує на збільшення чи зменшення капіталу. Таке співставлення здійснюється в кінці звітного періоду – кварталу або року. Дооцінка необоротних активів (Дт 10, 11, 12 Кт 41) збільшує величину власного капіталу. Проте така операція, як і деякі інші, не відображається на рахунках доходів. Наприклад при перепродажу власних акцій вище номінальної вартості (Дт 31 Кт 421), а також і при безоплатному отриманні необоротних активів (Дт 10 Кт 424)

тощо. Прибуток, який за результатами діяльності отримує підприємство оподатковується за ставкою 18% і збільшує суму власного капіталу лише на чисту величину. Інші складові капіталу, які визнаються доходом та відображаються у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) податком на прибуток не оподатковуються. Таким чином, при збільшенні власного капіталу дохід будуть визнавати засновники підприємства-юридичні особи, які такі інвестиції обліковують за методом участі в капіталі. Інші ж засновники визнають дохід лише при реалізації своєї частки. Тобто дата визнання доходу і дата збільшення власного капіталу не співпадають.

Таблиця 1

Розподіл складових власного капіталу для цілей оподаткування

Капітал, який формується за рахунок внесків власників	Капітал, який формується за рахунок інших видів власного капіталу	Капітал формування якого трактується доходом
Зареєстрований (пайовий) капітал Інший вкладений капітал	Резервний капітал	Капітал у дооцінках Нерозподілені прибутки Додатковий капітал (без вкладеного капіталу)

Щодо оподаткування, то безпосередньо прибуток оподатковується два рази – спочатку на підприємстві, а потім при реалізації своїх часток засновниками. Інші ж складові власного капіталу, які визнаються доходом будуть оподатковуватись лише при реалізації корпоративних прав. Для юридичних осіб така операція підлягає оподаткуванню податком на прибуток, а для фізичних осіб – податком з доходів фізичних осіб за ставкою 5% як інвестиційного доходу та військовим збором [2]. Лише юридичні особи, які використовують метод участі в капіталі зможуть уникнути подвійного оподаткування прибутку, так як дохід визнаний в результаті його збільшення формує податкову різницю, яка зменшує фінансовий результат до оподаткування.

Отже, визнання і введення у систему бухгалтерського обліку доходу у прямій взаємозалежності з поняттям зростання власного капіталу є не коректним. Це, насамперед, стосується юридичної особи, яка відповідно до принципу автономності веде свій облік відокремлено від власників. Трагування визнання доходом збільшення власного капіталу є актуальним лише для власників підприємства, але безпосередньо дата його визнання не завжди співпадає.

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р.
2. Податковий кодекс України : Закон України № 2755-VI від 02.12.2010 р.

Ясишена В. В., к.е.н., доцент, докторант (Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль)

ДОКУМЕНТУВАННЯ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

Проблемам вдосконалення документування обліку нематеріальних активів (далі НМА) присвятили праці такі вчені, як І. А. Бігдан, С. В. Шульга, Т. В. Польова, Л. В. Бражна, Н.М. Бразілій, І.І. Криштопа, Ю.В. Писаренко, І. В. Жураковська, О. В. Сизоненко, М. В. Плекан, В. С. Шелест. Дослідження проводилися в різних напрямках, загалом, стосувалися удосконалення форм первинних документів і реєстрів; розробки форм первинних документів з обліку витрат на створення НМА та доходів від їх використання; розробки методики документування та відображення в обліку витрат на створення і використання НМА; документального оформлення гудвілу при придбанні та при корпоратизації шляхом розробки документів тощо.

Документування як елемент методу бухгалтерського обліку використовується в обліку для фіксації на паперових або електронних носіях (регламентованих або розроблених суб'єктом господарювання) фактів господарської діяльності. З юридичної точки зору документ виступає доказовою базою в бухгалтерському обліку. Без документального підтвердження господарські операції не можуть бути відображені в обліку.

На сьогоднішній день, процес документування в обліку операцій з НМА здійснюється на основі Порядку застосування типових форм первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів, затвердженого наказом МФУ України 22.11.2004 № 732 (далі Типові форми № 732) та Інструкцією щодо заповнення форм первинної облікової документації з обліку об'єктів права інтелектуальної власності (винаходів, корисних моделей, промислових зразків, компонувань (топографій) інтегральних мікросхем і раціоналізаторських пропозицій), затверджена наказом Державного комітету статистики України, від 10.08.2004 № 469 (далі Інструкція № 469).

Типові форми № 732 містять такі первинні документи:

НА-1 «Акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»;

НА-2 «Інвентарна картка обліку об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»;

НА-3 «Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»;

НА-4 «Інвентаризаційний опис об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів» [1].

Інструкція № 469 містить такі форми первинної облікової документації з обліку об'єктів права інтелектуальної власності:

Форма № ІВ-1 Журнал реєстрації заявок на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, що подані в Україні (додається);

Форма № ІВ-2 Журнал реєстрації заявок на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, що подані до компетентних органів іноземних держав (додається);

Форма № ІВ-3 Журнал реєстрації використаних винаходів, корисних моделей, промислових зразків, компонувань (топографій) інтегральних мікросхем (додається);

Форма № ІВ-4 Журнал реєстрації раціоналізаторських пропозицій (додається);

Форма № ІВ-5 Заява про раціоналізаторську пропозицію (додається);

Форма № ІВ-6 Акт про використання об'єкта права інтелектуальної власності (додається) [2].

З вищевикладеного переліку форм первинних облікових документів видно, що дані документи розроблені тільки для об'єктів права інтелектуальної власності. Для обліку НМА, які не відносяться до прав інтелектуальної власності, а саме: права користування природними ресурсами, права користування майном, інші нематеріальні активи – первинні документи не розроблено. Але в обліковій практиці Типові форми № 732 для цих видів НМА також можуть використовувати. Зазначимо, що в Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку нематеріальних активів, затверджених Наказом МФУ від 16.11.2009 р. № 1327 (далі Методичні рекомендації № 1327) для ведення первинного обліку НМА згадуються тільки форми, що застосовуються для первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності, а саме Типові форми № 732 і не оговорюється використання інших нормативних документів. Також існують рекомендації щодо використання для первинного документування НМА, що не відносяться до інтелектуальної власності Типових форм первинного обліку основних засобів, що затверджені Наказом Міністерства статистики України від 29.12.1995 № 352 [3]. На сьогоднішній день також розроблені Типові форми з обліку та списання основних засобів суб'єктами державного сектору, затверджені Наказом МФУ від 13.09.2016 № 818, в яких зазначено, що вони можуть використовуватися незалежно від їх організаційно-правової форми та форми власності, а також представництвами іноземних суб'єктів господарської діяльності. Але в самих цих двох нормативно-правових документах (Типових формах № 352 і 818) чітко не прописано, що вони можуть бути використані для подібних цілей.

Зазначимо, що суб'єкт господарювання може самостійно розробляти форми документів, які повинні мати обов'язкові реквізити, визначені у «Положенні про документальне забезпечення записів у бухгалтерському

обліку», затвердженому Наказом МФУ від 24.05.1995 № 88. При розробці таких первинних документів необхідно враховувати галузеві особливості суб'єкта господарювання.

Отже, для ведення первинного обліку НМА існує багато варіантів, що одночасно ускладнює процес документування, через те, що первинні форми частково зібрані в декількох вищезазначених законодавчо-нормативних документах. Форми документів, що затверджені наказом № 352 від 29.12.1995 р. є застарілими. На нашу думку, основні засоби і НМА хоча і відносяться до необоротних активів, мають низку принципів відмінностей, які мають бути враховані при розробці нових первинних форм для НМА.

Ситуація, що склалася з первинними документами щодо обліку НМА є заплутаною і потребує негайного усунення. Існує ряд спірних питань, які стосуються структури самих форм первинних документів, що підкреслено в низці наукових праць. На сьогодні є необхідність в розробці первинної документації, яка буде відображати операції з формуванням НМА, які будуть створювати внутрішній гудвіл. Також, гостро стоїть питання щодо розробки нових методичних рекомендацій для документального забезпечення первинного обліку НМА з узагальненням і удосконаленням існуючих форм первинних документів для обліку НМА, а також з врахуванням останніх змін чинного законодавства.

1. Про затвердження типових форм первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів : Наказ Міністерства фінансів України від 22.11.2004 № 732. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1580-04> (дата звернення: 02.02.2020). **2.** Інструкція щодо заповнення форм первинної облікової документації з обліку об'єктів права інтелектуальної власності (винаходів, корисних моделей, промислових зразків, компонувань (топографій) інтегральних мікросхем і раціоналізаторських пропозицій) : Наказ Державного комітету статистики України від 10.08.2004 № 469. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-04> (дата звернення: 03.02.2020). **3.** Про затвердження типових форм первинного обліку : Наказ Міністерства статистики України від 29.12.1995 № 352. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0352202-95> (дата звернення: 02.02.2020).

УДК 657.631.8:332.122(043.3)

Androshchuk I., PhD in Economics, Associate Professor (Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi)

A VARIETY OF AUDIT SERVICES: PROBLEMS OF CLASSIFICATION AND IDENTIFICATION

Although financial statements are traditionally considered to be the main object of audit and this viewpoint has traditionally been formed and remains in the

theory and practice of auditing, the broader understanding of the essence of the audit led to the widespread definition of the audit since the 90's of the twentieth century. Gradually it was replaced by the term «assurance engagement» and the structure of audit services has changed significantly. International Framework for Assurance Engagements and International Standards on Quality Control, Auditing, Review Engagements, Assurance Engagements, and Related Services (ISAs, ISREs, ISAEs, ISRSs) were developed. They are applied to different by its content engagements (audit of historical financial information; review of historical financial information; assurance engagements other than audits or review of historical financial information; related services). Also the content of other documentation in the sphere of auditing was enhanced, particularly Codes of Ethics for Professional Accountants, in order to make detailed requirements for different types of auditing services.

On the one hand, these tendencies are logical and predictable, since the information-oriented society demands from auditors to expand the range of services and to include any information, but on the other hand, the tendencies are not easy to perceive and change the traditional idea of the content and purpose of the audit. As Higgon A. states in `Corporate Financial Reporting` [3, p. 111] "The refocusing of auditors on assurance services could almost be classified as an audit revolution". So for further development of theory and practice there should be a clear classification of assurance engagements.

In the context of these issues, it is advisable to draw attention to the developments of other countries and international organizations. The International Standards focused on differences between reasonable assurance engagements and limited assurance engagements that were considered by such features as: (1) objective, (2) evidence-gathering procedure, (3) the assurance report. The Australian government (the Department of Finance) issued guidance on the delimitation of the concepts of "audit" and "assurance" (Resource Management Guide No. 210 Clarification of the Terms "Audit" and "Assurance" [1]), the purpose of which was to provide detailed recommendations for users about the elements. They provide the analysis of the various situations and issues arising from the use of the terms "audit" and "assurance" and suggestions on how to avoid them.

In the context of considering this problem, it should be noted that in recent years, analytical studies have been published on the conditions of application and the benefits of such types of tasks that are subject to the IAASB International Standards, such as reviews of historical financial information and related services, especially Engagements to Perform Agreed-upon Procedures Regarding Financial Information (ISRS 4400). Federation of European Accountants has been offered Survey on the Provision of Alternative Assurance and Related Services across Europe [2] which analyzes the differences between different services. Their execution is appropriate in cases where users require limited level of assurance, or only results of comparisons of the data of the primary documents and generalized

accounting information.

Despite the fact that basic elements of the assurance ((a) a three party relationship involving a practitioner, a responsible party, and intended users; (b) an appropriate underlying subject matter; (c) suitable criteria; (d) sufficient appropriate evidence; and (e) a written assurance report in the form appropriate to a reasonable assurance engagement or a limited assurance engagement), which are the basis for such classification, find their reflection in the International Standards and the International Conceptual Framework for Assurance Engagements (Article 26), their interpretation is not concise. The first three elements (three-party relations, subject and criteria) determine the possibility and conditions for accepting the assurance engagement, and also in some way affect the outcome of the engagement; the fourth and fifth elements (evidence and report) directly affect the process and determine the outcome of this engagement. However, the very criterion "subject" and the associated criterion "subject matter information" are the basis for the identification of various types of assurance engagements, and therefore the question arises to specify the content of the term "historical financial information" which remains unnoticed in scientific works.

1. Australian Government. Department of Finance, (2014). *Resource Management Guide Clarification of the terms 'Audit' and 'Assurance'*. November, 2014. No. 210. URL: [www.finance.gov.au](http://www.finance.gov.au/sites/default/files/RMG-210-Clarification-of-the-terms-Audit-and-Assurance.pdf) Retrieved from: <http://www.finance.gov.au/sites/default/files/RMG-210-Clarification-of-the-terms-Audit-and-Assurance.pdf>. (дата звернення: 20.01.2020).
2. Fédération des Experts comptables Européens – Federation of European Accountants (FEE), (2009). *Survey on the Provision of Alternative Assurance and Related Services Across Europe*. July 2009. URL: www.fee.be Retrieved from: http://www.fee.be/images/publications/auditing/Assurance_Survey_color2472009251643.pdf. (дата звернення: 20.01.2020).
3. Higson, A. (2014). *Corporate Financial Reporting. Theory and Practice*. Sage Publishing.

UDC 657

Bobrowska Dominika (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach)

PROBLEM KONKURENCYJNOŚCI W POLSCE

Otoczająca nas współczesna rzeczywistość cechuje się niezwykle złożonością zachodzących w niej procesów. Zaspokajanie potrzeb rynkowych konsumentów, jako jeden z licznych jej elementów, wymaga kreowania produktów doskonalszych i często bardziej skomplikowanych, aniżeli miało to miejsce chociażby kilka lat wcześniej. Rosnąca złożoność wymaga zwiększonego nacisku na kreowanie rozwiązań poprzez wysiłek wielu podmiotów w aspekcie swoich kompetencji oraz posiadanego potencjału do stworzenia prawidłowej mapy procesu. Celem każdego przedsiębiorstwa w gospodarce rynkowej jest osiągnięcie i utrzymanie przewagi

konkurencyjnej, ale przede wszystkim skoncentrowanie się na tych działaniach, które kierują przedsiębiorstwo do osiągnięcia sukcesu. Postęp dokonujący się w zakresie zarządzania procesami w przedsiębiorstwach, nie pozostaje bez wpływu na sferę produkcyjną a także usługową.

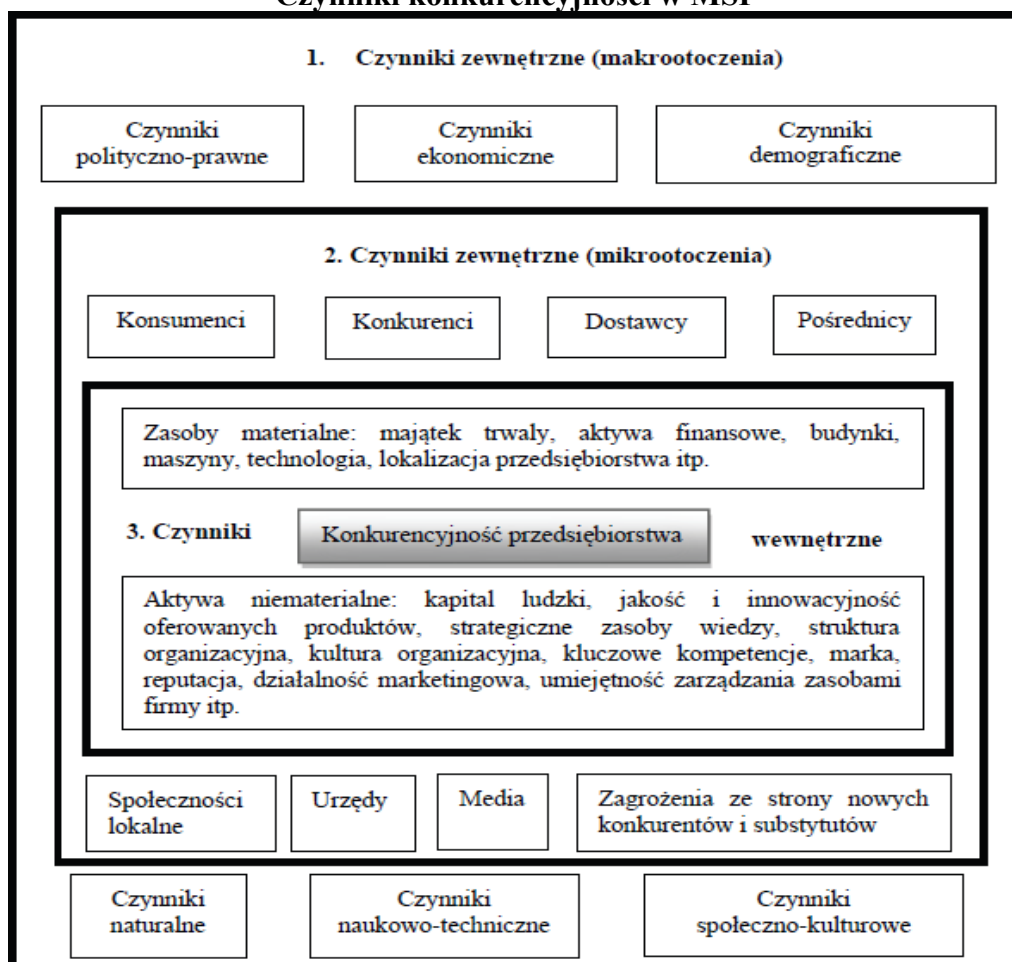
Konkurencja jest podstawową cechą gospodarki rynkowej, a przedsiębiorstwa w niej funkcjonujące muszą odznaczać się konkurencyjnością. Konkurencyjne przedsiębiorstwo powinno cechować się zdolnością i elastycznością w adaptacji do zmieniających się warunków rynkowych w których funkcjonuje oraz dążyć do podejmowania takich decyzji biznesowych, które zapewnią mu uzyskanie długotrwałej przewagi konkurencyjnej. Fundamentem przewagi konkurencyjnej jest również innowacyjna postawa przedsiębiorstwa, rozumiana jako otwartość na wdrażanie nowych technologii informacyjnych, w tym informatycznych systemów zarządzania znacząco wspomagających przepływ informacji w przedsiębiorstwie i zarządzanie wiedzą, a wreszcie automatyzacja samych procesów i daleko idąca ich optymalizacja.

Zagadnienie kształtowania pojęcia przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstw to obszar badań zgłębiany i analizowany przez badaczy od lat 80. ubiegłego stulecia. Samo formowanie pojęcia przewagi konkurencyjnej było procesem stopniowym, wieloetapowym, prowadzącym do powstania różnorodnych koncepcji. Dokonując analizy ostatnich kilkudziesięciu lat, można wyróżnić trzy podstawowe koncepcje przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa: koncepcje klasyczne, odnoszące się do specyfiki otoczenia zewnętrznego analizowanego przedsiębiorstwa (nadające priorytet źródłom zewnętrznym), nowe koncepcje, odnoszące się do zasobów przedsiębiorstwa (nadające priorytet źródłom wewnętrznym, zlokalizowanym bezpośrednio w przedsiębiorstwie), koncepcje mieszane (łączące źródła zewnętrzne i wewnętrzne).

Można również wyróżnić alternatywny podział na trzy ujęcia koncepcji przewagi konkurencyjności przedsiębiorstw:

- tradycyjne (oparte na czynnikach rynkowych oraz bezpośrednich źródłach konkurencyjności),
- nowe (związane z innowacjami i przedsiębiorczością),
- zasobowe (kompleksowe, identyfikujące źródła przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa i zasady ich rozwijania w długim okresie).

Czynniki konkurencyjności w MSP

Oto dwanaście możliwych dróg do zbudowania tych barier, z czego ostatnich sześć dotyczy samej marki firmy PKN Orlen: Zastrzeżone technologie, Ciągłe innowacje, Skala, Inwestycje, Realizacja, Sieci zbudowane wokół marek, Zaangażowanie klientów, Korzyści związane z wyrażaniem siebie, Wartość marki, Elementy wyróżniające markę, Status wzorca, Lojalność wobec marki

Podsumowanie Budowanie i utrzymanie przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstw jest uzależnione zarówno od czynników wewnętrznych, jak i zewnętrznych. Przewaga konkurencyjna może być zatem zdefiniowana jako zbiór atutów dostrzegalnych i cenionych przez klientów i rynek, które w sposób oczywisty odróżniają przedsiębiorstwo od jego konkurentów i przynoszą korzyści w postaci pozytywnych wyników finansowych.

Domańska Karolina, Zarządzanie Finansami i Rachunkowość (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach)

OBJECTIVE INFORMATION SUPPORT OF FOREIGN DIRECT INVESTMENTS

According to the definition of UNCTAD, IMF and OECD FDI is a category of international investments made by a resident of one country (called a «direct investor» or «mother company») with the intention of exercising long-term control in another country's enterprise (called a «direct investment enterprise» or «a company daughter»). By «long-term control» is meant the existence of long-term relationships between the direct investor and the direct investment enterprise and a significant level of impact that gives the direct investor an effective voice in managing the direct investment enterprise. To be considered as FDI, the minimum threshold for direct investor equity involvement in the direct investment enterprise was set at 10% [1].

FDI components are: equity capital, reinvested earnings and other capital. Investments in the share capital of the direct investment enterprise made by the direct investor are related to the purchase of shares, property or contribution in kind in the form of e.g. machinery and equipment. Reinvested earnings are the part or all of the profits generated by the direct investment enterprise that was not paid out to the direct investor in the form of a dividend, but invested in the direct investment enterprise. Other capital is intra-corporate loans (short- or long-term) between a direct investment enterprise and a direct investor, as well as transactions related to servicing this debt.

FDI are therefore long-term investments made by an enterprise or individual of one country in an enterprise of another country with the intention of exercising control over it and making a profit from it. At the same time, the essence of FDI is the transfer of not only capital, but also work and knowledge (technological, marketing and organizational).

In Poland, support for FDI inflows is dealt with by Polish Investment and Trade Agency and special economic zones.

Depending on the industry and scale of business, as well as the investor's strategy regarding control over the means of production, the following types of direct investment are distinguished [2]:

greenfield – they take place in the case of relatively smaller projects and rely on building the enterprise from scratch, including connection to existing infrastructure;

brownfield – takes place when at least part of the existing assets are used, e.g. buildings, installations, equipment;

capital investments – the subject of the investment is usually a relatively large-scale enterprise and mainly consists of a financial contribution (international acquisitions and M&A mergers, purchase of shares, purchase of corporate bonds or granting a loan to an enterprise), although it can be combined with the transfer of so-called know-how.

The theory of foreign investment separates two basic forms: horizontal and vertical [3].

Horizontal. Horizontal foreign direct investment consists in establishing a twin economic entity performing similar functions as the entity of the head office of the headquarters, or investments in other countries. These types of investments usually take place in the case of commercial and distribution networks or simple production processes.

Direct vertical type investments take place in the case of cooperation of entities located in different countries that perform their unique role in the group, e.g. research and development, design, production of components, assembly of components, final assembly. The vertical foreign investment model is usually used by companies producing more complex products, e.g. household appliances, means of transport.

Foreign direct investment (FDI) is considered the most desirable form of capital inflow due to their long-term nature and relative resistance to sudden changes in investor sentiment. Although this is not always confirmed in empirical research, the theory of economics is dominated by the view about the positive impact of FDI on the economy of the host country due to the assumption that the inflow of financial resources and the transfer of technology and knowledge contribute to the increase of existing physical capital and increase productivity of productive means. When making a decision on foreign expansion to start a business on a new market (e.g. production, service, commercial, etc.), a direct investor takes into account, first of all, the fundamental factors shaping the economic situation in the host country. These include macroeconomic conditions (e.g. size of the internal market, current economic situation, GDP growth prospects, inflation rate, etc.) and legal and regulatory environment (e.g. exchange rate regime, stability of legal regulations, amount of taxes, level of bureaucracy, etc.). The above factors affect the so-called investment climate, which determines the state's ability to attract foreign capital.

According to the IMF, globalization of financial markets has reduced the role of bank financing in international capital flows. The emergence of new financial instruments and a new group of investors, the so-called institutional investors (investment funds, private equity funds, sovereign wealth funds, etc.), have contributed to the growing importance of other, often less stable forms of financing investment transactions. An example of this is non-market financing, i.e. between related entities within capital groups (e.g. loans granted by mother companies to foreign daughter companies).

To increased activity of FDI on a global scale was also caused by the greater activity of international corporations and the accompanying need to improve the process of managing global production networks and the desire to legally avoid taxation (so-called tax optimization). To this end, corporations began to create so-called special purpose vehicles (SPVs / SPEs) that do not conduct business activity in the host country, but provide services to other companies belonging to the same capital group (e.g. obtaining financing, managing assets and liabilities), etc.).

Therefore, the scale of transactions between SPVs / SPEs and other entities related by capital increased significantly. In accordance with the balance of payments and international investment position statistics (currently the sixth version of the IMF Manual of Balance of Payments and International Investment Position Manual, including guidelines on balance of payments and international investment position statistics), which classifies various forms of capital flow based on the accounting approach (assets / liabilities), these transactions are also included in direct investment.

Conclusion To sum up, the increase in FDI mobility in the world makes it difficult to interpret economic data on capital flows between countries. Sometimes, the larger inflow of direct investment or its sudden outflow in a given year results not so much from good or bad economic conditions in the host country as from tax optimization carried out by international corporations. It can therefore be said that the nature of FDI in recent years has changed so much that global investment flows considered until recently long-term and most stable capital have to a large extent detached from economic foundations. Among the many consequences of this phenomenon, it should be mentioned that currently investment attractiveness rankings published by international organizations (e.g. World Investment Report, UNCTAD) and consulting companies (e.g. European Attractiveness Survey, EY) can be misleading because they do not fully reflect the ability of a given economy to attract capital.

1. Wzorcowa definicja OECD zagranicznych inwestycji bezpośrednich, wydanie trzecie, 1995 [Definicja wzorcowa OECD]. 2. J. Świerkocki (red.), *Rola bezpośrednich inwestycji zagranicznych w kształtowaniu aktualnego i przyszłego profilu gospodarczego województwa łódzkiego*, ŁTN, Łódź 2011. 3. R.E. Caves. International Corporation. *The Industrial Economics of Foreign Investment, Economica*, Vol. 38, nr 1, 1971.

Gielewicz Radosław, student (Kierunek: Zarządzanie, Specjalizacja: Zarządzanie finansami i rachunkowość Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Polska)

SUPERVISION INSTITUTION ON THE FINANCIAL MARKET IN POLAND

Financial market is a platform where buyers and sellers are involved in sale and purchase of financial products like shares, mutual funds, bonds and so on. The financial market is the best option to get and invest money. Borrowers can get money for investment, innovation and improvement corporation. On the otherhand, the lenders can invest their money and get some profit like dividend or interest. All participant needs to accept risk relevant to it. The level of risk is different in dependents from the product of financial market. The product of the financial market is better option than a bank loan or deposit. For example:

Ana is a teacher and she has 5.000,00€ savings. She would like to invest savings but bank deposit has low interest rate. Ana can buy a government bonds (are less risky than corporation bonds or share), which has higher interest rate.

CAR corporation would like to get 100.000,00€ to make investment to build new plant. This corporation decided to issue shares. Shares is a better option than bank loan, because we don't need to return incurred money (bank loan has a high interest rate and we need to back whole loan and interest rate).

The two parties involved of financial market:

Borrowers – person who want capital. We can divide the borrowers into 5 types: individuals, companies, central governments, municipalities and public corporation.

Lenders – person who have capital.

We can divide the lenders into 2 types: individuals and companies.

Types of financial market: Interbank, Equity market, Money market, Bond market, Foreign exchange

Financial markets create an open and regulated system for companies to acquire large amounts of capital. This is done through the stock and bond markets. Markets also allow these businesses to offset risk. They do this with commodities, foreign exchange futures contracts, and other derivatives.

Supervision institution on financial market in Europe

The European System of Financial Supervision (ESFS) is an institution, which includes the European Systemic Risk Board, the three European Supervisory Authorities and the national supervisors. The ESFS aims at ensuring consistent and coherent financial supervision in the EU. The main objective the ESFS is ensure, that the rules and regulations in the financial sector are reliable, respect with by all

participants of the financial market, preserve financial stability, promoting confidence and providing protection for consumers.

KNF – The Polish Financial Supervision Authority

The Polish Financial Supervision Authority (The KNF) is an erected institution to control the financial market in Poland. The KNF is a central government organ. The KNF is controlled by the Chair of the KNF. The main objective of the KNF is preventing lawbreaking by institutions of the financial market.

The Commission is composed of chair, two deputy chair and nine members. The commission of the KNF is instituted on five-year term. The chair of the KNF is Jacek Jastrzębski and the deputy chair of the KNF are Małgorzata Iwanicz-Drozdowska and Rafał Mikusiński. The KNF is not financed from government funds but operating costs of the Polish Financial Supervision Authority are covered by supervised payments by entities supervised by the KNF. Additionally, the KNF prepares an exam for the Securities Broker and Investment Adviser.

Objectives of the KNF

The main objective of the KNF is preventing lawbreaking by institutions of the financial market. The KNF is aimed at guarantee: reliable and high-quality functioning of the financial market, stability of the financial market, security and clarity rules and regulations, confidence in the financial market, protection participants of the financial market.

The financial market is a safe option to invest money and get capital, due to realize this objectives by the KNF.

Tasks of the KNF

The crucial tasks of the KNF are: exercising supervision of the banking segment, insurance market, capital market, pensionable market, improving of the financial market and financial services provided on this market, exercising stranglehold on the financial institutions, increase customers awareness about the financial market, cooperating on constitute and improve rules and regulations of the financial market, spawning opportunity to adjudicate in a dispute, analyzing a report from the financial institutions

Activity of the KNF in practice

KNF issuance of a permit to provide a financial service by the financial institution like bank, saving bank, domestic payment institution, insurance company, open pension fund, investment fund. If you want to use the services of unreliable financial institution, you need to make sure, that this institution has a KNF licence. When the financial institution has a KNF licence, you are certain of, that this institution provided a safe service.

The KNF can punish the financial institution. If the financial institution breach law and rules, the KNF can impose a financial punishment. On the other hand, the KNF can cancel a licence. When the KNF get notification about unreliable institution, the KNF need to send to this institution guidelines and regulations.

KNF Office

The KNF is realized tasks with the aid of KNF Office. The work of the KNF Office is directed by the Chair of the KNF and his two deputies. As part of the authorization granted by the KNF, the Chair of the KNF, his deputies and designated KNF Office employees undertake actions within the competence of the KNF (including provisions and administrative decisions). The Act specifies categories of cases that can only be decided by the KNF. These include permits to operate on the financial market, administrative sanctions and other matters of the highest importance for the functioning of the financial market.

International cooperation

KNF cooperates with a lot of international supervision institutions. This long-term co-action is aimed at setting, protecting and improving global standard for the financial sector. Normalization of the rules and regulations of financial market in the all countries have a lot of advantages: the possibility of investing money in foreign markets, reduction of bureaucracy, safety in the financial market, the opportunity for the domestic company getting a capital from the offshore investors, more efficient process of the trade in financial instruments, unfettered flow of capital, reducing the trade barriers, high quality guarantee, decline of management costs.

Conclusion The financial market is an ideal place where you can raise money to finance the investment and the needs of the enterprise. What's more, investors on the financial market can invest their savings and make a profit. It is worth emphasizing that certain laws and rules apply on the financial market. The financial market in Poland is functioning properly thanks to an independent institution controlling the Polish Financial Supervision Authority. On the other hand, the main objective of the KNF is preventing lawbreaking by institutions of the financial market. KNF cooperates with a lot of international supervision institutions to setting, protecting and improving global standard for the financial sector. Summarizing the KNF main task is exercising supervision and improving financial market.

1. Chwilowo (2019), *Czym jest i jak działa Komisja Nadzoru Finansowego*. Retrieved from URL: <https://chwilowo.pl/prasa/czym-jest-i-jak-dziala-komisja-nadzoru-finansowego/> on 25 March 2019 (дата звернення: 20.01.2020).
2. Ec.europa (2019), *The European system of financial supervision*. Retrieved from URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/financial-supervision-and-risk-management/european-system-financial-supervision_en on 15 March 2019 (дата звернення: 20.01.2020).
3. KIMBERLY AMADEO (2019), *An Introduction to the Financial Markets*. Retrieved from URL: <https://www.thebalance.com/an-introduction-to-the-financial-markets-3306233> on 15 March 2019 (дата звернення: 20.01.2020).
4. KNF (2019), *About of the KNF*. Retrieved from URL: https://www.knf.gov.pl/en/ABOUT_US on 17 March 2019 (дата звернення: 20.01.2020).
5. Mfiles (2019), *Komisja Nadzoru Finansowego*. Retrieved from URL: https://mfiles.pl/pl/index.php/Komisja_Nadzoru_Finansowego on 20 March 2019 (дата звернення: 20.01.2020).

Jaczewska Justyna, student (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Polska)

RISK

We live in an era of unprecedented speed of change where the past is no longer a reliable source to predict the future. To manage today's risks and anticipate tomorrow's challenges, organizations need to harness the power of data and analytics. Those who embrace what's available to create meaningful and actionable insights will be one step ahead [1].

The risk is the impact of uncertainty on targets, resulting in a deviation of results from expected/planned results. Objectives can have different aspects (such as financial, health and safety, and environmental goals) and can apply at different levels (such as strategic, organization-wide, project, product and process).

When describing the phenomenon in this way, it can be determined that the risk is an expression of a combination of the effects of the event along with a change in circumstances and the associated probability. However, uncertainty is a state of absence:

- of information related to,
- understanding or
- knowledge of, an event, its consequence, or likelihood [2].

Risk management is a coordinated effort to direct and control risks within a given organizational unit. It shall be implemented at both strategic and tactical and operational level concerning all material and intangible resources held by the unit. Organisations in their risk management policy declare the general intentions and directions of the pre-existing ones.

The risks can be divided as follows:

1. Related to macroenvironment, including: political, technical, economic, environmental, social, corruption.
2. Related to the microenvironment of the company, i.e.: suppliers, recipients, customers, competitors.
3. Internal enterprises: organisational, legal, financial [3].

According to the report, the main 4 risks over the years indicated in the Polish edition:

Table 1 Risk Management Survey risk ranking indicated in the Polish edition

	Top risk 2019/20	Top risk 2017/18	Top risk 2015/16	Top risk 2013/14
1	Commodity price risk	Increasing competition	Increasing competition	Economic slowdown / slow recovery
2	Trade receivables and payments of contractors	Regulatory / legislative changes	Economic slowdown / slow recovery	Increasing competition
3	Economic slowdown / slow recovery	Economic slowdown / slow recovery	Regulatory / legislative changes	Cash flow / liquidity risk
4	Cash flow / liquidity risk	Commodity price risk	Damage to reputation / brand	Trade receivables and payments of contractors

Source: 1 developed according to report *Raport Aon Polska 2019/2020: Zarządzanie ryzykiem i ubezpieczeniami w firmach w Polsce edycja VI*.

On the other hand, the main 4 risks over these years indicated in the global edition:

Table 2 Global Risk Management Survey risk ranking

	Top risk 2019/20	Top risk 2017/18	Top risk 2015/16	Top risk 2013/14
1	Economic slowdown / slow recovery	Damage to reputation / brand	Damage to reputation / brand	Economic slowdown / slow recovery
2	Damage to reputation / brand	Economic slowdown / slow recovery	Economic slowdown / slow recovery	Regulatory / legislative changes
3	Regulatory / legislative changes	Increasing competition	Regulatory / legislative changes	Increasing competition
4	Business interruption	Regulatory / legislative changes	Increasing competition	Damage to reputation / brand

Source: 2 developed according to report *Raport Aon Polska 2019/2020: Zarządzanie ryzykiem i ubezpieczeniami w firmach w Polsce edycja*.

Managing risks in the company is a process initiated by its management, designed and included in the planning of the action strategy. It identifies likely events affecting the objectives set. The management process is therefore understood as a systematic application of management, communication and consultation policies, setting up the context of activities, identifying, analysing, assessing, treating, monitoring and risk review [4].

Risk management consists of the following steps: Determination of objectives.

Risk assessment: risk identification, risk analysis, risk measurement. Risk financing. Administering the programme [5].

According to the report, the most common risk identification methods implemented in Poland and around the world are as follows:

Table 3 Methods of risk identification in Poland and around the world

Risk identification methods	Poland	Europe	World
Risk assessment by the Management Board	60%	64%	50%
Evaluation and expertise from experienced managers	51%	57%	52%
Discussion at the Management Level on annual planning	50%	44%	36%
Discussion at the Management Level (other)	45%	35%	31%
Industry analysis	44%	40%	38%
External reports	40%	39%	36%
Information on the risks of an internal audit	40%	42%	44%
Structured risk review across the organisation	27%	39%	35%
Information for from external advisers to the organisation	11%	14%	13%
Risk assessment from the Compliance function	17%	39%	33%
No formalized process	12%	8%	11%

Source: 3 developed according to report *Raport Aon Polska 2019/2020: Zarządzanie ryzykiem i ubezpieczeniami w firmach w Polsce edycja.*

In **conclusion**, identified risks in Poland and around the world have been constantly changing over the years, and with increased awareness, organisations are implementing risk management systems and designing appropriate procedures. Risk awareness allows it to be used to a large extent in our favor. The advantage is given to the one who has the right information in the right place and time, thanks to which he can respond properly to the possibility of risk.

1. Global Risk Management Survey – Report, 2019, Anon p.14.2. ISO/Guide 73:2009(en)Risk management — Vocabulary, <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:guide:73:ed-1:v1:en:term:3.5.1.3.3>.

A. Przesmycka, M. Podstawka, *Risk management in Business Activity – selected issues*, [w:] «Zeszyty Naukowe UNIwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach» 2015 , Nr 105. 4. R. Wróblewski, *Risk management in the enterprise*, [w:] «Zeszyty Naukowe UNIwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach» 2011, Nr 90. 5. O. Rytel, *Management of economic activity's risk*, [w:] «Zeszyty Naukowe AKADEMI PODLASKIEJ w Siedlcach» 2010 , Nr 85.

Jaszczuk Patrycja, zarządzanie ii rok i stopień (Instytut nauk o zarządzaniu i jakości, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach)

PROBLEMY, KTÓRE WYSTĘPUJĄ W FIRMACH: ZA PRZYKŁAD POSŁUŻY MI POLSKA FIRMA LPP SA

Firma skupia pięć rozpoznawalnych marek: Mohito, Reserved, House, Cropp i Sinsay. Sieć sprzedaży LPP składa się z ponad 1700 sklepów zlokalizowanych w 25 krajach. LPP zatrudnia ponad 25 000 osób w swoich biurach, centrum dystrybucyjnym oraz sieci sprzedaży w Polsce, krajach Europy, Azji i Afryki. Marki znane są już na 3 kontynentach, w tym w takich światowych stolicach mody jak: Londyn, Moskwa, Berlin czy Tel-Awiv.

Firma przedstawia swoje wartości w następujący sposób:

- «Rozpala nas wewnętrzny ogień. Jesteśmy pełni energii. Naszą pasją jest nasz biznes, nasze marki i nasi klienci. Jesteśmy dumni z bycia częścią LPP.
- Ambicja napędza nas w działaniu. Szukamy wciąż nowych wyzwań i dążymy do tego, by być najlepsi. Mamy odwagę sięgać po więcej. Spodziewamy się niespodziewanego.
- Jesteśmy odpowiedzialni za to, co robimy. Dbamy o nasze bliższe i dalsze otoczenie. Wspieramy pracowników i partnerów. Wsłuchujemy się w ich potrzeby, by działać w zgodzie z naturą.
- Jako zespół jesteśmy największą siłą. Zdanie każdego członka naszego zespołu jest tak samo ważne. Traktujemy wszystkich tak, jak chcielibyśmy być sami potraktowani. Uczciwość, szacunek, sprawiedliwość i tolerancja to nasze drogowskazy do działania».

Znając wartości firmy możemy uznać, że w przedsiębiorstwie wszystko powinno być w jak najlepszym porządku. Jednak problem, który chcę poruszyć to rotacja pracowników.

W tego typu sklepach, tak zwanych sieciówkach, pracownicy na stanowisku sprzedawca pracują dość krótko. «Starzy» szybko zastąpieni są nowymi osobami. Zaś ci «nowi» w ekspresowym tempie zwalniają miejsce dla kolejnych chętnych. Pytanie brzmi: Dlaczego? Dlaczego w LPP rotacja pracowników jest tak zauważalna?

Powodów może być wiele, oto kilka z nich:

1. Niedokładnie sprecyzowane ogłoszenie o pracę. Przeglądając oferty pracy możemy spotkać się ze zwrotem: «doświadczenie nie jest wymagane». Taka informacja przykuwa uwagę osób, które tuż po szkole pragną zacząć zarabiać. Niestety pomimo adnotacji o braku doświadczenia, owe doświadczenie często jest podstawą zatrudnienia w sieciówkach.

2. Pośpieszne przeszkolenie pracowników. Aplikujący na dane stanowisko posiadają tylko zarys zadań z ogłoszenia, z którymi będą się spotykać w pracy. Po

podpisaniu umowy nadchodzi czas szkolenia. Często firmy wychodzą z założenia, że najlepszą formą nauki jest ta oparta na doświadczeniach. Pomijają przy tym niektóre elementy szkolenia, by pracownik jak najszybciej, choćby ze strzępkami informacji, zaczął wykonywać powierzone mu zadania.

3. Bywa i tak, że wina leży po stronie pracowników. Osoby składające CV myślą, że znajdą pracę łatwą i przyjemną. Niekiedy ich wyobrażenie diametralnie różni się od realiów.

A więc jak poradzić sobie z problemem rotacji pracowników? Co zrobić by zatrzymać pracowników na dłużej? Oto sposoby na zażegnanie sprecyzowanego wyżej problemu:

1. Ułożenie oferty pracy tak, by przedstawiała szczegółowe informacje dotyczące doświadczenia, kwalifikacji, umiejętności i wymagań, które będą egzekwowane od osób chętnych na dane stanowisko. Mając dostęp do większej ilości informacji potencjalni kandydaci będą mogli aplikować z pełną świadomością o pracy i realizowanych zadaniach.

2. Dobrą opcją będzie także przedłużenie szkolenia wstępnego. Czasami ustalony z góry czas przygotowania pracownika to za mało. Kandydaci na dobrego pracownika po dokładnym szkoleniu uzyskują niezbędną wiedzę o pracy w firmie, co oczywiście wpłynie na jakość ich pracy.

Wdrożenie w życie przedstawionych przeze mnie sposobów, związanych z problemem rotacji pracowników, powinno pomóc stworzyć dobry zespół. Dzięki temu praca stałaby się bardziej efektywna, a co za tym idzie wyniki sprzedaży czy produktywności z pewnością wzrosłyby. Kierownicy także byliby zadowoleni mając zespół na który mogą liczyć.

UDC 657

Klimowicz Joanna (studentka Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie)

WIELOPARADYGMATYCZNOŚĆ W DYSCYPLINIE RACHUNKOWOŚCI

Pojęcie paradygmatu ma różne znaczenia, pojawia się w różnych dziedzinach nauki. Jego twórcą jest Thomas Kuhn, który po raz pierwszy w 1962 roku zastosował w znaczeniu jako zbiór pojęć i teorii tworzących podstawy danej nauki. Paradygmat od dogmatu odróżnia kilka zasadniczych cech:

- nie jest dany raz na zawsze, lecz przyjęty jest na zasadzie konsensusu większości badaczy,
- może okresowo ulec zasadniczym przemianom, prowadzących do głębokich zmian w nauce zwanych rewolucją naukową,
- podważa sens słuszności absolutnej.

W rachunkowości występuje wiele paradygmatów, które współistnieją ze sobą. Jako pierwszy pojęcie paradygmatu do nauki rachunkowości wprowadził M.C Wells. Badacz uznał za paradygmat oparcie wyceny na wartości nabycia jednak uważał, że znajduje się on w fazie kryzysu. W związku z tym uznał potrzebę zmiany tradycyjnego sposobu myślenia i wskazał pięć paradygmatów:

- rachunkowość inflacyjna lub rachunkowość bieżącej siły nabywczej,
- rachunkowość kosztu odtworzenia,
- rachunkowość utraty wartości,
- rachunkowość ciągłej aktualizacji lub rachunkowość wartości realizacji netto,
- rachunkowość wartości bieżącej.

Natomiast James Butterworth wyodrębnił w rachunkowości następujące paradygmaty:

- Wycena I (wartość aktualna, koszt bieżący),
- Wycena II (teoria partycypacji w ryzyku),
- Zarządzanie i powiernictwo I (koszt historyczny, cena nabycia),
- Zarządzanie i powiernictwo II (teoria agencji),
- Zarządzanie i powiernictwo III (teoria asymetrycznej informacji).

Z kolei Richard Mattessich nie uznał tego podziału ze względu na silne powiązania między poszczególnymi paradygmatami i ich ewolucyjny charakter. Wskazał następujące paradygmaty:

- paradygmat wyceny – jest to nadrzędne zadanie rachunkowości,
- paradygmat zarządczo-powierniczy – zadaniem rachunkowości jest ochrona majątku powierzonego przez właściciela zarządowi,
- paradygmat strategiczno-informacyjny – kluczowe jest dostarczanie informacji różnym odbiorcom [5].

Natomiast w Polsce określeniem paradygmatów w rachunkowości zajmowali się między innymi W. Brzezina, A. Karmańska i E. Walińska.

W. Brzezina uznał, że powinny one wносить do teorii nowe metody i obszary badawcze jak i formułować teorie, które byłyby rewolucyjne w nauce rachunkowości. Na podstawie tych założeń teoretyk wyodrębnił następujące paradygmaty rachunkowości:

- retrospektywny i prospektywny charakter rachunkowości – paradygmat przyszłości rachunkowości,
- mikroekonomiczne i makroekonomiczne zastosowanie współczesnej rachunkowości,
- sterujący charakter rachunkowości.

Integracja paradygmatu retrospektywnego jak i prospektywnego stanowi istotny problem teoretyczny oraz praktyczny współczesnej rachunkowości i wyznacza kierunki jej dalszego rozwoju [4].

Z kolei A. Karmańska wymienia trzy paradygmaty rachunkowości:

- społeczno-ekonomiczny – paradygmat ten określa kontekst dla dwóch nurtów badań: opisu rzeczywistości (badania empiryczne) oraz tworzenia nowych teorii (perspektywicznych) w oparciu o stan rzeczywisty [3],

- metody bilansowej – wynika on z wyżej wymienionego paradygmatu i odwołuje się do prezentacji oraz pomiaru wartości bez określenia jak wykonać taki pomiar. Wskazuje on cechy systemu rachunkowości, jest też źródłem przyjmowania określonych reguł i zasad, które rozwijają się w danym paradygmacie,

- pomiar wartości ekonomicznej, będący skutkiem nowej rzeczywistości, wymuszającej zmiany w systemie informacyjnym rachunkowości, będący paradygmatem przyszłości. Konsekwencją zmian w rachunkowości stosowanej w gospodarce opartej na wiedzy powinno być uzupełnienie dotychczasowych paradygmatów o nowe [2].

Według M. Kwiecień oraz M. Gmytrasiewicz nowym paradygmatem rachunkowości w obszarze wyceny jest kwantyfikacja wartości godziwej. Zdaniem tych autorek, wycena w wartości godziwej stanowi nowe wyzwanie dla teorii i praktyki rachunkowości, gdyż wymaga dostosowania systemu informacyjno-kontrolnego rachunkowości do zmieniających się warunków rynkowych i zmieniających się celów gospodarowania [1].

Teoretycy nauki rachunkowości prezentując różne koncepcje jak i klasyfikacje paradygmatów, wskazują na ich zróżnicowane powiązania z teorią i praktyką rachunkowości. Jako istotne z punktu widzenia przyszłości tej dyscypliny nauki podkreślają paradygmat społeczno-ekonomiczny, paradygmat metody bilansowej oraz paradygmat retrospektywny i prospektywny charakteru rachunkowości. Zbiór paradygmatów nie ma określonej granicy i w miarę rozwoju nauki będą pojawiać się nowe, których charakter będzie uzależniony od kierunku oraz tempa rozwoju rachunkowości.

1. Gmytrasiewicz M. (2011), Problemy współczesnej ogólnej teorii rachunkowości [w:] Rachunkowość sztuka pomiaru i komunikowania, SGH, Warszawa. **2.** Karmańska A. (2009), Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej, Difin, Warszawa. **3.** Karmańska A. (2013), Nauka rachunkowości, proces poznawczy, paradygmaty i prawda w rachunkowości – garść ustaleń i refleksji, *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, t. 71(127), SKwP, S. 125–146. **4.** Sojak S. (2011), Paradygmaty w rachunkowości, *Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego*, nr 25, S. 639–652. **5.** Sumek-Brandys B. (2006), Koncepcje paradygmatów w nauce rachunkowości [w:] *Zeszyty Naukowe*, nr 691, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków, S. 21–30.

Koleśnik Magdalena, studentka (Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie)

EWOLUCJA AUDYTU WEWNĘTRZNEGO W SEKTORZE FINANSÓW PUBLICZNYCH W POLSCE – PRZEDMIOT, PODMIOT I PRZEPROWADZANIE

Wyzwaniem dla systemu sektora finansów publicznych w Polsce po II wojnie światowej stało się opracowanie mechanizmu kontroli wewnętrznej na szczeblu centralnym, jak i lokalnym. Realizacja tego zadania na poziomie krajowym była powierzona kierownikom urzędów państwowych oraz Najwyższej Izbie Kontroli, zaś za szczeblu samorządowym – zarządom jednostek samorządowych, komisjom rewizyjnym rad przedstawicielskich, związkowi rewizyjnemu samorządu terytorialnego oraz państwowym władzom nadzorczym. Funkcje kontrolno-rewizyjne realizowane przez te stanowiska odpowiadały standardom ówczesnego audytu wewnętrznego w aspekcie zarówno finansowym, jak i operacyjnym. Taki obraz polskiego systemu kontroli w sektorze finansów publicznych odbiegał od standardów najbardziej rozwiniętych państw europejskich. Stąd też, jednym z pierwszych zadań, mających przygotować Polskę do wejścia do Unii Europejskiej było opracowanie nowoczesnego modelu audytu wewnętrznego w sektorze finansów publicznych [3].

Audyt wewnętrzny w pierwotnej formie pojawił się w Polsce 1 stycznia 2002r. i do dziś regulowany jest głównie przez Dział VI Ustawy o finansach publicznych „Audyt wewnętrzny oraz koordynacja audytu wewnętrznego w jednostkach sektora finansów publicznych, która określa m.in.: standardy prowadzenia kontroli, zasady jej organizacji i koordynacji, a także definiuje wymogi kwalifikacyjne konieczne do uzyskania przez audytora wewnętrznego. Uszczegółowienie postanowień ustawy stanowią: Rozporządzenie w sprawie szczegółowego sposobu i trybu przeprowadzania audytu wewnętrznego oraz Komunikaty w sprawie ogłoszenia Standardów audytu wewnętrznego, Kodeksu etyki audytora wewnętrznego oraz Karty audytu wewnętrznego w jednostkach sektora finansów publicznych [1].

Pierwsza wersja uregulowań dotyczących kontroli wewnętrznej obligowała do wprowadzenia audytu wewnętrznego dwie grupy podmiotów. Pierwsza z nich składała się z największych jednostek sektora finansów publicznych bez względu na gospodarowane przez nich środki, które zostały wymienione przez ustawodawcę enumeratywnie (m.in.: Kancelarię Prezesa Rady Ministrów, urzędy centralne, kasy chorych, ZUS, KRUS). Druga grupa składała się z jednostek dysponujących środkami publicznymi w wysokości określonej w przepisach prawa. Taki podział utrzymał się do dziś (uwzględniając zmiany zakresu podmiotowego pierwszej grupy, które nowelizacja Ustawy o finansach publicznych z 2009r. znacznie

zawężała z 18 do zaledwie 7 pozycji). Z drugiej jednak strony, podmioty zobligowane do prowadzenia audytu wewnętrznego z powodu przekroczenia limitu środków publicznych, którymi dysponują z roku na rok stanowią coraz większą grupę (jedną z przyczyn są procesy inflacyjne). Dzieje się tak, ze względu na zamrożenie owego limitu, tzw. kwoty progowej, do 40 mln zł [4].

Również zakres przedmiotowy audytu wewnętrznego ulegał zmianom na przestrzeni lat. W początkowej fazie utożsamiany był z kontrolą finansową, której przedmiotem zainteresowania miała być jedynie sfera finansowa jednostek.

Znaczące zmiany w pojmowaniu pojęcia audytu wewnętrznego w Polsce, nastąpiły w 2005r., kiedy to kompetencje audytora wewnętrznego zaczęły obejmować już nie tylko wykonywanie czynności na podstawie planu rocznego, ale także usługi doradcze [3].

Do 2009r. każda jednostka zobligowana do prowadzenia audytu wewnętrznego musiała stworzyć takie stanowisko w swojej jednostce, czyli na stałe zatrudniać audytora wewnętrznego, którym mógł zostać każdy kto spełnił warunki określone w art. 35 k Ustawie o finansach publicznych (2002r.). Osoba ubiegająca się o to stanowisko musiała: być obywatelem polskim, mieć pełną zdolność do czynności prawnych i korzystać z pełni praw publicznych, nie być karanym za przestępstwa umyślne, posiadać wykształcenie wyższe oraz zdać egzamin przed Komisją Egzaminacyjną. Ze względu na brakującą ilość audytorów spełniających ww. wymogi, stanowisko te mogły pełnić osoby, które nie zdały egzaminu, ale zobowiązały się przystąpić do niego w okresie do końca 2004 r. Z końcem 2006 r. zrezygnowano z egzaminu państwowego na rzecz międzynarodowego certyfikatu poświadczającego kwalifikacje audytora [2].

2009 r. przyniósł znaczące modyfikacje. Pierwszą z nich było odebranie uprawnień audytora wewnętrznego kontrolerom Najwyższej Izby Kontroli oraz inspektorom kontroli skarbowej, na rzecz osób, które ukończyły studia podyplomowe. Na podstawie Międzynarodowych Standardów Praktyki Zawodowej Audytu Wewnętrznego IIA, zakres prac audytora zmodyfikowano do czynności zapewniających i doradczych. Czynności zapewniające to zespół działań prowadzących do wystosowania obiektywnej i niezależnej opinii na temat funkcjonowania w jednostce kontroli zarządczej. Czynności doradcze mają służyć usprawnieniu procesu działania instytucji. Audytorzy wewnętrzni realizują powierzone im zadania na podstawie imiennego zezwolenia wydanego im przez kierownika jednostki. W swoich działaniach powinni uwzględniać czynnik ryzyka i na jego podstawie sporządzić program zadania audytowego obejmujący przedmiotowy i podmiotowy charakter działania [3].

Druga znacząca zmiana dotyczyła możliwości zatrudnienia audytora zewnętrznego (zamiast tworzenia stanowiska audytora wewnętrznego) przez określone w Rozporządzeniu podmioty. Rolę audytora zewnętrznego może pełnić zarówno osoba fizyczna, jak i prawna spełniająca następujące warunki: konieczność spełnienia wymogów kwalifikacyjnych oraz prowadzenie audytu wewnętrznego zgodnie z Ustawą o finansach publicznych oraz aktów

wykonawczych do niej. W sektorze jednostek samorządu terytorialnego możliwość taką dostały jednostki, których kwota dochodów i przychodów oraz wydatków i rozchodów jest niższa niż 100 000 tys. zł rocznie (po uzyskaniu zgody właściwego ministra). Jeśli taka jednostka zdecyduje się na rozwiązanie związane ze skorzystaniem z usług audytora zewnętrznego, musi ona zawrzeć z nim umowę co najmniej na rok [3].

Z punktu widzenia rozwoju audytu wewnętrznego sektora finansów publicznych w Polsce można zauważyć, iż przeszedł on znaczącą metamorfozę z działań ukierunkowanych na kontrolę finansową do tych, które koncentrują się na ocenie funkcjonowania całości jednostki, a także procesów wspierających jej efektywny rozwój. Sam audyt został zaś otwarty na instytucje zewnętrzne specjalizujące się w tego typu działaniach. Śledząc historię tego zjawiska można wyróżnić jego trzy zasadnicze rodzaje: audyt finansowy (odnoszący się do badania bieżącej pozycji finansowej organizacji, polegający na ocenie poprawności przeprowadzenia bieżących operacji, m.in. na podstawie dokumentów księgowych), audyt zgodności (porównujący badany obszar z obowiązującymi normami i określający poziom tej zgodności), audyt operacyjny (wspomagający zarządzanie jednostką poprzez ocenę planowania, organizowania, kontroli i monitoringu) oraz audyt efektywnościowy (mający na celu ocenę efektywności, skuteczności i gospodarności wszystkich procesów w jednostce, wykorzystujący różne techniki pomiaru, nie tylko te związane ściśle z kontrolą poprawności sporządzania dokumentów [4].

Obserwując ewolucję polskiego audytu wewnętrznego można wysnuć wnioski, że zawód audytora wszedł w fazę wzrostu, pod wpływem przepisów o finansach publicznych. Wpływ na kształt tej dziedziny mają także przepisy unijne oraz standardy globalne. Sama zaś definicja audytu jest dziś o wiele szersza niż 20 lat temu i skupia się na identyfikowaniu procesów służących poprawie jakości funkcjonowania jednostek sektora finansów publicznych w Polsce.

1. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, Dz. U. 2009 Nr 157 poz. 1240. 2. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 1 lutego 2010 r. w sprawie przeprowadzania i dokumentowania audytu wewnętrznego, Dz.U. 2010 Nr 21 poz. 108. 3. Skoczylas A., Nowak W. A., Ewolucja audytu wewnętrznego w polskim sektorze finansów publicznych [w:] *Zeszyty teoretyczne rachunkowości*, tom 63 (119), Warszawa 2011. 4. Przybylska J., Ewolucja audytu wewnętrznego w sektorze finansów publicznych w Polsce – ocena wybranych zagadnień [w:] *Zeszyty naukowe*, 2011 (200), Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu.

Krasuska Anna, studentka (Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie)

RAPORTOWANIE ZINTEGROWANE JAKO NOWY TREND W RACHUNKOWOŚCI

Na przestrzeni lat informacja zyskała na wartości. W obecnych czasach informacja pozwala m.in. na wymianę danych, komunikację oraz co najważniejsze z punktu widzenia przedsiębiorstwa – informacja pozwala lepiej zrozumieć sposób funkcjonowania jednostki gospodarczej na rynku. Należy zwrócić uwagę, że sprawozdania finansowe nie są wystarczalne. Aby w pełni spełnić oczekiwania interesariuszy należy dodatkowo sporządzić zintegrowany raport.

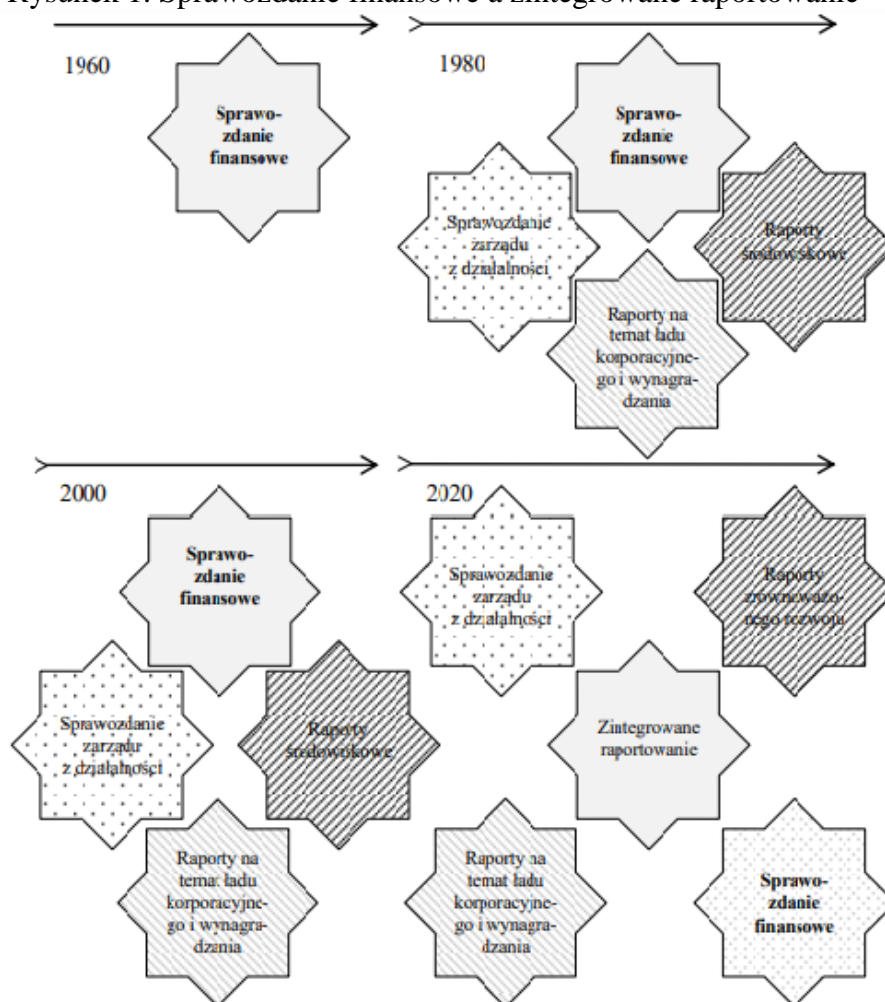
Zintegrowany raport gromadzi istotne informacje o strategii, zarządzaniu, efektach działalności i perspektywach organizacji w sposób, który odzwierciedla tło ekonomiczne, społeczne oraz środowiskowe jej działalności [1]. Na podstawie unijnej dyrektywy 2014/95/UE z 22.10.2014 r. ustawa o rachunkowości została znowelizowana, co skutkowało wprowadzeniem wymogu, który obliuguje największe jednostki zainteresowania publicznego do ujawniania danych pozafinansowych. Taki zabieg ma na celu zwiększenie przejrzystości, podniesienie istotności, spójności oraz porównywalności ujawnianych informacji niefinansowych.

Regulacje prawne nie są jedyną przesłanką dla której przedsiębiorstwa tworzą raporty zintegrowane. Po pierwsze raportowanie zintegrowane przyczynia się do wzmocnienia wizerunku jednostki gospodarczej w dynamicznym środowisku biznesowym. Co więcej pomaga przy tworzeniu silnej strategii rozwoju przedsiębiorstwa. Ponadto raporty zintegrowane sprzyjają polepszeniu komunikacji między firmą a odbiorcami. Informacje z takich raportów są użyteczne przy podejmowaniu ważnych decyzji przez zarząd.

Raport z badań zatytułowany „Understanding Transformation: Building the Business Case for Integrated Reporting” zawiera analizę zmian, jakie zaszły w firmach, które rozpoczęły drogę w kierunku stosowania zasad raportowania zintegrowanego w czasie pierwszego roku program pilotażowego IIRC, wyniki badań prezentują się następująco [2]:

- 98% badanych zgodziło się, że raportowanie zintegrowane pozwala lepiej zrozumieć w jaki sposób organizacja w przyszłości wytworzy wartość; 74% zgodziło się, że doprowadzi to do większej spójności w komunikacji zewnętrznej
- 93% badanych zgodziło się, że raportowanie zintegrowane pozwala na zbieranie danych lepszej jakości
- 64% badanych uważa, że z raportowania zintegrowanego w przyszłości skorzystają analitycy; 95% uważa, że skorzystają na tym pracownicy

Rysunek 1. Sprawozdanie finansowe a zintegrowane raportowanie

Źródło: E. Walińska, Sprawozdawczość przedsiębiorstwa jako narzędzie komunikacji z otoczeniem. Wymiar finansowy i niefinansowy, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, S. 60 [4]

W 2010 roku powołano do życia instytucję International Integrated Reporting Council która opracowała strukturę oraz zbiór wytycznych rekomendowanych przy tworzeniu raportów zintegrowanych. Wśród nich znajdują się następujące obszary tematyczne: informacje o organizacji i otoczeniu zewnętrznym, ład korporacyjny, model biznesowy, szanse i zagrożenia, strategia i alokacja zasobów, dokonania i wyniki finansowe firmy, podstawa sporządzenia i prezentacji raportu oraz tzw. outlook, gdzie prezentuje się podejście firmy w perspektywie długoterminowego rozwoju, trendy i prognozy rynkowe [3].

Nawiązując do rysunku pierwszego, można zauważyć, że wraz z biegiem czasu zapotrzebowanie na informację wzrosło. W związku z tym

przewiduje się, że rola sprawozdania finansowego będzie malała, a od roku 2020 stanie się ono jedynie jednym z wielu raportów podporządkowanych koncepcji raportowania zintegrowanego [5].

1. URL: http://raportyspoleczne.pl/wp-content/uploads/2013/12/Pichola_I_Raportowanie-zintegrowane_2013.pdf (Dostęp z dn. 03.03.2020 r.). 2. URL: <http://odpowiedzialnybiznes.pl/aktualno%C5%9Bci/raportowanie-zintegrowane-pomaga-przelamac-bariery-komunikacyjne-w-biznesie/> (Dostęp z dn. 03.03.2020 r.). 3. URL: <https://rynekinwestycji.pl/raportowanie-zintegrowane/> (Dostęp z dn. 03.03.2020 r.) Walińska E., Sprawozdawczość przedsiębiorstwa jako narzędzie komunikacji z otoczeniem. Wymiar finansowy i niefinansowy, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, s. 60. 4. Walińska E., Zintegrowany raport – początek końca sprawozdania finansowego?, *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, tom 82, Warszawa 2015, S. 161.

UDC 657

Księżycka Paulina studentka (Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie)

ZNACZENIE PODATKÓW POŚREDNICH I BEZPOŚREDNICH W FINANSOWANIU DOCHODÓW BUDŻETU PAŃSTWA W POLSCE

Podatek wyróżniany jest jakogłówna, jakrównież jedna z najstarszych kategoriiekonomicznych, fiskalnych, prawnych, politycznych i społecznych, która charakteryzuje się wielopłaszczyznowością. Inkasowane na rzecz podmiotów prawa publicznego podatki mają istotne zastosowanie dla gospodarki państwa oraz społeczeństwa, a tym samym wyróżnia się je jako dogodnym instrumentem realizacji obranych przez władzę określonych celów.

Jednym ze sposobów zapewniającym wpływy do budżetu państwa stanowią dochody podatkowe. Odgrywają decydującą rolę w funduszu publicznym, który pełni kluczową rolę w rozporządzaniu finansami w konkretnym roku budżetowym. Jednym z głównych problemów polityki fiskalnej każdego państwa jest właściwe skoordynowanie dochodów budżetowych z wydatkami budżetowymi, a co za tym idzie utrzymanie równowagi budżetowej [Kosidłowska, 2013].

Potrzeby finansowe w dzisiejszych czasach tylko w znikomym stopniu zaspokajane są dochodami własnymi, co zmusza współczesne państwo do nakładania różnego rodzaju podatków. Do podstawowych źródeł zasilania budżetu państwa klasyfikuje się daniny publiczne jako klasyczny ciężar nakładany na gospodarstwa domowe i przedsiębiorstwa. Ich główną cechą jest to, że podmiot ponoszący ciężar daniny publicznej nie otrzymuje w zamian żadnego bezpośredniego świadczenia (korzyści) [Ważna, 2018]. Specyfiką podatków jest również ich przymusowość, bezzwrotność, jednostronność oraz ogólny charakter.

Z punktu widzenia związku pomiędzy ciężarem podatkowym a ponoszącym go podatnikiem rozróżnia się podatki bezpośrednie i pośrednie. Podatki bezpośrednie to takie, w przypadku których istnieje precyzyjnie określona zależność między płaconym podatkiem, jego wysokością, trybem płacenia a podatnikiem. Typowymi przykładami podatków bezpośrednich są podatek dochodowy od osób fizycznych (PIT) i podatek dochodowy od osób prawnych (CIT). Natomiast podatki pośrednie obciążają podatnika w sposób niepozostający w ścisłym związku z jego sytuacją dochodową i majątkową, stanowią one podatki ukryte, a ciężary ponoszone przez podatników są bardziej anonimowe. Klasycznymi przykładami podatków pośrednich są podatek od wartości dodanej (VAT) oraz akcyza [Owsiak, 2006].

W tabeli 1 znajdującej się poniżej zobrazowane zostały rodzaje podatków bezpośrednich i pośrednich, które obowiązują w Polsce.

Tabela 1. Rodzaje podatków bezpośrednich i pośrednich obowiązujących w Polsce

Podatki bezpośrednie	Podatek rolny Podatek leśny Podatek dochodowy od osób fizycznych (PIT) Podatek dochodowy od osób prawnych (CIT) Podatek od nieruchomości Podatek od spadków i darowizn Podatek od czynności cywilnoprawnych Podatek od środków transportowych Podatek tonażowy Podatek od wydobywania niektórych kopalin zryczałtowany podatek od wartości sprzedanej produkcji (tzw. podatek od produkcji okrętowej)
Podatki pośrednie	Podatek od towarów i usług (VAT) Podatek akcyzowy Podatek od gier

Źródło: Opracowanie własne

W tabeli 2 zostały zebrane główne zalety i wady podatków bezpośrednich i pośrednich służące zaprezentowaniu ich wpływu na politykę ekonomiczną państwa.

Tabela 2. Zalet i wady podatków bezpośrednich i pośrednich

Podatki bezpośrednie	Podatki pośrednie
Zalety	
selektywność i znaczny stopień równomierności w nakładaniu obciążeń podatkowych w relacji do zdolności podatkowej podatnika, konstrukcja podatków umożliwia realizację wyznaczonych przez władzę publiczną celów gospodarczych, elastyczność w kształtowaniu stawek podatkowych	duża wydajność, prostota, niski koszt poboru, szybkość poboru pewność i rytmiczność wpływów podatkowych, niewielka możliwość uchylania się od podatku dzięki wzajemnej kontroli opodatkowania transakcji przez samych podatników, dobry barometr sytuacji gospodarczej ochrona skłonności do inwestowania i oszczędzania

Wady	
znaczące koszty poboru oraz złożony charakter procedur związanych z poborem, potrzeba angażowania wyspecjalizowanych urzędników przy wysokich stawkach podatkowych, możliwość unikania opodatkowania w przypadku dużych obciążeń podatkowych	relatywnie większy ciężar podatkowy, dotyczy konsumpcji dóbr podstawowych o niskiej elastyczności popytu, nieuwzględnianie zdolności podatkowej danego podatnika, negatywne oddziaływanie na płynność finansową przedsiębiorstw, sprzyjają wzrostowi inflacji

Źródło: J. Sobiech, *Wzajemne powiązania pomiędzy opodatkowaniem bezpośrednim a opodatkowaniem pośrednim*, [w:] *Finanse, banki i ubezpieczenia w Polsce u progu XXI wieku*, t. VI: *Opodatkowanie*, red. E. Czerwińska, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 2000

Podsumowując znaczenie podatków bezpośrednich i pośrednich we wpływach do budżetu państwa odgrywają znaczącą rolę. Aby skutecznie prowadzić politykę gospodarczą ważne jest wykorzystanie obu rodzajów podatków. Do zasilania budżetu państwa i samorządów oraz regulowania dochodów podatników kluczową rolę pełnią podatki dochodowe w grupie podatków bezpośrednich, jak też podatek od wartości dodanej i podatek akcyzowy w grupie podatków pośrednich [Ważna, 2018].

1. Owsiak S., *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*, PWN, Warszawa 2006. 2. Ważna E., *Podatki pośrednie jako źródło dochodów budżetu państwa w Polsce w latach 2004-2017*, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej 2018. 3. Sobiech J., *Wzajemne powiązania pomiędzy opodatkowaniem bezpośrednim a opodatkowaniem pośrednim*, [w:] *Finanse, banki i ubezpieczenia w Polsce u progu XXI wieku*, t. VI: *Opodatkowanie*, red. E. Czerwińska, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 2000. 4. Kosidłowska A., *Tendencje zmian w podatkach dochodowych budżetowych państw w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej*, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2013.

UDC 657

Misiek Klaudia, Piotrkowicz Jakub (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Polska)

PŁYNNOŚĆ FINANSOWA W PODMIOTACH GOSPODARCZYCH

Podstawowym celem prowadzenia działalności gospodarczej jest dążenie do zysku. Przedsiębiorstwa pomnażają swoje fundusze poprzez obracanie nimi (inwestowanie w celu osiągnięcia przychodu). Obracanie kapitałem wiąże się bezpośrednio z problemem jego niedoboru, bądź nadmiaru w danej chwili.

Każde przedsiębiorstwo potrzebuje kapitału żeby funkcjonować. W zależności od rodzaju działalności prowadzonej przez dany podmiot gospodarczy fundusze są niezbędne, aby produkować dobra, świadczyć usługi. Kapitał, którym

przedsiębiorstwo obraca może być pochodzenia własnego, bądź może wynikać z zaciągnięcia zobowiązania u swojego dostawcy, banku lub innych podmiotów. W dużym uproszczeniu przedsiębiorstwo musi zainwestować środki, żeby móc «wyprodukować» swoje usługi/towary. Uregulowanie przez odbiorców należności za wyżej wymienione usługi/towary, to kapitał, który wraca do przedsiębiorstwa z zyskiem, i który przedsiębiorstwo może, w przypadku kapitału własnego, ponownie zainwestować lub w przypadku kapitału obcego spłacić swoje długi.

Powyższe działania można zmierzyć wykorzystując cykl konwersji gotówki. Miernik ten pokazuje okres, jaki upływa od momentu odpływu gotówki przeznaczonej na zakup czynników produkcji, do momentu wpływu gotówki z tytułu należności. Cykl konwersji gotówki można przedstawić za pomocą schematu:

*Gotówka → Zobowiązania → Produkcja/sprzedaż/usługi → Należności →
Gotówka*

Płynność finansowa to zdolność podmiotu do wywiązywania się w terminie z najbardziej wymagalnych zobowiązań np. związanych z zapłatą kontrahentom za wyroby i usługi, wypłatą wynagrodzeń itp.

Utrata płynności finansowej to niezdolność podmiotu do regulowania własnych zobowiązań (z natury jest ona krótkookresowa). Nieregulowane na czas zobowiązania przekształcają brak płynności finansowej w niewypłacalność - niezdolność do regulowania wszystkich zobowiązań, której konsekwencją jest bankructwo danego podmiotu gospodarczego (powodem bankructwa podmiotu ze względu na niewypłacalność jest fakt, że każde przedsiębiorstwo potrzebuje kapitału żeby funkcjonować, w tym wypadku następuje deficyt tego środka).

Chwilowa utrata płynności finansowej jest zjawiskiem niebezpiecznym nawet jeżeli nie doprowadzi ona bezpośrednio do niewypłacalności a w konsekwencji do bankructwa podmiotu gospodarczego. Pomiędzy przedsiębiorstwami cały czas zachodzą operacje finansowe, które powodują przepływ kapitału. Firma zagrożona utratą płynności finansowej traci zaufanie swoich kontrahentów, co może wyeliminować ją z rynku poprzez utratę interesantów, ze względu na ryzyko transakcji, związane z utratą kapitału.

Przyczyną utraty płynności finansowej przedsiębiorstwa może być niewłaściwe gospodarowanie majątkiem, bądź zatory płatnicze – niezyskiwanie należności od klientów we wcześniej ustalonym terminie. Ścisłe relacje pomiędzy przedsiębiorstwami powodują to, że utrata płynności finansowej przez jeden podmiot gospodarczy, może przyczynić się do utraty płynności także przez firmy, wobec których dany podmiot ma zobowiązania. Ta lawina zdarzeń spowodowana niewypłacalnością jednego klienta może doprowadzić do bankructwa przedsiębiorstw w obrębie całego łańcucha dostaw.

Działania po utracie płynności finansowej są z natury zbyt późne by daną firmę można było ponownie «wyprowadzić na prostą». Dużo lepszym rozwiązaniem są działania zabezpieczające przed wyżej wymienioną sytuacją. W przypadku zatorów płatniczych znakomitą formą zabezpieczenia jest faktoring.

Opiera się on na przekazaniu praw do swoich należności podmiotowi (faktorowi), który kompensuje kwoty tych należności pomniejszone o prowizję.

W przypadku należności, których czas realizacji już upłynął, można skorzystać z usług firm windykacyjnych. Skuteczność takich firm jest związana z lepszymi informacjami na temat podmiotów windykowanych oraz wyspecjalizowania w dziedzinie odzyskiwania zalegających płatności.

Innym sposobem zabezpieczenia się przed zatorami płatniczymi jest zastosowanie weksla umieszczonego na fakturze. Należność wynikająca z podpisania weksla jest łatwiejsza do windykacji niż w przypadku zwyczajnej faktury. Ponad to windykacja jest zdecydowanie szybsza, gdyż jej podstawa prawna wynika w tym przypadku z prawa wekslowego a nie z kodeksu cywilnego.

Podsumowanie: Jak zabezpieczyć się przed utratą płynności finansowej?

1. Właściwie gospodarować majątkiem
 - a. Utrzymywać zapasy na odpowiednim poziomie
 - b. Przeprowadzać odpowiednie inwestycje
2. Zabezpieczać się przed zatorami płatniczymi ze strony kontrahentów
 - a. Stosować faktury z wykorzystaniem weksli
 - b. Korzystać z faktoringu
 - c. Korzystać z usług firm windykacyjnych

Zjawiskiem odwrotnym do utraty płynności finansowej jest nadpłynność finansowa. Nie jest ona jednak tak niebezpieczna jak niezdolność do regulowania swoich zobowiązań, gdyż nie może być ona powodem bankructwa przedsiębiorstwa.

Nadpłynność finansowa to zjawisko zachodzące wtedy, gdy przedsiębiorstwo ma dużo więcej dostępnych środków niż aktualnych zobowiązań. Oznacza to, że nadmiar środków nie pracuje na siebie - nie zarabia. Zjawisko to jest niekorzystne, gdyż oznacza błędy w zarządzaniu majątkiem przedsiębiorstwa. Wolne środki mogłyby zostać zainwestowane i przynosić zyski w późniejszym okresie a przechowywane są np. na rachunkach bankowych sukcesywnie tracąc na wartości, ponieważ podlegają zjawisku inflacji.

O ile zjawisko utraty płynności finansowej jest niebezpieczne dla przedsiębiorstwa ze względu na ryzyko jego bankructwa, to nadpłynność finansowa jest tylko zjawiskiem niekorzystnym. W dłuższej perspektywie nie wyrządza dużych, bezpośrednich szkód przedsiębiorstwu a jedynie ukazuje nieefektywne wykorzystywanie najpłynniejszych aktywów, powoduje koszty alternatywne (utraconych korzyści), a także poprzez występujące zjawisko inflacji może powodować spadek wartości aktywów już posiadanych.

Odpowiednie zarządzanie majątkiem przedsiębiorstwa, inwestowanie środków w jego rozwój, szukanie nowych kontrahentów oraz rynków zbytu zmniejsza nadpłynność finansową, gdyż kapitał, który do tej pory nie był wykorzystywany do prowadzenia działalności a jedynie stanowił bezpieczną rezerwę, teraz jest wykorzystywany i przynosi zyski właścicielom.

Zaletą nadpłynności finansowej jest duża rezerwa jeżeli chodzi o potencjalne wydatki. W sytuacji kryzysu firma ma dużo więcej środków na pokrycie strat, bez konieczności zaciągania zobowiązań lub chwilowej utraty płynności finansowej.

W dzisiejszych niespokojnych czasach nadpłynność finansowa daje większe poczucie bezpieczeństwa przedsiębiorcom, gdyż chroni ich firmę przed bankructwem związanym z sytuacjami losowymi. W przypadku małych firm i mikroprzedsiębiorstw nawet z pozoru niewielkie kryzysy mogą doprowadzić do sytuacji beznadziejnej, jeżeli przedsiębiorstwo nie ma wystarczających rezerw finansowych.

Przykładem przedsiębiorstwa utrzymującego od lat nadpłynność finansową jest «Wawel S.A.» Firma rokrocznie od ponad 10 lat utrzymuje bardzo niski poziom zobowiązań w stosunku do posiadanego kapitału własnego, a ogromną część jej aktywów w bilansie stanowią «środki pieniężne i inne aktywa pieniężne» (w 2018 roku ok. 150 mln zł).

Rezultatem utrzymywania takich rezerw gotówkowych przez przedsiębiorstwo jest utrata wartości posiadanych kapitałów z tytułu inflacji (w przybliżeniu ok. 2,4 mln zł), oraz znaczne zwiększenie kosztu utraconych korzyści. Jeżeli założymy, że przedsiębiorstwo obróciłoby tymi pieniędzmi poprzez wyprodukowanie i sprzedaż swoich towarów, to przy uwzględnieniu średniego poziomu zysków z przychodów na poziomie 12,5%, zarobiłoby 18,75 mln zł. (Dane z bilansu spółki Wawel S.A. na rok 2018).

Podsumowanie: Jak niwelować zjawisko nadpłynności finansowej?

1. Inwestować wolne środki pieniężne w przedsiębiorstwo
2. Lokować wolne środki w funduszach inwestycyjnych/lokatach, by zarabiała na siebie

1. M. Sierpińska, T. Jachna, Zapotrzebowanie na kapitał obrotowy w przedsiębiorstwie, Teprago, Kraków 1992, S. 31. 2. Dariusz Wędzki, M. Sierpińska, Zarządzanie płynnością finansową w przedsiębiorstwie PWN, Warszawa 2005. 3. Własne doświadczenia.

Parapura Martyna, Marczuk Iwona (Finanse i Rachunkowość, Zarządzanie
rok 3. Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Wydział Nauk
Społecznych)

FINANSOWANIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

Funkcjonowanie i rozwój każdego podmiotu gospodarczego wymaga odpowiednich nakładów kapitałowych, które są niezbędne do działalności bieżącej i rozwojowej. Optymalne określenie rodzaju i wielkości kapitału warunkują zdobycie i utrzymanie pozycji oraz dalszy rozwój przedsiębiorstwa na konkurencyjnym rynku. Tworzenie oraz realizacja strategicznej wizji firmy w zakresie finansowania powinna mieć miejsce w każdym, nawet najmniejszym podmiocie gospodarczym.

Formy finansowania działalności gospodarczej

Kapitał własny:

Finansowanie wewnętrzne (zysk netto, amortyzacja, przekształcenia w aktywach, przekształcenia w kapitałach)

Finansowanie zewnętrzne (emisja akcji, dopłaty wspólników, poszukiwanie nowych wspólników, fundusze *venture capital*)

Kapitał obcy:

Finansowanie zewnętrzne

- kapitał krótkoterminowy (bankowe kredyty krótkoterminowe, kredyty od dostawców, kredyty od odbiorców, faktoring, pożyczki z sektora pozabankowego, krótkoterminowe papiery dłużne)

- kapitał długoterminowy (rezerwy, bankowe kredyty długoterminowe, poręczenia kredytowe, leasing, franchising, obligacje)

Fundusze *venture capital* to kapitał własny wnoszony na ograniczony czas przez inwestorów zewnętrznych do małych i średnich przedsiębiorstw dysponujących produktem, metodą produkcji bądź usługą, które stwarzają duże ryzyko niepowodzenia inwestycji, ale jednocześnie w przypadku sukcesu przedsięwzięcia wspieranego przez inwestorów, zapewniają znaczący przyrost wartości zainwestowanego kapitału, który jest realizowany przez sprzedaż udziałów.

Kapitał własny to wartość środków wniesionych do firmy przez właścicieli (udziałowców, akcjonariuszy, wspólników) oraz środków wygospodarowanych przez przedsiębiorstwo w trakcie działalności.

Kapitał obcy to środki pozyskane od osób trzecich (prawnych i fizycznych) nie będących właścicielami ani udziałowcami przedsiębiorstwa. Mają zawsze charakter zewnętrzny w stosunku do przedsiębiorstwa

Zalety finansowania kapitałem własnym:

- Brak konieczności regulowania zobowiązań, wynikających z oprocentowania kapitału
- Niezależność właścicieli w rozporządzaniu kapitałem
- Przy zaangażowaniu inwestora zewnętrznego, możliwość szybkiego wzrostu wartości firmy

Wady finansowanie kapitałem własnym: W przypadku inwestora zewnętrznego – możliwość zmniejszenia wpływu na decyzje

Zalety finansowania kapitałem obcym: Brak ingerencji w strukturę właścicielską firmy; Korzyści podatkowe, płynące z traktowania odsetek jako kosztów

Wady finansowania kapitałem obcym: Konieczność regulowania zobowiązań – ryzyko niewypłacalności; Wymóg posiadania odpowiedniej zdolności kredytowej i zabezpieczeń; Konieczna ciągła dostępność środków na obsługiwanie długu

FINANSOWANIE ZEWNĘTRZNE

Finansowanie zewnętrzne obejmuje kapitał pieniężny i rzeczowy, jaki dopływa do przedsiębiorstwa od podmiotów w zróżnicowanej formie. Dopływ środków spoza firmy ma szczególne znaczenie w procesach rozwojowych. Może odbywać się poprzez zwiększanie kapitałów własnych (przyjmowanie dodatkowych wspólników) lub poprzez zwiększanie zadłużenia w oparciu o kapitał obcy.

FINANSOWANIE WEWNĘTRZNE

Finansowanie wewnętrzne określa się mianem samofinansowania. Traktowane jest przez przedsiębiorstwa jako podstawowe i gwarantuje dalszy ich rozwój

Literatura wyróżnia również: Finansowanie bieżącej działalności; Finansowanie pierwotne; Finansowanie procesów inwestycyjnych.

1. Finansowanie bieżącej działalności, które polega na zapewnieniu ciągłości funkcjonowania przedsiębiorstwa na skutek dopływu środków finansowych uzyskanych z przychodów lub z ze źródeł zewnętrznych. Zadaniem finansowania bieżącego jest taka synchronizacja między przychodami i wydatkami, która ma zapewnić płynność finansową firmy.

2. Finansowanie pierwotne ma miejsce przy zakładaniu nowego przedsiębiorstwa i najczęściej polega na wnoszeniu do niego kapitałów własnych przez właścicieli. W warunkach małych firm często występuje tu pomoc rodziny lub znajomych.

3. Finansowanie działalności inwestycyjnej określane często jako finansowanie rozwoju. Finansowanie rozwoju ma służyć najczęściej realizacji procesów inwestycyjnych. Zazwyczaj przekracza ono możliwości kapitałów własnych przedsiębiorstwa i najczęściej opiera się na kapitałach obcych. Wykorzystanie źródeł finansowania wiąże się z zachowaniem pewnych zasad. Do najważniejszych z nich można zaliczyć:

Zasadę wykorzystania efektu dźwigni finansowej, której efekt uzależniony jest od relacji pomiędzy rzeczywistą stopą rentowności przedsiębiorstwa a rynkową stopą procentową źródeł finansowania. Jeśli rynkowa stopa procentowa i koszty kapitału obcego są niższe od poziomu rentowności przedsiębiorstwa przedsiębiorstwo będzie zainteresowane wykorzystaniem kapitału obcego.

Złotą regułę bilansową, zgodnie z którą majątek trwały powinien być w całości sfinansowany kapitałem własnym, co ma zapewnić stabilność finansową przedsiębiorstwa. Odmianą tej reguły jest zasada, zgodnie z którą majątek trwały powinien być finansowany kapitałem stałym (również długoterminowym kapitałem obcym). Celem stosowania tej zasady jest zapewnienie przedsiębiorstwu płynności finansowej w dłuższym okresie.

Złotą regułę finansowania, zgodnie z którą nie należy zadłużać przedsiębiorstwa ponad wartość kapitałów własnych. Cele stosowania reguły obejmują: zapewnienie utrzymania długoterminowej płynności finansowej, zapewnienie niezależności finansowej podmiotu, a także korzystną ocenę przez potencjalnych kapitałodawców, bowiem kapitały własne stanowią najważniejszą bazę gwarancyjną dla wierzycieli.

Formy prowadzenia działalności gospodarczej:

- Przedsiębiorstwa państwowe- jest samodzielnym, samorządnym i samofinansującym się przedsiębiorcą posiadającym osobowość prawną
- Spółki- to określony w umowie związek dwóch lub więcej osób mający służyć osiągnięciu wspólnego celu, głównie gospodarczego
- Spółdzielnie- podmioty gospodarcze posiadające osobowość prawną prowadzące przedsiębiorstwo, ustanowione na zasadach prawa spółdzielczego
- Fundacje- są organizacjami pozarządowymi powoływanymi dla celów społecznie lub gospodarczo użytecznych, wyposażone w majątek przeznaczony na realizację tych celów, ustanawiany przez fundatora w oświadczeniu woli złożonym przed notariuszem (lub w testamencie)
- Stowarzyszenia-organizacje społeczne (zrzeszenie) powoływane przez grupę osób mających wspólne cele lub zainteresowania
- Przedsiębiorstwo osoby fizycznej

Kapitał obcy – «tradycyjne» źródła finansowania

- Pożyczka gotówkowa to umowa, na podstawie, której pożyczkodawca udostępnia na określony czas pożyczkobiorcy określoną sumę środków pieniężnych, zaś pożyczkobiorca zobowiązuje się w umówionym terminie zwrócić pożyczoną sumę środków pieniężnych, oraz (zazwyczaj) wynagrodzenie (opłatę, odsetki) dla pożyczkodawcy z tytułu ich udostępnienia
- Kredyty bankowe– przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu

- Fundusze Unijne
- Dotacje z Urzędu Pracy

Kapitały dzielimy na: kapitały (fundusze) powierzone – są to wkłady finansowe lub rzeczowe właścicieli firmy; kapitały (fundusze) samofinansowania – powstają z osiągniętego zysku zatrzymanego w firmie bądź innych źródeł charakterystycznych dla danej działalności

«Anioły Biznesu»

Anioł Biznesu jest to prywatny inwestor wspierający wybrane pomysły biznesowe, zazwyczaj w początkowej fazie ich działalności. Często angażuje również swoją wiedzę, kontakty i doświadczenie biznesowe. Najczęściej zaangażowanie «Anioła» w projekt trwa od 3 do 6 lat, natomiast zysk otrzymuje on «wychodząc z inwestycji», czyli odsprzedając swoje udziały.

Podsumowując. Długookresowym celem przedsiębiorstw jest maksymalizacja wartości rynkowej poprzez generowanie strumieni dochodów, które prowadzą do zwiększenia stanu posiadania jego właścicieli. Przedsiębiorstwa prowadząc działalność gospodarczą wykorzystują kapitał pochodzący z różnych źródeł, które są bardzo zróżnicowane pod wieloma względami. Optymalny dobór kapitału wymaga określenia bieżących i przyszłych potrzeb finansowych źródłami finansowymi.

1. NARODOWY BANK POLSKI, Kredyt bankowy jako źródło finansowania działalności, Rzeszów 2015. **2.** A. Rosa, VENTURE CAPITAL W POLSCE, ZESZYTY NAUKOWE INSTYTUTU EKONOMII I ZARZĄDZANIA POLITECHNIKI KOSZALIŃSKIEJ 2008, nr 12. **3.** D. Zuzek, Źródła finansowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i Unii Europejskiej, Zarządzanie i Finanse.

UDC 657

Andżelika Ścibor (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Specjalizacja Finanse i rachunkowość)

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PRZEDSIĘBIORSTWA

Finansowanie odgrywa ważną rolę w każdej fazie cyklu życia przedsiębiorstwa. Zadaniem finansowania jest pozyska nieśrodków do realizacji celów działalności. Fundusz jest potrzebny na prowadzenie bieżącej działalności, daje możliwości narozwój, aletakżepozwala właścicielom na inwestycje. Niezależnie, czy firma jest w fazie powstawanie, rozwoju, czy nawet dojrzałości. Na każdym potrzebne są pieniądze – jednakże skąd je pozyskać? Literatura ukazuje szeroki zakres źródeł, których dostępność jest zależna od wieluczynników.

Podstawowym podziałem źródeł finansowania jest kapitał własny i kapitał obcy. Kapitał własny firmy to środki wniesione przez właścicieli, ale także środki wygosparowane wtoku działalności przedsiębiorstwa. Główną zaletą kapitału własnego jest brak ustalonego terminu zwrotu, niewielkie ryzyko bankructwa. Kapitał obcy natomiast jest zaciągniętym zobowiązaniem firmy, może być pozyskiwany z takich źródeł jak kredyt bankowy, pożyczki, leasing. Podmiotem wnoszącym kapitał są wierzyciele przedsiębiorstwa, którzy powierzają firmie kapitał na ściśle określony czas jego zwrotu. Ryzyko związane z tym kapitałem jest rosnące wraz ze wzrostem stopnia zadłużenia.

Cechami odróżniającymi te dwa rodzaje źródeł są:

- koszt kapitału obcego jest stopa procentowa odsetki, w przypadku kapitału własnego jest to oczekiwana stopa zwrotu przez właścicieli,
- Okresowe płatności kapitału własnego to dywidendy, których wartość jest zależna od wysokości wypracowanego wyniku finansowego oraz decyzji wszystkich właścicieli, natomiast dla kapitału obcego są to odsetki należne, płatne zgodnie z warunkami umowy, nie zależą od wyniku finansowego firmy,
- Odsetki należne za kapitał obcy stanowią koszt uzyskania przychodu i zmniejszają podstawę do opodatkowania i przynoszą firmie korzyści podatkowe. Wypłata dywidend, związana z kapitałem własnym, nie daje firmie korzyści podatkowych, bowiem są one wypłacane z zysku po opodatkowaniu.

Tabela 1 Źródła kapitałów w przedsiębiorstwie

Kapitał własny		Kapitał obcy	
Finansowanie wewnętrzne	Finansowanie zewnętrzne		
Zysk netto	Emisja akcji	Kapitał krótkoterminowy	Kapitał długoterminowy
Amortyzacja	Dopłaty wspólników	Bankowe kredyty krótkoterminowe	Rezerwy
Przekształcenia w aktywach	Poszukiwanie nowych wspólników	Kredyty od dostawców	Bankowe kredyty długoterminowe
Przekształcenia w kapitałach	Fundusze venture capital (wysokiego ryzyka)	Kredyty od odbiorców	Poręczenia
		Faktoring	kredytowe Leasing
		Pożyczki z sektora pozabankowego	Franchising
		Krótkoterminowe papiery dłużne	Obligacje
			Środki z funduszy pomocowych

Źródło: Materiał wykładowy

Wyróżniamy również podział źródeł finansowania przedsiębiorstwa na finansowanie wewnętrzne i zewnętrzne firmy. Najważniejszym jest finansowanie wewnętrzne, czyli te wypracowane przez przedsiębiorstwo. Jest to na przykład zysk zatrzymany, odpis amortyzacyjny, wpływy ze sprzedaży aktywów. Natomiast finansowanie zewnętrzne obejmuje kapitał pieniężny i rzeczowy wypracowany przez inne podmioty, między innymi banki, inwestorów na rynku kapitałowym, dostawców przedsiębiorstwa. Wśród nich jest zwiększenie akcji/udziałów, kredyty

bankowe, emisja papierów dłużnych, leasing, kredyt kupiecki (zobowiązania z tytułu dostaw i usług) , ale także inne zobowiązania krótkoterminowe (operacyjne). Nie obejmuje strumienia pieniężnego z tytułu sprzedaży wyrobów, towarów lub świadczenia usług.

Występują dwie teorie wyboru źródeł finansowania działalności gospodarczej. Jedną z nich jest teoria hierarchii, która opiera się na preferowaniu wewnętrznych źródeł finansowania przez przedsiębiorstwo – między innymi wygenerowane zyski czy odpisy amortyzacyjne oraz unikaniu nagłych zmian wysokości wypłacanych dywidend. W przypadku, gdy zyski zatrzymane w przedsiębiorstwie są wyższe od potrzeb inwestycyjnych to część pozostała po spłaceniu zobowiązań, firma powinna zainwestować, na przykład w łatwo zbywalne papiery wartościowe. Gdy wewnętrzne źródła finansowania nie są wystarczające dla pokrycia potrzeb inwestycyjnych, w pierwszej kolejności firma powinna zaciągać kredyty i pożyczki, natomiast po ich wyczerpaniu sięgać po kapitały własne zewnętrzne.

Drugą z nich jest teoria substytucji kapitału, która mówi o zamiennym stosowaniu kapitałów własnych i obcych. Zakłada ustalenie wzajemnych proporcji pomiędzy obydwojoma rodzajami kapitałów, która powinna doprowadzić do ukształtowania optymalnej struktury finansowania.

Czynnikiem zachęcającym do zwiększania zadłużenia jest także utrzymanie kontroli nad przedsiębiorstwem. Większe zadłużenie jest równoznaczne z mniejszym udziałem kapitału własnego, a więc w stopniu mniejszym udziału kapitału zakładowym do tych zasobów właścicieli.

Dzięki zwiększeniu zadłużenia występuje wzrost dyscypliny finansowej w zakresie gospodarowania środkami pieniężnymi. Obsługa wyższych płatności oprocentowania i rat kapitałowych dyscyplinuje zarząd w zakresie gospodarowania wolnymi przepływami pieniężnymi, dzięki czemu zapobiega przeinwestowaniu i przyczynia się do wzrostu wartości przedsiębiorstwa.

Obok powyższych zalet zadłużenia, występują także wady. Jedną z nich jest ryzyko bankructwa oraz związane z tym koszty trudności finansowych – są to dodatkowe koszty jakie ponosi przedsiębiorstwo, w którym wystąpiły problemy z utrzymaniem płynności finansowej. Ryzyko nieopłacalności jest ściśle związane z ryzykiem operacyjnym – im większa zmienność wyniku operacyjnego, tym większe prawdopodobieństwo wystąpienia problemów z spłatą oprocentowania długu. Duże znaczenie ma także struktura aktywów trwałych, im wyższy udział wartości niematerialnych i prawnych, tym większy spadek wartości firmy w przypadku bankructwa. Warto też wspomnieć, że do kosztów trudności finansowych należą koszty utraconych korzyści rozwojowych, czego przykładem może być zaniechanie rentownych przedsięwzięć inwestycyjnych w skutek trudności finansowych związanych z obsługą zadłużenia.

Innym czynnikiem zniechęcającym do zwiększenia zadłużenia jest dążenie zarządu do zachowania elastyczności finansowej. Elastyczność finansowa pozwala przedsiębiorstwu na szybkie uruchomienie kapitału obcego bez zbytniej jego kosztu,

w sytuacji gdy pojawi się dodatkowe zapotrzebowanie na kapitał. Utrzymanie elastyczności wymaga również dysponowania zasobami środków pieniężnych lub innych płynnych krótkoterminowych aktywów finansowych.

Podsumowując, źródła finansowania możemy podzielić na kapitał własny i kapitał obcy, oraz na finansowanie wewnętrzne i zewnętrzne. Uznaje się, że finansowanie kapitałem własnym jest ograniczonego do pewnego poziomu, natomiast racjonalne zadłużenie prowadzi do zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa. Wsparcie finansowania rozwoju firmy kapitałem obcym powinno być wsparciem kontrolowanym zapewniającym utrzymanie bezpiecznej struktury kapitałowej.

1. W. Gos, Kapitał oraz finansowanie działalności gospodarczej, Difin, Warszawa, 2012.
2. Rutkowski, Zarządzanie finansami, PWE, Warszawa 2007.
3. W. Bień, Zarządzanie finansami przedsiębiorstwa, Difin, Warszawa 2008.
4. L. Szyszko, J. Szczepański, Finanse przedsiębiorstwa, PWE, Warszawa 2007.

YDK 657.631.8:332.012.2

Shalimova Nataliia, Doctor of Economics, Professor (Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi), **Stezhko Zoya, PhD in Philosophy, Associate Professor** (Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi)

IDENTIFICATION OF KEY CRITERIA OF THE QUALITY OF AUDITOR'S REPORT: OBJECTIVE AND SUBJECTIVE CHARACTERISTICS OF INFORMATION

The auditor's report is a key result of the audit and its information content corresponding to the requirements of the users is the main way to improve the quality of audit. But there is no common understanding of the essence of information, and above all, it concerns the nature of it – material or immaterial, objective or subjective.

At the stage of collecting data the information is objective; therefore for the audit the concept of adequacy and accuracy of reflection the information as the primary guarantee of its quality. The transition to the sphere of immateriality and subjectivity is carried out at the stages of processing and using the information, at this moment the information is comprehended. In all spheres of human society an important sense has not the information itself (material) but its semantic content (immaterial).

We adhere to the position of the objective and the subjective nature of the information. After all, without exception, objects, processes and phenomena of reality simultaneously possess both material and non-material properties, and this duality is fundamentally nonremovable.

We should take into account the importance of the needs, requirements and

interests of getting certain information because the information itself can acquire the meaning through interaction with the subject, the user of the information. According to Niklas Luhmann the information can not be obtained passively from the signals that are perceived from the surrounding environment. On the contrary, it always contains a free component of expectations of what can then be done with it. In other words, there should be formed an interest before the appearance of the information [1, p. 38].

So, the auditor should take into account that the meaning is not identical to the information and does not completely coincide with it; the meaning creates an extremely broad interpretation of the information and connects it with the broader context of social reality, especially in terms of freedom and interest. This stage determines the specific perception of the audit but has the danger of subjectivity and arbitrariness of the interpretations of its results. And here there are other problems that need to be taken into account because they can also reduce the quality of the auditor's report. This refers to the risk of deliberate distortion of the initial information. For example, having formed his own semantic model of the auditor's report a manager can interpret it according to his (her) interests and avoid conflict with shareholders or weaken it.

Similar problems arise in understanding the significance of the key terms that are used to express the auditor's opinion: veritable, true, authentic and fair presentation. A consumer understanding of words is always polysemantic, so science must reduce it to a simple notion. For example, «verity» and «truth» are often used in everyday life to characterize beliefs in Ukrainian language. These concepts are close but not equivalent; by their content they coincide partially or do not coincide at all. In our opinion verity is an adequate and accurate reflection of objective reality; truth is a subjective verity and it is characterized by the fact that an individual says what he(she) thinks and believes its words are true. The truth sometimes is compared with such category of morality as «justice», sometimes with rectitude, that is compliance with rules (which are formed by people or a group of people according to their interests rather than objective truth). Based on the above, we think that the criteria of verity and truth in the analysis of audit quality must be replaced with the criterium of trustworthiness.

The concept of quality is also multi-level and therefore has at least two concepts: (a) the collection of the essential properties of the object (that is the quality in its basis coincides with the essence of the object) and (b) the degree of practical suitability of the information for the user (high, low quality). The second depends on the first. In the audit both interpretations have one common objective – accurately and adequately reflect the essence of the information at all stages of preparation of audit's report, shaping high quality (in the second sense) and simultaneously increasing its efficiency.

Therefore, the concept of quality and the concept of the efficiency for the process of preparation of the auditor's report can be regarded as integral and systemforming. Determining the value of the information, it should be assumed

that it has the objective and subjective (meaningful) sides. The value of the information can not be determined without understanding it by a user (subjective side) but the information is real and exists regardless of user and this fact shows its objectivity. The value of the information which was understood and assimilated by the user of the auditor's report increases in the extent to which it will be used: first, to enrich the user's knowledge of the objective of the audit and audit system itself, and secondly, to make decisions (in the last case the information is called «pragmatic»).

1. Luhmann, Niklas. (2004), *«Society as a social system»*, Moscow : Publishing House, Logos [in Russian].

UDC 657

Sińczuk Milena, zarządzanie III rok, finanse i rachunkowość, stacjonarne, UPH w Siedlcach (Siedlce University of Natural Sciences and Humanities, Poland)

INWESTOWANIE NA RYNKU NEWCONNECT: RAPORTOWANIE ZARZĄDCZE

NewConnect to rynek akcji, mający formę alternatywnego systemu obrotu, który prowadzony jest przez Giełdę Papierów Wartościowych w Warszawie S.A. Uruchomiony został dla udziałowych papierów wartościowych (obecnie są to akcje, prawa poboru i prawa do akcji). Dokładnie 30 sierpnia 2007 r. ruszył ten nowy, zorganizowany i prowadzony przez Giełdę Papierów Wartościowych w Warszawie rynek, finansujący rozwój małych i średnich przedsiębiorstw o wysokim potencjale wzrostu. To również nowa propozycja GPW dla inwestorów akceptujących podwyższone ryzyko, w zamianza potencjalnie wysoki zwrot z inwestycji.

NewConnect ma status rynku zorganizowanego, lecz prowadzony jest przez GPW poza rynkiem regulowanym w formule alternatywnego systemu obrotu. To oferta dla małych i średnich rozwijających się firm z różnych branż, w tym działających w obszarze nowych technologii. NewConnect powstał z myślą o dynamicznych firmach, którym zastrzyk kapitału otworzy możliwość wykorzystania potencjału tkwiącego w ich innowacyjności, a w efekcie da szansę na rozwój uwieńczony awansem do grona dużych i wartościowych polskich spółek. NewConnect jest rynkiem dla spółek o dużej dynamice wzrostu, poszukujących kapitału rzędu od kilkuset tysięcy do kilkudziesięciu milionów złotych, reprezentujących sektory innowacyjne, oparte przede wszystkim na aktywach niematerialnych (np. IT, media elektroniczne, telekomunikacja, biotechnologie, ochrona środowiska, energia alternatywna, nowoczesne usługi), a także dla tych, które posiadają wizję rozwoju. Jest to nowoczesny rynek finansujący dynamiczne przedsiębiorstwa. Posiada niższe niż na rynku regulowanym wymogi formalne

(dopuszczeniowe oraz wynikające z obowiązków informacyjnych). Charakteryzuje się niskimi kosztami debiutu i notowań oraz doskonałą ekspozycją firmy na inwestorów. To również prestiż i renoma organizatora rynku, oraz promocja i rozpoznawalność firmy.

Członkiem Rynku NewConnect może być wyłącznie podmiot, który posiada status Członka Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie S.A. Aby uzyskać status Członka Rynku NewConnect, zainteresowany członek giełdy powinien złożyć do Organizatora Alternatywnego Systemu obrotu wniosek w sprawie określenia daty rozpoczęcia i zakresu działania na rynku NewConnect. Warunkiem rozpoczęcia działania przez Członka Rynku na rynku NewConnect, jest przekazanie na GPW, najpóźniej na dwa dni robocze przed datą rozpoczęcia działania, oświadczenia o przystąpieniu oraz dokonaniu wpłaty do Funduszu zabezpieczającego rozliczanie transakcji zawartych na Alternatywnym Systemie Obrotu przez Członka Rynku lub inny podmiot, z którym Członek Rynku podpisał umowę o rozliczanie transakcji zawieranych na Rynku NewConnect.

Należy zwrócić szczególną uwagę na zwiększone ryzyko inwestowania w akcje z nowego rynku. Główne czynniki tego ryzyka to przede wszystkim krótki okres działalności firmy i brak ustabilizowanej pozycji na rynku, co znacząco zwiększa ryzyko bankructwa. Ograniczona płynność akcji, która może utrudniać "wyjście" z inwestycji, większa zmienność w porównaniu do podobnych spółek notowanych na GPW, mniejsze rozdrobnienie akcjonariatu oraz akcje, które są skupione wśród mniejszej ilości inwestorów. Obowiązkowe pozostają raporty bieżące, jednak w węższym zakresie niż w przypadku rynku regulowanego oraz zaudytowane raporty roczne. Spółki powinny przestrzegać zasad *corporate governance* stworzonych z uwzględnieniem specyfiki notowanych podmiotów i rynku NewConnect. Porównując te cechy alternatywnego rynku do GPW, można stwierdzić, że są tam mniejsze wymagania dotyczące raportów okresowych i mniejszy zakres raportów bieżących.

Warunkiem notowania akcji na rynku NewConnect jest sporządzenie odpowiedniego dokumentu informacyjnego. Emitent będzie mógł wtedy oferować akcje w drodze:

- oferty prywatnej – kierowanej do najwyżej 99 podmiotów, inwestorów instytucjonalnych lub prywatnych. Dopuszczenie do obrotu odbywa się na podstawie dokumentu informacyjnego zatwierdzonego przez autoryzowanego doradcę. Okres przygotowania od decyzji o wejściu na rynek do pierwszego notowania może trwać jedynie 2-3 miesiące,

- oferty publicznej do wartości 2,5 mln EUR – rolę dokumentu dopuszczeniowego może pełnić memorandum informacyjne podlegające kontroli Komisji Nadzoru Finansowego,

- oferty publicznej – w tym przypadku istnieje konieczność sporządzenia prospektu emisyjnego i zatwierdzenia go przez KNF.

Podsumowanie W odróżnieniu do GPW, na rynku NewConnect występuje możliwość wyboru między ofertą publiczną i ofertą prywatną. Spółka

зайнтересована емисją акції в рамках oferty publicznej бѣдье współpracować m. in. z firmą inwestycyjną oraz biegłym rewidentem (tak jak w przypadku emisji на rynku regulowanym). Żeby wejść на рынок NewConnect przez przeprowadzenie oferty prywatnej spółka бѣдье współpracować z tzw. autoryzowanym doradcą, którym może być firma inwestycyjna lub inny podmiot wpisany на listę autoryzowanych doradców.

NewConnect funkcjonuje в рамках tej samej infrastruktury technologicznej co рынок regulowany, а notowania odbywają się od poniedziałku do piątku в dwóch systemach – rynku kierowanego zleceniami i rynku kierowanego cenami. На rynku tym notowanych jest obecnie ponad 370 spółek, wśród których największy udział mają przedsiębiorstwa reprezentujące branżę handlowo-usługową.

1. S. Thiel. *Rynek kapitałowy i terminowy*, Komisja Nadzoru Finansowego CEDUR, Warszawa 2010. 2. URL: <https://newconnect.pl/>. 3. URL: <https://bossa.pl/>.

UDC 657

Smygur Witalij (PhD student Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej в Lublinie)

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕДУР МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах євроінтеграції України в єдиний економічний простір вкрай важливим є розвиток малого бізнесу в усіх сферах діяльності. Малий бізнес посідає особливе місце в економічній системі, відіграє важливу роль у підвищенні зайнятості населення та послабленні соціальної напруги, забезпеченні економічної стабільності та інноваційного зростання, створенні передумов для становлення середнього класу.

Сталий розвиток підприємств малого бізнесу напряду залежить від створення ефективної системи інформаційного забезпечення управління з метою формування достатнього обсягу облікової і аналітичної інформації належного рівня якості та корисності для її користувачів. Значний внесок у дослідження проблематики цього питання зробили науковці: Буряк П. Ю., Герасимович А. М., Голов С. Ф., Дем'яненко М. Я., Євдокимов В. В., Єфіменко В. І., Житний П. Є., Жук В. М., Завгородній В. П., Кірейцев Г. Г., Кіндрацька Л. М., Кузнецова С. А., Кузьмінський А. М., Кузьмінський Ю. А., Маслова І. А., Малюга Н. М., Нападовська Л. В., Палий В. Ф., Пархоменко В. М., Пилипенко І. І., Сопко В. В., Соколов Я. В.

Наявність великої кількості наукових напрацювань підтверджує значемість дослідження питань обліково-аналітичного забезпечення управління, однак їх аналіз дає змогу прийти до висновку, що питанням

організації ефективної системи інформаційного забезпечення управлінського процесу в окремому секторі економіки – малому бізнесі – не приділяється достатньо уваги.

Стрімкий розвиток ринкових відносин змушує сучасного підприємця приймати своєчасні управлінські рішення, а це в свою чергу потребує правдивої і точної інформації, яку можна отримати, маючи добре налагоджений бухгалтерський облік. Тому для успішної діяльності малих підприємств дуже важливо сформувати ефективну облікову систему. Основним фактором котрий визначає її специфіку побудови і роботи бухгалтерської служби, а також форму ведення обліку, яка залежить від застосовуваної системи оподаткування є обмеженість фінансових і трудових ресурсів [1].

Серед багатьох існуючих проблем, які відображаються на організації бухгалтерського обліку малих підприємств, більшість вчених-економістів, виділяють наступні [2]:

- Невелика кількість зайнятих робітників. З огляду на те, що зазвичай обсяги діяльності не дають змоги зайняти весь робочий час робітника виконанням лише його спеціальних обов'язків, він змушений також виконувати інші роботи, в тому числі ту, котра потребує знань з інших галузей. Це обумовлює попит підприємств на так званх універсальних працівників.

- Обмежені фінансові ресурси для залучення висококваліфікованих фахівців з бухгалтерського обліку і з інших сфер (зокрема, юриспруденції, маркетингу, менеджменту).

- Обмежений рівень всебічних знань законодавства для здійснення своєї діяльності. Відсутність відповідних знань часто використовується протилежною стороною в своїх інтересах. Згідно досліджень обмежена правова освіта та відсутність знань з організації документообігу є однією з найбільш актуальних проблем [3].

- Обмежений рівень захищеності перед податковими та іншими контролюючими органами. Відсутність можливості залучення висококваліфікованих фахівців і недосконалість існуючої судової системи призводить до того, що перевіряючий орган може здійснювати протиправні дії, змушуючи переплачувати податки, робити інші дії, які принижують персонал і інтереси суб'єктів малого підприємництва.

Ще однією з популярних проблем бухгалтерського обліку на малих підприємствах є питання відображення в обліку основних засобів платником єдиного податку. Зазвичай такі підприємства окрім книги обліку доходів та витрат, касової книги, які вимагаються від них по закону, нічого не ведуть. Але основні засоби в своїй діяльності все-таки використовують. Постає питання: чи обліковувати такі основні засоби і якщо так, то де? Закони України та інші нормативні документи відповіді на це питання не дають. Тому підприємцям нічого не залишається, як кожному для себе розробити

певний обліковий регістр, в якому б він відображав придбання, продаж, зміну вартості та інші операції з основними засобами.

В сучасних умовах малий бізнес є сектором економіки країни, кількість підприємств в якому стабільно зростає щороку. На жаль, цей сектор має свої проблеми. Частина з них пов'язана з обліково-аналітичними процедурами, стабільно зростаюча кількість яких зовсім не забезпечує зростаючого обсягу виробництва та прибутковості малого бізнесу.

Надійним та ефективним інструментом для подолання такої ситуації є створення диференційного підходу до підтримки малих підприємств, який повинен знайти відображення у всіх законодавчих актах України, у тому числі в законах з оподаткування та податковому кодексі. Важливо аби ті законодавчі зміни сприяли не тільки збільшенню кількості малих підприємств, але в першу чергу давали змогу на збільшення їхньої ефективності.

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV: станом на 02 червня 2016 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 02.02.2020).
2. Новодворский В. Д., Сабанин Р. Л. Бухгалтерский учет на малых предприятиях : учеб. М. : Проспект, 2006. 296 с.
3. Гоголь Т. А. Інформаційні потреби користувачів фінансової звітності малих і великих підприємств. *Формування ринкових відносин в Україні* : зб. наук. пр. К. : НДЕІ, 2012. Вип. 1 (128). С. 90–95.

UDC 657

Świdorska Jagoda, student, Zarządzanie - Finanse i Rachunkowość (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Polska)

SPRAWOZDANIE FINANSOWE

Sprawozdawczość finansowa postrzegana jest najczęściej jako końcowy produkt szeroko rozumianego systemu rachunkowości, w którym dokonywany jest proces dokumentowania, rejestrowania, systematyzowania – według określonych zasad konceptualnych – i komunikowania finansowych aspektów działalności gospodarczej. Aspekty te prezentowane są w postaci różnorodnych zestawień i danych liczbowych.

Sprawozdawczość finansowa stanowi złożony system, na który składa się wiele różnych sprawozdań. Można je klasyfikować według różnych kryteriów.

1. Ze względu na rodzaj odbiorcy i ich treść wyróżnia się:

– sprawozdania wewnętrzne (są one przeznaczone wyłącznie na wewnętrzne potrzeby podmiotu sporządzającego, zawierają np. informacje o stanie i ruchu składników majątku, przebiegu procesów gospodarczych, ponoszonych kosztach, osiągniętych wynikach);

– sprawozdania zewnętrzne (są wykorzystywane przez podmioty z otoczenia, np. banki, urzędy statystyczne, ale również przez podmiot sporządzający).

2. Z punktu widzenia częstotliwości sporządzania sprawozdań można wyróżnić sprawozdania operatywne, miesięczne, kwartalne, półroczne i roczne.

3. Ze względu na rytm i powtarzalność wyróżnia się sprawozdawczość:

– okresową (sporządzaną z określoną częstotliwością, zależną od potrzeb odbiorcy);

– sporadyczną (sporządzaną wraz z pojawiającymi się potrzebami, zazwyczaj na żądanie odpowiednich władz nadrzędnych i instytucji uprawnionych do kontroli działalności podmiotu gospodarczego).

4. Z uwagi na stopień uogólnienia sprawozdań można wyróżnić:

– sprawozdania syntetyczne (zawierają one informacje całościowe o charakterze uogólnionym);

– sprawozdania analityczne (podają one informacje szczegółowe na temat wybranego problemu, które uzupełniają informacje zawarte w sprawozdaniach syntetycznych).

5. Ze względu na liczbę jednostek gospodarczych, których sprawozdanie dotyczy wyróżnia się:

– sprawozdawczość zbiorczą (kumuluje ona informacje zawarte w sprawozdaniach jednostkowych);

– sprawozdawczość skonsolidowaną (sporządzana jest ona przez jednostkę dominującą na podstawie sprawozdań finansowych jednostek od niej zależnych, współzależnych lub stowarzyszonych należących do danej grupy kapitałowej).

6. Ze względu na obowiązek sporządzania sprawozdań odróżnia się:

– sprawozdania obligatoryjne (obowiązek ich sporządzenia wynika z przepisów prawa)

– sprawozdania fakultatywne (przygotowywane na własne potrzeby jednostki).

Fundamentem sprawozdawczości finansowej jest bilans będący świadectwem doskonałości systemu rachunkowości. Bilans – bez względu na jego formę określoną w regulacjach rachunkowości – to usystematyzowane, dwustronne, syntetyczne, sporządzone na określony moment, zestawienie wartości środków gospodarczych znajdujących się w dyspozycji przedsiębiorstwa. Dwustronne ujęcie tych środków w bilansie wynika z zastosowania dwóch różnych przekrojów: rzeczowego i finansowego. Przekrój rzeczowy w aktywach bilansu polega na ugrupowaniu środków gospodarczych według postaci ich występowania oraz funkcji, jaką spełniają. Natomiast przekrój finansowy w pasywach bilansu przedstawia wartość tych środków według źródeł ich finansowania, określanych mianem funduszy.

Drugim bardzo ważnym sprawozdaniem finansowym jest rachunek wyników, gdyż dane w nim zawarte informują o strukturze wykazanego w bilansie wyniku finansowego oraz o źródłach jego powstania. Rachunek wyników stanowi zatem niezbędne uzupełnienie bilansu majątkowego, w bilansie bowiem wykazany

jest osiągnięty wynik działalności jako ostateczny rezultat finansowy, w rachunku wyników zaś rezultat ten jest przedstawiony w postaci rozwiniętej. Jak podkreślała E. Burzym istotę i treść ekonomiczną sprawozdań finansowych określa system rachunkowości, a tylko z uwagi na ich znaczenie dla obrotu gospodarczego konieczne stało się opracowanie odpowiednich regulacji, które określają ich układ formalny, treść pozycji sprawozdawczych oraz terminy sporządzania sprawozdań finansowych. Bilans stanowi syntezę działalności przedsiębiorstwa – w nim znajdują się zbiorcze informacje na temat skutków różnych decyzji ekonomicznych, które zostały szczegółowo przedstawione w innych składnikach modelu sprawozdawczego:

- 1) aspekt zarządzania zyskiem – w rachunku zysków i strat,
- 2) aspekt pieniężny – w rachunku przepływów pieniężnych,
- 3) aspekt właścicielski – w zestawieniu zmian w kapitale własnym.

Aby sprawozdanie było klarowne, rzetelne i prawidłowe muszą być sporządzone według określonych zasad. Do najważniejszych należą:

- zasada memoriałowa, która nakłada na jednostki obowiązek ujmowania w danym roku obrotowym wszystkich operacji gospodarczych, które w nim nastąpiły, bez względu na to czy rozrachunki powstałe w związku z nimi zostały w tych okresach uregulowane;

- zasada kontynuacji działania, która wprowadza domniemanie, że jednostki gospodarcze nadal będą funkcjonowały w niezmiennym zakresie;

- zasada wiernego obrazu, która zobowiązuje jednostki gospodarcze do odzwierciedlenia w ich rachunkowości realnej sytuacji finansowej i majątkowej, które uwzględniają różne warunki zewnętrzne, tj. wahania kursów walut, sytuacja na rynku, wahania giełdowe czy stopę inflacji;

- zasada ostrożności, tzw. ostrożnej wyceny, która dotyczy takiego oszacowania majątku i kapitału jednostki gospodarczej, aby pomiar ten nie spowodował deformacji wyniku finansowego;

- zasada periodyzacji, która dotyczy obejmowania działalności jednostek gospodarczych w wyznaczonych odcinkach czasu, które ograniczone są okresami obrachunkowymi (umownymi datami);

- zasada podmiotowości, która polega na prowadzeniu rachunkowości w jednostkach gospodarczych, które są samodzielne pod względem majątkowym, prawnym, organizacyjnym.

Podstawowym celem sprawozdań finansowych jest zaspokajanie potrzeb informacyjnych użytkowników z zewnątrz. Są one również głównym źródłem informacji finansowych dla użytkowników, którzy będą mogli podejmować decyzje kredytowe, transakcyjne i inwestycyjne.

Odbiorcami tych informacji są inwestorzy, akcjonariusze, kredytodawcy, pracownicy, kontrahenci, władze podatkowe, zarząd przedsiębiorstwa. Aby uczestnicy mogli prawidłowo korzystać ze sprawozdań finansowych muszą one być: zrozumiałe, przydatne, wiarygodne, porównywalne. Z kolei w założeniach koncepcyjnych sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych Komitetu

Międzynarodowych Standardów Rachunkowości określa się, że celem sprawozdań finansowych jest dostarczenie informacji o sytuacji finansowej, wynikach działalności oraz o zmianach jednostki, które będą pomocne szerokiemu kręgowi użytkowników przy podejmowaniu decyzji gospodarczych.

Reasumując, sprawozdanie finansowe jest podstawowym i niezbędnym elementem przedstawiającym syntetyczny obraz sytuacji majątkowej i finansowej firmy. Jest również praktycznym narzędziem pozwalającym na uporządkowane podanie informacji o jednostce, a także na szybką analizę danych. Przestrzeganie omawianych wcześniej zasad i reguł podczas sporządzania sprawozdania daje gwarancję, że spełnione zostaną wszystkie cele jakie postawione zostały przed ogólnie nazywaną sprawozdawczością. Wielki zasób informacji, jaki niesie sprawozdanie finansowe pozwala zaspokoić w pewnym stopniu potrzeby odbiorców, którzy w opublikowanych danych upatrują weryfikacji podjętego przez siebie ryzyka to znaczy, czy zamierzony cel zostanie osiągnięty i jaki jest stosunek oczekiwań do wyniku finansowego.

1. Ryszard Kamiński, Sprawozdawczość finansowa przedsiębiorstwa w regulacjach polskich i międzynarodowych, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2015. **2.** Ewa Walińska, Bogusława Bek-Galik, Jacek Gad, Sprawozdawczość finansowa i niefinansowa przedsiębiorstwa – w kierunku integracji, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2016. **3.** Małgorzata Górka, Anna Rogowska, Ewelina Haczela, Sprawozdania finansowe i ich rola w funkcjonowaniu przedsiębiorstw. **4.** Renata Kot, Sprawozdania finansowe jako źródło podstawowej informacji o działalności przedsiębiorstwa.

Wysocka Dominika, studentka (Zarządzanie, zarządzanie finansami i rachunkowość Uniwersytet Przyrodniczo- Humanistyczny w Siedlcach)

ACTIVITIES CARRIED OUT BY THE ENTERPRISE AND THEIR FINANCIAL DIMENSION

Enterprise – an organizational unit conducting business activity, legally, organizationally, territorially and economically separated, covering human, financial, tangible and intangible resources. It may conduct commercial, service or production activities. The enterprise has the capacity to perform legal acts, and its system and form are specified in each legal system. The company's goal is to maximize profits from its activities for its owners.

Every decision made in an enterprise has an impact on its finances, especially in terms of cash flows that arise in the operational, investment and financial sphere of the enterprise's operation.

Operational activity

Basic (statutory) production, trade or service activity, consisting in the production and sale of products, goods or services. According to the Accounting Act of 29 September 1994, operating activities are understood as the basic type of the entity's activities and other activities not included in investment (investing) or financial activity (Article 48b, paragraph 3, item 1).

The company's operating activities are interpreted in two ways:

- in a narrower scope – as a set of basic functions of an enterprise (often without sales),
- in a broader scope – as a set of basic and auxiliary functions of an enterprise.

The concept of the company's operating activities has been introduced to the theory and enterprise management practices as a generalization of its production and service activities. The term operational activity comes from the word operations, meaning the transformation of resources into useful results in the form of products. This term should not be understood to mean current operations - for such activities it is appropriate to determine operational activities.

The group of operational decisions includes:

- establishing a program for the sale, production and purchase of materials and goods,
- determining the method of repayment of operational liabilities (towards suppliers),
- establishing rules for crediting customers (split into cash and credit sales),
- determining temporary cash surpluses that are invested in the short term.

Financial dimension of operating activities

As a result of the conducted operational activity, the following takes place:

- Obtaining revenues from the sale of goods (services),
- Costs related to the sale of goods (services).

As part of operational activities are created:

- receivables from customers,
- operational liabilities (for supplies and services, taxes, customs, insurance and remuneration).

Operating activities also require maintaining inventories (materials, semi-finished products, finished products). Receivables, inventories and operating liabilities are subject to continuous rotation (some are repaid or used, and new ones are created in their places).

An important component of operating costs is depreciation (depreciation). Depreciation charges are accumulated in the enterprise and become a source of financing. As a non-monetary operating cost, it reduces the company's financial result in a given financial year, but it does not cause an outflow of money from the company. As a result, depreciation creates an investment fund in the enterprise it becomes an important source of financing.

The result of operational activity is:

- In accounting terms - net financial result (net profit or loss)
- In monetary terms - the balance of cash flows from operating activities.

Investment activities

Related to investing capital in non-current and current assets. Investment (investment) activities mean the acquisition or disposal of non-current assets and short-term financial assets as well as all related monetary costs and benefits. (Article 48b (3) (2) of the Accounting Act of 29 September 1994).

Financial dimension of investment (investment) activities

Investment activities concern the purchase of:

- property, plant and equipment,
- intangible assets,
- Financial assets (long- and short-term).

Financial activities

Related to shaping the size and structure of capital used by the enterprise. Financial activity is understood as the acquisition or loss of financing sources [changes in the size and ratio of own and foreign capital (fund) in the entity] and all related monetary costs and benefits. (Article 48b, paragraph 3, point 3, of the Act on accounting of September 29, 1994).

The financial dimension of financial activities

Financing activities are the raising of capital necessary to finance operating and investment activities. The decisions taken as part of this activity mainly concern the structure of external sources of capital and the division of the net financial result into the retained part and the part allocated for dividend payment.

Earning a net profit plus timely payments means getting a financial surplus (net profit + depreciation), which is mainly used to finance investment activities.

Profit or loss on operating activities arises from the comparison of revenues

from the sale of products and / or goods and / or services and the costs associated with these activities. The profitability of operating activities will depend on the difference between the income and the cost of obtaining this income and making an adjustment related to financial activities and the balance of extraordinary events as well as tax charges, a net financial result (profit or loss) arises, which is presented in the profit and loss account (one of the basic components of the financial statement). Operating income and most operating costs create cash inflows and outlays, but most of them are behind schedule. In operating activities as a result of postponing payment deadlines, receivables from customers and operational liabilities (liabilities to suppliers, liabilities due to taxes, customs, insurance) are created and payroll obligations). By specifying the inventory, receivables and operational payables turnover cycle, you can set a cash conversion cycle that determines the speed of your company's cash flow. Shortening the cash conversion cycle reduces the company's need for additional cash needed in the company's operating activities. The speed of cash flow combined with the timeliness of meeting obligations have a significant impact on the level of current financial liquidity. Financial liquidity can be defined as the ability of an enterprise to achieve cash flows enabling settlement of due liabilities and covering unexpected cash expenses. The operating activity of a mature enterprise should generate sufficiently high operational cash inflows to cover all operational expenses of that enterprise.

Income operating activities result in accounting (accruals) a positive financial result, while in cash (cash) terms a positive net balance of cash flows from operating activities. In such a situation – if the company makes timely payments – a financial surplus (net profit plus depreciation) is created, which is an important internal source of financing for the enterprise. It is mainly used to finance investment activities.

Conclusions In each sphere of activity: operational, investment and financial, a balance of cash is created by comparing inflows and expenses, which together form the balance of net cash flows from total activity.

A positive net cash flow balance may in the following periods be a source of coverage for any negative total net cash flow in the following periods as an internal source of financing. Cash flows included in the cash flow statement are a source of information on the company's financial liquidity and possible risks of its loss or persistence of excess liquidity (in the event of excess free cash).

1. Ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 1994 roku (Dz.U. z 1994 r. nr 121, poz. 591). URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000351>.
2. H. Zagórski, Źródła finansowania przedsiębiorstwa. URL: http://samorzadekonomia.umcs.lublin.pl/storage/1255544121_1.pdf.
3. Notatki własne

Zajac Klaudia, student (Kierunek: Zarządzanie, Specjalizacja: Zarządzanie finansami i rachunkowość. Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach)

THE WARSAW STOCK EXCHANGE COMPANY IN POLAND

The head office of the Warsaw Stock Exchange is located in Warsaw at 4 Książęca St., 00-498 Warsaw. Is a public institution whose purpose is to ensure the possibility of trading in securities (shares, bonds, futures, options) admitted to trading on the stock exchange. The stock exchange in Poland was opened for the first time on May 12, 1817. In 1938, 130 securities were listed on the Warsaw Stock Exchange: bonds (state, banking, municipal), mortgage bonds and shares. At the outbreak of World War II, the Warsaw Stock Exchange was closed. The institution resumed its activity on April 12, 1991. Four days later, on April 16, the first stock exchange session was held with the participation of 7 brokerage houses, on which shares of 5 companies were listed. At that time, 112 buy and sell orders were received, and the total exchange turnover amounted to PLN 1,990 (US \$ 2,000). A general meeting of shareholders is the most important body of the company. Currently, the Warsaw Stock Exchange is the largest stock exchange in the Eastern Europe region and organizes trading on one of the most dynamically growing capital markets in Europe.

Warsaw Stock Exchange is organising the trade in financial instruments on the regulated market and in the alternative system of the turnover. Transactions on the spot market are being conducted in one place and time of offers buying and selling to the purpose of the course determination and the realization to the transaction. On the stock exchange in Warsaw the following organised markets work:

1. **Primary market** – regulated market, on which the share trading takes place, with subscription rights, laws of the conscription, investment certificates, subscription warrants, titles of the ETF participation, derivative securities. In frames of the primary market two markets are functioning.:

a. **Main market** – it is market official, being a market official of stock quotations. In the main market securities meeting criteria of the appropriate value are being qualified for the trade which issuers announced financial statements for three last years.

b. **Parallel market** – is the kind of the market, where are traded the securities of the smaller companies (than are traded in the main market).

2. **NewConnect** – market of small and average companies, functioning apart from the market regulated, in the format of the alternative system of the turnover. In the NewConnect market is a conducted share trading, subscription rights, laws of the conscription. Also a conducted trade in other financial instruments can be about shareholder charakter. By design he serves supporting modern technologies

in acquiring capital for the development of dynamic companies, peculiarly from the sector. Quotations of securities are being conducted in the continuous trading system.

3. Catalyst – The stock exchange runs the section retail, including the regulated market and market functioning in the format of the alternative system of the turnover. On both these markets in the continuous trading system a trade in, council, cooperative, tax corporate bonds and letters of pledge is being conducted.

Subjects belonging to the capital group of the stock Exchange

Goods stock exchange of the Energy

Goods company the stock exchange of the Energy, as the entity belonging to the capital group Warsaw Stock Exchange, is conducting activity on the market poee Market of the Energy Warsaw Stock Exchange. A trade in the electric energy, the natural gas and property rights is an object of this activity to certificates of origin of electric energy get from renewable energy sources.

BondSpot

Company BondSpot is an entity belonging to the capital group a Warsaw Stock Exchange. As part of conducted BondSpot activity runs the following markets of the trade in debt securities:

✓ **Regulated OTC market** – as part of this market she is being led platform of the wholesale trade in debt securities on Catalyst. It is managed market with prices.

✓ **Alternative system of the turnover** – there is a driven lorry of the wholesale trade in debt securities as part of this market on Catalyst. Principles of establishing courses are analogous, like on the Main Market of the stock Exchange

✓ **Treasury BondSpot Poland market** – he constitutes the integral part of the scheme of the turnover with tax papers in Poland.

Trends on the Warsaw Stock Exchange

On the stock exchange in Warsaw two trends are appearing: bull market and bear market. Bull market it is long-term growth trend of prices of securities or goods of quoted securities. The colloquial name is referring to the method of the attack by the bull – is hitting with horns from the bottom up. Bear market it is long-term decreasing trend of prices of securities or goods of quoted securities. The colloquial name is referring to the method of the attack by the bear – is hitting with the paw up-down.

Types of share indices:

✓ **price indices** – they include changes of share prices, but aren't taking up incomes drawn by investors outside the fair (mainly dividends)

✓ **income indices** – they are more compound towards price indices, since include all equity earnings (mainly dividend)

Indices Warsaw Stock Exchange in Warsaw are being listed systematically by the so-called special programme calculator of indices. In constant quotations of their value she is being enumerated after entering every transaction into, and in the uniform rating twice a day (after every fixing). After the shut up it is being

published their minimum value in maximum and value for opening and closing the trading session

On the Warsaw stock exchange we can find such student record books as:

Market maker and issuer market maker in Warsaw Stock Exchange

The market maker may be an Exchange member or a person acting through an Exchange member. On the basis of an agreement with the Stock Exchange, the Animator will undertake to submit bids for the purchase and sale of a given security on its own account on terms and conditions specified in the contract. This agreement specifies, among other things, the minimum size of purchase and sale offers to be reported by the market maker and the maximum difference between the prices specified in these offers. The market maker can not place orders, as a result of which he would conclude transactions with himself, for example those where he would act as a buyer and seller at the same time (example: he would buy securities as a result of his own sale order).

Conclusions The Warsaw Stock Exchange is the biggest exchange in the region of Europe Eastern and is organising the trade on one of capital markets the most dynamically developing in Europe. A general meeting of shareholders is the most important body of the stock exchange. From 9 November 2010 we can buy actions of the Warsaw Stock Exchange, since is the public company quoted on the Warsaw Stock Exchange. It is worthwhile investing on the stock-market because it is safe. State institutions are in charge of a stock exchange so as KNF and KDPW. If we want to invest on the stock-market are helping us including brokerage house.

1. Bankier.pl «Korekta 2018. Dlaczego giełdy spadają i co to oznacza?» URL: <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Korekta-2018-Dlaczego-gieldy-spadaja-i-co-to-oznacza-Analiza-7571614.html>.
2. GPW „O spółce” URL: <https://www.gpw.pl/o-spolce#historiaGPW> «Podmioty rynku kapitałowego» URL: https://www.gpw.pl/pub/GPW/files/Podmioty_rynk_u_kapitalowego.pdf.
3. GPW «Objaśnienia nazw sektorów» „WIG20” <https://www.gpw.pl/indeks?isin=PL9999999987> GPW «IndeksyGPW(Komunikaty)» URL: [https://www.gpw.pl/komunikaty-gpw?ph_main_01_start=show&cmn_id=106645&title=Indeksy+GPW+\(Komunikat\)+](https://www.gpw.pl/komunikaty-gpw?ph_main_01_start=show&cmn_id=106645&title=Indeksy+GPW+(Komunikat)+).
4. KDPW «Organizacja, Grupa KDPW» URL: <http://www.kdpw.pl/pl/KDPW/organizacja/Strony/grupakdpw.aspx>.
5. Stanisław Thiel, «Rynek kapitałowy i terminowy» URL: https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Rynek%20kapitalowy_25920.pdf.

АКАДЕМІЧНА ПЛАТФОРМА № 2

**РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ У
ПОБУДОВІ ЕКОНОМІКИ МАЙБУТНЬОГО**

Балазюк О. Ю., к.е.н, доцент (Вінницький навчально-науковий інститут економіки Тернопільського національного економічного університету)

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АНАЛІЗУ МАЛОЦІННИХ НЕОБОРОТНИХ МАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

Бухгалтерський облік є складною інформаційною системою, яка забезпечує зв'язок між господарською діяльністю та особами, які приймають рішення. Саме бухгалтерський облік покликаний забезпечити управлінців всіх рівнів повною, достовірною та своєчасною інформацією. Якщо облік надає інформацію, то економічний аналіз перетворює її на придатну для прийняття управлінських рішень. Необхідність у проведенні економічного аналізу виявляється на таких стадіях прийняття рішень: попереднє вивчення господарських явищ і процесів, аналіз реального стану діяльності підприємства, вибір варіантів господарських процесів, оцінка відповідності економічного аспекту в підготовлених варіантах рішень іншим аспектам управління, узагальнення або синтез результатів аналізу й обґрунтування управлінських рішень.

Значення економічного аналізу для процесу управління зростає в умовах невизначеності та непередбачуваності тенденцій розвитку ринку, коли вміння використовувати результати аналітичних досліджень для прийняття найбільш раціональних управлінських рішень є основною передумовою ефективної роботи суб'єктів господарювання.

Економічний аналіз пов'язаний з дослідженням причинно-наслідкових зв'язків зміни та розвитку економічних явищ і процесів; вибором і обґрунтуванням варіантів ділового партнерства; дослідженням зовнішнього економічного середовища, зміною параметрів ринку; оцінкою підприємницького ризику; дослідженням економічних процесів в їх взаємозв'язку; обґрунтуванням цільових програм, бізнес-планів і об'єктивною оцінкою їх виконання; кількісним та якісним вимірюванням об'єктивних і суб'єктивних факторів, з розкриттям тенденцій і пропорцій господарського розвитку, пошуком резервів господарювання та розробкою заходів щодо їх використання; підвищення ефективності аналітичного забезпечення прийняття оптимальних управлінських рішень тощо.

Малоцінні необоротні матеріальні активи на підприємствах, як правило, виконують роль допоміжних засобів праці або створюють належні умови для праці. Вони представлені численними номенклатурами, різними за функціональним призначенням: інструменти, інвентар, спецодяг, меблі, канцтовари, посуд, столова білизна тощо. Вартість окремих одиниць, як правило, є незначною у масштабах підприємства. Оскільки вони є основою ефективного, постійного виробничого процесу, то аналіз за їх надходженням,

правильним оформленням в бухгалтерському обліку та списанням є необхідним завданням для підприємства. Стан, формування й використання малоцінних необоротних матеріальних активів є одним із вагомих чинників забезпечення конкурентоспроможності на ринку виробленої продукції. Саме тому виникає потреба в розробці методики аналізу малоцінних необоротних матеріальних активів [3].

Малоцінні необоротні матеріальні активи (далі – МНМА) не мають окремого визначення у П(С)БО 7 «Основні засоби». Однак, МНМА – це частина основних засобів, які входять до інших необоротних матеріальних активів та щодо яких підприємства можуть установлювати вартісні ознаки (пункт 5 П(С)БО 7) та строк використання МНМА більше року (Інструкція до Плану рахунків). Поріг малоцінності для МНМА в бухгалтерському обліку підприємство встановлює самостійно.

Таким чином, для того, щоб визнати МНМА об'єкт повинен відповідати таким критеріям: мати матеріальну форму; використовуватися більше 1 року (або операційного циклу); мати вартість не більшу 6000 грн. Якщо останній критерій не дотримується, то об'єкт слід обліковувати як основний засіб. Таким чином, в обліку однотипні об'єкти можуть класифікуватися і як МНМА, і як повноцінний основний засіб [2, с. 102].

Джерелами інформації для аналізу малоцінних необоротних активів є:

1. Внутрішні нормативні та загальні документи підприємства.
2. Облікову політику з питань обліку МНМА
3. Договори з матеріально-відповідальними особами.
4. Договори з контрагентами.
5. Документацію суб'єктів внутрішнього контролю з питань контролю за раціональним використанням та збереженням МНМА.
6. Первинні документи та реєстри обліку по рахунках, призначених для ведення бухгалтерського обліку МНМА.
7. Регістри зведеного синтетичного обліку (Головна книга).
8. Оперативна та фінансова звітність (ф.5 Примітки до фінансової звітності II. Розділ Основні засоби ст. 200 Малоцінні матеріальні необоротні активи).
9. Інвентаризаційні картки обліку та інша технічна документація.
10. Інші документи, що відображають факти господарської діяльності, пов'язані з придбанням, розподілом та списанням МНМА (Дані проведених інвентаризацій, план технічного розвитку, патенти і ліцензійні договори, дані попередніх аудиторських перевірок, дані попередніх аналітичних досліджень тощо).
11. Місця зберігання МНМА.

Основні завдання аналізу малоцінних необоротних матеріальних активів:

- 1) перевірка забезпеченості підприємства МНМА;
- 2) перевірка технічного стану МНМА;

- 3) встановлення рівня використання МНМА;
 - 4) виявлення причин, недоліків у використанні малоцінних необоротних матеріальних активів;
 - 5) розрахунки впливу використання МНМА на обсяг випуску продукції.
Аналіз використання МНМА передбачає наступні напрямки аналізу
Аналіз забезпеченості МНМА
 1. Аналіз динаміки показників (абсолютні та відносні відхилення) вартості та структури протягом часу.
 2. Аналіз структури та якості МНМА за видами, джерелами надходження, строками корисного використання.
 3. Узагальнююча оцінка стану забезпечення підприємства МНМА та надання рекомендацій
Аналіз наявності і руху МНМА
 1. Розрахунок коефіцієнтів придатності, приросту, зносу, вибуття та оновлення МНМА на підприємстві.
 2. Аналіз динаміки розрахованих показників (абсолютні та відносні відхилення).
Аналіз ефективності використання МНМА
 1. Аналіз витрат, що пов'язані з придбанням МНМА та отриманням доходів (фондоємність, дохідність МНМА та коефіцієнт реальної вартості МНМА).
 2. Факторний аналіз
 3. Аналіз динаміки показників (абсолютні та відносні відхилення).
 4. Аналіз ліквідності МНМА і ризикованості вкладень в них капіталу підприємства.
 5. Виявлення резервів зростання ефективності використання МНМА
- Отже аналіз забезпеченості та ефективності використання МНМА ставить за мету пошук шляхів зниження витрат виробництва, підвищення продуктивності праці та рівня результативності. Методика цього аналізу дозволяє всебічно оцінити та дослідити роль залучення МНМА у виробництво, тому доцільно проводити його за трьома напрямками: аналіз забезпеченості МНМА, аналіз наявності і руху МНМА та аналіз ефективності використання МНМА.

1. Коваленко Г. Податкова «малоцінна»: з витрат – в активи. *Бухгалтерія*. 2017. № 12. С. 19-20. 2. Куцик П. О. Визначення економічної суті швидкозношуваних та малоцінних необоротних предметів як передумова раціональної організації їх обліку і контролю. *Економічний аналіз* : зб. наук. праць каф. економ. аналізу Тернопільського нац. економ. ун-ту. 2016. Вип. 6. С. 99–103. 3. Утенкова К. О. Облік МНМА за національними і міжнародними стандартами. *Облік і фінанси*. 2014. № 2. С. 79–83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2014_2_12.

Боднарюк І. Л., к.е.н., доцент (Технічний коледж Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ГРОШОВОГО ОБІГУ В УКРАЇНІ

Показниками, що характеризують розміщення грошових коштів у формі готівкових є частка агрегату М0 у сукупній грошовій масі та частка готівки у ВВП:

$$\%M0_1 = \frac{M0}{M3} \times 100, \quad (1)$$

де %M0₁ – частка агрегату М0 в М3, %

М0 – грошовий агрегат, що характеризує величину готівкових коштів,

М3 – грошовий агрегат, що характеризує сукупну грошову масу

$$\%M0_2 = \frac{M0}{ВВП} \times 100, \quad (2)$$

де %M0₂ – частка агрегату М0 у ВВП, %

М0 – грошовий агрегат, що характеризує величину готівкових коштів,

ВВП – величина валового внутрішнього продукту

Розраховані показники, що наведені у формулах 1-2 подано в таблиці.

Таблиця

Динаміка часток грошового агрегату М0
у сукупній грошовій масі та ВВП України за 2008-2018 рр. [1; 2]

Рік	М0, млн грн	М3, млн грн	ВВП, млн грн	Частка агрегату М0 в М3, %	Частка агрегату М0 в ВВП, %	Відхилення	
						М0₁	М0₂
2008	154759	515727	990819	30,01	15,62	*	*
2009	157029	487298	947042	32,22	16,58	2,22	0,96
2010	182990	597872	1079346	30,61	16,95	-1,62	0,37
2011	192665	685515	1299991	28,11	14,82	-2,50	-2,13
2012	203245	773199	1404669	26,29	14,47	-1,82	-0,35
2013	237777	908994	1465198	26,16	16,23	-0,13	1,76
2014	282947	956728	1586915	29,57	17,83	3,42	1,60
2015	282670	994060	1988544	28,44	14,21	-1,14	-3,62
2016	314392	1101640	2385367	28,54	13,18	0,10	-1,03
2017	332546	1208859	2983882	27,51	11,14	-1,03	-2,04
2018	363629	1277635	3083409	28,46	11,79	0,95	0,65

Щодо показника частки М0 у ВВП, то за період 2008-2018 рр. він зменшився на 3,83%: в тому числі, збільшення показника маємо у 2009-2010 рр., 2013-2014 рр. і 2018 р. Позитивні зміни показника спостерігаємо у 2011-

2012 рр. та 2015-2017 рр. Загалом за 2008-2018 рр. сума готівки в економіці країни збільшилася на 208870 млн грн (або на 135%), що обумовлено збільшенням фактичної суми ВВП.

За допомогою факторного аналізу методом ланцюгових підстановок визначимо величину впливу зміни готівки і ВВП на показник частка готівки у ВВП за формулою:

$$\% MO_{2ck} = \frac{\% MO_1}{ВВП_Б}, \quad (3)$$

де $\% MO_{2ck}$ – частка готівки у ВВП скоригована;

$\% MO_1$ – частка готівки у сукупній грошовій масі звітного періоду;

$ВВП_Б$ – валовий внутрішній продукт базового періоду.

Визначимо величину впливу готівки та сукупної грошової маси на частку готівки у сукупній грошовій масі.

Величину впливу зміни готівкової грошової маси визначаємо за формулою:

$$\Delta MO \rightarrow \Delta \% MO_2 = \% MO_{ck} - \% MO_Б, \quad (4)$$

де ΔMO – зміна MO за період;

$\Delta \% MO_2$ – зміна частки готівки у ВВП за період;

$\% MO_{ck}$ – частка готівки у ВВП скоригована;

$\% MO_Б$ – частка готівки у ВВП базового періоду.

Величину впливу зміни сукупної грошової маси визначимо за формулою:

$$\Delta ВВП \rightarrow \Delta \% MO_2 = \% MO_{зв} - \% MO_{ck}, \quad (5)$$

де $\Delta ВВП$ – зміна ВВП за період;

$\Delta \% MO_2$ – зміна частки готівки у ВВП за період;

$\% MO_{зв}$ – частка готівки у ВВП звітного періоду;

$\% MO_{ck}$ – частка готівки у ВВП скоригована.

Проведемо перевірку результатів факторного аналізу сукупного впливу зміни чинників (сума готівки та сукупної грошової маси) на результуючий показник (частка готівки у сукупній грошовій масі) за формулою:

$$\Delta MO + \Delta ВВП = \Delta \% MO_2, \quad (6)$$

де ΔMO – вплив зміни MO за період;

$\Delta МЗ$ – вплив зміни сукупної грошової маси за період;

$\Delta \% MO$ – зміна частки готівки в сукупній грошовій масі за період.

Найбільше зменшення показника частки MO у ВВП, бачимо у 2015 р., коли вона зменшилася на 3,62% порівняно із 2014 р. На таку зміну вплинуло зменшення готівкової грошової маси на 1,1%, що вплинуло на зменшення частки MO на 0,02%, а ВВП збільшився на 25,31%, що вплинуло на зменшення частки MO на 3,60%. Сукупний вплив цих факторів і призвів до зменшення частки готівкових коштів в обороті.

Негативне збільшення частки готівки у сукупній грошовій масі спостерігалось у 2013-2014 рр. порівняно із 2012-2013 рр. – на 1,76 і 1,60% відповідно, що було обумовлено збільшенням готівкової грошової маси на 16,99% та 19,00%, що вплинуло на збільшення частки М0 на 2,46% і 3,08% відповідно. А зміна ВВП характеризується збільшенням на 4,31% та 8,31%, що призвело до зменшення досліджуваного показника на 0,70% і 1,48%. Тобто, темп зміни готівки в рази перевищував темп зміни ВВП, що і мало негативний вплив на збільшення досліджуваного показника.

У 2018 р. порівняно із 2017 р. спостерігалось збільшення готівки на 9,35%, а ВВП на 3,34%, що вплинуло на зростання частки М0 на 1,04% та зменшення на 0,39% відповідно. Тобто, сукупний вплив двох факторів склав 0,65%. Національний банк України приділяє пильну увагу питанням підтримки готівкового обігу на належному рівні та його подальшого вдосконалення.

За прогнозами НБУ рівень готівки в економіці (частка М0 до ВВП) у 2020 році має складати 9,5%. Для цього необхідно нарощувати обсяг ВВП та зменшувати суму готівки в економіці, переходячи до безготівкових та електронних розрахунків. Успішне завершення наміченого дасть змогу вдосконалити управління готівковим обігом в Україні відповідно до найкращих стандартів світової практики.

1. *Офіційний сайт Національного банку України.* URL: <http://bank.gov.ua/Statist/index.htm> (дата звернення: 09.03.2020).
2. Чайковський Я. І. Грошовий обіг в Україні: сучасний стан, проблеми та напрями удосконалення організації. *Світ фінансів.* 2018. Вип. 2. С. 108–122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/svitfin_2018_2_11 (дата звернення: 09.03.2020).

УДК 336.7

Боднарюк І. Л., к.е.н., доцент (Технічний коледж Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Тарасун Т. Р., учень 9 класу** (Школа «Центр Надії»)

РЕЙТИНГОВИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

За визначенням Міжнародної мережі з фінансової освіти (INFE) Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСБ) фінансова інклюзія є процесом просування доступного, вчасного та повноцінного доступу до широкого спектру фінансових продуктів і послуг, поширення їхнього використання серед всіх прошарків суспільства шляхом упровадження існуючих та інноваційних підходів включно з фінансовою

обізнаністю та освітою з метою просування як фінансового добробуту, так і економічної та соціальної інклюзії [11].

У той же час, Національний банк України під фінансовою інклюзією розуміє створення умов для залучення усіх сегментів населення та бізнесу до користування різноманітними фінансовими послугами, які доступні за інфраструктурою та ціною, офіційно урегульовані та відповідають потребам населення з метою стимулювання економічного зростання країни, зменшення соціальної нерівності у суспільстві [1].

Узагальнене трактування фінансової інклюзії навів М. Відякін директор департаменту стратегії та реформування Національного банку. За його баченням, фінінклюзія - це можливість, здатність та рівень залучення різних верств населення до фінансових послуг [3].

Таким чином, фінансова інклюзія – створення умов для залучення усіх сегментів населення та бізнесу до користування різноманітними фінансовими послугами, які доступні за інфраструктурою та ціною, офіційно урегульовані, відповідають потребам населення з метою стимулювання економічного зростання країни, зменшення соціальної нерівності у суспільстві.

Індекс глобальної конкурентоспроможності – глобальне дослідження і супроводжуючий його рейтинг країн світу за показником економічної конкурентоспроможності. Розрахований за методикою Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), заснований на комбінації загальнодоступних статистичних даних і результатів глобального опитування керівників компаній – великого щорічного дослідження (що проводиться ВЕФ разом з мережею партнерських організацій – провідних дослідницьких інститутів і організацій у країнах) системно аналізується у щорічному звіті. Дослідження проводяться з 1979 року, відтак – представляє найповніший комплекс показників конкурентоспроможності різних країн світу.

Індекс глобальної конкурентоспроможності складений з 113 змінних, які детально характеризують конкурентоспроможність країн світу, що знаходяться на різних рівнях економічного розвитку. Сукупність змінних на дві третини складається з результатів глобального опитування керівників компаній (щоб охопити широке коло факторів, що впливають на бізнес-клімат в досліджуваних країнах), а на одну третину – із загальнодоступних джерел, зокрема, статистичних даних і результатів досліджень, що здійснюються на регулярній основі міжнародними організаціями. Всі змінні об'єднані в 12 контрольних показників, що визначають національну конкурентоспроможність, зокрема, розвиток фінансового ринку.

За показником доступності до фінансових послуг рейтингова позиція України змінювалася впродовж 2014-2018 рр. Так, у 2014-2015 рр. Україна посідала 123 місце серед 144 країн, у 2015-2016 рр. – 123 місце серед 140 країн рейтингу, у 2016-2017 рр. – 116 місце серед 138 країн, у 2017-2018 рр. – 120 серед 137 країн.

За показником простоти доступу до кредитів рейтингова позиція України погіршилася впродовж 2014-2018 рр. Так, у 2014-2016 рр. Україна посідала 87 місце серед 144-140 країн відповідно, у 2016-2017 рр. – 112 місце серед 138 країн, у 2017-2018 рр. – 103 серед 137 країн [2] .

За показником надійності банків рейтингова позиція України була відносно стабільною, проте низькою впродовж 2014-2018 рр. У 2014-2015 та 2016-2017 рр. Україна посідала 138 місце серед 144 та 138 країн відповідно, у 2015-2016 рр. – 140 місце серед 140, а у 2017-2018 рр. – 135 серед 137 країн. Таким чином, за даним показником Україна займала найнижчі місця у рейтингах. Це негативне ставлення до банків, надзвичайно низький рівень довіри не сприяє ефективній роботі банківської та фінансової системи загалом.

Загалом за показником розвитку фінансового ринку рейтингова позиція України впродовж 2014-2018 рр. була такою: у 2014-2016 рр. Україна посідала 122 та 121 місце серед 144 та 140 країн відповідно, у 2016-2017 рр. – опустилася на 130 місце серед 138 країн, у 2017-2018 рр. – була 120-ою серед 137 країн [3].

Таким чином, за частковими показниками ефективності фінансового ринку, його надійності щодо довіри до фінансових посередників населення України бачимо достатньо низькі позиції серед досліджуваних країн в рейтинг: у 2018 р. Україна опинилася на 135 місці (серед 137 країн) за показником надійності банків, на 120-му за доступністю до фінансових послуг та за розвитком фінансового ринку серед 137 країн та на 103 місці за простотою доступу до кредитів. Така ситуація є вкрай незадовільною, адже низький рівень довіри до учасників фінансового ринку-фінансових посередників, складна процедура кредитування та низький рівень доступності фінансових послуг не сприяють розвитку фінансової системи та її макроекономічному розвитку загалом.

Так, «географічними» сусідами України (120 місце) за показником розвитку фінансового ринку у 2018 р. були Зімбабве (119 місце) та Аргентина (121 місце) (рисунок).

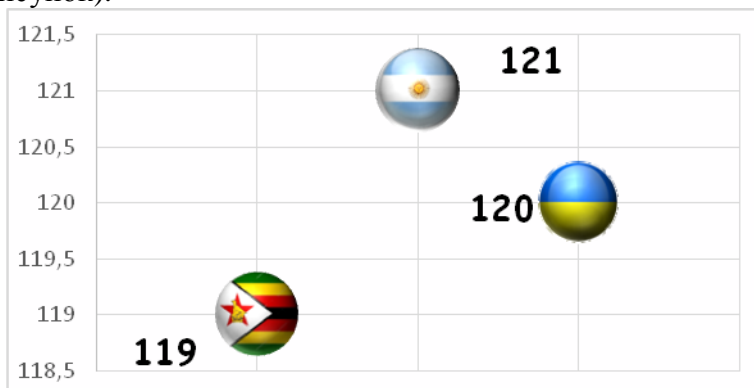

Рисунок. Географічні сусіди України за рейтингової позицією за показником розвитку фінансового ринку у 2018 рр.

Така ситуація викликає занепокоєння і потребує рішучих кроків держави на законодавчому рівні щодо підвищення надійності функціонування фінансових посередників та стимулювання і залучення населення країни до здійснення ними операцій на фінансовому ринку. Адже розвинений та надійний фінансовий ринок – запорука ефективного розвитку економіки країни.

1. Бережна Л. В., Снитюк О. І. Шлях до стійкої фінансової інклюзії в Україні: аналіз актуальних проблем. *Облік і фінанси*. 2019. № 2. С. 71–80. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/> (дата звернення: 20.02.2020). 2. Відякін М. Фінінклюзія: що це таке і чому це важливо для всіх українок та українців? URL: <https://hromadske.radio/podcasts/rankova-hvylya/fininklyuziya-shcho-ce-take-i-chomu-ce-vazhlyvo-dlya-vsih-ukrayinok-ta-ukrayinciv> (дата звернення: 20.02.2020). 3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://bank.gov.ua/Statist/index.htm>. 4. The Global Competitiveness Report 2017-2018. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017-2018.pdf> (дата звернення: 24.02.2020).

УДК 368.91

Боднарюк І. Л., к.е.н., доцент (Технічний коледж Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Редько О. А., студентка 1-го курсу** (Технічний коледж Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне)

РЕЙТИНГОВИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ ЗІ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ

Страховання життя належить до стратегічно важливої складової страхового захисту населення країни. Воно забезпечує довготермінові інвестиції в економіку, вирішує частину соціальних проблем суспільства, а також поєднує в собі можливість отримання громадянами належного страхового захисту від існуючих ризиків. Створення сприятливих умов для функціонування ринку страхування життя в Україні є надзвичайно важливим питанням, котре вимагає глибокого наукового вивчення та послідовних практичних дій з боку держави, страхових організацій і суспільства в цілому.

Порівняльну оцінку діяльності страховиків зі страхування життя можемо оцінити за допомогою рейтингів: за кількістю укладених договорів, за кількістю застрахованих осіб, за величиною активів страхової компанії, інвестиційного доходу, видів страхування життя (пенсійного, накопичувального і на випадок смерті), величини страхових виплат та премій, рівня виплат, величини страхових резервів.

СК «МЕТ ЛАЙФ» є лідером серед страховиків життя щодо кількості укладених договорів, так, за 6 місяців 2019 р. було укладено 1482123 договорів, що на 123% більше аналогічного періоду 2018 р. На другому місці страхова компанія «ARX LIFE» із кількістю договорів 277055, що на 238,01% більше, ніж за 6 місяців 2018 р. Замикає трійку лідерів СК «УНІКА ЖИТТЯ» із 138519 укладеними договорами за 6 місяців 2019 р., що на 96,77% більше, ніж за аналогічний період 2018 р.

За показником зібраних премій зі накопичувального страхування бачимо, що лідером є так само СК «МЕТ ЛАЙФ» із сумою страхових премій 480, 8 млн грн, що на 27% більше, ніж за аналогічний період 2018 р. На другому місці «СК ТАС» із сумою премій 136,6 млн грн, що лише на 0,01% більше, ніж у 2018 р. Третє місце посідає СК «PZU» Україна страхування життя – 122,1 млн грн, що на 25,04% більше, ніж за попередній період.

За показником зібраних премій за всіма видами страхування життя бачимо, що лідером є СК «МЕТ ЛАЙФ» із сумою страхових премій 561,5 млн грн, що на 29,9% більше, ніж за аналогічний період 2018 р. На другому місці СК «УНІКА ЖИТТЯ» із сумою премій 242,6 млн грн, що на 47,7% більше, ніж у 2018 р. Третє місце посідає СК «ТАС» – 254,2 млн грн, що лише на 7,8% більше, ніж за попередній період (рис. 1).

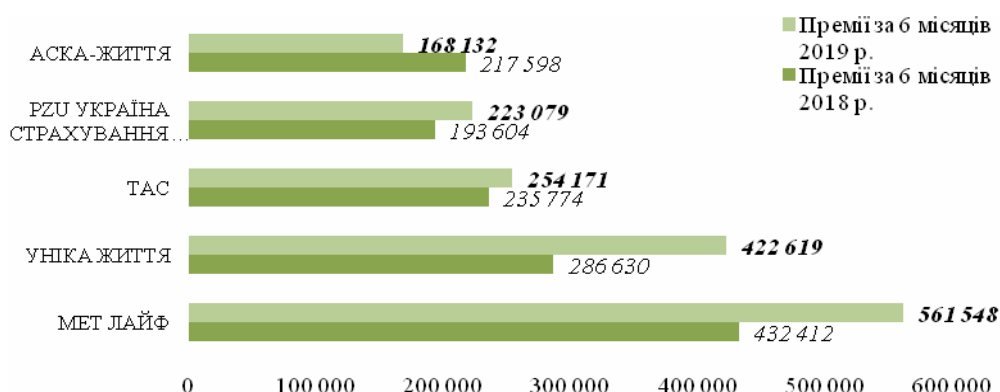

Рис. 1. Рейтинг страхових компаній зі страхування життя за величиною зібраних премій за 6 місяців 2018-2019 рр.

За показником здійснених страхових виплат лідером є СК «МЕТ ЛАЙФ» із сумою страхових виплат 75,9 млн грн, що на 10,82% більше, ніж за аналогічний період 2018 р. На другому місці СК «ТАС» із сумою виплат 74,5 млн грн, що лише на 5,06% більше, ніж у 2018 р. Третє місце посідає СК «PZU Україна» страхування життя – 26,2 млн грн, що на 8,7% менше, ніж за попередній період (рис. 2).

Значення рівня виплат у галузі страхування життя в Україні у I півріччі 2019 р. склало 12,01%, що означає: на 100 грн. залучених страхових премій страховики зі страхування життя виплачують 12,01 грн страхових виплат.

Лідером за рівнем виплат у досліджуваному періоді є «КД-ЖИТТЯ» – 37,57%, що на 26,61% більше аналогічного періоду попереднього року. Високі рівні виплат у СК «ТАС» – 29,3% та у СК «ІНГО Україна ЖИТТЯ» – 23,61%.

Показники рівня виплат, що наближені до середнього значення по галузі, мають СК «КНЯЖА ЛАЙФ ВІЄННА ІНШУРАНС ГРУПСК» – 14,51%, «МЕТ ЛАЙФ» – 13,53%, «РЗУ УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ» – 11,76%, «ARX LIFE» – 9,72%. Низькі рівні виплат у СК «УНІКА ЖИТТЯ» – 2,57%, «СК АСКА-ЖИТТЯ» – 2,14% і «ГРІНВУД ЛАЙФ ІНШУРАНС» – 0,32%.

За величиною сформованих страхових резервів, лідером є СК «МЕТ ЛАЙФ» із сумою резервів 2,4 млрд грн, що на 25,51% більше, ніж за аналогічний період 2018 р. На другому місці СК «ТАС» із сумою резервів 2,3 млрд грн, що лише на 11,21% більше, ніж у 2018 р. Третє місце посідає «УНІКА ЖИТТЯ» – 826,9 млн грн, що на 38,01% більше, ніж за попередній період.

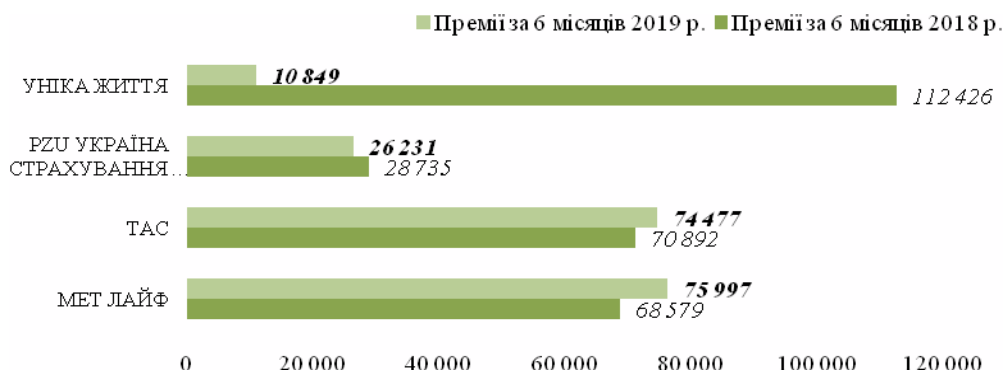

Рис. 2. Рейтинг страхових компаній зі страхування життя за величиною страхових виплат за 6 місяців 2018-2019 рр.

За величиною отриманого інвестиційного доходу, лідером є СК «ТАС» із сумою доходу 138,4 млн грн, що на 18,75% більше, ніж за аналогічний період 2018 р. На другому місці СК «МЕТ ЛАЙФ» із сумою 104,4 млн грн, що на 47,51% більше, ніж у 2018 р. Третє місце посідає «РЗУ УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ» – 46,8 млн грн, що на 40,08% більше, ніж за попередній період.

Підсумовуючи проведений нами рейтинговий аналіз діяльності страхових компаній у сфері страхування життя, зазначимо, що лідером за всіма показниками, окрім, величини інвестиційного доходу та рівня виплат, є СК «МЕТ ЛАЙФ», що характеризує її як стабільну страхову компанію із великими обсягами укладених договорів, залучених клієнтів, активів, премій та виплат. До лідерів за окремими показниками, що досліджувалися входять

також СК «ТАС», СК «PZU УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ» та «УНІКА ЖИТТЯ».

Важливим для страхових компаній зі страхування життя є збільшення інвестиційного доходу, що позитивно впливатиме на діяльність і фінансову стійкість самої страхової компанії та сприятиме виплаті доходу за накопичувальними полісами страхування життя. Загальне збільшення інвестиційного доходу українськими страховими компаніями у сфері страхування життя склало 32,64%, що є позитивним і свідчить про ефективну інвестиційну діяльність більшості страховиків.

1. Офіційний сайт Нацкомфінпослуг. URL: <https://www.nfp.gov.ua> (дата звернення: 20.02.2020). 2. Електронний журнал зі страхування. URL: <https://forinsurer.com> (дата звернення: 18.02.2020).

УДК 330.101

Вашай Ю. В., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПОБУДОВИ ЕКОНОМІКИ МАЙБУТНЬОГО

Україна в світлі сучасних глобальних тенденцій перебуває в достатньо нерівноважному стані, зважаючи на певні обтяжуючі обставини її розвитку: розгортання гібридної війни та ведення військових дій на Сході країни, переважно сировинно орієнтовані потенційно конкурентоспроможні галузі економіки, низький рівень розвитку інформаційних технологій, відтік наукових кадрів за кордон у зв'язку із недостатньою матеріальною мотивацією розвитку науки. У цьому аспекті в економіці майбутнього, де головні ролі відводитимуться інтегрованим технологіям у фізичній, цифровій та біологічній сферах, перед Україною поставатимуть серйозні виклики. І для їх подолання перш за все слід буде забезпечити достатній рівень економічної безпеки держави. Передумовою цього є здійснення макроекономічного аналізу системи економічної безпеки.

Макроекономічний аналіз— галузь економічної науки, яка вивчає фактичний стан економіки країни (або світової економіки), окремих сфер народного господарства шляхом використання сумарних економічних показників і макроекономічного моделювання [1].

Зважаючи на те, що економічна безпека держави є об'єктом макроекономічного аналізу поряд із аналізом структури національної економіки, формування рівноваги товарних і фінансових ринків; аналізом

соціально-економічних показників, циклічності тощо, для її дослідження використовується також загальний макроекономічний інструментарій.

У дослідженні системи економічної безпеки держави використовуються загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема:

- діалектичний, абстрактно-логічний – для узагальнення теоретичних положень та визначення сутності економічної безпеки;

- системного аналізу – для формування узагальненої системи індикаторів економічної безпеки та її інформаційного забезпечення;

- економіко-статистичний – для оцінювання економічної безпеки України;

- факторного аналізу методом головних компонент – при обґрунтуванні вагових коефіцієнтів для окремих складових економічної безпеки держави;

- факторних навантажень – для розрахунку вагових коефіцієнтів індикаторів економічної безпеки;

- економіко-математичного моделювання – для побудови економіко-математичних моделей економічної безпеки України.

У практиці макроекономічного аналізу розрізняють чотири сектори: внутрішній реальний сектор, фінансовий (фіскальний) сектор, монетарний та зовнішньоекономічний [2, с. 9]. З цього підходу діагностика економічної безпеки держави у внутрішньому реальному секторі здійснюється в розрізі виробничої, енергетичної, соціальної, демографічної, науково-технологічної та продовольчої безпеки. У межах фіскального сектору оцінюють стан бюджетної та боргової безпеки. У монетарному секторі національної економіки здійснюється макроекономічний аналіз попиту та пропозиції грошей, встановлення рівноважного рівня цін. З точки зору економічної безпеки визначається рівень грошово-кредитної та валютної безпеки. Окремо визначається рівень зовнішньоекономічної безпеки, що характеризує стан зовнішнього сектору національної економіки.

Макроекономічний аналіз системи економічної безпеки передбачає такі етапи:

- 1) дослідження результатів діяльності первинних ланок національної економіки (підприємств та домогосподарств) та механізму встановлення часткової рівноваги на товарних ринках;

- 2) аналіз агрегованих показників щодо результатів діяльності приватного та державного секторів економіки (сукупних витрат, сукупних доходів, сукупного попиту, сукупної пропозиції тощо);

- 3) дослідження показників системи національних рахунків, рівня безробіття, інфляції, рівня цін та ін.;

- 4) визначення часткових та інтегрального індикатора економічної безпеки держави на підставі Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки [3];

- 5) аналіз впливу внутрішніх та зовнішніх факторів розвитку національної економіки на інтегральний рівень економічної безпеки;

6) визначення переліку загроз різного рівня вагомості економічній безпеці держави;

7) визначення можливостей реалізації потенційних можливостей для нейтралізації загроз економічній безпеці.

Використання усіх сучасних моделей, показників та інформаційних ресурсів для аналізу показників економічної безпеки України дасть змогу оперативно реагувати на внутрішні та зовнішні загрози, а також здійснювати вдалий макроекономічний менеджмент.

1. Економічний енциклопедичний словник : у 2 т. / за ред. С. В. Мочерного. Львів : Світ, 2005. Т. 1. 616 с. 2. Радіонова І. Ф., Усик В. І. Макроекономічний аналіз національної економіки : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2015. 304 с. 3. Про затвердження Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки : наказ Мінекономіки від 18.02.2009 № 123. URL: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=129888&cat_id=32854 (дата звернення: 20.12.2019)

УДК 658.012.123

Гураль Н. В., здобувач вищої освіти третього рівня (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне),
Клюха О. О., к.т.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

АНАЛІЗ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Умовою розвитку підприємства на конкурентному ринку є його фінансова стійкість. У висококонкурентному середовищі значно зростає роль зміцнення і підвищення фінансової стабільності, для чого необхідно якісний своєчасний економічний аналіз фінансового стану підприємства.

Головним завданням економічного аналізу є оцінка фінансово-економічного стану підприємства на основі достовірної фінансової звітності, визначення фінансового результату, фінансової стійкості підприємства, ліквідності його балансу, платоспроможності підприємства, зокрема оцінка ефективності використання його активів, власного капіталу та запозичених коштів на певну дату [4, с. 30].

При управлінні фінансовою стійкістю підприємства визначальними є як зовнішні, так і внутрішні фактори. До факторів зовнішнього середовища можна віднести: політичні і правові фактори, економічні фактори, соціальні і культурні фактори, технологічні фактори. До внутрішніх факторів належить політика управління капіталом підприємства, розмір капіталу, величина і структура витрат підприємства і їх динаміка у порівнянні із доходами [3].

Кредиторська заборгованість вилучає кошти з обороту підприємства замість їх ефективного використання, тим самим погіршуючи фінансовий стан підприємства. Тому важливою частиною управління підприємством є контроль її розміру. Аналіз заборгованості являє собою оцінку ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства [2].

У певній мірі кредиторська заборгованість позитивно впливає на фінансовий стан підприємства, так як це дозволяє залучити грошові кошти у тимчасове користування. Проте це призводить до додаткових витрат з оплати відсотків за кредитом. Управління кредиторською заборгованістю зводиться до вибору найбільш вигідних форм і строків розрахунків з контрагентами для збереження фінансової стійкості підприємства.

Аналіз кредиторської заборгованості дає можливість:

- визначити як змінилась величина боргових зобов'язань у порівнянні із початком року або іншого досліджуваного періоду;
- визначити оптимальне співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості;
- визначити та оцінити ризик кредиторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан підприємства, встановити допустимий рівень цього ризику та заходи щодо його зниження;
- знайти раціональне співвідношення між величиною кредиторської заборгованості і об'ємом продажів;
- прогнозувати стан боргових зобов'язань в поточному році.

Економічний аналіз впливає на якість прийнятих стратегічних управлінських рішень та безпеку підприємства. Необхідність у проведенні аналізу виявляється на таких стадіях прийняття рішень: попереднє вивчення господарських явищ і процесів; аналіз реального стану діяльності господарства, вибір варіантів господарських процесів, оцінка відповідності економічного аспекту в підготовлених варіантах рішень іншим аспектам управління, узагальнення або синтез результатів аналізу й обґрунтування стратегічних управлінських рішень [1, с. 44].

Отже, за допомогою економічного аналізу проводиться визначення шляхів підвищення ефективності роботи акціонерного підприємства, планування оздоровлення виробництва, а також приймаються управлінські рішення щодо покращення ефективності діяльності акціонерного підприємства [4, с. 32].

Таким чином, результати економічного аналізу кредиторської заборгованості активно використовуються в управлінні підприємством. Такий аналіз дає можливість визначити як змінилась величина боргових зобов'язань у порівнянні із початком року; визначити оптимальне співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості; визначити та оцінити ризик заборгованості, її вплив на фінансовий стан підприємства; знайти раціональне співвідношення між величиною заборгованості і об'ємом

продажів, прогнозувати фінансові результати діяльності та забезпечувати безпеку підприємства.

1. Вагнер І. Економічний аналіз як сучасний інструмент прийняття стратегічних управлінських рішень. *Вісник Львівського національного аграрного університету. Сер. : Економіка АПК*. 2013. № 20(1). С. 43–48. 2. Власова Н. О. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями в підприємствах оптової торгівлі : монографія / Н. О. Власова, Л. Л. Носач. Х. : ХДУХТ, 2011. 229 с. 3. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства : моногр. / Гринчуцький В. І., Карапетян Е. Т., Погрішук Б. В.; за ред. Гринчуцького В. І. К. : Центр учбової літератури, 2010. 304 с. 4. Демченко Т. А. Економічний аналіз в системі управління акціонерним товариством. *Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Сер. : Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства*. 2013. № 50. С. 29–33.

УДК 658.111.2.001.895

Дончак Л. Г., к.е.н, доцент (Вінницький навчально-науковий інститут економіки Тернопільського національного економічного університету)

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Важливе місце в інноваційній діяльності підприємства посідає оцінювання його наявного інноваційного потенціалу, що дає можливість значно підвищити ефективність його реалізації та результативність функціонування господарюючого суб'єкта загалом. Разом з цим, оцінювання інноваційного потенціалу підприємства дозволить оперативно визначати внутрішні можливості, виявити проблемні місця у діяльності підприємства та прийняти відповідні управлінські рішення для подальшого інноваційного розвитку. Варто зазначити, що саме об'єктивна оцінка рівня інноваційного потенціалу підприємства визначає ступінь його готовності до формування та ефективної реалізації інноваційної стратегії підприємства.

Розглядаючи показники оцінювання інноваційного потенціалу підприємства, кожен автор пропонує різну їх класифікацію. Проте, сукупність таких показників базується, виходячи з основних складових інноваційного потенціалу, різноманітність та кількість яких залежить від різного бачення авторів. Зокрема, основними такими складовими є: кадрова, інформаційна, ринкова, науково-технічна, виробнича, фінансова, організаційна, інтелектуальна, маркетингова тощо.

Так, Левченко Ю. Г. пропонує оцінити інноваційний потенціал за різними його складовими, зокрема: управлінський блок (обсяг виробленої продукції, обсяг виробленої інноваційної продукції, загальна кількість

інноваційних проектів за рік, чистий прибуток, прибуток від інноваційної діяльності, рівень рентабельності інноваційної діяльності, частка прибутку від інноваційної діяльності, частка витрат на інноваційну діяльність, частка витрат на персонал, що займається інноваційною діяльністю); ресурсний блок (питома вага в структурі основних засобів дослідно-конструкторського експериментального та лабораторного обладнання, коефіцієнт загального зношення дослідно-конструкторського експериментального та лабораторного обладнання, коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів, коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт платоспроможності, кількість запатентованих винаходів, кількість промислових зразків, коефіцієнт доступу до глобальної інформаційної мережі Internet, коефіцієнт використання глобальної інформаційної мережі Internet, кількість корисних моделей, кількість зареєстрованих товарних знаків, питома вага винаходів, промислових зразків, корисних моделей в нематеріальних активах підприємства, кількість використаних раціоналізаторських пропозицій); організаційний блок (кількість власних науково-дослідних або конструкторських відділів, наявність відділу головного технолога, наявність лабораторії контролю якості продукції, наявність відділу маркетингу нової продукції, наявність інноваційного відділу, коефіцієнт комп'ютерної підготовки керівників); функціональний блок (коефіцієнт персоналу зайнятого у НДДКР, коефіцієнт оновлення продукції, коефіцієнт освоєння нової продукції, коефіцієнт освоєння нової техніки, коефіцієнт оновлення технології) [1, с. 208-215].

На думку Сидорчука І.П. [2, с. 99-100] інноваційний потенціал варто оцінити за наступними групами показників: матеріально-технічної (рівень техніко-технологічного виробництва, впровадження нових, прогресивних технологічних процесів, питома вага обладнання з терміном експлуатації до 10 років); кадрової (інтелектуальної) (частка персоналу, задіяного в інноваційних проектах, частка науково-технічних спеціалістів, частка науково-технічних спеціалістів, які мають учений ступінь та наукове звання, питома вага науково-технічних спеціалістів, середній рівень заробітної плати науково-технічних спеціалістів); інфраструктурної (достатність робочої площі, забезпеченість власними інноваційними підрозділами, технологічними відділами, конструкторськими відділами, лабораторіями контролю якості продукції, патентно-ліцензійними відділами); науково-дослідної (частка витрат на НДДКР у загальному обсязі товарної продукції, частка витрат на використання науково-технічних досягнень в обсязі товарної продукції, співвідношення витрат на НДДКР і витрат на впровадження нової техніки); маркетингової (ринкової) (раціональність використання каналів розподілу товарів, гнучкість цінової політики, рівень використання реклами, ефективність системи збуту); організаційно-управлінської (рівень інноваційної спрямованості організаційної структури, рівень відповідності організаційної культури інноваційному розвитку підприємства, рівень

компетенції керівників); фінансово-економічної (питома вага власних коштів для фінансування інновацій, питома вага залучених коштів для інновацій, питома вага позикових коштів для інновацій); інформаційно-інтерфейсної (ступінь надійності взаємодії з суб'єктами інноваційного процесу, розвиненість системи інформаційного забезпечення).

Дещо спрощену систему показників оцінювання інноваційного потенціалу пропонують розглянути інші автори [3, с. 37]. На їх думку показники варто згрупувати в основні чотири складові: кадрову, технічну, фінансово-економічну і інформаційно-комунікаційну, які забезпечують інноваційну діяльність і визначальну конкурентоспроможність економіки підприємства.

Заслужують уваги дослідження, в яких автори акцентують увагу на виборі системи показників оцінювання інноваційного потенціалу підприємств переробної галузі АПК. На основі обґрунтованої сукупності показників науковці пропонують алгоритм розрахунку інтегрального показника інноваційного розвитку. Такий підхід є доцільним при оцінюванні кількісної сторони інноваційного потенціалу підприємства, не враховуючи оцінки його якісних параметрів.

Також чимало авторів вважають доцільним розраховувати інтегральні показники оцінювання інноваційного потенціалу підприємства. Такий підхід базується на врахуванні важливості кожного вагового показника шляхом експертного оцінювання.

Вищенаведені погляди стосовно оцінювання інноваційного потенціалу, що є основою формування та ефективної реалізації стратегії інвестиційно-інноваційного розвитку підприємства підтверджують, що дана проблема залишається й на далі актуальною та потребує подальшого дослідження. Проблема оцінювання інноваційного потенціалу полягає у тому, що її неможливо оцінити, враховуючи вузьке коло початкових показників, і тим більш на основі єдиного показника. Тому, спираючись на численні здобутки науковців та власні позиції в даній області дослідження, доцільно сформулювати систему основних кількісних та якісних параметрів, за допомогою яких можна оцінити рівень інноваційного потенціалу підприємства:

- коефіцієнт фінансової стійкості;
- коефіцієнт фінансової незалежності;
- коефіцієнт платоспроможності;
- питома вага працівників, які займаються інноваційною діяльністю;
- коефіцієнт плінності працівників високої кваліфікації;
- коефіцієнт реалізації інноваційних ідей;
- коефіцієнт оновлення основних засобів;
- питома вага витрат на інноваційну діяльність;
- рівень інфраструктурного забезпечення;
- рівень інформаційного забезпечення;
- коефіцієнт оновлення технології;

- коефіцієнт оновлення продукції;
- рівень конкуренції галузі;
- економічна та політична ситуація в країні;
- купівельна спроможність населення;
- нормативно-правове забезпечення інноваційної діяльності підприємств.

Отже, запропонована сукупність показників дасть змогу об'єктивно оцінити інноваційний потенціал підприємства.

1. Левченко Ю. Г. Комплексна оцінка рівня інноваційного потенціалу підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. № 4 (47). С. 208–215. 2. Сидорчук І.П. Сутність, структура та особливості оцінювання інноваційного потенціалу промислового підприємства. *Економіка і регіон*. 2014. № 2 (45). С. 97–101. 3. Краснокутська Ю. М. Комплексна оцінка інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств. *Вісник Запорізького національного університету*. 2014. № 1 (21). С. 32–40.

УДК 657.005

Зінкевич О. В., к.е.н. (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Шутяк А. В., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ЗАВДАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Метою аналізу основних засобів є забезпечення суб'єктів управління та/або інвесторів якісною аналітичною інформацією щодо складу, стану, руху та використання основних засобів для розширення економічного потенціалу підприємства.

Мета економічного аналізу генерує відповідні завдання та можливості їх реалізації. Як зазначають Н. П. Любушин, В. Б. Лещева, В. Г. Дьякова [2, с. 244] аналіз основних засобів може здійснюватися за кількома напрямками, розробка яких в комплексі дає оцінку структури, динаміки та ефективності використання основних засобів та довгострокових інвестицій. Відповідно, завдання аналізу основних засобів повинні забезпечувати досягнення визначеної мети та враховувати відповідні функції, принципи та можливості аналітичної підсистеми в рамках поточного і стратегічного управління.

Існує значне число підходів до визначення завдань аналізу основних засобів. Більшість науковців виокремлюють завдання аналізу у вузькому розумінні, тобто не ув'язують їх з інформаційними потребами управління реальним інвестуванням, зосереджуючи увагу лише на традиційній оцінці

складу, структури, руху, ефективності використання основних засобів. Це, певною мірою, є виправданим для потреб поточного управління.

Дослідження завдань економічного аналізу основних засобів, які виокремлюють вітчизняні науковці, дозволяє навести такий їх перелік [1-7]:

1. Аналіз обсягу та структури основних засобів і їх відповідності вимогам технічного прогресу та оптимальним параметрам виробництва.

2. Аналіз технічного стану основних засобів, темпів, форм і методів їх оновлення.

3. Аналіз використання наявного парку устаткування, стану його екстенсивного та інтенсивного завантаження.

4. Виявлення внутрівиробничих резервів поліпшення використання основних засобів.

5. Розрахунок кінцевих виробничо-фінансових результатів поліпшення використання основних засобів.

6. Оцінка розміру і структури вкладень капіталу в основні засоби.

7. Визначення характеру і розміру впливу зміни вартості основних засобів на фінансовий стан підприємства і структуру балансу.

8. Аналіз руху основних засобів.

9. Аналіз показників ефективності використання основних засобів.

10. Аналіз витрат на капітальний ремонт основних засобів.

11. Аналіз витрат на поточний ремонт основних засобів.

12. Аналіз ефективності витрат на утримання та експлуатацію обладнання.

13. Аналіз взаємозв'язку обсягу виробництва, прибутку і витрат з експлуатації обладнання.

14. Оцінка ефективності капітальних вкладень інвестицій в основні засоби.

15. Оцінка ефективності залучення позик для інвестування.

16. Встановлення належної комплектності наявного парку обладнання.

17. Розрахунок впливу використання основних фондів на обсяг продукції, об'єм реалізації.

18. Встановлення факторів (причин зміни показників), що характеризують ефективність використання основних засобів та кількісний вимір їх впливу.

19. Виявлення наявного потенціалу підвищення ефективності використання основних засобів.

20. Розробка заходів щодо використання виявленого потенціалу (резерву).

21. Аналіз реальних інвестицій в основні засоби за етапами і стадіями інвестування.

22. Аналіз основних засобів за строками корисної експлуатації.

23. Аналіз основних засобів за функціональним призначенням.

24. Аналіз прибутковості реальних інвестицій в основні засоби.

25. Аналіз доходності і рентабельності основних засобів.
26. Аналіз частки основних засобів в ринковій вартості підприємства.
27. Аналіз співвідношення темпів росту основних засобів та ринкової вартості підприємства.

28. Оцінка динаміки співвідношення чистого грошового потоку в процесі інвестиційної діяльності та приросту вартості основних засобів.

Класичного підходу дотримуються вчені О. В. Коновалова, Р. О. Костирко, Т. Д. Косова, Є. В. Мних, І. В. Сіменко, М. Г. Чумаченко, В. О. Шевчук та інші. Так, Є. В. Мних в процесі економічного аналізу на різних рівнях менеджменту виокремлює такі завдання: аналіз обсягу та структури основних засобів і їх відповідності вимогам технічного прогресу й оптимальним параметрам виробництва; визначення технічного стану основних засобів, темпів, форм і методів їх оновлення; аналіз використання наявного парку устаткування, стану його екстенсивного та інтенсивного завантаження; виявлення внутрішніх резервів поліпшення використання основних засобів; розрахунок кінцевих виробничо-фінансових результатів поліпшення використання основних засобів [1, с. 242].

Вчені ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» до числа завдань економічного аналізу основних засобів відносять: виявлення забезпеченості підприємства та його структурних підрозділів основними засобами, тобто встановлення відповідності величини, складу та технічного рівня фондів виробничій програмі підприємства; визначення рівня використання основних засобів і факторів, які впливають на нього; встановлення належної комплектності наявного парку обладнання; з'ясування ефективності використання обладнання в часі та продукції; виявлення резервів підвищення ефективності використання основних засобів [3, с. 428-429].

Найбільш типовими аналітичними завданнями, які виокремлюються більшістю авторів, є: аналіз обсягу та структури основних засобів; аналіз руху (динаміки) основних засобів; аналіз технічного стану основних засобів, темпів, форм і методів їх оновлення; аналіз екстенсивного та інтенсивного використання основних засобів, інтенсивного використання основних засобів; виявлення резервів поліпшення використання основних засобів.

Однак стратегічне управління, яке вимагає урахування багатьох чинників зовнішнього і внутрішнього середовища, вимагає застосування системного підходу та орієнтації на реалізацію довготермінових завдань і цілей інвестиційної діяльності. Тому логічно обумовленим є формулювання і узгодження аналізу основних засобів для потреб інформаційного забезпечення управління реальним інвестуванням.

Урахування такого підходу простежується у дослідженнях з цього питання вчених В. Г. Д'якової, Р. О. Костирко, В. Б. Лещевої, Н. П. Любушина. Поряд з традиційним переліком завдань аналітичного забезпечення, Р. О. Костирко обґрунтовано виокремлює аналіз ефективності

інвестицій в основні засоби, диференціюючи це завдання у розрізі аналізу ефективності варіантів капітальних вкладень та оцінки ефективності залучення позик для інвестування [5, с. 261].

Вважаємо виокремлення цих завдань необхідним для прийняття ефективних інвестиційних рішень. На нашу думку, це дозволяє забезпечити якісною інформацією інвестиційних менеджерів або власне інвесторів (внутрішніх і зовнішніх) на стадіях реалізації проекту та після інвестиційного контролю.

1. Мних Є.В. Економічний аналіз : підручник. Київ : Центр навч. літ., 2003. 412 с.
2. Любушин Н. П., Лещева В. Б., Дьякова В. Г. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия : учеб. пособие для вузов. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. 471 с.
3. Болюх М. А., Бурчевський В. З., Горбаток М. І. Економічний аналіз : навч. Посібник / за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. Київ : КНЕУ, 2001. 540 с.
4. Сіменко І. В., Косова Т. Д. Аналіз господарської діяльності : навч. посібник. Київ : Центр уч. літ., 2013. 384 с.
5. Костирко Р. О. Фінансовий аналіз : навч. посібник. Харків : Фактор, 2007. 784 с.
6. Шевчук В. О., Коновалова О. В., Пантелєєв В. П. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. К. : Інформ.-аналіт. агентство, 2011. 399 с.
7. Шпанковська Н. Г., Король Г. О., Ковальчук К. Ф. Аналіз господарської діяльності : теорія, методика, розбір конкретних ситуацій : навч. посіб. Київ : Центр уч. літ., 2012. 328 с.

УДК 332.1

Ковшун Н. Е., д.е.н., доцент, професор кафедри економіки підприємства (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Стрільчук В. М., здобувач,** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ДІАГНОСТИКА ЯК ОСНОВА СТВОРЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ

Завершальним етапом еколого-економічної діагностики локальних соціально-економічних систем є формування підґрунтя для створення нових організаційних форм управління природокористуванням – багатоцільових екологічних комплексів. Їх створення в кожному окремому адміністративному районі є нераціональним, разом з тим різноманіття соціальних, економічних та екологічних показників в межах області не дозволяє обмежитись єдиним центром. Тому вважаємо за доцільне здійснити кластеризацію адміністративних районів Херсонщини на основі проведеної еколого-економічної діагностики.

Серед існуючих методів нами обрано деревоподібну (ієрархічну) кластеризацію. При цьому спочатку кожен окремий елемент являє собою кластер, а згодом кластери ітеративно зливаються в кластери вищого рівня. Таким чином формуються ієрархія кластерів. Для її створення не має потреби задавати кількість кластерів. Такий тип кластеризації є більш детермінованим та не потребує ітеративних уточнень [1].

Для формування вихідних баз даних отримані в результаті еколого-економічної діагностики дані необхідно інтерпретувати через співрозмірні величини. Методичною основою такого розрахунку є поняття територіального індексу, який відображає співвідношення складних економічних явищ в просторі – за містами, районами, областями, країнами, окремими підприємствами. Особливістю його є рівноправність порівнюваних об'єктів А і В. Жоден з них не може претендувати на роль бази порівняння, а отже рівноправними слід вважати індекси як з базою порівняння А, так і з базою порівняння В. Індивідуальні територіальні індекси є відносними величинами порівняння [2]

Для обрахунку територіальних індексів у нашому дослідженні за базу порівняння (індекс рівний 1) обрано:

- за показниками природно-ресурсного потенціалу Високопільський район, як такий що має найменший рівень;
- за показниками екологічного стану – Високопільський район, як такий що зазнає найбільшого антропогенного тиску;
- за показниками економічного розвитку Чаплинський район, як такий що має найвище ранжоване місце

Проведена нами еколого-економічна діагностика дозволила сформулювати наступні диференційовані результати (таблиця).

Таблиця

Вихідні дані для проведення кластерного аналізу

Адміністративний район	Природно-ресурсний потенціал	Екологічний стан	Економічний розвиток
Бериславський	3,944	1,294	2,111
Білозерський	4,869	1,242	2,235
Великопетиський	1,508	1,069	1,518
Великоолександрівський	2,305	1,388	1,741
Верхньорогачицький	1,005	1,087	2,235
Високопільський	1,000	1,000	2,667
Генічеський	3,583	2,609	2,012
Голопристанський	4,038	2,069	2,471
Горностаївський	1,405	1,111	1,529
Іванівський	2,167	1,042	1,889
Каланчацький	2,025	1,436	2,111
Каховський	4,635	1,439	1,503
Нижньосірогоський	1,706	1,239	2,222

продовження таблиці

Нововоронцовський	1,782	1,097	2,667
Новотроїцький	5,013	1,156	2,012
Скадовський	4,031	2,990	2,272
Цюрупинський	2,67	1,377	2,173
Чаплинський	4,151	1,263	1,000

Після формування вихідних даних можна розрахувати відстань між об'єктами. Найбільш вживаною мірою відстані між об'єктами є Евклідова відстань[3]. Вона відображає геометричну відстань між об'єктами у багатомірному просторі. Провівши послідовні обчислення відстаней між усіма об'єктами будують таблицю відстаней. Процес обчислень відстаней є досить трудомістким, тому доцільно використовувати відповідні програмні продукти. Нами відповідні розрахунки зроблено в програмі Statistica від StatSoft .

Подальші обрахунки дозволяють представити дерево кластерів (рисунк)

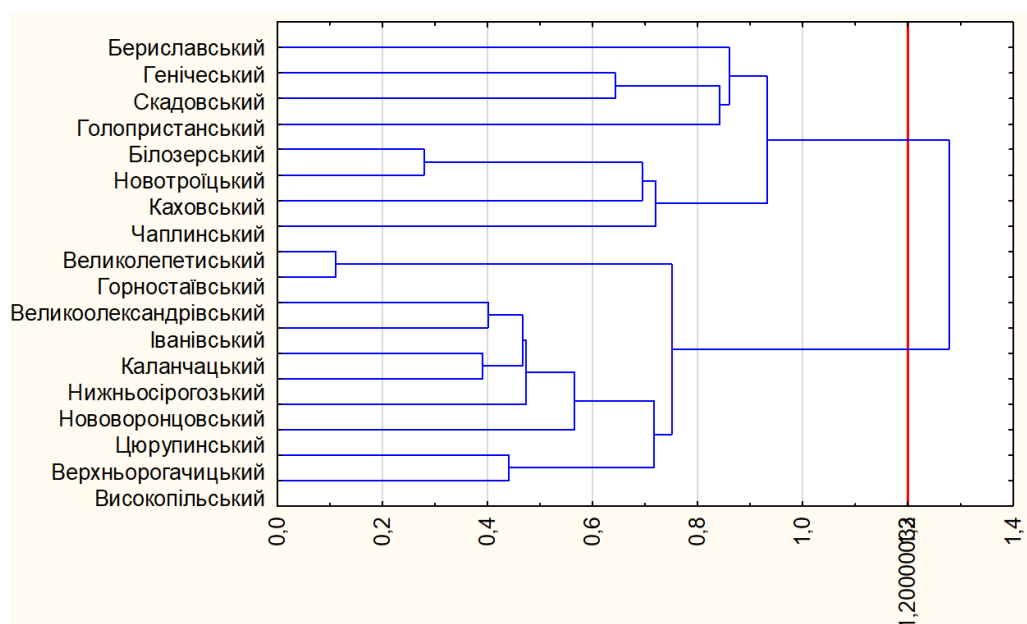

Рисунок. Результати кластерного аналізу

Отже, ми можемо виділити два кластери, оскільки якщо відстань між кластерами перевищує 1,2, то в нашому випадку об'єднання є недоцільним. Утворені кластери є локальними соціально-економічними системами, в межах яких управління природокористуванням може здійснюватись на спільних пріоритетах, створюючи при цьому синергічний ефект.

1. Белай С. В. Кластерний аналіз соціально-економічної безпеки регіонів України. *Теорія та практика державного управління*. 2011. Вип. 1. С. 384–390. 2. Немець К. А., Немець Л. М. Просторовий аналіз у суспільній географії: нові підходи, методи, моделі : монографія. Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2013. 228 с. 3. Костенко О. М., Краєвський В. М. Кластерний аналіз як метод ідентифікації однорідності об'єктів інформаційно-аналітичної системи управління. *Облік і фінанси*. 2015. № 2. С. 128–133.

УДК 338.124.1

Костриченко В. М., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

АНАЛІТИЧНО-ОЦІНОЧНІ ПРОЦЕДУРИ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах погіршення економічної ситуації в країні підприємства все більше стикаються з проблемою порушення стійкості їх розвитку. Прийняття ефективних господарських рішень, які забезпечують відновлення економічної стійкості суб'єкта підприємництва, прямо залежить від наявності об'єктивної інформації стосовно реального її рівня. За таких умов особливого значення набуває методика оцінювання стійкості господарюючого суб'єкта. Однак трансформаційні процеси в економічному середовищі вимагають адаптації методичних підходів до оцінювання економічної стійкості підприємства (ЕСП).

Економічній стійкості притаманний дуалізм, який виявляється в такому: з одного боку «економічна стійкість» – це стан, який характеризує статику, з іншого – це властивість, притаманна динаміці. Стан може бути економічно стійкий або нестійкий на даний момент часу; якщо аналізувати властивість, то підприємство може мати або не мати внутрішній потенціал досягнення економічної стійкості. Таким чином, можна виділити два визначальні підходи до дослідження стійкості підприємства: статичний (аналізується економічна стійкість в конкретний момент часу) і динамічний (з позицій динаміки зовнішніх і внутрішніх економічних процесів, які протікають на підприємстві) [1, с. 52].

Оцінювання економічної стійкості представляє собою комплекс дій, які дозволяють встановити рівень, динаміку і тенденції зміни показників, що характеризують результати діяльності суб'єкта підприємництва, тобто передбачає інтерпретацію показників, які описують економічне явище.

Сучасні методичні підходи до процесу встановлення рівня економічної стійкості мають враховувати, що процедури дослідження ЕСП діляться на дві групи, а саме: аналітичні та оціночні. Аналітичні процедури передбачають використання такого економічного інструментарію, який дозволяє визначити

рівень ЕСП. Оціночні процедури забезпечують встановлення відповідності рівня ЕСП, розрахованого на основі комплексної оцінки, певному типу економічної стійкості і стадії кризового процесу.

Запропонований нами алгоритм оцінювання ЕСП враховує актуальні методичні напрацювання [1, с. 287; 2, с. 284-285; 3, с. 50-51] і дозволяє продемонструвати особливості методики комплексного оцінювання економічної стійкості (ЕС), яка передбачає використання аналітичних та оціночних процедур.

Аналітична методична процедура дослідження має включати такі етапи:

Етап 1. Визначення підсистем (складових) ЕС. Запропонований нами склад підсистем економічної стійкості ґрунтується на сучасні економічні тенденції та передбачає виокремлення складових, від яких залежить стійке функціонування і розвиток підприємства. ЕС включає фінансову, виробничу, маркетингову, інвестиційно-інноваційну, організаційно-кадрову складову.

Етап 2. Формування системи оцінних показників, які мають відповідати певним критеріям відбору і дозволять кількісно охарактеризувати відповідну підсистему ЕС. Серед значної кількості фінансових коефіцієнтів увага має бути зосереджена на показниках фінансової підсистеми, які демонструють ділову активність, ліквідність, платоспроможність та рентабельність підприємства. Показники виробничої стійкості мають показати якість продукції та рівень використання ресурсів суб'єкта підприємництва. Показники маркетингової стійкості будуть зорієнтовані на реалізацію продукції та результативність збутових витрат. Серед показників інвестиційної стійкості обирають ті, що характеризують фінансову підтримку виробничого процесу та інших видів діяльності і рентабельність вкладень; а для інноваційної стійкості – матеріально-технічну та інтелектуальну компоненту. Показники організаційно-кадрової підсистеми можуть бути якісними (освіта, кваліфікація, досвід), що потребує переведення їх за допомогою коригуючих коефіцієнтів у кількісний вимір, а також мають бути показники рівня управління кадрами.

Етап 3. Розрахунок одиничних показників ЕС, їх оцінювання та стандартизація. Аналітичне опрацювання розрахованих одиничних показників ЕС з використанням карт стійкості дозволяє ідентифікувати рівень стійкості в межах окремої підсистеми. Оскільки одиничні показники економічної стійкості виражені в абсолютних і відносних величинах, а також мають різні одиниці виміру, то для забезпечення співставності характеристик, що входять до складу агрегованих показників, необхідно здійснити процедуру стандартизації.

Етап 4. Визначення вагомості одиничних та ключових показників результативності в кожній підсистемі ЕС. Для визначення ваги окремого одиничного показника можуть бути використані спеціальні кваліметрії (наприклад, експертна, ймовірнісно-статистична, індексна, таксономічна кваліметрія та ін.).

Ключові показники результативності мають бути збалансовані у відповідності із показниками вагомості, які визначаються експертним методом із залученням практиків та науковців (шляхом експертного оцінювання у форматі анкетування та експедиційного опитування) [4, с. 85]. Ступінь узгодженості експертів оцінюється за допомогою коефіцієнта конкордації Кендала, в розрахунку якого враховується сума квадратів відхилень суми рангів кожного об'єкту експертизи від середнього арифметичного рангів; число експертів; число об'єктів експертизи.

Визначати вагові коефіцієнти можна також, скориставшись правилом Фішберна, яке дає можливість визначити рівень значущості показників на основі їхнього ранжування.

Етап 5. Розрахунок ключових показників результативності для кожної підсистеми та їх інтерпретація. На цьому етапі агреговані (ключові) показники результативності розраховуються для кожної із виокремлених складових економічної стійкості на основі стандартизованих одиничних показників, які збалансовані у відповідності з показниками вагомості.

Етап 6. Розрахунок загального інтегрального показника ЕСП, який оцінюється за визначеними п'ятьма складовими. В розрахунку загального інтегрального показника ЕСП враховується рівень впливу *i*-го ключового показника результативності підсистеми економічної стійкості та його вагомість.

В запропонованому алгоритмі оціночнаметодична процедура дослідження передбачає включення таких етапів:

Етап 7. Встановлення відповідності рівня загального інтегрального показника ЕСП п'ятибальній шкалі Харрінгтона [5]. Показник ЕСП може відповідати дуже високому, високому, середньому, низькому або дуже низькому рівню.

Етап 8. Визначення типу ЕС. Певному рівню загального інтегрального показника ЕСП відповідає один із типів економічної стійкості. Характеристика абсолютної стійкості, достатньої стійкості, нестійкого економічного стану, низької стійкості, катастрофічної стійкості містить сукупність певних ознак у відповідних підсистемах економічної стійкості. Так, абсолютна економічна стійкість визнається, якщо підприємство має високий рівень фінансово-економічного стану, для якого характерним є таке: стан фінансових ресурсів забезпечує безперервний процес виробництва та реалізації, витрати з його розширення та оновлення; стабільність виробничого циклу та налагодженість його ресурсного забезпечення; високий рівень ділової активності, надійність економічних зв'язків і велика частка ринку; здійснюється реальне інвестування, впровадження нових технологій і способів організації виробництва, випуску нових видів продукції; забезпечується підвищення кваліфікації трудових ресурсів, їх залучення до організаційно-управлінських процесів.

Типологія економічної стійкості корелює із рівнем показника ЕСП. Тому тип економічної стійкості можна визначати, встановивши його відповідність рівню загального інтегрального показника ЕСП за шкалою Харрінгтона.

Етап 9. Ідентифікація стадії кризового процесу відповідно до типу ЕС. Встановлюється відповідність рівня показника певній стадії кризового процесу: кризове явище, кризова ситуація, передкризовий стан, кризовий стан, криза.

Таким чином, запропонований алгоритм комплексного оцінювання ЕСП представлений системою аналітичних та оціночних процедур. Він є адаптованим до сучасних методичних імперативів та враховує комунікації рівнів ЕС та стадій кризового процесу. Оцінювання ЕСП проводиться за ключовими показниками результативності для кожної із підсистем стійкості та інтегральним показником ЕСП. Процес оцінювання не завершується розрахунком загального інтегрального показника ЕСП. Далі встановлюється відповідність рівня показника певній стадії кризового процесу. Зниження ЕС від абсолютної стійкості до катастрофічної стійкості (фактично нестійкого стану) сигналізує про розгортання кризового процесу від кризового явища до кризи. Наявність інформації про рівень ЕСП та його динаміку дозволяє, використовуючи практичний інструментарій превентивного антикризового управління, розробити та впровадити адекватні господарські рішення, направлені на досягнення економічної стійкості підприємства.

1. Пілецька С. Т. Методологія антикризового управління економічною стійкістю підприємств : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Київ, 2014. 791 с. 2. Глушко О. В. Методичні основи оцінювання економічної стійкості підприємств. *Економічний аналіз* : зб. наук. праць. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка». 2013. Т. 13. С. 281–287. 3. Наконечна О. С. Методичні підходи до оцінювання економічної стійкості промислових підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 6. С. 47–53. 4. Глушко О. В., Гришова І. Ю., Щербата М. Ю. Визначення рівня економічної стійкості на основі показників. *Економічний часопис XXI*. 2015. 155 (11-12). С. 82–86. 5. Harrington, J. The desirability function. *Industrial Quality Control*. 1965. № 21(10). P. 494–498.

Купрейчик Д. В., м.э.н., ст. преподаватель (УО Полесский государственный университет, г. Пинск, Республика Беларусь)

СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕТОРГОВЫХ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ БЕЛАРУСЬЮ И УКРАИНОЙ

В настоящее время одним из приоритетных направлений устойчивого развития экономики любого государства является расширение внешнеэкономической деятельности, а именно экспорта продукции, работ и услуг. Учитывая исторически сложившиеся связи, влияние советской кооперации, а также географическое положение между братскими народами Беларуси и Украины должны развиваться экономические, культурные, туристические и другие связи. Как не со своими ближними соседями укреплять отношения взаимовыгодной торговли и сотрудничества во всех отраслях экономической деятельности.

В последнее время отношения в сфере внешнеэкономической деятельности можно сказать переживают кризис, наблюдается спад экспорта-импорта товаров, все это негативно влияет на внешнеторговый баланс и на благосостояние наших государств.

Попробуем оценить внешнеэкономическую деятельность Республики Беларусь за период с 2010–2019 гг. Данные статистической информации о состоянии внешней торговли приведены в таблице [1].

Данные, приведенные в таблице свидетельствуют об общем снижении внешнеэкономической активности между Республикой Беларусь и Украиной в период начиная с 2013 года. Приведенная информация свидетельствуют о том, что в 2012 году наблюдался апогей внешнеторговой активности, общий товарооборот между нашими странами составлял 7867 млн дол., при этом объем экспорта Республики Беларусь был равен 5557 млн дол., импорт из Украины также достигал своего максимального значения в 2309 млн дол.

Можно также отметить, что в среднем экспорт в Украину составляет 10-12% общего объема экспорта, соответственно импорт из Украины 3,6-5% от общего объема.

Значения удельных весов экспорта-импорта продукции в Украину на исследуемом периоде приблизительно неизменно, однако наблюдается снижение абсолютных значений показателей внешней торговли, что негативно сказывается на общем состоянии экономики наших государств. Так внешнеторговое сальдо в большинстве случаев имеет отрицательную динамику, это говорит о том, что мы больше импортируем продукции в наши страны. Отсутствие многих ресурсов делает нас импортозависимыми, однако мы можем и должны выходить на положительный баланс, примером тому служат показатели работы 2012 года.

Таблица

Состояние внешнеторгового сальдо Республики Беларусь, млн.дол.США

Показатель	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Экспорт товаров и услуг, млн дол.	25284	41419	46060	37203	36081	26660	23537	29240	33907	32936
в том числе в Украину	2560	4160	5557	4196	4064	2515	2846	3365	4062	4143
Удельный вес экспорта в Украину, %	10,13	10,04	12,07	11,28	11,26	9,43	12,09	11,51	11,98	12,58
Импорт товаров и услуг, млн дол.	34884	45759	46404	43023	40502	30291	27610	34235	38441	39342
в том числе из Украины	1879	2035	2309	2053	1689	952	984	1221	1403	1697
Удельный вес импорта из Украины, %	5,39	4,45	4,98	4,77	4,17	3,14	3,56	3,57	3,65	4,31
Внешнеторговое сальдо, млн дол.	-9601	-4340	-344	-5820	-4422	-3631	-4073	-4995	-4534	-6405
в том числе с Украиной	681	2125	3248	2142	2375	1563	1862	2144	2659	2446
Товарооборот, млн дол.	4439	6195	7867	6249	5753	3466	3830	4586	5465	5841

Рассмотрим общие тенденции развития внешней торговли между Беларусью и Украиной, динамика внешнеэкономических отношений приведена на рисунке.

Данные рисунка показывают на наличие положительной динамики в сфере внешней торговли, однако их уровень находится значительно ниже ранее достигнутых результатов.

Не секрет, что у наших государств есть масса интересов в сфере развития внешнеэкономического сотрудничества, однако нерешенными остаются вопросы таможенного, налогового и другого регулирования наших партнерских отношений.

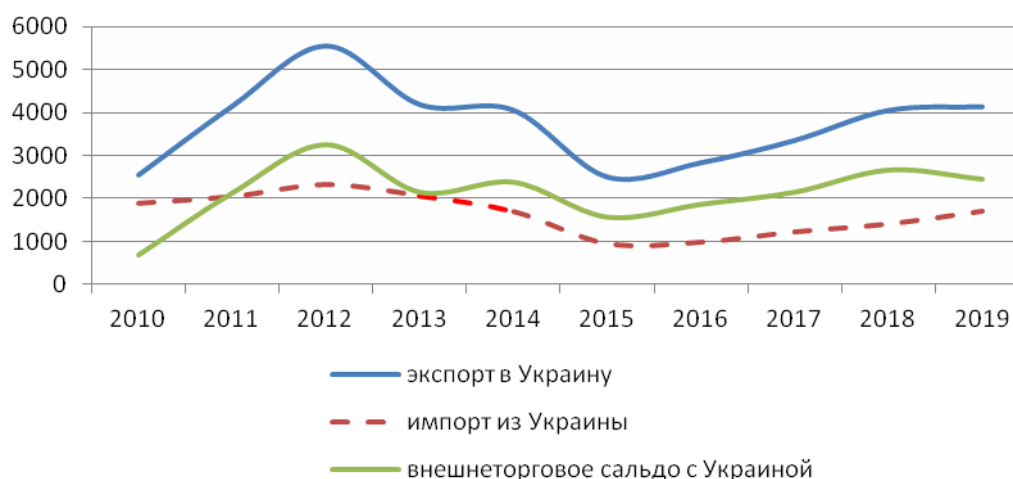

Рисунок. Динамика внешней торговли с Украиной, млн дол. США

Говоря о значимости внешней торговли в системе функционирования наших экономик и отдельных субъектов хозяйствования, можно отметить, что она выступает важным фактором экономического роста наших государств:

- она способствует первоначальному накоплению капитала, развитием рынка инвестиций;

- развивает отношения, связанные с международным разделением труда и соответственно способствует специализации наших стран на отдельных отраслях, а также производстве отдельных групп товаров и услуг;

- выполняет функции по привлечению недостающих ресурсов во все сферы хозяйственной деятельности;

- способствует преодолению экономической отсталости отдельных отраслей нашего хозяйства;

- способствует созданию современной структуры производства ввиду необходимости экспорта конкурентоспособной продукции;

- способствует росту уровня жизни населения через развитие производственных сил наших стран;

- способствует нормализации процесса национального воспроизводства ввиду возможности накопления недостающих ресурсов через импорт и экспорт производимых товаров;

- глобализационные процессы способствуют увеличению каналов внешней торговли, через которые идет обмен передовыми технологиями между государствами и соответственно развитие национальных экономик;

- является источником получения дополнительной прибыли через добавленную стоимость на внешних рынках за счет абсолютных и относительных преимуществ в производстве того или иного товара;

- способствує економії средств через импорт товарів, які економічно нецелесообразно виробляти всередині країни;
- посилює роль інвестиційної діяльності і відповідально збільшує можливі прибутки;
- впливає на процес перерозподілу між країнами національного доходу і формування національного багатства наших країн.

1. Інтерактивна інформаційно-аналітична система / Національний статистичний комітет Республіки Білорусь. Мінськ, 2020. URL: <http://www.dataportal.belstat.gov.by/AggregatedDb>. (дата доступу: 15.02.2020).

УДК 657.62

Левицька С. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Смолярчук С. М., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

АНАЛІЗ ПОТОЧНОЇ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА РОЗРАХУНКАМИ З БЮДЖЕТОМ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Господарська діяльність підприємств обумовлює потребу в проведенні комплексного аналізу заборгованості перед кредиторами (в т.ч., перед бюджетом за податками та обов'язковими платежами) з метою оптимізації обігових коштів шляхом удосконалення системи розрахунків: сучасній системі менеджменту організації підприємницької діяльності притаманні динамічний характер, необхідність ефективного контролю і прийняття своєчасних виважених управлінських рішень стосовно стану розрахунків та заборгованостей, причинно-наслідкового зв'язку таких показників.

Кредиторська заборгованість – заборгованість суб'єкта, що виникає в процесі здійснення його звичайної діяльності. Її можна також розглядати як фінансову угоду між двома суб'єктами господарювання, в якій одна сторона тимчасово позичає комерційні кошти для товарно-грошового обігу, а інша – зобов'язується повернути грошовий борг у вказаний термін [1].

В розрізі статей Звіту про фінансовий стан розрізняються такі види поточної заборгованості: поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями; поточна кредиторська заборгованість за товарами, роботами, послугами; поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом; поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування; поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці.

Стан розрахунків з різними кредиторами має значний вплив на фінансовий стан підприємства, зокрема на показники платоспроможності, ліквідності, незалежності, інвестиційної привабливості, кредитоспроможності та прибутковості бізнесу. Оскільки заборгованість підприємства має значний вплив на формування фінансових результатів підприємницької діяльності, зі сторони керівництва оптимізація таких показників потребує ефективного контролю та аналізу зобов'язань шляхом ідентифікації в наказі по підприємству таких питань, як умови визнання та класифікація певних видів заборгованості, аналітичні одиниці обліку (в розрізі контрагентів, договорів тощо), графік документообігу, порядок погашення заборгованостей, Положення про систему внутрішнього контролю та управління ризиками (в т.ч., за такими операціями).

З метою раціональної структуризації аналітичної діяльності аналіз зобов'язань підприємства можна поділити на 3 групи:

1. аналіз структури зобов'язань – дозволяє згрупувати наявну заборгованість відповідно до її розмірів, характеру виникнення, причин непогашення, термінів сплати;
2. аналіз платоспроможності та ліквідності – дозволяє визначити можливість підприємства щодо вчасного погашення заборгованості, оцінивши розміри перевищення вартості активів підприємства над величиною його зобов'язань;
3. аналіз оборотності зобов'язань – уможливорює визначення періоду використання залучених коштів.

Здійснення аналізу за наведеними напрямками дозволить визначити граничну суму зобов'язань для запобігання банкрутству підприємства шляхом розрахунку середньомісячного залишку заборгованості під впливом таких чинників, як доходи, витрати, наявні оборотні активи [2, с. 94].

Важливим інструментом управління підприємством є аналіз поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом. Проведення такого аналізу також можна здійснювати за напрямками, наведеними вище. В аналітичних цілях загальну заборгованість перед бюджетом доцільно класифікувати за видами податків (за якими вона виникла). Для полегшення подальшого аналізу необхідним є введення додаткових субрахунків аналітичного обліку в розрізі кожного виду податків і зборів до рахунку 64 «Розрахунки за податками та платежами».

Урахування граничних термінів сплати таких зобов'язань до кожної з виділених аналітичних груп при проведенні перспективного аналізу та податкового планування дозволить не допустити порушень податкової платіжної дисципліни. Чинна система державного регулювання нарахування та сплати податків, функціонування системи внутрішнього та зовнішнього контролю за дотриманням податкового законодавства, наявність відповідальності за його порушення необхідними є: розробка внутрішніх регламентів; запровадження системного аналізу стану заборгованостей за

розрахунками з бюджетом; розробка заходів оптимізації платежів на засадах дотримання Податкового кодексу України.

Налагодження наведеної альтернативної системи дозволить оптимізувати систему нарахування та сплати податків, оцінювати ступінь оперативності розрахунків з бюджетом, уможливить створення інформаційної бази для прийняття управлінських рішень щодо забезпечення платіжно-розрахункової дисципліни за бюджетними податками та зборами.

1. Ступницька Т. М., Маркова Т. Д., Бамбуляк І. М., Кулік Н. М. Кредиторська заборгованість підприємства: оцінка та механізм управління. *Економіка харчової промисловості*. 2018. Т. 10, Вип. 4. С. 66–78. 2. Шарапа О. Особливості економічного аналізу кредиторської заборгованості підприємства. *Міжнародний науковий журнал*. 2016. Вип. 4. С. 91–101.

УДК 657

Миронець М. А., викладач (Надслучанський інститут НУВГП, м. Рівне),
Грицюк І. І., старший викладач (Надслучанський інститут НУВГП, м. Рівне)

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ПРИ ЕКОНОМІЧНОМУ АНАЛІЗІ

Необхідність розгляду інформаційної складової економічної безпеки та її економічних аспектів обумовлено зростаючою важливістю інформації в цілому в суспільстві та економіці, в тому числі, потребою захисту економічних інтересів підприємства та держави. Ринок інформаційних технологій останні декілька років динамічно розвивається, за оцінками експертів його ріст перевищує 10% в рік. При цьому сектор інформаційної безпеки розвивається ще більшими темпами – більше ніж на 25% в рік. Все це можна пояснити двома факторами: зросла увага керівництва до забезпечення інформаційної безпеки та недостатній рівень інформаційної безпеки в сучасних інформаційних технологіях.

Сучасний конкурентний механізм ринкового середовища побудований таким чином, що для забезпечення високих конкурентних позицій, власної економічної стабільності, підприємства змушені вдаватися до недобросовісних форм та методів боротьби, заснованих на відкритих протиборствах, знищенні матеріальних цінностей, привласненні та захопленні чужої власності. Це викликає посилену увагу бізнесу до проблем забезпечення власної економічної безпеки, які виходять на передній план не лише в кризових умовах функціонування економіки, але й при стабільному її розвитку.

В загальному розумінні з поняттям «економічна безпека підприємства» пов'язують здатність мобілізації та найбільш оптимального управління

ресурсами підприємства з метою забезпечення його стабільного функціонування, активної протидії негативним впливам зовнішнього середовища [2, с. 122]. При цьому в умовах інформаційної ери – ери боротьби інформаційних технологій все більша увага приділяється вивченню ризиків, пов'язаних з інформацією, системами її обробки, відводячи визначальну роль інформаційній складовій забезпечення економічної безпеки підприємства.

Поширення комп'ютерних систем, об'єднання їх в комунікаційні мережі посилює можливість несанкціонованого проникнення в систему управління підприємством, що може не просто паралізувати роботу цілого підприємства, а й завдати значних матеріальних втрат. Сьогодні втрати лише банківського сектору в результаті комп'ютерних злочинів щорічно нараховують сотні мільярдів доларів, а звичайні підприємства не одноразово піддаються набігу рейдерських атак. Саме тому, забезпечення інформаційної безпеки підприємства є невід'ємною частиною його економічної безпеки.

За підсумками опитування [4, с. 26] головними у сфері загроз інформаційній безпеці та протидії їм стали такі тенденції:

- 41% компаній зазначили як головний пріоритет захист конфіденційних даних від цільових атак;

- протягом року 98% підприємств зіткнулися з інцидентами кібербезпеки, джерела яких знаходилися за межами компанії, що на 3% більше, ніж роком раніше;

- чверть компаній втратили дані в результаті зовнішніх кібератак;

- 87% компаній постраждали від внутрішніх загроз;

- чверть таких інцидентів привела до втрати конфіденційних даних;

- найчастіше в результаті інцидентів кібербезпеки компанії втрачають операційні дані про внутрішню діяльність, персональні дані клієнтів і фінансові відомості.

В Україні розробляються стандарти з безпеки для об'єктів критичної інфраструктури. Все частіше лунають заклики до більш активної взаємодії та обміну інформацією, а також до надання обов'язкової звітності про кібератаки та інші деструктивні впливи на інформаційні ресурси для спільної протидії та мінімізації наслідків таких атак.

Виділяють декілька типів методів забезпечення інформаційної безпеки:

- однорівневі методи будуються на підставі одного принципу управління інформаційною безпекою;

- багаторівневі методи будуються на основі декількох принципів управління інформаційною безпекою, кожний з яких слугує вирішення власного завдання. При цьому приватні технології не пов'язані між собою і спрямовані лише на конкретні чинники інформаційних загроз;

- комплексні методи – багаторівневі технології, які об'єднані у єдину систему координуючими функціями на організаційному рівні з метою забезпечення інформаційної безпеки, виходячи з аналізу сукупності чинників

небезпеки, які мають семантичний зв'язок або генеруються з єдиного інформаційного центру інформаційного впливу;

- інтегровані високоінтелектуальні методи – багаторівневі, багатокомпонентні технології, які побудовані на підставі могутніх автоматизованих інтелектуальних засобів з організаційним управлінням.

У кредитно-банківській системі набули поширення такі злочини:

- втручання в роботу комп'ютерних мереж банків через мережу «Інтернет» для отримання доступу до конфіденційної інформації шляхом «зламу» систем захисту;

- розкрадання коштів шляхом фальсифікації електронних платежів;

- розкрадання коштів з рахунків клієнтів комерційних банків шляхом використання підроблених магнітних пластикових карток міжнародних платіжних систем [1, с. 80].

Захист інформації в інформаційно-комунікаційних мережах об'єктів кредитно-фінансової, банківської, підприємницької та інших сфер економіки потребує впровадження ефективних систем інформаційної безпеки, що відповідають рівню реальних загроз.

На думку Сороківської О.А., інформаційна функція системи економічної безпеки підприємства полягає в отриманні системою загалом та її елементами інформації, необхідної для здійснення узгодженої та цілеспрямованої діяльності для досягнення поставленої мети. Вимоги до реалізації цієї функції визначатимуться необхідністю і достатністю інформації, що надається споживачеві згідно з його запитами і потребами. Інформаційна небезпека має місце тоді, коли величина і ймовірність можливого інформаційного збитку більше, ніж порогове значення, що вимагає вживання заходів з його запобігання, захисту об'єкту безпеки. У структурі економічної безпеки підприємства особливе місце займає управлінська складова, яка включає комплекс різноманітних умінь, навиків, необхідних менеджерам для реалізації функцій управління не лише системи економічної безпеки, а й підприємства загалом. Важливе значення у забезпеченні інформаційної безпеки відіграє також формування відповідних відділів і підрозділів підприємства, адже інформаційно-аналітична робота – це одна із основних внутрішньовиробничих функціональних складових безпеки підприємства [3, с. 56].

Отже, інформаційна безпека в державному управлінні відіграє все більш важливу роль у зв'язку з технічним прогресом та розвитком глобальних та внутрішньодержавних процесів, які мають яскраво виражений інформаційний характер. Інформаційна складова економічної безпеки в системі випереджаючого розвитку інформаційних технологій виступає основним фактором забезпечення захищеності інформаційних ресурсів компанії та держави цілому, а також, важливим чинником стабільного функціонування підприємств, ефективна реалізація якого сприятиме не тільки збереженню

комерційних таємниць, але й дозволить попередити можливості непередбачуваних фінансових втрат.

1. Веретенникова Г. Б. Економічна безпека підприємства: планування й організація: конспект лекцій. Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. С. 80.
2. Перспективи розвитку сучасних мереж доступу / С. Б. Гордієнко, О. О. Манько, В. О. Манько, О. М. Скубак. *Управління розвитком складних систем*, 2018. № 33. С. 122.
3. Милославская Н. Г., Сенаторов М. Ю., Толстой А. П. Управление рисками информационной безопасности. М. : Горячая линия-Телеком, 2013. С. 56.
4. Щербина В. М. Інформаційне забезпечення економічної безпеки підприємств та установ. *Актуальні проблеми економіки*, 2006. С. 26.

УДК 657

Міклуха О. Л., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Обліково-аналітичний аспект сучасної економічної науки набуває нових значень і функцій, адже акцент на швидке прийняття рішень за наявності суттєвих ризиків посилюється в умовах цифрової трансформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій в яких розглядаються підходи до вирішення даної проблеми свідчить, що українські науковці приділяють застосуванню сучасних інформаційних технологій в обліку і аналітиці значну увагу. Так, Бойко О.С. розглядає найбільш імовірні наслідки XBRL [2, с. 218], Я.О. Измайлов, І.Г. Єгорова досліджують перспективи застосування digital-технологій в бухгалтерському обліку та економічному аналізі [3, с. 224], Мельниченко О. В. – роль технології блокчейн у розвитку бухгалтерського обліку [5, с. 9], Адамик О. В. – інструменти «хмарних обчислень» як фактор удосконалення обліку [1, с. 179], Ляхович Г.І., описує основні моделі обслуговування користувачів у хмарних технологіях у контексті організації обліку [4].

Професійна діяльність бухгалтера з привнесенням новітніх технологій поповнюється новими складовими, що вимагає їх структуризації. Розглянемо компоненти обліково-аналітичного забезпечення в умовах цифровізації.

Першим компонентом за вагою впливу і тим, що визначає всі інші можливості індустрії 4.0 є масиви даних та бази для їх збереження.

Суб'єкти господарювання різних форм власності постійно використовують державні реєстри або бази даних.

Найбільш розповсюджені в Україні приклади використання баз даних в обліку і звітності є:

- База законодавства Верховної Ради України;
- Електронні сервіси ДПС;
- Державні реєстри: наприклад Реєстр платників ПДВ, Реєстр страхувальників, Реєстр платників єдиного податку, Реєстр осіб, які здійснюють операції з товарами, Реєстр неприбуткових установ та організацій, Єдиний державний реєстр юридичних осіб фізичних осіб підприємців та громадських формувань, інші;
- Електронна система публічних закупівель України ProZorro;
- Єдиний державний інформаційний веб-портал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» та інші.

Однією з особливостей цифровізації в Україні є те, що відбувається її активне впровадження в державний сектор (система електронних державних закупівель, система електронних аукціонів, система адміністрування обов'язкових платежів, адміністративні послуги, децентралізована система аукціонів державного майна e-Auction 3.0).

Другий компонент розвитку індустрії 4.0 в секторі обліку і аналізу - програмні продукти, які працюють на основі хмарних технологій і використовуються бухгалтерами (iПарус, iFin, Спеціалізовані програмні продукти «1С», Сمارт Бухгалтерія).

Третій компонент - нові інструменти обробки, передачі, захисту облікової інформації, такі як XBRL (розширена мова звітності бізнесу), RTA (облік у режимі реального часу), EDI (обмін електронними даними). OLAP (аналітична обробка у реальному часі). Державне агентство з питань електронного врядування України сприяє впровадженню електронного підпису і технологій MobileID та BankID. Розроблені вимоги до засобів електронної ідентифікації, рівнів довіри до засобів електронної ідентифікації.

Найбільш імовірні наслідки XBRL – зниження ролі стандартної бухгалтерської звітності. Форма представлення облікових даних обиратиметься користувачем. Поняття фінансової звітності замінюється поняттям дані бухгалтерського обліку. Обсяг даних, у звітах формату XBRL перевищує обсяг даних, що містилися в стандартних формах звітності. Показники XBRL містять множинні зв'язки між собою, які неможливо відобразити на папері.

Необхідно відмітити що аналіз даних в Індустрії 4.0 є ключовою компетенцією. Сучасні аналітичні показники визначають новий формат діяльності суб'єктів господарювання – наприклад, поширення набуває The Digital Intensity Index, що є індексом цифрової інтенсивності підприємства [6, с. 4]. Він вимірює цифрову доступність та прозорість підприємства зважаючи на його відповідність конкретним показникам, серед яких – наявність веб-сайта, участь у системі електронних платежів, використання сучасних аналітичних програм для планування ресурсів підприємства.

У перспективі обліково-аналітичного сектора - зростання обсягів даних, причому значна їх частина буде доступною через хмарні технології. Тому

завданням професіоналів в цій області стане відбір актуальної інформації та її аналіз для майбутніх рішень.

1. Адамик О. В. Інструменти «хмарних обчислень» як фактор удосконалення обліку в бюджетних установах. *Економічний аналіз*: зб. наук. праць. Тернопіль, 2015. Том 19. № 2. С. 179–184.
2. Бойко О. С. Позитивні впливи використання XBRL. *Сучасні тенденції розвитку бухгалтерського обліку та оподаткування в Україні: глобальні виклики – управлінські рішення* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ірпінь, 29 березня 2019 року). Ірпінь : Видавництво Університету ДФС України, 2019. 281 с. URL: <http://ir.nusta.edu.ua> (дата звернення: 01.03.2020).
3. Ізмайлов Я. О., Сгорова І. Г. Глобальні тенденції та перспективи застосування digital-технологій в бухгалтерському обліку та економічному аналізі. *Сучасні тенденції розвитку бухгалтерського обліку та оподаткування в Україні: глобальні виклики – управлінські рішення* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ірпінь, 29 березня 2019 року). Ірпінь : Видавництво Університету ДФС України, 2019. 281 с. URL: <http://ir.nusta.edu.ua> (дата звернення: 01.03.2020).
4. Ляхович Г. І. Організація бухгалтерського обліку в умовах використання інформаційно-комп'ютерних технологій. *Сучасні тенденції розвитку обліку, оподаткування, аналізу і аудиту* : зб. матеріалів Міжнар. наук. інтернет-конф., 17 листоп. 2017 р. Київ : КНЕУ, 2017. 241 с. URL: <http://dSPACE.pdaa.edu.ua> (дата звернення: 01.03.2020).
5. Мельниченко О. В. Роль технології блокчейн у розвитку бухгалтерського обліку та аудиту. *Współpraca Europejska*. 2016. № 7. С. 9–19.
6. Integration of Digital Technology by businesses. URL: <https://ec.europa.eu/digital-singlemarket/en/integration-digital-technology> (дата звернення: 01.03.2020).
7. Державні реєстри. перелік електронних інформаційних баз даних державних установ України. URL: <https://www.dzo.com.ua/zorro/registries> (дата звернення: 01.03.2020).
8. Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів URL: <https://e-resources.gov.ua> (дата звернення: 01.03.2020).

УДК 657

Міклуха О. Л., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Ситнікова А. О., здобувач вищої освіти другого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ SWOT-АНАЛІЗУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ НА ПРИКЛАДІ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА ДИТЯЧА ЛІКАРНЯ» РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Сучасні практики застосування SWOT-аналізу стосуються стратегій розвитку різноманітних об'єктів, серед яких виділяються процеси інтеграції України до Європейського Союзу, залучення посередників у систему

обов'язкового медичного страхування, галузі народного господарства України, регіони, суб'єкти господарювання [2, с. 6].

В умовах реформування медичної сфери, коли відбувається перехід до автономізації медичних закладів, SWOT-аналіз є необхідною складовою стратегії розвитку кожного з них.

Пропонуємо дослідження слабких, сильних сторін, можливостей і загроз комунального підприємства «Рівненська обласна дитяча лікарня» Рівненської обласної Ради (таблиця).

Таблиця

SWOT-аналіз КП «Рівненська обласна дитяча лікарня» РОР

Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
- Ефективна структура мережі первинної медичної допомоги; - висока укомплектованість матеріально-технічної бази; - наявний web-сайт закладу; - здійснюється оптимізація ліжкового фонду відповідно до встановлених нормативів; - медичний заклад включений до переліку пілотних закладів охорони здоров'я для впровадження системи діагностично-споріднених груп (DRG).	- Знос основних засобів, в т. ч. приміщень закладів охорони здоров'я; - низька укомплектованість лікарями первинної ланки, третина з яких пенсійного і передпенсійного віку; - недостатнє забезпечення обладнанням; - слабе впровадження комп'ютеризації галузі; - наявність корпоративної конкуренції за сфери впливу; - помірний рівень клієнтського сервісу; - відсутня фінансова система мотивації персоналу; - низький рівень знань з використання медичних технологій.
Можливості (O)	Загрози (T)
- Потужна підтримка місцевої влади; низький рівень конкуренції серед інших комунальних установ; - міністерство охорони здоров'я активно впроваджує низку законопроектів з удосконалення діяльності галузі охорони здоров'я; - співпраця з бізнес сектором регіону та громадянським суспільством.	- Відсутність детальної узгодженої і затвердженої національної стратегії розвитку закладів охорони здоров'я; - низький рівень заробітної плати медичного персоналу і втрата її мотивуючих функцій; - зменшення фінансування з бюджету та брак коштів на капітальні поліпшення; - конкуренція з боку приватних медичних центрів.

Результати проведеного SWOT-аналізу діяльності КП «Рівненська обласна дитяча лікарня» РОР свідчать про значну кількість загроз та слабких сторін. Це пов'язано з процесом реформування та нестабільності, що активно

відбувається в даній галузі протягом останніх років. Проте, наявні також і сильні сторони та можливості. Практика показує, що ті організації, які здійснюють комплексне стратегічне планування й управління, проводять фінансовий аналіз господарської діяльності, працюють більш успішно й мають значно більші доходи.

Найбільш складними для подолання є зовнішні загрози. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні передбачає ряд заходів для їх подолання. Серед них додаткові джерела фінансування та нові організаційні моделі об'єднання коштів (наприклад страхування).

У короткостроковій перспективі зростання ефективності використання коштів буде зумовлене тим, що держава відійде від прямого управління фінансуванням закладів охорони здоров'я, які будуть надавати послуги на основі договору і узгоджених схем відшкодування [1, с. 26].

1. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2020 років. URL: <http://uoz.cn.ua/strategiya.pdf> (дата звернення: 2.03.2020 р.)
2. Стратегічне дослідження регіонів України за допомогою SWOT-аналізу : кол. моногр. / за ред. О. Л. Тоцької. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 180 с. URL: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/13045/5/10676.pdf> (дата звернення: 2.03.2020 р.)
3. Сайт КП «Рівненська обласна дитяча лікарня». URL: <https://www.rod1.org.ua/> (дата звернення: 2.03.2020 р.)

УДК 657

Міклуха О. Л., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Федас Ю. В., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ЗАБЕЗПЕЧЕНЬ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН НА ПРИКЛАДІ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «МАЯК-3»

Аналітичні можливості фінансової звітності дозволяють практикам використовувати її для проведення аналізу поточних зобов'язань і забезпечень та їх впливу на фінансовий стан, проте зовнішні користувачі не мають доступу до більш деталізованої інформації про кредиторів, що міститься у регістрах обліку. Обмеження спричинене комерційною таємницею диктує різну глибину аналізу. Разом з тим, дослідження контексту фінансової звітності може надавати інформацію, яка дозволяє мінімізувати обмеження закритих даних. Маркерами визначення оптимальної величини та

тенденцій стосовно погашення поточних зобов'язань є коефіцієнти ліквідності, незалежності, фінансового левериджу, тривалості обігу заборгованості.

Пропонуємо модель аналізу поточних зобов'язань і забезпечень на прикладі Товариства з обмеженою відповідальністю «МАЯК-3», яка є універсальною і може бути застосована зовнішніми користувачами фінансової звітності незалежно від форми власності і приналежності до галузі об'єкта дослідження.

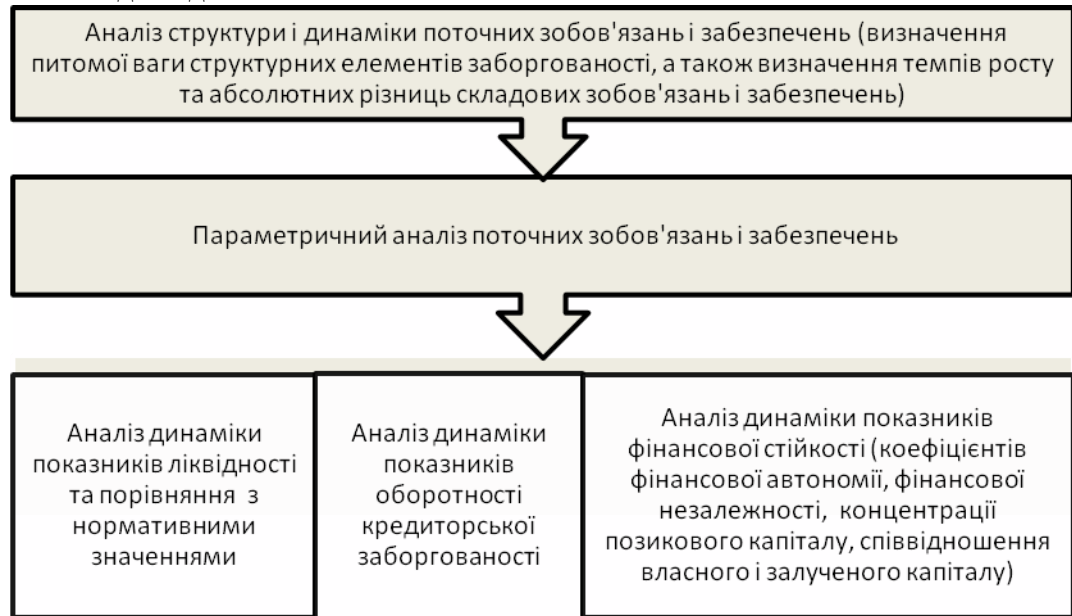

Рисунок. Модель аналізу поточних зобов'язань і забезпечень на прикладі Товариства з обмеженою відповідальністю « МАЯК-3»

У процесі аналітичних досліджень виявлено, що доступність фінансової звітності підприємства для зовнішніх користувачів є обмеженою – підприємство, хоч і має свій сайт, проте фінансову звітність не розміщує. Разом з тим, всі показники-маркери, необхідні для аналізу поточних зобов'язань можуть бути розраховані на основі інформації представленої у Звіті про фінансовий стан і Звіті про фінансові результати.

Результати аналізу свідчать, що поточні зобов'язання і забезпечення на початок 2019 року знизились на 10907 тис. грн, а їх частка у вартості всіх джерел фінансування підприємства становила 27,53%. Найзначнішу вагу у їх складі мають короткострокові кредити банків – 67,36%. Для погашення кредиторської заборгованості підприємству потрібно 36 календарних днів, що є достатньо хорошим показником, зважаючи на прискорення обіговості в порівнянні з минулим періодом на 3 дні. Негативним фактом є дуже низький в порівнянні з нормативом коефіцієнт абсолютної ліквідності, що безперечно

впливає на затримання платежів. Коефіцієнт фінансової залежності знаходиться в межах норми, не зважаючи на наявність кредитів банку.

Таким чином, проблема аналізу поточних зобов'язань і забезпечень для зовнішніх користувачів полягає у доступності і відкритості даних фінансової звітності, а для внутрішніх користувачів – у структурованості інформації, яка забезпечується використанням обліково-аналітичних програм, у достатній кваліфікації персоналу, їх можливостях використовувати сучасні технології, підвищувати цифрову інтенсивність підприємства.

1. Ізмайлов Я. О., Єгорова І. Г. Глобальні тенденції та перспективи застосування digital-технологій в бухгалтерському обліку та економічному аналізі. *Сучасні тенденції розвитку бухгалтерського обліку та оподаткування в Україні: глобальні виклики – управлінські рішення* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ірпінь, 29 березня 2019 року). Ірпінь : Видавництво Університету ДФС України, 2019. 281 с. URL: <http://ir.nusta.edu.ua> (дата звернення: 03.03.2020).
2. Карпенко О. В., Плікус І. Й. Головіна Д. В. Вплив цифровізації на розвиток бухгалтерського обліку. *Соціально-економічні та правові чинники розвитку національної економіки України: облікові, аналітичні та контрольні аспекти в сучасних умовах інтеграційних процесів* : міжн. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Полтава, 22 листопада 2018 р. Полтава : ПУЕТ, 2018. С. 120–124.
3. Gorizontaľnij (trendovij) analiz. (n.d.). Retrieved October 16, 2018, from <https://pidruchniki.com> (дата звернення: 03.03.2020).

УДК 657

Мосійчук М. М., ст. викладач (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Велігурська А. М., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КРИЗИ ТА ВИХОДУ З НЕЇ

Сучасні умови господарювання, обумовлені мінливим законодавством, нестачею інвестицій, спадом розвитку промисловості, жорсткістю грошово-кредитних відносин, російською агресією на сході України, в багатьох випадках призводять до неплатоспроможності підприємства, а згодом – до його банкрутства. Аби уникнути цього негативного явища, важливо своєчасно реагувати на зміни, спричинені зовнішнім середовищем, та здійснювати аналіз фінансового стану суб'єкта господарювання, який є індикатором ефективності її діяльності. Це дасть змогу усунути тимчасові фінансові ускладнення на підприємстві та подолати симптоми банкрутства. У ранньому визначенні кризового розвитку зацікавлена як держава в цілому,

так і окремі економічні суб'єкти. Адже банкрутство впливає на соціально-економічне становище країни, оскільки зростає безробіття, зменшується сума податкових надходжень до бюджетів всіх рівнів, зростає напруга в суспільстві. Тому ефективний механізм виявлення ознак банкрутства та пошук шляхів покращення фінансового стану підприємства сприятиме підвищенню ефективності економіки країни та безпеки економічної діяльності.

Значний внесок у вирішення проблем, що стосуються аналізу діяльності та визначення ймовірності банкрутства суб'єктів господарювання, зробили Е. Альтман, Дж. Аргенті, К. Беєрман, У. Бівер, К. Спрінгейт, Р. Таффлер, І. А. Бланк, Т. В. Пепа, О. О. Терещенко, Н. П. Шморгун, М. К. Колісник, В. В. Ковальов, Т. Є. Воронкова, Л. М. Пісьмаченко, Н. М. Татаренко та ін. Проте, спостерігається достатньо фрагментарне відображення поширених методик оцінювання ймовірності банкрутства та відсутність єдиного алгоритму дослідження можливих ризиків і загроз для підприємства.

Перш за все, варто зазначити, що поняття «неплатоспроможність» та «банкрутство» не є тотожними. Згідно з ст. 1 Кодексу України з процедур банкрутства неплатоспроможність – неспроможність боржника виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як через застосування процедур, передбачених цим кодексом. Натомість, банкрутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному кодексом, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури [1].

При розгляді банкрутства зазначається нездатність розрахуватися за зобов'язаннями, неможливість відновлення платоспроможності та продовження господарської діяльності без уведення необхідних процедур, а при аналізі неплатоспроможності наголошується на тимчасовій нездатності підприємства розрахуватися за зобов'язаннями, тобто допускається можливість відновлення його платоспроможності.

Необхідною умовою дослідження ймовірності банкрутства є його діагностика, яка дає змогу визначити глибину кризи, її масштаби, очікуваний час виникнення банкрутства, обґрунтувати заходи, необхідні для його подолання, прогнозувати наслідки подальшого розвитку ситуації. Необхідно зауважити, що від того, наскільки об'єктивно проведено оцінку ступеня ймовірності банкрутства, залежить ринкова вартість підприємства та його інвестиційна привабливість.

Прогнозування ймовірності банкрутства, а саме виявлення негативних тенденцій розвитку підприємства та критичних відхилень значень основних показників слід здійснювати відповідно до Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [2]. Адже саме в цьому документі наведено однозначні підходи

під час аналізу фінансово-господарського стану підприємств на предмет виявлення ознак неплатоспроможності.

Основними показниками оцінки фінансово-господарського стану підприємства згідно Методичних рекомендацій № 14 [2] є показники оцінки стану основних засобів, ліквідності, фінансової стійкості та рентабельності. До того ж, в документі зазначено порядок їх розрахунку та економічне значення, позитивну динаміку для однозначного трактування отриманих результатів. Варто відмітити, що доцільним є використання методів вертикального, горизонтального, трендового, факторного аналізу для отримання об'єктивної картини поточного фінансового стану підприємства.

На основі результатів аналізу можна окреслити головні ознаки, які вважаються негативними та можуть свідчити про неплатоспроможність суб'єкта: зменшення вартості майна підприємства в динаміці за негативними ознаками; зниження темпів приросту оборотних активів порівняно з темпами приросту необоротних; перевищення позикового капіталу підприємства над власним; перевищення темпів приросту кредиторської заборгованості над дебіторською; зменшення частки власних оборотних коштів; низький рівень рентабельності чи зовсім нерентабельне виробництво. Варто зазначити, якщо підприємство протягом 2-3 років має негативний баланс, то це призводить до погіршення його фінансової стійкості та банкрутства [4, с. 34].

До того ж, додатково в Методичних рекомендаціях № 14 [2] наведено порядок розрахунку коефіцієнта Бівера, який є показником фінансової стійкості в межах аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможного підприємства. За міжнародними стандартами значення коефіцієнта Бівера має перебувати в інтервалі 0,17-0,4, для українських підприємств він має бути більшим 0,2 [4, с. 34]. Натомість, його зниження свідчить про небажане скорочення прибутку, який спрямовується на розвиток виробництва.

Особливої уваги заслуговують економіко-математичні методи оцінювання й прогнозування банкрутства підприємств, а саме дискримінантний аналіз. У закордонній практиці досить відомими є п'ятифакторна модель Альтмана, моделі Спрінгейта, Таффлера та ін. Проте, зарубіжний досвід не можна повністю переносити на вітчизняний науково-практичний ґрунт, адже при цьому не враховуються галузева специфіка фінансово-господарської діяльності підприємств, умови податкового та господарського законодавства, особливості функціонування та тенденції розвитку економіки в цілому по Україні.

Проаналізувавши отримані результати, слід розробити превентивні заходи для захисту підприємства від банкрутства шляхом стабілізації його стану та покращення умов розвитку. Найпоширенішими стратегічними напрямками виходу організації із кризи та недопущення банкрутства є реінжиніринг (перебудова ділових процесів для досягнення радикального поліпшення діяльності підприємства); економічна безпека; антикризове управління з використанням механізмів фінансової стабілізації; санація

(фінансове оздоровлення підприємства); реструктуризація підприємства [3, с. 40].

Отже, сучасний стан економіки вимагає постійної діагностики фінансової діяльності суб'єкта господарювання, для вчасного виявлення негативних кризових явищ, причин їх виникнення та масштабів. Попередження можливих ризиків, зовнішніх та внутрішніх чинників погіршення фінансового стану дасть змогу підприємству впровадити необхідні заходи для їх послаблення та подолання.

1. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII. Дата оновлення: 01.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19> (дата звернення: 29.02.2020).
2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства : наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 № 14. Дата оновлення: 26.10.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06> (дата звернення: 29.02.2020).
3. Воронкова Т. Є., Рибальченко Н. П. Банкрутство підприємства та шляхи його подолання. *Інтернаука. Сер. Економічні науки* : Міжнародний науковий журнал. 2017. № 2 (24). Т. 2. С. 39–43.
4. Пісьмаченко Л. М., Татаренко Н. М., Сперанська В. В. Особливості аналізу фінансового стану неплатоспроможних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 7. С. 32–36.

УДК 657

Мосійчук М. М., старший викладач (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Кучер Ю. В., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

НОРМАТИВНЕ ПІДґРУНТЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

На сьогоднішній день аналіз фінансового стану є досить актуальним для кожного суб'єкта господарювання в Україні, адже в умовах сучасних ринкових відносин вони повинні знати всі плюси і мінуси своєї діяльності, вміти вчасно побачити проблему і знайти найбільш ефективне її вирішення для того, щоб в подальшому функціонувати на ринку з максимально комфортними умовами для споживачів своєї продукції.

На нормативному рівні розроблено низку методичних рекомендацій, методик, положень, порядків, які розглядають різноманітні аспекти аналізу суб'єктів господарювання, в тому числі і фінансового стану суб'єктів господарювання (таблиця).

Законодавче регулювання фінансового стану суб'єктів господарювання

Нормативний документ	Розділ документа в частині фінансового стану
1	2
Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки [1]	Розділ II «Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємств»
Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій [7]	Розділ 6 «Порядок отримання вхідної інформації»: група I «Показники оцінки майнового стану інвестованого об'єкта», група II «Показники оцінки фінансової стійкості (платоспроможності) інвестованого об'єкта», група III «Показники оцінки ліквідності активів інвестованого об'єкта», група IV «Показники оцінки прибутковості інвестованого об'єкта», група V «Показники оцінки ділової активності інвестованого об'єкта»
Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій [8]	Розділ 3 «Аналіз фінансового стану підприємства»
Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств [10]	Розділи 1 «Загальні положення», 2 «Визначення термінів», 3 «Загальна оцінка фінансового стану підприємства»
Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [6]	Розділ III «Методичне забезпечення заповнення форми звіту за результатами проведення аналізу фінансово-господарської діяльності неплатоспроможного підприємства», підрозділи 2.1 «Оцінка фінансового стану підприємства», 2.2 «Аналіз фінансових факторів, що призвели до неплатоспроможності, та визначення можливості санації підприємства»
Методичні рекомендації щодо проведення аналізу фінансового стану підприємства-боржника при отриманні відстрочок (розстрочок) [9]	Вихідні таблиці для аналізу кредитоспроможності (надійності) (табл. 4), оцінка структури власного капіталу (табл. 5-7), забезпечення кредиту (табл. 8) та характеристика коефіцієнтів для розрахунку
Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації [4]	Розділи 2 «Загальні положення», 3 «Аналіз фінансового стану підприємств», 4 «Поглиблений факторний аналіз фінансового стану підприємства»
Порядок проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності [5]	Розділ II «Розрахунок та інтерпретації інтегрального показника оцінки фінансового стану бенефіціара»

*Узагальнено авторами

Положенням про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації [4] передбачено, що фінансовий стан підприємства – це сукупність показників, що відображають наявність,

розміщення і використання ресурсів підприємства, реальні й потенційні фінансові можливості підприємства. Водночас Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств [10] доповнюють, що він характеризує ступінь його забезпеченості необхідними фінансовими ресурсами для здійснення господарської діяльності, раціональність їх розміщення та ефективність використання.

Однак майже у всіх цих вищенаведених нормативних документах [1], [2], [4], [6]-[10] використовується посилання на «застарілі» форми фінансової звітності, нормативні акти, які втратили свою чинність із запровадженням НП(с)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2]. Лише Порядок проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту [5] частково враховує вимоги чинної фінансової звітності. Проте слід зазначити, що мікропідприємства, малі підприємства керуються нормами НП(с)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [3] складаючи відповідно Фінансову звітність малого підприємства та Фінансову звітність мікропідприємства, що не передбачено в Порядку № 616 [5]. Тому з метою приведення в узгодженість норм нормативних актів, на наш погляд, слід внести зміни і доповнення до законодавства, що регулює питання фінансового стану.

Нагальною потребою на даний час є також розробка окремих Методичних рекомендацій щодо проведення аналізу фінансового стану для суб'єктів державного сектору, адже їх частка в економіці України за 9 місяців 2019 року становила 12,2%, а питома вага їх середньої вартості необоротних і оборотних активів склала 21,4% [11].

Отже, для всіх суб'єктів господарювання важливою ділянкою аналітичної роботи є проведення аналізу фінансового стану. Відтак, приведення даної законодавчої бази до однакових показників для уникнення розбіжностей є важливим і актуальним в умовах сьогодення.

1. Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки: наказ Міністерства фінансів України від 14.02.2006 р. № 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06> (дата звернення: 29.02.2020). **2.** Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. Дата оновлення: 23.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 29.02.2019). **3.** Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» : наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2010 р. № 39. Дата оновлення: 23.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#n14> (дата звернення: 29.02.2020). **4.** Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації : наказ Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121. Дата оновлення: 04.01.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01> (дата звернення: 29.02.2020). **5.** Про затвердження Порядку проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого

передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара : наказ Міністерства фінансів України від 14.07.2016 р. № 616. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-16> (дата звернення: 29.02.2020).

6. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства : наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. № 14. Дата оновлення: 26.10.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06> (дата звернення: 29.02.2020).

7. Про затвердження Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій : наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.1998 р. № 22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98> (дата звернення: 29.02.2020).

8. Про затвердження Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій : наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27.06.1997 р. № 81. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97> (дата звернення: 29.02.2020).

9. Про Методичні рекомендації щодо проведення аналізу фінансового стану підприємства-боржника при отриманні відстрочок (розстрочок) : лист Державної податкової адміністрації України від 15.06.1998 р. № 7141/10/20-0017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97> (дата звернення: 29.02.2020).

10. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств: методичні рекомендації Центральної спілки споживчих товариств України від 28.07.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006626-06> (дата звернення: 29.02.2020).

11. Частка держсектору в економіці України скоротилася. *Finance.ua*. 2020. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/463205/chastka-derzhsektoru-v-ekonomitsi-ukrayiny-skorotylasya> (дата звернення: 29.02.2020).

УДК 631.1

Нужна О. А., к.е.н., доцент (Луцький національний технічний університет, м. Луцьк), **Тлущкевич Н. В., к.е.н., доцент** (Луцький національний технічний університет, м. Луцьк), **Зеленко С. В., к.е.н., доцент** (Луцький національний технічний університет, м. Луцьк)

ОЦІНКА СТРУКТУРНИХ ЗМІН В ОБСЯГАХ РЕАЛІЗОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВАМИ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ З РОЗПОДІЛОМ ЇХ ЗА РОЗМІРАМИ

Важливим показником діяльності підприємств будь-якої галузі економіки є обсяг реалізованої продукції, оскільки саме цей показник забезпечує надходження коштів на підприємство у вигляді доходу від її реалізації. Це дає змогу підприємству забезпечити безперервний процес виробництва продукції, а також передбачити витрати на його розширення та

оновлення. Таким чином, зростання обсягів реалізованої продукції свідчить про зростання фінансової стійкості підприємства.

В Україні класифікація підприємств за розміром до 1 січня 2018 року здійснювалась відповідно до Господарського кодексу України [1]), а з 1 січня 2018 року відповідно до Закону України від 05.10.2017 р. № 2164-VIII «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (щодо удосконалення деяких положень) [2]. Подамо оцінку структурних змін в обсягах реалізованої продукції підприємствами Волинської області з розподілом їх за розмірами. Графічно структура обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на підприємствах Волинської області з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2010 і 2015-2018 роках подана на рисунку.

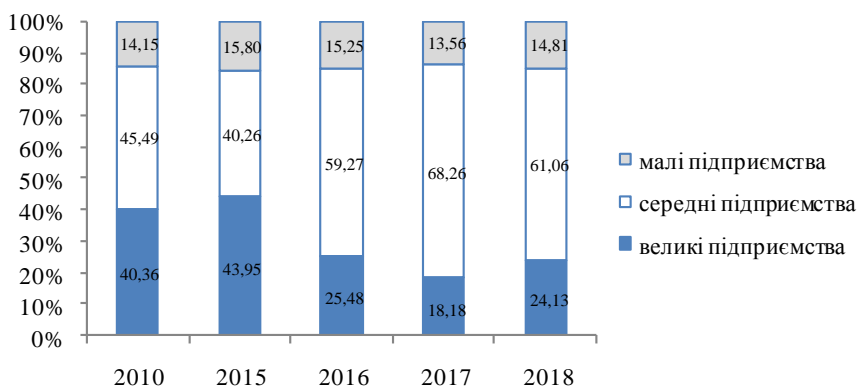

Рисунок. Структура обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на підприємствах Волинської області з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2010 і 2015-2018 роках, %

Джерело: побудовано авторами за даними ВОУС [3]

За даними рисунка, у 2010 і 2016-2018 роках найбільшу питому вагу у структурі обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) підприємств Волинської області займають середні підприємства – відповідно 45,49%, 59,27%, 68,26% і 61,06%. У 2015 році найбільше реалізували продукції (43,95%) великі підприємства області. Тобто питома вага середніх підприємств у структурі обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) підприємств Волинської області протягом 2015-2017 років значно зросла (від 40,26% до 68,26% або на 28 пунктів структури), однак у 2018 році зменшилась до 61,06% або на 7,2 пункти структури порівняно з попереднім роком. Питома вага великих підприємств у структурі обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) підприємств Волинської області протягом 2015-2017 років зменшилась від 43,95% до 18,18% або на 25,76 пунктів структури, однак у 2018 році збільшилась до 24,13% або на 5,95 пунктів структури порівняно з попереднім роком. Протягом досліджуваного періоду

відносно стабільним є показник питомої ваги малих підприємств у структурі обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) підприємств Волинської області (близько 14-15%) і мікропідприємств (близько 5%).

Отже, проведена нами оцінка структурних змін в обсягах реалізованої продукції підприємствами Волинської області з розподілом їх за розмірами показала, що найбільші обсяги реалізації продукції забезпечують середні підприємства (близько 2/3) і великі підприємства (близько 20%). Питома вага малих підприємств і мікропідприємств у структурі обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) підприємств Волинської області протягом досліджуваного періоду є стабільною.

1. Господарський Кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV із змінами та доповненнями № 1070-VI(1070-17) від 05.03.2009 р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws> (дата звернення: 02.02.2020). **2.** Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» : Закон України від 05.10.2017 р. № 2164-VIII (щодо удосконалення деяких положень). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19> (дата звернення: 02.02.2020). **3.** Офіційний веб-сайт Головного управління статистики у Волинській області. URL : <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 02.02.2020).

УДК 658.14

Орлова В. К., к.е.н., професор (Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ), **Кафка С. М., д.е.н., доцент** (Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ), **Степанюк О. С., асистент** (Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ)

МАТРИЧНИЙ БАЛАНС ЯК МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Джерела формування оборотних активів наводиться у фінансовій звітності в формі № 2 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» - це пасив бухгалтерського балансу. Однак, з бухгалтерського балансу не видно за рахунок якого конкретного джерела профінансували конкретний актив. Так і в реальних умовах господарювання: не можна стверджувати за рахунок якого джерела утворено той чи інший актив. Це відбувається одночасно або паралельно. Але при оцінці фінансового стану підприємства доцільно співставити активи з конкретними джерелами фінансування, тому що активи мають різну ступінь ліквідності, тобто властивість перетворюватися в гроші, а джерела є різними точки зору термінів їх повернення. Так, якщо таке джерело як власний капітал (всі статті 1 розділу пасиву балансу), як правило,

в процесі нормальної діяльності може не повертатися власникам (за рішенням власників їм виплачуються дивіденди, але це в тому випадку, коли власники вирішують, що це доцільно і підприємство в змозі здійснити цю виплату). В такому випадку можна стверджувати, що власний капітал формує активи, які мають низьку ліквідність – це необоротні активи. Інша справа, коли джерелом фінансування виступає заборгованість з оплати праці або заборгованість до бюджету. Ці зобов'язання, тобто джерела фінансування, треба погашати. Це означає, що такі джерела можуть використовуватися тільки на фінансування швидколіквідних активів, які досить швидко перетворюються в гроші, що необхідні для погашення боргів. Тому при оцінці фінансового стану підприємства доцільно використовувати такий метод дослідження як матричний баланс.

Правила побудови матричного балансу такі: по горизонталі таблиці наводиться джерела фінансування, які розповсюджуються по мірі скорочення термінів повернення джерел, а по вертикалі наводяться – активи по мірі зростання їх ліквідності. Рівень деталізації джерел фінансування і активів може бути різний в залежності від мети і завдань дослідження. А в інших – можлива необхідність деталізувати, наприклад, борги за терміном їх погашення.

В таблиці представлено такий матричний баланс, який побудований на підставі інформації, наведений в бухгалтерському балансі ПАТ «Укрнафта» (річна фінансова звітність за 2018 рік). Основна діяльність компанії - це розвідка, видобування та продаж нафти і газу, переробка газу, експлуатація системи заправних автостанцій та надання відповідних нафтопромислових сервісних послуг на території України. Станом на 31 грудня 2018 року компанія складалася з шести видобувних підрозділів, трьох газопереробних заводів, одного розвідувального і бурильного підрозділу, ряду дослідницьких та допоміжних підрозділів і 537 діючих автозаправних станцій. Компанія видобуває 70% нафти в Україні, кількість працівників у 2018 році складала 22 103 людини. Станом на 31.12.2018 року безпосередньою материнською компанією ПАТ «Укрнафта» було державне підприємство АТ «НАК Нафтогаз України», якому належить 50% та одна акція, а фактичний контроль над ПАТ «Укрнафта» здійснює Уряд України, представлений Кабінетом Міністрів України. Інші акції ПАТ «Укрнафта» (50% без однієї акції) належать українським та іноземним юридичним і фізичним особам. На діяльність ПАТ «Укрнафта» суттєвий вплив здійснює політична ситуація в Україні. З табл. 1 бачимо, що ПАТ «Укрнафта» станом на кінець 2018 року має 1 010 972 тисяч гривень збитків, які покриваються статутним капіталом і капіталом дооцінок. На фінансування необоротних активів використано частину капіталу у дооцінках, всі довгострокові зобов'язання, аж 62% всіх необоротних активів профінансовані поточними зобов'язаннями утвореними компанією забезпеченнями. Це суттєвий дисбаланс. Причому, основна частина зобов'язаннях, які покривають необоротні активи – це поточний борг

до бюджету (11 891 821 тис. грн).

Таблиця

**Джерела фінансування активів ПАТ «Укрнафта» на кінець 2018 р.,
тис. грн**

Активи	Джерела фінансування активів							Всього активів
	Зареєстрований (пайовий) капітал	Капітал в дооцінках	Довгострокові зобов'язання	Поточні зобов'язання і забезпечення				
				Всього	В тому числі:			
					Кредитори за розрахунками з бюджетом	Поточні забезпечення	Інші зобов'язання	
1. Непокриті збитки	1010972	10149700	-	-	-	-	-	11160672
2. Необоротні активи в т.ч.	-	6643176	2272030	14785421	11891821	2893600	-	23700627
3. Оборотні активи, в т.ч.	-	-	-	16755560	-	14933122	1822438	16755560
- запаси	-	-	-	7339024	-	7339024	-	7339024
- дебітори, з них:	-	-		7208705	-	7208705	-	7208705
- за продукцію	-	-		6781059	-	6781059	-	6781059
- інші оборотні активи	-	-		2033794	-	385393	164840	2033794
- грошові кошти	-	-		174037	-	-	174037	174037
Всього джерел фінансування активів	1010972	16792876	2272030	31540981	11891821	17826722	1822438	51616859

Джерело: розроблено автором на основі [1].

При такій ситуації ПАТ «Укрнафта» не може розрахуватися за боргами з бюджетом. Активи покривається в основному поточними забезпеченнями, утвореними компанією в основному під судові справи.

Отже, при оцінці фінансового стану підприємства доцільно використовувати матричний метод, який дозволяє оцінити можливість підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання. Результати аналізу джерел фінансування активів ПАТ «Укрнафта» за 2018 рік показав, що компанія не в змозі розрахуватися за поточними зобов'язаннями і забезпеченнями.

1. Фінансова звітність за 2018 р. За даними фінансової звітності ПАТ «Укрнафта». База даних «Фінансові результати». URL: https://www.ukrnafta.com/data/Ivestor_news/Richna%20informaciya%202018.pdf (дата звернення: 26.02.2020).

Павелко О. В., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ВИДИ ТА ЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Прийняття правильних управлінських рішень задля ефективного функціонування підприємств базується на економічному обґрунтуванні та належному окресленні тактичних чи стратегічних цілей. На кожному з етапів прийняття рішення є можливість використання значної кількості методів і прийомів економічного аналізу, значення якого в сучасних умовах господарювання суттєво актуалізується, оскільки він є дієвим засобом прийняття раціональних управлінських рішень, визначення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, їх платоспроможності, фінансової стабільності, ступеня використання наявних ресурсів та ін. Відтак, нині важливим є дослідження видів економічного аналізу, застосування яких господарюючими суб'єктами сприятиме поліпшенню результатів їх функціонування.

Питання видів економічного аналізу як інструмента для прийняття якісних управлінських рішень досліджувалося такими науковцями, як: Г.І. Купалова, І.Д. Лазаришина, В.О. Мец, Є.В. Мних, А.Ф. Павленко, І.М. Парасій-Вергуненко, В.К. Савчук, В.І. Самборський, М. Г. Чумаченко, С.І. Шкарабан та ін. Проте до нині не сформовано єдиної точки зору щодо видів економічного аналізу.

Метою дослідження є поглиблення теоретико-методичних основ економічного аналізу, зокрема в частині ідентифікації видів економічного аналізу та їх класифікаційних ознак.

Залежно від цільової спрямованості суб'єктом економічного аналізу може бути обрано один або кілька видів економічного аналізу, які дадуть змогу забезпечити якість аналітичної інформації. Саме ідею максимальної корисності економічного аналізу покладено в основу виокремлення нових видів економічного аналізу, які дозволяють максимально реалізувати підходи до розкриття сутності предмета економічного аналізу. Як справедливо констатує проф. І.Д. Лазаришина «...вид економічного аналізу – це впорядкована сукупність елементів понять, підходів до вивчення економічних явищ та процесів, що характерні для економічного аналізу як науки в цілому, а також мають специфічні властивості, притаманні тільки цій сукупності» [1, с. 165].

Кожен вид економічного аналізу має свій зміст, об'єкти дослідження, джерела інформації та різні строки проведення [2, с. 571], самостійну, науково обґрунтовану ціль, специфічні об'єкти та єдиний метод дослідження

[3, с. 20]. Порівняльну характеристику класифікаційних ознак, за якими групуються види економічного аналізу, наведено у таблиці.

Таблиця

**Порівняльна характеристика класифікаційних ознак,
за якими групуються види економічного аналізу**

№ з/п	Ознаки	Каракоз І.І. [9, с. 61]	Ковальов В. В. [11, с. 14]	Г.І. Купалова [4, с. 80]	І.М. Парасій-Вергуненко [5, с. 20]	І.Д. Лазаришина [1, с. 190]	Савчук В.К. [10, с. 21]	Л.Я. Тринька [6, с. 107]	М. Г. Чумаченко [7, с. 45]	С.І. Шкарабан [8, с. 7]	Кількість позицій
1.	Вид діяльності (галузева ознака)			+				+			2
2.	Документальне оформлення					+					1
3.	Доступ до результатів аналізу					+					1
4.	Зміст аналізу	+	+	+					+	+	5
5.	Користувачі результатів			+							1
6.	Методика дослідження			+	+	+		+			4
7.	Напрями дослідження (аспекти)	+						+		+	3
8.	Об'єкти аналізу		+								1
9.	Обсяг (глибина дослідження)		+			+			+		3
10.	Організаційна форма					+					1
11.	Призначення результатів					+					1
12.	Періодичність				+			+		+	3
13.	Просторова форма			+	+	+		+	+	+	6
14.	Рівень досліджуваної ланки		+								1
15.	Рівень управління				+						1
16.	Суб'єкти проведення				+	+		+			3
17.	Строк прогнозування			+							1
18.	Сфера застосування			+							1
19.	Ступінь визначеності					+					1
20.	Технологія проведення						+				1
21.	Характер інформаційного забезпечення						+				1
22.	Характер проведення і охоплення питань	+	+	+	+	+		+			6
23.	Центри відповідальності					+					1
24.	Час проведення	+	+	+	+	+	+	+	+		8

Відтак, найбільшого поширення набули такі ознаки, як: час проведення, характер проведення і охоплення питань, просторова форма. За часом проведення виділяють ретроспективний та перспективний [4, с. 80]; ретроспективний, перспективний, оперативний [5, с. 20; 6, с. 107]; оперативний, послідовний, поточний, попередній, стратегічний [1, с. 190]. Зауважимо, що проведення перспективного аналізу унеможлиблюється без результатів ретроспективного аналізу, що в свою чергу складається з оперативного і підсумкового. За характером проведення і охопленням питань виокремлюють: комплексний (суцільний) та вибіркового (тематичний) [5, с. 20; 6, с. 107; 4, с. 81]. Натомість І.Д. Лазаришина [1, с. 190] за даною ознакою виділяє фінансовий та управлінський аналіз, а за ознакою «залежно від обсягу» виокремлює повний аналіз та частковий. Залежно від просторової форми економічний аналіз поділяється на такі види: внутрігосподарський, внутрісистемний, галузевий, міжгалузевий, територіальних виробничих систем, органів місцевого самоврядування, народного господарства [1, с. 190]; внутрішній і зовнішній [5, с. 22]; внутрішньогосподарський, міжгосподарський [4, с. 80; 6, с. 107].

Отже, навіть за однакового трактування класифікаційних ознак економічного аналізу вітчизняними науковцями його види тлумачаться по-різному. Нині, як зазначає М.М. Шестерняк [12, с. 161], в наукових дослідженнях зустрічаються також нові види економічного аналізу: потенціалогічний аналіз (дослідження можливого стану будь-якого явища); онтологічний аналіз (рівень аналізу знань, в основі якого лежить визначення предметної галузі в термінах сутностей, відносин між ними, а також дій над сутностями (аналіз предметної галузі); епістеміологічний аналіз (дослідження понятійного, змістовного боку явища), однак вони не знаходять широкого використання на практиці та мають виключно теоретичне спрямування.

1. Лазаришина І. Д. Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика : монографія. Рівне : НУВГП, 2005. 369 с. **2.** Шкарабан С. І. Місце оперативного економічного аналізу в підготовці спеціалістів в сфері економіки. *Проблеми формування ринкової економіки*. Київ : КНЕУ, 2002. С. 571–577. **3.** Шеремет А. Д., Сайфулін Р. С. Методика фінансового аналізу. Москва : ИНФРА-М, 1995. 176 с. **4.** Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 639 с. **5.** Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз господарської діяльності : підручник. Київ : КНЕУ, 2016. 629 с. **6.** Тринька Л. Я. Економічний аналіз. Київ : Алерта, 2013. 568 с. **7.** Болюх М. А. Економічний аналіз : навч. пос. / за ред. М. Г. Чумаченка. Київ : КНЕУ, 2001. 540 с. **8.** Економічний аналіз діяльності промислових підприємств / за ред. С. І. Шкарабана. Тернопіль : ТАНГ, 1999. 405 с. **9.** Каракоз І. І. Теорія економічного аналізу. Київ : Вища школа, 1989. 254 с. **10.** Савчук В. К. Аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Київ : Урожай, 1995. 328 с. **11.** Ковалев В. В., Волкова О. М. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. Москва : ПБОЮЛ, 2000. 424 с. **12.** Шестерняк М. М. Сучасний економічний аналіз та його основні види. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 20(3). С. 158–162.

Пилявець І. М., викладач (Вінницький коледж економіки та підприємництва Тернопільського національного економічного університету)

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах загострення конкурентної боротьби одним з напрямків зниження матеріаломісткості виробництва повинен бути не тільки внутрішній аналіз використання матеріальних ресурсів, але й постає необхідність аналізу зовнішнього середовища, котрий є важливим фактором у визначенні можливостей та загроз для стратегії розвитку підприємства.

До зовнішніх факторів, що можуть вплинути на матеріаломісткість продукції належать зміна ринкових цін на сировину в залежності від сезону, невиконання постачальниками зобов'язань за термінами, розмірами і номенклатурою поставок, а також за якістю олійного [1, с. 64]

Для оцінки можливостей у напрямку мінімізації матеріальних потоків та вивченні ситуації на пропонується використовувати методику SWOT-аналізу. SWOT-аналіз допоможе визначити сильні і слабкі сторони, а також можливості і загрози, що впливають на них із зовнішнього середовища. SWOT-аналіз є важливою процедурою, своєрідною бізнес-технологією, яка містить оцінку стану підприємства, незадіяних ресурсів і загроз діяльності підприємства, що дозволяє мінімізувати матеріаломісткість.

Такий аналіз – винятково ефективний, доступний, дешевий спосіб оцінки стану проблемної й управлінської ситуації підприємства. Це універсальний метод, що може використовуватися для аналізу діяльності конкретних підрозділів. Так, застосування технології SWOT-аналізу маркетинговою службою при оцінці основних конкурентів створює прекрасні передумови для розробки тактики конкурентної боротьби й забезпечення конкурентних переваг. В менеджменті така методика допоможе систематизувати проблемні ситуації, краще усвідомити структуру виробничих запасів, на які варто опиратися в удосконалюванні діяльності й розвитку організації [3].

SWOT-аналіз набув значної популярності, хоча, як вважають деякі дослідники, зміст цього методу аналізу та варіанти його практичного застосування є дискусійними. Теоретичне розуміння та методики проведення SWOT-аналізу в трактуванні різних авторів відмінні, не існує єдності поглядів і щодо його практичного застосування. На наш погляд, метод SWOT-аналізу діяльності підприємств є загальною схемою, яку кожного разу необхідно пристосовувати до конкретних умов (галузевої відмінності, тип та масштаби виробництва, особливості національного законодавства) та до рішення певних завдань (наприклад, діагностика потенціалу підприємства).

Частіше за все такими завданнями є формування комплексу дій щодо перетворення слабкостей підприємства на переваги, загрози на можливості.

Головна мета SWOT аналізу виробити план заходів розвитку функціональних елементів носіїв вартості та змін зовнішнього середовища таким чином, щоб забезпечити, за будь-яким співвідношенням долі ринку та прибутку підприємства, стабільну необхідну й достатню конкурентну позицію у найближчому майбутньому та на перспективу, яка піддається дослідженню. Дослідження сильних і слабких сторін діяльності вітчизняних підприємств дозволило побудувати SWOT-матрицю. Дана матриця дозволяє спрогнозувати та нейтралізувати вплив сезонності коливання цін та визначити їх вплив на матеріаломісткість виробництва продукції (таблиця).

Таблиця

SWOT-матриця для стратегічної оцінки використання виробничих запасів вітчизняних підприємств

	<u>Можливості:</u> - збереження зайнятих позицій на ринку; - освоєння нових ринків збуту; - розробка нових економічно вигідних технологій; - залучення інвестицій	<u>Загрози:</u> - імпорт аналогічних товарів; - конкуренція з боку закордонних підприємств; - залежність від природно-кліматичних умов
<u>Сильні сторони:</u> - прибутковість виробництва; - розвинута інфраструктура та логістика; - сталий попит на продукцію на зовнішньому та внутрішньому ринках; - здатність конкурувати на світовому ринку	<u>Поле СіМ</u> створення спільних підприємств з закордонними інвесторами, що забезпечить сировиною та підвищить їх конкурентоспроможність	<u>Поле СіЗ</u> - розвиток інтеграції; - залучення нових та збереження старих постачальників матеріальних ресурсів; - просування старої продукції на нові ринки.
<u>Слабкі сторони:</u> - значний знос основних фондів, що використовуються у виробничому процесі; - висока чутливість до змін умов кредитування; - масова збитковість підприємств, що є виробниками сировини; - чутливість до політичної ситуації в країні	<u>Поле Сл і М</u> - прогнозування витрат підприємства; - прогнозування попиту на новий продукт; - пошук інвестицій на переобладнання та оснащення основними фондами	<u>Поле Сл і З</u> - патентний пошук та отримання ліцензій; - створення нових видів екологічно чистих продуктів, які відповідають міжнародним стандартам; - фінансування науково-технічних розробок

Варто відзначити, що основна цінність SWOT-аналізу полягає в тому, що він є інтуїтивним методом оцінки операційної діяльності за умов застосування в дослідженнях величезного обсягу інформації. При цьому агрегування та синтез значного масиву даних трансформується на кінцевому етапі в логічно впорядкований перелік недоліків та переваг на конкретному етапі розвитку суб'єкта господарювання.

До характерних рис SWOT-аналізу, як методу стратегічної оцінки, можна віднести такі:

1. даний метод є переважно методом експертних оцінок;
2. експертами виступають співробітники підприємства або зовнішні експертні групи;
3. він не надає детального опису всіх сильних та слабких сторін підприємства, можливостей та загроз у навколишньому середовищі, а лише загальні обставини, тенденції змін, напрямки дій;
4. даний метод є одним з засобів аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища, і має альтернативи.

Отже, SWOT-аналіз виступає універсальним аналітичним інструментом, який може застосовуватись підприємством як для вибору стратегії розвитку, так і для ринкового аналізу та вивчення конкурентоспроможності, але кожного разу необхідно його адаптувати до специфіки конкретного підприємства.

1. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2014. 191 с.
2. SWOT-анализ как инструмент стратегического менеджмента. URL: <http://www.iteam.ru> (дата звернення: 26.02.2020).
3. SWOT-анализ: сильные и слабые стороны, возможности и угрозы Практическое руководство по сегментированию рынка. URL: <http://www.iteam.ru> (дата звернення: 26.02.2020).

УДК 657

Позняковська Н. М., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Міклуха О. Л., к.е.н., доцент** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Чепелюк Н. С., здобувач освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ SWOT-АНАЛІЗУ ТОРГІВЕЛЬНО-ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ВОЛИНЬ-ШИФЕР»

Стійке зростання фінансових показників підприємства вимагає формування обліково-аналітичного забезпечення, що відповідає сучасним

викликам. Управлінські рішення набувають якісного характеру за умов наявності опрацьованої, структурованої інформації, яку надає облік і аналіз.

Обліково-аналітичне забезпечення стратегічного управління являє собою інтегровану систему стратегічного обліку і стратегічного аналізу, яка систематизує інформацію для обґрунтування бізнес-стратегії, координації напрямів стратегічного розвитку підприємства, системної оцінки ефективності реалізації оперативних і стратегічних управлінських рішень [1]. Підприємства, які не мають змоги автоматизувати всі ці процеси в рамках єдиної системи, втрачають можливість використання стратегічного обліку та аналізу [2].

Для розробки матриці SWOT-аналізу ТОВ «Волинь-шифер» були використані: фінансова звітність підприємства (доступна зовнішнім користувачам тільки у паперовому варіанті), бази наукових статей (інтернет-ресурси), база даних Головного управління статистики у Рівненській області, законодавча база Верховної ради.

Підприємство виготовляє вироби із бетону для будівництва та торгівлю проміжними продуктами. За даними фінансово звіту суб'єкта малого підприємства ТОВ «Волинь-шифер» функціонує за рахунок власних коштів, без залучених кредитів та позик. За майже 50 років підприємство досягло високих техніко-економічних показників, накопичило багатий досвід взаємовідносин із споживачами продукції, створило міцну основу для діяльності в умовах ринкової економіки. Колектив ТОВ «Волинь-шифер» складається з кваліфікованих фахівців, які постійно працюють над вдосконаленням обладнання і покращенням якості продукції.

Проте сучасні виклики Індустрії 4.0 в галузі виробів з бетону вимагають посилення уваги у напрямку розробки стратегії розвитку підприємства. Досліджені сильні та слабкі сторони підприємства, потенційні можливості та загрози у таблиці можуть стати основою розробки стратегії розвитку підприємства.

Таблиця

SWOT-аналіз ТОВ «Волинь-шифер»

Сильні сторони	Слабкі сторони
Відсутність залучених кредитів та позик	Віддаленість від місць збуту
Створено міцну основу для діяльності в умовах ринкової економіки	Недостача власних грошових коштів для розвитку
Наявність сучасної високопродуктивної техніки	Відсутність інвестицій в маркетинг і рекламу Відсутність уваги до технології 3D-друку бетоном
Здатність швидко адаптуватись до вимог ринку і оновлювати асортиментний ряд в межах наявних на підприємстві технологій	Не вся продукція підприємства знаходить широкий попит у населення

продовження таблиці

Наявність кваліфікованих фахівців, які постійно працюють над вдосконаленням обладнання і покращенням якості продукції	Відсутність спеціалістів хмарних технологій Відсутність спеціалістів 3D-друку бетоном
Автоматизація обліку	Відсутність аналітичних програм Не розроблена стратегія розвитку
Потенційні загрози	Потенційні можливості
Зниження рівня доходів населення	Впровадження нових технологій, створення нових продуктів
Інфляція	Впровадження нової маркетингової політики з включенням до неї системи знижок
Зміни в потребах і смаках споживачів	Залучення інвесторів
Виникнення нових конкурентів	Вихід на нові ринки збуту

Можна зробити висновок, що обліково-аналітичне забезпечення SWOT-аналізу ТОВ «Волинь-шифер» знаходиться в процесі трансформації, у зв'язку з майбутнім переходом до застосування МСФЗ та загальними процесами, які спричиняє Індустрія 4.0 в галузі виробів з бетону (актуальна ситуація застосування технології 3D-друку бетоном).

1. Нагірська К. Є. Обліково-аналітичне забезпечення вибору стратегії підприємства: систематизація наукових поглядів. *Економічні науки. Сер. Облік і фінанси*. 2015. № 12. С. 206–215. 2. Панченко О. М., Ждан В. М. Модель обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства. *Ефективна економіка* : електронний журнал, включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/79.pdf (дата звернення: 01.03.2020).

УДК 330.55

Позняковська Н. М., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Ярмолина Г. Ю., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

АЛЬТЕРНАТИВНІ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Один з важливих показників, що характеризує державу й рівень життя в ній – це внутрішній валовий продукт. Цей показник пов'язаний з витратами, доходами, кількістю виробленої продукції в країні, добробутом людей, рівнем заробітної плати й життя в країні. Над дослідженням валового внутрішнього продукту працювали вітчизняні і зарубіжні науковці, як

Акай М., Вайцзеккер Е., Вейкман А., Дункан Г., Пелех О.Б., Стюарт У. Проте постає питання, чи дійсно відповідає показник ВВП сучасним умовам розвитку, чи є можливою об'єктивна оцінка країни за допомогою цього показника?

Валовий внутрішній продукт (ВВП) – один із показників розвитку економіки, що характеризує кінцевий результат виробничої діяльності економічних одиниць-резидентів у сфері матеріального і нематеріального виробництва. Вимірюється вартістю товарів та послуг, виготовлених цими одиницями для кінцевого використання [1]. ВВП – це ринкова вартість кінцевої продукції або додана вартість, створена резидентами всередині країни у сфері матеріального і нематеріального виробництва [2, с. 22]. Історичні факти, говорять нам про те, що у 1930-х роках був запропонований показник ВВП, який більш широко значення набув після Другої світової війни. До 1930-х не було жодного інструменту оцінки параметрів функціонування національних економік, а показник ВВП дозволив описати кількісно масштаби діяльності економічної системи, що переважно була представлена реальним сектором економіки. Після Другої світової війни відбувалась економічна відбудова країн Європи. США надавали фінансову допомогу країнам, що постраждали, задля відновлення виробництва й реального сектору економіки. Необхідно було спостерігати за темпами відбудови та оцінювати ефективність допомоги, порівнюючи обсяги виробництва споживчих та промислових товарів. Впевнені, що на той час показник ВВП відповідав тогочасним потребам у макроекономічній статистиці та дозволяв сформулювати інформацію про економічний потенціал національних економік (в частині кількісної оцінки використання факторів виробництва).

Проте сталі показники не завжди можуть об'єктивно відповісти потребам контролю росту динаміки країн світу. У час структурних перебудов економіки та значних технологічних змін не достатньо показника, що відображає витрати й не бачить блага, що існують поза ринком. Потрібно враховувати благополуччя або суб'єктивне щастя, що не входить в показник ВВП, який більше зорієнтований на швидкість руху грошей в економіці.

Учасники Римського клубу під час ювілейної доповіді на Всесвітньому економічному форумі (ВЕФ), що відкрився у Давосі, відзначали певні парадоксальні випадки, у яких є суперечності щодо об'єктивності і доцільності ВВП. Ось наприклад, розлив нафти збільшує ВВП, через витрати на ліквідацію аварії, також хвороби, лиха і нещасні випадки, навіть якщо вони, очевидно, зменшують добробут. Вирощування овочів на присадибній ділянці не враховується в ВВП, але їх покупка в супермаркеті - так. Показник придбав такий вплив, що майже неможливо уявити успішну політичну силу, яка заявляє про бажання зменшити ВВП країни. Необхідні кроки вимагають «іншої політичної та цивілізаційної філософії» [3].

Суперечності свідчать про недосконалість даного показника й потребу в удосконаленні. Країни не можуть орієнтуватися на показники, що не відповідають сьогоденню. Потрібно поглянути на думки та різні точки зору науковців, і проаналізувати, які саме показники можливі для заміни традиційного – ВВП– або зможуть стати доповненням до нього (табл. 1).

Таблиця 1

Деякі альтернативні показники оцінки розвитку

Автор	Пропозиції
Стюарт Уеліс (Stewart Wallis)	На противагу ВВП запропонував до використання п'ять показників для вимірювання зростання: Гарні робочі місця; Добробут; Середовище; Справедливість; Здоров'я
Акшай Малл (Akshay Mall)	ВВП, як альтернативу, розглядає Індекс людського розвитку. Даний показник враховує Індекс очікуваної тривалості життя, Індекс освіти, Індекс доходу
Дункан Гір (Duncan Geere)	Як альтернативу ВВП, розглядає такі показники: Валовий національний дохід на душу населення, Індекс людського розвитку, Індекс щастя, Коефіцієнт Джині, Індекс соціального прогресу
Учасники ювілейної доповіді на ВЕФ	Індекс інклюзивного розвитку (Inclusive Development Index), що включатиме як ВВП, так ще 11 параметрів, які поділені на 3 основні групи, такі як: ріст і розвиток, інклюзивність, наступність поколінь і стійкість розвитку

Джерело: сформовано на основі [4;5]

На нашу думку, більш обґрунтованим є індекс інклюзивного розвитку. Показник має альтернативну систему оцінки економічного розвитку країн. Він більш повно відображає реальний стан справ в країні. За задумом ВЕФ, показник повинен «інформувати суспільство і допомагати сталому та інклюзивному економічному розвитку». Усього в індексі 12 показників, які поділені на три групи:

Ріст і розвиток: ВВП на душу населення (долари США величинах 2010 р.), ВВП на одного працівника (долари США), очікувана тривалість життя (роки), зайнятість населення (%).

Інклюзивність: коефіцієнт розшарування суспільства за доходами (від 0 до 100), рівень бідності(%), коефіцієнт розшарування суспільства за розподілом багатства (від 0 до 100), медіанний дохід (долари США).

Наступність поколінь і стійкість розвитку: скориговані чисті заощадження (% від валового національного доходу), парникова інтенсивність ВВП (кілограми викиду CO₂ на долар), державний борг (% від ВВП), коефіцієнт демографічного навантаження (%).

З усіх цих показників складаються спочатку групові індекси, а потім виходить підсумковий - їх середнє арифметичне [4].

Раціональним у системі елементів показника вважаємо чіткий поділ на групи й багатоваріантність включення елементів. Торкнулися, як населення взагалі, так і індивіда, як доходів, так і витрат, як багатства, так і

бідності, як екологічної складової, так і економічної. Показник охоплює різні нитки, що впливають на дії країн, що надає йому більшої об'єктивності. Доцільним є такий елемент, як парникова інтенсивність ВВП, враховуючи випадки екологічних катастроф.

Рейтингова оцінкау розвинених країнах по індексу інклюзивного розвитку і ВВП на душу населення показана у табл. 2.

Таблиця 2

Рейтингова оцінка у розвинених країнах по індексу інклюзивного розвитку і показника ВВП на душу населення

Країна	Рейтинг		Країна	Рейтинг	
	Індекс інклюзивного розвитку	ВВП на душу населення		Індекс інклюзивного розвитку	ВВП на душу населення
1	2	3	4	5	6
Норвегія	1	2	Південна Корея	16	24
Ісландія	2	12	Канада	17	11
Люксембург	3	1	Франція	18	18
Швейцарія	4	3	Словенія	19	25
Данія	5	5	Словакія	20	29
Швеція	6	6	Великобританія	21	19
Нідерланди	7	10	Естонія	22	30
Ірландія	8	4	США	23	9
Австралія	9	7	Японія	24	14
Австрія	10	13	Ізраїль	25	22
Фінляндія	11	15	Іспанія	26	23
Німеччина	12	16	Італія	27	21
Нова Зеландія	13	20	Португалія	28	27
Бельгія	14	17	Греція	29	26
Чехія	15	28	Україна*	49	43

Джерело: сформовано на основі [6]

За підрахунками ВВП і індексу інклюзивного розвитку - в лідерах залишається Норвегія, Люксембург і Швейцарія. Ісландія, яка за ВВП лише 12-а, має друге місце по інклюзивності. Є несподівані лідери серед країн, що розвиваються. Азербайджан (26-й по ВВП) виявився на третьому місці. Перші місця в обох випадках залишилися за європейськими країнами: Литва, Угорщина та Латвія. Відмінності за показниками у США: на 23-му місці з 30 по інклюзивності серед розвинених країн. Такий результат пояснюється короткою тривалістю життя, відносно високим показником бідності, високим ступенем нерівності та розміром державного боргу. Відзначається, що новий індекс потрібний, щоб показати, як оманливо може виглядати успіх, вимірюваний тільки за виробничою потужністю держави [4]. Україна належить до країн, що розвиваються, по індексу інклюзивного розвитку посідає 49 місце, а по ВВП на душу населення – 43.

Вважаємо, країни повинні усвідомити необхідність зміни курсу, орієнтованого на оцінку лише за виробничими показниками, адже, зростаюча

нерівність і відсутність турботи про майбутні покоління може призвести до негативних наслідків для усього світу.

1. Валовий внутрішній продукт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Валовий_внутрішній_продукт (дата звернення: 26.02.2020).
2. Макроекономіка / за ред. Савченко А. Г. 20 ст. із 116.
3. Римський клуб, ювілейна доповідь. URL: https://matveychevolog.livejournal.com/6653054.html?fbclid=IwAR0Q3wlFIgQultMZ7zyeD79K4RydQz2gWucsgV_sQEvFzOzNKZDTEH7JX7A (дата звернення: 26.02.2020).
4. У Давосі придумали альтернативу ВВП. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2018/01/26/633413/?fbclid=IwAR0oQETz5VMZHOx188SWchgEYNUwo1-_mQHxthH8nL8eSqafAUMCAyMhAgQ (дата звернення: 26.02.2020).
5. Чому показник ВВП не відповідає сучасним потребам вимірювання економічного зростання та що має прийти йому на зміну. URL: <http://zerkalo.mk.ua/novini/chomu-pokaznik-vvp-ne-vidpovidaye-suchasnim-potrebam-vimiryuvannya-ekonomichnogo-zrostantnya-ta-shho-maye-priyti-jomu-na-zminu.html> (дата звернення: 26.02.2020).
6. Звіт про Індекс інклюзивного розвитку на форумі в Давосі. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2018.pdf (дата звернення: 26.02.2020).

УДК 338.121

Савіна Н. Б., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Нікитенко Д. В., д.е.н. доцент** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЇ ІНДУСТРІЇ 4.0

Офіційним початком розвитку цивілізації на засадах Четвертої промислової революції (Індустрія 4.0) вважається 2014 рік, коли засновник і голова Всесвітнього економічного форуму Клаус Шваб оголосив про поширення цих засад по всьому світу. Індустрія 4.0 розглядається як скоординована, державна ініціатива по мобілізації всіх національних ресурсів з метою прискорення технологічних змін у промислових секторах [1].

Тенденції основних макроекономічних індикаторів України за весь період статистичних досліджень засвідчують факт послаблення можливостей реалізації економічного потенціалу, модернізації вітчизняного виробництва та зміцненню конкурентоспроможності національної економіки. Екзогенні шоки, які чинять неабиякий вплив на світову економіку, актуалізують безальтернативність переходу до Індустрії 4.0 в Україні як основного фактору забезпечення економічного зростання. Сучасний стан економіки свідчить про низькі позиції рейтингу України в промисловій сфері та низьку готовність до

Індустрії 4.0, що є наслідком перманентної деградації промисловості, низької ефективності регулятора, слабкого внутрішнього попиту на інновації в 4.0 при водночас відносно сильній ІТ-галузі, розвинених сегментах інтеграторів-розробників Автоматизованої системи управління технологічним процесом та інформаційних технологій, а також потужній системі закладів вищої освіти.

Відповідно, одним із ключових факторів розвитку визначено механізм консолідації головних стейкхолдерів Індустрії 4.0 та урядових структур, в якому організаційна складова базується на засадах ESTEEM-екосистеми, а економічна складова на грантовому фінансуванні програм інноваційної спрямованості. Така консолідація університетського потенціалу (освіта (E), наука (S)) та потенціалу підприємницького сектору (техніка і технології (T), підприємницький хист (E)), ґрунтуючись на потребах і можливостях ринкового середовища (економіка і навколишнє середовище (E)) у взаємозв'язку з органами державного управління (управління (M)) створить підґрунтя до формування бази інституційних платформ як центрів активізації інвестиційно-інноваційної діяльності[2]. Отже, перехід на Індустрію 4.0 неможливий без фундаментального підґрунтя – ESTEEM-екосистеми, функціонування якої забезпечить підтримку та прискорений розвиток виробників «розумних» продуктів і рішень та створення потреб, а відповідно і попиту на них.

В контексті забезпечення прискореного розвитку екосистем, що генерують інновації, держава відіграє роль регулятора цього процесу. Проте, має місце її самоусунення від вирішення цих питань, причиною чого є макроекономічне становище, яке за практично тридцятирічну історію характеризувалось як «виживання» внаслідок тих чи інших системних та екзогенних потрясінь [3].

До основних макроекономічних показників України в контексті стратегії Індустрія 4.0 варто віднести (таблиця): темп приросту реального ВВП, темп приросту ВВП на одну особу за ПКС у доларах США, валове нагромадження основного капіталу у відсотках до ВВП, відношення чистого приросту прямих іноземних інвестицій до ВВП, величина товарної продукції у високотехнологічних галузях у відсотках до ВВП, величина експорту та імпорту продуктів сегменту інформаційних технологій, позиція країни у світових рейтингах.

Статистичний аналіз показує зниження темпів приросту реального ВВП та приросту ВВП на одну особу в доларах США за паритетом купівельної спроможності до 2015 року з подальшим зростанням з 2016 року, яке дотепер не компенсувало падіння 2014-2015 років.

Динаміка окремих макроекономічних показників України

Показники \ Роки	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Темп приросту реального ВВП	5,20%	0,30%	0%	-6,60%	-9,80%	2,40%	2,50%
Темп приросту ВВП на одну особу за ПКС (дол. США)	8,06%	2,41%	1,96%	0,73%	-8,48%	3,98%	4,93%
Валове нагромадження основного капіталу у % до ВВП	20,74 %	19,73 %	15,70 %	13,40 %	15,93 %	21,72 %	20,75 %
Відношення чистого приросту прямих іноземних інвестицій у % до ВВП	4,30%	4,09%	2,23%	0,22%	3,31%	3,50%	1,96%
Величина товарної продукції у високотехнологічних галузях у % до ВВП	2,9%	3,1%	3,3%	3,3%	3,7%	3,7%	3,9%

Джерело: сформовано авторами на підставі [4; 5]

Поточний розвиток галузі інформаційних та телекомунікаційних технологій як однієї з високотехнологічних галузей промисловості України характеризується зростанням обсягів товарної продукції, але частка продукції цієї галузі залишається низькою і становить не більше 3,9% ВВП. У свою чергу статистичні дані свідчать про зростання експорту та імпортозаміщення зазначеної продукції при одночасній перманентності структури експорту.

Щодо позиції України у світових рейтингах, то згідно з рейтингом Світового банку Doing Business, головного світового індикатора розвитку бізнес-середовища, Україна з 2013 року поступово покращує свої позиції, займаючи у 2016 році 83 місце, у 2017 – 80 місце, 2018 – 76 місце та у 2019 – 71 місце. Аналізуючи динаміку індексу глобальної конкурентоспроможності України з 2012 по 2017 роки слід відзначити, що лише 2012–2013, 2014–2015 та 2017–2018 роки відзначаються зростанням місця України в рейтингу конкурентоспроможності серед економік світу. Якщо в першому випадку це зростання спричинено загалом позитивними змінами в макроекономічному середовищі (скороченням бюджетного дефіциту, падіння питомої ваги боргів до ВВП, зменшення інфляції), то на 2014–2015 р. це скоріше за все був оптимістичний прогноз і сподівання на радикальні зміни в економіці.

Поліпшення позиції України у 2017–2018 році викликане, передусім, здійсненням «вимушених» реформ під зовнішнім тиском [6, с. 130].

Загалом аналіз макроекономічних показників та рейтингів України показав вкрай невисокі її інвестиційно-інноваційні позиції та належність до груп країн із рівнем розвитку нижче середнього. Іноземні інвестори розглядають економіку України з позиції ринку збуту, а не з позиції виробничої платформи, а внутрішні інвестори через перманентність різного роду криз також орієнтуються на сфери зі швидким оборотом повернення вкладених грошей, що негативно впливає на розвиток Індустрії 4.0.

1. Юрчак О. В. Індустрія 4.0 – що це таке та навіщо це Україні. URL: <https://appau.org.ua/publications/industriya-4-0-shho-tse-take-ta-navishho-tse-ukrayini/> (дата звернення: 26.02.2020). 2. Нікитенко Д. В. Інституціоналізація інвестиційної безпеки України : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03 / Нікитенко Дмитро Валерійович. Захист 10.06.19. Рівне : НУВГП, 2019. 530 с. 3. Савіна Н. Б. Інвестиційне забезпечення розвитку економічних систем. *Економіка: реалії часу*. 2014. № 2(12). С. 101–110. 4. Статистична інформація. Національні рахунки. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: <http://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.03.2020). 5. Варналій З. С., Микитюк О. П., Нікитенко Д. В. Вплив прямих іноземних інвестицій на національне економічне зростання. *International economic relation and prospects for national development: contemporary challenges and solutions* : monograph / editorial board: under the editorship of Prof. M. I. Fleychuk, Dr. U. A. Ganski, Prof. V.U. Kazlouski and other. Daugavpils: Daugava Print, 2018. P. 256–269. 6. Нікитенко Д. В. Оцінка інвестиційної привабливості України в глобальному індексі конкурентоспроможності. *Вісник НУВГП. Сер. Економічні науки* : зб. наук. праць. 2016. Вип. 3(75). С. 128–139.

УДК 657.1:[338.3:66]

Сафарова А. Т., к.е.н., доцент (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ З ВИРОБНИЦТВА МЕБЛІВ

Виробництво меблів на сьогодні є галуззю, яка динамічно розвивається та впроваджує європейський рівень якості та дизайну. Виробництвом меблів в Україні займаються понад 3 тисячі компаній. Серед них: великі меблеві фабрики, що виготовляють меблі серійно, середні підприємства, що працюють за індивідуальними замовленнями і дрібні, серед яких близько 30% – мікропідприємства. Ринок меблів в Україні представлений такими підприємствами як: «Енран», MERX, «Стерх», LIVS, «Гербор», «КухниУкраины», «Экми-мебель» та інші. Правильно обрана стратегія

виробництва та відповідні обсяги випуску продукції забезпечують бажаний обсяг реалізації та позитивний фінансовий результат.

Основним завданням аналізу реалізації продукції на підприємстві з виробництва меблів є аналіз конкурентних позицій підприємства та його здатності до швидкого маневрування ресурсами при зміні кон'юнктури ринку. Це завдання вирішується шляхом розв'язання окремих аналітичних завдань: аналізу динаміки реалізації продукції; оцінки ступеня виконання плану реалізації продукції; визначення основних факторів, що вплинули на загальні обсяги виробництва протягом останніх років і зокрема у звітному періоді. До об'єктів аналізу віднесемо обсяг реалізації продукції; якість продукції; асортимент і структуру продукції.

Проаналізуємо обсяг реалізованої продукції ТзОВ «Гербор-холдінг» за 2016–2018 роки за видами економічної діяльності. Для цього використаємо статистичний звіт «Структурне обстеження підприємства – форма № 1-підприємництво (річна)» за 2016–2018 рр. Результати аналізу наведемо у табл. 1. З табл. 1 видно, що за видами економічної діяльності підприємство здійснює виробництво меблів та їх реалізацію як в оптовій так і у роздрібній торгівлі. Обсяг реалізованих меблів для офісів і підприємств торгівлі у 2018 році порівняно з 2017 р. зменшився на 7758 тис. грн, а у порівнянні з 2016 роком на 4663 тис. грн. Обсяг реалізованих кухонних меблів також скоротився у 2018 році в порівнянні з 2017 роком на 13348 тис. грн. Щодо реалізації інших меблів, то протягом 2016–2018 років спостерігається зростання виручки від реалізації у динаміці, що є позитивною тенденцією і свідчить про зростання попиту споживачів саме на ці види меблів.

Виручка від роздрібної торгівлі меблями, освітлювальним приладдям та іншими товарами для дому в спеціалізованих магазинах у 2018 році зросла в порівнянні з 2017 роком на 6208,5 тис. грн, а з 2016 роком – на 5242,8 тис. грн. Виручка від оптової торгівлі меблями, килимами й освітлювальним приладдям у 2018 році зменшилась на 18631,1 тис. грн у порівнянні з 2017 роком та на 18253,4 тис. грн порівняно з 2016 роком. Загалом протягом аналізованого періоду динаміка обсягу реалізованої продукції є позитивною та свідчить про зростання попиту на продукцію (товари) ТзОВ «Гербор-Холдинг». Свою діяльність з реалізації готової продукції (товарів, послуг) ТзОВ «Гербор-Холдинг» здійснює в розрізі місцевих одиниць. Місцева одиниця – це підприємство або його частина, що розташована в географічно визначеному місці. Місцевими одиницями можуть бути територіально відокремлені завод, фабрика, магазин, житлово-комунальна контора, транспортна база, будівельний майданчик, цех, магазин, їдальня, дитячий садок тощо, які входять до складу підприємства, що звітує, але мають право відокремлено провадити господарську діяльність.

Таблиця 1

Динаміка обсягу реалізованої продукції ТзОВ «Гербор-Холдинг» у 2016 – 2018 роках за видами економічної діяльності

Код за КВЕД	Показники	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) без ПДВ, тис. грн			Відхилення (+,-)		
		2016 рік	2017 рік	2018 рік	2017 від 2016	2018 від 2017	2018 від 2016
31.01	Виробництво меблів для офісів і підприємств торгівлі	21942,0	25037,0	17279,0	3095	-7758	-4663
31.02	Виробництво кухонних меблів	820,0	19358,0	6010,0	18538	-13348	5190
31.09	Виробництво інших меблів	197632,0	271833,0	384073,6	74201	112240,6	186441,6
47.59	Роздрібна торгівля меблями, освітлювальним приладдям та іншими товарами для дому в спеціалізованих магазинах	16154,2	15188,5	21397,0	-965,7	6208,5	5242,8
46.47	Оптова торгівля меблями, килимами й освітлювальним приладдям	38572,8	38950,5	20319,4	377,7	-18631,1	-18253,4
Усього по підприємству		275121,0	370367,0	449079,0	95246	78712	173958

Одиниця, яка здійснює тільки один вид економічної діяльності та розташована в географічно визначеному місці, відноситься до місцевої одиниці за видом економічної діяльності. Місцевих одиниць ТзОВ «Гербор-Холдинг» має 4, зокрема у м. Володимир-Волинський, вул. Луцька, 211А (місцева одиниця, де знаходиться управління підприємством), у м. Луцьк, вул. Єршова, 11 (1 магазин роздрібної торгівлі, 1400 м² площі), у м. Херсон, вул. 9 січня, 30 (1 магазин роздрібної торгівлі, 470 м² площі), у Київській області, м. Зазим'я, вул. Радгоспна, 6 (оптова торгівля). Проаналізуємо у табл. 2 обсяг реалізації готової продукції за місцевими одиницями у 2016–2018 роках.

Джерелом інформації є статистичний звіт «Структурне обстеження підприємства – форма № 1-підприємництво (річна)» за 2016–2018 роки.

Таблиця 2

**Динаміка обсягу реалізованої продукції ТзОВ «Гербор-Холдинг»
у 2016–2018 роках по місцевих одиницях**

Код за КВЕД	Показники	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) без ПДВ, тис. грн			Відхилення (+,-)		
		2016 рік	2017 рік	2018 рік	2017 /2016	2018 /2017	2018 /2016
м. Володимир-Волинський, вул. Луцька, 211А							
47.59	Роздрібна торгівля меблями, освітлювальним приладдям та іншими товарами для дому в спеціалізованих магазинах	4581,6	3360,0	6902,0	-1221,6	3542	2320,4
46.47	Оптова торгівля меблями, килимами й освітлювальним приладдям	32552,7	31864,2	12164,5	-688,5	-19699,7	-20388,2
31.01	Виробництво меблів для офісів і підприємств торгівлі	21942,0	25037,0	17279,0	3095	-7758	-4663
31.02	Виробництво кухонних меблів	820,0	19358,0	6010,0	18538	-13348	5190
31.09	Виробництво інших меблів	197632,0	271833,0	384073,6	74201	112240,6	186441,6
Усього по місцевій одиниці		257528,3	351452,2	426429,1	93923,9	74976,9	168900,8
м. Луцьк, вул. Єршова, 11							
47.59	Роздрібна торгівля меблями, освітлювальним приладдям та іншими товарами для дому в спеціалізованих магазинах	8441,7	7985,0	14404,2	-456,7	6419,2	5962,5
Усього по місцевій одиниці		8441,7	7985,0	14404,2	-456,7	6419,2	
м. Херсон, вул. 9 січня, 30							
47.59	Роздрібна торгівля меблями, освітлювальним приладдям та іншими товарами для дому в спеціалізованих магазинах	3130,9	3843,5	90,8	712,6	-3752,7	-3040,1
Усього по місцевій одиниці		3130,9	3843,5	90,8	712,6	-3752,7	-3040,1
Київська обл., м. Зазим'я, вул. Радгоспна, 6							
46.47	Оптова торгівля меблями, килимами й освітлювальним приладдям	6020,1	7086,3	8154,9	1066,2	1068,6	2134,8
Усього по місцевій одиниці		6020,1	7086,3	8154,9	1066,2	1068,6	2134,8

З табл. 2 можна зробити висновок, що по місцевій одиниці у м. Володимир-Волинський обсяг реалізованої продукції зростає в динаміці,

що є позитивною тенденцією. Таке зростання, в основному, забезпечене збільшенням виручки від роздрібної торгівлі меблями, освітлювальним приладдям та іншими товарами для дому в спеціалізованих магазинах та від реалізації інших меблів.

У місцевій одиниці за адресою: м. Луцьк, вул. Єршова, 11, знаходиться один магазин роздрібної торгівлі, який має 1400 м² площі. У ньому здійснюється роздрібна торгівля меблями, освітлювальним приладдям та іншими товарами для дому. Зростання реалізації спостерігається у динаміці і на кінець 2018 року складає 14404,2 тис. грн, що на 6419,2 тис. грн більше ніж у попередньому році.

У місцевій одиниці за адресою: м. Херсон, вул. 9 січня, 30, знаходиться один магазин роздрібної торгівлі, площею 470 м². У ньому здійснюється роздрібна торгівля меблями, освітлювальним приладдям та іншими товарами для дому. З таблиці видно, що у 2017 році в порівнянні з 2016 роком обсяг реалізованої продукції зріс на 712,6 тис. грн. У 2018 році спостерігається значне скорочення виручки від реалізації на 3752,7 тис. грн у порівнянні з 2017 роком та на 3040,1 тис. грн у порівнянні з 2016 роком, і складає 90,8 тис. грн. У Київській області у м. Зазим'я, вул. Радгоспна, 6, проводиться оптова торгівля меблями, килимами й освітлювальним приладдям. Протягом аналізованого періоду обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) зростав у динаміці. Так у 2016 році обсяг реалізованої продукції складав 6020,1 тис. грн, а у 2018 році вже 8154,9 тис. грн.

Отже, аналіз реалізації готової продукції ТзОВ «Гербор-Холдинг» показав, що підприємство досить активно здійснює свою діяльність протягом років, що аналізуються, оскільки спостерігається збільшення даної продукції на ринках збуту, що в свою чергу збільшує кількість покупців. Зростання обсягів реалізації, в даному випадку, може бути спричинене доступною ціною та продукцією хорошої якості.

УДК 658

Случак Н. А., к.е.н. (Березнівський лісотехнічний коледж НУВГП)

ЗРОСТАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ: УМОВИ І ВИКЛИКИ

Економічний аналіз – невід’ємна і обов’язкова умова управління як на рівні підприємства, так і на рівні економіки в цілому. Аналіз дозволяє виявити ефективність використання всіх видів ресурсів, і серед них – трудових. Серед показників, які характеризують ефективність використання трудових ресурсів важливе місце займає продуктивність праці. Продуктивність праці – показник, що характеризує ефективність затрат праці, результативність корисної діяльності людей у процесі виробництва за певний період часу [1, с. 730].

Механізація та автоматизація праці зумовлюють значне підвищення її продуктивності. У більшості джерел як аксіома розглядається твердження про необхідність випереджаючих темпів росту продуктивності праці над темпами росту заробітної плати. Але таке випередження варто оцінювати позитивно лише до певної межі. Впровадження нових технологій зумовило «поглиблення капіталу», тобто заміну людей машинами. При стабільному економічному зростанні, коли виробництво продукції зростає швидше, ніж продуктивність, виграють як окремі компанії, так і економіка в цілому. Комерційний сектор стає більш ефективним, звільнені працівники швидко знаходять нові робочі місця, загальний рівень життя зростає. Однак якщо темпи росту продуктивності випереджають темп росту економіки, кількість робочих місць зменшуватиметься, безробіття зростатиме, пропозиція перевищить попит, розрив між багатими і бідними збільшиться [2]. Потреби, підкріплені здатністю платити скоротяться. Сформується надлишок населення.

Дж Аррига зазначав «кризи перевиробництва відбуваються тоді, коли власники капіталу так успішно підвищують конкурентний тиск на працю, що реальні зарплати не можуть підвищуватись так само швидко, як зростає продуктивність праці, тому попит не зростає разом з пропозицією» [3]. Вміння точно визначити і передбачити показник продуктивності праці та рівень її зростання, надає можливість точного прогнозу економічної ситуації у майбутньому.

1. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник. Київ : Знання, 2007. 1072 с.
2. Николас Дж Карр. Блеск и нищета информационных технологий. URL: <https://www.e-reading-lib.com/chapter.php/25826/36/blesk-i-nischeta-informacionnyh-tehnologiy-pochemu-it-ne.html> (дата звернення: 26.02.2020).
3. Дж Аррига. Долгий двадцатый век. Деньги, власть и истоки нашего времени. Территория будущего. 2007.

УДК 330.101.54:796.011

Сторожук О. В., к.е.н., доцент (Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький), Шалімова К. В., слухач Кіровоградської Малої академії наук учнівської молоді (м. Кропивницький)

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БАЗИ ДАНИХ ДЛЯ АНАЛІЗУ ВПЛИВУ СПОРТУ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ

Спорт та фізична культура мають суттєвий вплив на всіх ланках суспільства та економіки, оскільки сприяють розвитку людини, а відповідно – забезпечують формування людського капіталу, що в кінцевому підсумку визначає розвиток всієї соціально-економічної системи. Детально теоретичні

інтерпретації спорту як соціального інституту представлено в працях О.М. Кириленко [1], але в сучасних умовах комерціалізації спорту та недостатнього його фінансування необхідно враховувати економічний прояв спорту в соціально-економічних системах. Економічна складова інституту спорту проявляється в такому: спорт розглядається як окремий вид економічної діяльності, оскільки спеціалізовані спортивні організації та установи надають послуги не завжди безкоштовно; організація спорту передбачає існування певної системи управління та фінансування; фінансування спорту передбачає використання як коштів Державного та місцевого бюджету, так і коштів небюджетних фондів, спонсорства; спорт вимагає виробництва різноманітних товарів та послуг, які необхідні для занять спорту та його розвитку, тому він стимулює розвиток інших галузей, а, відповідно, і розвиток економіки.

Зарубіжними науковцями підкреслюється, що будь-яка оцінка спортивної економіки у країнах, що розвиваються, стримується відсутністю даних: чим нижче рівень економічного розвитку, тим нижче доступність статистичних даних про спорт [2]. Проблема полягає в тому, що навіть на рівні ЄС існують значні проблеми в забезпеченні процесів збирання, узагальнення даних про спорт та його вплив на економічний розвиток країни, не кажучи вже про непрямий вплив на розвиток суспільства в цілому та кожної окремої особистості. Зокрема, було проведено дослідження, спрямоване на пошук спортивних економічних даних, придатних для використання в Sport Satellite Account (SSA) в країнах-членах ЄС [3]. Було розіслано онлайн анкету, проведено експертні інтерв'ю, проведені консультації з дослідницькими установами та національними бюро статистики. Виявилося, що за межами окремих десяти країн, які вже займаються обчисленням SSA, такі дані в кращому випадку дуже обмежені - лише деякі країни можуть надати принаймні один додатковий пункт для даних NSO/Eurostat. До складу причин такої ситуації було включено: відсутність політичної волі, технічні труднощі обчислення та відсутність знань, а також нестача даних про торгівлю спортивно-спорідненими послугами та спорідненим споживанням спорту [3].

Враховуючи євроінтеграційні прагнення нашої країни, необхідно наслідувати підходи щодо оцінки спорту, які розробляються в країнах ЄС (і поки залишаються незавершеними). Але зараз змінилися підходи щодо розгляду місця спорту як економічної діяльності. У жовтні 2007 року Робоча група ЄС з питань спорту та економіки досягла консенсусу щодо економічного визначення спорту, що називається «визначенням спорту у Вільнюсі» [3], яке забезпечує основу для міжнародної порівняльності спортивної статистики і включає три види: статистичне визначення, вузьке визначення та широке визначення. Спорт у статистичному визначенні є тим, що чітко визначено в національних рахунках і включає в себе функціонування спортивних і фітнес-закладів, спортивних клубів, а також

інших спортивних заходів. Спорт у вузькому визначенні включає статистичне визначення і всі товари та послуги, які є необхідними для спорту, наприклад, виробництво, роздрібна та оптова торгівля спортивними товарами та інфраструктурою. Спорт у широкому визначенні включає вузьке визначення і всі продукти та послуги, які мають (пряме або непряме) відношення до будь-якої спортивної діяльності, але без необхідності займатися спортом, зокрема, спортивний туризм, публікації, медіа та медичну допомогу, пов'язану зі спортом.

Вказані підходи щодо визначення спорту з метою оцінки його як економічної діяльності мають бути запроваджені в національну практику, оскільки дозволяють врахувати не лише результативність самого спорту, а і внесок всіх видів діяльностей, які його супроводжують та забезпечують, що дозволить комплексно оцінити вплив спорту та спортивних заходів на регіональний та національний економічний розвиток.

1. Кириленко О. М. Теоретичні інтерпретації сучасного спорту як соціального інституту. Прикарпатський вісник НТШ. Думка. 2015. № 3(31). С. 71–85. 2. Andreff Wladimir Sport in developing countries. URL: https://www.researchgate.net/publication/288138224_Sport_in_developing_countries (дата звернення: 26.02.2020). 3. Study on National Sport Satellite Accounts (SSAs) in the EU. URL: https://www.researchgate.net/publication/316880642_Study_on_national_Sport_Satellite_Accounts_SSAs_in_the_EU (дата звернення: 26.02.2020).

УДК 65.01

Хорунжак Н. М., д.е.н., професор (Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль)

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ: ПЕРСПЕКТИВИ ВІДРОДЖЕННЯ

Сучасний розвиток української економіки характеризується високою нестабільністю, ризиковістю, наявністю значної невизначеності. Суб'єкти господарювання змушені здійснювати пошуки нових можливостей для збільшення обігу та прибутків. Для сприяння такому амбітному плану в Україні повинні бути прийняті нові закони та нормативно-правові акти, а також сформовані відповідні обліково-аналітичні засади й підходи до формування оптимізаційних планів і вживання заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності.

При цьому слід визнати, що українські підприємства піддаються більшим ризикам, ніж, скажімо, європейські. Економіка України базується переважно на зовнішній торгівлі, оскільки країна не має значного внутрішнього ринку. Українські підприємства продовжуватимуть відчувати

на собі всі загальносвітові тенденції та будуть протистояти багатьом іншим ризиками, що виникнуть у майбутньому. Через це, все більше підприємств починають займатися аналізом, в тому числі тенденцій міжнародної торгівлі, як частини свого стратегічного та поточного планування. Знання глобальних тенденцій може допомогти зосередити увагу українських підприємств на аналізі найбільш суттєвих питань. Його розвиток, зокрема й ризик-орієнтовані підходи, дозволять суттєво підвищити ефективність діяльності.

Розумінні потреби – це вже частина вирішення проблеми. Слід визнати, що з переходом від планової до ринкової економіки проблематика економічного аналізу, на жаль, відійшла на зовсім незаслужений задній план. Специфічність цього явища криється в історичній ідеології, що була закладена у 19 столітті й полягала у постійному протистоянні радянської та капіталістичної економіки. Ринок, на противагу плановій економіці згідно цієї ідеології – це відсталість, а капіталізм – спосіб виробництва без майбутнього. Перехід у 20 столітті до ринкової економіки автоматично передбачав момент відторгнення усіх досягнень, в тому числі наукових, а тому економічний аналіз і як наука, і як практика майже повністю втратив свої вагомні позиції та роль в діяльності не лише суб'єктів господарювання, а українському суспільству загалом.

Результат цього виявився досить плачевним. По-перше, втрачено час, який можна було ефективно використати для оптимізації економічного розвитку. По-друге, втрачено фахівців з економічного аналізу. І сталося це навіть не через те, що багато аналітиків знайшли собі достойну роботу з відповідною їй оплатою за кордоном. Відбувся переверот у навчанні та підготовці фахівців економічного профілю. З навчальних планів практично зникли такі дисципліни як «Теорія економічного аналізу», «Фінансовий аналіз» та інші. Якщо деякі незначні освітні складові й вдалося зберегти, то це зазвичай «Економічний аналіз» в обсязі максимум 24 годин лекції та 12 годин практичних занять, або навпаки. Склалася така ситуація, що відкинути ідеологічні постулати через перехід до ринкової економіки – була вимога часу. І нічого, окрім позбутися насправді унікальних і необхідних навчальних дисциплін, нікому не вдалося. Зникли цілі кафедри економічного аналізу, відповідно, поступово ламалися усталені традиції його проведення на підприємствах. В результаті спроба замінити аналітичну роботу й покласти її на плечі маркетологів, логістів, або інші служби, як свідчать результати економічного розвитку в Україні, цілком і повністю провалилася.

В останні роки побутує думка про вплив політичних і міжнародних умов. Безумовно, він є, однак він існує в усіх країнах. Тому пояснювати відставання України лише цими причинами не варто. Сьогодні для українських підприємств існує багато потенційних можливостей та викликів, пов'язаних зі здійсненням діяльності. З-поміж найважливіших глобальних тенденцій та подій сучасності варто відзначити політизацію міжнародної торгівлі, розквіт протекціонізму, стрімкий розвиток бездокументарної

міжнародної торгівлі, інноваційних торгових платформ та фінтеху тощо. Але однією з вагомих проблем, які при цьому необхідно вирішити, є посилення аналітичної складової. Аналіз вимог до претендентів на вакантні посади фахівців, зокрема облікових, вказує на те, що посилення конкуренції, зростання ризиковості ведення економічної діяльності та її динамічний вихід за національні рамки зумовлює зміну вимог до них. Такі фахівці через невизначеність і ризиковість зовнішнього середовища повинні бути здатні не лише вирішувати практичні прикладні облікові й контрольні завдання, а й вміти застосовувати науковий інструментарій аналізу для оцінки економічних явищ і процесів.

В освіті зараз є гарна нагода це здійснити. Зокрема, якщо проаналізувати зміст затверджених Наказів Міністерства освіти і науки України стандартів вищої освіти зі спеціальності 071 – Облік і оподаткування першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів (відповідно Наказ від 19.11.2018 р. №1260 та Наказ від 10.07.2019 р. № 958), то можна простежити зростання частки аналітичної складової в освітніх компонентах. Це впливає з компетентностей та програмних результатів, що передбачені в обох вищеназваних документах (таблиця).

Таблиця

Співвідношення компетентностей, передбачених стандартами вищої освіти зі спеціальності 071 – Облік і оподаткування

Група компетентностей	Стандарт № 1260 (бакалавр)	Структура, %	Стандарт № 958 (магістр)	Структура, %
Загальні компетентності	15	57	11 + 2 ОНП, в т. ч. 1 аналітична	47,9
Спеціальні облікові компетентності	2	7,7	6 (1 частково стосується аналізу)	26
Спеціальні контрольні компетентності	2	7,7	2	8,7
Спеціальні компетентності з оподаткування	1	4,5	1 (спільне)	-
Спеціальні компетентності щодо професійної діяльності та етики	2	7,7	-	-
Спеціальні компетентності з аналізу	4	15,4	2	8,7
Додаткові компетентності для освітньо наукових програм			2	8,7
Всього:	26	100	23	100

Джерело: розроблено автором на основі аналізу [2; 3].

Як свідчать дані таблиці, в обох стандартах передбачені компетентності, що мають безпосередній стосунок до економічного аналізу. Окрім того, є формулювання компетентностей, які включають в себе перелік (облік, аналіз,

аудит, оподаткування). Тому вищенаведені підрахунки можуть бути уточнені відповідним чином. Попри це, можемо констатувати, що затверджені стандарти, певним чином, актуалізують розвиток економічного аналізу в частині ініціювання його включення в навчальні плани. Це підтверджується наявністю щонайменше 9 програмних результатів навчання за Стандартом першого (бакалаврського) рівня та 8-ми за Стандартом другого (магістерського) рівня. Причому в обох випадках Стандарти включають програмні результати, що мають науково-дослідницький характер (бакалаврський рівень – 4, магістерський – 3 (освітні програми) та 6 (освітньо-наукові програми). Такий інтерес до аналізу в сучасних умовах об'єктивний, адже важливою умовою ефективного господарювання є реальна й адекватна оцінка наявних вихідних умов і розробка на цій основі стратегічних моделей розвитку. Тобто, якщо оцінювати аналіз з позиції вимог сучасного управління суб'єктами господарювання, то він поступово стає досить вагомою складовою інформаційної бази прийняття рішень. І це цілком логічно й виправдано, адже саме завдяки аналітичним розрахункам можна об'єктивно оцінити не лише сучасний стан бізнесу, а й перспективи його подальшого розвитку.

В цьому контексті слід погодитися з думкою І.М. Парасій-Вергуненко [1, с. 9], яка стверджує, що аналіз господарської діяльності відіграє важливу роль у підвищенні економічної ефективності діяльності підприємства та його фінансової стійкості. Одночасно вчена зауважує, що ринкові умови вимагають від аналітиків інших підходів до проведення аналізу, ніж це було в плановій економіці. Відповідно, аналіз має бути спрямований на розв'язання принципово нових завдань, спрямованих на стратегічне управління. Варто погодитися з такою думкою, адже ризики та виклики сучасного економічного розвитку потребують побудови оптимізаційних альтернативних моделей, орієнтованих на подальшу перспективу.

В умовах ресурсної обмеженості та активізації соціальної відповідальності бізнесу й формування відповідних державницьких нормативних актів важливою складовою ефективного господарювання є пошук резервів підвищення результативності діяльності. Аналіз, як інформаційне джерело прийняття управлінських рішень, які ніяка інша система, придатний для таких цілей. Вивчення його методів в контексті мобілізації резервного потенціалу підприємства не лише актуальна, а й дуже болюча проблема, вирішення якої лежить як у площині підвищення якості підготовки фахівців відповідного профілю, так і в площині актуалізації наукових пошуків з цього напрямку.

1. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз господарської діяльності : підручник / за ред. Л. М. Кіндрацької. Київ : КНЕУ, 2016. 629 с. 2. Стандарт вищої освіти зі спеціальності 071 – Облік і оподаткування першого (бакалаврського) рівня : Наказ Міністерства освіти і науки України від 19.11.2018 р. № 1260. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha->

osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/06/071-oblik-i-opodatkovannya-bakalavr.pdf. (дата звернення: 26.02.2020). 3. Стандарт вищої освіти зі спеціальності 071 – Облік і оподаткування другого (магістерського) рівня : Наказ Міністерства освіти і науки України від 10.07.2019 р. № 958. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/07/12/071-oblik-i-opodatkovannya-magistr.pdf> (дата звернення: 26.02.2020).

UDC 657

Bolewska Katarzyna, student of the second year of management (Siedlce University of Natural Sciences and Humanities, Poland)

WHAT IS FINANCIAL LIQUIDITY?

Financial liquidity is a term referring to the company's ability to pay short-term debts, such as: payment to contractors for services and materials or workers' wages, from generated cash. It depends on liquidity whether the company will be able to buy goods and services when it is necessary to meet the services they need.

The purpose of cash-flow management is to maintain the right level of liquid financial resources. Any delays in payment process can cause the lack of trust on the part of contractors and financial institutions. This can be hard task for managing team and in extreme cases this can lead to bankruptcy.

On the other hand when the level of liquid resources is too high it freezes company's working capital. In this case, this does not support the operating activity of the company and causes a decrease in its profitability as well as sales income.

The loss of cash-flow is a temporary inability to pay short-term liabilities. In other words, the company is unable to pay its financial obligations. Financial liquidity is used primarily by managers to manage the company, as well as banks when granting short-term loans.

The following sources of information can be distinguished, which are basic to financial liquidity management of a company: balance sheet, Profit and Loss Account, Statement of Cash Flows.

Cash-flow problems in companies

The lack of financial liquidity is one of the most disturbing problems that occur in companies. This problem can especially be seen in medium and small sized businesses. The reason for this to happen is that smaller companies have significantly lower share capital and do not have financial background such as big companies. They do not have enough money to afford losing liquidity, that's why they take bigger risk.

Loss of liquidity has many negative consequences for the company:

- Deterioration of the market position in comparison to competitors - on the supply side and on the sales side of finished products,

- Loss of flexibility in decision making - this also involves a loss of the ability to manage financial results,
- Deterioration of financial results due to an increase in operating and financial costs, a decrease in sales,
- Restriction of enterprise development - loss of the enterprise's ability to service current debts and to take new loans

Example of a company

Let me take bakery “Piekarnia Rzemiosło s.c.” as an example. It is small growing enterprise, employing less than 10 people. The company has been on the market for 2 years and is developing well, expanding its sales. As a small business they do not have much of a share capital, cash-flow is very important and lack of it would make some of the processes stop.

If one of the bigger contractors would have turned out as insolvent and didn't pay the outstanding invoice there could be not enough money left to buy materials. It would make unable to complete the rest orders for different customers. It's not that the company does not manage their finances the right way but financial background. Many small companies similar to «Piekarnia Rzemiosło» does not have enough financial flexibility to not feel this kind of actions. This is due to the need to invest early in the business. The purchase of machinery and adaptation of the production hall consumes a lot of funds. Investments in the production does not leave much of a free share capital to keep the cash-flow in the future.

The company has to invest more material in big orders, which is preceded by spending money on them. If the cooperating company does not pay its obligations on time, the bakery may have serious financial problems. As every company they have current expenses and must have the resources to pay its liabilities. Such as employee payments, renting of premises or purchasing baking materials. There is two sides of it.

The Bakery is also not making their payment on time, resulting lack of confidence on the suppliers part, which can be problematic. Banks may refuse to grant loans because of overdue payments. other contractors, hearing about the lack of solvency, may not want to cooperate. Continuation of insolvent could lead to being unable to maintain running a business.

Conclusio. There are some ways to solve the problem such as reducing invoice payment time or factoring. Shortening invoice payment time to 3 days will result in receiving the outstanding payments faster. It will help with the cash-flow in the company. The other solution is factoring, a financial transaction in which a business sells its accounts receivable (i.e., invoices) to a third party called a factor at a discount. Factoring company can be bank. Selling invoices will help the business meet its present and immediate cash needs which will have positive impact on financial liquidity. Factoring company can also damage business reputation by the way they treat the customers. It's very important for the business to maintain the cash-flow on an optimal level.

Even a small shortage of cash-flow can cause small businesses to be permanently strangled by bank loans because of the crisis due to unpaid receivables that are late in arriving.

1. The company's example was taken from personal experience. 2. J. Chen: *Liquidity*. (Jun 25, 2019). URL: <https://www.investopedia.com/terms/l/liquidity.asp>. (дата звернення: 26.02.2020). 3. R. Machała: *Zarządzanie finansami i wycena firmy*. Wrocław: Unimex, 2011. 4. M. Sierpińska, T. Jachna: *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*. Warszawa : PWN, 2011. 5. E. Jonasz: *Faktoring jako jedna z metod finansowania przedsiębiorstw na polskim rynku finansowym*, Warszawa 2008. 6. G. Mielczarski: *Płynność finansowa w małych i średnich przedsiębiorstwach*, PWN, Warszawa, 2005.

UDC 657

Borkowska Dominika (Finanse i rachunkowość, Zarządzanie Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach)

ANALIZA INWESTYCJE JAKO ROZWÓJ GMINY WIEJSKIEJ

Inwestycje odgrywają kluczową rolę w rozwoju jednostek samorządowych, organizacji czy innych podmiotów. Wszystkie te podmioty, by móc funkcjonować w warunkach gospodarki wolnorynkowej muszą się rozwijać. Dzięki rozwojowi zwiększa swoją atrakcyjność oraz konkurencje wśród innych podmiotów, wyróżnia się na tle innych, przyciąga do siebie. Jeśli chodzi o inwestycje samorządowe, to dotyczą one głównie poprawy warunków życia mieszkańców i realizacja różnych uwarunkowań o charakterze społecznym.

Inwestycje, które realizują gminy obejmują przede wszystkim obiekty i inne urządzenia zapewniające mieszkańcom wykonywanie zadań własnych. Od charakteru tych zadań zależy jak są wyposażone samorządy, w jakie urządzenia i sieci infrastrukturalne, które zaspakajają różne potrzeby mieszkańców. To wszystko sprawia, iż realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego inwestycje muszą dotyczyć sfery materialnej i z ekonomicznego punktu widzenia przyjmują postaci budowy, zakupu czy ulepszenia składników majątku trwałego. Celem samorządu terytorialnego nie jest zysk – w przeciwieństwie do przedsiębiorstw – tylko wspólne dobro i zaspokajanie potrzeb mieszkańców. Polityka inwestycyjna jednostek samorządu terytorialnego polega głównie na:

- wyborze działań inwestycyjnych, które podlegają kryteriom rozmiaru potrzeby tej inwestycji, jak i potencjału inwestycyjnego samorządu,
- uzgodnieniu z jakich metod i źródeł finansowania wydatków inwestycyjnych,

- określeniu wykonalności projektu inwestycyjnego pod względem technicznym, ekonomicznym i finansowym przy uwzględnieniu własnych funduszy,

-opracowaniu Wieloletniego Planu Inwestycyjnego i Wieloletniego Planu Finansowego.

Do zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji możemy zaliczyć:

1. Bezzwrotne: dotacje, subwencje, fundusze europejskie i inne mechanizmy finansowe.

2. Zwrotne źródła finansowania: kredyty komercyjne, kredyty preferencyjne, obligacje komunalne, pożyczki specjalistycznych funduszy.

3. Nowe formy finansowania to: partnerstwo publiczno-prywatne, leasing komunalny, factoring.

Analizując zewnętrzne formy pozyskania funduszy na inwestycje, bezzwrotne źródła są najkorzystniejszą formą, gdyż raz pozyskane ostatecznie zasilają budżet gminy. Subwencje udzielane jednostkom dają szansę na wyrównanie rozwoju tym z gorszą sytuacją finansową. Natomiast istotnym źródłem stały się również środki z Funduszy Unijnych, dzięki którym w znacznym stopniu przyczyniły się do dynamicznego rozwoju nie tylko gmin. Jeśli chodzi o partycypację finansową, to polega ona na pokryciu części kosztów wykonania inwestycji z kieszeni mieszkańców. Są to inwestycje głównie takie, z których ludność może bezpośrednio korzystać czyli np. sieć wodociągowa, kanalizacja itp. Zaciągane kredyty i pożyczki mogą służyć sfinansowaniu pojawiającego się w trakcie trwania roku budżetowego niedoboru środków.

Cechą charakterystyczną polityki inwestycyjnej gmin jest ich długofalowość w podejmowaniu decyzji i strategiczny charakter. Poprzez wieloletnie plany inwestycyjne i finansowe daje szansę na zaspokojenie potrzeb społeczeństwa na wyższym poziomie porównując plany krótkoterminowe. Dzięki wieloletniemu cyklu realizacji inwestycji możemy rozróżnić następujące fazy: programowanie, identyfikacja, ocena efektywności, finansowanie, realizacja i końcowa ocena.

Pierwszy etap czyli programowanie, obejmuje określenie aktualnych potrzeb inwestycyjnych w gminie. Na tym etapie poszukiwany jest projekt inwestycyjny, który umożliwi poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej na obszarze oddziaływania. Ale należy pamiętać, by ten projekt był zgodny z wymogami i przepisami przygotowanymi przez wyższy szczebel samorządu.

Następnym etapem jest identyfikacja, która oznacza ocenę i weryfikację wcześniejszego etapu. Tutaj należy się zastanowić co należy zrobić w pierwszej kolejności, jakie są najważniejsze i najpilniejsze potrzeby mieszkańców, które zapewnią zarazem korzyści w wymiarze ekonomicznym, społecznym i ekologicznym.

Ocena efektywności polega na szczegółowej analizie nakładów oraz korzyści z realizacji poszczególnych projektów inwestycyjnych. Zostają opracowywane analizy ekonomiczne, w których efekcie wiemy czy podjęta decyzja o działaniu inwestycyjnym była dobra, zła czy należy z niej zrezygnować.

Kolejną fazą jest finansowanie która sprowadza się do oceny kondycji finansowej gminy oraz ustaleniu źródła inwestycji. Jeśli gmina posiada środki własne to ustalana jest kwota, którą można przeznaczyć na ten cel. Jeśli jednak gmina nie dysponuje wystarczającą ilością środków własnych, jest zmuszona do wparcia się środkami obcymi.

Przedostatnią fazą jest właściwa realizacja planu inwestycyjnego. Ten etap obejmuje wszystkie czynności związane z formalnym wdrożeniem inwestycji. Można do tych czynności zaliczyć opracowania koncepcyjne, inżynierskie, geodezyjne czy architektoniczne, pozwolenia wymaganymi przepisami, decyzje i opinie. Aby inwestycja przebiegła pomyślnie, niezbędny jest harmonogram rzeczowo-finansowy oraz dopilnowanie aby przebieg prac inwestycyjnych był zgodny z nim.

Ostatnim etapem zarządzania projektami inwestycyjnymi jest ocena końcowa. Dzięki niej możemy porównać efekty zrealizowanego działania z planowanymi założeniami. Ocenia się również stopień zaspokojenia potrzeby inwestycyjnej jak i przebieg całego procesu.

Podsumowanie W 2018 r. samorzady miejskie i gminne wydały na inwestycje 40,9 mld zł (52 proc. więcej niż rok wcześniej i dwa aż razy więcej niż w 2016 r. Najwięcej, 16 mld zł, przeznaczono na transport i łączność. Niemal 4,5 mld zł pochłonęły inwestycje w oświatę, 2,7 mld na sport i rekreację, nieco ponad 2 mld na kulturę oraz rolnictwo, a ponad 6,5 mld zł w gospodarkę komunalną. Największym i najczęstszym problemem mieszkańców gmin jest zły stan dróg, brak oświetlenia i chodników, zaniedbane i stare świetlice czy domy kultury oraz zły stan sieci kanalizacyjnej i wodociągów. Te problemy są najczęściej głównymi kierunkami inwestycji gmin.

1. A. Kozuch, M. Stych, *Prawno-organizacyjne aspekty zarządzania w gminie*, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2011, s. 173–218.

UDC 657

Kaluski Sebastian (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Polska)

PROBLEM: NISKA RENTOWNOŚĆ FIRM. CZYM JEST RENTOWNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTWA?

Rentowność – jest to parametr odzwierciedlający efektywność posiadanych przez przedsiębiorcę kapitałów oraz efektywność gospodarowania aktywami. Wskaźniki rentowności nazywane są także wskaźnikami zyskowności lub stopami zwrotu. Mierzą one ekonomiczność wyrażaną relacją efektów do nakładów.

Wynik finansowy przedsiębiorstwa jest jednym z najważniejszych mierników jego sprawności. Powstaje w efekcie zsumowania zarówno wyników zwyczajnych (a więc pochodzących z celowo podejmowanych przez firmę działań), jak i wyników nadzwyczajnych (powstałych wskutek nieprzewidywalnych zdarzeń).

Wynik finansowy może być dodatni – wówczas nazywany jest zyskiem, a przedsiębiorstwo takie określane jest jako rentowne. W przypadku powstania ujemnego wyniku finansowego mówimy o stracie, a przedsiębiorstwo takie określamy jako deficytowe. Powstanie straty nie oznacza, że firma rozwija się nieprawidłowo: przed sformułowaniem takiej tezy należy dokładnie zbadać, co stało się powodem takiego wyniku. Może się na przykład zdarzyć, że firma wygenerowała stratę w wyniku operacji księgowych. Z drugiej strony zysk netto może być pochodną wyższych przychodów finansowych, przy spadającej rentowności działalności podstawowej.

Dbanie o rentowność przedsiębiorstwa to długotrwały i wymagający proces, który należy rozpocząć już w momencie tworzenia tzw. biznesplanu. Szczegółowe badanie rynku i poznanie wymagań, związanych z usługami lub planowaną przez nas sprzedażą, to podstawa. Prowadzenie działalności wiąże się także z koniecznością regularnej analizy finansowej i – w razie potrzeby – dokonywaniem profesjonalnego audytu. Gdy pojawiają się pierwsze oznaki niskiej rentowności, przedsiębiorstwo nie może pozostać przy pierwotnych procedurach działania. Koniecznym jest też szybkie reagowanie na zachowania konkurencji i samych konsumentów. Dobrą inwestycją długofalową mogą okazać się wydatki na szkolenia z zarządzania, marketingu i organizacji czasu pracy. Warto jednak pamiętać o tym, że wybór metody poprawy rentowności musi być ściśle dostosowany do obszaru działania i aktualnej sytuacji finansowej firmy.

Utrata płynności finansowej oznacza pogorszenie pozycji rynkowej przedsiębiorstwa. Rozpowszechnienie tej informacji wśród konkurencji i kontrahentów, ma negatywny wpływ na sprzedaż i dystrybucję. Przekłada się to na utratę elastyczności w podejmowaniu decyzji, a tym samym na utratę zdolności kierowania wynikiem finansowym. Dotkliwym skutkiem utraty płynności finansowej jest ograniczenie rozwoju przedsiębiorstwa. Traci ono zdolność do obsługi aktualnych długów i zaciągania nowych zobowiązań. Jest niewiarygodne w ocenie instytucji bankowych. Problemem też staje się wypłata wynagrodzeń pracownikom. Zarządzanie należnościami jest bezpośrednio związane z zachowaniem płynności finansowej oraz realizowaniem strategii finansowej przedsiębiorstwa. Sprawne i skuteczne realizowanie założeń powyższej strategii, wymaga zmiany podejścia do relacji z kontrahentami i dłużnikami.

Przykład: Wiele zakładów ciepłowniczych w całej Polsce ma poważne problemy z płynnością finansową. Co więcej, są na granicy upadłości. Jeszcze kilka lat temu sponsorowały lokalne wydarzenia kulturalne, a dziś na niezwłocznie szukają inwestorów lub pomocy w miejskiej kasie. Ich władze nie przewidziały wzrostu cen za emisję CO₂, kursu euro i cen węgla.

Przykładem takiej elektrowni jest ta działająca w Chełmie (woj. lubelskie). Jeszcze rok temu Miejskie Przedsiębiorstwo Energii Ciepłej w Chełmie wyłożyło 146 tys. zł na tamtejszy dom kultury i lokalny klub piłkarski. Niedługo jednak może przestać istnieć. Obecnie największym problemem elektrociepłowni są ceny pozwoleń na emisję gazów cieplarnianych, a zwłaszcza CO₂.

– W ubiegłym roku spółka spodziewała się, że koszt uprawnień wyniesie 2 mln zł. Finalnie zapłaciła 7 mln zł – podsumował przewodniczący rady nadzorczej spółki. To ponad trzy razy więcej niż zakładała firma. Nic dziwnego, że ten koszt odbił się na jej funkcjonowaniu.

Natomiast w tym roku rachunek za emisję gazów może wynieść nawet 10 mln zł. Na dziś dzień uprawnienia do emisji kosztują firmę 20 proc. wszystkich wydatków. By utrzymać spółkę miasto powinno dorzucić od 80 do 90 mln zł, ale Chełm tych pieniędzy nie ma. Dlatego rada miasta szuka inwestora, który przejąłby część udziałów i pomógłby sfinansować modernizację zakładu.

Niedawno Piotr Woźny – prezes Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, ocenił, że aż 88 proc. systemów ciepłowniczych w Polsce jest nieefektywnych i wymaga natychmiastowej modernizacji.

- „Im bardziej zanurzymy się w Polskę powiatową, tym więcej mamy do czynienia z nieefektywnymi systemami ciepłowniczymi”. To z kolei przekłada się na ceny, które płacą odbiorcy ciepła. Dlatego w dużych miastach energia może być tańsza niż poza nimi.

Najlepszym sposobem poradzenia sobie z problemem niskiej rentowności w tym przypadku jest jak najszybsze znalezienie inwestora, dzięki któremu poprawiłaby się płynność finansowa oraz modernizacja ciepłowni w celu poprawienia efektywności. A w przyszłości, chcąc prawidłowo zadbać o płynność finansową firmy, nie wystarczy uwzględnić swoich zobowiązań krótkoterminowych i posiadanych środków na koncie. Równie ważne jest też zabezpieczenie się na wypadek niespodziewanych wydatków oraz problemów z odzyskaniem pieniędzy od klientów.

Posiadając wolne środki, część z nich warto przeznaczyć na stworzenie tzw. „poduszki finansowej”, pozwalającej na regulowanie własnych zobowiązań nawet w sytuacji, w której firma napotka problemy np. z nieoczekiwanym wzrostem cen lub odzyskaniem pieniędzy od klienta. Jeśli firma nie posiada oszczędności, dobrym pomysłem jest stworzenie poduszki poprzez skorzystanie z oferty banków i np. utworzenie niewielkiej linii debetowej na koncie firmowym.

Kubuj Rafał, student (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Polska)

METHODS OF EXAMINING THE COMPANY'S FINANCIAL CONDITIONS

There are many tools that are helpful in managing a company's finances. They are used by organizations to cope with changing markets, ensure a competitive position in them and improve business performance. I would like to take a closer look at part of financial analysis which are methods of examining the company's financial condition. Financial analysis is a part of company's activity analysis. It refers to an assessment of the viability, stability, and profitability of a business. These reports gives informations necessary when assessing the company's situation and making business decisions. Key informations necessary to conduct financial analysis are included in: the balance sheet, the statement of profit or loss, the Cash Flow.

Financial analysis is using many methods of examining the company's financial condition. They are divided into initial analysis and ratio analysis.

Initial analysis consists of:

-Vertical and horizontal analysis – vertical analysis is a method in which each line item is listed as a percentage of a base figure in the statement. For example line items on a balance sheet can be stated as a percentage of total Assets. Horizontal analysis is used to compare historical data over a number of accounting periods. Horizontal analysis examines dynamics and the pace of changes.

-Determining the sources of financing the property – it involves designating and interpreting the size of Equity, Fixed Capital and Net Working Capital. Equity is the difference between total Assets and total Liabilities. Equity are resources owned by company. According to one of the balance sheet principles, Equity should finance Non-current Assets. If it doesn't it may indicate unfavorable financial situation. Fixed Capital otherwise called Long-term Capital, is a sum of Equity and Non-current Liabilities. Net Working Capital is the difference between Fixed Capital and Non-current Assets. The bigger it is the more liquidity protection the company has.

Ratio analysis can be classified according to informations ratios provide. The most frequently used ratios are:

-Liquidity ratios, which provide information about company's ability to meet its short-term financial obligations. Three liquidity ratios are the current ratio the quick ratio and the cash ratio. Current ratio equals to Current Assets divided by Current Liabilities. The satisfactory level of this ratio is within 1.2-2.0. If the ratio is below 1.2 it means that the company doesn't have resources to finance current liabilities. Quick ratio doesn't include inventory and is defined by difference

between Current Assets and Inventory divided by Current Liabilities. Cash ratio is equal to sum of Cash and Marketable Securities divided by Current Liabilities and should be within the range of 0.1-0.2.

-**Asset turnover ratios** indicate of how efficiently the company utilizes its assets. Sometimes they are referred as efficiency ratios. Two most commonly used assets turnover ratios are receivables turnover and inventory turnover. Receivables turnover is an indication of how quickly the company collects its accounts receivables and is often reported in terms of the number of days that credit sales remain. It is calculated as: Accounts Receivables divided by annual Credit Sales times 365. Inventory turnover is second major asset turnover ratio.

-**Debt ratio** is defined as total Liabilities divided by total Assets. The value of this indicator should be in the range of 0.57-0.67. Unlike liquidity ratio, debt ratio measure the extent to which the company is using long-term liabilities.

-**Profitability ratios** measures the success of the company at generating profits. The most common profitability ratios are gross profit margin, return on assets and return on equity. Gross profit margin is the difference between Sales and Cost of Goods Sold divided by Sales. Return on assets tells how much profit the company can generate from its assets. It is calculated as: Net Income divided by total Assets.

There are also **dividend policy ratios**, which are especially important to shareholders and those who want to buy shares of certain company. Dividend yield is equal to dividends per share divided by share price. The dividend yield is the estimated one year return of an investment in shares of the company. Second one is payout ratio, which is calculated by dividing dividends per share and earning per share. Payout ratio is the percentage of the company's earnings paid out to investors as cash dividends.

Conclusions Presented indicators are helpful in learning about the company's situation. However one have to remember that to be relevant these indicators must be compared to historical values of the same company or ratios of similar companies. Also to get the full view of company's finances it is necessary to combine them, because by themselves they might not be meaningful.

1. Bień W. (2008). Zarządzanie finansami przedsiębiorstwa, Wydawnictwo Difin, Warszawa. 2. Gołębiowski G., Tłaczała A. (2009). Analiza finansowa w teorii i w praktyce. Wydawnictwo Difin, Warszawa. 3. Sierpińska M., Jachna T. (2002): Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Lubaś Magdalena, studentka (Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków)

ROLA ANALIZY EKONOMICZNEJ W DZIAŁALNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW JUTRA

Realizacja celów przedsiębiorstwa zależy w dużej mierze od stopnia wykorzystania posiadanych zasobów. Zasoby te umożliwiają prowadzenie działalności gospodarczej ale z drugiej strony są też źródłem kosztów. Stale rosnąca konkurencja na rynku wymusza na przedsiębiorcach stały rozwój produktów, wprowadzanie nowinek pozwalających na utrzymanie przewagi konkurencyjnych oraz wpływa na poziom cen i kosztów. W wyniku czego proces zarządzania przedsiębiorstwem staje się coraz bardziej złożony. Rośnie zapotrzebowanie na informacje o sytuacji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstwa dotyczące zarówno zachodzących zmian w otoczeniu firmy jak i w samym przedsiębiorstwie. Źródło tych informacji stanowi analiza uzyskiwanych efektów przez przedsiębiorstwo oraz posiadanych i wykorzystywanych zasobów. Jak pisze S. Sudół przedsiębiorstwo należy uznać za instytucję zarobkującą i dążącą do maksymalizacji dochodowości zaangażowanego kapitału [1].

Istnieje wiele opracowań poświęconych zagadnieniu analizy działalności gospodarczej. Duża część z tych pozycji skupia się wokół analizy ekonomicznej, badającej w dużej mierze kondycję finansową przedsiębiorstw. Podstawowym źródłem informacji do przeprowadzenia powyżej analizy są sprawozdania finansowe, które zawierają dane o wynikach finansowych, źródłach finansowania, strukturze zasobów majątkowych, źródłach środków pieniężnych oraz kierunkach ich wykorzystania. Bazując na tych danych dokonuje się oceny rentowności prowadzonej działalności, związane z nią ryzyko, zdolność płatniczą i jej zagrożenia oraz wartość przedsiębiorstw. Celem sprawozdań finansowych o ogólnym przeznaczeniu jest dostarczanie informacji na temat sytuacji finansowej, finansowych wyników działalności i przepływów środków pieniężnych jednostki, które są użyteczne dla szerokiego kręgu użytkowników przy podejmowaniu przez nich decyzji gospodarczych [2]. Dzięki analizie właściciele otrzymują systematycznie informację o krótko i długookresowej efektywności ich przedsiębiorstw. W sytuacji powierzenia zarządzania przedsiębiorstwami zawodowym menedżerom analiza dostarcza niezbędnych informacji umożliwiających kontrolę przedsiębiorstw przez ich właścicieli. Umożliwia ona także podejmowaniem i weryfikację decyzji umożliwiających szybszy wzrost wartości przedsiębiorstwa [3]. W analizie ekonomicznej wykorzystywane są materiały źródłowe podzielone na materiały ewidencyjne oraz poza ewidencyjne (Rysunek).

Materiały ewidencyjne	Materiały pozaewidencyjne
• Dokumentacja pierwotna lub wtórna, która stanowi podstawę zapisów z urządzeń ewidencyjnych - asygnaty kasowe, raporty dzienne, • Zapisy dokonane w analitycznych i syntetycznych urządzeniach ewidencyjnych - konta, rejestry, • Sprawozdawczość oparta na tych zapisach i stanowiąca uogólnienie ich treści.	• Dane postulowane - biznesplan, • Kalkulacje wstępne - kosztorysy, normy kosztów, • Wyniki poprzednio przeprowadzonych analiz - głównie dotyczące ubiegłego roku • Materiały z przeprowadzonych kontroli i rewizji, • Materiały i informacje dotyczące przedsiębiorstw krajowych i zagranicznych, zmian w otoczeniu • Źródła prawne - zakres prawo gospodarcze

Rysunek. Materiały ewidencyjne oraz pozaewidencyjne wykorzystywane w analizie ekonomicznej

Źródło: Janik, W., Paździor, A., & Paździor, M. *Analiza ekonomiczna działalności przedsiębiorstwa*. Politechnika Lubelska 2017, s. 24.

Otrzymując wyniki po przeprowadzeniu analizy ekonomicznej przedsiębiorcy dostają szereg niezbędnych informacji do podjęcia zarówno krótkotrwałych jak i strategicznych decyzji. Osoby zarządzające na podstawie sygnałów płynących z otoczenia mogą podjąć skuteczne decyzje pozwalające na rozwój firmy bądź na działania mające na celu uzyskanie lub utrzymanie przewagi konkurencyjnej. Przedsiębiorcy na podstawie danych z analizy mogą wybrać odpowiednią bazową strategię konkurencji mającą przynieść firmie przewagę w dłuższym okresie. Dla firmy istotne jest zachowanie płynności finansowej, dlatego dysponując danymi płynącymi ze sprawozdań możliwe jest podjęcie odpowiednich działań, które pozwolą zachować w dłuższym okresie płynność. Przedsiębiorstwo dysponując licznymi zasobami musi nimi zarządzać w adekwatny sposób tak aby unikać kosztów nietworzących wartości. Wykorzystując wyniki ekonomiczne można określić działania, które trzeba wyeliminować bądź zasoby które trzeba ograniczyć, tak aby skutecznie niwelować zbędne koszty oraz podnosić zyskowność oferowanych produktów jak i usług.

Bazując na informacjach z analizy ekonomicznej przedsiębiorstwo może trafnie wykorzystywać pojawiające się szanse oraz reagować na realne zagrożenia. Dzięki temu firma może skutecznie budować przewagę konkurencyjną. Utrzymanie przewagi konkurencyjnej w długim okresie wymaga szeregu krótkoterminowych przewag. Nadrzędnym celem przedsiębiorstwa nie jest samo w

sobie maksymalizowanie zysku lecz przetrwanie i ciągły rozwój. To dzięki bacznej obserwacji sytuacji ekonomicznej prowadzonej działalności przedsiębiorstwa są w stanie pokonać sytuacje kryzysowe oraz wygrywać nieustanne walki z konkurencją.

1. Sudół S., Przedsiębiorstwo. Podstawy nauki o przedsiębiorstwie. Zarządzanie przedsiębiorstwem, wyd. PWE, Warszawa 2006, S. 38. 2. Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF), wyd. SKwP, Warszawa 2004, S. 710. 3. Skowronek-Mielczarek A., Z. Leszczyński, Analiza działalności i rozwoju przedsiębiorstw, wyd. PWE, Warszawa 2008, S. 13–14. 4. Janik W., Paździor A., & Paździor M. Analiza ekonomiczna działalności przedsiębiorstwa. Politechnika Lubelska 2017, S. 24.

UDC 657

Wakula Monika, PhD, Assistant Professor (Faculty of Economic and Legal Sciences, Siedlce University of Natural Sciences and Humanities, Poland)

ANALIZA WSKAŹNIKOWA JAKO NARZĘDZIE ZARZĄDZANIA FINANSAMI JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Przemiany społeczno – gospodarcze, jakie dokonały się w Polsce spowodowały przejście od gospodarki centralnie planowanej do gospodarki rynkowej. W ich wyniku nastąpiło szereg zmian w zakresie systemowego stosunku państwa i jego organów, zarówno do podmiotów prywatnych, jak i publicznych. Jednocześnie przekształcenia gospodarcze przyczyniły się do ujawnienia wielu problemów, zarówno natury ekonomicznej, prawnej jak i społecznej w skali całego państwa oraz zbiorowości lokalnych.¹ Rozwiązaniem tych problemów obok władz centralnych miał się zająć również samorząd terytorialny, którego podstawową jednostką stała się gmina. Została ona wyposażona w osobowość prawną majątek oraz nadano jej ustawowo określone źródła dochodów. Gminie powierzono (zgodnie z zasadą subsydiarności) wykonywanie zadań własnych na rzecz społeczności lokalnych. Powinnością jej jest tworzenie warunków dla rozwoju lokalnego i rozwoju przedsiębiorczości. Wynika z tego, że gmina może być uznana za swoisty podmiot gospodarczy. Pozycja gminy w systemie władzy i gospodarki nakazuje szczególną dbałość o racjonalne wykorzystanie posiadanych zasobów w szeroko i dobrze pojętym interesie społeczności lokalnej.

Funkcjonowanie gminy w ramach gospodarki rynkowej wymaga stosowania stylów zarządzania adekwatnych do często zmieniających się warunków otoczenia. Od charakteru tego procesu zależy podaż i jakość świadczonych usług publicznych,

¹ M. Wartalska, Gospodarka finansowa miasta. Podstawy teoretyczne i studium przypadku, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2007, S. 3.

zwiększenie konkurencji poprzez pozyskanie nowych inwestorów, środków finansowych.

Jednym z głównych obszarów zarządzania ogólnego jest zarządzanie finansami, które można zdefiniować, jako ciąg decyzji finansowych podejmowanych w celu racjonalnego zagospodarowania zasobów gminy. Przy podejmowaniu tych decyzji powinny być wykorzystane odpowiednie narzędzia analityczne oraz liczne instrumenty finansowe.

Duże znaczenie przy podejmowaniu decyzji w zakresie finansów jednostki samorządu terytorialnego ma znajomość jej obecnej oraz przyszłej sytuacji finansowej. Niezwykle pomocna w tym zakresie jest analiza wskaźnikowa. Wykazuje ona zdolność jednostki samorządu terytorialnego do: generowania dochodów, terminowego regulowania zobowiązań, możliwości zaciągania długu. Przedmiotem oceny² może być ogólna sytuacja finansowa jednostki tzn.: jej kondycja finansowa, mierzona dochodami i wydatkami, całkowitym zadłużeniem i jego obsługą, wolnymi środkami na finansowanie inwestycji oraz roczną nadwyżką lub niedoborem budżetu. Druga płaszczyzna ocen to szczegółowe analizy sytuacji finansowej dotyczące np. oceny struktury dochodów i wydatków czy struktury zadłużeniawykorzystywane w procesie zarządzania finansami gminy.

Podjęcie problematyki analizy wskaźnikowej, jako instrumentu zarządzania finansami, wynika głównie ze znaczenia tego zagadnienia dla właściwej oceny faktycznego stanu kondycji finansowej podstawowej jednostki samorządu terytorialnego. Poza tym doświadczenia polskich samorządów w zakresie stosowania analizy wskaźnikowej są niewielkie. Powodem tego jest stosowany przez większości władz lokalnych model administrowania środkami. Przyczyn tego stanu rzeczy należy poszukiwać w niedostatecznie profesjonalnym przygotowaniu przedstawicieli władz lokalnych, a także pracowników działów finansowych. Dlatego też zasadne jest poznanie instrumentów pomiaru i analizy stanu finansowego. Zastosowanie tych metod i sformułowanie wniosków z przeprowadzonych analiz może przyczynić się do poprawy zarządzania finansami jednostki samorządu terytorialnego.

Na wybór tej problematyki wpłynęła również krytyczna analiza literatury przedmiotu, która wykazała, że istnieją nieliczne badania i tym samym publikacje, prezentujące wykorzystanie w zarządzaniu finansami lokalnymi oceny sytuacji finansowej gmin dokonanej przy pomocy analizy wskaźnikowej. W dotychczasowym piśmiennictwie uwaga była głównie skoncentrowana na przedstawieniu struktury i dynamiki dochodów i wydatków budżetowych.

Nieustannie obserwuje się zapotrzebowanie na informacje, które charakteryzują oraz wyjaśniają mechanizm zarządzania gospodarką finansową gminy. Z tego powodu celem poznawczym artykułu jest próba ukazania analizy

² C. Rudzka-Lorentz, J. Sierak, Zarządzanie finansami jednostek samorządu terytorialnego, [w:] A. Zalewski (red.) Nowe zarządzanie publiczne w polskim samorządzie terytorialnym, SGH, Warszawa 2005, S. 192.

wskaźnikowej, jako metody oceny sytuacji finansowej stosowanej w zarządzaniu finansami lokalnymi w gminach podregionu ostrołęcko-siedleckiego.

Wyznaczony cel artykułu oraz przyjęty zakres badania określają sekwencje rozważań i dobór metod badawczych. Rozważania prowadzone w artykule mają charakter teoretyczno-praktyczny. Wymiar teoretyczny pracy został zdefiniowany na podstawie badanej literatury traktującej o finansach samorządu terytorialnego, budżecie jako instrumencie zarządzania i nielicznych dotyczących analizy finansowej. Ważną grupę materiałów niezbędnych do przygotowania niniejszego artykułu stanowią akty prawne, a w szczególności ustawa o finansach publicznych, ustawa o samorządzie gminnym, ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego. W pracy wykorzystano materiały statystyki masowej (GUS, US, RIO). Płaszczyzna praktyczna jest uszczegółowieniem części teoretycznej. Empiryczną bazę analizy stanowiły sprawozdania finansowe za lata 2016-2018, w tym sprawozdania z wykonania budżetu.

Za podstawową metodę badawczą przyjęto metodę tabelaryczno-opisową uzupełnioną miarami struktury i dynamiki, czyli statystycznych metod analizy zjawisk masowych. Główną formą badania jest analiza przyczynowo skutkowa, pozwalająca na właściwą ocenę zebranych materiałów faktograficznych oraz prawidłowo prowadzony tok badawczy.

Zarządzanie finansami w jednostkach samorządu terytorialnego jest procesem decyzyjnym, który wymaga wszechstronnej informacji. Ich trafność rozstrzyga o skuteczności i ekonomiczności podejmowania działań oraz o stopniu realizacji postawionych przed jednostkami samorządowymi zadań. Przygotowanie i podjęcie decyzji w warunkach dużych zmian zachodzących w otoczeniu, przy dynamicznym rozwoju techniki i globalizacji procesów gospodarczych, oraz wymogach poodejmowania współpracy transgranicznej i międzynarodowej wymaga stałego dopływu pełnych, aktualnych i rzetelnych informacji. Są one potrzebne zarówno do podejmowania decyzji strategicznych odnoszących się do dalszego funkcjonowania i rozwoju jednostek samorządowych, jak i w odniesieniu do decyzji bieżących, które skupiają się na realizacji bieżących zadań tych jednostek³.

Ważne miejsce wśród tych informacji, które docierają do decydentów, stanowią informacje analityczne, a zwłaszcza te o charakterze finansowo - księgowym. Umożliwiają one osobom podejmującym decyzję na różnych szczeblach zarządzania sektora finansów publicznych zorientowanie się w zmianach występujących w otoczeniu i ich przyczynach, o skutkach zamierzonych oraz podjętych działań i o czynnikach zakłócających zaplanowany tok procesów i zadań za realizację, których odpowiadają.

Niezbędnych danych o sytuacji finansowej jednostki samorządu terytorialnego dostarcza analiza finansowa. Aby uzyskać jakościowo najlepszą oraz trafną informację z punktu widzenia zarządzania finansami, konieczne jest

³Dylewski M., Kierunki i kryteria wykorzystania metod oceny sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w warunkach kryzysu, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2009, S. 57

posłużenie się odpowiednią metodą badawczą. W przypadku analizy finansowej metodą badawczą są typowe i powtarzalne sposoby zbierania, opracowywania, analizy i interpretacji danych empirycznych, służące do uzyskiwania maksymalnie uzasadnionych odpowiedzi na stawiane pytania⁴.

Szczególnym rodzajem metod wykorzystywanych przez analizę finansową są metody oparte na wskaźnikach finansowych. Wskaźnik finansowy obrazuje relację dwóch wielkości finansowych.

Analiza wskaźnikowa należy do najpopularniejszych metod pomiaru i oceny kondycji finansowej. Stanowi uzupełnienie analizy podstawowych dokumentów finansowych i jest oparta na badaniu wzajemnych relacji zachodzących między poszczególnymi elementami sprawozdań finansowych.

Stosowanie tej analizy zalecane jest z następujących względów⁵:

- umożliwia ona standaryzację analizy, co ma duże znaczenie między innymi dla banków, ponieważ wnioskując o kredyt dana jednostka samorządowa powinna przedstawić taki sam obraz swojej sytuacji w różnych oddziałach banku i uzyskać taką samą odpowiedź odnośnie wiarygodności kredytowej,
- stwarza szansę porównań z przeciętnymi wskaźnikami dla danej grupy jednostek samorządowych,
- umożliwia badanie trendów i progresji w ciągu kilku lat.

Analiza wskaźnikowa jednostki samorządu terytorialnego służy ocenie jej płynności finansowej i wiarygodności kredytowej, pozwala zidentyfikować możliwości racjonalizacji gospodarki budżetowej oraz wskazać następstwa finansowe realizacji różnych scenariuszy rozwoju.

Ocena wskaźnikowa ma na celu wykazanie mocnych i słabych stron finansów jednostki samorządu terytorialnego. Podlega jej zdolność do generowania dochodów, kierunki wydatków, wynik finansowy, a także możliwości zaciągania długu.

W ramach analizy wskaźnikowej można wyodrębnić następujące obszary tematyczne o odrębnych zadaniach:

- analiza równowagi finansowej,
- analiza rotacji środków budżetowych,
- analiza płynności finansowej.
- analiza zadłużenia.

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że:

• że gminy posługujące się w zarządzaniu finansami analizą wskaźnikową, osiągnęły najkorzystniejszą sytuację finansową. Świadczy to, że wykorzystanie tej metody prowadzi do racjonalnego gospodarowania posiadanymi zasobami. Właściwa interpretacja oraz ocena poziomu poszczególnych relacji pozwala na wczesne wykrycie nieprawidłowości i podjęcie określonych działań naprawczych.

⁴ Dylewski M., Filipiak B., Gorzałczyńska – Koczkodaj M. (2006), *Finanse samorządowe, Narzędzia, decyzje, procesy*. PWE, Warszawa, 2006.

⁵ Pomykańska B., Pomykański P., *Analiza finansowa przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa, 2007.

Niestety narzędzie to jest wykorzystywane w niewielkim stopniu w analizowanych jednostkach. W badanych gminach oprócz niewielkiego wykorzystania analizy wskaźnikowej istnieje jeszcze wiele barier, które uniemożliwiają racjonalne podejmowanie decyzji finansowych. Można do nich zaliczyć: znikome wykorzystanie pozostałych instrumentów aktywnego zarządzania finansami, zmienność przepisów prawnych dotyczących źródeł finansowania, brak ciągłości sporządzania sprawozdań finansowych. Wyeliminowanie ich w znacznym stopniu przyczyniłoby się do bardziej efektywnego wykorzystania posiadanych zasobów finansowych.

- Nie zawsze wynik budżetu decyduje o stanie finansów lokalnych. Gminy znajdujące się w najlepszej sytuacji finansowej osiągały najwyższy poziom niedoboru. W gminach tych jednocześnie przeprowadzanych jest najwięcej inwestycji. Wynika to z umiejętności wykorzystywania przez te jednostki nowoczesnych instrumentów, zarządzania, które przyczynia się do zwiększenia źródeł finansowania ich działalności. Wykorzystanie przez gminy o najlepszej kondycji finansowej analizy wskaźnikowej w zarządzaniu finansami pozwoliło na rozpoznanie stopnia płynności finansowej oraz poziomu zadłużenia. Wpłynęło to na wykorzystanie zwrotnych źródeł finansowania swojej działalności rozwojowej bez zagrożenia popadnięcia w spiralę zadłużenia.

- Analiza zadłużenia gmin podregionu ostrołęckiego - siedleckiego wykazała, że jest on na bezpiecznym poziomie jednocześnie odległym od granic ustawowych. W strukturze zobowiązań dominują zobowiązania długoterminowe. Większość gmin zwrotne źródła finansowania przeznacza w całości na inwestycje, ale są również i takie, które finansują nimi wydatki bieżące, co świadczy o ich konsumpcyjnym charakterze.

- W celu efektywnego wykorzystania swoich zasobów finansowych podstawowe jednostki samorządu terytorialnego mogłyby zwiększyć częstotliwość przeprowadzania analizy wskaźnikowej i w większym stopniu wykorzystywać analizę *ex ante*, która ukazałaby ich prognozowane wyniki finansowe. Zmianie powinno ulec także podejście do procesu zarządzania płynnością finansową a w tym w głównej mierze gotówką. Władze jednostki samorządowej powinny dostrzegać korzyści z aktywnej współpracy z bankiem i wykorzystanie nowoczesnych instrumentów, jakie one im oferują. Należy również uświadomić osobom zarządzającym podstawową jednostką samorządu terytorialnego, że korzystanie ze zwrotnych źródeł finansowania nie oznacza pogorszenia stanu sowych finansów, a może wpłynąć na wzrost wyposażenia infrastrukturalnego.

АКАДЕМІЧНА ПЛАТФОРМА № 3

**ПОДАТКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ФУНКЦІОНУВАННЯ НОВІТНЬОЇ
ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ**

Боднарюк І. Л., к.е.н., доцент (Технічний коледж Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Кирилюк О. А., студентка 2-го курсу** (Технічний коледж Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО КАБІНЕТУ ПЛАТНИКА ПОДАТКІВ

Державна податкова служба України забезпечила функціонування електронного кабінету платника податків через відповідний веб-портал за посиланням <http://sfs.gov.ua/> або набравши у браузері <http://cabinet.sfs.gov.ua>.

Вхід до електронного кабінету здійснюється за допомогою електронного цифрового підпису, який можна отримати у будь-якому Акредитованому центрі сертифікації ключів.

Електронний кабінет платника було створено за умови полегшення життя для фізичних та юридичних осіб. Адже створення, формування, редагування та відправлення будь-якого податкового документу можна здійснити не встаючи з місця.

Даний портал працює за такими *принципами*:

прозорості – обов’язкового оприлюднення методології реалізації положень ПКУ в роботі електронного кабінету;

контрольованості – забезпечення можливості незалежної перевірки коректності роботи електронного кабінету, перевірка предмету на відсутність помилок у програмному забезпеченні;

своєчасності усунення технічних та/або методологічних помилок – забезпечення оприлюднення на офіційному веб-сайті електронного кабінету реєстру технічних та/або методологічних помилок, виявлених платниками податків, технічним адміністратором та/або методологом електронного кабінету;

автоматизованості – максимальної автоматизації процесів створення, прийняття, оброблення, зберігання документів, оброблення та відображення даних (показників) документів та інших облікових даних платника податків;

повноти функціоналу – наявності такого інтерфейсу електронного сервісу, який забезпечує можливість реалізації прав та обов’язків платника податків, отримання документів, передбачених законодавством.

Робота із електронними документами є значно простішою, ніж із паперовими. По-перше, це економить робочий час працівника. По-друге, всі дані, які вже були використані у попередні рази, зберігаються, а отже – їх вже можна використовувати повторно.

Працюючи в електронному кабінеті, не потрібно хвилюватися про те, чи правильно оформлено документ: там вже є готові і головне правильно

оформлені бланки звітності. Можна переглядати також ті звіти, які раніше формували на певному підприємстві, організації чи установі. Для формування звітності, потрібно знайти пункт «Заяви, запити для отримання інформації». Натиснувши правою клавішою мишки, на екрані з'являється перелік заяв і запитів конкретних періодів та відповідної форми.

Перед початком роботи на платника податків накладаються певні правила. Єдиною підставою для відмови у проходженні електронної ідентифікації платника податків в електронному кабінеті є недійсність кваліфікованого електронного підпису такого платника податків, у тому числі, у зв'язку із закінченням строку дії відповідного сертифіката відкритого ключа.

Платник податків, що пройшов ідентифікацію в електронному кабінеті, самостійно визначає спосіб взаємодії з контролюючим органом - в загальному порядку, чи в електронній формі, про що робить відповідну позначку в електронному кабінеті з одночасним обов'язковим зазначенням своєї електронної адреси.

Платник податків має право в будь-який момент відмовитися від електронної форми взаємодії з контролюючим органом шляхом надіслання відповідного повідомлення через електронний кабінет.

З моменту впровадження он-лайн сервісу «Електронний кабінет платника» можливості сервісу значно збільшилися. Надано можливість платникам єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування підготувати, заповнити та надіслати звіт щодо сум нарахованого ЄСВ за новими формами.

На своєму персональному автоматизованому робочому місці платник в режимі реального часу може створити податкову звітність та надіслати її в електронному вигляді, а згодом, за бажанням, її переглянути. Користувач сервісу може отримувати довідки про відсутність заборгованості з податків, зборів, платежів, які знаходяться під контролем ДФС України (рисунок).

Платникові надається доступ до інформації про стан розрахунків з бюджетом, а також до його облікових даних та податкового календаря. Функціонал зазначеного електронного сервісу поділяється на персональну та відкриту частину.

Персональний функціонал дозволяє отримати доступ до повного функції листування із органом ДПС в електронному вигляді. Ідентифіковані користувачі мають індивідуальний податковий календар, отримують доступ до облікових даних, можуть надіслати запит на отримання інформації, зареєструвати податкові накладні у ЄРПН та подати до ДПС України в електронному режимі. Зазначене ефективно впливає на результативність адміністрування податків суб'єкта.

ЕЛЕКТРОННИЙ КАБІНЕТ ПЛАТНИКА

Модернізований сервіс надає можливість платнику:

працювати в ЕКП в режимі реального часу за допомогою персональних комп'ютерів та смартфонів без встановлення спеціалізованого програмного забезпечення.

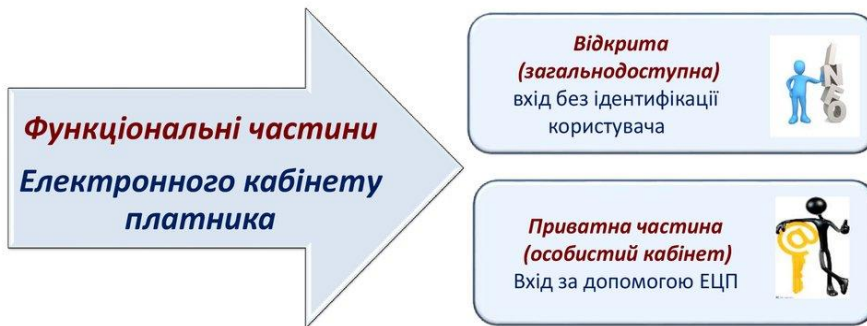

Рисунок. Структура електронного кабінету платника податків

1. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19> (дата звернення: 28.02.2020). 2. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <http://sfs.gov.ua/> (дата звернення: 26.02.2020).

УДК 336.2

Ільїн В. Ю., д.е.н., професор (Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь), **Кузьмич С. М., здобувач вищої освіти** (Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь)

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ПРАЦІВНИКІВ ЗА ДОГОВОРМ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ

В сучасних умовах суб'єкти господарювання шукають дедалі більше можливостей для оптимізації власних витрат і, як наслідок, поліпшення фінансових результатів діяльності. Найнявши працівників за цивільно-правовим договором підприємство має змогу не тільки отримати бажаний результат праці, а й уникнути відповідальності у випадку настання нещасних випадків на виробництві та зняти із себе гарантії передбачені трудовим законодавством, оскільки усі ризики покладаються на фізичну особу.

З огляду на це, актуальним є визначення сутності, переваг та недоліків цивільно-правових договорів (ЦПХ), а також особливостей оподаткування доходів працівників за ЦПХ. Тенденції та чинники механізму оподаткування доходів з фізичних осіб в сучасних умовах стали об'єктом досліджень багатьох вітчизняних вчених, зокрема: Юрчишина Л.В. [1], Непочатенко О.О., Боровик П.М., Парій Д.Ю. [2] та інші. Проте оподаткування доходів працівників за цивільно-правовим договором (ЦПД) є недостатньо дослідженим.

ЦПД являє собою угоду між фізичною і іншою фізичною особою, або юридичною особою, або між юридичною особою та іншими юридичними особами, у якій сторони домовляються про виконання робіт або надання послуг, конкретні строки виконання цих робіт/надання послуг та їх вартість. Часто роботодавці, які планують використати працю фізичних осіб, не можуть прийняти рішення який вид договору укладати із найманими особами - трудовий або цивільно-правовий. Цивільно-правові договори мають багато переваг зі сторони економії витрат на оплату праці, та їх умови є простішими, порівняно з трудовими. Перевагами договору цивільно-правового характеру у тому, що виконавець отримує оплату за результат, а не за процес праці, що є додатковим стимулюванням для працівника. Його не включають до штатного розпису, він не підпорядковується правилам трудового розпорядку, проте працівник претендує на соціальні гарантії від держави. Кожна зі сторін у будь-який момент може розірвати договір (таблиця).

Таблиця

Основні відмінності трудового договору та договору підряду

Ознака	Трудовий договір	Цивільно-правовий договір
Предмет договору	Виконання певної роботи за конкретною кваліфікацією, передбаченою штатним розписом	Надання певного обсягу послуг, виконання певного обсягу робіт.
Мета договору	Виконання певних трудових функцій	Отримання кінцевого матеріального результату
Процес виконання	Працівник дотримує вимог внутрішнього трудового розпорядку	Самостійно організовує процес виконання договору
Строк договору	Може бути: безстроковим, що укладають на невизначений строк; строковим — до певної дати чи на час виконання роботи	Не може бути безстроковим. Строк дії обумовлюють у договорі
Результати роботи	Табель обліку робочого часу	Факт виконання робіт за відповідним актом
Оплата	Працівникові виплачують зарплату відповідно до трудового договору	Фізособі нараховують винагороду залежно від обсягів виконаних робіт

Створено автором за джерелами [3; 4].

Виплати за договором цивільно-правового характеру обкладаються тими самими податками і зборами, що і зарплата за трудовим договором, однак є деякі особливості в оподаткуванні [2, с. 107]. За цивільно-правовим договором з фізичною особою на суму винагороди нараховується 22% ЄСВ, 18% ПДФО та 1.5% ВЗ, без прив'язки до мінімальної зарплати (4723,00 грн), як передбачено трудовим договором [3].

У випадку, коли ЦПД укладено з підприємцем - загальносистемником, підприємство не має утримувати й сплачувати ПДФО з військовим збором. Проте це лише за умови підтвердження того, що фізособа зареєстрована відповідно до закону як суб'єкт підприємницької діяльності та виконувани нею роботи відповідають видам діяльності, зазначеним у відомостях із ЄДР, тобто копії витягу з ЄДР (для ЄСВ). Для підприємців на єдиному податку - роботи (послуги) повинні відповідати видам діяльності, які зазначені в реєстрі платників єдиного податку для груп 1 та 2, і видам діяльності, указаним у ЄДР (для групи 3).

Таким чином, якщо роботу виконує підприємець у межах підприємницької діяльності, підприємство-замовник не сплачуватиме ані ПДФО, ані ЄСВ, ані військового збору, а фізособа – підприємець самостійно розраховує та сплачує їх за себе. Підприємець на загальній системі оподаткування чи єдиному податку сплачує ПДФО за ставкою 18% та військовий збір — за ставкою 1,5% від бази оподаткування, якою є чистий оподатковуваний дохід, тобто різниця між загальним оподатковуваним доходом (виручка в грошовій і негрошовій формах) і документально підтвердженими витратами. ЄСВ сплачується у розмірі не меншому, ніж мінімальний страховий внесок (1039,06 грн), незалежно від того чи був дохід у звітному році. Також підприємець-єдинник сплачує єдиний податок за ставками, визначеними Податковим Кодексом України [4].

Часто на практиці, щоб не укладати трудові договори, витрати фізособи-підприємця на сплату податків часто бере на себе підприємство, тому необхідно зважити на вищезазначені особливості оподаткування. Варто зазначити, що не тільки неправильна сплата податків є порушенням, а й неправильно оформлений договір цивільно-правового характеру, також якщо виконувані роботи/послуги відповідають вакантній посаді, виконуються систематично, то підприємство може бути визнане як роботодавець, і відносини за ЦПД вважатимуться порушенням трудового законодавства. Укладати ЦПД має кваліфікована особа (юрист), аби в подальшому не виникло питань до таких договірних відносин з боку контролюючих органів [1, с. 220].

Отже, впровадження працівників за договором цивільно-правового характеру має власні переваги та недоліки. Доцільність застосування даного нововведення залежить від специфіки діяльності суб'єкта господарювання та потребує детально складеного договору відповідно до законодавства.

1. Юрчишена Л. В. Податок на доходи фізичних осіб: механізм стягнення та джерело доходу бюджету України. *Фінанси, учет, банки*. 2016. № 1 (21). С. 215–224. 2. Непочатенко О. О., Боровик П. М., Парій Д. Ю. Оновлений механізм справляння податку на доходи фізичних осіб: проблеми та перспективи. *Економіка. Управління. Інновації*. 2016. № 1 (16). С. 105–111. 3. Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування : Закон України № 1105-XIV від 23 вересня 1999 року з поточними змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14> (дата звернення: 26.02.2020). 4. Податковий Кодекс України № 2755-VI від 2 грудня 2010 року з поточними змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 26.02.2020).

УДК 339.9:657.37:657.446

Кузьменко Г. І., к.е.н., доцент (Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький)

РОЗРОБКА ОЦІНОЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПОДАТКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУБ’ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Досить важко досягти кращого з точки зору економічного ефекту методу оцінки ефективності системи інформації на основі використання традиційних фінансових підходів, тому позитивним просуванням у даному напрямку можна вважати змістовне виявлення ефекту від впровадження системи інформації про податковий потенціал суб’єктів господарювання, що вимірюються певними якісними показниками. З цією метою доцільною є розробка концепції механізму оцінки ефективності системи інформації про податковий потенціал, що ґрунтується на передумовах якісного та кількісного аналізу.

Одним з найбільш прогресивних підходів щодо здійснення підрахунку податкового навантаження на сьогоднішній день є методологія, запропонована Світовим Банком спільно із всесвітньо відомою аудиторсько-консалтинговою компанією PriceWaterhouseCoopers. При щорічних дослідженнях легкості ведення бізнесу «Doing Business» та виданні з аналізу індикаторів сплати податків «Paying Taxes» експерти оцінюють країни за декількома показниками: кількість податкових платежів; час, необхідний для розрахунку та сплати податків; загальна (сумарна) ставка оподаткування.

Рейтингом «Paying Taxes» [1] оцінюється податкове навантаження середньостатистичного підприємства у розрізі адміністрування та сплати корпоративного податку, соціальних відрахувань, податків, що утримуються з доходів працівників підприємства, податків на майно, податків на передачу права власності, податків з дивідендів та інших обов’язкових платежів, які має сплачувати бізнес. Крім цього, аналізується інформація щодо

періодичності подання податкової звітності та сплати податків, а також щодо затрат часу, необхідного для виконання бізнесом свого податкового обов'язку. Рейтинг включає ще й оцінку процесів, які йдуть за сплатою податкових платежів, зокрема проведення податкових перевірок, отримання бюджетних відшкодувань, адміністративні оскарження, що дозволяє зробити ґрунтовний аналіз податкових систем.

Індикатор «Оподаткування» оцінюється за такими показниками, як: кількість податкових платежів; час на розрахунок та сплату податків; загальна податкова ставка (% від прибутку до оподаткування); індекс процедур після подачі звітності та сплати податків, який вимірюється на основі оцінки: часу, витраченого на розрахунок відшкодування по ПДВ; часу, необхідного для отримання цього відшкодування; час, необхідного для виправлення помилок, коригування звітності, проведення та завершення процедур податкових перевірок (податкового аудиту).

Використання таких показників як кількість податкових платежів та час, необхідний для їх розрахунку та сплати є виправданим, адже характеризує навантаження на платника податків не тільки розміром платежів, але і механізмом їх сплати. Відповідно у процесі оцінки ефективності системи інформації про податковий потенціал необхідно формувати показники та критерії, що відображають міру позитивного ефекту від функціонування системи. Пропонуємо використовувати такі оціночні показники ефективності системи інформації про податковий потенціал суб'єкта господарювання в розрізі таких критеріїв:

1) тривалість робочого часу: ступінь дублювання інформації ($T\delta$); час на аналітичну обробку звітності, виявлення та виправлення помилок ($Tз$); оперативність прийняття рішень у сфері оподаткування (To); час експорту даних з програм бухгалтерського обліку (Te); оперативність оновлення інформації для податкового аналізу та планування ($Toнов$);

2) вартісні: придбання бланків звітності та документи на паперових носіях інформації ($Bб$); персонал, задіяний у податковому плануванні, в управлінні процесом оподаткування підприємства (Bn); штрафні санкції (Bc);

3) достовірність даних: рівень автоматизації обліково-аналітичних робіт (Da); часовий період податкового аналізу та планування (Dn); точність результатів податкового обліку, аналізу та планування (Dp);

4) інші не вимірювані показники: інформативність джерел інформації (Ii); рівень конфіденційності інформації (Ik); співвідношення корисної та фонові інформації (Ic).

Розглянутий підхід до оцінки ефективності сформованої системи інформації про податковий потенціал суб'єкта господарювання дозволить зменшити суб'єктивізм та оцінити альтернативні системи інформації з точки зору ефективності їх впровадження, сприятиме виявленню «вузьких місць» системи, зосередженню уваги на покращенні окремих факторів, зменшенні невизначеності на етапах податкового планування.

1. Paying Taxes 2020. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/services/tax/publications/paying-taxes-2020.html> (дата звернення: 12.02.2020).

УДК 336.2:330.341.2:001.895

Мороз Е. Г., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ПОДАТКОВІ АСПЕКТИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ОСНОВІ У СФЕРІ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ

На думку більшості провідних вчених, у сучасних умовах розвитку науково-технічний прогрес стає головним чинником зростання добробуту країни, а інновації – вирішальним чинником конкурентоспроможності національної економіки [1, с. 141].

Однією з основних проблем, що стримує розвиток підприємств водопостачання та водовідведення на інноваційній основі, є дефіцит власних обігових коштів. Нинішній стан водопровідно-каналізаційного господарства характеризується високим рівнем зношеності основних засобів, підвищенням рівня аварійності в мережах, погіршенням якості надання комунальних послуг, посиленням негативного впливу на навколишнє природне середовище, недосконалою політикою управління тарифами, і як наслідок – незадовільним фінансовим становищем підприємств.

Все це свідчить про необхідність впровадження інновацій задля модернізації застарілих основних засобів, технічного переоснащення на основі застосування вітчизняних і зарубіжних науково-технічних досягнень й розробок, зокрема, в енерго- та ресурсозбереженні, впровадження екологічно чистих технологій. Інноваційні перетворення дозволять в перспективі підвищити якість надання послуг із водопостачання й водовідведення, поліпшити природоохоронну діяльність та при цьому розв'язати важливі соціально-економічні проблеми суспільства.

Враховуючи те, що соціально-економічний розвиток України та добробут громадян безпосередньо залежать від надійного, стабільного функціонування підприємств сфери водопровідно-каналізаційного господарства, значно актуалізується саме державна підтримка інноваційно-інвестиційного розвитку зазначених суб'єктів господарювання, оскільки здійснити фінансування інноваційних змін підприємства сьогодні самостійно не спроможні.

Найбільш суттєвою підтримкою вирішення проблем сталого розвитку на інноваційно-інвестиційній основі є податкова політика держави, а саме запровадження прискореного методу амортизації, впровадження податкових

пільг.

Важливим інструментом формування власних коштів суб'єктів господарювання та залучення їх у якості інвестицій в інноваційні проекти є пільгове оподаткування. Важко переоцінити у цьому аспекті роль одного із ключових податків – податку на прибуток, який з огляду на сучасний стан економіки держави, повинен бути не лише ефективним з точки зору своєї фіскальної суті, а й стимулюючим у інноваційній діяльності. Варте уваги й запровадження норми щодо звільнення від сплати ПДВ операцій з надання послуг із водопостачання та водовідведення та акумуляція цих коштів на спеціальних рахунках з правом їх використання виключно на інноваційні заходи.

Наступним видом податкової підтримки може бути надання пільг у вигляді інноваційного податкового кредиту – відстроченні на визначений термін сплати податкових зобов'язань з податку на прибуток у разі реалізації інноваційного проекту. Його сутність полягає у можливості виключення з нарахуваного податку на прибуток певний відсоток вартості витрат на інноваційні проекти. Важливо, щоб ця пільга могла бути перенесена на майбутні періоди у випадку, якщо в рік реалізації проекту не вистачає прибутку для використання податкового кредиту, або прибуток взагалі відсутній.

Відповідно до Податкового Кодексу надання податкових пільг може здійснюватись наступними шляхами [5]:

- податкове вирахування (знижки), що зменшує базу оподаткування до нарахування податку та збору;
- зменшення податкового зобов'язання після нарахування податку та збору;
- встановлення зниженої ставки податку та збору;
- звільнення від сплати податку та збору.

Специфічними засобами податкової політики, що сприяють прискоренню інноваційних процесів у країні, є прямі пільги інноваційним підприємствам, а також спеціальні податкові режими, що вводяться за територіальною ознакою, – вільні економічні зони й території пріоритетного розвитку.

Розмаїття інструментів податкової підтримки вирішення проблем сталого розвитку на інноваційно-інвестиційній основі дає можливість досить ефективно впливати на платників податків, коригуючи їхнє відношення до впровадження інновацій, задля досягнення економічних, соціальних та екологічних цілей держави.

1. Варналій З. С. Конкурентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення К. : Знання України, 2013. 2. Податковий кодекс України. Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17> (дата звернення: 26.02.2020).

Осадча О. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Ковальчук Д. М., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Становлення і розвиток податкової системи України свідчать про її переважну роль у формуванні та розподілі фінансових ресурсів держави. Проте найбільш дієвий вплив система оподаткування має на функціонування і ділову активність підприємств, тобто на ту ланку господарської діяльності, де створюється потенціал та досягається певний рівень конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Але нестабільність умов господарювання, прагнення до поповнення бюджету, недотримання принципів економічної обґрунтованості податкових реформ та соціальної справедливості оподаткування призвели до надмірного податкового навантаження на виробників. Наслідком цього є той факт, що національні підприємства не в змозі отримувати той рівень прибутку, який має забезпечити сталий розвиток виробництва, а також той рівень конкурентоспроможності, що дозволить українським товаровиробникам ефективно працювати на світових ринках.

Важливу роль у формуванні потенціалу конкурентоспроможності національної економіки відіграє податкова політика, що створює стимули підвищення продуктивності національного виробництва та праці, формування економічного середовища, сприятливого для розвитку конкурентних переваг національної економіки.

За показником ефективності оподаткування Україна займає 139-те місце зі 144 країн, за показником загального податкового навантаження (57,1% від доходів) отримала 120-те місце. За результатами аналізу показників GCI відзначають наступні найбільш проблематичні фактори, що запобігають розвитку України: 1) обмежений доступ до фінансування – 15,3%); 2) корупція – 14,0%; 3) регулювання оподаткування – 13,6%; 4) ставки оподаткування – 10,5%; 5) неефективна державна бюрократія – 7,9% [8].

Податкова політика держави має прямий вплив на рівень конкурентоспроможності підприємств та самої держави на світовому ринку. Але і держава, і окремі підприємства є елементами єдиної складної соціально-економічної системи національної економіки, тому доцільно дослідити взаємозв'язок податкової політики держави та податкової політики підприємства з метою порівняння цілей та засобів їх досягнення.

Отже, податкова політика підприємства – це «складова частина політики управління прибутком, що полягає у виборі найбільш ефективного варіанту сплати податків» [3], з метою забезпечення сталого розвитку та забезпечення конкурентоспроможності. У свою чергу, податкова політика держави – це діяльність держави у сфері встановлення і стягнення податків з метою виконання державних функцій, а саме [9]: 1) внутрішніх: економічної, соціальної, політичної, культурно-виховної та правової; 2) зовнішніх: оборонної, дипломатичної та функції співробітництва.

Визначення податкової політики, що мають місце у тематичній літературі, загалом характеризують її як «постійну, організовану, систематичну та цілеспрямовану діяльність з метою виконання поставлених завдань та досягнення поставлених цілей» та «визначену програму або напрямок діяльності». Така трактовка співпадає із визначеннями терміну «стратегія» у концепції «5П» Г. Минцберга: стратегія як план, паттерн, позиція, перспектива та концепція [1]. Таким чином, можна зробити висновок, що терміни «політика» та «стратегія» є тотожними, а термін «податкова політика» є синонімом терміну «податкова стратегія».

Розробка стратегії податкового планування є «червоною лінією» у загальній стратегії розвитку підприємства. Податкове планування як підсистема фінансового управління за умови його правильної організації в умовах податкового законодавства в змозі забезпечити оптимізацію прибутку з метою підвищення конкурентоспроможності як окремого підприємства, так і держави у цілому. В умовах глобалізації національних економік країн світу, нестабільності та непередбачуваності змін розробка стратегії розвитку та податкової стратегії у їх гармонійному поєднанні дадуть змогу як державі, так і підприємствам втілювати в життя виважену, справедливую та ефективну податкову політику, що, у свою чергу, є необхідною умовою ефективного господарювання та сталого економічного розвитку.

1. Минцберг Г. Школы стратегий. СПб : Питер, 2000. 336 с.
2. Пономаренко В. С. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи : монографія. Х. : ІНЖЕК, 2003. 323 с.
3. Податковий менеджмент : підручник / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма, В. В. Карпова. К. : Знання, 2008. 525 с.
4. Ярема Б. П., Маринець В. П. Податковий менеджмент : навч. посіб. Львів : «Магнолія 2006», 2007. 224 с.
5. Бечко П. К., Лиса Н. В. Податковий менеджмент : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Центр учбової літератури, 2009. 288 с.
6. Рудь О. В. Оцінка податкових систем у структурі міжнародних індексів конкурентоспроможності економіки. *Сталий розвиток економіки*, 2012. № 3. С. 48–53.
7. Экспертно-аналитический портал «Центр гуманитарных технологий». URL: <http://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index/info> (дата звернення: 28.02.2020).
8. The Global Competitiveness Report 2012-2013: World Economic Forum. URL: <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness> (дата звернення: 28.02.2020).
9. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної науки). К. : Либідь, 2002. 576 с.
10. Investopedia. URL: <http://www.investopedia.com/terms/t/tax-planning.asp> (дата звернення: 28.02.2020).

Осадча О. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Кушук О. О., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

МАЙНОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ПЕРСПЕКТИВИ

Податки займають провідне місце в економічних відносинах суспільства кожної країни. Виникнення держави, її подальший розвиток та зміна форми супроводжується реформуванням податкової системи, що має бути адаптована до вимог певного періоду функціонування країни.

Майнові податки здатні забезпечити справедливий розподіл податкового навантаження між платниками податків, вмотивувати як фізичних так і юридичних осіб до раціонального та ефективного використання власного майна. Майнове оподаткування застосовується в Україні дещо невпевнено і об'єктивно розглядається як канал зростання надходжень до доходної частини місцевих бюджетів України, тому і потребує негайного реформування.

Проблемам майнового оподаткування приділяли увагу такі українські науковці: Я.П. Квач, В.Я. Князькова, Ю.М. Лисенков, О.Я. Мельник, І.В. Педь та інші. Незважаючи на значну кількість публікацій із проблематики майнового оподаткування, низка питань залишається невирішеними. Зокрема, останнім часом актуалізується необхідність ґрунтовного дослідження дієвості майнових податків в Україні та виявлення проблемних аспектів.

Податки на майно – це в першу чергу, плата за право володіння, тобто їх існування обумовлюється необхідністю оподаткування власності. Виходячи з зазначеного, суб'єктами оподаткування повинні бути власники майна, але на практиці досить розповсюдженим є визначення суб'єктами податкових відносин як власників, так і користувачів.

Податок на майно консолідує три податки: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок і плату за землю [3].

Майнові податки мають беззаперечні переваги перед іншими видами обов'язкових платежів. Основними перевагами майнового оподаткування з фіскальної точки зору можна вважати забезпечення стабільних надходжень до бюджетів для виконання органами місцевого самоврядування своїх функцій. Щодо соціального ефекту, то податки на майно є формою розподілу та перерозподілу національного доходу й використовується як додаткове джерело збалансування бюджету без збільшення навантаження на малозабезпечені верстви населення. Зокрема, вони:

– стимулюють власників краще використовувати наявні активи, або продавати їх більш ефективним власникам – разом це призводить до підвищення ефективності використання майна;

– забезпечують бюджет стабільним джерелом надходжень, водночас – створюють для органів місцевого самоврядування підґрунтя для формування додаткових стимулів збільшувати привабливість своїх територій для проживання та ведення бізнесу.

Підвищення бюджетних надходжень від податку на майно заради заміщення інших джерел в умовах України має загалом багато переваг і є перспективним способом реформування податкової системи заради створення кращого ділового клімату та прискорення, таким чином, економічного зростання. Але наразі цей податок в Україні є доволі недосконалим.

1. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 01.03.2020). 2. Податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/> (дата звернення: 01.03.2020). 3. Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс. URL: <http://zir.sfs.gov.ua/> (дата звернення: 01.03.2020).

УДК 336.225

Осадча О. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Федас Ю. В., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ОПТИМІЗАЦІЯ ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ

Характерно важливим аспектом розвитку держави, її економіки, є структура та організація податкової системи країни. Протягом всієї незалежності нашої держави постійно відбувались податкові реформи, від зниження податкового навантаження на господарюючих суб'єктів до боротьби з тіньовою економікою, тим самим сприяло стимулювання розвитку економіки України. Зміни відбувались від структури податкового апарату до кількості податків, їх ставок та механізмів оподаткування. У підсумку це сприяло дисбалансу нормального функціонування суб'єктів господарювання, які встигали тільки і реагувати на ці зміни. Все це обумовлює існування проблем оподаткування сьогодні. Тому для підприємств є дуже важливим встигати за змінами та ефективно оптимізувати оподаткування використовуючи різні шляхи оптимізації.

Оптимізація оподаткування – це планування податкових справ у такий спосіб, щоб отримати максимальні вигоди законним шляхом. Оптимізація оподаткування припускає: мінімізацію податкових виплат (у довгостроковому і короткостроковому періоді при будь-якому об'ємі діяльності) і недопущення штрафних санкцій з боку фіскальних органів. Це досягається правильністю нарахування і своєчасністю сплати податків, що нерозривно пов'язане з податковим плануванням. Мінімізація податків – термін, який вводить в оману. Насправді, метою має бути не мінімізація (зниження) податків, а збільшення прибутку підприємства після оподаткування. Мета мінімізації податків – не зменшення якого-небудь податку як такого, а збільшення всіх фінансових ресурсів підприємства. Оптимізація податкової політики підприємства дозволяє уникнути переплати податків в кожен даний момент часу [1].

Оптимізація оподаткування підприємства може здійснюватися із застосуванням різних методів в різних сферах діяльності і організації роботи підприємства. Це може бути:

- оптимізація доходів і витрат, в тому числі витрат на заробітну плату найманим працівникам та різні соціальні відрахування;
- оптимальний розподіл доходів і витрат між учасниками холдингу, концерну і т.д.;
- оптимізація податкового навантаження в рамках укладених угод (при підписанні договорів поставки, лізингу, зберігання, агентських угод і т.д.), в тому числі за допомогою правильного вибору предмета договору, раціонального структурування господарських операцій;
- максимальне використання податкових звільнень і податкових пільг;
- використання можливості відстрочити або розстрочити виплату податкового зобов'язання;
- використання офшорів (відкриття рахунків, проведення операцій, реєстрація суб'єктів господарської діяльності) [2].

Основні методи податкової оптимізації підприємств у 2020 році будуть залежати насамперед від обраної концепції податкової реформи. Серед найбільш дієвих методів можна виділити наступні:

1. Використання посередницьких договорів на надання послуг. Шляхом заміни договірних відносин платник податку на прибуток може збільшити витрати та зменшити доходи. Прикладом тому є заміна договору поставки або купівлі-продажу на договір комісії на реалізацію товару.

2. Оренда майна у співробітників. Даний метод дозволить заощадити тільки на сплаті єдиного соціального внеску, оскільки необхідність сплати податку на доходи фізичних осіб ніхто не відміняв.

3. Оптимізація витрат на соціальні відрахування. Зміни до ПКУ передбачають цілий ряд нововведень щодо ряду витрат підприємства: заробітної плати працівникам, відрядження, а також ряду соціальних виплат. Крім того, щодо нарахувань до соціальних фондів передбачена так звана

«максимальна величина, після якої не має значення розмір зарплати, адже відрахування залишатимуться незмінними» (а це вже є оптимізація зарплатних податків).

4. Виплати дивідендів власнику. Звичайно ж, виплата дивідендів неможлива без визнання прибутку, і (як наслідок) сплати повністю всіх податків, однак ставка її оподаткування буде істотно знижена, що означає пряму економію.

5. Оформлення співробітника в якості «ФОП-єдиноподатника» Якщо оформити співробітника в якості спеціаліста, який надає вам юридичні, бухгалтерські, фінансові та інші послуги у якості фізичної особи-підприємця, то за такого співробітника необхідно буде сплачувати тільки 5% від розміру отриманого доходу [3].

1. Гой І. В., Смелянська Т. П. Підприємництво : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2013. 368 с.
2. Компанія «Слинко та партнери». Оптимізація податків – шлях до конкурентоспроможності підприємства. URL: <https://slinko.com.ua/uk/optymizaciya-opodatkuvannya/> (дата звернення: 28.02.2020).
3. Правова консультація. 6 законних схем оптимізації, як менше платити податки в Україні. URL: <https://www.pravoconsult.com.ua/6-zakonnih-shem-optimizatsiyi-yak-menshe-platiti-podatki-v-ukrayini/> (дата звернення: 28.02.2020).

УДК 336.225

Осадча О. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Харчук Ю. О., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Питання особливості оподаткування електронного бізнесу в Україні є дуже важливим, оскільки сфера електронного бізнесу в Україні знаходиться на етапі розвитку.

Дослідженню проблематики оподаткування електронного бізнесу в Україні присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, Н. Малініна, Н. Борейко, Н. Дмитрієвої, С. Ільчова, Ю. Коваленко, П. Мельника, Ж. Писаренко, Л. Фролової та інших.

Поняття «бізнес» трактується як здійснення підприємницької, комерційної чи будь-якої іншої діяльності, яка не суперечить чинному законодавству і спрямована на отримання доходу (прибутку) [1].

Тлумачення ж «електронного бізнесу» є більш широким. Електронний бізнес – це вид економічної діяльності компаній через комп'ютерні мережі,

зокрема, Internet, з метою отримання прибутку. Це електронна, економічна діяльність, яка здійснюється за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, з метою отримання прибутків.

Електронний бізнес є одним із стратегічних напрямків розвитку національної економіки та одночасно потенційним джерелом податкових надходжень до бюджету.

Електронний бізнес ґрунтується на таких важливих технологіях, як: мережні технології, корпоративні технології, виробничі технології та Інтернет-технології.

Процес створення електронного бізнесу можна подати через такі складові: прогнозування, синтез технологічних та комерційних компонент, принципи і технології здійснення, чітко визначені стратегії.

У цілому електронне ведення бізнесу включає три складові: електронний документообіг, електронну систему платежів, електронну торгівлю.

Об'єктом оподаткування є прибуток із джерелом походження з України та за її межами корегування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності [2].

До складу електронного бізнесу відносять електронну комерцію, електронні послуги, електронний рух капіталу, а також електронні системи управління поставками.

Одним із основних способів здійснення електронної комерції є електронна комерція.

Відповідно до Закону України «Про електронну комерцію» електронна комерція – це відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру [3].

Електронна комерція передбачає: наявність автоматизованої системи управління компанією, використання електронної реклами і маркетингу, використання певної моделі бізнес-взаємодії [2].

Здійснення підприємницької діяльності у сфері електронної комерції можливе лише за умов створення правових, організаційних та економічних передумов.

На сучасному етапі розвитку відбувається вдосконалення телекомунікаційних систем, що, в свою чергу, активізує розвиток електронної комунікації. Це дає змогу підприємцям та пересічним громадянам використовувати глобальну мережу Інтернет для ведення бізнесу, здійснення

та оплати різноманітних замовлень, подання податкової звітності в електронному вигляді тощо.

Отже, електронна комерція набуває все більшого поширення та потребує специфічних умов оподаткування у зв'язку з особливостями її здійснення.

1. URL:
[http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Vonu_econ_2016_21_7\(1\)_35](http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Vonu_econ_2016_21_7(1)_35) (дата звернення: 28.02.2020).
2. URL:
http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/17964/5/Lekciji_Elektronnyj_biznes.pdf (дата звернення: 26.02.2020).
3. Про електронну комерцію : Закон України. URL:
http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T150675.html (дата звернення: 28.02.2020).

УДК 336.027

Пилявець В. М., к.е.н., доцент (Вінницький навчально-науковий інститут економіки Тернопільського національного економічного університету)

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний економічний розвиток суспільства все більше акцентує увагу бізнесу та держави на проблемах інвестиційного розвитку. В умовах суттєвого загострення боротьби за ринки збуту, обмеженості доступу до фінансових ресурсів, найбільші шанси на мінімізацію втрат та швидке відновлення економічних показників матимуть насамперед ті країни, які змогли вибудувати високоефективну економіку, засновану на постійному вдосконаленні виробничих процесів, створенні інноваційної продукції.

Інвестиції відіграють важливу роль в економіці будь-якого підприємства і країни загалом, оскільки вони є основою для систематичного оновлення й розширення виробничого капіталу, прискорення науково-технічного прогресу і поліпшення якості продукції, структурної перебудови суспільного виробництва й збалансованого розвитку всіх галузей економіки в умовах глобальних трансформацій.

Процес здійснення інвестицій являє собою інвестиційну діяльність підприємства, яка є одним з важливих об'єктів оподаткування. Інвестиційна діяльність характеризує процес обґрунтування і реалізації найбільш ефективних форм вкладення капіталу, спрямованих на розширення економічного потенціалу підприємства.

Інвестиційна діяльність з точки зору оподаткування характеризується такими основними особливостями:

1. Вона є головною формою реалізації економічної стратегії підприємства, забезпечення зростання його операційної (виробничої) діяльності.

2. Обсяги інвестиційної діяльності підприємства є головним мірилом темпів його економічного розвитку.

3. Інвестиційна діяльність підприємства покликана забезпечувати зростання його операційного прибутку як об'єкта оподаткування

4. Обсяги інвестиційної діяльності підприємства характеризуються істотною нерівномірністю в окремі періоди. Циклічність масштабів цієї діяльності визначається низкою умов – необхідністю попереднього накопичення фінансових коштів (інвестиційних ресурсів) до початку реалізації окремих інвестиційних проектів; використанням сприятливих зовнішніх умов здійснення інвестиційної діяльності; поступовістю формування внутрішніх умов для істотних «інвестиційних проривів».

5. Форми і методи інвестиційної діяльності в значно меншому ступені залежать від галузевих особливостей підприємства, ніж операційна діяльність.

6. Інвестиційній діяльності підприємства притаманні свої специфічні види ризиків, що об'єднуються поняттям «інвестиційний ризик». Рівень інвестиційного ризику значно перевищує рівень операційного ризику. Це пов'язано з тим, що в процесі інвестиційної діяльності ризик втрати капіталу має більшу ймовірність виникнення, ніж в операційній діяльності.

Починаючи з 1 січня 2015 року змінено порядок формування об'єкта оподаткування податку на прибуток від інвестиційної діяльності.

Об'єкт оподаткування податком на прибуток визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень розділу III ПКУ (пп. 134.1.1 п. 134.1 ст. 134 ПКУ) [3].

Таким чином, податкові зобов'язання з податку на прибуток від інвестиційної діяльності визначаються виходячи з бухгалтерського фінансового результату, відкоригованого на різниці, сформовані відповідно до положень Податкового Кодексу.

Розділом III «Податок на прибуток підприємств» ПКУ не передбачено коригування фінансового результату до оподаткування на різниці по внесенню коштів інвестором (для реконструкції нерухомості) при інвестиційній діяльності [3].

Отже, такі операції при формуванні фінансового результату визначаються згідно з правилами бухгалтерського обліку. Методологічні засади фінансового обліку інвестицій регламентуються П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» та Інструкцією про застосування Плану рахунків

бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 року № 291.

Підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій в сфері інвестицій є первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій (пункт 1 статті 9 Закону про бухгалтерський облік).

Важливим питанням щодо оподаткування інвестиційної діяльності є ставка. Так прибуток, отриманий суб'єктами інвестиційної діяльності оподатковується за пільговою ставкою, яка з 01.01.2013 р. по 31.12.2017 р. становила 0%, а з 01.01.2018 р. по 31.12.2022 р. – 8 %.

Отже, чинна податкова система в частині оподаткування інвестиційної діяльності позбавлена системності та прозорості, відсутнє податкове стимулювання інвестиційної діяльності. Такі дані дозволяють говорити про неефективність держаної політики у сфері формування інвестиційного середовища держави та стверджувати про необхідність розробки прогресивних заходів з метою стимулювання інвестиційної діяльності.

Стосовно регуляції впливу оподаткування на інвестиційну діяльність доцільними вважаємо наступне:

- стабільність податкової системи протягом фінансового року, її простота і доступність;
- скорочення кількості податків і спрощення процедури податкової звітності та обліку на підприємства;
- реформування амортизаційної політики; підвищення ролі майнового і земельного оподаткування, ресурсних платежів;
- надання податкових кредитів та пільг для вітчизняних товаровиробників, зокрема для аграріїв, інноваційних проектів;
- розробка податкових стимулів при здійсненні інвестиційної діяльності.

Реалізація вищезазначених заходів дозволить забезпечити сприятливу інвестиційну діяльність підприємств.

1. Балазюк О. Ю., Сисоєва І. М. Облік інвестицій за умов проектного підходу *Фінансовий ринок: інституції та інструменти* : зб. матер. XVII Міжн. наук. конф. м. Львів, 03-06 червня 2018 р. Львівська політехніка. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. С. 9–10.
2. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. URL: <http://www.interbuh.com.ua/ua/doc> (дата звернення: 26.02.2020).
3. Податковий Кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI із змінами і доповненнями. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 26.02.2020).

Позняковська Н. М., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Смолярчук С. М., здобувач вищої освіти першого рівня** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПОДАТКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ: СЬОГОДЕННЯ І МАЙБУТНЄ

Процеси глобалізації, інтеграції та цифрові технології формують світову економіку, визначають правила ведення бізнесу і державного регулювання.

Вже у 2020 році в Україні запущено проект цифрової держави, основою якого став мобільний додаток державних онлайн-послуг «Дія». Авторизація в додатку здійснюється після ідентифікації особи через технологію BankID та надання згоди на передачу інформації. У додатку передбачається функції цифрового посвідчення водія, свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу. Згодом з'являться послуги цифрового полісу страхування авто, студентського, паспорту, податкового номеру, особистих даних з реєстрів [1]. Доповнення застосунку «Дія» можливістю отримання іще багатьох державних послуг онлайн буде досить зручним та корисним суспільству. У разі запуску платформи «Дія. Бізнес» власники малого та середнього бізнесу отримають доступ до важливої та актуальної інформації, матимуть змогу отримати необхідні консультації та потрібні державні послуги в електронному вигляді.

Одним із основних напрямів податкової реформи в Україні є діджиталізація процедур і сервісів. Електронні сервіси в податкових органах впроваджуються ще з 2014 року, коли було запропоновано подавати електронну податкову накладну. У 2016 році на базі офіційного сайту податкової служби запрацював електронний кабінет платника податків. На сьогоднішній день у кабінеті надається багато функціональних можливостей для платників податків та їх перелік і далі продовжує збільшуватись. У 2019 році, коли розвиток онлайн сервісів і автоматизація податкових процедур визначили пріоритетом реформування вітчизняної податкової політики, Державною податковою службою України було реалізовано такі сервіси, як [2]:

Е-ПДВ – здійснює поєднання Єдиного реєстру податкових накладних, Реєстру платників ПДВ, Реєстру заяв про повернення сум бюджетного відшкодування ПДВ, СЕА ПДВ, системи моніторингу критеріїв оцінки ризику;

Е-Субсидія – для надання в електронному вигляді інформації з Державного реєстру фізичних осіб на запити, що надходять до ДПС від управління соціального захисту населення;

Е-Прозорро – для надання можливості платникам – подавати в електронному вигляді заяви та отримувати довідки про відсутність заборгованості; органам ДПС – забезпечувати взаємодію з електронною системою закупівель; третім особам – переглядати видані платникам довідки про відсутність заборгованості;

Висновки на повернення переплати – для взаємодії центральних апаратів ДПС та Казначейства у процесі повернення платникам податків надміру сплачених сум грошових зобов'язань;

Е-Малятко – для реєстрації фізичної особи в Державному реєстрі фізичних осіб в режимі онлайн на підставі даних Міністерства юстиції про новонароджену дитину.

Також ДПС розпочато роботу над реалізацією таких проектів електронних сервісів, як: **ІД14** – для реєстрації фізичних осіб віком від 14 до 18 років в Державному реєстрі фізичних осіб – платників податків в режимі онлайн під час оформлення паспорту громадянина України вперше; **Е-Акциз** – для забезпечення електронного документообігу в процесі виготовлення та обліку марок акцизного податку, автоматизація процесу обліку марок акцизного податку та обігу підакцизних товарів; **Програмні РРО; Єдина звітність (ЄСВ + ПДФО)** – для скасування звітності по ЄСВ шляхом включення її до складу податкового розрахунку 1-ДФ, декларації про майновий стан і доходи, податкової декларації платника єдиного податку; **Електронні інкасові доручення (розпорядження)** – для доставки до банку платника сформованих органами ДПС електронних інкасових доручень [2].

Змінами до податкового законодавства наприкінці 2019 року на платників єдиного податку поклали обов'язок користуватися Реєстраторами розрахункових операцій. Як альтернатива класичним РРО пропонують програмний РРО, який можна використовуватися на будь-якому пристрої, реалізуючи свої функції через фіскальний сервер контролюючого органу, і реєструючи операції продажу товарів чи надання послуг [3]. Вважається, що такі зміни матимуть позитивний вплив на економіку країни, покращать умови ведення бізнесу та конкурентні умови на ринку, приведуть до зменшення рівня тіньової економіки, а програмні РРО будуть значно зручнішими у використанні для підприємців. Недоліком програмних реєстраторів можливо будуть виникнення труднощів при реєстрації операцій у разі відсутності підключення до мережі Інтернет та технічні негаразди нового пристрою.

Для дотримання нововведень ДПС було додано нові функціональні можливості до електронного кабінету платника податків, як контроль за достовірністю розрахункових документів за допомогою посилання «Пошук фіскального чека», заповнення та подання скарг щодо порушень при продажі товарів, робіт, послуг на суму більше 850 грн, моніторингу стану розгляду скарги [4].

Діджиталізація доторкнулася і ринку продажу підакцизних товарів. Планується видозмінити паперові акцизні марки та додати на них QR-код та

штрих-код. Розміщені на марці коди покупці можуть зчитувати за допомогою смартфонів чи інших пристроїв та отримувати інформацію про товар [2]. Також покупці зможуть перевірити акцизну марку за допомогою сервісу «Пошук акцизної марки» в електронному кабінеті платника податків, при введенні її реквізитів. Одержувати марки, перевіряти сплату акцизу та звітувати виробники зможуть за допомогою електронного кабінету платника. Складність таких змін виявляється у тому, що виробники повинні замовляти марки за 2 місяці, а при великих обсягах та різноманітності продукції важко спрогнозувати у якій кількості та на яку продукції наноситиметься марка [6].

Впровадження електронної акцизної марки дозволить збільшити надходження до бюджету через боротьбу з ухиленням від сплати податків, контроль за продажем підакцизних товарів, виведення ринку з тіні.

Податкова служба працює над запровадженням у повному обсязі електронного аудиту (Е-аудит). Це дозволить спростити та пришвидшити аналіз даних по підприємству, виявляти певні ризики ще до перевірок, скоротити час перевірок посадовими особами. Платники податків матимуть змогу перевіряти власні ризики самостійно, виявляти допущені помилки.

Здійснення цифрової трансформації має позитивний ефект як для юридичних та фізичних осіб, які є платниками податків, так і для фіскальних служб. Проте при все більшому розвитку онлайн-сервісів надання послуг виникає необхідність в інтеграції усієї різноманітності сервісів в єдину інформаційну систему. Програмною основою для такої системи може стати додаток «Дія» з розробленими до нього платформами для зручного та зрозумілого ведення бізнесу, адміністрування та сплати податків, отримання необхідних державних послуг тощо.

Проте затяжний процес діджиталізації вимагає постійних змін до відповідного законодавства зі сторони державних органів та постійного контролю, моніторингу за появою змін, освоєння нових сервісів, програмних забезпечень зі сторони юридичних та фізичних осіб.

1. Держава в смартфоні стартувала: як працюватиме додаток «Дія» і чи варто переживати за безпеку. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/02/7/656775/>. (дата звернення: 26.02.2020). 2. Публічний звіт про підсумки діяльності ДПС України за 2019 рік. *Вісник. Офіційно про податки*. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100016576-publichniy-zvit-pro-pidsumki-diyalnosti-dps-ukrayini-za-2019-rik> (дата звернення: 26.02.2020). 3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі і послуг : Закон України № 129-IX від 20.09.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/129-20> (дата звернення: 21.02.20). 4. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України № 128-IX від 03.07.1995. Дата оновлення: 20.10.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-вр> (дата звернення: 21.02.20). 5. Електронна акцизна марка. Бізнес за чи проти. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/elektronna-akcizna-marka-i-chorniy-rinok-alkogolyu-novini->

ukrajini-50047085.html (дата звернення: 26.02.2020). 6. Кабмін запустив проект електронної акцизної марки. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/kabmin_zapustiv_proiekt_elektronnoi_aktsiznoi_marky2039?fclid=IwAR2Krt68EFgyvewVxRoWt_TFpQvKRA6xmtPWotYOIRBiboTw5E1Qm_g0 (дата звернення: 26.02.2020).

УДК 330.131.5:631.6.02

Рошик І. А., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Возняк С. П., учениця 11 класу** (Рівненський природничо-математичний ліцей «Елітар», м. Рівне)

ТРАНСФОРМУВАННЯ РЕНТНОЇ ПЛАТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ВОДИ ЯК ЧИННИКА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Україна є однією з найменш водозабезпечених країн Європи. Разом з тим, водомісткість економіки України в 1,3-40 разів більша, а продуктивність використання водних ресурсів менша. Найбільшу частку води в Україні забирається і використовується на потреби промисловості, сільського господарства, житлового та побутового господарства. Однак, якщо населення України споживає воду на середньоєвропейському рівні, і споживання у розрахунку на одного жителя зменшилось на 35% порівняно з 2010 роком за рахунок впровадження водоощадних технологій, то водомісткість діяльності українських суб'єктів господарювання значно вища за середньоєвропейську.

З урахуванням демографічного прогнозу, прогнозів промислового та сільськогосподарського виробництва найближчим часом можна очікувати зменшення потреби населення у воді, але її збільшення з боку суб'єктів підприємництва. Враховуючи, що водні об'єкти України є помірно забрудненими, актуальність підвищення продуктивності використання водних ресурсів і зниження водомісткості виробництва є дуже високою.

Серед відомих світовій практиці [1] фінансово-економічних механізмів управління попитом на воду з боку суб'єктів підприємництва в Україні застосовуються:

- рентна плата за спеціальне водокористування [2], основними недоліками якої є низькі ставки, що не дають можливість інвестувати у водогосподарську інфраструктуру; непрозорий механізм визначення ставок, в якому не враховуються темпи інфляції, частка витрат на залучення водних ресурсів у собівартості продукції водокористувачів; адміністративний, а не басейновий принцип встановлення ставок за використання підземних вод; часова невідповідність сплати рентної плати і здійснення видатків Державним агенством водних ресурсів (ДВА); нецільовий характер

використання коштів – лише 10% рентної плати акумулюються в Державному фонді розвитку водного господарства;

- лімітування спеціального водокористування [2], недоліками якого є адміністративний, а не конкурентний порядок видачі; нечіткість умов позбавлення дозволу та безоплатність його відновлення для порушників; відсутність у ДВА стимулів контролювати понадлімітне споживання;

- тарифікація на водопостачання та водовідведення [3], яка не стимулює надавачів цих послуг здійснювати технічні й технологічні інновації, а понад нормативні витрати і втрати води досягають 25%.

Відповідно до позитивного зарубіжного досвіду для стимулювання споживачів води в промисловості, сільському господарстві та інших галузях до впровадження водоощадних технологій пропонується існуючий механізм простої трансформувати в механізм блочної рентної плати за спеціальне водокористування.

Так ставка рентної плати за об'ємспоживання води, який не перевищує певний поріг, має бути невисокою, наприклад, як в чинному законодавстві (у 2018 році для басейну Дніпра нижче Києва 53,33 грн/1000 м³ [2]). За споживання води понад встановлений поріг пропонується застосовувати більшу ставку рентної плати (таблиця).

Таблиця

Моделювання водомісткості економіки України та обсягів споживання води при зміні рентної плати за спецводокористування

Назвапоказника	Відносне збільшення ставки рентної плати за спецводокористування, %										
	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	
Ставка рентної плати за спеціальне водокористування, грн/100 м ³	58,66	64,00	69,33	74,66	80,00	85,33	90,66	95,99	101,33	106,66	
Темп зростання водомісткості економіки України, %	-4,52	-9,04	-13,56	-18,08	-22,6	-27,12	-31,64	-36,16	-40,68	-45,2	
Водомісткість економіки України, м ³ /1000 грн ВВП	1,975	1,882	1,788	1,695	1,601	1,508	1,414	1,321	1,227	1,134	
Загальне використання свіжої води на виробничі потреби, зрошення, інші потреби, млн м ³	7057	6752	6446	6140	5835	5529	5223	4917	4612	4306	
Індекс загального використання свіжої води, %	95,85	91,70	87,54	83,39	79,24	75,09	70,94	66,79	62,63	58,48	

Поріг пропонується встановити на рівні 600 млн.м³водиз розрахунку на всю економіку України (потребує галузевого уточнення), виходячи з умови, що її водомісткість має бути як в європейських країнах з подібними до українських кліматичними умовами і забезпеченістю водними ресурсами (Польща 3,709 м³/1000 євро ≈ 0,12 м³/1000 грн, Румунія 4,829 м³/1000 євро ≈ 0,16 м³/1000 грн, Угорщина 4,004 м³/1000 євро ≈ 0,13 м³/1000 грн [4]):

$$3558706 \text{ грн} \cdot 0,16 \frac{\text{м}^3}{1000 \text{ грн}} = 569 \text{ млн м}^3, \quad (1)$$

де 3558706 млн грн – ВВП України у 2018 році.

Внаслідок підвищення ставки рентної плати, наприклад, на 10% (2) очікується, що українські суб'єкти господарювання будуть впроваджувати водоощадні технології і водомісткість виробництва знизиться на 4,52% з 2,069 до 1,975 м³/1000 грн [5] (2), а загальне споживання свіжої води зменшиться на 4,15% з 7363 до 7057 млн м³ (3):

$$2,069 \frac{\text{м}^3}{1000 \text{ грн}} \cdot \frac{100\% - 0,452\% \cdot 10\%}{100\%} = 1,975 \frac{\text{м}^3}{1000 \text{ грн}}, \quad (2)$$

де E=-0,452% – коефіцієнт еластичності водомісткості за ставкою рентної плати [6];

$$600 \text{ млн м}^3 + \frac{(3558706 \text{ грн} - \frac{600 \text{ млн м}^3}{2,069 \frac{\text{м}^3}{1000 \text{ грн}}} \cdot 1000) \cdot 1,975 \frac{\text{м}^3}{1000 \text{ грн}}}{1000} = 7,057 \text{ млн м}^3. \quad (3)$$

Разом з тим, варто зауважити, що збільшувати ставку за «неощадне»спецводокористування, потрібно поступово, проводячи інформаційну компанію, щоб дати час водокористувачам адекватно зреагувати на новий стимул і впровадити водоощадні технології, не зменшивши обсяги виробництва. Водночас темп приросту для другого блоку ставки за водокористуванняобов'язковоме бути більшим, ніж темп приросту мінімальної зарплати, відповідно до якого збільшується ставка для першого (ощадливого) блоку водокористування.

1. G. Delacámara, Th. Dworak, C.M. Gómez, M. Lago, A. Maziotis, J. Rouillard, P.S. Guidance: Designanddevelopmentofeconomicpolicyinstruments in European water policy. December 2013. URL: http://www.feem-project.net/epiwater/docs/epi-water_guidance_v2.pdf. (дата звернення: 26.02.2020). 2. Податковий кодекс України. Дата оновлення: 29.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 20.01.2020). 3. Про затвердження Порядку формування тарифів на централізованеводопостачання та водовідведення : Постанова НКРЕКП 10.03.2016 № 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0593-16> (дата звернення: 20.01.2020). 4. Водна статистика. URL:

http://ec.europa.eu/eurostat/web/environment/water/database?p_p_id=NavTreeportletprod_WAR_NavTreeportletprod_INSTANCE_wzV0grnD5Fb6&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_pos=1&p_p_col_count=2 (дата звернення: 20.01.2020). 5. Загальні показники використання водних ресурсів України. URL: <https://data.gov.ua/dataset/2054e342-fd89-4419-b130-685a9d042990> (дата звернення: 20.01.2020). 6. Рощик І. А. Трансформування економічних механізмів підвищення ефективності використання водних ресурсів. *Вісник НУБГП. Економічні науки*: зб. наук.праць. Рівне : НУБГП, 2018. Вип. 4(84). С. 186–198. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/16008/1/Ve8400%20%D0%B7%D0%B0%D1%85.pdf> (дата звернення: 20.01.2020).

УДК 657.6.1

Сисосєва І. М., к.е.н., доцент (Вінницький навчально-науковий інститут економіки Тернопільського національного економічного університету, м. Вінниця), **Головай Н. М., к.е.н., доцент** (Вінницький навчально-науковий інститут економіки Тернопільського національного економічного університету, м. Вінниця)

СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО АУДИТУ ТА ЙОГО ЕТАПИ

Становлення та розвиток соціального аудиту – явище порівняно нове не лише для України, а й для провідних країн світу. Тому немає підходу до єдиного цілісного визначення соціального аудиту. У наукових джерелах соціальний аудит визначається як форма соціального контролю, яка набуває широкого поширення в сучасному суспільстві. В основному він визначається як спосіб оцінки та контролю стану соціальних відносин та рівня соціальної відповідальності бізнесу, влади, громадянського суспільства в будь-якій галузі діяльності, або як специфічна форма аналізу, перегляд соціального середовища організація з метою виявлення факторів соціальних ризиків та внесення пропозицій щодо зменшення їх наслідків [2].

В Україні соціальний аудит розвивається переважно за ініціативою великих компаній, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю та зацікавлені у залученні інвесторів. За кордоном соціальний аудит як засіб оперативного управління набуває все більшого поширення. Адміністрації іноземних компаній намагаються запобігти соціальним конфліктам, що неминуче пов'язане із втратою робочого часу та прибутку. На Заході соціальний аудит став практичним у 90-х роках для створення позитивного іміджу компаній.

Соціальний аудит, згідно з дослідженнями деяких науковців [1], вперше поширився в європейських країнах (Великобританія, скандинавські країни) та Канаді. Пізніше більшість компаній Австралії, Південної Африки, Індії та Нової Зеландії почали застосовувати елементи соціального аудиту (аудит

соціального балансу витрат і доходів, аудит соціальних процесів та програм управління, аудит соціальної ефективності поведінки організації в обрану область соціальних проблем).

У розвинених країнах соціальний аудит використовується виключно на мікроекономічному рівні для оперативного управління, але в умовах глобалізації кожній країні притаманні лише свої особливості. Так, японська система управління вміло використовує традиції конфуціанства: повага до праці, до старших, знання, колективна відповідальність, згода шляхом переговорів, взаємні компроміси і т. д. Для англосаксонської моделі характерний економічний раціоналізм, просування особистого ініціативність, громадянський аскетизм тощо. Німецька модель має національні особливості – пунктуальність, дисципліну, традиції, пов'язані з християнською мораллю тощо [2].

Слід зазначити, що в економічній літературі не дається чіткого визначення самого поняття «соціальний аудит». Як правило, він розглядається переважно як підвид операційного аудиту. Так, Л.П. Кулаковська визначає соціальний аудит як «контроль за виконанням колективних договорів між адміністрацією і колективом фірми, дотримання психофізичних рекомендацій при призначенні працівників на посаду, дотримання правил економії» [1]. На нашу думку, це скоріше перелік об'єктів «соціального аудиту», а не розкриття його суті. Тому вважаємо правомірним визначити суть соціального аудиту як перевірку процедур і методів функціонування господарської системи в аспекті соціально-трудових відносин з метою оцінювання їх ефективності та відповідності законодавчо-нормативним актам.

Об'єктами соціального аудиту є соціально-трудові відносини, які перевіряються аудитором у контексті розроблення, прийняття та реалізації угод, планів соціального розвитку на всіх рівнях системи соціального партнерства. Суб'єктами соціального аудиту є міжнародні експертні організації, органи державної влади, регіональні органи управління, корпоративні структури, а також керівництво підприємства.

Проведення соціального аудиту – це певна послідовність здійснення аудиторських процедур, що реалізуються через упорядковану системи способів та прийомів дослідження фактів господарського життя, в залежності від мети та завдань аудиту. Тому процес аудиторської перевірки умовно поділяють на окремі етапи залежно від терміну, змісту і призначення виконуваних аудитором процедур. З позиції найбільш загального представлення процесу соціального аудиту доцільно виділяти наступні етапи (таблиця).

Етапи проведення соціального аудиту

№ з/п	Назва етапу соціального аудиту	Характеристика
1	Ознайомлювальний	Визначення доцільності та можливості проведення соціального аудиту.
2	Початковий	Підготовка до проведення аудиторської перевірки. Формування групи аудиторів.
3	Організаційний	Складання попереднього графіка проведення соціального аудиту. Узгодженість сторін. Попередня оцінка можливих ризиків. Досягнення домовленостей щодо проведення соціального аудиту за об'єктами дослідження (зайнятість працівників, оплата та стимулювання праці, безпека та умови праці, професійне навчання). Визначення методів і прийомів аудиту. Підписання договору.
4	Дослідний	Отримання необхідної для дослідження інформації.
5	Аналітичний	Порівняння показників відповідності стану соціально-трудових відносин стандартам. Аналіз ризиків та узгодженість пропозицій щодо їх мінімізації.
6	Прикінцевий	Підготовка звіту, який передбачає: – аналіз причин соціальної напруженості; – оцінювання відповідності персоналу підприємства кваліфікаційним вимогам; – рекомендації щодо покращання заходів стимулювання; – оцінювання результатів діяльності; – напрямки удосконалення управління персоналом; – пропозиції щодо впровадження нових ІТ.
7	Завершальний	Передача звіту замовнику. Обговорення результатів.

Таким чином, можна зробити висновок, що соціальний аудит став досить стійкою системою, з притаманними їй характерними рисами, процедурами, технологіями, а також зі своїми специфічними проблемами і методами їх вирішення і аналізу.

1. Кулаковська Л. П., Піча Ю. В. Основи аудиту : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів освіти. К. : «Каравела»; Львів : «Новий світ – 2000», 2002.
2. Мазурик, О. В. Суспільні функції та можливості соціального аудиту. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія.* № 1 (4). 2013. С. 79–83.
3. Sysoieva I. Modelling of enterprise's accounting policy: theoretical aspect. *Baltic Journal of Economic Studies*. Riga: Publishing House «Baltija Publishing», 2019. Volume 5. Number 1. P. 188–194.

Сірацька Ю. В., викладач першої категорії (ДВНЗ «Рівненський коледж економіки та бізнесу», м. Рівне)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Проблеми стану екології сьогодні хвилюють усіх. Негативні процеси, що відбуваються у природному середовищі, становлять загрозу для подальшого існування всього людства. Одним з економічних методів регулювання екологічної сфери є застосування податкових механізмів. Досвід європейських країн свідчить, що цілеспрямований рух у цьому напрямі дозволяє досягти значних результатів, а оподаткування відіграє одну з основних ролей.

Крім фіскальних цілей, екологічний податок покликаний стимулювати екологічну поведінку платників, що має сприяти зменшенню навантаження на довкілля та забезпечувати охорону навколишнього середовища

Податковий кодекс України визначає екологічний податок як загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 року [1].

Екологічні податки застосовуються у всіх економічно розвинутих країнах. Враховуючи багатогранність суті цього виду податку, виділяють декілька ознак для їх класифікації. Так, наприклад, за сферами використання Директорат із податків і митних зборів Європейської комісії розподілив екологічні податки на сім груп:

- енергетичні податки (на паливо, на електроенергію);
- транспортні податки (податки на пройдені кілометри, акцизи під час купівлі авто);
- плата за забруднення (забруднення атмосфери і викиди у водні басейни);
- плата за розміщення відходів на звалищах та їх переробку;
- податки на викиди речовин, що призводять до глобальних змін;
- податок на шумовий вплив;
- плата за використання природних ресурсів [3, с. 225].

Найбільш поширеними в країнах Європи є транспортні та енергетичні податки. Так, енергетичні податки становлять 72% від загальної величини екологічних податків у ЄС, транспортні податки – 23%, податки на забруднення навколишнього середовища – 5% [7].

Досвід використання системи екологічного оподаткування в країнах ЄС свідчить про те, що застосування податкових важелів з метою досягнення певних екологічних стандартів вимагає ретельного попереднього аналізу та обережності у впровадженні.

У Податковому кодексі України не передбачено лімітів або допущення понадлімітного обсягу забруднення, що не забезпечує стимулювання платників податку до зниження викидів забруднювальних речовин. Також не передбачено пільг зі сплати екологічного податку для підприємств, діяльність яких спрямована на збереження та відновлення навколишнього середовища.

Проблемним аспектом вітчизняної податкової системи є також джерело сплати екологічного податку – його відносять на витрати підприємства, що не вирішує завдання держави щодо дестимулювання шкідливої діяльності підприємств, оскільки фактично сплачений податок закладається у ціну продукції та переноситься на кінцевого споживача.

Аналізуючи зарубіжний досвід екологічного оподаткування, варто відзначити використання у країнах Європи розгалуженої системи податкових платежів. Виділено напрями екологічного оподаткування та конкретизовано податкові платежі за об'єктами, що дає змогу реалізовувати принцип цільового спрямування отриманих надходжень.

Багато розвинених країн запровадило податок на використання продукції, яка містить шкідливі речовини, що негативно впливають як на навколишнє середовище, так і на здоров'я споживачів. Одним з аспектів розвитку податкової системи України може стати проведення заходів саме в цьому напрямі [2, с. 92].

Досвід функціонування систем екологічного оподаткування у розвинених країнах світу доводить їх здатність до забезпечення виконання як фіскальної, так і регулятивної функцій держави у цій сфері [5, с. 117].

Сучасний стан чинного Податкового кодексу, що стосується екологічного податку, вимагає заходів системного характеру, а не лише внесення змін та доповнень. Чимало еколого-фінансових інструментів природокористування та природоохоронної діяльності існують лише на рівні теоретичних напрацювань, а не на рівні законодавчих положень і в практику господарювання вони так і не впроваджені.

Таким чином, для подальшого вдосконалення чинної системи екологічного оподаткування України необхідно:

- запровадити оподаткування продукції та упаковки, що містить екологічно небезпечні речовини;
- підвищити збір за скидання одиниці маси забруднюючої речовини до європейського рівня, з урахуванням токсичності;
- встановити ліміти викидів та скидів шкідливих речовин, підвищити ставки оподаткування понадлімітних обсягів, стягувати сплату за перевищення лімітів з прибутку підприємств;
- впровадити акцизний збір на антибіотики і стимулятори росту, що

застосовуються як добавка в корм тваринам;

- ввести оподаткування шкідливого впливу фізичних та біологічних факторів на навколишнє природне середовище та людину (шум, вібрація, електромагнітне випромінювання тощо);

- розробити систему податкових пільг для підприємств, що використовують ресурсозберігаючі технології та встановлюють обладнання з високим рівнем безпеки;

- забезпечити сприятливу кредитну та інвестиційну політику для залучення коштів міжнародних підприємств та приватного капіталу в природоохоронну діяльність, впровадження чистого виробництва, ресурсозберігаючих та енергозберігаючих технологій.

Високий рівень захисту навколишнього середовища – одне з пріоритетних завдань в адаптації законодавства України до законодавства Європейського союзу. Екологічна податкова політика держави повинна стимулювати платника податків до відповідального ставлення до навколишнього середовища.

Отже, незважаючи на постійні зміни, спрямовані на врегулювання проблемних питань у сфері екологічного оподаткування, ще й досі залишається ряд проблем, які потребують вирішення. У зв'язку з цим необхідно вжити ряд заходів, які будуть сприяти більш ефективному справлянню екологічного податку.

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI із змінами та доповненнями. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T102755.html (дата звернення: 26.02.2020). 2. Бабич А. С, Авраменко А. Л. Ефективність встановлених ставок податку за одиницю забруднень в Україні і світі. *Молодий вчений. Національний університет державної податкової служби України*, 2015. № 12(27). С. 91–94. 3. Гобир І. Б. Особливості екологічного оподаткування нафтогазовидобувних підприємств: практика зарубіжних країн. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*, 2017. № 8. С. 224–228. 4. Самусевич Я. В. Проблеми та перспективи використання в Україні зарубіжного досвіду екологічного оподаткування. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2012. Вип. 22. С. 116–121. 5. Яцішин Є. Екологічне оподаткування: українські реалії та європейська практика. *Юридична газета онлайн*, 2018. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/ekologichne-pravoturistichne-pravo> (дата звернення: 26.02.2020).

Сірацька Ю. В., викладач першої категорії (ДВНЗ «Рівненський коледж економіки і бізнесу», м. Рівне), **Воловник А. І., студентка III курсу** (ДВНЗ «Рівненський коледж економіки і бізнесу», м. Рівне)

ОПОДАТКУВАННЯ ЗА СПРОЩЕНОЮ СИСТЕМОЮ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Розвиток малого бізнесу є одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки не тільки в Україні, а й в багатьох інших державах світу.

Рівень податкового навантаження на цей сегмент бізнесу повинен бути таким, щоб, з одного боку, забезпечувати стабільні та достатні надходження у бюджет, а з іншого боку, не перешкоджати розвитку малого бізнесу. Тому, оподаткування відіграє важливу роль у процесі формування сприятливого клімату для розвитку малого бізнесу, який є важливим фактором мобільності економічних процесів.

Спрощена система оподаткування – спеціальний податковий режим, введений для зниження податкового навантаження та стимулювання малого підприємництва в Україні. Така модель оподаткування була введена Указом Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» № 727/98 в 1998 році. Практично без змін вона проіснувала до 2011 року, і лише після дванадцяти років застосування підприємцями був переглянутий порядок обов'язкових податкових відрахувань. Останні суттєві зміни вступили в дію 1 січня 2016 року. Нововведення полягали в тому, що підприємців розділили на 4 групи замість 6-ти [4, с. 127].

Оцінюючи особливості, переваги та недоліки системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва, можна виділити цілу низку вагомих проблем:

- нормативно-правова база оподаткування є складною і неузгодженою;
- недосконалий механізм нарахування і сплати єдиного податку, оскільки він за своєю економічною суттю не є єдиним, тому що платники сплачують і інші платежі – єдиний соціальний внесок, ПДВ тощо;
- складний механізм проведення розрахунків із бюджетами та державними цільовими фондами;
- неможливість використання спрощених процедур оподаткування для підприємств, які на невелику суму перевищують поріг за масштабами діяльності;
- обмеження обсягів виручки суб'єктів малого бізнесу, які дають право використовувати спрощену систему оподаткування;
- сплата єдиного податку фізичними особами авансом за звітний період(квартал) без урахування фактично отриманого доходу від здійснення

діяльності;

- відсутність звільнення новостворених суб'єктів від оподаткування на кілька перших років діяльності, а також відсутності для них пільгових умов кредитування;

- суб'єкти малого підприємництва не завжди зацікавлені у переході із загальної системи на спрощену систему оподаткування.

Відсутність залежності розміру єдиного податку від суми виручки для першої і другої груп єдиного податку дещо вирішило проблему зниження доходів, проте це питання залишається гострим для третьої групи платників. Такий підхід створює надто високий граничний обсяг доходу, при якому сплачується відносно невелика сума єдиного податку, тому для вдосконалення спрощеної системи оподаткування необхідно ввести оподаткування доходу за прогресивною шкалою для збільшення надходжень до бюджету і забезпечення соціальної справедливості та вертикальної рівності. Таким чином, за умови вірного вибору елементів податкового регулювання відбуватиметься вплив як на процес вилучення частини доходів фізичних осіб – підприємців до місцевого бюджету, так і на рівень їхнього податкового навантаження. [3, с. 100].

Важливим практичним кроком в реформі спрощеної системи оподаткування, на нашу думку, могло б стати включення єдиного соціального внеску до складу єдиного податку, що нині сплачується підприємцями. При цьому, розподіл сум реформованого єдиного податку з суб'єктів малого бізнесу, що є фізичними особами, між відповідним місцевим бюджетом та державними цільовими фондами повинні проводити виключно відділення державного казначейства на місцях.

Через відсутність чіткого законодавчого врегулювання суб'єкти малого підприємництва, які здійснюють свою діяльність на спрощеній системі оподаткування, залучаються у тіньові схеми мінімізації податкового зобов'язання підприємств загальної системи оподаткування. Крім того, серед численних порушень законодавства «спрощеннями» слід виділити й невиконання вимог трудового законодавства через обмеження кількості найманих працівників.

Проаналізувавши ситуацію, яка склалася в нашій державі, можна стверджувати, що спрощена система оподаткування вимагає реформування, а саме: забезпечення сприятливих умов для ведення бізнесу та залучення інвестицій шляхом побудови стимулюючої податкової системи (забезпечення наближення податкового права до норм і стандартів податкового права ЄС; впровадження ефективних податкових інструментів стимулювання пріоритетних сфер діяльності, а саме: аграрного сектора, інноваційної діяльності, енергозбереження тощо); рівність усіх суб'єктів господарювання шляхом встановлення однакових прав і обов'язків щодо сплати податків [5, с. 119]

Серед останніх нововведень у податковому законодавстві можна визначити такі напрями вдосконалення спрощеної системи оподаткування та підтримки малого бізнесу:

1) збільшення граничного обсягу виручки від реалізації продукції, товарів, робіт та послуг суб'єктів малого бізнесу;

2) посилення відповідальності платників єдиного податку за використання праці найманих працівників без оформлення трудового договору;

3) запровадження окремої програми пільгового кредитування для малого бізнесу;

4) створення консультаційних центрів для надання професійних консультацій щодо специфіки та переваг застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності з моменту започаткування власної справи до здійснення прибуткової підприємницької діяльності [6].

Існування спрощеної системи оподаткування є важливою умовою функціонування економіки України, однак на сьогодні необхідним є формування системи заходів з метою недопущення зловживань у її використанні через значні негативні наслідки для економіки. При визначенні основних напрямів реформування податкової політики та підвищення рівня соціально-економічного розвитку України слід зважати на досвід реалізації політики оподаткування малого та середнього бізнесу в країнах Європейського Союзу, проте з урахуванням об'єктивних умов функціонування вітчизняного сектору малого підприємництва.

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI із змінами та доповненнями. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 26.02.2020). 2. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва : Указ Президента України від 3 липня 1998 р. № 727/98. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/727/98> (дата звернення: 26.02.2020). 3. Васильців Т. Г., Порошко О. Ю. Сучасний стан та напрями вдосконалення системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, 2015. № 7. С. 98–101. 4. Солованюк С. М. Спрощена система малого бізнесу в Україні. *Інтернаука : Міжнародний науковий журнал*, 2017. № 2 (24). 2 т. С. 126–129. 5. Коба О. В., Шинкар Ю. Л. Порівняльний аналіз загальної та спрощеної системи оподаткування: особливості застосування, проблеми та напрями їх вирішення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. № 25. С. 116–119. 6. Чепець О. Г. Напрями реформування спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності. *Ефективна економіка*. 2014. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3461> (дата звернення: 26.02.2020).

Фоміна О. О., к.е.н., доцент (Донецький національний технічний університет, м. Покровськ), **Птиця Ю. О., здобувач вищої освіти другого рівня** (Донецький національний технічний університет, м. Покровськ)

РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Останнім часом питанню реформування податкової системи України приділяють все більше уваги. Податки являють собою фінансову основу для існування держави та є підґрунтям для повноцінного розвитку науки, культури, освіти, зростання суспільного добробуту громадян. З іншого боку, податки є засобом перерозподілу доходів фізичних та юридичних осіб у державі, тому їх мобілізація та використання зачіпає інтереси не тільки кожного підприємця чи громадянина, а й певних соціальних груп, суспільства у цілому.

На сьогодні роль податків як інструмента регулювання економічних відносин зростає. Держава шляхом встановлення ставок податків та їх видів стимулює чи обмежує розвиток окремих галузей або сфер економіки. Так, звільняючи від оподаткування суми, що йдуть на технологічний розвиток виробництва, а саме на інновації та модернізацію, держава сприяє формуванню, розвитку та вдосконаленню науково-технологічного потенціалу країни. Тобто держава через регулювання податками може впливати на ефективність і стабільність соціально-економічного розвитку. Разом з тим податкова політика держави має на меті забезпечення виконання таких завдань, як встановлення оптимальних податків, які не будуть стримувати розвиток підприємництва, та забезпечення надходження до бюджету коштів, достатніх для задоволення потреб країни.

На цей час в Україні діє податкова система, яка за своїм складом та структурою подібна до податкових систем розвинутих європейських країн. Закони з питань оподаткування розроблено з урахуванням норм європейського податкового законодавства, а також різних міжнародних економічних організацій. Проте, на відміну від країн Європейського Співтовариства (далі – ЄС), податкова система України є недосконалою. Ринкове реформування економіки супроводжувалося неодноразовими спробами удосконалити податкову систему шляхом прийняття окремих законодавчих актів, в яких чимало податкових норм мали та мають неоднозначне тлумачення при їх застосуванні, це негативно позначається на діяльності суб'єктів господарювання, знижує привабливість національної економіки для іноземних інвесторів. Також витрати на адміністрування окремих податків є більшими порівняно з доходами бюджету, що формуються за рахунок їх справляння.

Вищезазначені недоліки призвели до зростання податкової заборгованості платників перед бюджетом, широкомасштабного ухилення від оподаткування, корупції. Так, станом на 01.01.2019 загальна сума податкового боргу становила 101469,6 млн грн (рисунок) та протягом року зросла на 23%, що свідчить про необхідність податкових змін та поліпшення державного контролю за дотриманням податкового законодавства всіма категоріями платників [1].

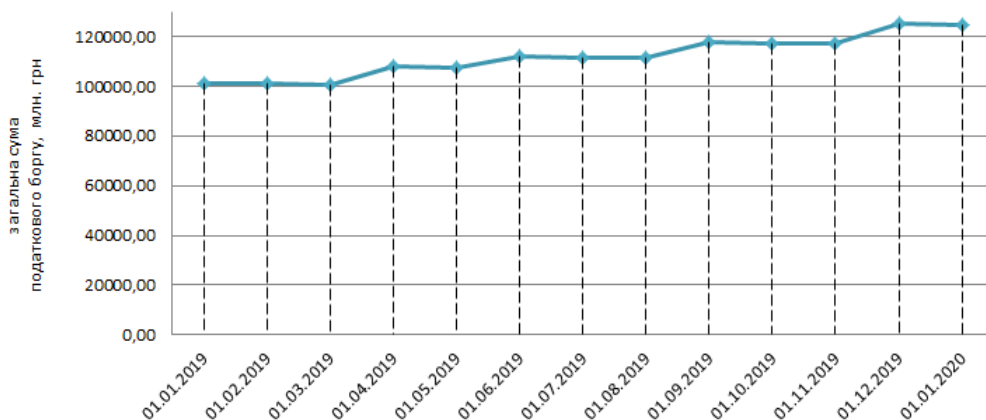

Рисунок. Динаміка податкового боргу за період 01.01.2019-01.01.2020

Наразі Міністерством фінансів України впроваджується Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки [2], відповідно до якої в частині формування та реалізації державної податкової політики забезпечується:

- підвищення ефективності, стабільності та прогнозованості податкової системи;
- підвищення якості та ефективності податкового адміністрування;
- ефективне акумулювання ресурсів, необхідних для виконання державою своїх функцій;
- справедливість та рівність податкової системи, її адаптація до норм та правил Європейського Союзу;
- відсутність негативного впливу для ведення бізнесу та сприяння економічному розвитку;
- розширення бази оподаткування.

Відповідно до зобов'язань, взятих в межах Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, відбудеться наближення податкового законодавства України до законодавства ЄС [3], а саме:

- удосконалення інструментів адміністрування акцизного податку;
- поступове збільшення специфічних ставок акцизного податку та мінімального податкового акцизного зобов'язання на тютюнові вироби;
- гармонізація податкового законодавства з іншими вимогами директив

ЄС щодо непрямого оподаткування;

- зменшення податкових перешкод для іноземних інвестицій;
- запобігання ухиленням від сплати податків на доходи і капітал (приєднання до процедури автоматичного обміну податковою інформацією за міжнародними стандартами, зменшення навантаження на фонд оплати праці шляхом перегляду підходів до визначення бази оподаткування, посилення вимог до декларування доходів фізичними особами).

Для створення привабливого інвестиційного клімату в державі буде надалі спрощено адміністрування податків [4] шляхом:

- удосконалення процедур подання електронної звітності, збільшення частки адміністративних послуг, які надаються платникам податків в електронній формі;

- впровадження електронних податкових перевірок (е-аудит) із застосуванням відповідного програмного забезпечення;

- реформи застосування реєстраторів розрахункових операцій;

- запровадження єдиного рахунку для сплати податкових зобов'язань та єдиного соціального внеску.

Також, в рамках реформування були створені нові органи – Державна податкова та Державна митна служби.

Зараз Уряд України планує провести діагностику податкової системи для створення нових податкових правил. Заходи таких правил будуть спрямовані на спрощення ведення бізнесу та податкового адміністрування, зменшення адміністративного тиску на платників податків з боку контролюючих органів, спрямування прибутку підприємств на розвиток і техніко-технологічне оновлення вітчизняного виробництва.

Отже, чергова податкова реформа передбачає багато суттєвих змін, але всі вони, в цілому, призначені забезпечити вивід доходів із тіні, повноцінне наповнення бюджету країни, формування привабливого інвестиційного клімату.

Таким чином, проведення податкових змін в умовах ринкової економіки є логічним та необхідним, адже тільки постійний аналіз економічних показників в умовах динамічного сучасного світу є запорукою розвитку та процвітання країни.

1. Інформація про податковий борг. *Державна податкова служба України* : офіц. веб-сайт. URL: <https://www.tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/dinamika-podatkovogo-borg/406574.html> (дата звернення: 26.02.2020). 2. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки : розпорядження Каб. Міністрів України від 08.02.2017 № 142-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80> (дата звернення: 26.02.2020). 3. Податкова реформа 2020: головні зміни. *Економічна правда*. Січень 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2020/01/23/656152> (дата звернення: 26.02.2020). 4. Податкова реформа: які зміни нас чекають в 2020 році. URL: <https://minfin.com.ua/2020/01/28/40491088> (дата звернення: 26.02.2020).

Шалімова Н. С., д.е.н., професор (Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький), **Селіщева Є. В., аспірант** (Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький)

СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР ЯК НАПРЯМ ОПТИМІЗАЦІЇ НАРАХУВАННЯ І СПЛАТИ ПОДАТКІВ СУБ'ЕКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Податки є визначальною складовою економічної системи будь – якої країни. Саме податки приймають участь у створенні сприятливого економічного середовища, оскільки «вільна рука ринку» не завжди дозволяє забезпечити саморегулювання економіки [3].

Податки, з одного боку, забезпечують фінансову базу держави, а з іншого, є головним знаряддям її економічної політики. Саме і за допомогою податків держави намагаються забезпечити свою національну безпеку. А забезпечення національної безпеки держави у сучасних умовах є одним із найголовніших завдань суспільства [1]. У цьому зв'язку одним з пріоритетних напрямів є оптимізація нарахування і сплати податків суб'єктами господарювання. При цьому суттєве значення має суб'єкт – платник, на якого покладається відповідальність за перерахування податків та обов'язкових платежів до бюджету. Поведінка цього суб'єкта господарювання формується під впливом різних факторів (як об'єктивних так і суб'єктивних), зокрема й тих, що зумовлюють порушення податкової дисципліни. До таких факторів, на нашу думку, можна віднести недостатній рівень кадрового забезпечення фінансово-економічних відділів суб'єктів господарювання. Крім того, податкове законодавство України на сьогодні є не тільки нестабільним, а і одним із найбільш складних у правовій системі нашої країни.

З метою роз'яснення норм Податкового кодексу України [2] та практики його застосування у кожному органі Державної фіскальної служби створено постійно діючі консультаційні центри. Проте, це не дозволяє повністю вирішити зазначене питання. Тому, виникає необхідність застосування нових організаційно-правових форм діяльності, а саме створення інноваційно-інтегрованих структур. При цьому є доцільним підхід за яким консультаційні служби створюються на базі університетів із залученням фахівців Державної фінансової служби, обласної та районної адміністрацій міста, науковими експертами з теоретичних і практичних питань.

1. Левченко О. М., Ткачук О. В., Царенко І. О. Соціально-економічні передумови забезпечення національної безпеки в умовах глобалізації *Економіка і регіон*. 2018. № 1. С. 37–46. 2. Податковий Кодекс України від 02.12.2010, № 2755-VI (зі

змінами і доповненнями). 3. Шалімова Н. С. Розвиток підприємництва в Україні та вплив системи оподаткування на позицію України в міжнародних рейтингах. *Стратегія розвитку України*. 2017. № 1. С. 145–151.

UDC 657

Gryglicka Agnieszka, studentka (Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie)

ZWOLNIENIE Z PODATKU DOCHODOWEGO DLA INWESTORÓW Z OBSZARU SPECJALNYCH STREF EKONOMICZNYCH I ICH WPŁYW NA FUNKCJONOWANIE SYSTEMU FINANSOWEGO

Tworzenie oraz rozwój przedsiębiorstw to naturalny proces powstawania inwestycji oraz napływu kapitału. Rozwój gospodarczy wpływa na aktywizację społeczeństwa, wdrażanie nowych rozwiązań informatycznych, a przede wszystkim spadek bezrobocia. Z tego też względu jednym z instrumentów polityki regionalnej stają się być specjalne strefy ekonomiczne, których rola nie kończy się jedynie na zniwelowaniu bezrobocia. Ich kluczową rolą jest pozytywny wpływ na wzrost konkurencyjności regionów słabiej rozwiniętych. Specjalne strefy ekonomiczne, których idea zapoczątkowana w latach 90. XX wieku przeżywają swoją drugą młodość i coraz częściej są tworzone w obrębie granic wielu polskich miast. Z preferencji podatkowych, a uściślając, ze zwolnienia z podatku dochodowego mogą skorzystać przedsiębiorcy, którzy uzyskają zezwolenie na prowadzenie działalności na terenie specjalnej strefy ekonomicznej.

Sprawne funkcjonowanie państwa oraz lokalnych samorządów umożliwiają regularnie uzyskiwane dochody budżetowe. To dzięki nim państwo jest w stanie realizować zadania, za które jest odpowiedzialne, nie jest jednak w stanie ich samodzielnie wytwarzać. W rezultacie korzysta z dochodów wypracowanych przez inne jednostki, co nazywane jest dochodami publicznymi. Stanowią one bezzwrotną formę finansowania państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego. Przykładem obowiązkowego świadczenia pieniężnego, pobieranego przez związek publicznoprawny jest podatek, który wykorzystywany jest do realizacji zadań publicznych [1].

Powołując się na zapis w Ordynacji podatkowej, można przytoczyć definicję podatku. Jest to publicznoprawne, nieodpłatne, przymusowe oraz bezzwrotne świadczenie pieniężne na rzecz Skarbu Państwa, województwa, powiatu lub gminy, wynikające z ustawy podatkowej [2]. W związku z tym działające przedsiębiorstwa obarczone są różnymi podatkami. Najbardziej absorbującym środki finansowe podatkiem są podatki dochodowe, które dotyczą opodatkowania dochodu uzyskanego z działalności. W zależności od formy organizacyjno-prawnej oraz skali działalności dochody przedsiębiorców mogą być opodatkowane:

- a) podatkiem dochodowym od osób prawnych CIT,

- b) podatkiem dochodowym od osób fizycznych PIT,
- c) lub formami zryczałtowanymi.

Opodatkowanie przedsiębiorców we wskazany powyżej sposób realnie zmniejsza szanse samofinansowania przedsiębiorstwa i obniża realizowanie rozwoju firmy. Stąd państwo aktywnie realizuje politykę fiskalną i w ramach aktywności gospodarczej stosuje pewne preferencje podatkowe, które stanowią odstępstwo od obowiązków podatkowych występujących w państwie. Dla przedsiębiorstw występują ulgi podatkowe, zmniejszające podstawę opodatkowania lub wysokość należnego podatku oraz zwolnienia podatkowe. Dzięki takim działaniom państwa przedsiębiorcy mogą być bardziej skłonni do podejmowania decyzji o założeniu przedsiębiorstwa.

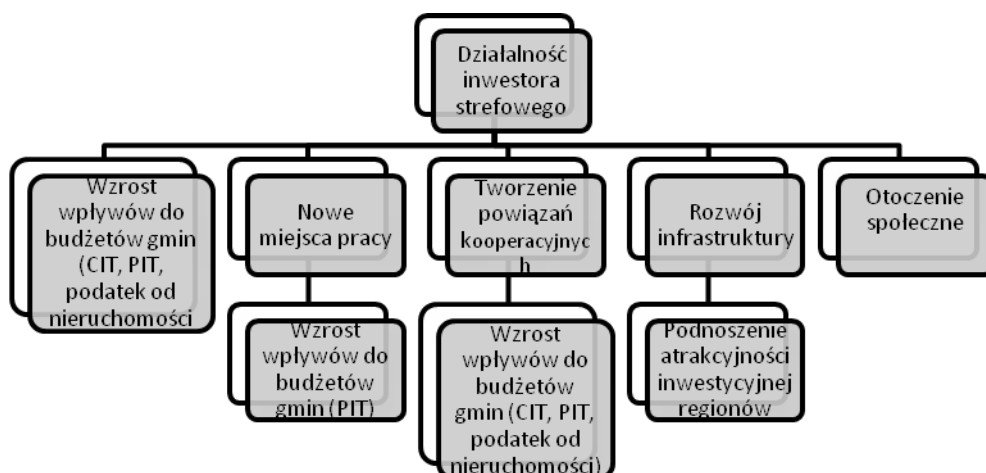
By zachęcić przedsiębiorców do prowadzenia działalności gospodarczej, wyodrębnia się obszary charakteryzujące się specjalnymi, preferencyjnymi warunkami działalności. Specjalne Strefy Ekonomiczne to miejsca, gdzie inwestorzy mogą lokować swoje firmy w zamian za zwolnienie z podatku dochodowego, co stanowi kluczową zachętę do rozwoju podmiotów. Podstawę do kalkulacji przysługującej przedsiębiorcy kwoty ulgi podatkowej stanowią środki na nakłady inwestycyjne lub też koszty utrzymania pracowników [3]. By skorzystać z ulgi podatkowej należy również, poza realizacją projektu inwestycyjnego, wypracować dochód podatkowy w odpowiedniej wysokości, zatem projekt inwestycyjny musi być rentowny.

Przedsiębiorcy posiadający zezwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej w specjalnej strefie ekonomicznej mogą liczyć na zwolnienie podatkowe w wysokości do 50% kosztów kwalifikujących do objęcia pomocą. Wysokość ta uzależniona jest od województwa, w którym umiejscowiona jest specjalna strefa ekonomiczna [4].

Aby skorzystać z pomocy oferowanej przez specjalne strefy ekonomiczne, należy:

- a) prowadzić działalność gospodarczą nie krócej niż 5 lat, w przypadku małych i średnich firm nie krócej niż 3 lata,
- b) utrzymywać własność składników majątku związanych z wydatkami inwestycyjnymi przez 5 lat, w przypadku małych i średnich firm przez 3 lata [5].

Działalność specjalnych stref ekonomicznych wpływa na budżety lokalne i centralne. Typowy pakiet zachęt zawiera całkowite lub częściowe zwolnienie z podatku dochodowego od osób prawnych, podatku od nieruchomości oraz zwolnienie z importowych opłat celnych. Przychodami budżetowymi dla państwa w wyniku działalności specjalnych stref ekonomicznych są wpływy z PIT, CIT w wyniku napływu nowych przedsiębiorstw. Dodatkowymi korzyściami jest pobór opłat za usługi oraz wynajem i sprzedaż nieruchomości. Często jednak jednostki samorządu terytorialnego inwestują w specjalne strefy ekonomiczne, pomagając w przygotowaniu projektu inwestycyjnego, budowie infrastruktury wokół specjalnych stref ekonomicznych czy niższych od stawek rynkowych kosztach energii elektrycznej i wody.

Rysunek. Korzyści podatkowe wynikające z działalności w specjalnej strefie ekonomicznej

Źródło: opracowanie własne

Specjalne strefy ekonomiczne przynoszą wymierne korzyści dla jednostek samorządu terytorialnego oraz dla całego budżetu państwa, co przedstawia powyższy rysunek. Dzięki preferencjom podatkowym inwestorzy mogą wchodzić na rynki regionów słabo rozwiniętych. Państwo wprowadzając preferencje podatkowe, rezygnuje jednak z części dochodów budżetowych – mniej środków wpływa do budżetu na realizację zadań. Kształtując politykę fiskalną, powinno się zatem wnikliwie analizować ustanowione preferencje, aby alokacja środków była efektywna, a zakładane przez państwo reakcje podatników zostały wywołane.

1. Owsiak S. *Finanse publiczne – teoria i praktyka*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2005, S. 166–167, 171. 2. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa, DzU 1997, nr 137, poz. 926, z późn. zm., art. 6. 3. *Czym są specjalne strefy ekonomiczne?* Analiza Deloitte, dostęp dnia 03.03.2020. 4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 2008 r. w sprawie pomocy publicznej udzielanej przedsiębiorcom działającym na podstawie zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej na terenach specjalnych stref ekonomicznych, DzU 2008, nr 232, poz. 1548. 5. Gorzelak G., Polska polityka regionalna wobec różnicowań polskiej przestrzeni, „Studia Regionalne i Lokalne” 2004, nr 4.

Przytuła Katarzyna, studentka (Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie)

PODATEK DOCHODOWY OD OSÓB FIZYCZNYCH – MOŻLIWE ODLICZENIA I ULGI

Do prawidłowego funkcjonowania państwa i zaspokojenia potrzeb obywateli potrzebne jest gromadzenie budżetu, z którego finansowane będą wydatki publiczne. Jednym ze źródeł dochodu państwa są podatki dochodowe. W ten sposób nakłada na obywateli obowiązek podatkowy, który niewątpliwie jest ciężarem dla podatników. W celu sprawiedliwego traktowania wszystkich pracujących obywateli [1, s. 168], osiągających na każdej wysokości dochód w ciągu roku, wprowadzono kilka udogodnień pozwalających na obniżenie należnego do zapłaty podatku.

Ulgi i odliczenia dla osób fizycznych można podzielić między innymi ze względu na te, które są odejmowane od dochodu, albo bezpośrednio od podatku. Jednym z najbardziej popularnym odliczeniem od dochodu są składki społeczne, które zostały wcześniej potrącone w danym roku podatkowym od jego przychodu. Uwzględnia się całą kwotę, która została zapłacona na między innymi ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe oraz wypadkowe podatnika oraz osób z nim współpracujących [2, art. 26 ust. 1 pkt 2]. Występuje również ulga rehabilitacyjna, która adresowana jest do osób niepełnosprawnych lub mających na utrzymaniu osobę niepełnosprawną. Poniesione wydatki na rehabilitację albo wydatki związane z ułatwieniem wykonywania czynności życiowych uprawniają do odliczenia ulgi od dochodu. Niektóre z nich są limitowane kwotowo, na przykład opłata za przewodnika lub psa asystującego dla osób niewidomych (maksymalnie 2 280 zł rocznie) oraz używanie samochodu w celu dojazdu na zabiegi leczniczo-rehabilitacyjne niewidomych (maksymalnie 2 280 zł rocznie). Ulga rehabilitacyjna dotyczy również wydatków na leki zalecanych przez lekarza. W danym przypadku odliczeniu podlega różnica faktycznie poniesionych wydatków w danym miesiącu, a kwotą 100 zł [3, s. 1]. Limitowanym kwotowo odliczeniem są również wpłaty na indywidualne konto zabezpieczenia emerytalnego, czyli w skrócie IKZE. Wówczas odejmuje się od dochodu kwotę faktycznie poniesionego wydatku (wpłaty), nie wyższą niż kwota odpowiadająca 1,2-krotności przeciętnego prognozowanego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej na dany rok określonego w ustawie budżetowej [4, art. 13. 1]. Podatnicy którzy prowadzą działalność badawczo-rozwojową (B+R) oraz uzyskują dochody z działalności gospodarczej, mogą skorzystać z ulgi [2, art. 26e]. Polega ona na odliczaniu od podstawy opodatkowania części kosztów uzyskania przychodów, poniesionych na tę działalność (tzw. „koszty kwalifikowane”). W przypadku gdy podatnik w bieżącym roku podatkowym poniósł stratę lub

wykazany dochód jest niższy od kwoty do odliczenia, całą kwotę lub pozostałą część wykazuje się w następnych kolejnych po sobie sześciu lat podatkowych. Następnym odliczeniem dla przedsiębiorców jest wysokość poniesionej straty. Właściciel firmy ma możliwośćby obniżyć dochód uzyskany z tego źródła w kolejno po sobie następujących pięciu latach podatkowych, gdzie maksymalne kwota do odliczenia będzie wynosić 50% wysokości tej straty lub obniżyć jednorazowo dochód w jednym z najbliższych kolejno po sobie następujących pięciu lat podatkowych o kwotę nieprzekraczającą 5 000 000 zł. Nieodliczona kwota podlega rozliczeniu w pozostałych latach tego pięcioletniego okresu, z tym że kwota obniżenia w którymkolwiek z tych lat nie może przekroczyć 50% wysokości tej straty [2, art. 9 ust. 3]. Trzecią ulgą dla biznesmenów jest ulga z tytułu inwestycji, polegająca na zwolnieniu od podatku dochodów, do wysokości wynikającej ze wsparcia przyznanego na realizację nowej inwestycji [2, art. 21 ust. 1 pkt 63b]. Wielkość wsparcia udzielanego w formie omawianego zwolnienia nie może przekroczyć dopuszczalnej wielkości pomocy publicznej dla danego przedsiębiorcy, w szczególności uwzględniając maksymalną intensywność pomocy dla obszaru, w którym zlokalizowana jest inwestycja [5, art. 4]. Kolejnym odliczeniem od dochodu mogą być ulgi z tytułu darowizny. Wśród nich wyróżniamy darowiznę na: działalność pożytku publicznego, krwiodawstwo, na kształcenie zawodowe (wprowadzona w 2020 roku), na działalność charytatywną i na kult religijny. Darczyńca ma możliwość maksymalnie odliczyć wartość 6% swojego dochodu/przychodu. Wydatki na Internet to kolejna ulga odliczana od dochodu, z której można skorzystać w dwóch kolejno po sobie następujących latach podatkowych oraz nie więcej niż 760 zł rocznie. Podatnik, który jest właścicielem lub współwłaścicielem budynku mieszkalnego jednorodzinnego i w danym roku podatkowym poniósł koszty na realizację ulepszenia w budynku mieszkalnym jednorodzinnym może skorzystać z ulgi termomodernizacyjnej. Jest ona limitowana kwotą 53 000 zł w danym roku podatkowym. Jeżeli poniesiony wydatek nie znalazł pokrycia w dochodzie/przychodzie podatnika za rok podatkowy, podlega odliczeniu w kolejnych latach, nie dłużej jednak niż przez 6 lat, licząc od końca roku podatkowego, w którym poniesiono pierwszy wydatek [2, art. 26h]. Kolejna przedstawiona ulga dotyczy osób, które nie ukończyły 26. roku życia i osiągają przychody z pracy (czyli ze stosunku pracy, spółdzielczego stosunku pracy, stosunku służbowego lub stosunku pracy nakładczej) oraz z umów zlecenia zawartych z firmą [2, art. 21 ust. 1 pkt 148]. Jest to nowa ulga, która pojawiła się w połowie 2019 roku. Polega ona na tym, iż przychody młodej osoby z pracy oraz z umów zlecenia, które nie przekroczyły w danym roku podatkowym przychodów wysokości 85 528 zł, są zwolnione z PIT. Natomiast jeżeli podatnik przekroczy tą kwotę, nadwyżka będzie opodatkowana według skali podatkowej.

Do odliczeń, które bezpośrednio odejmujemy od podatku zaliczamy między innymi składki na ubezpieczenia zdrowotne, które podobnie tak jak ubezpieczenie społeczne zostało pobrane wcześniej od wynagrodzenia podatnika, jednak odlicza się nie więcej niż 7,75% podstawy jej wymiaru. Następna ulga jest przeznaczona

dla osób wychowujących dzieci, której wysokość jest uzależniona od liczby dzieci oraz osiągniętego dochodu (w przypadku posiadania jednego dziecka).

Dla osób, które pracowały poza Polską i w kraju objętym umową o odliczeniu proporcjonalnym podatku dotyczy ulga na powrót, czyli tzw. ulga abolicyjna. Polega ona na tym, że dochód podatnika – uzyskany w kraju oraz za granicą jest opodatkowany w Polsce, a następnie odliczenie podatku zapłaconego już za granicą od podatku należnego do zapłaty. Limit odliczenia ustala się według wzoru:

$$\text{limit odliczenia} = \text{podatek wg skali podatkowej} * \frac{\text{dochód zagraniczny}}{\text{dochód ogółem}}$$

Wdrożenie tak wielu odliczeń dla podatników powoduje zmniejszenie ich zobowiązań podatkowych co jest dużą korzyścią dla płatnika i może skłaniać do realizacji przyszłych przedsięwzięć w gospodarce. Należy jednak zauważyć, że powyższe potrącenia uszczuplają jednocześnie przychody dla budżetu państwa, dlatego więc wprowadzone ulgi i odliczenia powinny być przemyślane w sposób taki by uwzględnić możliwe długodystansowe skutki wprowadzonych zmian na przestrzeni lat.

1. Ciuman K., Ulgi a preferencje podatkowe w podatkach dochodowych w Polsce, Zeszyty Naukowe. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, 2018, 2 (974), str. 168. 2. Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych Dz. U. 1991 Nr 80 poz. 350. 3. URL: <https://www.pit.pl/ulga-rehabilitacyjna/> (дата звернення: 26.02.2020). 4. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o indywidualnych kontach emerytalnych oraz indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego. 5. Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o wspieraniu nowych inwestycji, Dz.U. 2018 poz. 1162

UDC 657

Socha Paweł, student (Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie)

FUNKCJA STYMULACYJNA PODATKÓW WE WSPÓŁCZESNEJ POLSCE

Według ustawowej definicji podatek jest „publicznoprawnym, nieodpłatnym, przymusowym oraz bezzwrotnym świadczeniem pieniężnym na rzecz Skarbu Państwa, województwa, powiatu lub gminy wynikającym z ustawy podatkowej” [5]. Podatki są od tysiącleci związane z funkcjonowaniem aparatu państwa. Stanowią obciążenie finansowe dla obywateli, ale jednocześnie zapewniają korzystanie z szeroko pojętych usług publicznych. W teorii finansów publicznych przyjmuje się że podatek spełnia 4 funkcje:

- Fiskalna – podatki mają dostarczyć państwu odpowiednie dochody na pokrycie wydatków publicznych

- Funkcja regulacyjna - polega na przesuwaniu dochodów od podatnika do budżetu państwa w celu realizacji jego funkcji
- Funkcja stymulacyjna – polega na konstruowaniu podatków w sposób kształtujący decyzje gospodarcze podatników
- Funkcja redystrybucyjna – polega na wtórnym podziale dochodów w formie dotacji, subwencji i zasiłków [1].

Temat niniejszej publikacji skupiał się będzie wokół funkcji stymulacyjnej podatku. Celem artykułu jest omówienie i analiza wybranych podatków pod kątem ich roli w kształtowaniu decyzji podejmowanych przez społeczeństwo.

Wiele podatków już na etapie ich projektowania zaopatrywane są przez Ustawodawcę w cechy determinujące konkretne postawy ekonomiczne podatników. W ten sposób może on kształtować pozytywne w skutkach postawy jak np. zdrowy styl życia, lub postawy sprzyjające polityce prowadzonej przez rząd.

Doskonałym przykładem podatku, którego zadaniem jest wpływanie na decyzje konsumentów jest podatek akcyzowy od napojów alkoholowych. Obecnie stawka podatku określona jest jako stała kwota naliczana od hektolitra gotowego wyrobu. Aktualnie w Polsce stawka podatku wynosi 6275 zł od jednego hektolitra czystego alkoholu etylowego, 174 zł od hektolitra wina oraz 8,57 zł od hektolitra piwa [3]. W efekcie opodatkowania wyrobów alkoholowych, koszt butelki czystej wódki w ponad połowie stanowią podatki (podatek akcyzowy i VAT). Funkcja stymulacyjna tego podatku realizuje się poprzez podnoszenia kosztów produkcji napojów alkoholowych (kosztem producenta staje się podatek akcyzowy), co powoduje wzrost finalnej ceny jaka musi za nie zapłacić konsument. Takie działanie ma celu ograniczyć konsumpcję wyrobów alkoholowych przez społeczeństwo i w efekcie zmniejszyć negatywne skutki zdrowotne ich spożywania [7].

Kolejnym przykładem podatku, którego celem jest wpływanie na decyzje ekonomiczne podmiotów w gospodarce jest podatek od gier. Został on wprowadzony w wyniku uchwalenia ustawy o grach hazardowych w 2009 roku. Konstrukcja podatku nakłada na przedsiębiorstwa których przedmiotem działania jest organizacja gier hazardowych obowiązek zapłaty świadczenia pieniężnego na rzecz Skarbu Państwa, którego podstawą naliczenia jest suma wpływów ze sprzedaży losów, suma stawek wpłaconych przez graczy i innego rodzaju przychody uzyskane w związku z organizacją gier hazardowych [4]. Funkcja stymulacyjna w podatku od gier realizuje się poprzez negatywne bodźce finansowe oraz pomniejszanie poziomu rentowności tego typu przedsięwzięć, co w założeniu skutkować ma zmniejszeniem zainteresowania prowadzenia działalności gospodarczej związanej hazardem i tym samym zmniejszeniu ilości tego typu przedsiębiorstw na rynku. Państwo chce w ten sposób ograniczyć dostępność do gier hazardowych, które mogą prowadzić do uzależnień, które są społecznie szkodliwe.

4 lutego 2020 roku polski rząd przyjął projekt ustawy o wprowadzeniu tzw. „podatku cukrowego”. Wejdzie on w życie 1 kwietnia 2020 [6] i spowoduje wzrost cen napojów słodzonych cukrem, słodczy oraz innych produktów z dużą zawartością cukru. Zakładanym skutkiem wprowadzenia podatku miało być zmniejszenie konsumpcji cukru z powodu negatywnych efektów zdrowotnych jakie to powoduje. Z raportu sporządzonego przez Narodowy Fundusz Zdrowia wynika że w 2017 roku przeciętne spożycie cukru na osobę w Polsce wynosiło 44,5 kilograma rocznie i jest to wartość najwyższa w okresie 10 lat [2]. Nadmierne spożycie produktów słodzonych powoduje choroby takie jak otyłość, cukrzyca, miażdżyca, nadciśnienie tętnicze oraz przyczynia się do powstawania szeregu innych schorzeń. Podatek od cukru ma w zamierzeniu wpływać na decyzje żywieniowe Polaków, w sposób zachęcający do zdrowego stylu życia. W ten sposób rządzący chcą wpłynąć na postawy zakupowe, które będą korzystne dla stanu zdrowia społeczeństwa. Ponadto wpłaty do budżetu z tytułu nowego podatku mają być przekazane Narodowemu Funduszowi Zdrowia z przeznaczeniem na profilaktykę i leczenie chorób wywoływanych przez nadmierne spożywanie cukru.

W Polsce istnieje wiele podatków które są wprowadzane w celu kształtowania pozytywnych (np.: prozdrowotnych, korzystnych dla środowiska naturalnego) zachowań konsumentów. Podatki te są w rękach rządzących narzędziem pozwalającym im oddziaływać na decyzje podmiotów funkcjonujących w polskiej gospodarce. Większość podatków spełnia jednocześnie kilka lub wszystkie funkcje opisane w teorii finansów publicznych tj. zapewnienie dochodów budżetowi państwa, wtórny podział dochodów, relokacja zasobów i wpływanie na decyzje gospodarcze. Ocena skuteczności i zasadności wprowadzania podatków pełniących funkcje stymulujące jest kwestią indywidualną. Przykładami podatków, które dobrze wpisują się w funkcję stymulacyjną jest podatek akcyzowy od napojów alkoholowych, podatek od gier i podatek cukrowy.

1. Jaszczyński M. *Funkcje podatków w gospodarce*, Zeszyty naukowe Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku, Płock 2017, S. 219–222. 2. Narodowy Fundusz Zdrowia, *Cukier, otyłość – konsekwencje, przegląd literatury, szacunki dla Polski*, 2019, s. 3. 3. Ustawa z dnia 6 grudnia 2008 r., o podatku akcyzowym, art. 93, 94. 4. Ustawa z dnia 19 listopada 2009 r., o grach hazardowych, art. 73. 5. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa, art. 6. 6. URL: www.money.pl/podatki/podatek-od-cukru-nowa-danina-zagraza-bilansowi-handlowemu-polski-6478179572635265a.html (dostęp: 29.02.2020). 7. Zmarzłowski K. *Podatek akcyzowy z wyrobów alkoholowych jako źródło finansowania budżetu państwa w latach 1999-2012*, Roczniki naukowe tom XVI zeszyt 2, Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu 2014, S. 305.

ЗМІСТ

АКАДЕМІЧНА ПЛАТФОРМА № 1 ЕВОЛЮЦІЯ ПАРАДИГМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Антонюк О. Р.	Внутрішній аудит в процесі впровадження системи фінансового управління і контролю в державному секторі.....	4
Бондар М. І., Моїсеєнко С. М.	Оцінка економічної ефективності систем електронної комерції.....	6
Бондарєва Т. Г.	Суть та облік аграрних розписок	10
Бондарєва Т. Г., Заклинська А. І.	Сутність та облік операцій дропшипінгу в Україні.....	12
Бондарєва Т. Г., Лівенда К. О.	Безнадійна заборгованість: строки списання та облік.....	15
Бондарєва Т. Г., Ярмоліна Г. Ю.	Первинні документи в обліку.....	18
Бруханський Р. Ф.	Адаптація парадигми бухгалтерського обліку до вимог стратегічного управління	21
Будько О. В.	Розвиток бухгалтерського обліку в умовах цифрової трансформації бізнесу.....	23
Вигівська І. М., Барчак Т. П.	Вплив посилення правової регламентації на якість фінансової звітності.....	25
Гайдучок Т. С., Цегельник Н. І.	Використання BigData як інноваційної інформаційної технології в системі ведення бухгалтерського обліку.....	27
Гнилицька Л. В., Сіренко І. М.	Аналітичний інструментарій фінансової розвідки.....	29
Грицишин А. В.	Облік процесу постачання у логістичній системі «точно в термін».....	33
Данилкова С. А.	Бизнес-процессы во внутреннем аудите: идентификация и содержание.....	35
Данилкова С. А., Сыцевич А. Г.	Особенности методов оценки запасов в различных странах на основании законодательных актов.....	37
Данилкова С. А., Яковец А. Ю.	Современные системы стимулирования работников: проблемы и пути их решения.....	39
Дорошенко О. О.	Модернізація бухгалтерського обліку як необхідність підвищення якості інформаційного забезпечення економічної безпеки України.....	42

Жураковська І. В.	Практика вибору тематики наукових досліджень з обліку, аналізу та аудиту.....	44
Захаров Д. М.	Вплив соціальних нематеріальних активів на формування соціального капіталу підприємства.....	46
Зінкевич О. В., Юшкевич І. Г.	Амортизація безоплатно одержаних основних засобів.....	49
Зубілевич С. Я., Гончарук В. О., Єфимець В. А.	Оцінка досягнення компетентностей та програмних результатів здобувачами вищої освіти зі спеціальності «Облік і оподаткування».....	51
Зубілевич С. Я., Єленець Ю. В.	Обліково-аналітичне забезпечення управління ризиками запасів сільськогосподарських підприємств.....	53
Зубілевич С. Я., Конончук О. М.	Обліково-аналітичне забезпечення управління ризиками власного капіталу в агробізнесі.....	56
Зубілевич С. Я., Легка В. Г.	Еволюція вимог до компетентності професійних бухгалтерів в сфері інформаційних технологій	60
Зубілевич С. Я., Самедова Л. Р.	Сутність ризикоорієнтованого аудиту основних засобів в контексті переглянутого МСА 315.....	63
Зубілевич С. Я., Хильчук Е. В.	Інформаційне забезпечення управління ризиками дебіторської заборгованості при застосуванні МСФЗ.....	66
Ільїн В. Ю., Туровська А. С.	Розвиток бухгалтерського обліку під впливом глобалізаційних процесів.....	69
Камінська С. М., Ковальчук А. С.	Еволюція парадигми бухгалтерського обліку та аудиту.....	72
Камінська С. М., Пишнюк О. Ф.	Проблеми та розвиток обліково-аналітичного забезпечення.....	76
Кіндрацька Л. М.	Безперервність вдосконалення системи бухгалтерського обліку: еволюція парадигми...	79
Клименко Я. В.	Відображення дебіторської заборгованості щодо пов'язаних осіб у примітках до фінансовій звітності.....	81
Купрейчик Д. В., Войтещик Е. А.	Учёт заработной платы.....	84
Купрейчик Д. В., Куделко Д. А.	Этика профессиональных бухгалтеров в республике Беларусь.....	87
Купрейчик Д. В., Федорук В. В.	Самобытность исламской модели бухгалтерского учета в современной экономике.....	90

Левицька С. О., Акімова Л. М. Левицька С. О., Бондарчук К. Ю.	Нефінансові показники для оцінки збалансованого підприємництва.....	93
	Особливості обліку витрат суб'єктів бюджетного сектору в умовах реформування системи бухгалтерського обліку.....	96
Левицька С. О., Браценюк М. С.	Аудит малих підприємств: роль та перспективи проведення.....	98
Левицька С. О., Грабар А. В.	Реформування вітчизняного аудиту: оцінка, проблеми, перспективи.....	100
Левицька С. О., Заклинська А. І.	Аудит ефективності як перспективний напрямок державного фінансового контролю...	102
Левицька С. О., Зиль М. І.	Особливості аудиту як форми фінансового контролю діяльності будівельних організацій...	105
Левицька С. О., Мамчур М. В.	Штучний інтелект і фінансова система: перспективи та проблеми інтеграції.....	108
Левицька С. О., Мельничук М. О.	Державний фінансовий аудит: нормативне регулювання та оцінка проведення.....	110
Левицька С. О., Павлюк В. В.	Інноваційні методи внутрішнього аудиту доходів та витрат операційної діяльності в умовах економічних трансформацій.....	113
Левицька С. О., Парфенюк В. В.	Грошова реформа на етапах євроінтеграції національної економіки.....	115
Левицька С. О., Самедова Л. Р.	Організація та методика консультування як одного із видів аудиторських послуг.....	118
Левицька С. О., Шевчук В. С.	Економічна раціональність як об'єкт управлінського обліку.....	121
Левицька С. О., Шило М. С.	Дебіторська заборгованість підприємства: методичні підходи оцінки.....	123
Мазіна О. І.	Концептуальна основа фінансової звітності та основна траєкторія її змін.....	125
Марчук У. О.	Стан професії бухгалтера та внутрішнього аудитора у світі.....	128
Мороз Ю. Ю., Цаль-Цалко Ю. С.	Роль облікових інструментів в попередженні корупції.....	130
Муравський В. В.	Напрямки використання електронних бухгалтерських машин в СРСР.....	131
Невдах С. В., Тарасюк А. В.	Этические принципы как фактор повышения доверия к бухгалтерскому учёту.....	133
Немкович О. Б., Горщар І. І.	Бухгалтерський облік операцій з іноземними запозиченнями.....	136
Нікітан Н. О.	Диджиталізація механізму казначейського контролю за видатками в органах Державної казначейської служби України.....	139

Осадча О. О.	Роль ендаументу на етапах реформування державного фінансування вищої освіти.....	143
Остап'юк Н. А.	Криза чи відродження: сучасність професійної бухгалтерської освіти.....	146
Папінко А. І.	Оцінка вартості ІТ-компаній в управлінському обліку.....	148
Пилипів Н. І., П'ятничук І. Д.	Необхідність побудови обліково-інформаційного забезпечення соціальної відповідальності бізнесу.....	151
Позняковська Н. М.	Розвиток бухгалтерської професії: вплив сучасних технологій.....	154
Позняковська Н. М., Браценюк М. С.	Фінансова звітність малих підприємств: на шляху до імплементації законодавства Європейського союзу.....	157
Росва О. С.	Особливості виконання аудиту запасів як окремого завдання	160
Садовська І. Б., Бабіч І. І., Нагірська К. Є.	Розвиток парадигми професійного судження бухгалтера в епоху соціалізації економіки	162
Тивончук О. І., Воськало В. І.	Проблеми розвитку формату нефінансової звітності в рамках реалізації Європейської зеленої угоди.....	164
Томчук Ю. Ю.	Економічна сутність виплат військовослужбовцям в умовах інтеграції у світовий Простір 4.0.....	166
Свірко С. В., Тростенюк Т. М.	Економічна сутність основних продуктів діяльності державних закладів вищої освіти.....	168
Семанюк В. З.	Закономірності зміни парадигми обліку.....	171
Сиротинська А. П.	Інформаційні технології підприємств в умовах Індустрії 4.0.....	174
Сиротинська А. П., Бондарчук К. Ю.	Особливості обліку витрат суб'єкта державного сектора в умовах використання інформаційних систем.....	176
Солдатенко О. В., Бриж А. С., Юрченко Р. Ю.	Основні напрями правового забезпечення аудиту в Україні.....	179
Сороковий П. М.	Проблеми обліку фінансування житлового будівництва	182
Сторожук Т. М., Гордієнко Т. В.	Практика подання фінансової звітності у зарубіжних країнах.....	184

Суліменко Л. А.	Значення інформаційних технологій в управлінні підприємством: галузевий аспект....	188
Ткачук І. М.	Професійний розвиток бухгалтера.....	190
Фоміна Т. В., Міліченко О. С.	Проблеми формування витрат приватних виконавців, як суб'єктів незалежної професійної діяльності.....	192
Хотенко О. А.	Знання, необхідні у 2030: шлях України.....	194
Цаль-Цалко Ю. С., Мороз Ю. Ю.	Облікове забезпечення процесу контролювання якості державних закупівель за бюджетними програмами.....	196
Царук В. Ю.	Еволюція генезису облікового забезпечення корпоративного управління.....	197
Шигун М. М.	Принципи планування внутрішнього аудиту в системі оцінки ризиків діяльності підприємства.....	199
Юрчик Г. М., Вільгурін В. І.	Тіньова економіка: розрахунково-облікові можливості та тенденції в Україні.....	202
Юрчик Г. М., Лозова Г. В.	Циклічність економічного розвитку: національний вимір.....	205
Якубова І. П., Тиханова В. Н.	Учет дебиторской задолженности по МСФО...	209
Яремко І. Й., Воськало Н. М.	Формування та використання власного капіталу: обліково-податкові аспекти.....	211
Ясишена В. В.	Документування обліку нематеріальних активів.....	213
Androshchuk I.	A variety of audit services: problems of classification and identification.....	215
Bobrowska Dominika	Problem konkurencyjności w Polsce.....	217
Domańska Karolina	Objective information support of foreign direct investments.....	220
Gielewicz Radosław	Supervision institution on the financial market in Poland.....	223
Jaczevska Justyna	Risk.....	226
Jaszczuk Patrycja	Problemy, które występują w firmach: za przykład posłuży mi polska firma LPP SA.....	229
Klimowicz Joanna	Wieloparadygmatyczność w dyscyplinie rachunkowości.....	230
Koleśnik Magdalena	Ewolucja audytu wewnętrznego w sektorze finansów publicznych w polsce – przedmiot, podmiot i przeprowadzanie.....	233
Krasuska Anna	Raportowanie zintegrowane jako nowy trend w rachunkowości.....	236

Księżycka Paulina	Znaczenie podatków pośrednich i bezpośrednich w finansowaniu dochodów budżetu państwa w Polsce.....	238
Misiek Klaudia, Piotrkowicz Jakub Parapura Martyna, Marczuk Iwona Andželika Ścibor Shalimova N., Stezhko Z.	Płynność finansowa w podmiotach gospodarczych..... Finansowanie działalności gospodarczej..... Źródła finansowania przedsiębiorstwa..... Identification of key criteria of the quality of auditor's report: objective and subjective characteristics of information.....	240 244 247 250
Sińczuk Milena	Inwestowanie na rynku newconnect: raportowanie zarządcze.....	252
Smygur Witalij	Проблеми обліково-аналітичних процедур малих підприємств.....	254
Świdarska Jagoda Wysocka Dominika	Sprawozdanie finansowe..... Activities carried out by the enterprise and their financial dimension.....	256 260
Zajac Klaudia	The Warsaw stock exchange company in Poland..	263

АКАДЕМІЧНА ПЛАТФОРМА № 2

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ У ПОБУДОВІ ЕКОНОМІКИ МАЙБУТНЬОГО

Балазюк О. Ю.	Організація та методика аналізу малоцінних необоротних матеріальних активів.....	267
Боднарюк І. Л.	Факторний аналіз показників грошового обігу в Україні.....	270
Боднарюк І. Л., Тарасун Т. Р.	Рейтинговий аналіз рівня розвитку фінансового ринку України.....	272
Боднарюк І. Л., Редько О. А. Вашай Ю. В.	Рейтинговий аналіз діяльності страхових компаній зі страхування життя..... Концептуальні засади макроекономічного аналізу еколого-економічної безпеки України в контексті побудови економіки майбутнього...	275 278
Гураль Н. В., Клюха О. О.	Аналіз кредиторської заборгованості як інструмент управління економічною безпекою підприємства.....	280
Дончак Л. Г.	Методичні підходи до економічної оцінки інноваційного потенціалу підприємства.....	282
Зінкевич О. В., Шутяк А. В.	Завдання економічного аналізу основних засобів.....	285

Ковшун Н. Е., Стрільчук В. М.	Еколого-економічна діагностика як основа створення формування територіальних одиниць управління природокористуванням.....	288
Костриченко В. М.	Аналітично-оціночні процедури для визначення рівня економічної стійкості підприємства.....	291
Купрейчик Д. В.	Состояние и перспективы развития внешнеторговых отношений между Беларусью и Украиной.....	295
Левицька С. О., Смолярчук С. М.	Аналіз поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом як важливий елемент менеджменту підприємства.....	298
Миронець М. А., Грицюк І. І.	Інформаційна безпека при економічному аналізі.....	300
Міклуха О. Л.	Обліково-аналітичні аспекти цифрової трансформації економіки України.....	303
Міклуха О. Л., Ситнікова А. О.	Особливості використання SWOT-аналізу як інструменту формування стратегічної перспективи на прикладі комунального закладу «Рівненська обласна дитяча лікарня» Рівненської обласної ради.....	305
Міклуха О. Л., Федас Ю. В.	Сучасні проблеми аналізу поточних зобов'язань і забезпечень та їх вплив на фінансовий стан на прикладі товариства з обмеженою відповідальністю «МАЯК-3».....	307
Мосійчук М. М., Велігурська А. М.	Діагностика фінансового стану підприємства як інструмент попередження кризи та виходу з неї.....	309
Мосійчук М. М., Кучер Ю. В.	Нормативне підґрунтя аналізу фінансового стану суб'єктів господарювання.....	312
Нужна О. А., Тлущкевич Н. В., Зеленко С. В.	Оцінка структурних змін в обсягах реалізованої продукції підприємствами Волинської області з розподілом їх за розмірами.....	315
Орлова В. К., Кафка С. М., Степанюк О. С.	Матричний баланс як метод дослідження джерел формування оборотних активів підприємства.....	317
Павелко О. В.	Види та значення економічного аналізу.....	320
Пилявець І. М.	Практичні аспекти аналізу виробничих запасів в діяльності підприємств.....	323

Позняковська Н. М., Міклуха О. Л., Чепелюк Н. С.	Обліково-аналітичне забезпечення SWOT-аналізу торгівельно-виробничих підприємств у сучасних умовах на прикладі ТОВ «Волинь-шифер».....	325
Позняковська Н. М., Ярмоліна Г. Ю.	Альтернативні оцінки економічного розвитку..	327
Савіна Н. Б., Нікитенко Д. В.	Макроекономічні показники України в контексті стратегії Індустрії 4.0	331
Сафарова А. Т.	Економічний аналіз реалізації готової продукції на підприємстві з виробництва меблів.....	334
Случак Н. А.	Зростання продуктивності праці: умови і виклики.....	338
Сторожук О. В., Шалімова К. В.	Формування інформаційної бази даних для аналізу впливу спорту на розвиток економіки ..	339
Хорунжак Н. М.	Економічний аналіз: перспективи відродження..	341
Bolewska Katarzyna	What is financial liquidity?.....	345
Borkowska Dominika	Analiza inwestycje jako rozwój gminy wiejskiej...	347
Kałuski Sebastian	Problem: niska rentowność firm. czym jest rentowność przedsiębiorstwa?.....	349
Kubuj Rafał	Methods of examining the company's financial conditions.....	352
Lubaś Magdalena	Rola analizy ekonomicznej w działalność przedsiębiorstw jutra.....	354
Wakula Monika	Analiza wskaźnikowa jako narzędzie zarządzania finansami jednostek samorządu terytorialnego.....	356

АКАДЕМІЧНА ПЛАТФОРМА № 3

ПОДАТКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НОВІТНЬОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Боднарюк І. Л., Кирилюк О. А.	Особливості функціонування електронного кабінету платника податків.....	362
Ільїн В. Ю., Кузьмич С. М.	Особливості оподаткування доходів працівників за договором цивільно-правового характеру.....	364
Кузьменко Г. І.	Розробка оціночних показників ефективності системи інформації про податковий потенціал суб'єкта господарювання.....	367
Мороз Е. Г.	Податкові аспекти вирішення проблем сталого розвитку на інноваційно-інвестиційній основі у сфері водопостачання та водовідведення.....	369

Осадча О. О., Ковальчук Д. М.	Податкове планування господарської діяльності підприємства.....	371
Осадча О. О., Кушук О. О.	Майнове оподаткування в Україні та його перспективи.....	373
Осадча О. О., Федас Ю. В.	Оптимізація оподаткування в умовах економічних реформ.....	374
Осадча О. О., Харчук Ю. О.	Особливості оподаткування електронного бізнесу в Україні.....	376
Пилявець В. М.	Особливості оподаткування інвестиційної діяльності підприємства.....	378
Позняковська Н. М., Смолярчук С. М.	Діджиталізація податкових розрахунків в Україні: сьогодення і майбутнє.....	381
Рощик І. А., Возняк С. П.	Трансформування рентної плати за спеціальне використання води як чинника підвищення ефективності використання водних ресурсів в Україні.....	384
Сисоєва І.М., Головай Н.М.	Становлення соціального аудиту та його етапи.....	387
Сірацька Ю. В.	Актуальні проблеми екологічного оподаткування: світовий досвід та українські реалії.....	390
Сірацька Ю. В., Воловник А. І.	Оподаткування за спрощеною системою: проблеми та перспективи розвитку.....	393
Фоміна О. О., Птиця Ю. О.	Реформування податкової системи України.....	396
Шалімова Н. С., Селіщева Є. В.	Створення інноваційно-інтегрованих структур як напрям оптимізації нарахування і сплати податків суб'єктами господарювання.....	399
Gryglicka Agnieszka	Zwolnienie z podatku dochodowego dla inwestorów z obszaru specjalnych stref ekonomicznych i ich wpływ na funkcjonowanie systemu finansowego	400
Przytuła Katarzyna	Podatek dochodowy od osób fizycznych – możliwe odliczenia i ulgi.....	403
Socha Paweł	Funkcja stymulacyjna podatków we współczesnej Polsce.....	405

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО
ІНДУСТРІЇ 4.0 :**

матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

Друкується в авторській редакції

Технічний редактор

Галина Сімчук